

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ ΓΑΛΑΡΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟ
σ' αυτούς που *ακόμα*
τα θέλουνε όλα

12-13
ΔΩΔΕΚΑ ΔΕΚΑΤΡΙΑ

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Το καινούργιο τεύχος των *Παιδιών της Γαλαρίας* ολοκληρώθηκε μέσα στο δεύτερο γύρο των φοιτητικών κινητοποιήσεων ενάντια στο νέο νόμο-πλαίσιο για τα πανεπιστήμια. Δέκα μήνες οι φοιτητές και όσοι τους συμπαρασταθήκαμε ανεπιφύλακτα δε μασήσαμε ούτε από ήλιο ούτε από βροχή ούτε από δακρυγόνα ούτε από την κάθε είδους μηντιακή προπαγάνδα. Η έλλειψη δημόσιου ριζοσπαστικού λόγου εκ μέρους των κινητοποιημένων φοιτητών δεν πρέπει να μας ξεγελά. Ο επίσημος συνδικαλιστικός λόγος υπέρ των "πτυχιών με αξία" δεν μπορεί να αποδώσει το βαθύτερο περιεχόμενο μιας εξέγερσης που είναι η εξέγερση της ζωής ενάντια στην επιβίωση. Ο αγώνας ενάντια στην εντατικοποίηση, τη διαρκή αξιολόγηση, την τυποποίηση και τη βαρεμάρα μιας σχολειοποιημένης ζωής που ξεκινάει από το νηπιαγωγείο και συνεχίζεται ως τη "δια βίου εκπαίδευση" δε χωράει στα πλαίσια ενός προγραμματικού λόγου. Αυτό που παρουσιάζεται συχνά ως το μεγαλύτερο έλλειμμα των σύγχρονων κοινωνικών κινημάτων είναι στην πραγματικότητα το βαθύτερο χαρακτηριστικό τους: δεν είναι πια το πρόγραμμα αλλά η απεργία, η κατάληψη, το κίνημα το μόνο σπίτι του αποστερημένου και κινητοποιημένου ανθρώπου. Ο επίσημος συνδικαλιστικός λόγος επιπλέει πάνω στο ποτάμι των κοινωνικών κινημάτων σαν κηλίδα διανοητικού αίματος· ο ρόλος του είναι να νομιμοποιεί τη θεσμική εκπροσώπηση και να διαχωρίζει τους διαδηλωτές σε καλούς φοιτητές, μαθητές και δασκάλους που τους διακρίνει μια πλήρως κατανοητή δυσανεξία και σε κακούς "σπάστες" που κάνουν "αδικαιολόγητη και τυφλή χρήση βίας". (Βλ. το διπλανό ευφυές σκίτσο που έφτιαξαν κάποιοι από τους εξεγερμένους ενάντια στη CIP στη Γαλλία το 1994 και το οποίο είχε δημοσιευτεί στο πέμπτο τεύχος του περιοδικού μας. Άλλη χώρα, άλλη χρονική περίοδος, ίδιες οι πολιτικές νοοτροπίες με τις οποίες ερχόμαστε διαρκώς αντιμέτωποι).

Ας προσέξει κανείς τη κοφτερή (πες την και απλοϊκή) συντομία των συνθημάτων της περσινής γαλλικής άνοιξης: "η δουλειά σκοτώνει", "σύμβαση πρώτου σκατού" και τόσα άλλα. Πώς να χωρέσει αυτή η άρνηση στα πλαίσια ενός μεταρρυθμιστικού πολιτικού λόγου; Και δεν είναι τυχαίο που αναφερόμαστε στη Γαλλία γιατί τα όσα συνέβησαν εκεί επηρέασαν άμεσα το κίνημα στην Ελλάδα. Αφιερώσαμε πολλές σελίδες αυτού του τεύχους για ν' αναδείξουμε την ευφάνταστη πρακτική του γαλλικού φοιτητικού-προλεταριακού κινήματος -πρακτική που είναι αλήθεια ότι μας έλλειψε εδώ. Παράλληλα, χρειάστηκε να μιλήσουμε πολύ για την ιστορία της επιβολής της προσωρινότητας σ' αυτή τη χώρα και είμαστε βέβαιοι ότι κανείς θ' αναγνωρίσει πολλά κοινά ανάμεσα στη γαλλική και την ελληνική εργασιακή εμπειρία των τελευταίων δεκαετιών.

Ανάμεσα στους δύο γύρους των φοιτητικών κινητοποιήσεων στην Ελλάδα εμφανίστηκε η μεγάλη, ιστορική απεργία των δασκάλων. Ό,τι διαβάσετε γι' αυτήν στις σελίδες που ακολουθούν μπορεί να σας ξαφνιάσει. Είναι αλήθεια ότι για να μιλήσεις με ουσιαστικό τρόπο για ένα κίνημα δεν αρκεί να έχεις μια σωστή μέθοδο προσέγγισης· θα πρέπει, επίσης, να το έχεις ζήσει άμεσα. "Δεν αρκεί να είναι κανείς σύγχρονος των γεγονότων που διηγείται ή να είναι καλά ενημερωμένος", έλεγε ο γερο-Χέγκελ. "Ο συγγραφέας πρέπει να ανήκει στην τάξη και το κοινωνικό περιβάλλον

Ήμασταν τόσο πολλοί
Δουλεύαμε σαν ένας άνθρωπος
Ήμασταν μύλια αφρισμένου σταριού
μες το καυτό κατακαλόκαιρο
Και τώρα σκορπίσαμε
Πεταχτήκαμε εδώ και εκεί
Όμως εσύ κι εγώ είμαστε ακόμα ένα
Με κάρβουνα στη καρδιά
Κι αν κάτι απόμεινε
Απ' το κάρβουνο στη ψυχή
Αχ, στείλε μου τη σπίθα

Ed Sanders,
Κρατώντας την Υπόθεση ζωντανή

λον των ανθρώπων που περιγράφει τη δράση τους· πρέπει να έχει και αυτός τις ίδιες ιδέες, τον τρόπο σκέψης και την κουλτούρα τους για να δει τα γεγονότα στη σωστή τους διάσταση".

Εδώ δεν εξιδανικεύουμε κανένα από τα προλεταριακά κινήματα που παρουσιάζουμε. Αντίθετα, το προλεταριάτο παρουσιάζεται τόσο στη ζωοποιό ανάτασή του όσο και στις φθοροποιές, αυτοκαταστροφικές εσωτερικές του διαμάχες (βλ. την ανάλυση για τα γαλλικά προάστια). Πώς θα μπορούσε να είναι αλλιώς, από τη στιγμή που το προλεταριάτο αγωνίζεται πρώτα και κύρια ενάντια στον εαυτό του, ενάντια σε ό,τι το συγκροτεί ως εργατική δύναμη; Το προλεταριάτο είναι η διάλυση όλων των φιξαρισμένων ταυτοτήτων, αλλά θα πρέπει να έχει κανείς το θάρρος να κοιτάξει κατάματα τη σύγχυση μιας μετανεωτερικής κατάστασης πραγμάτων, όπου τα απελευθερωμένα από τα δεσμά της παράδοσης άτομα δεν έχουν βρει ακόμα τις δικές τους λέξεις και τις δικές τους συλλογικές, καθολικές χειρονομίες που θα οδηγούσαν στη διαύγαση αυτού στο οποίο ήδη βρισκόμαστε: το τέλος των μερικών και ενιαίων ταυτοτήτων που μας κρατούσαν δέσιμους της προϊστορίας. Τα γκέτο του έθνους, της φυλής και του φύλου καταρρέουν και το καπιταλιστικό κράτος πρέπει με κάθε τρόπο να τα ανασυστήσει, αν θέλει να διατηρήσει την εξουσία του κεφαλαίου πάνω στη ζωντανή, ανθρώπινη δραστηριότητα.

Ας δει κανείς την ανάλυση για τους μετανάστες, δηλ. το πολυεθνικό κινητικό προλεταριάτο, στις σελίδες που αφορούν τους ταξικούς αγώνες στη Γαλλία και την Αμερική. Εδώ δεν πρόκειται απλά για έναν αγώνα για την απόκτηση πολιτικών δικαιωμάτων αλλά για τον ανεξέλεγκτο αγώνα για το δικαίωμα στην κινητικότητα και τη ζωή. Τον αγώνα για την εξασφάλιση του δικαιώματος να είσαι μέτοχος κάθε κουλτούρας, κάθε πατρίδας και όλου του παγκόσμιου κοινωνικού πλούτου. Κι όμως, παρόλα αυτά, είναι επίσης ένας αγώνας που ακόμα αναγκάζεται να μιλάει τη γλώσσα των δικαιωμάτων του πολίτη και να καταφεύγει στην εναλλακτική λύση των εθνικών κοινωνικών δικτύων αλληλεγγύης για ν' αντιμετωπίσει μια καπιταλιστική εξουσία που προσπαθεί με νύχια και με δόντια όχι μόνο να διευρύνει την αέναη διαδικασία της πρωταρχικής συσσώρευσης που ξεριζώνει τους ανθρώπους αλλά και να διατηρήσει τους εθνικούς διαχωρισμούς που επιτρέπουν την καλύτερη αστυνόμευση του προλεταριάτου.

Τα παρισινά και αμερικάνικα γκέτο, χωροθετημένα ή νοητικά, είναι κομμάτι των γκέτο του πλανήτη. Κι αν μέσα στις σελίδες που αναφέρονται στην πολιτική του αμερικάνικου κράτους ανακαλύψετε μια πρώτη ανάλυση της πολυεθνικής ανώνυμης επιχείρησης "Καπιταλιστικός Ιμπεριαλισμός Ltd." -και λέμε πρώτη γιατί πρόκειται να χυθεί ακόμα πολύ μελάνι πάνω σ' αυτό το θέμα από τα *Παιδιά της Γαλαρίας*- αυτό δε γίνεται γιατί έχουμε κάποιο ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το διευθύνοντα σύμβουλο αυτής της επιχείρησης, τις ΗΠΑ, αλλά γιατί θέλουμε να συμβάλουμε στην ερμηνεία του διεθνοποιημένου καπιταλιστικού πλαισίου εντός του οποίου αναπαράγονται και αντιπαλεύουν το ένα το άλλο τα γκέτο του πλανήτη.

Τέλος, δημοσιεύουμε μια συζήτηση με το σύντροφο Μπαλεστρίνι, που μας θυμίζει ορισμένα στάδια από τα οποία έχει περάσει το κίνημά μας και ότι τίποτα δεν έχει τελειώσει γι' αυτούς που ακόμα τα θέλουν όλα.

Υπάρχει μια μέθοδος στην αντικαπιταλιστική/κομμουνιστική κριτική μας. Ένας μεθοδολογικός οδηγός στο παγκόσμιο χάος. Θα παραφράσουμε ελαφρώς τα λόγια ενός παλιού συντρόφου, του Καρλ Κορς, για να τον συνοψίσουμε: Πρώτον, όλες οι κρίσεις που εκφέρονται σ' αυτά τα άρθρα έχουν ένα χαρακτήρα ιστορικής ιδιαιτερότητας και δεν αποτελούν γενικές αλήθειες, αφού είναι η προσπάθεια να αποδοθεί με έννοιες η αντιφατική κίνηση του κόσμου. Δεύτερον, η σκέψη μας είναι κριτική και όχι θετικιστική. Τρίτον, αντικείμενο της κριτικής μας δεν είναι η υπάρχουσα καπιταλιστική σχέση στις επιφανειακές εκδηλώσεις της αλλά η παρακμάζουσα καπιταλιστική σχέση, όπως μας δείχνουν επαρκώς όλες οι τάσεις διάλυσης και παράλυσής της. Τέταρτον, δε στοχεύουμε στη θεωρητική απόλαυση του υπάρχοντος κόσμου αλλά στον ενεργό μετασχηματισμό του μέσα από τη μόνη πρακτική που μπορεί να εγγυηθεί κάτι τέτοιο: τη συμμετοχή στους υπάρχοντες κοινωνικούς αγώνες. Όπως είπε κάποτε ο Ζαν-Πιερ Βουαγιέ -όταν ακόμα είχε τα μυαλά του στη θέση τους: "*η πάλη των τάξεων υπάρχει, άρα κάθε ελπίδα επιτρέπεται*".

Μάρτιος 2007

TEN YEARS AFTER

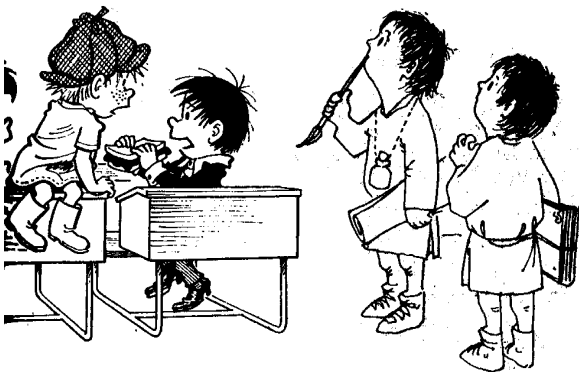
**η απεργία των δασκάλων στο φως
των αλλαγών στην εκπαίδευση
τα τελευταία δέκα χρόνια**

**Αν και ζούμε σε πληθωριστικούς καιρούς,
πληθωρικές απεργίες όπως αυτή των
δασκάλων, που διήρκεσε έξι εβδομάδες,
σπανίζουν. Αξίζει λοιπόν να αποτίσουμε εδώ,
στον απόηχο αυτού του αγώνα, ένα φόρο
τιμής, έστω με τη μορφή κάποιων ψύχραιμων
γενικότερων σκέψεων που αφορούν την
εκπαίδευση συνολικά.**

Προορισμένη ν' αποτελεί τον κύριο τομέα που διαμορφώνει, κατηγοριοποιεί και κατανέμει το εμπόρευμα εργατική δύναμη μέσα σ' έναν όλο και διευρυνόμενο καπιταλιστικό καταμερισμό εργασίας, η εκπαίδευση από τη δεκαετία του '60 και μετά μαζικοποιείται και επεκτείνεται κι αυτή. Αρχίζει έτσι να γεννά απαιτήσεις, προσδοκίες κοινωνικής ανόδου, «ευκαιρίες» κινητικότητας, ατομικές «επιτυχίες» και ταυτόχρονα να συσσωρεύει εντάσεις και αντιφάσεις, διαψεύσεις και ατομικές «αποτυχίες» (τις λένε και «σχολικές»). *«Αυτή καθ' αυτή η πορεία εκδημοκρατισμού του εκπαιδευτικού συστήματος, στην οποία οφείλεται η μαζική παραγωγή προσδοκιών (που στην Ελλάδα ειδικά βρήκε προσωρινά την πρακτική της ικανοποίηση στην αύξηση του μικροαστικού και δημοσιοϋπαλληλικού στρώματος τις δεκαετίες του '70 και '80), προκάλεσε αναπόφευκτα μια δομική κρίση στην ιεραρχική κατανομή του εργατικού δυναμικού και ταυτόχρονα συνεπέφερε κρίση πειθαρχίας και νοήματος στο δημόσιο σχολείο»,* γράφαμε στο τεύχος 7 των *Παιδιών της Γαλαρίας*, πριν δέκα περίπου χρόνια, το 1998, καθώς συμμετείχαμε στο κίνημα ενάντια στην τότε εκπαιδευτική μεταρρύθμιση (που έφερε το κακόηχο όνομα «νόμος 2525» ή «μεταρρύθμιση Αρσένη», από τον ήδη ξεχασμένο πια σήμερα εισηγητή της). Δέκα χρόνια μετά, είμαστε υποχρεωμένοι να πούμε ότι αυτή η κρίση ...συνεχίζεται. Όπως αλλιώς κι αν την πεις, κρίση νομιμοποίησης του σχολείου, κρίση του επιλεκτικού-ανταγωνιστικού χαρακτήρα του, κρίση

προσδοκιών, κρίση αντιστοιχίας προσόντων-καριέρας, η εκπαίδευση έχει μπει **αμετάκλητα** σ' αυτήν την τροχιά κρίσης και θα είμαστε εξίσου ακριβείς αν προεξοφλήσουμε τη διατήρησή της και για τα επόμενα πχ δέκα χρόνια, τουλάχιστον.

Είναι ακριβώς το *εύρος* των λειτουργιών που καλείται σήμερα η εκπαίδευση να επιτελέσει αλλά και η κοινωνική τους βαρύτητα τέτοια, που την καταδικάζει να βρίσκεται συνεχώς σε κατάσταση κρίσης. Στο βαθμό που το σχολείο *οικειοποιήθηκε* και *ενσωμάτωσε* λειτουργίες που ιστορικά ανήκαν σε άλλους θεσμούς (οικογένεια, εργατική κοινότητα, εργαστήριο, επιχείρηση), όλες οι κοινωνικές αντιθέσεις εκδηλώνονται μέσα σ' αυτό. Η κοινωνικοποίηση δεν περιορίζεται πια μέσα στην οικογένεια, η μαθητεία μέσω της οποίας μεταδίδετο η εργατική γνώση έχει σχεδόν εκλείψει και οι ατομικοί καπιταλιστές δε δικαιούνται πλέον ν' αναλάβουν μεμονωμένα τη βασική εκπαίδευση των εκμεταλλευομένων τους. Καθώς ο ρόλος του γιγαντώνεται, το σχολείο μοιραία γίνεται το πεδίο των κοινωνικών συγκρούσεων και αντιθέσεων, το πεδίο των ταξικών διεκδικήσεων και κινημάτων (και συχνά σε καθημερινό επίπεδο, των ατομικών διαγκωνισμών): εξίσου μοιραία, αφού όλα αυτά διαδραματίζονται στα πλαίσια ενός *εκπαιδευτικού θεσμού* θ' αναγιγνώσκονται ως *εκπαιδευτική κρίση* κι όχι ως *κρίση των ταξικών εκμεταλλευτικών σχέσεων*. Ίδωμένα τα πράγματα απ' αυτήν τη σκοπιά, ακόμα κι αν το σημερινό σχολείο έχει χάσει το μονοπώλιο που κατείχε στη *μετάδοση* και *διαχείριση γνώσεων*, με ισχυρούς, και ίσως γοητευτικότερους, ανταγωνιστές τα ΜΜΕ και το Internet, εν τούτοις καθόλου δεν έχει χάσει τον *κοινωνικό* του ρόλο (κι ούτε φαίνεται στον ορίζοντα των *κοινωνικών θεσμών* τι θα μπορούσε να το αντικαταστήσει): χρησιμοποιείται τόσο απ' την πλευρά του καπιταλιστικού κράτους για τη *νομιμοποίηση των ταξικών σχέσεων*, όσο και από την πλευρά της εργατικής τάξης για την *άμβλυνση των διαχωρισμών και της επιλογής*. Και οι δύο αυτές αλληλοσυγκρουόμενες επιδιώξεις στοχεύουν κατευθείαν στην καρδιά της **αναπαραγωγής** των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων.¹

Οι νεοφιλελεύθερες απόπειρες αναδιάρθρωσης της εκπαίδευσης προ δεκαετίας απαντήθηκαν κινηματικά και στο προαναφερθέν τεύχος είχαμε προσπαθήσει επίσης να συμβάλλουμε στη θεωρητική καταγραφή αυτής της (πολλαπλής και αντιφατικής εν πολλοίς) απάντησης. Οι θέσεις που διατυπώναμε, ωστόσο, αν και γενικά σωστές, έπασχαν εν τούτοις από την υπερβολική βεβαιότητα ότι το καπιταλιστικό κράτος ήταν σε θέση να ξεπεράσει την κρίση του. Το σχέδιο ξεπεράσματος ήταν ήδη ορατό, παρέμεινε όμως μόνο *σχέδιο*. Έτσι, αναφερόμασταν σε «*διάφορα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα [που] συνδέουν*

τους προσανατολισμούς στην εκπαίδευση με μια μεταφορντιστική οργάνωση της εργασίας και αντιστοιχούν τα προσόντα εργασίας σε εκπαιδευτικά προσόντα, με στόχο να εκπαιδεύσουν τον αυριανό πολυλειτουργικό εργαζόμενο-συνεργάτη, που γενικότερα αντιλαμβάνεται τον εαυτό του σαν χρηστή-καταναλωτή τεχνολογικών προϊόντων και υπηρεσιών...», στο ρόλο που θα έπαιζε η «*αποκέντρωση που στοχεύει όχι μόνο στον κατακερματισμό των αντιστάσεων και απαιτήσεων και στη μετακύλιση του κόστους της εκπαίδευσης στις τοπικές κοινωνίες αλλά και στην ενίσχυση της 'αυτονομίας' του συλλόγου, σαν μονάδα 'συνεταιριζόμενων, συνεργαζόμενων, αυτοαξιολογούμενων' διδασκόντων που αυτοδιαχειρίζονται –πιθανόν και ανταγωνιστικά προς τους άλλους συλλόγους– το σχολείο τους (συχνά με τη βοήθεια χορηγών)*» και στη μετάλλαξη των εκπαιδευτικών από λειτουργούς «*λέξη που σπανίως ακούγεται σήμερα, αν και μόλις λίγα χρόνια πριν χρησίμευε σαν ταυτότητα κύρους, σύμβολο μιας απαρχαιωμένης σοσιαλδημοκρατικής 'ανθρωπιστικής' αντίληψης και άλλοθι συντεχνιακών διεκδικήσεων*» σε «*professionals*».²

¹ Είναι προφανές ότι θεωρούμε ρηχή την άποψη ότι η εκπαίδευση είναι απλώς ένας «ιδεολογικός μηχανισμός του κράτους». Ακόμα περισσότερο, δε θεωρούμε το κράτος ως απλό όργανο των συμφερόντων του κεφαλαίου. Το κράτος δεν είναι αυτόβουλος συλλογικός καπιταλιστής αλλά *μια στιγμή* της ανταγωνιστικής καπιταλιστικής σχέσης, άρα *πεδίο ταξικής πάλης*. Επ' αυτών των ζητημάτων, βλ. την μπροσούρα της Ομάδας ενάντια στον εκβιασμό της μισθωτής εργασίας, *Σκοτώνουν τα άλογα στη δουλειά και όταν γεράσουν τα θάβουν ιδίους εξόδοις*, 2002.

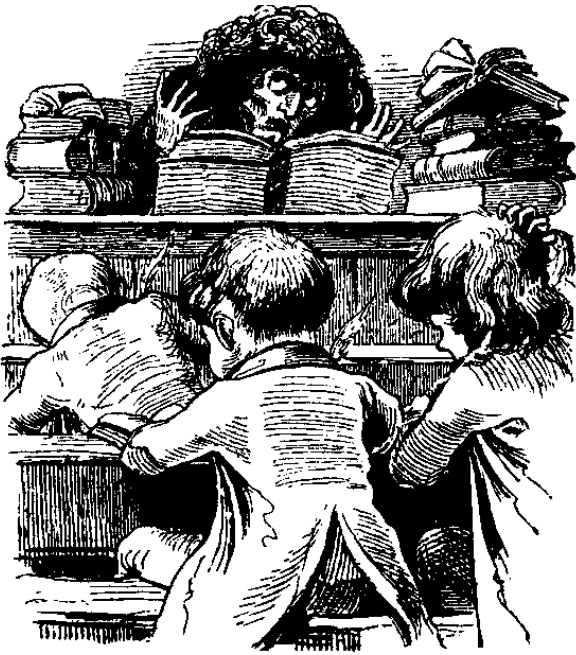

Στη δε τριτοβάθμια, είχαμε προεξοφλήσει ότι η προσπάθεια διαχωρισμού των εργατών χαμηλής ειδίκευσης από τους απόφοιτους πανεπιστημιακών σχολών και των πτυχιούχων μέσης και χαμηλής ειδίκευσης από τους μεταπτυχιακούς θα στεφόταν από επιτυχία. Το λάθος μας, ίσως κατανοητό όταν διατυπώνεται σε καιρούς που βιώνουμε μια ολομέτωπη επίθεση, ήταν ότι πήραμε **τοις μετρητοίς** τις ιδεολογικές κορώνες του σοσιαλ(νεο)φιλελευθερισμού στην απόπειρά του να λύσει τις αντιφάσεις που κληρονόμησε από τη σοσιαλδημοκρατία. Εννοείται, ωστόσο, ότι οι αντίπαλοί μας μετρούσαν, με την ψήφιση του νόμου 2525 το 1997, αρκετές νίκες και μάλιστα πολύ υλικές: η κατάργηση της επετηρίδας σήμαινε την αρχή της επιβολής της δια βίου εκπαίδευσης μέσω της λογικής της αξιοκρατίας και του ανταγωνισμού εκεί όπου πριν ήταν εξασφαλισμένη μια τυπική ισότητα: στη δευτεροβάθμια, η επιλογή έγινε σκληρότερη με τη δημιουργία του Ενιαίου Λυκείου και των ΤΕΕ και στα πανεπιστήμια επιχειρήθηκε η επί χρήμασι κατάρτιση, μέρος κι αυτή της δια βίου εκπαίδευσης, με την εισαγωγή των Προγραμμάτων Σπουδών Επιλογής.

Ωστόσο, μια σειρά ορατών αγώνων εκείνης της περιόδου –το κίνημα των αδιόριστων και οι συγκρούσεις στα εξεταστικά κέντρα ενάντια στο διαγωνισμό του ΑΣΕΠ τον Ιούνιο του '98, οι μαθητικές και φοιτητικές καταλήψεις που ακολούθησαν την ίδια χρονιά– αλλά και αρκετές υπόκωφες αντιδράσεις και αρνήσεις μαθητών, εκπαιδευτικών, πανεπιστημιακών και γονέων ροκάνισαν το εξεταστικό τερατούργημα του Ενιαίου Λυκείου, με αποτέλεσμα τη σχετική χαλάρωση της επιλεκτικής του διαδικασίας και το σπάσιμο του κάθετου διαχωρισμού μεταξύ της «ελίτ» των ΑΕΙ-ΤΕΙ και των «πεταμένων» των ΤΕΕ. Τα δε Προγράμματα Σπουδών Επιλογής δεν κατάφεραν να προχωρήσουν πέρα από την εξαγγελία τους και δεν εφαρμόστηκαν ποτέ. Ακόμα και το αρχικό χρονοδιάγραμμα κατάργησης της επετηρίδας τροποποιήθηκε, μέσω της δημιουργίας ενός περίπλοκου συστήματος από διαφορετικές λίστες προσλήψεων που παρέκαμπταν τον ΑΣΕΠ.

Από τις αρχές μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 2000, άρχισε να γίνεται αναγνωρίσιμη η «καινούργια» στρατηγική του κράτους και της καθαρόαιμης νεοφιλελεύθερης εκδοχής του. Χοντρικά, συνίσταται σε δύο απλές συνταγές: *αλλαγή ιδιοκτησιακού καθεστώτος* (ή έστω πορεία προς αυτήν την κατεύθυνση) και σε μεγάλο βαθμό, *υποχρηματοδότηση* από το κράτος. Με την εφαρμογή της πρώτης –ορατή προς το παρόν στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια μόνο στη σχεδιαζόμενη σύμπραξη δημόσιου και ιδιωτικού τομέα για την κατασκευή και από κοινού εκμετάλλευση των νέων σχολικών κτιρίων– κάνουν δειλά την εμφάνισή τους στα σχολεία εταιρείες-χορηγοί, διεκδικώντας άμεσα το κομμάτι που τους αντιστοιχεί από την εκπαίδευση του μελλοντικού εργατικού δυναμικού τους. Η αναθεώρηση του άρθρου 16 του συντάγματος αποτελεί επίσης μέρος της ίδιας διαδικασίας, σ' ό,τι αφορά τα

2 Βλ. *Τα Παιδιά της Γαλαρίας*, τ.7.

πανεπιστήμια. Η μείωση των δημόσιων δαπανών στον τομέα της εκπαίδευσης είναι μια σταθερά του νεοφιλελευθερισμού, αντιφατική και καταδικασμένη να προκαλεί περισσότερα προβλήματα από όσα υποτίθεται ότι λύνει. Από τη μια, η εγκατάλειψη απαξιώνει τη δημόσια εκπαίδευση, βοηθά το κράτος ν' απαλλαγεί από ένα μεγάλο μέρος των εξόδων του και επιταχύνει τη διαδικασία μεταρρύθμισής της που προβάλλεται μάλιστα ως «κοινωνικό αίτημα». Από την άλλη, οι μεμονωμένοι καπιταλιστές (είτε μιλάμε για χορηγούς της πρωτοβάθμιας είτε για ιδιοκτήτες πανεπιστημιακών σχολών), από την εποχή του Κένυς ακόμα, είχαν την κακή φήμη της ανικανότητας να δουν πέρα από τα ατομικά τους συμφέροντα και να θέσουν εαυτούς στην υπηρεσία της συσσώρευσης του κεφαλαίου γενικά. Μ' άλλα λόγια, οι προτεραιότητες μιας επιχείρησης ή ακόμα και ενός τομέα δεν μπορούν να υποκαταστήσουν τις λειτουργίες που το κράτος ιστορικά επωμίστηκε.

Ακόμα και στο ιδεολογικό επίπεδο, οι νεοφιλελεύθεροι δύσκολα κρύβουν τη χοντροκοπιά τους. Η *αξιοκρατία* εμφανίζεται απογυμνωμένη από τη σοσιαλφιλελεύθερη μυστικοποίηση που αναφερόταν στην υποτιθέμενη κοινωνική χρησιμότητά της. Για τους νεοφιλελεύθερους, το δικαίωμα του *ατόμου* να λειτουργεί ως επιχείρηση οδηγεί σε μια ιστορική συρρίκνωση της ιδέας του κράτους δικαίου ενώ η «κοινωνία» αντιμετωπίζεται ως απλό άθροισμα μυριάδων ιδιωτών (ή οικογενειών –νοικοκυριών, όπως έλεγε η Θάτσερ) ανταγωνιστικών μεταξύ τους. Το πρόβλημα, βέβαια, για τους νεοφιλελεύθερους είναι ότι έτσι πριονίζουν τη βάση από την οποία αντλούν τη νομιμότητά τους, κάτι που με τη σειρά του θα κάνει την ενίσχυση του κράτους (και της κρατικής μέριμνας για την εκπαίδευση συνακόλουθα) αναγκαία. Φαύλος κύκλος.

Σ' όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, είτε μιλάμε για το νηπιαγωγείο με τις νέες προτάσεις περί σχολειοποίησής του και άρα ταχύτερης εισαγωγής των νηπίων στο χώρο της μετρησιμότητας, της αξιολόγησης και συνεπώς της *εργασίας*· είτε για τη δευτεροβάθμια με τις προτάσεις του Εθνικού Συμβουλίου Παιδείας για αυστηρότερη επιλογή των μαθητών του Ενιαίου Λυκείου και προώθηση μέρους του μαθητικού πληθυσμού στην πρόωρη κατάρτιση μέσω των «νέων» τεχνικών σχολείων³ είτε για το νόμο-πλαίσιο στα πανεπιστήμια που εντατικοποιεί το ήδη επιχειρηματικό περιβάλλον της ανώτατης κρατικής εκπαίδευσης απειλώντας με έξωση το αντιπαραγωγικό (και άρα περιττό) διανοητικό προλεταριάτο, είναι διαρκής η προσπάθεια προσομοίωσης της εκπαίδευσης με επιχείρηση, με ένταση της αξιολόγησης και του ελέγχου της αποτελεσματικότητας της (διαφοροποιημένης) εργατικής δύναμης.

Όπως και στη διάρκεια της προηγούμενης δεκαετίας, έτσι και πρόσφατα, οι ορατοί και αόρατοι αγώνες έβραζαν και βάζουν όρια στην καπιταλιστική αξιοποίηση της εκπαίδευσης. Στην πρώτη περίπτωση ανήκουν οι φοιτητικές καταλήψεις, τόσο του περασμένου Ιουνίου όσο και οι τωρινές, και στη δεύτερη κάποιες λίγο-πολύ αφανείς διαδικασίες που υπόγεια σαμποτάρουν τις επιβαλλόμενες «καινοτομίες». Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το πως, στην πρωτοβάθμια, οι απόπειρες μετατροπής των εκπαιδευτικών σε «επαγγελματίες» –στην ουσία διεκπεραιωτές άνωθεν εντολών μέσω «προγραμμάτων» και project προς άγραν χορηγών– σκόνταψαν πάνω σ' ένα συνδυασμό αρνήσεων. Η «ευέλικτη ζώνη», όπως πλασαρίστηκε από τους ιδεολόγους του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, θλιβερή καρικατούρα

³ Στην αρχική εισηγητική έκθεση του νόμου 3475/06 δεν προβλεπόταν η πρόσβαση των αποφοίτων των νέων ΕΠΑΛ-ΕΠΑΣ στα ΤΕΙ. Στις 5/2/07 το υπουργείο ανακοίνωσε ότι θα προβλεφθεί ποσοστό πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση των αποφοίτων των ΕΠΑΛ. Όπως και στην προηγούμενη μεταρρύθμιση, έτσι και τώρα, οι «αόρατες» αντιδράσεις που αναφέραμε παραπάνω αλλά και οι ορατές –δες ΟΛΜΕ– κατάφεραν να βελτιώσουν κάπως τα αρχικά σχέδια.

εφαρμογής παλιών αρχών της ριζοσπαστικής εκπαίδευσης, δεν έπεισε ούτε σχετικά με τη «σύνδεση του σχολείου με τη ζωή» ούτε σχετικά με την «κατάργηση της δασκαλοκεντρικής διδασκαλίας» και την «ανάπτυξη της συνεργασίας» μεταξύ των μαθητών μέσω της «αυτονομίας στην κατάκτηση της γνώσης». Πολύ απλά, οι περισσότεροι διέκριναν πίσω από τα παχιά λόγια μια προσπάθεια ελέγχου των δραστηριοτήτων τους μέσω της εκπόνησης συγκεκριμένων και εγκεκριμένων «προγραμμάτων» και όχι αυτονομία: διέκριναν διατήρηση αν όχι κι ενίσχυση ακόμα των ανισοτήτων μεταξύ των μαθητών και, σε τελευταία ανάλυση, ...περισσότερη και απλήρωτη δουλειά. Στην πορεία, έγινε σαφές ότι αποτελούσε αποφασιστικής σημασίας ζήτημα για το υπουργείο, στο βαθμό που συνόψιζε τις βασικές κατευθυντήριες γραμμές της πολιτικής του: συνδυασμός κεντρικού γραφειοκρατικού ελέγχου και αποκέντρωσης, υποχρηματοδότηση απ' την πλευρά του κράτους και εσωτερική του λογικής του κεφαλαίου με την ενθάρρυνση της εισόδου χορηγών για τη χρηματοδότηση των προγραμμάτων.

Ας επιχειρήσουμε εδώ τώρα να συνοψίσουμε τις αντιστάσεις στις μεταρρυθμιστικές απόπειρες του κεφαλαίου τα τελευταία χρόνια στην εκπαίδευση που, όπως είπαμε, με όπλα την υποχρηματοδότηση, την εντατικοποίηση και την αυστηρότερη επιλογή στοχεύουν να αντιμετωπίσουν την κρίση στην ιεραρχική κατανομή του εργατικού δυναμικού αλλά και ταυτόχρονα να εξακολουθούν να νομιμοποιούν τις καπιταλιστικές κοινωνικές σχέσεις –έναν συνδυασμό που, ας το ξαναπούμε, είναι καταδικασμένος να γεννά συνεχώς νέες κρίσεις και αντιφάσεις.⁴ Ας επικεντρώσουμε το ενδιαφέρον μας στους εκπαιδευτικούς (και ιδιαίτερα σ' αυτούς της πρωτοβάθμιας) για να ξαναγυρίσουμε στην αρχή του κειμένου, στην πολυήμερη απεργία των δασκάλων.

*

Η εργασία των δασκάλων συνίσταται στην παραγωγή και αναπαραγωγή των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων και συγκεκριμένα του εμπορεύματος εργατική δύναμη. Το εμπόρευμα αυτό έχει μια εκνευριστική ιδιομορφία. Σ' αντίθεση με τα άλλα, ποτέ δεν παράγεται στην τελική του μορφή, αλλά συνεχώς (πρέπει να) αναπαράγεται εντός κάθε ανθρώπινου όντος. Αυτό υποκειμενικά, τόσο για το εμπόρευμα μαθητή όσο και για το εμπόρευμα δάσκαλο, έχει κάποιες επιπτώσεις. Στο βαθμό που έχουμε αμετάκλητα απομακρυνθεί από την εποχή που το κεφάλαιο χρησιμοποιούσε κατά κύριο λόγο βία για να εξαναγκάσει τους ανθρώπους να υπακούσουν σ' αυτό, η εκπαίδευση κατ' ανάγκη, εντάσσεται στις διαδικασίες *συναίνεσης* της σύγχρονης εποχής. Άρα η εργασία του δάσκαλου (πρέπει να) παράγει συναίνεση, αφού το εμπόρευμα εργατική δύναμη που παράγει δε νοείται απλά ως ικανότητα προς εργασία, αλλά *πρωτίστως* ως συγκατάθεση του υποκειμένου να εργαστεί. Τι γίνεται όταν η εργασία αυτή, τόσο για αυτόν που την εκτελεί όσο και γι' αυτόν που αποτελεί το αντικείμενό της, σταδιακά αποκτά όλο και περισσότερο χαρακτηριστικά **αλλοτριωμένης, επιβεβλημένης από τα πάνω, αφηρημένης** εργασίας; Χαρακτηριστικά που γίνονται όλο και πιο έντονα εξαιτίας της εμμονής του νεοφιλελευθερισμού με την αποδοτικότητα και τον εξωτερικό έλεγχο; Πώς, μ' άλλα λόγια, βιώνει και εισπράτει ο δάσκαλος την άρνηση του μαθητή να

4 Προκύπτουν επίσης και κάποιες επιμέρους αντιφάσεις για το κεφάλαιο εξαιτίας της νεοφιλελεύθερης αναδιάρθρωσης της εκπαίδευσης: στο βαθμό που το (λιγότερο μαζικό) πανεπιστήμιο της δεκαετίας του '60 ήταν περισσότερο αυτόνομο, συντελούσε στη διαμόρφωση πιο ευφάνταστων εργαζομένων, με μεγαλύτερες ικανότητες συνεργασίας και επικοινωνίας, άρα πιο παραγωγικών για το κεφάλαιο. Γι' αυτό πολλοί εργοδότες προτιμούν εργαζόμενους με παραδοσιακούς τίτλους σπουδών, παρά όσους έχουν καταρτιστεί σε ένα συγκεκριμένο αντικείμενο. Παρεμπιπτόντως, ο αγγλικός ΣΕΒ αντιτάχθηκε στην εισαγωγή διδασκτρων στα πανεπιστήμια και την κατάργηση των υποτροφιών.

παραχθεί και ν' αναπαραχθεί ως διαφοροποιημένη εργατική δύναμη; Πώς βιώνει την απροθυμία του μαθητή να κατηγοριοποιηθεί ιεραρχικά και να κατανεμηθεί σε κοινωνικές θέσεις; Θα κρατήσουμε αυτά τα ερωτήματα για τη συνέχεια όπου θα δείξουμε πως τόσο ατομικά, όσο και συλλογικά, έστω και υπόρρητα, η *άρνηση του ρόλου* του δασκάλου ήταν υπαρκτή και αποτέλεσε την καύσιμη ύλη που διατήρησε την πρόσφατη απεργία των έξι εβδομάδων.

Ας επιστρέψουμε, ωστόσο, στο πως και γιατί σήμερα όλο και περισσότερο οι δάσκαλοι βιώνουν

την εργασία τους ως αλλοτριωτική και όλο και πιο ξένη προς αυτούς. Αν και η γραφειοκρατικοποίηση δεν είναι (και ίσως δεν μπορεί ποτέ να γίνει) πλήρης, εντούτοις η αυστηρότητα της τήρησης του αναλυτικού προγράμματος, η αύξηση των εξετάσεων και η προσπάθεια εισαγωγής συγκεκριμένων διδακτικών μεθόδων είναι φαινόμενα που δεν μπορούν να περάσουν απαρατήρητα. Ακόμα και η εισαγωγή των μαθημάτων των ειδικοτήτων εδώ και πάνω από μια δεκαετία, αποτέλεσμα της κατάκτησης της γνώσης σε διακριτά «αντικείμενα», έγινε αντιληπτή ως περιορισμός του δασκάλου σε συγκεκριμένες «αρμοδιότητες». Στον όλο και μικρότερο έλεγχο του δασκάλου σήμερα στο περιεχόμενο της δραστηριότητάς του, έχει επίσης συμβάλει η εισαγωγή προγραμμάτων-πακέτων σχετικά με το περιβάλλον και την υγεία, έτοιμων και τυποποιημένων. Η εισαγωγή των νέων βιβλίων έκανε πιο ασφικτικά τα πλαίσια των αναλυτικών προγραμμάτων και αύξησε τον όγκο της ύλης, μειώνοντας ακόμα περισσότερο την ελευθερία κινήσεων του δασκάλου (για να μείνουμε σε μία διάσταση της εισαγωγής των νέων βιβλίων).

Η εντατικοποιημένη εκπαιδευτική διαδικασία επηρεάζει εμφανώς τις σχέσεις δασκάλων-μαθητών και εδώ δε θα καταπαίσουμε με τα εύκολα: τον παραδοσιακό αυταρχισμό και την επιβολή της καθαρής εξουσίας που απορρέει από τον εντολέα-δάσκαλο. Οι μαθητές όλο και περισσότερο παρουσιάζονται ως το προϊόν μιας αλλοτριωμένης δραστηριότητας, εργατική δύναμη που θα πρέπει ν' αποφέρει στο μέλλον τη μέγιστη δυνατή υπεραξία, που θα πρέπει να παράγει και ν' αναπαράγει το κεφάλαιο ως κοινωνική σχέση που συντρίβει τους ανθρώπους, των δασκάλων συμπεριλαμβανομένων. Συνεπώς, οι ίδιοι οι δάσκαλοι δημιουργούν το προϊόν, δηλ. την κοινωνική σχέση, που στρέφεται και εναντίον τους. Η αναφορά σ' όλα αυτά δε γίνεται από μια νοσταλγική διάθεση επιστροφής στον παλιό, παραδοσιακό δάσκαλο των «ανθρώπινων αξιών» που μύριζε κιμωλία. Αυτό που μας ενδιαφέρει εδώ είναι η *ιστορική μετεξέλιξη* του σχολείου στη φάση της πραγματικής υπαγωγής του στο κεφάλαιο για να εξετάσουμε πώς η αίσθηση αποξένωσης του δασκάλου από το μαθητή-προϊόν, η οποία ξεκινά ήδη από την πρωτοβάθμια, είναι μια ακόμα αιτία της κοινής (αλλά όχι απαραίτητα ίδιας) δυσανεξίας τους και της υπόγειας ή ορατής αντίστασής τους. Να προσθέσουμε εδώ, ότι η δυσφορία τους γίνεται τόσο πιο ανυπόφορη, όσο *περισσότερη εργασία* επιβάλλει ο ένας πόλος στον άλλο μέσα σ' ένα γενικότερο ανταγωνιστικό τοπίο.⁵

Θα εντοπίσουμε μια επιπλέον διάσταση αλλοτρίωσης στον όλο και πιο αφηρημένο χαρακτήρα που τείνει να πάρει η εκπαίδευση στην εποχή μας. Αν θεωρήσουμε ότι σε κάθε ανθρώπινη κοινωνία η μετάδοση γνώσεων, δεξιοτήτων και κουλτούρας μέσω κοινωνικών σχέσεων, κωδίκων και εθίμων είναι η κατ' εξοχήν *ανθρώπινη δραστηριότητα*, τότε η εκπαίδευση ως αναπόσπαστο κομμάτι της τείνει να εμφανίζεται σήμερα αποξενωμένη απ' το ανθρώπινο είδος στο βαθμό που μετατρέπεται σταδιακά σε απλό μέσο μετάδοσης –εξωτερικά και από τα πάνω καθορισμένων– προκάτ *πληροφοριών*, στερούμενη όλο και πιο πολύ το συγκεκριμένο, χρήσιμο χαρακτήρα της.

Οι δάσκαλοι δε βιώνουν ακόμα (στην Ελλάδα, τουλάχιστον) την πίεση της μετρησιμότητας της δραστηριότητάς τους και το άγχος της νόρμας των τυποποιημένων εξετάσεων από βάση δεδομένων –όλα αυτά βρίσκονται ακόμα στο στάδιο του σχεδιασμού. Αντίθετα, στα πανεπιστήμια παρόμοιες διαδικασίες εντείνονται. Η εισαγωγή πιστωτικών μονάδων για το φοιτητή και αντίστοιχα μονάδων

⁵ Δεν είναι υπερβολή. Αρκετοί μαθητές του δημοτικού, μεταφέροντας λόγια των γονιών τους, επέκριναν τους δασκάλους τους, μόλις ξανασυναντήθηκαν στις σχολικές αίθουσες, για την πολυήμερη απεργία.

διδασκαλίας για τον καθηγητή, μετατρέπουν τη μάθηση (και τη διδασκαλία) σε *ισόμετρες*, άρα ανταλλάξιμες, δραστηριότητες και μας εισάγουν στο σύμπαν του *κοινωνικά αναγκαίου χρόνου αφηρημένης εργασίας* –δεν είναι αυτό που, σαν μια άλλη μορφή *χρήματος*, θ' αποτελούσε για το κεφάλαιο το ιδανικό μέτρο κάθε δραστηριότητας;⁶

Με κάποιον άμεσο ή έμμεσο τρόπο η εκπαίδευση είναι πλέον συνδεδεμένη με τη λογική του κεφαλαίου. Αν στο επιχειρηματικό πανεπιστήμιο αυτό είναι ένα προφανές καθεστώς εδώ και μια δεκαετία τουλάχιστον, στην πρωτοβάθμια οι εταιρείες-χρηγοί κρούουν τη θύρα εδώ και λίγα χρόνια. Παρότι συχνά η αναφορά της αριστεράς στο «σχολείο της αγοράς» συσκοτίζει την πραγματικότητα, γιατί ταυτίζει τον μπαμπούλα της «αγοράς» με τα εργαλεία που χρησιμοποιεί το κεφάλαιο για να κάνει την όλη εκπαιδευτική διαδικασία πεδίο παραγωγής και αναπαραγωγής του, εντούτοις, έστω κι έτσι, η τάση καπιταλιστικής αξιοποίησης της εκπαίδευσης είναι πλέον ορατή και διαπιστωμένη.

Πώς αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί, και οι δάσκαλοι συγκεκριμένα αυτές τις τάσεις; Τι εκφράστηκε μέσα από την απεργία απέναντι σ' όλα αυτά; Το γεγονός ότι το αίτημα που κυριάρχησε επίσημα ήταν η αντίθεση στην *υποχρηματοδότηση της δημόσιας εκπαίδευσης* και δευτερευόντως στο «σχολείο της αγοράς», αξίζει κάποια ερμηνεία.

Ενταγμένο το πρώτο στη λογική της αύξησης των δημόσιων δαπανών, αντιτίθεται στη μετακύλιση του κόστους αναπαραγωγής της εργατικής τάξης στην ίδια την εργατική τάξη. Κατά κάποιο τρόπο, οι δάσκαλοι εξέφρασαν έτσι ένα αίτημα **εκ μέρους** όλης της εργατικής τάξης, αλλά χωρίς ουσιαστικά να το έχουν *συνδιαμορφώσει*. Αυτό όμως που έχει κυρίαρχη σημασία στη διατύπωση αυτού του αιτήματος είναι περισσότερο όσα υπονοούσε, παρά όσα αντιλαμβάνεται κανείς ρητά μ' αυτό. Σε περιόδους σοσιαλδημοκρατίας, ένα τέτοιο αίτημα θα ήταν απλώς ευνόητο ή από επαναστατική σκοπιά, ρεφορμιστικό. Σε νεοφιλελεύθερους όμως καιρούς, η υποχρηματοδότηση βιώνεται ως *απαξίωση* –και όχι πια απαραίτητα με όρους απωλεσθέντος κύρους, δηλ. συντηρητικά ή και αντιδραστικά ακόμη, όπως θα υπέθετε εκ πρώτης όψεως κανείς. Η απαξίωση του σχολείου σε συνδυασμό με την όλο και πιο αλλοτριωτική φύση της διδασκαλίας και την αποξένωση από τους μαθητές, γίνεται αντιληπτή ως μια αργή αλλά σταθερή διαδικασία μετατροπής δασκάλων και μαθητών σε **φτηνά, αναλώσιμα αντικείμενα**. Το γεγονός ότι η πρωτοβάθμια όλο και περισσότερο μπαίνει στο μύλο της αξιοποίησης του ανθρώπινου κεφαλαίου που συντρίβει δασκάλους και μαθητές (όχι με τον ίδιο τρόπο, φυσικά) ώστε να *χρησιμοποιηθούν* στην υπηρεσία κάποιου πράγματος αφηρημένου και όλο και λιγότερο ωφέλιμου, είναι ένα σχετικά πρόσφατο, πικρό βίωμα τόσο για μεγαλύτερους όσο και για νεότερους σε ηλικία δασκάλους. Η οικονομική μιζέρια της καθημερινότητας του σχολείου ταυτίζεται στα μάτια όλων με τη μιζέρια της έλλειψης νοήματος. Γίνεται όλο και πιο σαφές ότι η υλική φτώχεια της εκπαίδευσης συμπληρώνει τη φτώχεια του περιεχομένου της. Η παραδοσιακά θετική εικόνα του δασκάλου για τον εαυτό του, με τις ανθρωπιστικές και ανθρωπίνες συμπαραδηλώσεις της, τείνει να γίνεται θολή κάτω από το βάρος της οικονομικής εγκατάλειψης και της αποξένωσης.

Το γεγονός ότι η σύνδεση αυτών των πραγμάτων δε βγήκε στο δημόσιο λόγο της απεργίας, ενώ ήταν διαρκώς παρούσα σε αρκετές συναντήσεις με γονείς, στα οργισμένα βλέματα στο δρόμο, σε μεμονωμένα κείμενα, σε συζητήσεις και μισόλογα είναι ενδεικτικό της αδυναμίας της βάσης να εκφράσει ένα λόγο ουσιαστικό όσο και να ξεπεράσει την από τα πάνω εκπροσώπηση από το συνδικάτο. Και για τα δύο, φέρουν σε μεγάλο βαθμό οι ίδιοι οι απεργοί, και ειδικά αυτοί των έξι εβδομάδων, την αποκλειστική ευθύνη.

6 Επ' αυτού, βλ. David Harvie, Value production and struggle in the classroom: teachers within, against and beyond capital, στο *Capital and Class*, # 88.

Οι διαμαρτυρίες ενάντια στο «σχολείο της αγοράς» ήταν η δεύτερη κυρίαρχη πλευρά της απεργίας. Η «εισβολή των χορηγών» συγκέντρωσε όλο το μένος του λόγου των απεργών, συγκαλύπτοντας έτσι το γεγονός ότι η κρατική εκπαίδευση είναι ήδη συνδεδεμένη με το κεφάλαιο και ότι αυτή η σχέση δεν μπορεί να ταυτιστεί μόνο με έναν εξωτερικό εισβολέα με τη μορφή της τάδε ή δείνα εταιρείας. Η αδυναμία να εξηγηθεί και ν' αναλυθεί η αυξανόμενη αλλοτριωτική φύση της εκπαιδευτικής διαδικασίας στο δημόσιο σχολείο, έτσι όπως μέρα με τη μέρα όλο και πιο βαθιά τη βιώνουν οι δάσκαλοι μέσα από τα αναλυτικά προγράμματα, τις διδακτικές μεθόδους, τα βιβλία,⁷ είναι ένα κατάλοιπο της σοσιαλδημοκρατικής αντίληψης που αρέσκεται να εξισώνει το κεφάλαιο με την αγορά και μόνο. Αν οι δάσκαλοι κατάφεραν να απεγκλωβιστούν από αυτήν τη στενή οπτική, θα μπορούσαν να πουν πολλά για την καθημερινή τους αποξένωση και το μετρήσιμο χρόνο της διδασκαλίας. Πέρα από σκόρπιες κουβέντες, η αίσθηση αυτή που δε μετουσιώθηκε σε λόγο, εκφράστηκε κυρίως μέσα από τη μεγάλη **διάρκεια** της απεργίας. Πράγματι, αυτά καθ' αυτά τα αιτήματα δεν αρκούν για να ερμηνευθεί το

πολύημερο του αγώνα. Ισχυριζόμαστε ότι αυτό που συντήρησε την απεργία, αυτό που έκανε πολλούς απεργούς να επιδιώκουν τη συνέχισή της, να φωνάζουν από την τρίτη εβδομάδα και μετά «*εμείς θα απεργούμε μέχρι το 3000*», «*σας χαρίζουμε και τον άλλο το μισθό*», ήταν η επιθυμία της μη-επιστροφής στην αλλοτρίωση της τάξης. Μουγγή και υπόρρητη αυτή η επιθυμία μπόρεσε να στηρίξει υπόγεια έναν τόσο πολύημερο αγώνα, του οποίου η διάρκεια δύσκολα εξηγείται αλλιώς. Γιατί το φαινομενικά παράδοξο της *αναντιστοιχίας* μεταξύ της επιμονής των απεργών και των λίγο-πολύ προβλέψιμων αιτημάτων τους, παύει να υφίσταται αν αναλογιστούμε ότι τα αιτήματα *χρησιμοποιούνταν στην ονομαστική τους αξία*, ως μέσο για να εκφραστεί κάτι βαθύτερο. Η άποψη αυτή ενισχύεται αν αναλογιστούμε τον επιθετικό χαρακτήρα της απεργίας: χωρίς να έχει προηγηθεί ένα ορατό πλήγμα από το κράτος και με έναν κατάλογο αιτημάτων, που, όπως φαινόταν και από τις συνελεύσεις,

μόνο με τυποποιημένο τρόπο έκφραζε αυτό που οι δάσκαλοι ένοιωθαν ότι διακυβεύεται, ο κόσμος εντούτοις, στην πλειοψηφία του εδώ στην Αθήνα, είτε δε γυρνούσε πίσω –στην περίπτωση των αποφασισμένων απεργών– είτε εφάρμοζε το σύστημα του μπαίνω-βγαίνω. Αυτό που τους κινούσε, ήταν αυτά που λέγονταν σε τοπικές συζητήσεις σχετικά με την εντατικοποίηση, την τυποποίηση, την αποστείρωση και κούραση, αυτά που δεν έφταναν στην κεντρική σκηνή του συνδικάτου ή στα media.

Το ζήτημα του εργατικού μισθού που έβαλε η απεργία το αφήσαμε για το τέλος, όχι ως λιγότερο σημαντικό, αλλά γιατί μπορεί να γίνει καλύτερα κατανοητό μέσα, πιστεύουμε, απ' την οπτική που εκθέσαμε ως τώρα. Η αύξηση του μισθού εξέφραζε, αρχικά τουλάχιστον, έναν τρόπο αποζημίωσης για την απαξίωση σε συνθήκες αλλοτρίωσης. Σαν τέτοιο, ήταν περισσότερο δασκαλοκεντρικό (κλαδικό) και λιγότερο εργατικό: «*η δουλειά έχει γίνει απρόσωπη, αποξενωτική και εντατικοποιημένη –ας είναι τουλάχιστον λιγότερο κακοπληρωμένη*», φαινόταν να λένε τα συνθήματα γύρω από το μισθό.

Ωστόσο, η επαφή με τους «άλλους» (γονείς ως επί το πλείστον αλλά και άλλους εργαζόμενους συμπαροστάτες) έκανε ορατή την ανάγκη συνάντησης πάνω σ' ένα κοινό έδαφος, που δεν μπορούσε πια να είναι η αντιστοιχία της δουλειάς του δασκάλου σε έναν «καλό» μισθό (άλλωστε εδώ κρυβόταν η αντίληψη περί ανωτερότητας της διανοητικής έναντι της χειρωνακτικής εργασίας), αλλά οι κοινές ανάγκες. Κάπως έτσι προέκυψε το «*1400 για όλο το λαό*» στα μέσα της απεργίας και έγινε αποδεκτό από την πλειοψηφία των δασκάλων τότε, πράγμα που δεν ήταν καθόλου κατακτημένο στην αρχή της. Η ανάγκη της συνεύρεσης με τους «άλλους» επιτάχυνε μια πορεία ανοίγματος της απεργίας προς τα έξω, με μία της πλευρά να είναι αυτό το αίτημα εξίσωσης μισθών. Η *πραγματική*, ωστόσο, συνάντηση με τους

⁷ Επ' αυτού, θα ήταν διαφωτιστικό να ρίξει κανείς μια ματιά στα νέα βιβλία των μαθηματικών.

«άλλους», περιορίστηκε είτε σε κοινές διαδηλώσεις με μια μειοψηφία φοιτητών είτε σε συζητήσεις με γονείς, διοργανωμένες από μειοψηφίες πάλι απεργών, όπου πάντως μπήκαν στην πραγματική τους βάση και συζητήθηκαν όλα τα ζητήματα, όχι φυσικά χωρίς εντάσεις. Ήταν εκεί που ειπώθηκαν αληθινές κουβέντες για το πως καθημερινά δάσκαλοι, γονείς και μαθητές συμμετέχουν ασθμαίνοντας σ' ένα γιγάντιο αγώνα δρόμου, για τους χαμένους αυτού του αγώνα, για τις απώλειες, για την ασφυξία των ρόλων... Δεν κατάφεραν όμως να καταλήξουν σ' έναν κοινό αγώνα για την αύξηση πχ των κοινωνικών δαπανών, δηλ. για την αύξηση του έμμεσου, *κοινωνικού μισθού*,⁸ ή για τη μείωση της διδακτέας ύλης, δηλ. του φόρτου εργασίας.

*

Η απεργία κάποτε έληξε. Αντιμέτωποι με την αλαζονία και αδιαλλαξία των αφεντικών, εγκλωβισμένοι σε μια διαμαρτυρία που δεν κατάφερε να εκφράσει ούτε σε επίπεδο λόγου ούτε σε δράση το *ξεπέρασμα* του ρόλου και του συνδικάτου, που αυτή τη φορά είχε αριστερή ηγεσία, οι απεργοί δεν μπόρεσαν να κάνουν το παραπάνω βήμα. Βέβαια, αυτό δε θα ήταν και μικρό: η συλλογική αμφισβήτηση της αλλοτριωτικής και κατανεμητικής φύσης της εκπαίδευσης και η ταυτόχρονη κριτική του συνδικάτου, που αυτή τη φορά δεν «ξεπούλησε» αλλά εγκλώβισε το λόγο και τη δράση σε ένα «μέσο όρο», θα σήμαιναν κάτι πολύ παραπάνω από μια απεργία. Θα ισοδυναμούσαν με εξέγερση.

Ποιές ήταν τελικά οι θετικές πλευρές της απεργίας, αφού απτά, υλικά οφέλη δεν υπήρξαν καθόλου; Ας πούμε κατ' αρχήν ότι οι εργάτες της άυλης εργασίας αποκάλυψαν με την επιμονή τους ότι η νομιμότητα των εκπροσώπων του κράτους στη διαχείριση της εκπαίδευσης είναι πλέον εξίσου ...άυλη και ανίσχυρη. Η απεργία με την περιφρόνηση που της επιφύλαξε η εξουσία, *απονομιμοποίησε* οποιοδήποτε ισχυρισμό του κράτους και της νεοφιλελεύθερης εκδοχής του ότι εγγυάται τον «ποιοτικό», «δημόσιο» χαρακτήρα της εκπαίδευσης. Αν και αυτή η απονομιμοποίηση δεν οδήγησε *πρακτικά* σε κανένα προλεταριακό μέτωπο –κι ούτε καν στο πανεκπαιδευτικό– εντούτοις, δημιούργησε συνθήκες *προλεταριακής συμμαχίας*, που ενδέχεται στο μέλλον ν' αποδειχτούν πιο στέρεες, αν υπάρξει εμβάθυνση στα κοινωνικά διακυβεύματα του αγώνα. Με πρώτο και καλύτερο: τι είδους εκπαίδευση θέλουμε και σε ποιά κοινωνία;

Σε επίπεδο καθαρά εκπαιδευτικό, ενάμιση μήνας απεργίας ακύρωσε την εικόνα του εύρυθμου σχολείου. Πολύ περισσότερο τσαλάκωσε την εικόνα του δάσκαλου-«επαγγελματία», οργάνου του κράτους για την επιβολή του ιδεολογικού του ελέγχου, ή «μικροαστού» που απολαμβάνει –υποτίθεται– την προνομιακή του θέση. Εικόνα που σε μεγάλο βαθμό αποτελεί απομεινάρι ξεπερασμένων θεωρητικών ερμηνειών τόσο της ανάπτυξης του καπιταλισμού όσο και της δυναμικής και ιστορικής εξέλιξης της τάξης. Παραδόξως, αυτήν την εικόνα τη μοιράζονται –για διαφορετικούς λόγους και σκοπιμότητες ο καθένας– τόσο οι ιδεολόγοι της άρχουσας τάξης όσο και μια μερίδα των λενινιστών και αντιεξουσιαστών πολέμιών τους. Η απεργία, με τις όσες αδυναμίες της, μπορεί να μην έδωσε ικανοποιητικές, από προλεταριακή σκοπιά, απαντήσεις στα ζητήματα του περιεχομένου της εκπαίδευσης, του τεχνικού ελέγχου από πλευράς κράτους και της ιεραρχικής κατηγοριοποίησης της εργατικής δύναμης, αλλά με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, **τα άνοιξε**. Επίσης, αποτέλεσε μια ηχηρή προειδοποίηση για το μέλλον: *θα πρέπει να υπολογίζει κανείς όσους μπορούν να αγωνίζονται για τόσο καιρό.*

Ωστόσο, ο τρόπος με τον οποίο έκλεισε η απεργία, χωρίς προοπτική και χωρίς κάποιο χειροπιαστό όφελος, είχε (και θα έχει, πιστεύουμε) συνέπειες. Οι μη υλικές νίκες και η αλαζονία της άλλης πλευράς επιτάχυναν την οπισθοχώρηση, που κατέληξε σε κάποιο βαθμό να μην είναι απλά και

8 Για τους αγώνες που έχουν δοθεί γύρω από τον κοινωνικό μισθό, δηλ. το μερίδιο του μισθού που δεν κυκλοφορεί ως ατομικό, βλ. την προαναφερόμενη στη σημ. 1 προσούρα.

μόνο επιστροφή στη σχολική τάξη: το θέμα «*αναπλήρωση των χαμένων ωρών*» –πέρα από την από τα πάνω επιβολή του– αποκάλυψε τις αντιφάσεις της απεργίας και υπήρξε κάποια στιγμή κίνδυνος να οδηγήσει στην ακύρωσή της όχι μόνο ως γεγονός αλλά και ως περιεχόμενο. Η εμφάνιση ενοχικών συνδρόμων ειδικά στους απεργούς των έξι εβδομάδων οδήγησε πολλούς στην αποδοχή της λογικής του «*απεργώ και μετά αναπληρώνω την ύλη*», πράγμα που σήμαινε ουσιαστική επιστροφή στην τάξη της συμβατικής διδασκαλίας βάσει των αναλυτικών προγραμμάτων και μηδένιζε την κριτική της ποσοτικοποίησης και εντατικοποίησής της. Η σύγκρουση πάντως με τη λογική της αναπλήρωσης μέσα στις διακοπές από όλο και περισσότερο απεργούς κατέληξε –προσωρινά– σε μια συμμαχία με τους γονείς. Το ζήτημα παραμένει, ωστόσο, ανοικτό και η έκβασή του θ' αποτελέσει σημαντικό κριτήριο για την περαιτέρω εκτίμηση της απεργίας σε ένα μελλοντικό απολογισμό.

Στο χρονολόγιο που συνοδεύει το παρόν κείμενο δεν γίνεται μια «αντικειμενική» καταγραφή των συμβάντων, στο βαθμό που κάτι τέτοιο είναι αδύνατο. Ως συμμετέχοντες αυτού του αγώνα και όχι ως εξωτερικοί παρατηρητές, επιλέξαμε τα γεγονότα που εμείς θεωρούμε ότι φωτίζουν καλύτερα την εξέλιξη της απεργίας τόσο στις συγκρούσεις της με τους εξωτερικούς της εχθρούς όσο και με τους εσωτερικούς. Εστιάζουμε και στις στιγμές που ανήκαν στη λογική της προβλέψιμης συνδικαλιστικής ρουτίνας και σ' αυτές που ξεπερνούσαν αυτά τα όρια. Πρέπει ακόμα να έχει κανείς υπόψη του πως ζήσαμε την απεργία μέσα από τη δυναμική των συλλόγων της Αττικής. Πολύ διαφορετικό θα ήταν, κατά πάσα πιθανότητα, ένα χρονολόγιο προερχόμενο από την επαρχία.

Επίσης, στο παράρτημα θα βρει κανείς τις προκηρύξεις που κυκλοφορήσαμε στη διάρκεια της απεργίας, εμείς, μια μικρή ομάδα δασκάλων και μη δασκάλων προσπαθώντας να εκφράσουμε κάποια από τα πολλά ανείπωτα αυτής της μεγάλης απεργίας. Επίσης υπάρχουν δύο κείμενα τρίτων: το ένα από ένα δημοτικό σχολείο της Κέρκυρας και το δεύτερο από –άγνωστό μας– συνάδελφο σχετικά με το θέμα της «αναπλήρωσης».

Γκαράνς – Λασσenaίρ
Ιανουάριος '07

Σύμφωνα με τα λεγόμενα του Μαρξ, δεν είναι οι συνειδητές επιλογές των ανθρώπων που δημιουργούν την ιστορία. Όμως, ανάλογα με τον τρόπο που χειρίζονται τη ζωή τους, επηρεάζουν τις συνθήκες που δημιουργούν την ιστορία. Οι «συνθήκες», η «ιστορία» και οι «άνθρωποι» δεν είναι τρία διαφορετικά πράγματα. Συνεχίζουν την κοινή τους πορεία, μέχρι να εμφανιστεί ο ιστορικός για να επιλέξει ένα σχήμα, αποκλείοντας τα υπόλοιπα. Προσωπικώς προτιμώ το σχήμα των ακούσιων συνεπειών. Τα περισσότερα γεγονότα –αν όχι όλα– είναι αποτελέσματα της προσπάθειας των ανθρώπων να επιτύχουν συγκεκριμένους στόχους, αλλά χωρίς ποτέ να μπορούν να διακρίνουν εκ των προτέρων τις συνέπειες. Οι άνθρωποι ενεργούν για κάποιους λόγους και μέσα στις συνθήκες που καθορίζει το παρόν τους. Οι ενέργειές τους, όμως, προκαλούν κυματισμούς, που απλώνονται περιμετρικά, πέρα από τη δική τους στιγμή. Αυτοί οι κυματισμοί συγκρούονται με άλλους κυματισμούς. Στο σχήμα που δημιουργούν οι αλληλοσυγκρουόμενοι κυματισμοί γεννιέται η ιστορία.

- JOHN H. ARNOLD

της εκπαίδευσης και της εργασίας του εκπαιδευτικού. Το δε μισθολογικό αίτημα των 1400 ευρώ, παρότι δεν προβλήθηκε ως κεντρική διεκδίκηση της ΔΟΕ την πρώτη εβδομάδα της απεργίας (αφού πίσω από το επίσημο πλαίσιο διεκδικήσεων έπαιζε ένα υπόρρητο κατά πολύ μετριοπαθέστερο), θα χαρακτηρίσει, μεταξύ άλλων, την απεργία από τη δεύτερη εβδομάδα και θα καταλήξει να γίνει μια από τις ελάχιστες επιθετικές εργατικές σημαίες των καιρών μας. Έτσι, **από τα πάνω**, θ' αποφασιστεί λοιπόν αυτός ο αγώνας χωρίς ιδιαίτερη προετοιμασία, όπως φάνηκε, και αρκετά βεβιασμένα.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΕΝΟΣ ΑΓΩΝΑ

ΙΟΥΝΗΣ 2006: Εν μέσω φοιτητικών καταλήψεων και ενώ η κυβέρνηση έχει αναγκαστεί σε οπισθοχώρηση σε σχέση με την ψήφιση του νόμου-πλασιού για την ανώτατη εκπαίδευση, ανακοινώνοντας την αναβολή της συζήτησής του, η ΔΟΕ προετοιμάζεται για απεργία. Η Γ.Σ. των αντιπροσώπων, με εξαίρεση την ΕΣΑΚ-ΔΕΕ και τη ΔΑΚΕ, ψηφίζει την πρόταση των Παρεμβάσεων για πενθήμερη απεργία με προοπτική διάρκειας για το Σεπτέμβρη (η στάση της παράταξης του ΚΚΕ, σχηματοποιητική και καιροσκοπική σ' όλη τη διάρκεια της απεργίας, δε θα μας απασχολήσει σ' αυτό το χρονολόγιο, αφού δεν έπαιξε καθοριστικό ρόλο σ' αυτήν). Καθώς η πρόταση έχει περάσει εν τω μεταξύ από τις γενικές συνελεύσεις 15 μόνο συλλόγων πανελλαδικά, η απόφαση για απεργία ουσιαστικά αποτελεί καρπό μιας συνεργασίας κορυφής των Παρεμβάσεων με την ΠΑΣΚ. Για τις Παρεμβάσεις μια πενθήμερη απεργία θα δήλωνε το «αγωνιστικό παρών» των αριστερών εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας στο φοιτητικό μέτωπο που φιλοδοξούσαν να μετατραπεί –μετά το θερινό διάλειμμα– σε «πανεκπαιδευτικό». Για την ΠΑΣΚ ήταν αποφασιστικής σημασίας η επίδειξη μιας κάποιας αντιπολιτευτικής γραμμής, όχι μόνο εν όψει των δημοτικών εκλογών αλλά και γιατί θα της δινόταν η ευκαιρία να ξεπλύνει την ντροπή του «ξεπουλήματος» της απεργίας του '97, σε μια ανώδυνη γι' αυτούς χρονική περίοδο που το ΠΑΣΟΚ δε βρίσκεται στην κυβέρνηση. Αυτό που κινητοποίησε και τις δυο συνδικαλιστικές παρατάξεις ήταν η αισιοδοξία για μια εύκολη νίκη: υπήρχε η ελπίδα ότι με μια απεργία μικρής διάρκειας «κάτι» θα κερδιζόταν. Η συνεργασία τους θα επιβεβαιωνόταν συνεχώς σ' όλη τη διάρκεια της απεργίας τόσο στην κοινή πρακτική όσο και στη διαμόρφωση των ίδιων των αιτημάτων: το διεκδικητικό πλαίσιο αποτελείτο από το σύνολο σχεδόν των πάγιων, διαχρονικών αιτημάτων που εστιάζονται κυρίως στην υποχρηματοδότηση της δημόσιας εκπαίδευσης και πιο πρόσφατα στην τάση ιδιωτικοποίησής της, αφήνοντας **λίγα** περιθώρια για αναφορά σε ζητήματα περιεχομένου

ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ 2006: Με το άνοιγμα των σχολείων μοιράζεται η επιστολή της ΔΟΕ στους γονείς. Τόσο αυτό το κείμενο όσο και η «επιστολή προς τους συναδέλφους» τον Ιούνιο αποτελούν μια «σύνθεση» των απόψεων των παρατάξεων της ΠΑΣΚ και των Παρεμβάσεων. Ως εκ τούτου, η μεν ΠΑΣΚ εμφανίζεται «προωθημένη» –κάτι που θα έκανε μια μικρή μερίδα συνδικαλιστών της να αποστασιοποιηθούν καταγγέλλοντας τις «ακρότητες» και την «παρέκκλιση» απ’ την κομματική γραμμή– ενώ οι Παρεμβάσεις κάνουν εκπτώσεις στο δημόσιο λόγο τους στα ΜΜΕ ως προς την κριτική του περιεχομένου της εκπαίδευσης (εστιάζοντας στις πιο σκανδαλώδεις πλευρές των νέων βιβλίων, ελαχιστοποιώντας τις αναφορές στην κατάργηση της ευέλικτης ζώνης κλπ).

Πριν τις 18 Σεπτέμβρη γίνονται οι πρώτες συνελεύσεις σ’ ένα συγκρατημένο κλίμα, χωρίς καμιά συζήτηση πάνω στην ιεράρχηση των αιτημάτων. Δημιουργούνται οι απεργιακές επιτροπές που τις αποτελούν ως επί το πλείστον μέλη των Παρεμβάσεων, ελάχιστοι δυναμικοί ΠΑΣΚίτες και κάποιοι ανένταχτοι εκπαιδευτικοί. Ο ρόλος που επιφυλάσσεται στις απεργιακές επιτροπές προδιαγράφεται από την αρχή: η συνήθης δουλειά μιας χλιαρής απεργιακής φρουράς που εξαντλείται στο μοίρασμα των κειμένων της ΔΟΕ και των Παρεμβάσεων, στις επισκέψεις στα σχολεία και τις συζητήσεις με τους απεργοσπάστες εντός των ορίων της «ευγένειας» και της «συναδελφικότητας», στην οργάνωση των μπλοκ ανά σύλλογο στα συλλαλητήρια και τις πορείες. Αυτή η εν ολίγοις ρουτινιάρικη δουλειά λάντζας επιβλήθηκε κυρίως από τα «στελέχη» των Παρεμβάσεων και οι όποιες διαφοροποιήσεις προέκυψαν ήταν αποτέλεσμα είτε πίεσης (ή και σύγκρουσης ακόμα) κάποιων ανένταχτων είτε σύνθεσης συγκεκριμένων επιτροπών (όπου υπήρχε έλλειψη «πρωτοκλασσάτων» Παρεμβάσιων ή όπου μειοψηφούσαν).

Στην αρχή υπάρχει μια κάπως μουδιασμένη διάθεση για απεργία, η οποία δε συνοδεύεται παρά μόνο από το λόγο των παρατάξεων (ακόμα και μετά τη δεύτερη βδομάδα –όταν η σύγκρουση με το υπουργείο αρχίζει να σκληραίνει– λίγα κείμενα γράφονται και κυκλοφορούν από απλούς απεργούς και απεργιακές επιτροπές). Οι ευφάνταστες πρακτικές δε θα ήταν μονίμως απύσυχες. Ελάχιστες προτάσεις κατατέθηκαν στην αρχή της απεργίας για ουσιαστικές συναντήσεις με γονείς όπου οι απεργοί θα τους προσέγγιζαν ως εργαζόμενους πρώτα απ’ όλα και ως συμμετοχούς σε μια εκπαιδευτική διαδικασία που έ-

μπρακτη κριτική της αποτελούσε η ίδια η απεργία. Ακόμα λιγότερο συζητήθηκε η προοπτική να ανοιχθεί το ζήτημα της σύνδεσης εκπαίδευσης και εργασίας προς τους άλλους εργαζόμενους, πέρα από τις γενικόλογες εκκλήσεις σε ΓΣΕΕ, ΑΔΕΔΥ κλπ για συμπαράσταση. Στις 18 Σεπτέμβρη έχουμε ακόμα μια κλαδική απεργία που κανείς δεν μπορεί να προβλέψει μέχρι που θα την τραβήξει η ΔΟΕ και κανείς δε φαίνεται ν’ αντιλαμβάνεται την αναγκαιότητα του ξεπεράσματος των διαχωρισμών και των στεγανών που γεννά ο καταμερισμός της εργασίας στον καπιταλισμό.

Ήδη πριν την απεργία ορισμένα «στελέχη» των Παρεμβάσεων συζητούσαν για το πως «θα κλείσει», προεξοφλώντας τη σύντομη διάρκειά της και αποκαλύπτοντας την άνευρη συμμετοχή τους. Όλα έδειχναν ότι θα είχαμε μια ακόμα συνηθισμένη απεργία. Όσοι το έβλεπαν έτσι –κι εμείς κάτι τέτοιο φοβόμασταν στην αρχή– θ’ αποδεικνύονταν εντελώς λάθος.

ΔΕΥΤΕΡΑ 18 ΣΕΠΤΕΜΒΡΗ: Η απεργία ξεκινά με αρκετά καλή συμμετοχή. Το παιχνίδι των ποσοστών συμμετοχής, το κινήγι τους και η χρήση τους (είτε από τις παρατάξεις είτε από το υπουργείο) θα έδιναν τον καθημερινό τόνο στην απεργία και θα συνέβαλαν στην εμμονή στην ποσοτική διάσταση του αγώνα. Ήδη από το πρώτο συλλαλητήριο που διοργανώνεται αυτήν τη μέρα έξω από το υπουργείο γίνεται

εμφανές ποιος θα είναι ο βασικός κορμός των απεργών και των διαδηλωτών: πρώτα και κύρια, ο κόσμος που στήριξε την απεργία του '97 (και που σε μεγάλο βαθμό η ιστορία του ανάγεται στο φοιτητικό κίνημα τη δεκαετία του '80), οι ΠΑΣΚίτες που ήταν κομματικά εγκλωβισμένοι το '97 και ο νέος κόσμος που διορίστηκε μετά το '98 και αποτελεί ήδη το 40% των δασκάλων.

Μετά το συλλαλητήριο γίνεται η πρώτη συνάντηση των απεργιακών επιτροπών. Εκεί τα πράγματα δείχνουν προς τα που

οδεύουν: οι προτάσεις κάποιων από εμάς, καθώς και άλλων δασκάλων, σχετικά με το πως θα έπρεπε να λειτουργούν οι απεργιακές επιτροπές, η επισήμανση των ελάχιστων προϋποθέσεων για να μη χειραγωγηθούν και καταντήσουν απλός διεκπεραιωτής των εντολών της ΔΟΕ και των παρατάξεων, αντιμετωπίζονται ως «γραφειοκρατικές αγκυλώσεις». Γίνεται φανερό ότι οι ιθύνοντες των Παρεμβάσεων, που λειτούργησαν στη συγκεκριμένη συνάντηση ως αυτοδιορισμένο προεδρείο, ποτέ δε θέλησαν πραγματικές επιτροπές με ουσιαστικές λειτουργίες και πραγματικό συντονισμό. Αυτό γιατί αφ' ενός θεωρούσαν ότι η απεργία θα ήταν βραχύβια και άρα δεν υπήρχε ανάγκη συντονισμού, αφ' ετέρου γιατί πλέον η κινηματική διάσταση της συγκρότησής τους έχει υποχωρήσει προ πολλού προς όφελος της θεσμικής: σε μεγάλο βαθμό η ΔΟΕ –και ειδικά στη διάρκεια αυτής της απεργίας– είναι Παρεμβάσεις και οι Παρεμβάσεις είναι πια ΔΟΕ. Προς τι ο συντονισμός του αγώνα από τα κάτω, ιδιαίτερα δε όταν, όπως δήλωσε «στέλεχός» τους, «στη ΔΟΕ δεν υπήρχε εσωτερικός εχθρός»; Αλλά τα όρια του εναλλακτικού συνδικαλισμού που χρόνια τώρα προωθούν οι Παρεμβάσεις και τ' αδιέξοδά του θα φανούν στη συνέχεια ακόμα πιο ξεκάθαρα.

ΤΕΤΑΡΤΗ 20 ΣΕΠΤΕΜΒΡΗ: Υπό καταρακτώδη βροχή, η πορεία των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας δέχεται επίθεση από τα ΜΑΤ καθ' οδόν προς το Μαξίμου σε μια φάση που προοριζόταν αρχικά να είναι φάση συνήθους «ελεγχόμενης όξυνσης». Στη συνέχεια, η αστυνομία επιχειρεί για πρώτη φορά να εφαρμόσει τεχνικές «μηδενικής ανοχής»: το σώμα των διαδηλωτών κόβεται στα δύο. Ο κυρίως όγκος διατάσσεται να κάτσει στο οδόστρωμα και επιχειρούνται συλλήψεις. Ό,τι θα εξελισσόταν σε επιχείρηση μαζικών προσαγωγών, ματαιώνεται χάρη στην ετοιμότητα κάποιων διαδηλωτών που αντιστέκονται. Τα ΜΑΤ επιτίθενται με χημικά και η διαδήλωση διαλύεται στα Προπύλαια, ενώ έγιναν και λίγες συλλήψεις. Αυθόρμητα, η άμεση αντίδραση των χτυπημένων διαδηλωτών (εκπαιδευτικών και φοιτητών) είναι να γίνει συνέλευση επί τόπου, στο χώρο της Πρυτανείας, για μια πρώτη εκτίμηση της κατάστασης. Η ηγετική ομάδα των Παρεμβάσεων προσπαθεί και καταφέρνει να το εμποδίσει, επικαλούμενη την πανελλαδική συνάντηση των απεργιακών επιτροπών στη ΔΟΕ. Σύντομα, οι περισσότεροι διαδηλωτές κατευθύνονται προς τα εκεί. Τελικά, εκ των πραγμάτων, με την ορμή τους τα άτομα που καταφθάνουν στη ΔΟΕ επιβάλλουν την παρουσία τους. Πρόκειται για φοιτητές και δασκάλους που έχουν χτυπηθεί από τα ΜΑΤ, υποστεί τα χημικά τους και αντισταθεί στην καταστολή και απαιτούν το αυτονόητο, να κάνουν συνέλευση όλοι μαζί, απαντώντας από κοινού στην καταστολή και σπάζοντας τους διαχωρισμούς τους σε κατηγορίες. Εκεί συναντούν την άρνηση ορισμένων «κορυφαίων στελεχών» των Παρεμβάσεων που θεωρούν την παρουσία των φοιτητών ως εισβολή «ξένων στοιχείων» και «σαμποτάρισμα» της συνάντησης των επιτροπών. Η διαμάχη που ακολουθεί –εν μέσω φωνών και ύβρεων περί «αναρχικού τσαντριού» στο οποίο υποτίθεται ότι ήθελαν οι φοιτητές και μια μερίδα δασκάλων να μετατρέψουν τη συνάντηση– ουσιαστικά αποκαλύπτει το φόβο αυτών των στελεχών μήπως ξεφύγει η κατάσταση απ' τον έλεγχό τους. Η προοπτική του να αφήσει η απεργία των δασκάλων χώρο συνάντησης με άλλα κομμάτια του εκπαιδευτικού κόσμου που ήδη

απ' τον Ιούνη βρίσκονταν σε κινητοποίηση, για τους συγκεκριμένους συνδικαλιστές ήταν απειλητική όχι μόνο για την ηγετική θέση τους αλλά και για τη διατήρηση των στεγανών βάσει των οποίων κινούνται: οι δάσκαλοι πρέπει να οργανώνονται μέσα απ' τα «θεσμικά όργανά τους» και οι φοιτητές το ίδιο. Παρότι κανείς –ούτε απ' τους φοιτητές ούτε απ' τους δασκάλους– είχε κάποιο συγκεκριμένο σχέδιο οργάνωσης του αγώνα από κοινού, εν τούτοις και μόνο η υποψία μιας τέτοιας προοπτικής δημιουργούσε ανησυχία στους προαναφερόμενους «ηγέτες». Τελικά, η θεαλλώδης «συζήτηση» έληξε αφού «αποφασίστηκε» η αποστολή μιας αντιπροσωπείας στη ΓΑΔΑ και κάλεσμα της ΔΟΕ σε πορεία διαμαρτυρίας δύο μέρες μετά ...πράγμα που ποτέ φυσικά δεν έγινε. Οι φοιτητές αποχώρησαν, και οι επιτροπές αφήθηκαν ελεύθερες να συζητήσουν για ..κανα τέταρτο ακόμα.

Κρίνοντας εκ των υστέρων, θα λέγαμε ότι η εκτίμηση που είχαμε –ότι η απεργία από μόνη της, στηριγμένη αποκλειστικά στον κλάδο των δασκάλων δε θα είχε

δυναμική– αποδείχθηκε λάθος, κάτι που τότε, την πρώτη εβδομάδα, δεν μπορούσαμε να το είχαμε δει. Βέβαια, ακόμα και αν το άνοιγμα που επιχειρήθηκε σ' έναν άλλο χώρο για ένα κοινό μέτωπο ήταν πρόωρο –γιατί υποτιμήσαμε τότε τη δυναμική της ίδιας της απεργίας και γιατί μόνο μια μειοψηφία φοιτητών τότε είχε αρχίσει να κινητοποιείται– η ίδια η στενόμυαλη, θεσμολάγνα αντίληψη των αυτόκλητων ηγετών των δασκάλων ενταφίασε οποιαδήποτε τέτοια προοπτική. Η απεργία θα συνεχιζόταν ως **κλαδική**, αλλά με μια ένταση που κανείς ακόμα δεν μπορούσε να φανταστεί. Την ίδια μέρα τερματίστηκε επίσης οποιαδήποτε ουσιαστική λειτουργία του συντονιστικού των απεργιακών επιτροπών. Όπου υπήρχαν, συνέχισαν να λειτουργούν απομονωμένη η μία από την άλλη.

ΔΕΥΤΕΡΑ 25 ΣΕΠΤΕΜΒΡΗ: Με κηρυγμένη τη δεύτερη πενήμερη απεργία, γίνεται η συνάντηση με την υπουργό. Η κυβέρνηση επιλέγει μια σκληρή στάση που κρατά μέχρι τέλους. Η «προσφορά» σε δόσεις των ...17 ευρώ το μήνα ενός επιδόματος που δεν είναι καν μέσα στα αιτήματα, αναγκάζει τους συνδικαλιστές της ΠΑΣΚ να επιλέξουν τη συνέχιση του αγώνα. Άλλωστε οι επιλογές που είχαν θα ήταν είτε να σταματήσουν και ν' αυτοκτονήσουν συνδικαλιστικά, έκθετοι απέναντι στη βάση, είτε να προχωρήσουν σε τρίτη εβδομάδα απεργίας. Το «δεν έχουμε» της κυβέρνησης και όλοι οι απαξιωτικοί χαρακτηρισμοί εναντίον των δασκάλων οδήγησαν σε μια αναζωπύρωση της απεργίας. Εκείνο το μεσημέρι στη Μητροπόλεως οι δάσκαλοι και οι δασκάλες ξάφνιασαν ευχάριστα ο ένας τον άλλο με το πάθος που επέδειξαν και τη διάθεση να μην υποχωρήσουν. Ξαφνικά, άνοιξε μια δίοδος μέσα από την οποία διοχετεύθηκε η συσσωρευμένη οργή χρόνων, η δυσαρέσκεια κι η αγανάκτηση για τις συνθήκες

εργασίας κατά κύριο λόγο. Οι πορείες έγιναν πολύ μαζικές κι ενθουσιώδεις και υπήρξαν παντού φαινόμενα αυξημένης συμμετοχής στην απεργία αλλά και –σε μικρότερο βαθμό– στις κινήσεις οργάνωσής της (μοίρασμα κειμένων, συναντήσεις με γονείς, απεργιακή περιφρούρηση) ακόμα κι από συναδέλφους που ποτέ παλιότερα δεν είχαν απεργήσει. Ωστόσο, αυτή η μαζικότητα και διάρκεια που είχε ως καύσιμα αφ' ενός την απόλυτη αδιαλλαξία του υπουργείου κι αφ' ετέρου την οργή απέναντι στη συνεχιζόμενη μιζέρια κι εντατικοποίηση των εργασιακών συνθηκών στην πρωτοβάθμια ήταν πολύ διαφορετικής φύσης από την τελευταία απεργία των δασκάλων το '97. Τότε υπήρχε ένα **αυθόρμητο ξέσπασμα** που σε μεγάλο βαθμό δεν ταυτίστηκε με κάποια παράταξη και το οποίο είχαν στηρίξει οι αγωνιστές των Παρεμβάσεων, **κυρίως** επειδή δεν κατείχαν ακόμα θέση στο προεδρείο της ΔΟΕ. Γι' αυτό και η κατάληξη της τότε απεργίας ήταν η βίαιη αμφισβήτηση του συνδικάτου και των συνδικαλιστικών διαμεσολαβήσεων. Αντίθετα, τώρα, η θεσμική παρουσία των Παρεμβάσεων στη ΔΟΕ και η σε μεγάλο βαθμό ταύτισή τους μ' αυτήν, είχε καταλυτική επίδραση πάνω στον ίδιο το χαρακτήρα της απεργίας. Η λογική της ανάθεσης θριάμβευσε και οι μορφές δράσης ήταν αρκετά καναλιζαρισμένες και κόσμιες. Η ίδια η ΔΟΕ ποτέ δεν αμφισβητήθηκε και γιατί η

ΠΑΣΚ κράτησε ένα αγωνιστικό προφίλ μέχρι τέλους αλλά και γιατί κάτι τέτοιο για τις Παρεμβάσεις θα σήμαινε αυτοκριτική. Έτσι, έμειναν μόνο ελάχιστες μειοψηφίες να κριτικάρουν τη στάση της ΔΟΕ, μειοψηφίες που συνήθως καταγγέλλονταν ως «υπερεπαναστάτες», «γκρουπούσκουλα» κλπ, απ' αυτούς που έκαναν το «ποιοτικό» άλμα μέσα στην τελευταία δεκαετία και από «γκρουπούσκουλα» εκτός ΔΟΕ, βρέθηκαν εντός της να συναποφασίζουν με την ΠΑΣΚ. Παρά την κήρυξη δεύτερης πενθήμερης, ΠΑΣΚ και Παρεμβάσεις είχαν αποφασίσει από κοινού να γίνουν έκτακτες γενικές συνελεύσεις τη Δευτέρα το απόγευμα, μετά τη συνάντηση με τη Γιαννάκου, «για να εκτιμηθούν οι εξελίξεις» (μάλιστα κάποια στελέχη των Παρεμβάσεων το είχαν προτείνει στις γενικές συνελεύσεις πριν καν το ανακοινώσει ο Μπράτης στην πρώτη απεργιακή ολομέλεια προέδρων στις 23/9). Όταν το προεδρείο της ΔΟΕ ρωτήθηκε από τη «γαλαρία» σε εκείνη την πρώτη ολομέλεια τι θεωρεί «εξέλιξη» απέφυγε να τοποθετηθεί. Ας σημειωθεί ότι κάποια στελέχη των Παρεμβάσεων είχαν θέσει το ερώτημα «ποια μορφή αγώνα θα επιλέξουμε από εδώ και μπρος» ήδη από την πρώτη εβδομάδα, χωρίς να έχει υπάρξει καμιά «εξέλιξη»!

Όσοι εδώ στην Αθήνα είχαμε τη δυνατότητα να παρακολουθούμε τις κινήσεις των παρατάξεων από κοντά, είχαμε συνειδητοποιήσει ότι τη Δευτέρα η ΔΟΕ κατέβαινε σε συνάντηση με τη Γιαννάκου με την προσδοκία κάποιας αύξησης και της ικανοποίησης κάποιου ίσως θεσμικού αιτήματος και ...αυτό θα ήταν όλο. Ωστόσο, η στάση του υπουργείου τους ανέτρεψε τα σχέδια.

Στο τέλος της δεύτερης εβδομάδας, η ΟΛΜΕ κηρύσσει 48ωρη, ενώ αρκετές ΕΛΜΕ είχαν πάρει απόφαση για πενθήμερη. Η κατάσταση στη δευτεροβάθμια είναι

αρκετά περίπλοκη για ν' αναλυθεί σε λίγες γραμμές, ωστόσο μια γενική διαπίστωση θα συμφωνούσε με το ότι το σώμα των καθηγητών είναι πολυδιασπασμένο όχι μόνο τεχνικά (σε διαφορετικά είδη και βαθμίδες σχολείων) αλλά και ποιοτικά-ηλικιακά (παλιοί, τσακισμένοι από την απεργία του '97 και από την άλλη εισροή νεότερων μέσω Α-ΣΕΠ χωρίς καμιά εμπειρία αγώνα). Αυτό αντανακλούσε τόσο στην άνευρη συμμετοχή τους στις δύο 48ωρες και δύο τριήμερες απεργίες όσο και στην απουσία οποιουδήποτε λόγου διεκδικητικού, πέρα από τις γενικές διακηρύξεις της ΟΛΜΕ. Χωρίς καμιά προετοιμασία, βρέθηκαν για πρώτη φορά να ακολουθούν την πρωτοβάθμια με κάπως τεχνητό τρόπο. Η αναφορά λοιπόν σε «πανεκπαιδευτικό μέτωπο» συμπεριλαμβάνοντας τους εκπαιδευτικούς της δευτεροβάθμιας, δεν ήταν παρά φάρσα.

ΔΕΥΤΕΡΑ 2 ΟΚΤΩΒΡΗ: Στην τρίτη εβδομάδα της απεργίας, αρχίζουν οι πρώτες καταλήψεις στα σχολεία. Με βασικό αίτημα την απόσυρση του μέτρου της βάσης του 10 για την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, οι καταληψίες ουσιαστικά βάζουν στο στόχαστρό τους τις εξετάσεις και την έλλειψη νοήματος της εκπαίδευσης. Ασφυκτικά εναγκαλισμένο από το ΚΚΕ και το ΣΑΣΑ, το κίνημα των καταλήψεων θα βγει μεν στην επιφάνεια παρακινημένο απ' την απεργία της πρωτοβάθμιας, αλλά δε θα συναντηθεί ποτέ μαζί της –στις πορείες οι περισσότεροι καταληψίες μαθητές δεν ακολουθούσαν τον όγκο των διαδηλωτών, οδηγούμενοι από το ΚΚΕ ... προς την αντίθετη κατεύθυνση!

Κάποια λίγα σωματεία (βιβλιουπαλλήλων, ΟΙΕΛΕ, ΕΙΝΑΓΠ, ΣΕΦΚ), ενθαρρυμένα απ' την απεργία, κατεβαίνουν σε 24ωρη. Η απεργία των δασκάλων και ειδικότερα το επιθετικό της αίτημα για μισθό 1400 ευρώ φαίνεται πολύ προωθημένο σε πολλούς εργαζόμενους ειδικά του ιδιωτικού τομέα. Στην απεργία αυτή όμως και στην πιθανή της νίκη ορισμένοι βλέπουν μια ελπίδα και για τους ίδιους. Ωστόσο, αν και τις επόμενες εβδομάδες το σύνθημα «1400 ευρώ για όλον το λαό» θ' ακούγεται όλο και πιο συχνά στις πορείες, δεν υπήρξε καμιά ουσιαστική σύνδεση με άλλους εργασιακούς χώρους.

Ο ΑΓΩΝΑΣ ΤΩΝ
ΔΑΣΚΑΛΩΝ
ΕΙΝΑΙ ΑΓΩΝΑΣ
ΕΝΑΝΤΙΑ
ΣΤΟΥΣ ΕΙΔΙΚΟΥΣ
ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΡΑΚΗΣΗΣ

25 Οκτωβρίου 2006
Αθήνα
ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Αρκετά καθυστερημένα οι απεργοί δάσκαλοι θα διαπιστώσουν την αναγκαιότητα δημιουργίας μετώπου με τους γονείς. Φυσικά, ο όρος «γονείς», συντηρητικός από τη φύση του, δε σημαίνει πολλά πράγματα. Η απεύθυνση προς τους γονείς έχει πρακτικά νόημα όταν πρόκειται για απεύθυνση σε μισθωτούς γονείς γιατί τότε μόνο μπορεί να υπάρξει δυνατότητα έμπρακτης αλληλεγγύης, και όταν τίθεται το ζήτημα της εκπαίδευσης **συνολικά** και όχι ως κάτι που αφορά αποκλειστικά τους εκπαιδευτικούς. Η φύση της εργασίας των εκπαιδευτικών προσφέρει αυτή τη δυνατότητα πρώτα απ' όλα **συζήτησης** του περιεχομένου της με τους μισθωτούς γονείς και κατόπιν κοινής δράσης. Στις καλύτερες στιγμές αυτής της απεργίας ανήκουν περιπτώσεις δυναμικών συλλόγων ή μεμονωμένων δασκάλων που φρόντισαν έγκαιρα να συζητήσουν ουσιαστικά με τους γονείς και να τους βάλουν στο παιγνίδι: όχι ως «πελάτες» αλλά ως άμεσα εμπλεκόμενους σε μια διαδικασία κατανομής και

επιλογής της εργατικής δύναμης και άρα σ' ένα πεδίο ταξικής πάλης, όπου μόνο μία του πλευρά είναι η «οικονομική». Ο κοινός αγώνας προϋποθέτει ένα ξεπέρας των διαχωρισμών και των ρόλων της καθημερινότητας στην καπιταλιστική κοινωνία που ακόμα και μια τέτοια πολυήμερη και δυναμική απεργία δύσκολα καταφέρνει. Έτσι, παρότι δεν υπήρξε οργανωμένος αντιδραστικός μηχανισμός «γονέων» απ' την κυβέρνηση, καθώς η απεργία τραβούσε, ήταν πολλές οι περιπτώσεις όπου οι γονείς άρχισαν να κατηγορούν τους απεργούς για «ανευθυνότητα», «υπερβολές» και «παρεμπόδιση της μάθησης» των παιδιών τους. Λίγοι σύλλογοι γονέων είχαν ενεργητική συμμετοχή στις πορείες και τις κινητοποιήσεις και όπου αυτό υπήρξε, είχε προηγηθεί στενή αγωνιστική συνεργασία πολύ πριν την απεργία (πχ σε σχολεία των Σεπολίων, όπου γονείς και δάσκαλοι είχαν αγωνιστεί από κοινού ενάντια στην τοποθέτηση κεραιών κινητής τηλεφωνίας).

ΜΕΣΑ ΟΚΤΩΒΡΗ: Στο τέλος της τέταρτης εβδομάδας γίνονται οι δημοτικές εκλογές. Το εκλογικό αποτέλεσμα δεν επηρεάζει την απεργία, η οποία ακολουθεί τη δική της λογική.

Το υπουργείο επαναλαμβάνει την άρνησή του για οποιαδήποτε παραχώρηση, ενώ τα φοιτητικά μπλοκ στις πορείες αρχίζουν να πληθαίνουν.

Αν και η κούραση των απεργών είναι εμφανής, η κήρυξη τριήμερης απεργίας στις 20 Οκτώβρη απ' τη ΔΟΕ κι όχι πενθήμερης, κάτι που ουσιαστικά ισοδυναμεί με μια προσπάθεια να οδηγηθούμε στην ταπείνωση της συμμετοχής στην «γιορτή του ΟΧΙ» και την παρέλαση μαζί με τους απεργοσπάστες και το υπουργείο, εξοργίζει πολλούς απεργούς. Η πίεση της βάσης στην Αθήνα και την Κρήτη (τα δύο βασικά κέντρα της απεργίας) αναγκάζει τη ΔΟΕ να τη μετατρέψει σε πενθήμερη και πάλι. Θα είναι η έκτη και τελευταία πενθήμερη.

ΤΕΛΗ ΟΚΤΩΒΡΗ: Ενώ το ΠΑΣΟΚ προσφέρει χείρα βοήθειας στην κυβέρνηση και τον εαυτό του με την πρόταση για αναβολή της συζήτησης του άρθρου 16, η πορεία της Τετάρτης, 25 Οκτώβρη, είναι η μεγαλύτερη απ' όλες και πραγματικά πανεκπαιδευτική. Ωστόσο, έχει προηγηθεί η συνάντηση της ΔΟΕ με τον Καραμανλή που δίνει την οριστική αρνητική απάντηση σε οποιοδήποτε αίτημα. Αυτή η συνάντηση «κορυφής» ερμηνεύεται δικαιολογημένα από πολλούς απεργούς ως επικοινωνιακό τρुक της ΔΟΕ για να κλείσει τον αγώνα αφού έφτασε επιτέλους μέχρι τον πλέον «υψηλά ιστάμενο».

Το βράδυ της 25ης Οκτώβρη, η ΔΟΕ αποφασίζει το τέλος της απεργίας. Η ΠΑΣΚ και ειδικά ο πρόεδρος της ΔΟΕ κρατούν ασαλάκωτο το αγωνιστικό τους προφίλ μέχρι τέλους. Θα είναι ο εκπρόσωπος των Παρεμβάσεων αυτός που θα προτείνει το κλείσιμο της απεργίας και τη νέα «αγωνιστική μορφή» των δύο 24ωρων που ακολούθησαν. Η αγωνία των Παρεμβάσεων να τελειώσει η απεργία είναι μεγαλύτερη απ' ό,τι της ΠΑΣΚ: για την τελευταία, εξάρτημα καθώς είναι ενός κόμματος εξουσίας, είναι δεδομένη η εκλογική της πελατεία και λίγο την επηρεάζει η έκβαση μιας απεργίας. Αντίθετα, για τις Παρεμβάσεις, με σχετικά πρόσφατη την είσοδό τους στα θεσμικά όργανα, η διατήρηση της εκλογικής τους δύναμης βασίζεται στη συμπεριφορά του «μέσου όρου» των ψηφοφόρων τους. Αυτό σήμαινε ότι κατά τη διάρκεια της απεργίας δε μέτραγε γι' αυτούς η συμπεριφορά του πιο αγωνιστικού κομματιού των απεργών ούτε ακόμα τα ίδια τα αιτήματα, αλλά η «διάθεση» ενός «κοινού παρονομαστή» που άρχιζε να εκφράζει κάποια δυσαρέσκεια με τη συνέχιση της απεργίας. Η συντηρητική αυτή στάση των

Παρεμβάσεων δεν πρέπει ν' αποδοθεί στα «δεξιά» αντανakλαστικά κάποιων «ηγετών» τους, όσο στην ίδια τη **φύση** της παραταξιακής, εκλογικής δηλ., λογικής. Το κινήγι των ψήφων και άρα των θέσεων «για την αλλαγή των συσχετισμών» δεν είναι χωρίς κόστος. Ο φόβος διατάραξης των σχέσεων με τους «αμφιταλαντευόμενους» συναδέλφους-ψηφοφόρους, τον περίφημο «μέσο όρο», μετέτρεψε σε «μέσο όρο» τους ίδιους τους «ηγέτες». Όπως είπαμε και παραπάνω, κάποιοι τέτοιοι εκπρόσωποι, ήδη από την πρώτη εβδομάδα απεργίας και πολύ πιο έντονα τις επόμενες εβδομάδες, έμμεσα ή άμεσα πρότειναν «αλλαγή μορφής» από πενήνήμερες σε 24ωρες ή κάτι άλλο, ακριβώς γιατί η λογική της εκπροσώπησης ΟΛΩΝ των ψηφοφόρων τους τούς οδηγούσε σε μια **στάση αυτοσυντήρησης**. Φυσικά, εδώ δεν πρόκειται για κατηγορία περί «ξεπουλημένων». Δεν είναι ηθικής φύσης η κριτική μας. Πρόκειται, απλά, για τη διαπίστωση των ορίων του εναλλακτικού συνδικαλισμού, που ενώ φιλοδοξεί να διατηρεί δεσμούς με τη βάση *ταυτόχρονα επανανομιμοποιεί τα θεσμικά όργανα*. Το ζήτημα λοιπόν δεν ήταν ότι η απεργία έκλεισε (κάποτε θα γινόταν κι αυτό) αλλά το **πώς την έκλεισαν**: χωρίς καμιά προοπτική αγώνα, χωρίς κανέναν απολογισμό, πέρα από ψευτολυρικές, «συγκινητικές» αερολογίες. Πώς συνεχίζουμε ό,τι ξεκινήσαμε πριν έξι εβδομάδες; Και μάλιστα όταν μέλη της ΔΟΕ έχουν ξεκινήσει το σαμποτάρισμα της απεργίας ήδη από την τρίτη εβδομάδα και το εντείνουν στο τέλος της με αναφορές στην «*υπεύθυνη θέση της ΔΟΕ για την αναπλήρωση των χαμένων ωρών*»; Έτσι, χωρίς καμιά εγγύηση για την αξιοπρεπή επιστροφή των απεργών πίσω στα σχολεία, με τον Μπράτη να «*διαβεβαιώνει*» για «ολοκληρωμένη πρόταση της ΔΟΕ περί αναπλήρωσης», η απεργία τελειώνει με πρωτοβουλία των Παρεμβάσεων.

Η αυλαία κλείνει τουλάχιστον με κάποιες οργανωμένες παρεμβάσεις σε αρκετές παρελάσεις την 28η Οκτωβρίου. Ευχάριστη νότα η προκλητική για τα δεδομένα της περίπτωσης παρουσία καταληψιών μαθητριών και μαθητών με πανώ που σαμποτάρισαν έτσι το εθνοπατριωτικό θέαμα. Στο κέντρο της Αθήνας ένας μικρός αριθμός απεργών (με αρκετά μέλη των Παρεμβάσεων παρόντα) καταφέρνει να βρεθεί απέναντι απ' την εξέδρα της Γιαννάκου φωνάζοντας απεργιακά συνθήματα μαζί με λίγους καταληψίες μαθητές και φοιτητές. Τη Δευτέρα, 30 Οκτωβρίου, επιστροφή στα σχολεία με μια πικρή γεύση στο στόμα. Το μυαλό σου τις επόμενες μέρες καταλαμβάνει μια σκέψη: «*Να φροντίσω να μην ξεχαστούν οι αφανείς πρωταγωνιστές αυτής της ιστορίας. Η Μαρία που δεν μπορούσε άλλο μακριά από τα παιδιά της στο ειδικό σχολείο γύρισε και δήλωνε απεργός ως το τέλος. Η Μ. που είπε πριν δέκα χρόνια ότι 'δεν υπάρχει δημοκρατία, αλλά απεργία' και ήταν πάλι εκεί, σαν και μας, μια ανώνυμη ανάμεσα στους πολλούς. Τους γονείς που βάλαν λουκέτο σ' ένα σχολείο της Νίκαιας, φρικάροντας τους απεργοσπάστες που κινδύνευαν να χάσουν ένα τουλάχιστον μεροκάματο. Τους άλλους γονείς στην Άφρα Κέρκυρας που έκαναν μαζί με τους απεργούς δασκάλους δημιουργική κατάληψη του σχολείου. Τη δασκάλα που στα μέσα του Οκτώβρη κατέβηκε σε μια πορεία κρατώντας ένα ...Χριστουγεννιάτικο δέντρο. Αυτούς που στην πέμπτη απεργιακή συνέλευση αρνήθηκαν μετά βδελυγμίας να πάνε στη γιορτή της 28^{ης} Οκτωβρίου και την*

παρέλαση, χωρίς να τους περνάει από το μυαλό ότι θα έπρεπε να συνδέσουν το 'όχι' της απεργίας με το 'αντιφασιστικό όχι του ελληνικού λαού'. Τους συλλόγους στο Ηράκλειο Κρήτης, στις Μοίρες Ηρακλείου Κρήτης και στο Μενίδι που αποφάσισαν συνέχιση της απεργίας για 7^η εβδομάδα».

ΑΡΧΕΣ ΝΟΕΜΒΡΗ: Από πλευράς εργοδότη, δηλ. υπουργείου, το ζήτημα της «αναπλήρωσης των χαμένων ωρών», χρησιμοποιείται ως μέσο ταπείνωσης των απεργών και τιμωρίας τους. Απέναντι στον επιχειρούμενο εξευτελισμό και την προσπάθεια προληπτικής παρεμπόδισης οποιασδήποτε μελλοντικής απεργίας, λίγοι δάσκαλοι αρχικά αρθρώνουν λόγο καταγγέλλοντας τόσο το υπουργείο όσο και την ίδια τη ΔΟΕ για την ανακίνηση του θέματος. Αρκετά καθυστερημένα οι Παρεμβάσεις παίρνουν θέση στο ζήτημα αρνούμενες την «αναπλήρωση των χαμένων ωρών» με τον τρόπο που επιχειρεί να την επιβάλλει το υπουργείο (μαθήματα τα Χριστούγεννα, το Πάσχα και παράταση της σχολικής χρονιάς). Η ΔΟΕ και κυρίως η ΠΑΣΚ αναγκάζεται σε υπαναχώρηση απ' τις αρχικές δηλώσεις μελών της (περί «πρότασης αναπλήρωσης» και μεθόδευσης μέσω αυτής της επιστροφής των χρημάτων της απεργίας) και καταλήγει αρνούμενη την εντολή του υπουργείου. Σε πολλούς απεργούς εμφανίζεται έντονα η αντίφαση μεταξύ του ρόλου του «λειτουργού» που «νοιάζεται για την κάλυψη της ύλης» και του απεργού εργαζόμενου που δεν αισθάνεται ότι «έχανε τις ώρες» του όταν απεργούσε –κανείς όμως δεν κάνει μάθημα κατά τη διάρκεια των διακοπών των Χριστουγέννων. Πολλοί σύλλογοι εκπαιδευτικών τοποθετούνται ανοιχτά ενάντια στα μέτρα πειθάρχησης του υπουργείου και σ' αυτό βρίσκουν συμμάχους αρκετούς γονείς. Πρόκειται για μια φάση αυτού του αγώνα που ακόμα δεν έχει τελειώσει...

ΓΕΝΑΡΗΣ-ΦΛΕΒΑΡΗΣ 2007: Δεύτερος γύρος των φοιτητικών κινητοποιήσεων ενάντια στην αναθεώρηση του άρθρου 16 και το νόμο-πλαίσιο για την ανώτατη εκπαίδευση. Σημαντικές στιγμές αυτού του δεύτερου γύρου οι αυθόρμητες πορείες και τα μπλοκαρίσματα δρόμων και σταθμών. Η ΔΟΕ και οι παρατάξεις της, με εξαίρεση δύο 24ωρες απεργίες σε διάστημα δύο μηνών, λάμπουν δια της απουσίας τους.

ΝΑ ΚΑΝΕΙΣ ΑΠΕΡΓΙΑ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΝΑ ΛΕΣ ΟΧΙ

Να κάνεις απεργία σημαίνει να λες ΟΧΙ. Είναι σαν το ΟΧΙ που λέμε όταν μας ζητάνε να κάνουμε απλήρωτες (ή πληρωμένες) υπερωρίες. Είναι σαν το ΟΧΙ αυτών των λίγων που αρνήθηκαν την εξομίωση και την αγχωμένη συλλογή «πτυχιών»-πιστωτικών μονάδων. Είναι σαν το ΟΧΙ που είπαμε πέρσι το φθινόπωρο στη συνδεδεμένη με την αξιολόγηση ευέλικτη ζώνη. Είναι σαν το ΟΧΙ που είπαν οι συνάδελφοι που αρνήθηκαν να παραδώσουν αυτοαξιολογικές εκθέσεις για τα πρότζεκτ της πειραματικής εφαρμογής της ευέλικτης ζώνης και αρνήθηκαν να δεχτούν τους αξιολογητές-σχολικούς συμβούλους στην τάξη. Είναι σαν το ΟΧΙ των συναδέλφων γυμναστών στην ωρομισθία. Είναι σαν το ΟΧΙ αυτών που σπάνε τη σιωπή στις ημερίδες των διευθυντών εκπαίδευσης και του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και βρίσκονται με την απειλή ΕΔΕ στην πλάτη τους. Σαν τις δεκάδες καθημερινές αρνήσεις στην υποταγή, μια απεργία, όσο μικρή κι' αν είναι, είναι πάντα ένα μεγάλο ΟΧΙ στα αφεντικά μας.

Από την πλευρά του κράτους, του μεγάλου αφεντικού, ο εκπαιδευτικός θεωρείται απλός διεκπεραιωτής εντολών, εκτελεστικό όργανο ενός εκπαιδευτικού συστήματος που αποσκοπεί στην αναπαραγωγή και κατανομή της εργατικής δύναμης και στην εμπέδωση της κυρίαρχης ιδεολογίας.

Ο έλεγχος που ασκεί το κράτος πάνω στη δουλειά μας γίνεται με τρεις τρόπους: διοικητικός έλεγχος, έλεγχος του περιεχομένου της διδασκαλίας, τεχνικός έλεγχος. Ο διοικητικός έλεγχος σέρνει πάνω από το κεφάλι μας προϊστάμενους, σχολικούς συμβούλους και διευθυντές. Επισείει ποινές και επιπλήξεις. Ο έλεγχος του περιεχομένου της διδασκαλίας είναι το ζουμί του συστήματος. Τα παιδιά πρέπει να μαθαίνουν ότι τα πράγματα είναι η τιμή τους: ένα λουλούδι είναι ένα ευρώ, εννιά λουλούδια δεν είναι μια ανθοδέσμη, **είναι** εννιά ευρώ. Τα παιδιά πρέπει να μαθαίνουν ότι οι φυσιολογικοί άνθρωποι είναι ετεροφιλόφλοι, παντρεύονται, κάνουν παιδιά, τα παιδιά πηγαίνουν σχολείο, τα καλά παιδιά διαβάζουν τα μαθήματά τους, ακούνε τους γονείς και τους δασκάλους τους, πάνε στην εκκλησία, ανήκουν στη μεγάλη οικογένεια του ελληνικού έθνους που έχει πανάρχαιες ρίζες και έχει κατατροπώσει τους μακαρονάδες και τους τούρκους: είναι ελληνάκια, «καλά και αρματωμένα», δεν είναι αλβανά, γι' αυτό σηκώνουν τη σημαία που ενώνει αφεντικά και εργάτες, πλούσιους και φτωχούς. (Η πρόσφατη πρόσθεση και λίγης ευρωπαϊκής κοσμοπολίτικης σάλτσας στα σχολικά βιβλία ελάχιστα αγγίζει τον εθνικιστικό χαρακτήρα της εκπαίδευσης).

Τα παιδιά πρέπει να μαθαίνουν ότι όλοι είναι ίσοι, αλλά επειδή σ' αυτόν τον καλύτερο δυνατό κόσμο, όπως τους λέει το μάθημα της πολιτικής αγωγής, κάποιοι είναι **αναγκαστικά πιο ίσοι από τους άλλους**, αυτοί που γράφουν καλά στα τεστ, δείχνουν πρόθυμοι να αυτοαξιολογηθούν και να μαζέψουν μεγάλους βαθμούς, φτιάχνουν έναν εαυτό που είναι καλύτερη **ατομική επιχείρηση** από τις άλλες και άρα μπορούν να πουληθούν στην αγορά εργασίας σε καλύτερη τιμή από τους τεμπέληδες που καταλήγουν να γίνουν χειρωνακτική εργατική δύναμη. Αυτό είναι το πνεύμα της «ευγενούς άμιλλας», του ανταγωνισμού και της αξιοκρατίας που διακρίνει τους ειδικούς του Υπουργείου Παιδείας. Χάρη, τέλος, στον τεχνικό έλεγχο εξασφαλίζεται η διεκπεραίωση του περιεχομένου της διδασκαλίας. Το σύστημα διδασκαλίας διαχωρίζεται σε σύλληψη και εκτέλεση. Η διαμόρφωση συγκεκριμένων διδακτικών στόχων,

τα ίδια τα μέσα διδασκαλίας, τα διδακτικά μοντέλα προκαθορίζονται από τους ειδικούς που είναι διαχωρισμένοι από τους εκπαιδευτικούς της πράξης. Ο εκπαιδευτικός δεν χρειάζεται να σχεδιάσει το έργο του και να αποφασίσει για την καθημερινή εργασία του. Αυτό το κάνουν τα ίδια τα σχολικά βιβλία, τα βιβλία του δασκάλου και τα πάσης φύσεως βοηθήματα των εκδοτικών οίκων που ήταν φυσικά ενήμεροι από το Υπουργείο Παιδείας για τα νέα βιβλία πριν από τους δασκάλους και για λογαριασμό τους.

Στο μύλο της «αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού» συντρίβονται ακόμα και οι παμπάλαιες αρχές της ριζοσπαστικής εκπαίδευσης, η οποία αποσκοπούσε στην καθολική εκπαίδευση, δηλ. την κατάργηση των ξεχωριστών μαθημάτων, τη σύνδεση της γνώσης με τη ζωή και την κατάργηση της δασκαλοκεντρικής διδασκαλίας, ως μέσου για την αλλαγή της κοινωνίας. Η μέθοδος πρότζεκτ και η ευέλικτη ζώνη παρουσιάζονται από τους ιδεολόγους του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου ως μέσα ενίσχυσης της «αυτονομίας» και των «πρωτοβουλιών» των δασκάλων. Στην πραγματικότητα γίνονται στα χέρια του Υπουργείου Παιδείας ο δούρειος ίππος για τον έλεγχο των δραστηριοτήτων του δασκάλου από το σχολικό σύμβουλο –και όχι μόνον. Ενταγμένη μέσα σε ένα θεσμικό πλαίσιο που συνδυάζει ταυτόχρονα τη γραφειοκρατία με την αποκέντρωση και την υποχρηματοδότηση της δημόσιας εκπαίδευσης, η ευέλικτη ζώνη ενθαρρύνει περαιτέρω την εσωτερίκευση της λογικής του κεφαλαίου και την είσοδο χορηγών στα σχολεία, στα πλαίσια των Συμπράξεων Δημόσιου (δηλ. Κρατικού) και Ιδιωτικού Τομέα. Στις σχετικές Οδηγίες του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου δηλώνεται σαφέστατα ότι ο στόχος της ευέλικτης ζώνης είναι η «δημιουργία προσόντων επιχειρηματικότητας στους μαθητές και η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών για τον κοινωνικό ρόλο της επιχειρηματικής κοινότητας, ώστε η σχολική κοινότητα να γίνει περισσότερο δεκτική και φιλική προς τη βιομηχανία και τις επιχειρήσεις», δίνοντας μάλιστα προκαθορισμένες διαθεματικές εργασίες. Με τη σειρά της η ευέλικτη ζώνη είναι μέρος μόνο των επικείμενων αλλαγών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση (συζητιέται η επαναφορά των εξετάσεων κλπ).

Ναι, παράλληλα με την αντίστασή μας στις μορφές ελέγχου που ασκούνται επάνω μας (και σε κάποιες που ασκούνται στους μαθητές μας, γιατί πρέπει να είμαστε ειλικρινείς και να παραδεχτούμε ότι μόνο εν μέρει βρισκόμαστε στο πλευρό τους και όχι απέναντί τους), διεκδικούμε ένα μεγαλύτερο και εξασφαλισμένο μισθό γιατί ο μεγαλύτερος και εξασφαλισμένος μισθός, αυτό το φετίχ που μας προσδένει στην καταναλωτική καπιταλιστική αγορά, είναι ταυτόχρονα **δύναμη**. Δύναμη για να αμφισβητήσουμε το σύστημα από μια καλύτερη θέση. Ενώ η ωρομισθία, το αναπληρωτικό και η κατάργηση της μονιμότητας είναι **αδυναμία**, πειθάρχηση και υποταγή στις διαθέσεις των αφεντικών μας. Για μας τους **απεργούς**, τους ανθρώπους του ΟΧΙ που αγωνιζόμασταν και πριν την απεργία και θα συνεχίσουμε απτόητοι και μετά από αυτήν, κάθε πεδίο –ωράριο, εργασιακές σχέσεις, μέθοδοι διδασκαλίας και ευέλικτες ζώνες, ασφαλιστικό, μισθός– είναι πεδίο αγώνα. Σαν τους μαθητές μας που εφευρίσκουν δεκάδες «διαολιές» για να απαλλάσσονται από τον έλεγχο που ασκούμε επάνω τους, έτσι και μεις εφευρίσκουμε δεκάδες «διαολιές» για να αντισταθούμε στα αφεντικά μας –και μέσω αυτής της αντίστασης δίνουμε κι' εμείς ένα αξιόλογο παράδειγμα ανθρωπινότητας στους μαθητές μας, όπως μας δίνουν και αυτοί.

Αν εξαιρέσει κανείς τους επαγγελματίες **απεργοσπάστες** (κομματόσκυλα κάθε λογής, ιδεολόγοι παρτάκηδες κλπ.), ακόμα και ανάμεσα σ' αυτούς που για χίλιους άλλους λόγους δεν απεργούν θα βρεις ανθρώπους που ξέρουν ότι δεν έχουν τίποτα να περιμένουν από τους απατεώνες που ζητάνε τη ψήφο τους σήμερα στις δημοτικές και αύριο στις βουλευτικές εκλογές. Μόνο η δύναμη της κοινωνικής αδράνειας και η μιζέρια τους τούς εμποδίζει να αναγνωρίσουν αυτό που είναι η ζωτική ανάγκη όλων μας: οι **άλλοι**.

ΟΙ ΕΧΘΡΟ ΠΡΑΞΙΕΣ ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΙ ΑΠΕΡΓΟΙ ΔΑΣΚΑΛΟΙ "ΜΕ ΚΡΥΦΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΑ"

«ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΑΦΕΝΤΙΚΟ ΕΧΕΙ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙ ΗΔΗ...»

Η κυβέρνηση έχει ανακοινώσει ήδη την παροχή επιδόματος, ύψους 105 ευρώ, σε έξι εξαμηνιαίες δόσεις, στους δασκάλους [δηλ. 17,5 ευρώ το μήνα]. Αυτά γίνονται μέσα στο πλαίσιο των αντοχών της οικονομίας, όπως έχουμε πει και την περασμένη εβδομάδα. [«Ό,τι δώσαμε, δώσαμε»]. Δεν νομίζω ότι πολλοί πολίτες θα δείξουν κατανόηση για τις απαιτήσεις μιας ομάδας εργαζομένων που ζητάει αύξηση της τάξης του 45%.

**Β. Αντώνιος,
κυβερνητικός εκπρόσωπος,
2/10/06**

Το μεγάλο όπλο των αφεντικών εναντίον των απεργών –των οποιωνδήποτε απεργών- είναι η **αποξένωση** που δημιουργεί ο καταμερισμός της εργασίας και ο κατακερματισμός της ζωής μέσα στην καπιταλιστική κοινωνία. Ο ίδιος άνθρωπος μπορεί ταυτόχρονα να είναι **δάσκαλος**, στην πρώτη του δουλειά, **ντελιβεράς**, στη δεύτερη δουλειά του, **γονιός** μαθητή, **ψηφοφόρος** και «**φορολογούμενος πολίτης**», **ενοικιαστής** ή **σπιτονοικοκύρης**, **καταναλωτής** και **θεατής κινηματογράφου**, στον «ελεύθερο» χρόνο του. Κι' όμως, δεν αντιμετωπίζει τη συνολική κοινωνική εμπειρία του ως κάτι ενιαίο αλλά ως διαδοχικές, αποσπασματικές στιγμές μέσα στις οποίες παίζει κάποιο **ρόλο**: του δασκάλου, του ντελιβερά, του γονιού, του ψηφοφόρου, του «φορολογούμενου πολίτη», του ενοικιαστή, του καταναλωτή –ρόλοι που υποτίθεται ότι δεν έχουν καμιά σχέση ο ένας με τον άλλο.

Ποιός είναι αυτός ο περίφημος «πολίτης» που η κρατική προπαγάνδα μάς λέει ότι δεν μπορεί «να δείξει κατανόηση για τις απαιτήσεις μιας ομάδας εργαζομένων που ζητάει αύξηση της τάξης του 45%»;

Μήπως είναι ο εμποροϋπάλληλος που παίρνει 600 ευρώ το μήνα και θα έπρεπε να ζητάει αύξηση όχι 45% αλλά 100% για να μπορεί να ζήσει μια έστω ανεκτή ζωή, χωρίς να αναγκάζεται να ζητάει από τους συγγενείς του ή τους τοκογλύφους τους τραπεζίτες δανεικά για να τη βγάλει;

Μήπως είναι ο ίδιος εμποροϋπάλληλος που ως ψηφοφόρος επέλεξε τη ΝΔ απ' όλα τα κόμματα των αφεντικών, ελπίζοντας –μάταια βέβαια- ότι θα του πέταγε κι' αυτουνού ένα ξεροκόμματο από το τρελλό φαγοπότι των εταιρειών;

Μήπως είναι ο ίδιος εμποροϋπάλληλος που ως «φορολογούμενος πολίτης» γεμίζει τα ταμεία του κράτους που αδειάζουν λόγω των φοροαπαλλαγών των βιομήχανων και των τραπεζιτών;

Μήπως είναι ο ίδιος εμποροϋπάλληλος που ως καταναλωτής πληρώνει 50 ευρώ για να δει μια ροκ συναυλία που στον ίδιο προσφέρει δυο ώρες απατηλής διαφυγής από το άγχος της καταναγκαστικής εργασίας και στη μουσική βιομηχανία του θεάματος τα κέρδη της και το βεντελιόκι της;

Από πού προκύπτει αυτή η ζωή που δεν είναι ζωή αλλά απλή επιβίωση βιωμένη μέσα σε κουτάκια ρόλων; Από πού προκύπτει η δύναμη των αφεντικών και η δική μας αδυναμία; Από την αποξένωσή μας από το ίδιο το προϊόν της εργασίας μας. Εμείς οι εκπαιδευτικοί δεν είμαστε «λειτουργοί», είμαστε **προλετάριοι** όπως και σεις. Και καλούμαστε, με αντάλλαγμα ένα μισθό, να εκτελέσουμε ένα συγκεκριμένο καθήκον μέσα στον καπιταλιστικό καταμερισμό της εργασίας και τη διαδικασία αξιοποίησης του ανθρώπινου κεφαλαίου. Ο βιομηχανικός εργάτης παράγει τα υλικά εμπορεύματα και ο εμποροϋπάλληλος τα διακινεί στην αγορά. Ο δικός μας ρόλος είναι να αναπαράγουμε το εμπόρευμα εργατική δύναμη που θα παράγει και θα διακινεί τα εμπορεύματα· ρόλος μας είναι να αναπαράγουμε το άυλο εμπόρευμα «γνώση», τις βασικές γνώσεις όσο και την «ειδίκευση» που είναι απαραίτητες για να μπορέσει ο μαθητής να πουλήσει αύριο τον εαυτό του στην αγορά και να μετατραπεί σε μεταβλητό κεφάλαιο. Χωρίς σχολείο δεν υπάρχει αξιολόγηση και κατανομή του ανθρώπινου κεφαλαίου, ούτε ιδεολογική πειθάρχηση. Και χωρίς αυτά δεν υπάρχει ανθρώπινη πρώτη ύλη για τη διαδικασία αξιοποίησης του κεφαλαίου και (τι δυστυχία!) δεν υπάρχει κέρδος για το αφεντικό.

Όπως ο βιομηχανικός εργάτης και ο εμποροϋπάλληλος υφίστανται σε κάθε στιγμή του εργάσιμου βίου τους την περιφρόνηση, την εκμετάλλευση και τη διαρκή μέτρηση της αποδοτικότητας τους, έτσι κ' εμείς, μέσα σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα που υποτίθεται ότι προωθεί την έρευνα και την αντιπαράθεση, τη δοκιμή και την κριτική αναγνώριση του λάθους, αγωνιζόμαστε στην πραγματικότητα να κατακτήσουμε και να επιβάλλουμε στους μαθητές μας τη μια «σωστή απάντηση». Τόσο εμείς όσο και οι μαθητές κρινόμαστε στη βάση μετρήσιμων, ποσοτικών αποτελεσμάτων. Τα νέα βιβλία στο δημοτικό είναι ακόμη περισσότερο προσανατολισμένα σ' αυτήν την κατεύθυνση. Όπως συμβαίνει σε κάθε άλλο εργασιακό χώρο, έτσι και στο σχολείο μόνο συγκεκριμένες, τυποποιημένες μορφές συμπεριφοράς γίνονται αποδεκτές: *«Δε νομίζω ότι νοιώθει κανείς πραγματικά κοντά στον άλλον»,* έλεγε κάποτε μια δασκάλα. *«Δεν μπορώ να φανταστώ ένα δάσκαλο ή μια δασκάλα να εμφανίζονται μπροστά σε ένα συναδελφό τους κλαμμένοι. Δεν υπάρχει πραγματική επαφή, κι' αυτό δεν ισχύει μόνο για μένα. Έχω την αίσθηση ότι όλα αυτά συμβαίνουν μέσα σ' ένα απρόσωπο σύστημα εντολών. Δεν υπάρχει επιλογή. Στοιχίζεσαι στις 8.10, είτε σ' αρέσει είτε όχι... Όλα είναι απρόσωπα –ο χρόνος, το κουδούνι...».*

Η περιφρόνηση που το κράτος, το μεγάλο αφεντικό, δείχνει απέναντί μας –μέσω του κάθε Αντώνη- είναι η περιφρόνηση που όλα τα αφεντικά, μεγάλα ή μικρά, δείχνουν απέναντι στους υπαλλήλους τους, είτε αυτοί είναι οι βιβλιοϋπάλληλοι όταν ζητάνε μισθό 1200 ευρώ είτε είναι οι απολυμένες εργάτριες της Τρικολάν όταν ζητάνε μακροχρόνιο επίδομα ανεργίας ίσο με τον τελευταίο μισθό. Οι ειδικοί της εξουσίας του θεάματος, της απόλυτης εξουσίας μέσα στο σύστημα του αναπάντητου λόγου, έχουν ολότελα διαφθαρεί από την τακτική της περιφρόνησης που εφαρμόζουν και από την επιτυχία αυτής της τακτικής. Κι' όμως, αυτή η περιφρόνηση μόλις και μετά βίας κρύβει το **φόβο** που αισθάνονται μπροστά στην **απεργία των δασκάλων**. Όταν, όπως **τώρα**, υπάρχουν μακρόχρονες και συχνές απεργίες στην εκπαίδευση (και η απεργία των δασκάλων δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι είναι άμεση συνέπεια των φοιτητικών καταλήψεων του περασμένου Ιούνη) η εξουσία ανησυχεί για τον αντίκτυπο που μπορεί να έχουν οι κινητοποιήσεις πάνω στο επιθυμητό τελικό προϊόν της εκπαιδευτικής διαδικασίας: τους μαθητές και τους φοιτητές, των οποίων η **αξιολόγηση, «ειδίκευση» και ιδεολογική πειθάρχηση** –όλα αυτά που περιγράψαμε παραπάνω- **μπλοκάρονται**. Η αποξένωση ξεπερνιέται και ανάμεσα στους απεργούς γεννιούνται νέες μορφές **κοινωνικότητας**. Συν το γεγονός ότι μισθολογικές διεκδικήσεις σαν αυτές των δασκάλων μπορεί να ανοίξουν την όρεξη και σε άλλους μισθωτούς. Αυτά κι' αν είναι σκάνδαλα, μπροστά στα οποία το νοσηρό ενδιαφέρον για τους «κουμπάρους» και τα «διαπλεκόμενα» εξανεμίζεται!

Κάθε απεργία, μεγάλη ή μικρή, -και η απεργία των δασκάλων είναι η πιο μεγάλη και περήφανη απεργία της εργατικής τάξης τα τελευταία χρόνια- είναι η καλύτερη απάντηση στους ειδικούς της περιφρόνησης.

Αν θέλετε να συμπαρασταθείτε στην απεργία, ενώστε τη φωνή σας με τη δική μας στις διαδηλώσεις (τα αιτήματά μας άλλωστε σε καμμία περίπτωση δεν περιορίζονται στα 1400 ευρώ αλλά θίγουν τα γενικότερα ζητήματα της εκπαίδευσης και της πολιτικής της λιτότητας) και ελάτε σε επαφή με τις απεργιακές επιτροπές για να επικοινωνήσουμε ως εργαζόμενοι.

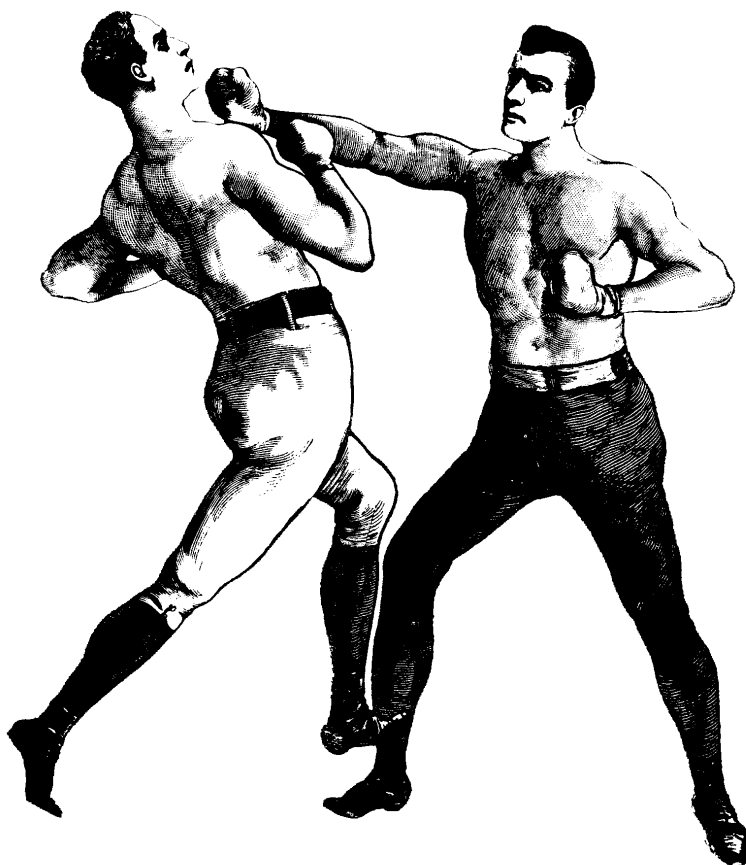
Αν θέλετε όμως να πάτε παραπέρα και να σταθείτε **πραγματικά αλληλέγγυοι** στους δασκάλους, τότε **αγωνιστείτε** και εσείς ενάντια στα αφεντικά σας **τώρα, με τα δικά σας αιτήματα και το δικό σας λόγο,** μέσα από τις δικές σας συλλογικές μορφές οργάνωσης.

**Συνάδελφοι όλων των ηλικιών και των επαγγελμάτων,
Η απεργία μας δείχνει ότι εμείς οι περιφρονημένοι**

ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΝΑ ΤΟΥΣ ΠΟΛΕΜΗΣΟΥΜΕ ΚΑΙ ΝΑ ΤΟΥΣ ΝΙΚΗΣΟΥΜΕ!

ΟΙ ΕΧΘΟΡΠΡΑΞΙΕΣ ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΙ!

ΑΠΕΡΓΟΙ ΔΑΣΚΑΛΟΙ ΜΕ «ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΑ ΑΙΤΗΜΑΤΑ»

ΣΥΝΔΕΟΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ, ΚΑΤΑΡΧΗΝ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ,

ΠΑΥΕΙΣ ΝΑ ΑΙΣΘΑΝΕΣΑΙ ΜΟΝΟΣ

Οι μαθητικές καταλήψεις το 2006 ξεκινάνε με μια σημαντική ιδιαιτερότητα: βρίσκονται πολύ κοντά χρονικά όχι μόνο με τις σημαντικότερες κινητοποιήσεις των φοιτητών τα τελευταία χρόνια, αλλά και με τη σημαντική απεργία ήδη 4 εβδομάδων των δασκάλων στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Αυτό δεν είναι κάτι που πρέπει να θεωρηθεί αμελητέο. Είναι διαφορετικό να προχωράς στο μπλοκάρισμα της εκπαιδευτικής διαδικασίας με την αίσθηση ότι ξεκινάς μόνος σου –όπως λίγο-πολύ συνέβη κατά τη διάρκεια του μεγάλου κύματος καταλήψεων το '90-'91– και διαφορετικό να θεωρείς ότι αυτό που κάνεις **ακολουθεί** κάτι άλλο, **συνδέεται** με κάτι άλλο, τους φοιτητές, τους δασκάλους ή, ακόμα πιο πριν, τους αγωνιζόμενους φοιτητές και μαθητές στη Γαλλία. Οι μαθητικές καταλήψεις ξεκινούν ξέροντας ότι δεν είναι απομονωμένες, ούτε θέλουν να παραμείνουν απομονωμένες. Κι ακόμα περισσότερο: κατανοώντας τον αγώνα των προλετάρων δασκάλων και φοιτητών ως δικό σου αγώνα, είναι ευκολότερο να αντιληφθείς αυτό που συμβαίνει και σε σένα.

ΑΠΟΚΤΑΣ ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΕΙΚΟΝΑ ΑΥΤΟΥ ΠΟΥ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ

Οι μαθητικές καταλήψεις **συνδέονται** και με την ιδιαίτερη ιστορία τους. Οι μαθητικές καταλήψεις του '90-'91, όταν «ειδικοί» και λοιποί λακέδες του κράτους έλεγαν ψευδώς ότι οι μαθητές βγαίνουν στους δρόμους μόνο και μόνο για να μη φορέσουν ποδιές, μπλόκαραν **ήδη από τότε** αυτό που πάει σήμερα να εφαρμοστεί ως ατομικός φάκελος του μαθητή που θα τον ακολουθεί σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης· μαζί με αυτό, όμως, μπλόκαραν και τις πρώτες προσπάθειες του κράτους και του κεφαλαίου να μπει η αξιολόγηση στα σχολεία. Οι μαθητικές καταλήψεις του '99, παρόλο που δεν είχαν το επιθυμητό αποτέλεσμα, έθεσαν το θέμα όχι μόνο της εντατικοποίησης της σχολικής ζωής –με την αύξηση των εξεταζόμενων μαθημάτων που μετράνε για τις πανελλαδικές εξετάσεις και την είσοδο στα ΑΕΙ-ΤΕΙ– αλλά και το θέμα της **μετατροπής της ίδιας της ζωής σε συνεχή εργασία** για το σχολείο. Και αυτό το καταλαβαίνει κανείς καλύτερα αν συγκρίνει τι απαιτούν από τους μαθητές σήμερα και τι απαιτούσαν πριν από 15-20 χρόνια· οι μαθητές **δεν πρέπει** να έχουν σχεδόν καθόλου ελεύθερο χρόνο, πρέπει να διαβάζουν. Μήπως αυτή δεν είναι η βαθύτερη αιτία, η υλική βάση του αιτήματος για κατάργηση της βάσης του 10 για την εισαγωγή στα πανεπιστήμια; Ότι δε γουστάρουμε άλλη πίεση; Ότι θέλουμε να ζήσουμε;

ΑΝΤΙΛΑΜΒΑΝΕΣΑΙ ΠΙΟ ΚΑΘΑΡΑ ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΑΝΤΙΠΑΛΟΣ ΣΟΥ

Με τη συνολική μεταρρύθμιση και των τριών βαθμίδων της εκπαίδευσης που προωθεί το κράτος σήμερα – μια ματιά μόνο στα αιτήματα των φοιτητών και των δασκάλων θα πείσει τον οποιοδήποτε για το εύρος των μεταρρυθμίσεων – το κεφάλαιο προσπαθεί να λύσει βιαστικά όλα τα συσσωρευμένα προβλήματα που υπάρχουν στον χώρο της εκπαίδευσης και μαζί με αυτό να τελειώνει με τους προλεταριακούς αγώνες που τα δημιούργησαν. Πολύ σημαντική για το κεφάλαιο είναι η συνολική αξιολόγηση της παρεχόμενης εκπαίδευσης, γιατί έτσι μπορεί η παρεχόμενη εκπαίδευση να μετατραπεί σε εμπόρευμα, σε κάτι αξιοποιήσιμο για τους καπιταλιστές. Μόνο αν περάσει η **αξιολόγηση όλων** (μαθητών, καθηγητών, σχολικής μονάδας) είναι δυνατή: (α) η σύμπραξη δημόσιου-ιδιωτικού τομέα και η είσοδος εταιρειών στα σχολεία, (β) το πέρασμα των σχολείων στους δήμους και η ευέλικτη εκπαίδευση, (γ) ο χωρισμός μαθητών – και σχολείων – σε «καλούς» και «κακούς». Ο νόμος για τα Επαγγελματικά Λύκεια και τις Επαγγελματικές Σχολές διακωμωδεί την κρατικά παρεχόμενη τεχνική εκπαίδευση και βαθαίνει το χάσμα διανοητικής και χειρωνακτικής εργασίας μέσα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Παράλληλα, μετασχηματίζει προς το χειρότερο και το **εργασιακό καθεστώς των εκπαιδευτικών** που μέχρι πρότινος εργαζόνταν εκεί, ανοίγοντας την πόρτα για ευρύτερες αλλαγές στο εργασιακό καθεστώς όλων των εκπαιδευτικών· κάτι που το κεφάλαιο προσπαθεί να επιτύχει πολλά χρόνια τώρα.

ΚΑΙ ΔΙΕΞΑΓΕΙΣ ΕΝΑΝ ΑΓΩΝΑ ΠΟΥ ΘΑ ΑΛΛΑΞΕΙ ΚΑΤΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ

Ένα από τα σημαντικότερα μειονεκτήματα των μαθητικών καταλήψεων του '98-'99, το οποίο γινόταν αμέσως εμφανές για όποιον είχε ζήσει και τις καταλήψεις του '91, ήταν η **έλλειψη λόγου** από την πλευρά των ίδιων των μαθητών· λιγοστές μαθητικές προκηρύξεις στις διαδηλώσεις, στα σχολεία, στους δρόμους. Φτύνοντας τους κομματικούς διαμεσολαβητές και «καλοθελητές» δε θα έπρεπε **να δοθεί μια ευκαιρία** να πει ο καθένας αυτό που αισθάνεται, αυτό που καθημερινά τον πνίγει; Ο καθένας και η καθεμία με την παρέα του/της. Έλληνες και μετανάστες μαθητές, μαζί. Όπως το '98-'99, όταν δόθηκε από τους μαθητές ενός λυκείου στη Νεάπολη έμπρακτα το παράδειγμα υπεράσπισης και αλληλεγγύης ενός ξένου συμμαθητή τους που συνελήφθη σε διαδήλωση· παράδειγμα του πώς χτυπιέται πραγματικά ο ρατσισμός και ποια κατεύθυνση θα έπρεπε να ακολουθήσει ολόκληρο το προλεταριακό κίνημα.

Είναι αλήθεια ότι οι μαθητικές καταλήψεις σήμερα έχουν περισσότερες εχθρικές σχέσεις να αντιμετωπίσουν απ' ό,τι στο παρελθόν, έχουν μεγαλύτερη πίεση απέναντί τους. Αυτή είναι όμως και η δύναμή τους. Γιατί όσο περισσότερες σχέσεις μετασχηματίζεις, τόσο η κοινωνικότητα που κατακτάς γίνεται πλουσιότερη.

ΜΑΖΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΙΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Προλετάριοι εκπαιδευτικοί

ΤΙ ΓΙΝΕΤΑΙ ΜΕ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ ΜΑΣ;

Πέμπτη εβδομάδα απεργίας και οι πραγματικοί ήρωες αυτής της μεγάλης κινητοποίησης είναι οι δάσκαλοι που απεργούν μόνοι τους σε σχολεία που οι περισσότεροι, αν όχι όλοι οι συνάδελφοί τους, έχουν επιστρέψει. Οι απεργοσπάστες διευθυντές τούς τηλεφωνούν για να τους πουν ότι «οι γονείς σε αναζητούν», βγάζουν ωρολόγιο πρόγραμμα και τους ρωτούν «ποιες ώρες θέλεις για κενά μέσα στη βδομάδα». Υπάρχουν ακόμα και ακραίες περιπτώσεις απεργοσπαστών που έχουν ξεκινήσει εκπαιδευτικές εκδρομές(!). Ακόμα και οι γονείς που ήταν θετικά διακείμενοι απέναντι στην απεργία, στα σχολεία όπου οι απεργοσπάστες πλειοψηφούν πιέζουν τους απεργούς ρωτώντας «με ποιο τρόπο θα αναπληρωθούν οι χαμένες ώρες». Σε μια κοινωνία που είναι βασίλειο της ποσότητας, όλα τα ποιοτικά ζητήματα που έβαλε η απεργία μας τείνουν να ξεχαστούν.

Τα σχολεία έχουν καταληφθεί από τους απεργοσπάστες. Αυτή είναι μια αλήθεια που δεν μπορούμε πλέον ν' αποσιωπούμε. Τι έφταιξε γι' αυτό; Που κάναμε λάθος;

Στο εσωτερικό μέτωπο πρώτα:

- Δεν οργανώθηκαν έγκαιρα τα απεργιακά ταμεία, με αποτέλεσμα από την αρχή κάθε συνάδελφος να προσπαθεί μόνος του ν' αντιμετωπίσει τα οικονομικά προβλήματα που προκύπτουν από μια απεργία.
- Η ΔΟΕ συνεχίζει να οργανώνει τις συσκέψεις προέδρων σε κυριλέ ξενοδοχεία (και να δίνει υπερβολικά ποσά για τη μετακίνηση των προέδρων συλλόγων της επαρχίας). Οι απεργιακές επιτροπές κάποιων συλλόγων αναγκάστηκαν να πάρουν, έστω και καθυστερημένα, την πρωτοβουλία να οργανώσουν τα απεργιακά ταμεία των συλλόγων τους. Καθώς όμως η πρακτική της αλληλεγγύης ήταν ένα φρούτο σπάνιο στο χώρο των δασκάλων, υπάρχουν ακόμα πολλοί συνάδελφοι που ντρέπονται να πάρουν χρήματα από το απεργιακό ταμείο και προτιμούν να επιστρέψουν στις σχολικές αίθουσες!

Αν και δεν είναι ακόμα η ώρα για ένα συνολικό απολογισμό, **καθώς ο αγώνας μας συνεχίζεται**, επιβάλλεται εντούτοις να πούμε κάποια πράγματα γυρνώντας πίσω, στις απαρχές της απεργίας. Ένα πρώτο και βασικό λάθος -που δεν πρέπει ν' αποδοθεί μόνο στην πρακτική των συνδικαλιστικών παρατάξεων που οργάνωσαν την απεργία αλλά πρέπει να το μοιραστούμε όλοι μας- ήταν ότι δεν απευθυνθήκαμε, με τον τρόπο που έπρεπε, στους γονείς των μαθητών μας. Δεν αρκούν οι επιστολές της ΔΟΕ και οι προκηρύξεις των απεργιακών επιτροπών προς τους γονείς. Έπρεπε, ήδη πριν ξεκινήσει η απεργία, να είχαμε οργανώσει πολύωρες συζητήσεις και εκδηλώσεις μαζί τους στα σχολεία –πράγμα που θα είχε κομπλάρει πολλούς απεργοσπάστες. Έπρεπε να τους είχαμε εξηγήσει με μεγαλύτερη σαφήνεια γιατί ο αγώνας μας που έχει δύο βασικούς στόχους –**το σπάσιμο της πολιτικής της λιτότητας και την ανατροπή της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης**- δεν μπορεί παρά να είναι και δικός τους αγώνας. Κι αυτό γιατί

- η κυβέρνηση είναι αποφασισμένη να κρατήσει χαμηλά τους μισθούς της συντριπτικής πλειοψηφίας των μισθωτών. Αν νικήσει η δική μας απεργία, θ' ανοίξει ο δρόμος για τις μισθολογικές διεκδικήσεις κι άλλων εργαζόμενων που θα πάρουν θάρρος από το δικό μας αγώνα. Το «η οικονομία μας δεν αντέχει τις αυξήσεις μισθών» είναι ένας μύθος μόνο για μικρά παιδιά και αφελείς –και εύκολα καταρρίπτεται με συγκεκριμένα στοιχεία.
- η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση δε στοχεύει απλά στην αξιολόγηση των εκπαιδευτικών και τη σύνδεση μισθού-αποδοτικότητας. Πάνω απ' όλα στοχεύει στην **αξιολόγηση των μαθητών**. Το 1997-98 η

μεταρρύθμιση Αρσένη στόχευε στην εντατικοποίηση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. *Σήμερα το ξεσκαρτάρισμα των μαθητών θέλουν να γίνεται από το δημοτικό.*

Εκεί αποσκοπεί η **διόγκωση της ύλης με τα καινούργια βιβλία** και η **αύξηση του βαθμού δυσκολίας τους**, μπροστά στα οποία το σκάνδαλο με τα λυσάρια δεν είναι παρά η κορυφή του παγόβουνου· εκεί αποσκοπεί η επιβαλλόμενη γενίκευση της ευέλικτης ζώνης, το όχημα της αξιολόγησης και της εισβολής των χορηγών: *στην κατηγοριοποίηση-αξιολόγηση των σχολικών μονάδων*. Κι όπως αποδεικνύεται τελικά συνεχώς τα τελευταία χρόνια (βλ. τις άκαρπες συναντήσεις ΔΟΕ- υπουργείου), η *υποχρηματοδότηση των σχολείων* από το κράτος δεν μπορεί παρά να είναι προϋπόθεση και στόχος ταυτόχρονα της μεταρρύθμισης. Μ' αυτόν τον τρόπο το εντατικοποιημένο-αξιολογημένο σχολείο θα είναι αναγκασμένο να ψάχνει μόνο του τους χορηγούς του ώστε μέσα από την κούρσα του ανταγωνισμού να ανέλθει στη λίστα αξιολόγησης, έχοντας καταφέρει να ξεδιαλέξει πιο αυστηρά και πιο νωρίς τους «ικανούς» και «ανίκανους» μαθητές του, τους μελλοντικούς «ικανούς» και «ανίκανους» εργαζόμενους.

Μ' αυτήν την έννοια, όσο στο λόγο των απεργών η υποχρηματοδότηση της «δημόσιας και δωρεάν παιδείας» δε συνδέεται ρητά με το βαθύτερο στόχο της μεταρρύθμισης, η απεργία εκφυλίζεται όχι μόνο στα ποσοστά αλλά πρώτα και κύρια στην ουσία της και στο περιεχόμενό της.

Συνάδελφοι, ΠΟΤΕ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΡΓΑ!

Έστω και τώρα, **οι απεργοί πρέπει να επανακαταλάβουν τα σχολεία**, με την έννοια της συνδιοργάνωσης σ' αυτά ημερίδων συζητήσεων και εκδηλώσεων με τους γονείς και άλλους εργαζόμενους, όπου θα εξηγείται με κάθε λεπτομέρεια ο αγώνας μας ενάντια στην εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. Ακόμα κι αν πολλοί απεργοί έχουν ήδη διοργανώσει τέτοιες συναντήσεις, το να τις επαναλάβουμε μόνο προς όφελός μας είναι.

Μπροστά στον κίνδυνο να κηρύξει το Δ.Σ. της ΔΟΕ τη λήξη της απεργίας, πρέπει άμεσα στις γενικές συνελεύσεις να ψηφιστούν αποφάσεις που θα διορθώνουν τη σχετική οδηγία της ΔΟΕ και θα ορίζουν ρητά ότι όταν επιστρέψουμε στο σχολείο

- δε θα εφαρμόσουμε το νέο ωρολόγιο πρόγραμμα που επεκτείνει το εργασιακό ωράριο τόσο των μαθητών όσο και το δικό μας. Ας μεταφερθούν τα γαλλικά στην απογευματινή ζώνη (ή όπου αλλού θέλουν) για όσους γονείς επιμένουν να «μάθει» το παιδί τους δεύτερη ξένη γλώσσα, τη στιγμή που δε μαθαίνει σωστά ούτε την πρώτη.
- δε θα εφαρμόσουμε την ευέλικτη ζώνη, όπως έγινε και πέρσι στα περισσότερα σχολεία
- δε θα συντάξουμε φακέλους μαθητών με φύλλα αξιολόγησης και αυτοαξιολόγησης που θα τους ακολουθούν σ' όλη την εκπαιδευτική διαδρομή τους
- όχι μόνο δε θα κατεβάσουμε τους μαθητές στην παρέλαση της 28ης αλλά και θα ξεσκεπάσουμε με την παρέμβασή μας και τις προκηρύξεις μας την απάτη της «εθνικής ενότητας»

Συνάδελφοι,

Για να νικήσουμε πρέπει

ΝΑ ΞΕΜΠΛΟΚΑΡΟΥΜΕ ΤΗ ΜΟΡΦΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΟΙΟΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ ΜΑΣ

ΔΕ ΘΑ ΓΥΡΙΣΟΥΜΕ ΠΙΣΩ ΜΕ ΤΑ ΒΡΑΚΙΑ ΚΑΤΕΒΑΣΜΕΝΑ

ΑΠΕΡΓΟΙ ΔΑΣΚΑΛΟΙ ΠΟΥ ΣΥΝΕΧΙΖΟΥΝ ΝΑ ΕΧΟΥΝ «ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΕΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ».

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ “ΑΝΑΠΛΗΡΩΣΗ ΤΩΝ ΧΑΜΕΝΩΝ ΩΡΩΝ”

Θωμάς Γκραντγκράιντ, κύριε. Ο πραγματιστής. Ο άνθρωπος των έργων και των υπολογισμών. Ο άνθρωπος που στηρίζεται στην αρχή ότι δύο και δύο κάνουν τέσσερα και τίποτα περισσότερο, και που κανείς ποτέ δε θα μπορέσει να τον πείσει να δεχτεί κάτι παραπάνω... Με μια μεζούρα και μια ζυγαριά και την προπαίδεια πάντα στην τσέπη, κύριε, έτοιμος να ζυγιάσει και να μετρήσει κάθε ανθρώπινο φορτίο και να σου πει ακριβώς την αξία του... Μ' αυτό τον τρόπο και τώρα, αντικαθιστώντας τη λέξη «κύριε» με τις λέξεις «παιδιά και κορίτσια», ο Θωμάς Γκραντγκράιντ παρουσίασε το Θωμά Γκράντγκράιντ στα μικρά σταμνάκια που αραδιασμένα μπροστά του περίμεναν να γεμίσουν ως απάνω με πραγματικότητες.

**Κάρολος Ντίκενς,
Δύσκολα Χρόνια**

Η «αναπλήρωση των χαμένων ωρών» είχε αρχίσει ήδη από την 2η και 3η βδομάδα της μεγάλης απεργίας μας να μονοπωλεί το ενδιαφέρον των ΜΜΕ και του ΥΠΕΠΘ με σαφώς **εχθρική σκοπιμότητα** τόσο για να εκβιάσει τους απεργούς όσο και να τρομοκρατήσει και ν' αγχώσει τους γονείς στρέφοντάς τους ενάντια στην απεργία. Αίφνης, κι ενώ ακόμα απεργούσαμε, ένας τρίτος παράγοντας έκανε την εμφάνισή του στο show περί «αναπλήρωσης»: μέλη του ΔΣ της ΔΟΕ αναφέρονταν «με υπευθυνότητα» στο πως θα καλυφθούν «οι χαμένες ώρες», υπονομεύοντας τον αγώνα μας. Ακύρωναν μ' αυτόν τον τρόπο όχι μόνο την ίδια την πράξη της απεργίας (δεν μπορεί ν' απεργείς και ταυτόχρονα να σκέφτεσαι τις δήθεν κακές συνέπειες της απεργίας σου), αλλά σαμποτάριζαν και το περιεχόμενό της: όλα τα **ποιοτικά** ζητήματα αυτού του αγώνα μεταφράζονταν σε **ποσότητα ύλης** που θα έπρεπε να διοχετευθεί στους μαθητές-μικρά σταμνάκια ταχύρρυθμα και εντατικά τα Σάββατα, τις αργίες, στο επιμηκυμένο καθημερινό ωράριο, στην παράταση του σχολικού έτους και οι προτάσεις επ' αυτού συναγωνίζονταν σε ταχύτητα τις τηλεοπτικές διαφημίσεις!

Κάθε συζήτηση περί «αναπλήρωσης» πρέπει ν' αντιμετωπιστεί μέσα απ' το πρίσμα της **περικοπής της ύλης**: τα καινούργια βιβλία με την αυξημένη τους ύλη και το μεγαλύτερο βαθμό δυσκολίας ήδη αποτέλεσαν ένα από τα ζητήματα αιχμής της απεργίας μας, συνεπώς η **περικοπή της ύλης** και η προσαρμογή της στις ανάγκες των μαθητών μας πρέπει ν' αποτελούν την πρωταρχική βάση συζήτησης. Ο κάθε εκπαιδευτικός γνωρίζει τι πρέπει να διδαχθεί και τι πρέπει να περικοπεί ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες της τάξης του και με παιδαγωγικά κριτήρια. Είναι εξάλλου μια καλή ευκαιρία *έστω και τώρα* να μελετηθούν κριτικά τα καινούργια βιβλία που, και χωρίς την απεργία, με τους εντατικούς τους ρυθμούς θα δημιουργήσουν στρατιές «αργόστροφων» μαθητών. Και όποιος είτε αφελώς είτε εκ του πονηρού αναμασά το ιδεολόγημα του «λειτουργού», ας τοποθετηθεί τώρα πάνω στην «παιδαγωγική αξία» της εντατικής κατανάλωσης κεφαλαίων και σελίδων επί σελίδων μέσα σε 7ωρα, 8ωρα και αργίες. Είναι εξάλλου μια καλή ευκαιρία *έστω και τώρα* να τοποθετηθούμε ενάντια στην εισαγωγή του **7ωρου** από φέτος με την προσθήκη δεύτερης ξένης γλώσσας και του **νέου ωρολόγιου προγράμματος** που μας φορέθηκε πριν αρχίσει η απεργία.

Οποιαδήποτε νύξη περί παράτασης του έτους, περικοπής σχολικών εκδρομών (π.χ. θεατρικές παραστάσεις, που κάποια παιδιά μπορούν να παρακολουθήσουν μόνο μέσω του σχολείου), περικοπής διακοπών, μαθημάτων τα Σαββατοκύριακα κλπ θ' αποτελεί **τιμωρία** τόσο για τους μαθητές όσο και για τους απεργούς των 30 αυτών ημερών. Είναι βέβαιο δε ότι μια τέτοια **εντατικοποίηση** και **εξόντωση** των μαθητών θα βρει ενάντιους τους γονείς που θα στραφούν δικαιολογημένα εναντίον μας.

Στην περίπτωση δε που τέτοιες προτάσεις συνδεθούν με αποζημίωσή μας, μπαίνει επιπρόσθετα και ζήτημα **ηθικής τάξης**. Η απεργία είχε ένα κόστος που το αποδεχθήκαμε με την ίδια μας την πράξη και σε τελευταία ανάλυση η οικονομική του διάσταση είναι η λιγότερο σημαντική. Τα δε «αγωνιστικά» που ακούγονται από τη ΔΟΕ περί «ανοίγματος του δρόμου» για να διεκδικήσουν κι άλλοι εργαζόμενοι τα «λεφτά της απεργίας» είναι εκ του πονηρού: δε γνωρίζουμε πολλούς απεργούς οδηγούς λεωφορείων, μεταλλεργάτες, βιβλιοϋπάλληλους κλπ που απαίτησαν τα παρακρατηθέντα λεφτά τους με την υποχρέωση να κάνουν εντατικά δρομολόγια, αμμοβολές, κουβαλήματα βιβλίων κλπ υπερωριακά ή τα Σάββατα, για να «αποζημιώσουν» έτσι όσους «ζημίωσαν» με τη στέρηση των υπηρεσιών τους!

Κάθε αγώνας είναι συσχετισμός δυνάμεων. Το ίδιο και η έκβασή του. Αν γυρίσουμε πίσω στο χρόνο, το χειμώνα του 90-91 οι καταληψίες μαθητές δεν έστειλαν απλά τον Κοντογιαννόπουλο σπίτι του και τα σχέδια που τότε αυτός είχε αναλάβει να προωθήσει στο χρονοντούλαπο. Κατοχύρωσαν επίσης την αξιοπρέπεια των *όρων* του αγώνα τους: καμιά απειλή «αναπλήρωσης» δεν τους καταδίωκε. Αντίθετα, οι ηττημένοι απεργοί καθηγητές του '97 επέστρεψαν στην ταπείνωση των υπερωριών (και όλοι θυμόμαστε το άθλιο θέαμα των απεργοσπαστών που έτρεχαν κι' αυτοί να αναλάβουν μερικές!)

Πρακτικά, θεωρούμε ότι ο συνδυασμός περικοπής της ύλης με **αναδιαμόρφωση του ισχύοντος διδακτικού ωραρίου** (πχ αξιοποίηση δευτερευόντων μαθημάτων) θα είναι επαρκής για τη διδασκαλία των κύριων μαθημάτων της Γλώσσας και των Μαθηματικών. Εξάλλου θα προέκυπταν πολλά τεχνικά προβλήματα (και άφθονη γελοιοότητα), αν αυτό συμπεριελάμβανε και τα μαθήματα των ειδικοτήτων ή και το ολόημερο(!)

Κι επειδή τα *ενοχικά σύνδρομα* περισσεύουν στον κλάδο μας, είναι σίγουρο ότι αν κάποιοι εκπαιδευτικοί θεωρήσουν, καλή τη προθέσει, ότι πρέπει να προστεθούν έστω και λίγες υπερωριακές διδασκαλίες, αυτό θα έχει τη *σύμφωνη γνώμη των γονιών* και δε θα χρησιμοποιηθεί μπουύμεραγκ εναντίον τους;

Όποιος δεν μπορεί με σθένος να στηρίξει τον αγώνα που έδωσε, δε θα φανεί απολογούμενος τώρα προσπαθώντας να αποδείξει την «υπευθυνότητά» του με μπαλώματα «αναπλήρωσης» στην πλάτη πιτσιρικιών;

Είναι επίσης σίγουρο ότι η συζήτηση περί «αναπλήρωσης» και οι τεχνικές λεπτομέρειές της είναι τόσο αθώα και δε ναρκοθετούν κάθε μελλοντικό αγώνα -αρχής γενομένης από τη σημερινή 24ωρη- είτε στη συνείδηση των απεργών είτε από την πλευρά του αντιπάλου μας; Πριν μόλις μερικές μέρες (29/10), ο γ.γραμματέας του ΥΠΕΠΘ δήλωσε απροκάλυπτα ότι το ζήτημα της «αναπλήρωσης» θα «διευθετηθεί» αρκεί να μην υπάρξουν περαιτέρω απεργιακές κινητοποιήσεις!

Το μόνο σίγουρο για μας είναι ότι σε κάθε περίπτωση το ζήτημα αυτό πρέπει να είναι απόφαση του **συλλόγου των εκπαιδευτικών** που θα δώσει τις γενικές κατευθυντήριες γραμμές και όχι μεμονωμένα των συλλόγων διδασκόντων.

ΚΑΜΙΑ «ΑΝΑΠΛΗΡΩΣΗ ΧΑΜΕΝΩΝ ΩΡΩΝ» ΓΙΑΤΙ Ο ΑΓΩΝΑΣ ΜΑΣ ΔΕΝ ΗΤΑΝ «ΧΑΜΕΝΕΣ ΩΡΕΣ»

ΑΠΕΡΓΟΙ ΔΑΣΚΑΛΟΙ ΠΟΥ ΣΥΝΕΧΙΖΟΥΝ ΝΑ ΕΧΟΥΝ «ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΕΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ».

ΑΝΟΙΧΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟ Δ.Σ. ΤΗΣ ΔΟΕ ΚΑΙ ΤΑ Δ.Σ. ΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ

Κυρίες και κύριοι,

Δημοσιοποιώ το e-mail που απέστειλα στο Δ.Σ. της ΔΟΕ στις 31 Οκτωβρίου 2006:

Σταματήστε, παρακαλώ, όσο είναι ακόμη καιρός, την προσπάθεια νομιμοποίησης της αθλιότητας που έχει το όνομα «αναπλήρωση χαμένων ωρών». Για το θέμα αυτό είστε υπόλογοι όχι μόνο έναντι των μαθητών, αλλά και της Ιστορίας και συνεχίζω

1) Προς το Δ.Σ. της ΔΟΕ.

Καταλάβετε (απ' τις –έστω και λίγες– αντιδράσεις) ότι τυχόν νομιμοποίηση εκ μέρους σας της εν λόγω αθλιότητας θα αποτελούσε πράξη απαράδεκτη και κατακριτέα. Θα μπορούσε το θέμα να σταματήσει εδώ με μια ανακοίνωσή σας, με την οποία θα ξεκαθαρίζατε ότι δεν επιθυμείτε περαιτέρω εμπλοκή στη νομιμοποίηση αυτή. Όμως, την ευθύνη που εσείς οι ίδιοι απερίσκεπτα και ασύνετα φορτώσατε στους ώμους σας, την ξεφορτώνετε και νίπτοντας αλαζονικά και ανεύθυνα τας χείρας σας τη στέλνετε στους Συλλόγους (Έγγραφο σας με αρ. πρωτ. 1172/2-11-2006).

Με το έγγραφο αυτό ζητάτε απ' τους Συλλ. να αποστείλουν «*το αργότερο μέχρι την Τετάρτη 8 Νοέμβρη 2006*» τις «*προτάσεις*» τους «για το θέμα (ενν. την 'αναπλήρωση', σ.σ.)»; . Ωστε επείγεστε (και μάλιστα «ομόφωνα»!), ενοχοποιώντας άλλους, να το σκάσετε απ' την παγίδα που οι ίδιοι στήσατε στον εαυτό σας! Γιατί την ευθύνη για την αθλιότητα της «αναπλήρωσης των χαμένων ωρών» –μετά τις τυχόν «προτάσεις» των Συλλόγων– δεν θα την έχετε εσείς. Για σας «ούτε γάτα, ούτε ζημιά». Θα μπορείτε να αντικρίζετε τους πάντες στα μάτια (κάτι ξέρετε εσείς από «βλέμματα») και να λέτε: «*Εμείς δεν ξέρουμε τίποτε, ρωτήστε τους Συλλόγους...*»

Ρίξτε, σε αγαστή συνεργασία με την εξουσία, στην πιάτσα της αναξιοπρέπειας και της ευτέλειας το δύσσομο κόκκαλο των «υπερωριών» περιτυλιγμένο με το «συμφέρον» των μαθητών (με το «τρέχον μέτρο» μετράτε την σχολική εκπαιδευτική διαδικασία!... –έστω, αυτή την καρικατούρα παιδείας) και ζητάτε «επειγόντως» τους Συλλόγους να το αρπάξουν φιλώντας σας τα πόδια από ευγνωμοσύνη.

(Όταν οι δεσμοφύλακες του χρόνου της οργουελικής γραφειοκρατίας αποκαλούν στη «Νέα Ομιλία» τους την «φυλάκιση» των μαθητών «αναπλήρωση χαμένων ωρών» τότε ΟΛΑ είναι πιθανά...)

Δεν σας έφτασε που στήσατε, υπό τα «βλέμματα» της εξουσίας και της ευσεβούς 'κοινωνίας' των ΜΜΕ, την απεργία στα έξι μέτρα, την σκυλεύετε κι από πάνω και πουλάτε τον χρόνο της στην αγορά του πολιτικάντικου μέλλοντός σας. Αυτό κάνετε, βλέπετε τους μαθητές ως σκαλί, πάνω στο οποίο θα πατήσει ο κάθε παραδόπιστος ψηφοφόρος σας για να μπορέσει να γλείψει τις «υπερωρίες» των κυρίων τους. Ελεημοσύνη δεν χρειάζονται ούτε οι μαθητές ούτε οι απεργοί. Εξαγοράζετε...

Δεν στοκάρω τις απεργίες για να τις πουλήσω, με την πρώτη ευκαιριακή και ασυνείδητη προσφορά, στην αγορά των «αναπληρώσεων» και των «υπερωριών» πατώντας στις πλάτες των χωρίς «δίκη» φυλακισμένων μαθητών.

Υ.Γ. Εκτός των άλλων, οι ενέργειές σας περί και για την «αναπλήρωση» απογυμνώνουν πρακτικώς τους απεργούς απ' το δικαίωμά τους να εναντιωθούν, στα πλαίσια του δημοσιοϋπαλληλικού κώδικα, σε τυχόν απόφαση του ΥΠΕΠΘ για «αναπλήρωση» και «υπερωρίες». Είναι κι αυτός ένας απ' τους σκοπούς σας.

Εδώ προσπαθείτε να μας αναγκάσετε (απόφαση του ΥΠΕΠΘ θα είναι αυτή!) να περιάγουμε τους μαθητές σε «ομηρία» και να ζητήσουμε ως «λύτρα» «υπερωρίες»...

2) Προς τα Δ.Σ. των Συλλόγων.

Σας προτείνω να μην «αποστείλετε τις προτάσεις σας» στο Δ.Σ. της ΔΟΕ και να επιστρέψετε σ' αυτό το εν λόγω έγγραφο του. Τυχόν αποδοχή του εγγράφου και αποστολή «προτάσεων» θα σας καταστήσουν υπόλογους έναντι των μαθητών και όσων εκ των απεργών δε δέχονται να πουλήσουν την συνείδησή τους.

Αργαλαστή, 5 Νοεμβρίου 2006

Παπαϊωάννου Παναγιώτης,
μέλος του Συλλόγου «Ρ. Βελεστινλής»

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΦΡΑΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ	
ΕΛΛΑΔΑΣ	
Ξενοφώντος 15α - ΑΘΗΝΑ 105 57	
Αριθ. Πρωτ.	1146
Ημερομηνία	24/10/06

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

ΘΕΜΑ: «Δημιουργική κατάληψη»

Οι δάσκαλοι, οι μαθητές και οι γονείς του 6/θ Δημοτικού Σχολείου Άφρας Κέρκυρας ύστερα από συγκέντρωση που έγινε την Πέμπτη 19 Οκτωβρίου 2006 μεταξύ γονέων και δασκάλων του σχολείου παρότι το σχολείο παραμένει κλειστό για έκτη εβδομάδα, μιας και όλοι οι δάσκαλοι του σχολείου απεργούν όλες τις μέρες σε ποσοστό 100% , οι γονείς καταλαβαίνοντας ότι δεν είναι αντίπαλοι με τους εκπαιδευτικούς, όπως πολύ θα ήθελε η κυβέρνηση, αλλά αντίπαλος μας είναι η κυβερνητική πολιτική στο χώρο της παιδείας, δείχνοντας μια συγκινητική συμπαράσταση στα αιτήματά μας και θέλοντας να αγωνιστούν στο πλευρό των δασκάλων βλέποντας την αδιαλλαξία της κυβέρνησης στα δίκαια αιτήματά των εκπαιδευτικών για την αναβάθμιση της δωρεάν δημόσιας παιδείας αποφάσισαν να προχωρήσουν όλοι μαζί (δάσκαλοι, γονείς, μαθητές) από την Τρίτη 24-10-2006 σε δημιουργική κατάληψη του σχολείου. Για την αποφυγή παρερμηνειών εξηγούμε από την αρχή ότι **οι δάσκαλοι συνεχίζουν να δηλώνουν απεργοί, αλλά πια μαζί με τους γονείς οι οποίοι για να διατρανώσουν την συμπαράσταση τους στον αγώνα και να στείλουν το μήνυμα ότι πρέπει και οι γονείς να φύγουν από την παθητική στάση και να πάρουν την κατάσταση στα χέρια τους, κάνουν το σχολείο μια κυψέλη δημιουργίας και προχωρούν σε άλλες μορφές δράσης όπως η δημιουργική κατάληψη. Τα παιδιά μαζί με τους γονείς και δασκάλους από το πρωί προχωρούν σε δημιουργική κατάληψη κάνοντας διάφορες δραστηριότητες όπως δημιουργικό παιχνίδι, ζωγραφική, τα παιδιά ζωγραφίζουν σε χαρτόνια τα αιτήματά μας με το δικό τους μοναδικό τρόπο, διαβάζουν βιβλία από τη βιβλιοθήκη, συζητούν κλπ., οι γονείς μαγειρεύουν, κάνουν μικροεπισκευές στο διδακτήριο και σε πρώτη φάση χρωματίζουν τα κάγκελα της αυλής κλπ.. Την Τετάρτη 25-10-2006 κατεβαίνουν όλοι μαζί γονείς, μαθητές, δάσκαλοι με λεωφορείο που θα μισθώσει ο σύλλογος γονέων Δημοτικού Σχολείου Άφρας στο πανεκπαιδευτικό συλλαλητήριο στα γενικά Λύκεια Κέρκυρας στις 10.30' π.μ.** Την Τρίτη 24-10-2006 και ώρα 11 π.μ. καλούμε τα μέσα ενημέρωσης σε συνέντευξη τύπου στο σχολείο μας για να ενημερώσουμε για τις μορφές δράσης του αγώνα.

ΚΑΛΟΥΜΕ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΝΑ ΠΑΡΟΥΜΕ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΑ ΧΕΡΙΑ ΜΑΣ. Η ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΕΞΙ ΕΒΔΟΜΑΔΕΣ ΑΠΕΡΓΙΑΣ ΔΗΛΩΝΕΙ ΣΥΝΕΝΟΧΗ

ΤΡΟΦΗ ΓΙΑ ΣΚΕΨΗ

Από την επάρατο δεξιά ως την άκρα αριστερά, όλοι συμφωνούν ότι «η παιδεία αποτελεί κοινωνικό αγαθό» και ότι «η πολιτεία οφείλει να εξασφαλίζει το δικαίωμα πρόσβασης σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης σε όλα τα παιδιά χωρίς καμιά διάκριση». Μάλιστα, τόσο ωραία! «Σήμερα, στην αρχή του 21ου αιώνα, το ΠΑΣΟΚ και εγώ ο ίδιος προσωπικά δεσμευόμαστε απέναντι στις νέες γενιές και στην ελληνική οικογένεια, σε ένα σχέδιο και ένα πρόγραμμα που θα κάνει και πάλι τη δημόσια Παιδεία προσιτή και προσβάσιμη σε κάθε νέο Έλληνα και Ελληνίδα, χωρίς οικονομικό κόστος για την οικογένεια», λέει ο ανώτατος δημαγωγός του ΠΑΣΟΚ στο άρτι δημοσιευθέν πρόγραμμα του κόμματός του για την Παιδεία. «Κάθε Πανεπιστήμιο», προσθέτει, «θα αξιολογείται με βάση τους στόχους που το ίδιο έχει δημοσιοποιήσει και συμφωνήσει με την Πολιτεία. Η Πολιτεία θα αξιολογεί και θα πιστοποιεί τα αποτελέσματα μέσω της Αρχής Αξιολόγησης και Πιστοποίησης». Ούτε η αριστερά βεβαίως χάνει την ευκαιρία, στη μια ή την άλλη περίπτωση, να μιλά για «αξιολόγηση» και «αξιοκρατία». Σε στιγμές υπερθεματισμού ενάντια σε αυτό ή σε εκείνο το μέτρο της ΝΔ ή του ΠΑΣΟΚ, οι αριστεροί ισχυρίζονται ότι «εμείς θέλουμε να μπουν όλοι στα πανεπιστήμια για να σπουδάσουν» αλλά κανείς ποτέ δεν έχει εισηγηθεί την κατάργηση των εξετάσεων και της επιλεκτικής λειτουργίας της εκπαίδευσης –ούτε θα μπορούσε άλλωστε να γίνει κάτι τέτοιο μέσα στον καπιταλισμό. Αντί να λέμε λοιπόν ιδεολογικές σαχλαμάρες όπως κάνουν τα κόμματα, ας δούμε καλύτερα τι πραγματικά είναι οι αφηρημένες έννοιες «Παιδεία», «αξιολόγηση» κλπ., τις οποίες θέλουν μάλιστα να παρουσιάζουν και ως αυταξίες.

Ο καπιταλισμός είναι καλό σύστημα αλλά δεν έχει πολλές θέσεις

Ας πούμε τα πράγματα με το όνομά τους: ζούμε σε μια καπιταλιστική κοινωνία, δηλ. σε ένα καθεστώς εκμετάλλευσης και αλλοτρίωσης –αυτό το ξέρει ακόμα και ο μεγαλύτερος φλώρος, παρότι προσποιείται ότι δεν το καταλαβαίνει. Η περίφημη «ισότητα των ευκαιριών» που υπόσχεται το εκπαιδευτικό σύστημα αυτής της κοινωνίας δεν είναι παρά ίσες ευκαιρίες πρόσβασης (στην πραγματικότητα, κατανομή) σε **άνισες κοινωνικές θέσεις**. Με άλλα λόγια, η «ισότητα των

ευκαιριών» δεν είναι παρά ισότητα ευκαιριών κοινωνικής ανόδου, όπου όποιος προλάβει να πατήσει το διπλανό του μπορεί να ελπίζει στην απόκτηση ενός μεγαλύτερου ξεροκόματου απ' αυτά που πετάνε τα αφεντικά στους σκύλους τους.

Η κρατική πανεπιστημιακή εκπαίδευση αποτέλεσε από τη δεκαετία του '70 και μετά το βασικότερο μηχανισμό κοινωνικής ανόδου. Φοιτητές προερχόμενοι από φτωχές αγροτικές ή εργατικές οικογένειες μπορούσαν να βρουν μέσω του πτυχίου μια μόνιμη θέση στο δημόσιο ή μια σχετικά εξασφαλισμένη θέση στον ιδιωτικό τομέα ή ακόμη να γίνουν οι ίδιοι εργολάβοι ή καπιταλιστές. Το δημόσιο (καπιταλιστικό) πανεπιστήμιο αποτέλεσε, επομένως, βασικό θεσμό ενσωμάτωσης και «ικανοποίησης των προσδοκιών» στη σοσιαλδημοκρατική περίοδο με σημαντικό κόστος για τον κρατικό προϋπολογισμό.

Η ενσωμάτωση των «λαϊκών» απαιτήσεων εξασφαλίζει τη νομιμοποίηση των εκμεταλλευτικών κοινωνικών σχέσεων που είναι η μία από τις δύο βασικές λειτουργίες του καπιταλιστικού κράτους –η άλλη βασική λειτουργία του είναι να φροντίζει για την απρόσκοπτη συσσώρευση και αναπαραγωγή του κεφαλαίου. Στις αρχές της δεκαετίας του '80 η ταξική πάλη είχε οδηγήσει το κράτος σε αδυναμία να ασκήσει ικανοποιητικά αυτές τις δύο συμπληρωματικές αλλά αντιφατικές λειτουργίες του. Οι κοινωνικές απαιτήσεις δε μειώθηκαν ούτε μετά την εισαγωγή νεοφιλελεύθερων μέτρων που αποσκοπούσαν στην επίλυση αυτής της αντίφασης με το να επιβάλλουν στον καθένα «να μάθει τη θέση του». Οι διαρκείς αγώνες στο χώρο της εκπαίδευσης επιβεβαιώνουν αυτό που λέμε.

Ας θυμηθούμε για παράδειγμα το νόμο Αρσένη του 1997. Ο νόμος ήθελε να εισάγει δύο βασικές διαδικασίες επιλογής και διαχωρισμού των εκπαιδευόμενων εργατών: η πρώτη διαδικασία θα διαχώριζε τους χαμηλής ειδίκευσης από αυτούς που θα εισάγονταν στο πανεπιστήμιο, η δεύτερη τους πτυχιούχους μέσης και χαμηλής ειδίκευσης από τους μεταπτυχιακούς. Λόγω των φανερών και υπόγειων αντιδράσεων που ακολούθησαν την ψήφιση του νόμου (κίνημα των αδιόριστων εκπαιδευτικών, συγκρούσεις στα εξεταστικά κέντρα τον Ιούνιο του '98, καταλήψεις σχολείων και πανεπιστημίων στο τέλος της ίδιας χρονιάς, διαμαρτυρίες γονέων) η σκληρή επιλεκτική διαδικασία στο Ενιαίο Λύκειο χαλάρωσε και ο κάθετος διαχωρισμός ΑΕΙ-ΤΕΙ από ΤΕΕ έσπασε. Το αποτέλεσμα ήταν να υπάρξει τεράστια αύξηση του φοιτητικού πληθυσμού και των απόφοιτων ανώτατης εκπαίδευσης από το 1997/98 και μετά. Ο αριθμός των θέσεων εισακτέων σε ΑΕΙ-ΤΕΙ ανήλθε από 51.000 το 1997 σε 82.000 το 2000 και το ποσοστό συμμετοχής στην ανώτατη εκπαίδευση των ηλικιών μεταξύ 18 και 21 ετών από 30% το 1997 σε 60% το 2004. Αν συνοπλογίσει κανείς τους δεκάδες χιλιάδες σπουδαστές των ΙΕΚ, των ΚΕΣ και των πανεπιστημίων του εξωτερικού τότε προκύπτει η απίστευτη διαπίστωση ότι πλέον μόνο δύο στους δέκα νέους ελληνικής υπηκοότητας στρέφονται από νωρίς στις κλασσικές απλές χειρωνακτικές εργασίες, που όλο και περισσότερο ανατίθενται στους νεαρούς μετανάστες και τις νεαρές μετανάστριες.

Αυτή η πρωτόγνωρη και ταχεία εξέλιξη δεν οφείλεται μόνο στην αύξηση των απαιτήσεων κοινωνικής ανόδου αλλά και στην αυξανόμενη ανάγκη του καπιταλιστικής παραγωγής για υψηλότερο ατομικό επίπεδο μόρφωσης, πράγμα που έχει οδηγήσει στην πανεπιστημιοποίηση της κατάρτισης. Στηρίχθηκε δε στα «Επιχειρησιακά Προγράμματα Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης» (ΕΠΕΑΕΚ) I (1994-2000) και II (2000-2006) με χρηματοδότηση από το Β' και το Γ' Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης, αφού, παρά την αύξηση των τμημάτων και των εισαγόμενων στα ΑΕΙ-ΤΕΙ φοιτητών, οι κρατικές δαπάνες ανά φοιτητή μειώθηκαν τη δεκαετία 1993-2002 κατά 43-45%.

Η υποχρηματοδότηση με δημόσιο χρήμα πυροδοτεί τη διαδικασία της ιδιωτικοποίησης, που έχει ξεκινήσει ήδη εδώ και πολλά χρόνια, μέσα στο ίδιο το κρατικό πανεπιστήμιο που είναι αναγκασμένο να «αυτοχρηματοδοτηθεί» με πολλούς τρόπους: απευθείας από την αγορά, από τα προαναφερόμενα ευρωπαϊκά επιχειρησιακά προγράμματα σύγκλισης (τα οποία επιβάλλουν την προσαρμογή των μεταπτυχιακών και της έρευνας στις δικές τους εμπορευματικές

προδιαγραφές), με την επιβολή διδάκτρων στα μεταπτυχιακά, την επιβολή απλήρωτης ή κακοπληρωμένης εργασίας κυρίως στους μεταπτυχιακούς φοιτητές, την ίδρυση κέντρων κατάρτισης επί πληρωμή από τα ίδια τα πανεπιστήμια, την ίδρυση του Ανοιχτού Πανεπιστημίου που λειτουργεί με δίδακτρα από τις προπτυχιακές σπουδές κ.ο.κ.

Οπως είπαμε, σε ιδεολογικό επίπεδο, η απόκτηση του «πτυχίου» συνεχίζει να έχει μεγάλο ειδικό βάρος στην ελληνική κοινωνία. Έτσι, η ζήτηση για πανεπιστημιακές σπουδές είναι πολύ μεγάλη και η πίεση προς το κράτος αντίστοιχη. Επομένως, ο μόνος δρόμος που έχει το κράτος για να βγει από το αδιέξοδο και να μην αναγκαστεί να βάλει το χέρι στη τσέπη είναι να ωθήσει περαιτέρω τη διαδικασία ιδιωτικοποίησης. Και κάπου εδώ έρχεται να κολλήσει η αναθεώρηση του «άρθρου 16».

Πειθάρχηση - ατομικισμός ή αλλιώς «σκάσε και πλήρωνε»

Η ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων δε σημαίνει σε καμία περίπτωση την «παρακμή» ή την υποβάθμιση των κρατικών. Άλλωστε, όπως δήλωσε και ο πρόεδρος των ελληνικών κολλεγίων, τα ιδιωτικά πανεπιστήμια δεν θα παρέχουν πτυχία σε όλες τις κατευθύνσεις άλλα μόνο σε αντικείμενα με χαμηλό κόστος υποδομών και υψηλή ζήτηση (πληροφορική, διοίκηση επιχειρήσεων, κλπ). Η μέχρι τώρα εμπειρία των ιδιωτικών πανεπιστημίων στην Ευρώπη δείχνει ότι ο ρόλος τους περιορίζεται στους τομείς του εμπορίου και του μανάτζμεντ ή, στην περίπτωση των ιδιωτικών πανεπιστημίων της Volkswagen και της Deutsche Telekom, στην επιμόρφωση των υπαλλήλων και την παραγωγή στελεχών των εν λόγω εταιρειών. Σε ορισμένες μάλιστα χώρες της ανατολικής Ευρώπης και στην Πορτογαλία πολλά από αυτά έκλεισαν λόγω έλλειψης πελατείας ή επειδή το κράτος που τα χρηματοδοτούσε έκρινε ότι ήταν πολύ χαμηλής ποιότητας οι «υπηρεσίες» που προσέφεραν.

Ποιά μπορεί να είναι η χρησιμότητά τους τότε;

Θεωρούμε ότι η ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων

- ▶ αποτελεί εργαλείο για την «ορθολογικοποίηση του αριθμού των εισακτέων» στα κρατικά πανεπιστήμια (δηλ. τη μείωση των θέσεων –σε συνδυασμό με τη «βάση του 10»), πράγμα που εξυπηρετεί τη μείωση των δημόσιων δαπανών χωρίς να πλήττεται το μικροαστικό όνειρο της κοινωνικής ανόδου μέσω της «ανώτατης» εκπαίδευσης
- ▶ θα βοηθήσει στην περαιτέρω προώθηση της ιδιωτικοποίησης και της «αυτοχρηματοδότησης» των κρατικών πανεπιστημίων μέσω της σταδιακής επέκτασης των διδάκτρων
- ▶ θα συμβάλλει στη φτηνή εφαρμογή του νόμου για το «σύστημα μεταφοράς και συσσώρευσης πιστωτικών μονάδων –συμπλήρωμα διπλώματος». Οι τίτλοι που θα περιλαμβάνει το «συμπλήρωμα διπλώματος», μέσω του οποίου ο εκπαιδευόμενος θα μπορεί να κατασκευάζει το αυριανό επαγγελματικό του προφίλ, θα μπορούν να παρέχονται «υπεργολαβικά» από τα αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά πανεπιστήμια. Για παράδειγμα, στο τομέα της υγείας οι τρεις μεγάλοι επιχειρηματικοί όμιλοι που έχουν εκδηλώσει ενδιαφέρον να ιδρύσουν σχολές, σε μια πρώτη φάση θα προσφέρουν εξειδικευμένα σεμινάρια. Αυτό θα βοηθήσει τα δημόσια πανεπιστήμια να κάνουν οικονομία στην πρόσληψη νέου προσωπικού (οι μισθοί αντιπροσωπεύουν αυτή τη στιγμή το 70-80% των συνολικών δαπανών) ή στην ανάπτυξη των υποδομών τους
- ▶ θα διευκολύνει σε τελική ανάλυση όχι μόνο την κινητικότητα της εργατικής δύναμης και τη «δια βίου εκπαίδευση» αλλά και τη **μετακύλιση του κόστους εκπαίδευσης από το κράτος στους φοιτητές (και τους γονείς τους!)**.

Με τον αποκλεισμό των αποφοίτων των ΕΠΑ.Σ. και του ΕΠΑ.Λ. από την πρόσβαση σε ΑΕΙ-ΤΕΙ, την ανάθεση του Μεταλυκειακού Έτους Ειδίκευσης στα ΙΕΚ, την απαγόρευση στους αποφοίτους των γενικών λυκείων να εγγραφούν στα επαγγελματικά λύκεια και τη δυνατότητα σε αποφοίτους ΙΕΚ να εισάγονται σε ΑΕΙ-ΤΕΙ με σύστημα πιστωτικών μονάδων, το κράτος αυξάνει τη μαθητική διαρροή από τη δημόσια δευτεροβάθμια και μεταλυκειακή εκπαίδευση και απαλλάσσεται από ένα ακόμα κόστος. Δεν κλείνει τη πόρτα στις κοινωνικές προσδοκίες αλλά τις ιδιωτικοποιεί. Τα ΚΕΣ αναμένουν ότι με την ανωτατοποίησή τους θα αυξήσουν τους φοιτητές τους από 20.000 σε 50.000 και τα διδάκτρα τους από 6.000 σε 10.000 ευρώ το χρόνο.

Και για να γυρίσουμε στο σημείο εκκίνησης, δεν πρέπει να λησμονήσουμε την αξία της ιδιωτικοποίησης σε ιδεολογικό επίπεδο και σε επίπεδο πειθάρχησης. Από τη μια μεριά το κράτος αποτινάζει από πάνω του το βάρος της «ικανοποίησης των προσδοκιών» και το μεταθέτει στην «ατομική πρωτοβουλία» του φοιτητή-πελάτη που επωμίζεται και το κόστος. Από την άλλη μεριά ο φοιτητής-πελάτης αναγκάζεται να τελειώνει γρήγορα τις σπουδές του (καθώς κοστίζει), δε διανοείται καταλήψεις και πορείες, και βγαίνει στο τέλος των σπουδών του πολύ πιο πειθαρχημένος και πρόσφορος για εκμετάλλευση από την καπιταλιστική μηχανή.

Η αναθεώρηση του «άρθρου 16» αποτελεί ένα μόνο κομμάτι της συνολικής μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης. Το προηγούμενο επεισόδιο παίχτηκε πέρσι από τα μέσα του Μαΐου μέχρι τις αρχές Ιουλίου. Τότε οι φοιτητές μπόρεσαν να ανακόψουν προσωρινά την ψήφιση του νέου νόμου-πλασίου με τις δυναμικές καταλήψεις και πορείες τους. Ωστόσο, ο αγώνας τους, ένας αγώνας ενάντια στην εντατικοποίηση, τη σχολειοποίηση και την επιχειρηματοποίηση του πανεπιστημίου, δεν αφορά μόνο τους ίδιους. Είναι αγώνας ενάντια στη συνολική επίθεση που δεχόμαστε ως τάξη.

Τι να κάνουμε; Βλέποντας το έργο από το τέλος προς την αρχή

Είμαστε εδώ και πολλά χρόνια μέσα στη μισθωτή εργασία και καταλαβαίνουμε καλύτερα απ' όσο μπορούσαμε να το καταλάβουμε την εποχή που ήμασταν φοιτητές ότι από κάποια στιγμή και μετά δεν παίζει μια φάση συνεχούς μετάβασης από την ανεργία στην προσωρινή απασχόληση και τανάπαλιν. Αν οι επιχειρήσεις και οι υπηρεσίες, δημόσιες και ιδιωτικές, βασίζονταν στην προσωρινή εργασία θα είχαν ήδη κλείσει... Βασίζονται αντίθετα σε ένα καθεστώς αέναης εργασίας, δια βίου εργασίας, ει δυνατόν 24 ώρες το 24ωρο, η οποία πειθαρχείται με την απειλή της έπτασής της στον εφεδρικό εργατικό στρατό. Στην κοινωνία της δια βίου καταναγκαστικής εργασίας, η δουλειά ξεκινά από το σχολείο. Το γεγονός ότι ένα κομμάτι των σπουδαστών δεν πρόκειται να βρει για κάμποσο καιρό σταθερή απασχόληση δεν πρέπει να μας ξεγελά. «*Να αντιμετωπίσουμε την ανεργία και ξανά μανά να αντιμετωπίσουμε την ανεργία*» είναι μια επωδός που ταιριάζει μόνο στο λόγο της εξουσίας. Αυτοί οι κανάγιες ξέρουν ότι το **φόβητρο της ανεργίας** είναι το καλύτερο μέσο πειθάρχησης των μισθωτών.

Το πανεπιστημιακό έργο ήδη χαρακτηρίζεται από ένταση εργασίας και σε ορισμένες περιπτώσεις (πχ. εργαστηριακή έρευνα) και από ένταση κεφαλαίου. Ορισμένοι καθηγητές φοβούνται ότι με τη μείωση της κρατικής χρηματοδότησης και την αύξηση των υπερβολικών θα χάσουν κονδύλια που θα μπορούσαν να τα διαχειρίζονται αυτοί μόνοι τους εντός του πανεπιστημίου (εξού και οι ανοησίες για «ανεξάρτητη, ακαδημαϊκή γνώση») ενώ άλλοι ήδη δικτυωμένοι βλέπουν στην περαιτέρω ιδιωτικοποίηση μια ευκαιρία.

Ούτε στους φοιτητές υπάρχει μια ενιαία στάση. Η αναζήτηση του ατομικού βολέματος, **η ιδεολογική επένδυση στην απόκτηση πτυχίων και πιστωτικών μονάδων ως υποκατάστατο της ταξικής πάλης και ως πιθανή διέξοδος από τη διαφαινόμενη μιζέρια** κυριαρχεί. Γνωρίζουμε πολύ καλά ότι ορισμένοι θα δικαιωθούν σ' αυτό το κυνήγι της ατομικής επιτυχίας. Όπως έλεγαν το Μάη του 68, «*δεν υπάρχουν ηγέτες σ' αυτόν τον κόσμο που να μην είχαν υπάρξει φοιτητές*». Οι περισσότεροι θα γίνουν το διανοητικό

προλεταριάτο που έχει ανάγκη η καπιταλιστική κρεατομηχανή. Οι φοιτητές ήδη εργάζονται, δεν προετοιμάζονται απλά για μια μελλοντική εργασία. Ούτε οι πληρωμένες από τον μπαμπά διακοπές ούτε ο χαζοχαρούμενος μποεμισμός μπορούν να κρύψουν αυτήν την εξώφθαλμη πραγματικότητα. Αντί για τις αυταπάτες του βολέματος να προωθήσουμε τη συνολική ρήξη.

- ▶ Στην απλήρωτη φοιτητική εργασία να αντιπαραθέσουμε το αίτημα του **μισθού για τη φοιτητική εργασία**
- ▶ Στην ιδεολογία του «εις οιωνός άριστος, αμύνεσθαι περί πάρτης» να απαιτήσουμε την **αύξηση των δημόσιων δαπανών** (η αριστερά γέρασε με αυτό το σύνθημα αλλά είναι πάντα επίκαιρο)
- ▶ Στη ξεδοντιασμένη και εμπορευματοποιημένη γνώση να αντιπαραθέσουμε τη **διοργάνωση αντισμαθημάτων** οργανωμένων από κοινού από καθηγητές και φοιτητές που θέλουν να αμφισβητήσουν το ρόλο τους
- ▶ Στον ακαδημαϊκού τύπου αποκλεισμό του πανεπιστημίου από την κοινωνία να οργανώσουμε το άνοιγμα των πανεπιστημιακών χώρων και της υλικής τους υποδομής στους άνεργους, τους μισθωτούς και τους συνταξιούχους. Έτσι ίσως ξαναβρίσκαμε και μεις οι απέξω ένα νέο τρόπο επανεκτίμησης του πανεπιστημίου. Στο κάτω-κάτω η ίδια η «αστική γνώση» δεν είναι παρά συσσωρευμένη και αλλοτριωμένη προλεταριακή εμπειρία και γνώση.

Είναι σαφές ότι **θέτουμε ξανά το ζήτημα του κοινωνικού δεσμού, της δημιουργίας μιας νέας κοινωνικότητας**. Εκεί κάπου έχασε το κίνημα των δασκάλων παρά τα αξιόλογα χαρακτηριστικά του. Αυτό σημαίνει ότι το ιδιοκτησιακό καθεστώς που υπάρχει σήμερα μας βολεύει καλύτερα από το ιδιωτικό. **Δεν υπερασπιζόμαστε όμως το ιδιοκτησιακό καθεστώς αυτό καθαυτό**, ούτε αναλωνόμαστε σε ανοησίες του στυλ «να εμποδίσουμε τη μετάλλαξη της γνώσης από κοινωνικό αγαθό σε εμπορικό προϊόν και τη μετατροπή της μόρφωσης από συλλογικό δικαίωμα σε ατομική επιλογή». Ποτέ το πανεπιστήμιο των τελευταίων δεκαετιών δεν εμπόδισε την εμπορευματοποίηση της γνώσης, αντίθετα τη διευκόλυνε με τη μαζική παραγωγή προσαρμοσμένων και εξειδικευμένων ιδιωτών. Εξάλλου, δεν ήταν το «κοινωνικό αγαθό» της γνώσης, που ήθελε το κράτος με το άρθρο 16 να διαφυλάξει, αλλά την εποπτεία, την επιτήρηση και τον απόλυτο έλεγχό του πάνω στα πανεπιστήμια, μπροστά στον κίνδυνο να μετατραπούν τη δεκαετία του '70 σε «φυτώρια» ριζοσπαστικών ιδεών. Με δεδομένο ότι αφ' ενός η καπιταλιστική ανάπτυξη της εποχής της ψήφισης του άρθρου 16 καθιστούσε τα πανεπιστήμια το μονοπωλιακό χώρο παραγωγής γνώσης και ότι αφ' ετέρου η προσέγγιση διανοητικού και χειρωνακτικού προλεταριάτου φάνταζε μια απτή πραγματικότητα, το κράτος κατοχύρωνε έτσι τον έλεγχό του. Αξιοσημείωτο δε ότι ο ιδεολογικός ρόλος της ανώτατης εκπαίδευσης καθόλου δεν αγνοήθηκε. «*Η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους και έχει σκοπό την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και τη διάπλασή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες*», έλεγαν τότε....

Ό,τι καλό έγινε μέσα στο πανεπιστήμιο ήταν πάντα ενάντια στη λειτουργία του.

Θέτουμε ζήτημα **προλεταριακής χρήσης** του δημόσιου πανεπιστημίου. Αν το δημόσιο πανεπιστήμιο είναι «κεκτημένο», ρωτάμε αυτούς που υποστηρίζουν αυτό το σύνθημα: «κεκτημένο για ποιόν;»

Προλετάριοι με πτυχίο και χωρίς αυταπάτες

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΝΕΑΝΙΚΟΥ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΤΟΥ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ ΤΟ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ ΤΟΥ 2005 ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΟΙΞΗ ΤΟΥ 2006

Η

σημασία των όσων συνέβησαν στη Γαλλία μεταξύ του τέλους Οκτωβρίου 2005 και των αρχών Απριλίου 2006 είναι μεγάλη· μέσα σε διάστημα μικρότερο των έξι μηνών οι νεαροί προλετάριοι της Γαλλίας επανεμφανίζονται δυναμικά δύο φορές στο προσκήνιο της ιστορίας για να αντισταθούν στη χειροτέρευση των συνθηκών ζωής τους και να εμπνεύσουν με τις εξεγέρσεις και τους αγώνες τους το προλεταριάτο σε ολόκληρη την Ευρώπη. Γιατί όμως συνέβησαν όλα αυτά; Γιατί το γαλλικό

κράτος περικόπτει συνεχώς τις κοινωνικές δαπάνες στα προάστια; Γιατί το γαλλικό κεφάλαιο εισάγει μέτρα πειθάρχησης και προσωρινότητας της εργατικής δύναμης όπως η CPE; Πώς συνδέονται τα μέτρα αυτά μεταξύ τους και γιατί το νεανικό προλεταριάτο αντιδρά με τέτοια σφοδρότητα; Υπήρξε πραγματική κινηματική σύγκλιση της εξέγερσης των αποκλεισμένων των γαλλικών προαστίων με τον αγώνα των μαθητών και των φοιτητών ενάντια στη CPE; Η αναζήτηση απαντήσεων σε αυτά τα ερωτήματα –για όσους θέλουν πραγματικά να δώσουν απαντήσεις και όχι να θριαμβολογούν αναπαράγοντας την κενότητα του θεάματος της εξέγερσης– μας οδηγεί αναπόφευκτα αρκετά χρόνια πίσω, στα

χρόνια αμέσως μετά το 1968 και κυρίως μετά το 1973, όταν το γαλλικό κεφάλαιο αποφασίζει να αντεπιτεθεί και να υπονομεύσει τη δύναμη της εργατικής τάξης κάνοντας τα πρώτα βήματα προς την κατεύθυνση εφαρμογής μιας νεοφιλελεύθερης πολιτικής, η οποία συνεχίζεται αμείωτη σε ένταση μέχρι σήμερα. Αναπόσπαστο κομμάτι της στρατηγικής αυτής είναι η επιβολή της προσωρινότητας στους νεοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας, η οποία εφαρμόζεται αδιάλειπτα, αν και όχι χωρίς πισωγυρίσματα και ασυνέχειες, από το πειραματικό στάδιο του τέλους της δεκαετίας του '60 μέχρι τη σημερινή διευρυμένη και εμπλουτισμένη μορφή της. Οι εκτιμήσεις για τις όποιες επιτυχίες της νεοφιλελεύθερης αντεπίθεσης στη Γαλλία, η οποία διαρκεί πάνω από τριάντα χρόνια, θα πρέπει αναμφισβήτητα να λάβουν υπόψη τους τη μεγάλη αντίσταση που συναντά από την εργατική τάξη, ανεξαρτήτως φύλου και εθνικότητας, και το γεγονός ότι έχει καθυστερήσει να επιφέρει τα αναμενόμενα από το κεφάλαιο αποτελέσματα. Όπως έδειξαν οι μεγάλες απεργίες το 1995, η επιτυχία της νεοφιλελεύθερης αντεπίθεσης σε ευρωπαϊκό επίπεδο περνά μέσα από την πειθάρχηση του γαλλικού προλεταριάτου.

Λεμαίτρ,

Σεπτέμβριος '06-Ιανουάριος '07

ΑΝΕΡΓΙΑ, ΠΡΟΣΩΡΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΩΝ ΝΕΑΡΩΝ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΩΝ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

Η γαλλική εκδοχή του new deal και τα όριά της

«Ο καλύτερος οικονομολόγος της Γαλλίας»

Βαλερύ Ζισκάρ ντ' Εσταίν για τον Raymond Barre

Ο μεταπολεμικός συμβιβασμός

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, η Γαλλία, όπως και πολλές άλλες δυτικές χώρες, εκσυγχρονίζεται στη βάση ενός συμβιβασμού μεταξύ της νέας αστικής τάξης, του κράτους και των συνδικάτων. Κυρίαρχο χαρακτηριστικό του συμβιβασμού αυτού, τον οποίο αποκαλούμε γαλλική εκδοχή του new deal και τα βασικά χαρακτηριστικά του οποίου παρουσιάζουμε συνοπτικά παρακάτω, είναι η **αναγνώριση της ισχύος της εργατικής τάξης**. Η αποτύπωση της ισχύος αυτής σε θεσμικό επίπεδο γίνεται με αντάλλαγμα την εργασιακή ειρήνη και την πρόσδεση της εργατικής τάξης στο άρμα της καπιταλιστικής ανάπτυξης.

Η ενσωμάτωση στο σύστημα περνάει πλέον μέσα από τη σύνδεση του μισθού με την παραγωγικότητα: η σύνδεση αυτή αποκτά κεντρική σημασία για την εξασφάλιση της ομαλής λειτουργίας του συστήματος και τα συνδικάτα αναλαμβάνουν την επιβολή της στο επίπεδο του εργοστασίου. Παρά την αντικαπιταλιστική ρητορική τους, τα συνδικάτα, με ηγέτη τη CGT¹ στη «μάχη της παραγωγής», επιτρέπουν τη διευρυμένη εισαγωγή του «επιστημονικού μάντζμεντ» και την επέκταση της φορντικής αλυσίδας σε όλες τις επιχειρήσεις με μοναδικό στόχο την αύξηση της παραγωγικότητας. Ταυτόχρονα, η συμμετοχή των συνδικάτων στη μεταπολεμική ρύθμιση και η θεσμοποίηση του ρόλου τους διαμορφώνει τις συλλογικές συμβάσεις με τέτοιο τρόπο ώστε μια κλαδική σύμβαση να θεωρείται νόμιμη αρκεί να έχει υπογραφεί από έναν επαρκή αριθμό επιχειρήσεων, χωρίς απαραίτητα να υπάρχουν ισχυρά συνδικάτα σε επίπεδο εργοστασίου, σε τοπικό επίπεδο ή ακόμα και σε επίπεδο κλάδου. Η ισχύς της κλαδικής σύμβασης είναι καθολική και αυτομάτως αφορά όλες τις επιχειρήσεις του κλάδου, μικρές και μεγάλες, κάτι που συνεπάγεται την ομογενοποίηση της μισθωτής σχέσης σε εθνικό επίπεδο (φορντισμός). Το κράτος λοιπόν παίζει ουσιαστικό ρόλο στη διασφάλιση της ομαλής αύξησης όχι μόνο του ονομαστικού αλλά και του πραγματικού μισθού, γιατί δεν μπορεί να αγνοήσει τους ισχυρούς αγώνες της εργατικής τάξης, η οποία παρά τις ευνοϊκές ρυθμίσεις δε θα σταματήσει καθόλου να διεκδικεί ακόμα περισσότερα.

Μπορούμε να συνοψίσουμε τις αλλαγές που επέφερε η μεταπολεμική ρύθμιση της ανταγωνιστικής καπιταλιστικής σχέσης στα παρακάτω πέντε σημεία:

α) Τα συνδικάτα επιτρέπουν την εισαγωγή νέων τεχνολογιών στην παραγωγή, γι' αυτό και τη δεκαετία του '50 η παραγωγικότητα ανεβαίνει στα υψηλά επίπεδα της δεκαετίας του '20.

β) Οι εργατικές διεκδικήσεις επικεντρώνουν στον ονομαστικό μισθό και εγκαθιδρύεται επίσημα η σύνδεση μισθού-παραγωγικότητας.

¹ Confederation Generale de Travail – Γενική Συνομοσπονδία Εργασίας. Μέσα στη δεκαετία του '90 διέκοψε τους δεσμούς που είχε σφρηλατήσει τη δεκαετία του '40 με το ΚΚΓ και παραμένει μια από τις δύο μεγαλύτερες συνδικαλιστικές συνομοσπονδίες στη Γαλλία. Με την άλλη μεγάλη ρεφορμιστική συνομοσπονδία, τη CFDT (Confederation Francaise Democratique du Travail – Γαλλική Δημοκρατική Συνομοσπονδία Εργασίας) είχαν συνεργαστεί τη δεκαετία του '70 στα πλαίσια της «Ενωμένης Αριστεράς», αλλά μετά την εκλογική ήττα του 1978 τα έσπασαν. Από την εποχή που εξετάζουμε εδώ μέχρι τον αστυνομευτικό της ρόλο στις διαδηλώσεις ενάντια στη CPE, ποτέ δεν έπαψε να αποτελεί το αριστερό χέρι του γαλλικού κράτους

γ) Αυξάνεται το μερίδιο του έμμεσου μισθού στο συνολικό μισθό: από 1% του διαθέσιμου οικογενειακού εισοδήματος το 1913, από το 1950 και μετά αυξάνεται σταδιακά φτάνοντας στις αρχές της δεκαετίας του '80 να αποτελεί σχεδόν το ένα τρίτο του εργατικού εισοδήματος. Με αυτή την έννοια, το εργατικό εισόδημα αποσυνδέεται από τη θέση του εργάτη στην αγορά εργασίας, από το αν αυτός δουλεύει ή όχι.

δ) Η μισθωτή εργασία γίνεται κυρίαρχη κοινωνική σχέση. Αυτό έχει ως συνέπεια την αλλαγή της θέσης του μισθωτού εργάτη μέσα στην κοινωνία: από εκεί που οι καπιταλιστικές κοινωνικές σχέσεις δεν ήταν κυρίαρχες σε όλα τα επίπεδα, ο μισθωτός φτάνει να είναι κυρίαρχη φιγούρα, και ως παραγωγός και ως καταναλωτής· φιγούρα ενσωματωμένη στο καπιταλιστικό σύστημα σχεδόν για όλη της τη ζωή.

ε) Η αύξηση της παραγωγικότητας, η μαζική παραγωγή και κατανάλωση και οι διαρκείς αγώνες γύρω από τον άμεσο και τον κοινωνικό μισθό αλλάζουν τον τρόπο ζωής της εργατικής τάξης, εξασφαλίζοντας ακόμα και για τον ανειδίκευτο εργάτη την πρόσβαση στον πλούτο και ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης.

Αυτός ο συσχετισμός δύναμης –θεμελιώδης προϋπόθεση του οποίου είναι η παράλληλη αύξηση μισθού και παραγωγικότητας και η συνεχής συγκράτηση των διεκδικήσεων της εργατικής τάξης– θα κρατήσει μέχρι το 1968, οπότε οι αγώνες του προλεταριάτου θα ξεφύγουν από το μεταπολεμικό πλαίσιο και θα φέρουν το ισχύον καθεστώς συσσώρευσης σε βαθιά κρίση.

Η κρίση στα χρόνια 1968-81

Η γενική απεργία του Μάη του '68 αναγκάζει το κράτος και τα αφεντικά στη Γαλλία να προσφέρουν στην εργατική τάξη μια διεύρυνση του συμβιβασμού: στις 25 και 26 Μαΐου 1968 υπογράφονται, εν μέσω της κοινωνικής κρίσης, οι συμφωνίες της Grenelle² που προβλέπουν αύξηση κατά 25% του βασικού μισθού, αύξηση κατά 10% του πραγματικού μισθού, δημιουργία συνδικαλιστικού παραρτήματος σε κάθε επιχείρηση και γενικότερα διεύρυνση του πεδίου της συνδικαλιστικής δράσης. Για τους συνδικαλιστές λακέδες των αφεντικών, που έσπευσαν να σώσουν το κεφάλαιο από μεγαλύτερες περιπέτειες, αυτή ήταν η ουσιαστική συνεισφορά του Μάη.

Παρά τις πιέσεις ενός κομματιού της αστικής τάξης για σκληρότερη στάση απέναντι στην εργατική τάξη, ο φόβος για τα χειρότερα θα επικρατήσει και οι συμφωνίες της Grenelle θα εφαρμοστούν στη βάση της συνέχισης και εντατικοποίησης του υπάρχοντος καθεστώτος συσσώρευσης, ενισχύοντας ακόμα περισσότερο τη μαζική παραγωγή για μαζική κατανάλωση και βελτιώνοντας το βιοτικό επίπεδο της εργατικής τάξης. Αυτήν την περίοδο το κοινωνικό κράτος παίρνει την πιο ανεπτυγμένη του μορφή.

² Πήραν το όνομά τους από το δρόμο όπου στεγαζόταν τότε το Υπουργείο Εργασίας.

Ήδη όμως αρχίζουν να εμφανίζονται τα πρώτα σημάδια της κρίσης κερδοφορίας: το 1969, το γαλλικό φράγκο υποτιμάται, υποτίθεται αποκλειστικά για την ενίσχυση των εξαγωγών των γαλλικών προϊόντων, στην πραγματικότητα όμως για να απαλειφθούν προσωρινά οι πληθωριστικοί κραδασμοί από τις εργατικές διεκδικήσεις. Οι μακροοικονομικοί δείκτες παρουσιάζουν την κατάσταση καλύτερη από πριν, τα πράγματα όμως δεν είναι έτσι: η προσωρινή «άνθιση» της γαλλικής οικονομίας δε θα μπορέσει για πολύ να αποκρύψει την κρίση στην οποία εισέρχεται η φορντική μισθωτή σχέση.³

Παράλληλα, η διεθνοποίηση της γαλλικής οικονομίας και οι ανταγωνιστικές πιέσεις όχι μόνο θέτουν σε νέους κινδύνους τα ήδη ευάλωτα κέρδη των καπιταλιστών, αλλά και προκαλούν ανακατατάξεις στο σύνολο της γαλλικής βιομηχανικής παραγωγής, ενισχύοντας την ανταγωνιστικότητα των τεχνολογικά προηγμένων κλάδων (όπως π.χ. η αυτοκινητοβιομηχανία) σε βάρος πιο παραδοσιακών κλάδων (όπως π.χ. η υφαντουργία). Στις αρχές της δεκαετίας του '70, εμφανίζονται τα πρώτα κλεισίματα και οι πρώτες μετεγκαταστάσεις βιομηχανιών: αρχικά προς τις περιοχές της γαλλικής επαρχίας που υπάγονται στη νεότευκτη «πολιτική κινήτρων» του γαλλικού κράτους για την αντιμετώπιση της ανεργίας, η αύξηση της οποίας αρχίζει ήδη να γίνεται αισθητή, και στη συνέχεια προς αναπτυσσόμενες χώρες όπου η εργατική δύναμη είναι φθηνότερη και λιγότερο μαχητική –ακόμα και προς τους πρώτους «φορολογικούς παράδεισους» που πρωτοδημιουργούνται την ίδια περίοδο. Στα πλαίσια της στήριξης της εγχώριας απασχόλησης, το κράτος παρέχει πολιτική κάλυψη στις επιχειρήσεις για να αρχίσουν να προσλαμβάνουν εργάτες υπερβολικά, με συμβάσεις έργου ή υπό καθεστώς προσωρινότητας, δίνοντας το πρώτο ουσιαστικό χτύπημα στην τυπική μισθωτή σχέση όπως ίσχυε μέχρι εκείνη τη στιγμή, αν και παραμένει φιλεργατικό σε επίπεδο διακηρύξεων προσπαθώντας να τηρήσει τις κοινωνικές ισορροπίες. Η έναρξη της επιβολής της προσωρινότητας και της ελαστικότητας στην αγορά εργασίας είναι πλέον γεγονός.

Η ανακοίνωση του OPEC για τετραπλασιασμό της τιμής του πετρελαίου το 1973, μαζί με την άνοδο των τιμών σε πολλές άλλες πρώτες ύλες, θα εντείνει τους φόβους των αφεντικών για μείωση των κερδών, ενώ την ίδια περίοδο η ύφεση αρχίζει να πλήττει όχι μόνο τη γαλλική οικονομία, αλλά και όλες τις άλλες δυτικές χώρες. Η ανεργία αυξάνεται και τα συνδικάτα επικεντρώνονται κυρίως στην υπεράσπιση των θέσεων εργασίας που χάνονται λόγω της μετεγκατάστασης, απαιτώντας παράλληλα την αύξηση των επιδομάτων ανεργίας και τη βελτίωση της παρεχόμενης στους ανέργους κατάρτισης από τις επιχειρήσεις και το κράτος. Το κράτος, από την πλευρά του, εκμεταλλεύεται την προπαγάνδα των συνδικάτων για «διάσωση» των θέσεων εργασίας για να χορηγήσει δάνεια στις επιχειρήσεις από τον κρατικό προϋπολογισμό.

Από το 1975 και μετά, η ανεργία σημειώνει απότομη αύξηση. Ταυτόχρονα όμως αυξάνεται και η συνολική απασχόληση. Η φαινομενική αυτή αντίφαση μπορεί να ερμηνευθεί από το γεγονός ότι η απώλεια θέσεων εργασίας στη βιομηχανία αντισταθμίζεται κυρίως από την είσοδο των γυναικών στην αγορά εργασίας –και ειδικά στον διευρυνόμενο τομέα των υπηρεσιών– προς αναζήτηση συμπληρωματικού εισοδήματος: αλλά και από την ενσωμάτωση του μαζικού κύματος μετανάστευσης, κατά βάση από τις χώρες της Βόρειας Αφρικής, το οποίο ξεκινά από τις αρχές της δεκαετίας του '60 και συνεχίζεται όλα τα επόμενα χρόνια.

Παράλληλα, διογκώνεται τόσο το έλλειμμα του προϋπολογισμού όσο και το εθνικό χρέος. Δεν υπάρχουν πολλές εξηγήσεις γι' αυτό: η θέση της εργατικής τάξης, αν και βάλλεται, παραμένει ισχυρότερη από ότι θα ήθελαν τα αφεντικά για ξεφύγουν από την κρίση κερδοφορίας: τουτέστιν, η σχέση μισθού-παραγωγικότητας συνεχίζει να κλονίζεται, οι πραγματικοί μισθοί συνεχίζουν να ανεβαίνουν, η παραγωγικότητα πέφτει παρασέρνοντας μαζί της και το ποσοστό κέρδους. Σε αυτό το χρονικό σημείο βρίσκεται η αφετηρία του διλήμματος για τα γαλλικά αφεντικά: είναι δυνατόν να ανακάμψει το ποσοστό με κεϋνσιανού τύπου σοσιαλδημοκρατική οικονομική και κοινωνική πολιτική; Είναι δυνατόν η οικονομική ανάκαμψη να συμβαδίσει με τα υψηλά επιδόματα ανεργίας, τις δαπάνες επαγγελματικής κατάρτισης και γενικότερα κοινωνικής πρόνοιας;

Είναι σημαντικό να γίνει κατανοητό το παγκόσμιο πλαίσιο μέσα στο οποίο αρθρώνονται αυτά τα

³ Τα κύρια χαρακτηριστικά της κρίσης αυτής θα μπορούσαν να συνοψιστούν στα εξής: *πτωτική τάση της πειθαρχίας* καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του '70, *κρίση νομιμοποίησης* της καπιταλιστικής εξουσίας, αύξηση της τεχνικής σύνθεσης του κεφαλαίου χωρίς παράλληλη αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας, ανικανότητα των καπιταλιστών να εξοικονομήσουν σταθερό κεφάλαιο λόγω της απειθαρχίας και της συνολικότερης διεκδικητικής στάσης του συλλογικού εργάτη.

ερωτήματα. Παρόμοιες ανησυχίες είχαν τα αφεντικά και σε άλλες δυτικές χώρες: η κρίση και, ως εκ τούτου, ο φόβος των αφεντικών έχει πλανητικές διαστάσεις. Γι' αυτό και ο τρόπος απάντησής τους θα είναι επίσης πλανητικός: η **νεοφιλελεύθερη αντεπίθεση**. Από τα μέσα της δεκαετίας του '70 ξεκινάει η καπιταλιστική προπαγάνδα, σχεδόν σε όλα τα μήκη και τα πλάτη των δυτικών κοινωνιών, περί εισόδου των δυτικών οικονομιών σε μια περίοδο «θεμελιωδών αλλαγών», οι οποίες δήθεν οφείλονται σε δραματικές αλλαγές σε «τεχνολογικό», «οικονομικό» και «γεωπολιτικό» επίπεδο, ενώ ταυτόχρονα «διαπιστώνεται» ότι η εργατική νομοθεσία χαρακτηρίζεται από «ακαμψία». Και από τη στιγμή που η διατήρηση της φορντικής μισθωτής σχέσης αδυνατούσε να επαναφέρει τα κέρδη στα προηγούμενα ύψη, το σύνθημα «επιστροφή στην ελεύθερη αγορά» –με άλλα λόγια: «ο ισχύων κοινωνικός συμβιβασμός πρέπει ν' αποδιαρθρωθεί»– αρχίζει να κερδίζει έδαφος στο στρατόπεδο των αφεντικών ως η μόνη δυνατή λύση άμεσης ανάκαμψης του ευθέως απειλούμενου καθεστώτος συσσώρευσης.

Η συντονισμένη επίθεση κράτους και αφεντικών αρχίζει, δυστυχώς, να επιφέρει τα πρώτα πλήγματα στις γραμμές του προλεταριάτου. Η αβεβαιότητα και η ανασφάλεια κάνουν για πρώτη φορά την εμφάνισή τους και σίγουρα αυτός είναι ένας από τους λόγους για τη μικρή υποχώρηση των απεργιών όπως φαίνεται και από τον διπλανό πίνακα με τις χαμένες για τα αφεντικά εργατώρες της περιόδου που εξετάζουμε.

Οι εργατικοί αγώνες δεν περιορίζονται μόνο από ποσοτική, αλλά και από ποιοτική άποψη: παύουν πλέον να προβάλλουν επιθετικές διεκδικήσεις, μισθολογικές ή μη,⁴ και περιορίζονται στην υπεράσπιση των υπό περικοπή θέσεων εργασίας, την εναντίωση στο κλείσιμο των εργοστασιακών μονάδων και την προστασία των επαγγελματικών ειδικοτήτων απέναντι στα σχέδια εκσυγχρονισμού της παραγωγικής διαδικασίας. Το παράδειγμα της ενθουσιώδους κατάληψης του εργοστασίου ρολογιών της LIP⁵ αποτελεί το σημείο συνάντησης, αν όχι σύμπτωσης, των δύο μεταπολεμικών κύκλων αγώνων του προλεταριάτου –αυτού στον οποίο κυριαρχεί η φιγούρα του ανειδίκευτου νεοεισερχόμενου εργάτη της φορντικής αλυσίδας και του δεύτερου, στον οποίο κυριαρχεί αυτή του ειδικευμένου παλιού εργάτη. Η συνάντηση έγινε επειδή η υπόθεση της LIP ήταν ένας αγώνας όχι μόνον ενάντια στο κλείσιμο ενός εργοστασίου και τις συνεπαγόμενες απολύσεις, αλλά και υπέρ της αναδιοργάνωσης της παραγωγής υπό «εργατική

Οι απεργίες στη Γαλλία την περίοδο 1959-1981

	αριθμός απεργιών	αριθμός απεργών (σε χιλιάδες)	αριθμός κερδισμένων ημερών ζωής από απεργία (σε χιλιάδες)
μέσος όρος 1959–67	2,005	1,282	2,963
1968	—	—	150,000
1969	2,207	1,444	2,223
1970	2,942	1,080	1,742
1971	4,318	1,080	4,388
1972	3,464	2,721	3,755
1973	3,731	2,246	3,915
μέσος όρος 1968–73	3,332	1,873	3,027
1974	3,381	1,563	3,380
1975	3,888	1,827	3,869
1976	4,348	2,022	5,011
1977	3,302	1,919	3,666
1978	3,206	705	2,200
μέσος όρος 1973–8	3,625	1,607	3,625
1979	3,104	967	3,656
1980	3,542	501	1,674
1981	3,048	416	1,442
μέσος όρος 1978–81	3,231	628	2,257

Πηγή: Υπουργείο Εργασίας, 1982

4 Αξίζει νομίζουμε να αναφέρουμε μερικές από αυτές που καταγράφηκαν στους αγώνες της περιόδου μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '70: ίσα δικαιώματα στους μετανάστες εργάτες, κατάργηση των χαμηλότερων εργασιακών βαθμίδων, αυτόματη είσοδος των «ανειδίκευτων» στις μισθολογικές κλίμακες των «ειδικευόμενων», ενσωμάτωση μπόνους και επιδομάτων στο βασικό μισθό, κατάργηση της εργασίας με το κομμάτι κ.α.

5 Το εργοστάσιο της LIP στη γαλλική πόλη Besançon ήταν από το 1945 ένα σύγχρονο εργοστάσιο ρολογιών. Όταν ο Fred Lip, διευθυντής του εργοστασίου, παραιτήθηκε το 1971, η επιχείρηση έφτασε στα όρια της χρεοκοπίας. Τότε οι εργάτες της LIP, με τη στήριξη των εργοστασιακών παραρτημάτων των CGT και CFDT, κατέλαβαν το εργοστάσιο και το λειτούργησαν μόνοι τους τη διετία '73-'75, έχοντας την αλληλεγγύη πολλών οργανωμένων κομματιών της εργατικής τάξης, αλλά και της γαλλικής κοινωνίας γενικότερα.

διαχείριση». Το σύνθημα που χρησιμοποιήθηκε στο ξεκίνημα του αγώνα της LIP⁶ συμπυκνώνει την απόπειρα να συνδυαστεί η απόρριψη του κλεισίματος του εργοστασίου με τη δυνατότητα των εργατών να αυτοδιαχειριστούν τη μισθωτή σχέση. Ο αγώνας αυτός όμως δεν ήταν δυνατόν να έχει προοπτική. Αναπόφευκτα, η βιωσιμότητα τέτοιων εγχειρημάτων στον καπιταλισμό είναι αδύνατη, γι' αυτό και αποτυγχάνουν.

Παρά το γεγονός της δυναμικής συμμετοχής ειδικευμένων εργατών της αυτοκινητοβιομηχανίας, των ναυπηγείων, της μεταλλουργίας, των τυπογραφείων, δηλαδή αυτών που χτυπιούνται περισσότερο από την κρίση, οι αγώνες χάνουν συνεχώς σε κοινωνική απεύθυνση και περιχαράκωνονται ολοένα και περισσότερο. Τα συνδικάτα αρχίζουν να χάνουν επίσης σε απήχηση και αριθμό μελών, ιδιαίτερα μετά το ρήγμα μεταξύ CGT και CFDT, και η εξισωτική-σοσιαλδημοκρατική πρακτική τους περιορίζεται στην υπεράσπιση των «μόνιμων» θέσεων εργασίας, αδιαφορώντας για την ενσωμάτωση του αυξανόμενου αριθμού ελαστικών και προσωρινών εργατών. Παρόλο που για μεγάλο χρονικό διάστημα θα παραμείνουν ισχυρά, τα συνδικάτα συμβάλλουν με τον τρόπο τους στη δημιουργία μιας δευτερεύουσας αγοράς εργασίας –που αφορά τους νεοεισερχόμενους στη μισθωτή σχέση και στους οποίους εφαρμόζεται ολόκληρο το οπλοστάσιο των νέων μέτρων: ελαστικότητα, προσωρινότητα, μισθός χαμηλότερος του βασικού στα πλαίσια κοινωνικών προγραμμάτων αντιμετώπισης της ανεργίας, πρακτικών ασκήσεων, μαθητείας– στις παρυφές της επίσημης κύριας αγοράς εργασίας, η οποία θα παραμείνει μέχρι σήμερα πλειοψηφική και αφορά τους παλαιότερους, δηλαδή με συμβάσεις αορίστου χρόνου και περισσότερο καλοπληρωμένους εργάτες. Ο κορπορατισμός των συνδικάτων, η στενή υπεράσπιση των συμφερόντων συγκεκριμένων επαγγελματικών ομάδων και η αποξένωση από τα νέα κομμάτια της εργατικής τάξης (κατά βάση ανειδίκευτοι νέοι, μετανάστες και γυναίκες που είχαν εμπλακεί σε μια σειρά δυναμικών αγώνων το προηγούμενο διάστημα ενάντια στην ταιηλορική οργάνωση της εργασίας και τη βία της φορντικής αλυσίδας), θα ανοίξει το δρόμο για τη νεοφιλελεύθερη αποδιάρθρωση και το βάθεμα των διαχωρισμών στο εσωτερικό της εργατικής τάξης.⁷

Το 1981, οι άνεργοι στη Γαλλία ξεπερνούν τα 2.000.000, ψυχολογικό όριο που η προπαγάνδα των αφεντικών θα αποδώσει στην «αδυναμία συγκράτησης της μετανάστευσης» και στην έλλειψη «αποτελεσματικότερης διαχείρισης του εβδομαδιαίου εργάσιμου χρόνου»· γι' αυτό και την επόμενη χρονιά θεσμοθετείται από τη νεοεκλεγμένη κυβέρνηση των σοσιαλιστών το 39ωρο με ορίζοντα εφαρμογής του 35ώρου το 1985⁸ με αντάλλαγμα την πέμπτη εβδομάδα πληρωμένων διακοπών. Οι ίδιες φωνές θα μιλήσουν για ανάγκη «εξορθολογισμού» του υπάρχοντος συστήματος και θα επικαλεστούν τη διεθνή χρηματοπιστωτική αστάθεια και τη «διάσωση της γαλλικής οικονομίας» για να υπογραμμίσουν την ανάγκη «επανακαθορισμού της μισθωτής σχέσης» προκειμένου η εργασιακή διαδικασία να καταστεί περισσότερο «ευέλικτη», ο μισθός να προσαρμοστεί στις «διακυμάνσεις της οικονομίας» και τα επιδόματα του κράτους πρόνοιας να «αναμορφωθούν».

Από το 1976 μέχρι το 1981, η συγκράτηση του πληθωρισμού γίνεται ο υπ' αριθμόν ένα στόχος της κυβέρνησης του Raymond Barre, με διακηρυγμένη πρόθεση την τόνωση της ανταγωνιστικότητας των γαλλικών επιχειρήσεων και κρυφή πρόθεση την πλήρη επικράτηση του νεοφιλελευθερισμού. Το κράτος παρεμβαίνει ευθέως για την αποκατάσταση του ποσοστού κέρδους θεσμοθετώντας φοροαπαλλαγές για τις παραγωγικές επιχειρήσεις, περιορίζοντας τις κοινωνικές δαπάνες, κάνοντας δυσκολότερη την πρόσβαση στις παροχές του κράτους πρόνοιας και επιβάλλοντας την προσωρινότητα και την ελαστικότητα στην αγορά εργασίας. Η αλλαγή της εργατικής νομοθεσίας γίνεται «προϋπόθεση» της αναδιάρθρωσης των γαλλικών επιχειρήσεων με μόνο στόχο την αποδυνάμωση της εργατικής ισχύος όχι μόνο μέσα σε αυτές, αλλά και ευρύτερα σε κοινωνικό επίπεδο: όλη η γαλλική κοινωνία πρέπει να γίνει πιο ανταγωνιστική. Η σφιχτή δημοσιονομική διαχείριση του κρατικού προϋπολογισμού και η

6 «Είναι εφικτό: να παράγουμε, να πουλάμε και να πληρώνουμε μόνοι μας».

7 Ο κορπορατισμός των συνδικάτων δεν υπήρξε η αποκλειστική αιτία. Πολλοί από τους ίδιους τους νεαρούς εργάτες της εποχής –εκκινώντας από την κουλτούρα της άρνησης της εργασίας και της απέχθειας προς τα συνδικάτα– θα ενισχύσουν την προώθηση της μερικής απασχόλησης και της προσωρινής εργασίας, συμβάλλοντας και αυτοί με τον τρόπο τους στο βάθεμα των διαχωρισμών στο εσωτερικό της εργατικής τάξης.

8 Το οποίο, βέβαια, όλοι ξέρουμε ότι θεσμοθετήθηκε σχεδόν δεκαπέντε χρόνια μετά!

αυστηρότερη νομισματική πολιτική, η αύξηση των επιτοκίων δανεισμού και ο περιορισμός των πιστώσεων, η «λιτότητα», όλα αυτά γίνονται όπλα στα χέρια των αφεντικών και των διευθύνσεων των εργοστασίων με στρατηγικό στόχο τον περιορισμό των θέσεων μόνιμης απασχόλησης και την απόρριψη των εργατικών διεκδικήσεων· μέτρα που σίγουρα ευθύνονται για το γεγονός ότι το 1980 το πραγματικό διαθέσιμο εργατικό εισόδημα σημειώνει πτώση για πρώτη φορά μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Παρόλα αυτά, το γαλλικό κεφάλαιο δε θα αργήσει να συνειδητοποιήσει ότι από τη σύλληψη της νεοφιλελεύθερης στρατηγικής μέχρι την επιτυχή εφαρμογή της υπάρχει μια πολύ μεγάλη απόσταση. Ακόμα και σήμερα, αρχές του 2007, κανείς δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι έχει 100% επιτυχία. Η αντίσταση του προλεταριάτου στη Γαλλία ήταν και είναι ισχυρότατη· η εφαρμογή του 39ώρου είναι ενδεικτική αυτής της διαλεκτικής της ταξικής πάλης: ενώ οι επιχειρήσεις θέλουν μείωση του μισθού ανάλογη με τη μείωση των ωρών εργασίας, το κράτος επιβάλλει την πληρωμή ολόκληρου του μισθού παρά τη μείωση των ωρών εργασίας, υπό το φόβο των αντιδράσεων! Το προλεταριάτο ακόμα έχει τη δυνατότητα να ελέγχει ως ένα βαθμό τον κοινωνικό συσχετισμό δύναμης προς όφελός του. Υπό το ίδιο πρίσμα του φόβου απέναντι στο προλεταριάτο πρέπει να ιδωθεί και το κύμα εθνικοποιήσεων βιομηχανικών μονάδων και η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στο δημόσιο τομέα από το τέλος της δεκαετίας του '70 και μετά.

Η τομή του 1982

Το καλοκαίρι του 1982 αποτελεί τομή για τη χάραξη της νεοφιλελεύθερης «προσαρμογής» της γαλλικής οικονομίας και κοινωνίας στα νέα διεθνή δεδομένα. Οι συνολικές επενδύσεις σημειώνουν πτώση και το γαλλικό κεφάλαιο και το κράτος συνειδητοποιούν ότι ξεπέρασμα της κρίσης κερδοφορίας χωρίς κοινό μέτωπο για σκληρή προώθηση της νεοφιλελεύθερης στρατηγικής δεν είναι εφικτό· η κοινή γραμμή κράτους-κεφαλαίου αποτυπώνεται τον Ιούνιο του 1982 στο πάγωμα μισθών και τιμών με επανεξέταση των μισθολογικών αυξήσεων μετά την άνοιξη του 1983, την υποτίμηση του γαλλικού φράγκου για την τόνωση των εξαγωγών και τη μείωση της αγοραστικής δύναμης του μισθού, την αύξηση των ασφαλιστικών εισφορών κ.α.

Από το 1982 και μετά, η επίθεση του κεφαλαίου θα είναι ανελέητη. Το νεανικό προλεταριάτο της Γαλλίας θα βρεθεί στη δίνη της επίθεσης αυτής, θα προσπαθήσει να προσαρμόσει τη ζωή του στη νεοφιλελεύθερη συνθήκη και πολλές φορές θα γίνει το ίδιο φορέας αντίστασης στα σχέδια του κεφαλαίου· οι καθημερινές δυσκολίες στη ζωή των νέων θα αυξηθούν, χωρίς όμως να κατορθώσουν να κάμψουν την απέχθεια πολλών από αυτούς για τη μισθωτή σχέση. Ελπίζοντας ότι έχουμε δώσει μια πρώτη ικανοποιητική περιγραφή για τους λόγους που οδήγησαν τους καπιταλιστές στη Γαλλία στη νεοφιλελεύθερη αντεπίθεση, θα συνεχίσουμε επικεντρώνοντας στα μέτρα που επιβλήθηκαν πάνω στους νεαρούς προλετάρους από τη δεκαετία του '80 και μετά και κυρίως στον αντίκτυπο που τα μέτρα αυτά είχαν και συνεχίζουν να έχουν πάνω τους. Οι στατιστικές και οι αριθμοί απεικονίζουν την επιφάνεια της καπιταλιστικής σχέσης· πίσω τους δεν κρύβεται τίποτ' άλλο πέρα από την καπιταλιστική βαρβαρότητα.

Η επιβολή της προσωρινότητας

«Ποιός μπορεί να υποστηρίξει ότι η δράση μας ενάντια στην ανεργία δεν είναι η καλύτερη;»

Ντομινίκ ντε Βιλπέν, γάλλος πρωθυπουργός,
σε συνέντευξή του στο *Nouvel Observateur*, χειμώνας 2005-06

Η νεοφιλελεύθερη γκάμα της διαχείρισης της ανεργίας

Μετά τα θυελλώδη γεγονότα του Μάη του 1968, το κεφάλαιο –και όχι βέβαια μόνο στη Γαλλία, μιας και η κοινωνική αναταραχή αγγίζει πολλά μέρη του πλανήτη– θα επιχειρήσει να ανασυστήσει το σύνολο των λαβωμένων καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων, κεντράροντας στους νέους για δυο κυρίως λόγους: αφενός, γιατί ο ρόλος των φοιτητών, και γενικότερα του νεανικού προλεταριάτου, ήταν κομβικός στα όσα εκτυλίχθηκαν την άνοιξη του '68· αφετέρου, γιατί από τη σκοπιά της αντιμετώπισης της κρίσης της διευρυμένης αναπαραγωγής των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων (και της εξασφάλισης εν τέλει της μελλοντικής ύπαρξης του ίδιου του καπιταλιστικού συστήματος) καθίσταται αναγκαία η «διαπαιδαγώγηση» του νεαρότερου κομματιού του πληθυσμού –του περισσότερο υποσχόμενου από φυσική, βιολογική άποψη φορέα αναπαραγωγής των καπιταλιστικών σχέσεων. Το νεανικό προλεταριάτο πρέπει να «μάθει» να ζει με λιγότερα, να «μάθει» να περιορίζει τις ανάγκες του και να ζει πιο πειθαρχημένα. Σε μια περισσότερο πειθαρχημένη και εξατομικευμένη κοινωνία, οι νέοι ως κοινωνική ομάδα θεωρούνται κατά βάση πιο αδύναμοι και εν δυνάμει πιο δεκτικοί στην κοινωνική προσαρμογή,

γιατί δεν έχουν και δεν μπορούν να έχουν εμπειρικό κριτήριο μιας καλύτερης ζωής, δεν έχουν προλάβει να ζήσουν διαφορετικές καταστάσεις.⁹ Αυτού του είδους η επιβολή της εξουσίας του κεφαλαίου πάνω στους νέους πολλές φορές διαψεύδεται στην πράξη από τους ίδιους τους νεαρούς προλετάριους, όταν εξεγείρονται εναντίον του.

Η νεολαία δεν είναι επαναστατική από μόνη της· πρέπει να προσπαθούμε να αντιληφθούμε την εξεγερτικότητα της μέσα στην ιστορικότητά της, μέσα στο σύνολο των κοινωνικών σχέσεων που την προσδιορίζουν σε μια δεδομένη χρονική στιγμή και όχι ως υποκειμενική παρθενογένεση. Η νεοφιλελεύθερη ιδεολογία –ως η κατεξοχήν ιδεολογία της διαίρεσης και του κατακερματισμού του προλεταριάτου– στην προσπάθειά της να διαχωρίσει τους νέους από την υπόλοιπη κοινωνία, χρησιμοποιεί την έκρηξη της υποκειμενικότητας που χαρακτηρίζει την περίοδο μετά το '68 για να τους επινοήσει ξανά ως ιδιαίτερη κοινωνική κατηγορία με τα δικά της γούστα, τις δικές της συνήθειες, την «έμφυτη» επαναστατικότητα της κλπ· κάτι που και οι ίδιοι οι νέοι, από την πλευρά τους, αναπαράγουν πολλές φορές. Με τον τρόπο αυτό, το κεφάλαιο κατορθώνει να ορίζει τη «νεανικότητα» τους πάνω στις συντεταγμένες της εμπορευματικής κατανάλωσης και όχι της παραγωγής. Στην παραγωγή, αναπόδραστα κυρίαρχη ηλικιακή και κοινωνική ομάδα είναι κυρίως οι άνδρες από 27 έως 60 χρόνων, τους οποίους η καπιταλιστική ιδεολογία έχει σε ιδιαίτερη εκτίμηση, γιατί η παραγωγικότητά τους είναι υψηλότερη. Η διάκριση αυτή επιτρέπει στο κεφάλαιο να υποκρίνεται διαρκώς ότι από τη σκοπιά της αξιοποίησης όλες οι άλλες ηλικιακές και κοινωνικές ομάδες έχουν μικρότερη σημασία, ενώ στην πραγματικότητα ξέρει πολύ καλά ότι δεν ισχύει κάτι τέτοιο: και η απειθαρχία εκτός της παραγωγής μπορεί να φέρει το καπιταλιστικό σύστημα σε σοβαρή κρίση αναπαραγωγής, όπως έγινε μετά το 1968.¹⁰

Η γαλλική αστική τάξη, λοιπόν, ανέλαβε στα πλαίσια της νεοφιλελεύθερης απειθυσίας ένα δύσκολο έργο, το οποίο σήμερα, μετά από 30 χρόνια, έχει κατορθώσει να πραγματοποιήσει σε μεγάλο βαθμό. Εντούτοις, η αντίσταση του νεανικού προλεταριάτου της Γαλλίας –όχι μόνο με την εξέγερση στα προάστια και το κίνημα ενάντια στη CPE, αλλά ήδη από το 1994 και ίσως ακόμη νωρίτερα¹¹– νομίζουμε ότι έχει θέσει ευθέως σε αμφισβήτηση όχι μόνο την κοινωνική αποτελεσματικότητα της πολιτικής διαχείρισης της ανεργίας, αλλά και τις ίδιες τις αξίες της καπιταλιστικής κοινωνίας γενικότερα.

Αλλά ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή. Από το 1973 –χρονική αφετηρία της ύφεσης και της νέας καπιταλιστικής διαχείρισης της ανεργίας– μέχρι το 2002, ψηφίστηκαν και τέθηκαν σε εφαρμογή 35 διαφορετικά μέτρα για την αντιμετώπιση της ανεργίας των νέων κάτω των 26 ετών, ενώ σχεδόν εξαπλασιάστηκαν οι δαπάνες του προϋπολογισμού για μέτρα ενίσχυσης της απασχόλησης των νέων. Τα μέτρα αυτά είτε επινοήθηκαν αποκλειστικά για αυτήν την ηλικιακή κατηγορία του πληθυσμού –όπως «η

9 Θέλουμε να πούμε ότι η συνείδηση του μεγέθους και της ποικιλίας των αναγκών είναι περισσότερο περιορισμένη για έναν νέο παρά για έναν ενήλικα. Πόσο μάλλον, όταν ο σύγχρονος νέος «βγαίνει στη ζωή» πολύ αργότερα από ό,τι παλιότερα και επιβιώνει «υπό τη σκέπη» της οικογένειας για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.

10 Να τι έλεγε επ' αυτού η Καταστασιακή Διεθνής το 1972, σε μια εποχή που επέτρεπε μια μεγαλύτερη αισιοδοξία: «Τα ήθη βελτιώνονται. Η έννοια των λέξεων μετέχει σ' αυτή τη βελτίωση. Παντού ο σεβασμός της αλλοτρίωσης έχει χαθεί. Η νεολαία, οι εργάτες, οι έγχρωμοι, οι ομοφυλόφιλοι, οι γυναίκες, τα παιδιά δε διστάζουν να επιθυμήσουν ό,τι τους ήταν απαγορευμένο· και ταυτόχρονα αρνούνται τα περισσότερα από τα μίζερα αποτελέσματα που η παλιά οργάνωση της ταξικής κοινωνίας επέτρεπε να αποκτούν και να υπομένουν. Δε θέλουν πια αρχηγούς, ούτε οικογένεια, ούτε κράτος. Κριτικάρουν την αρχιτεκτονική και μαθαίνουν να επικοινωνούν μεταξύ τους. Και αντιπασσόμενοι σε εκατό συγκεκριμένες καταπιέσεις, στην πραγματικότητα αμφισβητούν την αλλοτριωμένη εργασία. Εκείνο που μπαίνει τώρα στην ημερήσια διάταξη είναι η κατάργηση της μισθωτής εργασίας... Η νεολαία έγινε επίφοβη, όταν διαπιστώθηκε ότι η ανατροπή είχε κερδίσει τη μάζα των νεαρών εργαζόμενων· και ότι η ιεραρχική ιδεολογία του αριστερισμού δε θα κατόρθωνε να την επαναφομοιώσει... Ο πανικός απέναντι στη νεολαία, που ζητάνε να τον καλύψουν μ' ένα σωρό ηλίθιες αναλύσεις και πομπώδεις παραινέσεις, θεμελιώνεται σ' έναν απλούστατο υπολογισμό: μέσα σε δώδεκα ή δεκαπέντε μόνο χρόνια, οι νέοι θα είναι ενήλικοι, οι ενήλικοι γέροι, οι γέροι νεκροί. Οι ιθύνοντες της άρχουσας τάξης έχουν λοιπόν απόλυτη ανάγκη να αντιστρέψουν σε διάστημα λίγων χρόνων την πτωτική τάση του ποσοστού ελέγχου τους επί της κοινωνίας· κι έχουν κάθε λόγο να πιστεύουν ότι δε θα την αντιστρέψουν». Internationale Situationniste, *Το αληθινό σχίσμα στη Διεθνή*, θέσεις 12 & 13.

11 Το 1994 εισάγεται από την κυβέρνηση Balladur η CIP (Contrat d' Insertion Professionnelle - Σύμβαση Επαγγελματικής Ένταξης) με στόχο μεταξύ άλλων τη μείωση του βασικού μισθού για τους νεοπροσλαμβανόμενους κάτω των 26 ετών –γι' αυτό ονομάστηκε και Ελάχιστος Μισθός για τους Νέους (Salaire Minimum de Croissance-SMIC jeunes). Το μέτρο αυτό συνάντησε τη σφοδρή αντίσταση του νεανικού προλεταριάτου και τελικώς αποσύρθηκε. Για περισσότερες πληροφορίες, μπορείτε διαβάσετε το πέμπτο τεύχος των *Παιδιών της Γαλαρίας*, όπου υπάρχει σχετικό αφιέρωμα.

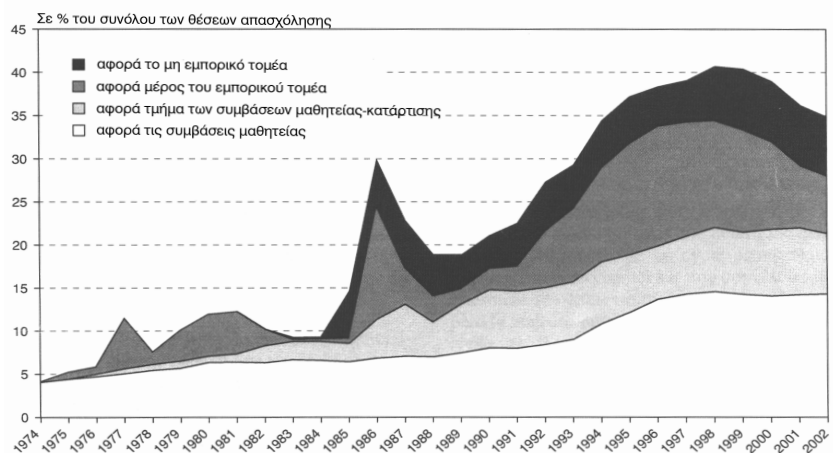
σύμβαση μαθητείας-κατάρτισης» (contrat en alternance)¹² και η «νεανική απασχόληση» (emploi-jeune)– είτε είχαν ευρύτερη στόχευση όπως ο «νέος μισθωτός» (premier salarii) και η «μερική απασχόληση» (temps partiel) που συνδέθηκαν με φοροαπαλλαγές και μείωση ασφαλιστικών εισφορών. Η εφαρμογή των μέτρων αυτών έγινε σε τρεις φάσεις:

– Από το 1977 έως το 1982, οι «Εθνικές Συμβάσεις Απασχόλησης» (Pactes Nationaux pour l' Emploi-PNE) και το «Σχέδιο για το Μέλλον των Νέων» (Plan Avenir Jeune-PAJ) αποτελούν μια πρώτη πίεση για την επιβολή μέτρων όπως οι συμβάσεις επαγγελματικής εκπαίδευσης-απασχόλησης, οι πρακτικές ασκήσεις και οι πολυάριθμες εργοδοτικές απαλλαγές εισφορών κατά την πρόσληψη.

– Από το 1985 έως το 1987, τα μέτρα για τους νέους περνούν σε μια νέα φάση, πολύ πιο εκτεταμένη από την προηγούμενη: η επαναφορά των εργοδοτικών απαλλαγών κατά την πρόσληψη και η εισαγωγή των «Εργασιών Κοινής Ωφέλειας» (Travaux d' Utiliti Collective-TUC),¹³ του «Σταδίου Εισόδου στην Επαγγελματική Ζωή» (Stage d' Initiation a la Vie Professionnelle-SIVP) και των συμβάσεων απόκτησης προσόντων και προσαρμογής στην αγορά εργασίας¹⁴ εφαρμόζονται μαζικά.

– Τέλος, από το 1991 έως το 1999, το τμήμα του νεανικού πληθυσμού, το οποίο διαχειρίζονται τα νέα μέτρα, αυξάνεται αργά και σταθερά· αυτό οφείλεται στην ευρεία χρήση του θεσμού της μαθητείας, τις εργοδοτικές απαλλαγές που σχετίζονται με την πρόσληψη νέων χωρίς τυπικά προσόντα (σε έντονους ρυθμούς τα έτη 1992 και 1993) και τη μαζική χρήση του προγράμματος «μερικής απασχόλησης». Το 1999, οι νέοι αποτελούν σχεδόν το 50% των απασχολούμενων με τέτοιου είδους σύμβαση.

Διάγραμμα 1
Ποσοστό της επιδοτούμενης απασχόλησης για τους κάτω των 26 ετών την περίοδο 1974-2002

Η στατιστική της προσωρινότητας

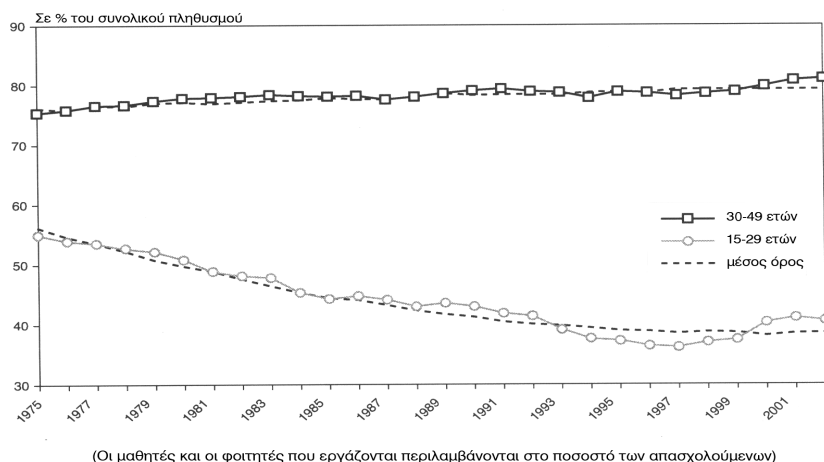
Ο κοινωνικός αντίκτυπος των μέτρων αυτών είναι σημαντικός και αυτό φαίνεται, μεταξύ άλλων, από τον αριθμό των νέων που εισέρχονται στην αγορά εργασίας υπό το καθεστώς των νέων συμβάσεων: στα μέσα της δεκαετίας του '70, μόνο το 5% των νέων κάτω των 26 ετών εργαζόταν υπό το καθεστώς της προσωρινότητας, ενώ στα μέσα της δεκαετίας του '90, το ποσοστό κυμαίνεται από 35% μέχρι 40%. Την ίδια περίοδο, μόλις το 3-5% των εργαζόμενων άνω των 26 ετών εργάζεται υπό παρόμοιο καθεστώς.

12 Η σύμβαση μαθητείας-κατάρτισης επιτρέπει στους νέους 16-25 ετών (ή και μεγαλύτερους υπό ορισμένες προϋποθέσεις) να υπογράψουν μια σύμβαση εργασίας με την οποία συνδυάζουν τη μαθητεία στους χώρους της επιχείρησης με την κατάρτιση στο χώρο του Κέντρου Κατάρτισης Μαθητευομένων. Υποτίθεται ότι ο μαθητευόμενος υπό τις συνθήκες αυτές μπορεί να αντιπαραθέτει «δημιουργικά» τις γνώσεις που του παρέχονται θεωρητικά με την εμπειρία της απασχόλησης υπό πραγματικές συνθήκες. Κατά τη διάρκεια της σύμβασης, ο μαθητευόμενος αμείβεται και ασφαλίζεται ως προσωρινός «ανειδίκευτος», ενώ, με το τέλος της σύμβασης, παίρνει μια βεβαίωση πιστοποίησης της παρεχόμενης εμπειρίας.

13 Πρόκειται για επιδοτούμενες θέσεις εργασίας σε «μη κερδοσκοπικού» χαρακτήρα εταιρίες. Πρόδρομος του προγράμματος αυτού ήταν «Ο Νεαρός Εθελοντής» το 1982, το οποίο όμως είχε μικρή απήχηση. Στις αρχές της δεκαετίας του '90, αυτές οι θέσεις εργασίας θα αντικατασταθούν από τις «Συμβάσεις Εργασιακής Αλληλεγγύης» (Contrats Emploi-Solidariti-CES), δηλ. μερικής απασχόλησης. Το συγκεκριμένο μέτρο φθίνει σταδιακά, για να αντικατασταθεί κι' αυτό από καινούργια στις αρχές της δεκαετίας του 2000.

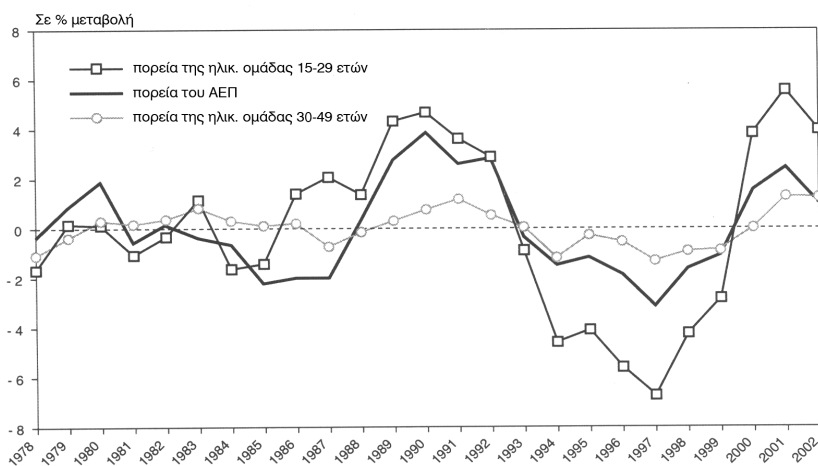
14 Οι συμβάσεις αυτές συνδέονται με προγράμματα απόκτησης επαγγελματικής εμπειρίας στα πλαίσια της πρακτικής άσκησης ή της μαθητείας.

Διάγραμμα 2
Ποσοστό απασχόλησης των ομάδων 15-29 ετών και 30-49 ετών για την περίοδο 1970-2002

(Οι μαθητές και οι φοιτητές που εργάζονται περιλαμβάνονται στο ποσοστό των απασχολούμενων)

Διάγραμμα 3
ΑΕΠ και ποσοστό απασχόλησης ανά ομάδα: τάσεις για την περίοδο 1978-2002

(Οι μαθητές και οι φοιτητές που εργάζονται περιλαμβάνονται στο ποσοστό των απασχολούμενων)

Τις περισσότερες φορές, η κυρίαρχη ιδεολογία δικαιολόγησε την εφαρμογή των μέτρων αυτών με το πρόσχημα της ρύθμισης της σχέσης μεταξύ της παραγωγικότητας της εργασίας των νέων και του κόστους της εργασίας αυτής, προτείνοντας σε γενικές γραμμές την παρακάτω συλλογιστική: «με την έξοδό τους από την εκπαιδευτική διαδικασία, οι νέοι είτε δεν έχουν επαγγελματική εμπειρία, είτε η κατάρτισή τους είναι ανεπαρκής· οι δυσκολίες εισόδου, λοιπόν, στην αγορά εργασίας οφείλονται στο γεγονός ότι δεν απέκτησαν τις κατάλληλες δεξιότητες που θα τους επέτρεπαν να ευθυγραμμίσουν την παραγωγικότητά τους με το ύψος του μισθού ενός προσλαμβανόμενου με την τυπική σύμβαση αορίστου χρόνου εργασίας· επομένως, καθίσταται αναγκαία και δίκαιη η αναπροσαρμογή προς τα κάτω, προς ένα συμβατικό ελάχιστο μισθό. Η νεοφιλελεύθερη ιδεολογία, ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του '70, προβάλλει το εκπαιδευτικό σύστημα ως αποτυχημένο και ανεπαρκώς συνδεδεμένο με την αγορά εργασίας προκειμένου να στρώσει το έδαφος για τη διαίρεση της εργατικής τάξης με ηλικιακά κριτήρια

και να διευρύνει την παράλληλη –δευτερεύουσα– αγορά εργασίας: αυτήν, στην οποία κυρίαρχη φιγούρα είναι ο υποτιμημένος νεαρός προλετάριος. Η διευρυμένη εφαρμογή της νεοφιλελεύθερης πολιτικής οφείλεται στο γεγονός ότι δεν απαντήθηκε εγκαίρως από όλο το προλεταριάτο, και τη συνδικαλισμένη εργατική τάξη ειδικότερα, με συνέπεια η μαζική ανεργία και ανασφάλεια που ακολούθησαν να δυσκολεύουν ακόμα περισσότερο την αντιπαράθεση με αυτήν την πολιτική.

Την περίοδο 1975-2002, το ποσοστό απασχόλησης των νέων 15-29 ετών στη Γαλλία μειώνεται κατά 14 μονάδες, από το 55 στο 41%, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι η πτώση είναι σταθερή όλο αυτό το διάστημα: με εξαίρεση ορισμένες συγκυριακές διακυμάνσεις, το ποσοστό απασχόλησης των νέων αυτής της ηλικίας σταθεροποιείται σε χαμηλά επίπεδα από το δεύτερο μισό της δεκαετίας του '90 και μετά. Αντίθετα, για την ίδια χρονική περίοδο, το ποσοστό απασχόλησης της επόμενης ηλικιακής ομάδας, αυτής των 30-49 ετών αυξάνεται από 75 σε 81%.

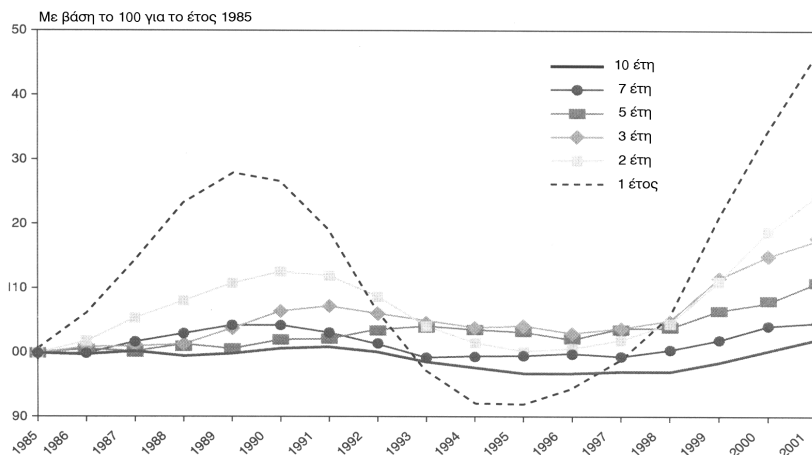
Παράλληλα, όπως δείχνει και το διάγραμμα 3, το ποσοστό απασχόλησης των νέων ηλικίας 15-29 ετών ανταποκρίνεται πολύ περισσότερο στους ρυθμούς αυξομειώσης του ΑΕΠ από ότι το ποσοστό της επόμενης ηλικιακής ομάδας. Πίσω από τις απρόσωπες στατιστικές κρύβεται η σκληρή πραγματικότητα που βιώνει το νεανικό εργατικό δυναμικό καθώς εισέρχεται στην αγορά εργασίας και υποχρεώνεται να προσαρμοστεί στις διακυμάνσεις του κύκλου καπιταλιστικής συσσώρευσης. Η αβεβαιότητα και ο φόβος για το μέλλον, όχι μόνο στερούν τη δυνατότητα να ονειρευτείς έναν καλύτερο τρόπο ζωής, αλλά εντείνονται

νουν τον ανταγωνισμό και την εξατομίκευση απομονώνοντας το νεαρό προλετάριο από τους όμοιούς του.

Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγουμε αν εξετάσουμε την επίδραση της επιβολής της προσωρινότητας στους νέους από τη σκοπιά της προϋπηρεσίας όχι σε μια θέση εργασίας, αλλά μέσα στην αγορά εργασίας γενικά. Σε συνδυασμό με το διάγραμμα 3, το διάγραμμα 4 δείχνει ότι το ποσοστό απασχόλησης όσων έχουν μόνο ένα χρόνο προϋπηρεσία κυμαίνεται πολύ εντονότερα –σε συ-

νάρτηση με τον κύκλο της καπιταλιστικής συσσώρευσης– από το αντίστοιχο ποσοστό όσων έχουν περισσότερα χρόνια προϋπηρεσίας. Η έρευνα δείχνει επίσης ότι με την αύξηση της προϋπηρεσίας στην αγορά εργασίας μειώνεται και η «ευαισθησία», δηλαδή η άνευ όρων προσαρμοστικότητα, στον κύκλο της καπιταλιστικής συσσώρευσης. Με άλλα λόγια, η επιρροή των διακυμάνσεων του κύκλου συσσώρευσης του κεφαλαίου πάνω στο ποσοστό απασχόλησης πρακτικά περιορίζεται στο ελάχιστο από τα πέντε χρόνια προϋπηρεσίας και πάνω.

Διάγραμμα 4
Ποσοστό απασχόλησης ανά χρόνια προϋπηρεσίας για την περίοδο 1985-2001

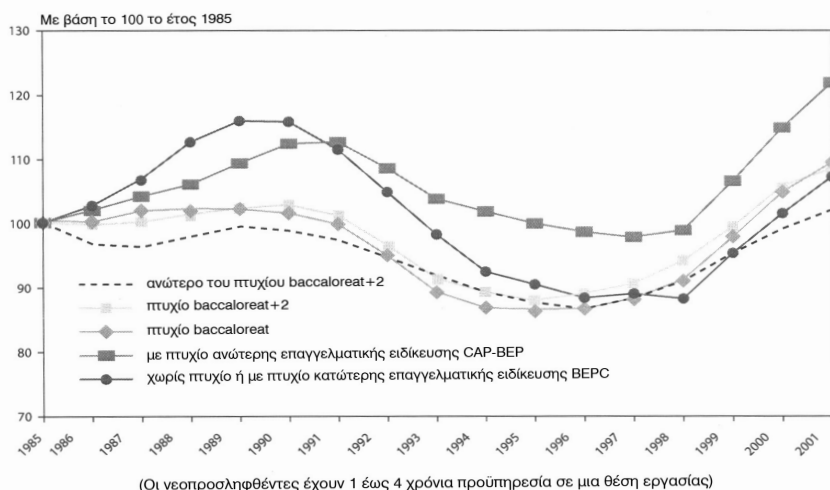
Πόσο μετράει το πτυχίο στην αγορά εργασίας και το μισθό;

Σε κάθε περίπτωση, η προϋπηρεσία από μόνη της δεν αρκεί για να εξηγηθεί η διαδρομή στην αγορά εργασίας ενός νέου ή μιας νέας που μόλις έχει ολοκληρώσει τις σπουδές της –και οπωσδήποτε η ομάδα απασχολούμενων με προϋπηρεσία ενός έως τεσσάρων χρόνων δεν μπορεί να θεωρηθεί ομοιογενής. Αν ληφθεί υπόψη το επίπεδο της τυπικής εκπαίδευσής τους –η κατοχή ή μη ενός αναγνωρισμένου πτυχίου– τότε, με βάση τα συμπεράσματα ορισμένων ερευνών για την απασχόληση των νέων πριν το 1997, οι κάτοχοι ανώτερων πτυχίων είναι σχετικά περισσότερο προστατευμένοι από τις διακυμάνσεις του κύκλου καπιταλιστικής συσσώρευσης σε σχέση με αυτούς που έχουν κατώτερα πτυχία ή δεν έχουν κανένα.

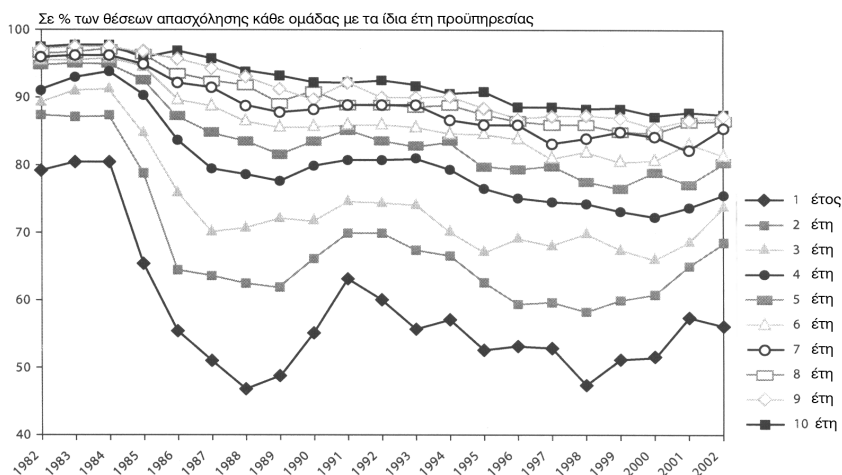
Το φαινόμενο αυτό μπορεί να εξηγηθεί, αν ληφθούν υπόψη δύο παράγοντες: πρώτον, οι θέσεις υψηλής ειδίκευσης επιδεικνύουν μεγαλύτερη «αδράνεια» στην οικονομική συγκυρία, εξαιτίας του γεγονότος ότι είναι αποτέλεσμα μακρόχρονου σχεδιασμού, μεγαλύτερων επενδύσεων από την πλευρά της εργοδοσίας και ως εκ τούτου η συχνή προκήρυξη/κατάργησή τους κοστίζει περισσότερο στην επιχείρηση· δεύτερον, ένας πτυχιούχος είναι δυνατόν να αποδεχθεί έναν προσωρινό «υποβιβασμό» των δεξιοτήτων του σε περιόδους ύφεσης και μεγάλης ανεργίας και να εργαστεί σε μια θέση εργασίας, της οποίας υπερκαλύπτει τα τυπικά προσόντα, κάτι που δεν είναι εφικτό για έναν νέο υποψήφιο εργαζόμενο με χαμηλότερα ή καθόλου τυπικά προσόντα. Το επίπεδο των τυπικών σπουδών εξηγεί τελικά καλύτερα, γιατί οι πτυχιούχοι διατηρούν ευκολότερη πρόσβαση στη μόνιμη/σταθερή απασχόληση –και άρα στην κοινωνικότητα και τον πλούτο της καπιταλιστικής κοινωνίας– ενώ οι νέοι με κατώτερες ή καθόλου σπουδές αισθάνονται περισσότερο αποκλεισμένοι και έρμαια των διαθέσεων του κεφαλαίου. Όπως φαίνεται και από το διάγραμμα 5, η ευνοϊκότερη αυτή συνθήκη για την απασχόληση των πτυχιούχων αλλάζει και από το 1997 και μετά ακολουθεί με έντονους ρυθμούς τη γενική τάση ελαστικοποίησης και προσωρινοποίησης της εργασίας των νέων προλετάρων, η οποία –κρίνοντας από τη μορφή του ίδιου διαγράμματος– είναι προφανές ότι ενισχύεται διαρκώς από τα τέλη της δεκαετίας του '90 και μετά.

Ό,τι είπαμε μέχρι τώρα για την πρόσβαση σε μια θέση εργασίας, ισχύει και για ορισμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά των θέσεων αυτών όπως είναι η φύση της σύμβασης που συνάπτεται μεταξύ εργοδότη και εργαζόμενου και ο μισθός. Καταρχήν, σύμφωνα με τις στατιστικές που χρησιμοποιούνται εδώ, ως σταθερή ορίζεται η απασχόληση με σύμβαση αορίστου χρόνου (Contrat à durée indéterminée-CDI) στον ιδιω-

Διάγραμμα 5
Ποσοστό απασχόλησης ανά επίπεδο πτυχίου για τους νεοπροσληθθέντες την περίοδο 1985-2001

Διάγραμμα 6
Ποσοστό σταθερής απασχόλησης ανά χρόνια προϋπηρεσίας για την περίοδο 1985-2001

Το διάγραμμα 6 αποκαλύπτει και αυτό από την πλευρά του την ένταση της νεοφιλελεύθερης αντιπλοήθησης: το 1984, η σταθερή απασχόληση όσων έχουν ένα χρόνο προϋπηρεσία βρίσκεται στο 80%, ενώ μόλις τέσσερα χρόνια μετά, το 1988, πέφτει στο 47%, δηλαδή μειώνεται σχεδόν στο μισό! Με πρόσχημα την «άσχημη οικονομική συγκυρία», το γαλλικό κράτος δημιούργησε, όπως δείξαμε, μια πληθώρα κοινωνικών προγραμμάτων επιδοτούμενων θέσεων εργασίας για νέους, στα οποία τα αφεντικά έσπευσαν να ενταχθούν μειώνοντας έτσι το άμεσο και έμμεσο μισθολογικό κόστος και επιδιώκοντας φυσικά την πειθάρχηση και υποταγή των νέων προλεταρίων. Γι' αυτό και μετά τη μαζική εισαγωγή τους στα μέσα της δεκαετίας του '80, τα κοινωνικά αυτά προγράμματα και τα εμπόδια που συνάντησαν κατά την εφαρμογή τους θα αποτελέσουν το αντικείμενο μελέτης των γραφειοκρατών και στη συνέχεια τη βάση, πάνω στην οποία θα σχεδιαστούν οι νέες πολιτικές απασχόλησης.

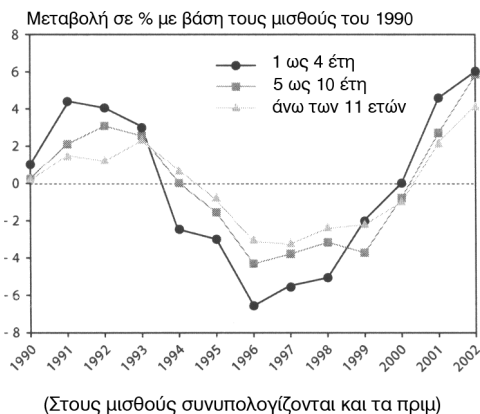
Όσον αφορά το μισθό, οι όποιες στατιστικές είναι διαθέσιμες αφορούν μόνο τον ιδιωτικό τομέα μιας και το μισθολόγιο του δημόσιου τομέα παραμένει ανεπηρέαστο από τις διακυμάνσεις του κύκλου καπι-

τικό τομέα ή η μόνιμη απασχόληση στο δημόσιο τομέα, ενώ οι χρησιμοποιούμενες στατιστικές δεν αφορούν τη μη μισθωτή εργασία των ελεύθερων επαγγελματιών, των αγροτών ή των εμπόρων (και την άμισθη εργασία, που ούτως ή άλλως δεν καταγράφεται).

Στο διάγραμμα 6, παρατηρείται γενικά μια προοδευτική μείωση των θέσεων σταθερής απασχόλησης από τη δεκαετία του '80 μέχρι σήμερα, παρά τις όποιες συγκυριακές διακυμάνσεις. Όπως είπαμε, η σταθερή απασχόληση είναι λιγότερο διαδεδομένη στους μισθωτούς με μικρή προϋπηρεσία στην αγορά εργασίας, ενώ για τους νεοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας δεν είναι πλέον ο κανόνας: από τη δεκαετία του '90 και μετά, η σταθερή απασχόληση αφορά κυρίως όσους έχουν παρουσία πάνω από πέντε χρόνια στην αγορά εργασίας.¹⁵ Για τα αφεντικά, άλλωστε, σε πολλούς κλάδους, η έλλειψη προϋπηρεσίας δεν είναι μειονέκτημα, αλλά ζητούμενο, αφού αποτελεί βασικό άλλοθι της προσωρινότητας και του χαμηλώματος των μισθών.

15 Παρόμοια είναι η εικόνα στην Ελλάδα. Σύμφωνα με μελέτη που πραγματοποίησε το 2005 το Γραφείο Διασύνδεσης του Πανεπιστημίου Κρήτης για τους τρόπους ένταξης των αποφοίτων του (των ετών 1998-2000) στην αγορά εργασίας προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα: 5 με 7 χρόνια μετά την ολοκλήρωση των σπουδών τους το 16% παρέμεινε χωρίς απασχόληση ενώ το 44% απασχολείται ακόμη με σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου (προσωρινή απασχόληση). Το 67% δήλωσε ότι πριν από τη σημερινή του απασχόληση είχε αλλάξει 1-4 δουλειές ενώ το 56% ότι απασχολείται περιστασιακά. Μόνο ο ένας στους δύο δήλωσε ότι η απασχόλησή του αντιστοιχούσε απολύτως στο αντικείμενο των σπουδών του (τα στοιχεία δημοσιεύθηκαν στο Έθνος, 9/1/07).

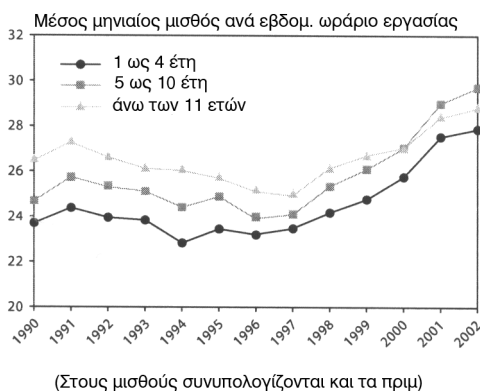
Διάγραμμα 7
Μισθοί στον ιδιωτικό τομέα ανά έτη προϋπηρεσίας: τάσεις

σχόληση των νέων, γιατί υπάρχει ο κίνδυνος να οδηγηθούμε σε λανθασμένα συμπεράσματα, τα οποία μπορεί να οδηγήσουν και σε πολιτική μυωπία: το διάγραμμα 8 αποδεικνύει ότι, για το χρονικό διάστημα 1991-2001 αυτή τη φορά, οι μισθοί των νέων πτυχιούχων είναι περισσότερο εκτεθειμένοι στη συγκυρία της αγοράς εργασίας απ' ό,τι οι μισθοί των νέων με χαμηλότερη ή καθόλου ειδικευση· αυτό, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, συμβαίνει γιατί το εύρος των θέσεων εργασίας –και το ανάλογο μισθολόγιο– που είναι δυνατόν να αποδεχτεί ένας πτυχιούχος είναι πολύ μεγαλύτερο από το αντίστοιχο της άλλης νεολαιίστικης κατηγορίας. Το διάγραμμα 9 περιγράφει το γενικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο κινούνται οι μισθοί των νεοπροσληφθέντων στον ιδιωτικό τομέα ανάλογα με την προϋπηρεσία τους· αν συνδυαστεί το διάγραμμα αυτό με το διάγραμμα 3, μπορεί να γίνει κατανοητή η μετατόπιση του ταξικού συσχετισμού προς όφελος των αφεντικών· αυτό είναι άλλωστε και το νόημα της «προσαρμογής στην οικονομική συγκυρία».

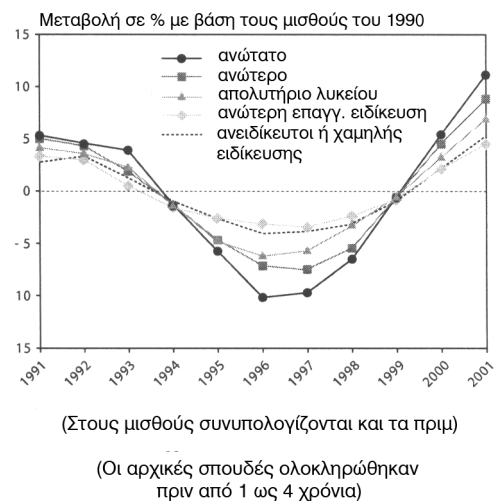
Η μείωση του εργατικού εισοδήματος, μεταξύ άλλων, οδήγησε ήδη από τη δεκαετία του '70 τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας στη Δύση, πλην του άνδρα, να βγουν στην αγορά εργασίας. Αυτή η τάση συνεχίζεται, και μάλιστα εντείνεται τη δεκαετία του '90, οπότε φτάνουμε στο σημείο οι νέοι να υπερεκπροσωπούνται στον εργατικό πληθυσμό που διεκδικεί μια θέση εργασίας: κατά μέσο όρο, την περίοδο 1993-2002, οι νέοι κάτω των 26 ετών αντιπροσωπεύουν το 19,3% των ανέργων και το 26,7% των νεοπροσληφθέντων, ενώ δεν αποτελούν παρά το 9% του ενεργού πληθυσμού, το 8,3% των μισθωτών και το 7,7% των συνολικά απασχολούμενων. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί ως ένα βαθμό από το γεγονός ότι στην αγορά εργασίας εισέρχονται κάθε χρόνο οι απόφοιτοι του εκπαιδευτικού συστήματος στις διάφορες βαθμίδες του· δεν εξηγείται, όμως, πλήρως. Κατά τη γνώμη μας, ερμηνεύεται πληρέστερα αν ληφθεί υπόψη η επίδραση της προσωρινότητας που επιβάλλεται από το κεφάλαιο πάνω στη μισθωτή εργασία· αν δεν έχεις προϋπηρεσία, είναι ευκολότερο να «βγεις» από την αγορά εργασίας, δηλαδή να απολυθείς ή αν έχεις αρκετά χρόνια προϋπηρεσία είναι ευκολότερο να βρεις μια άλλη δουλειά, δηλαδή να «ξανμαμπίς» στην αγορά εργασίας. Η αγορά εργασίας –αρχικά

Διάγραμμα 9
Μισθοί των νεοπροσληφθέντων στον ιδιωτικό τομέα ανά έτη προϋπηρεσίας για την περίοδο 1990-2002

ταλιστικής συσσώρευσης. Στον ιδιωτικό τομέα, το τυπικό μοντέλο σύνδεσης του μισθού με την προϋπηρεσία του υπαλλήλου σημαίνει ότι σε τακτά χρονικά διαστήματα προστίθεται στο μισθό ένα μέρος από την αύξηση της παραγωγικότητας, ενώ στο δημόσιο τομέα δεν ισχύει κάτι τέτοιο, μιας και ο μισθός δεν είναι συνδεδεμένος με την παραγωγικότητα, αλλά με την αρχαιότητα. Το διάγραμμα 7 δείχνει ότι, για το χρονικό διάστημα από το 1990 μέχρι το 2002 που υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, οι μισθοί των νεοεισερχόμενων στην αγορά εργασίας ακολουθούν το ίδιο μοτίβο που έχει περιγραφεί πιο πάνω και καθορίζονται σε μεγαλύτερο βαθμό από τις συγκυριακές διακυμάνσεις του κύκλου της καπιταλιστικής συσσώρευσης, δηλαδή από τις διακυμάνσεις της ταξικής πάλης. Παρ' όλ' αυτά, δεν πρέπει να συγχέουμε τη σχέση μισθού-προϋπηρεσίας με τη σχέση μισθού-τυπικής ειδικεύσης όσον αφορά την απα-

Διάγραμμα 8
Μισθοί των νεοπροσληφθέντων στον ιδιωτικό τομέα για την περίοδο 1990-2002: τάσεις

των πιο παραγωγικών εργασιών, αλλά σταδιακά της κάθε είδους εργασίας– τείνει να αποκλείει αυτούς που δεν έχουν αποδεδειγμένα αποδεχτεί την πειθάρχηση της μισθωτής σχέσης· αποκτά δηλαδή έναν αυξανόμενα *αστυνομικό-καταναμητικό* χαρακτήρα.

Η αθρόα «προσφορά» εργασίας από την πλευρά των νέων έχει αντίκτυπο και στο είδος των συμβάσεων που υπογράφουν: κατά μέσο όρο, το χρονικό διάστημα 1993-2002, το 34% των νέων απασχολείται με σύμβαση προσωρινής εργασίας, ενώ μόνο το 8% των μισθωτών με προϋπηρεσία δέχεται να εργαστεί με αυτούς τους όρους. Αυτό δε σημαίνει μόνο ότι ένας νέος είναι πιθανότερο να εργάζεται με σύμβαση προσωρινής εργασίας, αλλά και ότι είναι πιθανότερο να απολυθεί μετά τη λήξη της παρά να υπογράψει συμβάσεις αορίστου χρόνου. Καθώς αποθαρρύνεται να υπογράψει συμβάσεις αορίστου χρόνου, εισέρχεται με τον τρόπο αυτό σε έναν αυτοτροφοδοτούμενο φαύλο κύκλο από όπου δεν είναι εύκολο να ξεφύγει. Προς αυτή την κατεύθυνση της πειθάρχησης αρχίζει να κινείται και η εργατική νομοθεσία, προκειμένου οι νεοπροσληφθέντες να είναι άμεσα ή έμμεσα περισσότερο εκτεθειμένοι στην απόλυση, χωρίς μάλιστα αυτό να κοστίζει στην επιχείρηση (αποζημιώσεις κλπ).

Αν και η σύμβαση αορίστου χρόνου παραμένει ακόμα η νόρμα στην αγορά εργασίας, εντούτοις η ανάπτυξη νέων μορφών απασχόλησης από τα μέσα της δεκαετίας του '70 και μετά (σύμβαση προσωρινής εργασίας, τηλεεργασία, πολυαπασχόληση, μαθητεία, δανεισμός, πρακτική άσκηση) κερδίζει συνεχώς έδαφος και δεν αποκλείεται τα επόμενα χρόνια να περιορίσει ή και να ανατρέψει αυτή τη νόρμα. Οι νέες μορφές απασχόλησης δεν προορίζονται μόνο για το νεανικό εργατικό πληθυσμό, αλλά για το σύνολο των μισθωτών.¹⁶ Προς το παρόν, η επικέντρωσή τους στην πειθάρχηση και εξαθλίωση ορισμένων κομματιών του προλεταριάτου είναι σαφής και αδιαμφισβήτητη. Τα ευρήματα των στατιστικών –όπως αυτά του 2003 που δείχνουν ότι το 2001 μόνο το ένα τέταρτο των δανεικών εργαζόμενων και το ένα τρίτο των μισθωτών με σύμβαση προσωρινής εργασίας υπέγραψαν σύμβαση αορίστου χρόνου ένα χρόνο μετά την πρόσληψή τους ή αυτά που αναδεικνύουν τη σημασία του «εθελοντικού» υποβιβασμού των προσόντων προκειμένου να βρεθεί μια θέση εργασίας– τείνουν να επιβεβαιώσουν αυτό που ήδη διαισθανόμαστε, αυτό που διατρέχει την πραγματικότητα της εφαρμογής των νέων μέτρων: ελαστικότητα και προσωρινότητα δε σημαίνουν απλά ότι ένα ορισμένο εργατικό δυναμικό μπαίνει στην αγορά εργασίας· σημαίνουν επίσης συνεχές χαμήλωμα των απαιτήσεων, των προσδοκιών και της αυτοεκτίμησης των νέων προλεταρίων, όλων των προλεταρίων. Η προσωρινότητα της απασχόλησης των νέων βρίσκεται στην καρδιά του μετασχηματισμού της μισθωτής σχέσης και όλων των μορφών απασχόλησης· αυτό είναι κάτι που οι προλετάριοι φοιτητές που εναντιώθηκαν στην εφαρμογή της CPE και της CNE την περσινή άνοιξη γνώριζαν πολύ καλά...

16 Παρά τη νεοφιλελεύθερη προπαγάνδα, όλες οι στατιστικές δείχνουν ότι η εισαγωγή νέων μορφών απασχόλησης συνοδεύεται από μείωση της παραγωγικότητας της εργασίας· όλα αυτά τα χρόνια, οι καπιταλιστές θέτουν σε προτεραιότητα την υπονόμευση της ισχύος του προλεταριάτου αδυνατώντας ταυτόχρονα να αυξήσουν την παραγωγικότητα της εργασίας στο βαθμό που θα απαιτούσε η διευρυμένη αναπαραγωγή του συστήματος. Ο νεοφιλελευθερισμός επί της ουσίας δρα υπονομευτικά για το ίδιο το καπιταλιστικό σύστημα.

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΠΡΩΤΗΣ ΠΡΟΣΛΗΨΗΣ

(CONTRAT PREMIERE EMPLOI-CPE)

«Τα πανεπιστήμια είναι εργοστάσια. Είναι μηχανές που παράγουν χιλιάδες φοιτητές, οι οποίοι έχουν μάθει τα πάντα στη θεωρία, αλλά τίποτα στην πράξη. Ένα πτυχίο δεν αξίζει τίποτα στον πραγματικό κόσμο.»

Christine Le Forestier, 24 ετών, πτυχιούχος του πανεπιστημίου της Nanterre στο Παρίσι, σε συνέντευξη της στους New York Times, 12 Μαΐου 2006

«Η κεντρική βιβλιοθήκη του πανεπιστημίου, 480.000 τίτλων, είναι ανοιχτή μόνο 10 ώρες την ημέρα και παραμένει κλειστή τις Κυριακές και τις γιορτές. Μόνο 30 από τους 100 υπολογιστές της βιβλιοθήκης έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο. Τα εστιατόρια του πανεπιστημίου κλείνουν μετά το γεύμα. Οι καθηγητές συχνά δεν έχουν ώρες γραφείου· πολλοί δεν έχουν καν γραφείο. Σε ορισμένες αίθουσες στοιβάζεται τόσο πολύς κόσμος, ώστε σε περίοδο εξετάσεων πολλοί φοιτητές χρειάζεται να πάνε να καθήσουν αλλού. Αργά το απόγευμα, κάθε μέρα, το πανεπιστήμιο είναι σχεδόν άδειο. Σφηνωμένο ανάμεσα σε μια φυλακή και ένα γραφείο ανεργίας λίγο έξω από το Παρίσι, το πανεπιστήμιο εδώ δεν είναι ούτε το καλύτερο, ούτε το χειρότερο μέρος για να μελετήσει κανείς σε αυτήν την πραγματικά πλούσια χώρα· μάλλον αντανακλά την κρίση του αρχαϊκού, κρατικού συστήματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη Γαλλία: με υπεράριθμους φοιτητές, αποδιοργανωμένο, υποχρηματοδοτούμενο, αντιστεκόμενο στις απαιτήσεις του έξω κόσμου.»

Από το άρθρο «Universities in Crisis», New York Times, 12 Μαΐου 2006

Η κλασική αμερικάνικη νεοφιλελεύθερη άποψη για το ευρωπαϊκό κρατικό πανεπιστήμιο

Οι πρωταγωνιστές

Σε γενικές γραμμές, οι βασικοί πρωταγωνιστές του αγώνα ενάντια στη CPE, που διήρκεσε τρεις μήνες, ήταν έξι:

► η μάζα των μισθωτών, που παρότι υποστήριζε το αίτημα της απόσυρσης της CPE δε συμμετείχε στον αγώνα παρά μόνο ως «κίνημα γνώμης» με τη μορφή διήμερων απεργιών, που επαναλαμβάνονταν κάθε βδομάδα. Το κομμάτι αυτό –που αποτελείτο ουσιαστικά από εργαζόμενους στο δημόσιο τομέα– κατέβαινε στις μεγάλες πορείες-παρελάσεις των συνδικάτων και ταυτιζόταν με τους συνδικαλιστικούς του αντιπροσώπους–

► η μάζα των φοιτητών, που ενδιαφερόταν μόνο για την απόσυρση της CPE και αντιτίθετο στην επίθεση εναντίον της «αξίας των πτυχίων τους». Το κομμάτι αυτό συμμετείχε περιστασιακά στις Γενικές Συνελεύσεις και τις «μεγάλες διαδηλώσεις» και είχε ως μοναδικό στόχο την άσκηση πίεσης στην κυβέρνηση.

► όσοι λάμβαναν μέρος στις Γενικές Συνελεύσεις: συμμετείχαν ελάχιστα, ψήφιζαν τη συνέχιση των κινητοποιήσεων και γύριζαν στο σπίτι τους.

► οι ενεργές μειοψηφίες: μπλόκαραν τη λειτουργία των πανεπιστημίων (τα μπλοκαρίσματα προηγούνταν των αποφάσεων για κινητοποιήσεις) και στη συνέχεια τους οδικούς άξονες και τους σιδηρόδρομους. Οι αντιπρόσωποι στα Φοιτητικά Συντονιστικά προέρχονταν από αυτό το κομμάτι. Πολλοί από αυτούς περιοριζόνταν όλο και περισσότερο από τα δεσμά των Γενικών Συνελεύσεων.

Οργανώνονταν έξω από αυτές, κινούνταν από τη μια σχολή στην άλλη και συμμετείχαν τόσο στις διαδηλώσεις όσο και σε άλλες ενέργειες. Ήρθαν σε αντιπαράθεση με τις «υπεύθυνες μειοψηφίες». Όσο το κίνημα εντεινόταν, το χάσμα ανάμεσα σε αυτές τις ενεργές μειοψηφίες και τη μάζα των φοιτητών διευρυνόταν συνεχώς (αυτό εκφράστηκε στις κινήσεις υποστήριξης στους εξεγερμένους του Νοέμβρη, στη θέληση να αποσυρθεί τόσο ο νόμος των «Ίσων Ευκαιριών» όσο και η CNE και στη δημιουργία του κινήματος «Ούτε CPE, ούτε CDI») [δηλ. «ούτε προσωρινή, ούτε σταθερή δουλειά»]. Ωστόσο, δεν μπορούσαν να προχωρήσουν χωρίς τη νομιμοποίηση που τους παρείχε η μάζα των φοιτητών.

► οι μαθητές των λυκείων, των οποίων η είσοδος στο κίνημα μετέβαλλε τη δυναμική και το μέγεθός του, καθώς ήταν πολυάριθμοι και οι ενέργειες τους συχνά έπαιρναν βίαιο και «ανεξέλεγκτο» χαρακτήρα.

► οι «ανεπιθύμητοι» (οι λεγόμενοι «νέοι των προαστίων») [...]

Όποιος συναινεί γλύφει. Ούτε CPE ούτε CDI.

(Απόσπασμα από το άρθρο της ομάδας Theorie Communiste με τον τίτλο 'The anti-CPE struggle', libcom.org/library/the-anti-cpe-struggle-report-theorie-communiste)

Σύντομο χρονικό του αγώνα ενάντια στη CPE

Δευτέρα 16 Ιανουαρίου 2006

Ανακοινώνεται η δημιουργία της CPE. Στο άρθρο 8 του «νόμου για την ισότητα των ευκαιριών» δίνονταν τα χαρακτηριστικά της σύμβασης αυτής. Καταρχήν, αφορούσε τους νέους κάτω των 26 ετών και τις επιχειρήσεις που απασχολούσαν άνω των 20 εργαζόμενων. Επρόκειτο ουσιαστικά για μια σύμβαση ορισμένου χρόνου, το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της οποίας ήταν ότι προέβλεπε μια δοκιμαστική περίοδο πρόσληψης δύο ετών, κατά τη διάρκεια της οποίας ο εργοδότης μπορούσε να απολύσει τον εργαζόμενο χωρίς αιτιολόγηση. Η CNE (Contrat Nouvelle Embauche – Σύμβαση Νέας Πρόσληψης), μητρική της CPE, η οποία αποτέλεσε επίσης στόχο του κινήματος, αφορά τους νεοπροσληφθέντες κάθε ηλικίας σε επιχειρήσεις που απασχολούν μέχρι είκοσι άτομα. Η θεσμοθέτησή της τον Αύγουστο του 2005 δημιούργησε τομή στο μεταπολεμικό γαλλικό εργατικό δίκαιο, καθώς για πρώτη φορά οι εργοδότες απέκτησαν το δικαίωμα να σπάνε μακροχρόνιες συμβάσεις εργασίας τα πρώτα δύο χρόνια της απασχόλησης χωρίς αιτιολόγηση.

Τρίτη 7 Φεβρουαρίου

Διαδηλώσεις σε πολλές πόλεις μετά από κάλεσμα συνδικάτων και φοιτητικών ενώσεων. Συμμετέχουν κάπου ανάμεσα στα 220.000 (σύμφωνα με την αστυνομία) με 400.000 (σύμφωνα με τους διοργανωτές)

άτομα. Η κινητοποίηση είναι ισχυρή στο δυτικό τμήμα της χώρας (15.000 στη Rennes, 20.000 στη Nantes, 2.000 στο St. Nazaire, 5.000 στη Brest, 2.000 στη Vannes, 7.000 στο St. Briec).

Rennes: ψηφίζεται κατάληψη του πανεπιστημίου Rennes II και στη συνέχεια κατάληψη του επαγγελματικού επιμελητηρίου.

Lille: κατάληψη του εμπορικού και βιομηχανικού επιμελητηρίου και του τοπικού υποκαταστήματος του ΟΑΕΔ¹ στη Vieux-Lille.

Οι πρώτες αντιδράσεις από φοιτητές και μαθητές γίνονται δεκτές με συμπάθεια από τη γαλλική κοινή γνώμη σύμφωνα με τις πρώτες δημοσκοπήσεις στις αρχές Φεβρουαρίου που δείχνουν ότι το 70% των ερωτηθέντων είναι κατά του νέου μέτρου· αντίστοιχα, η δημοτικότητα του πρωθυπουργού και του προέδρου της δημοκρατίας πέφτουν συνεχώς.

Πέμπτη 9 Φεβρουαρίου

Η τροποποίηση του «νόμου για την ισότητα των ευκαιριών» που εισάγει τη CPE ψηφίζεται από την Εθνοσυνέλευση. Το σύνολο του νόμου θα υιοθετηθεί στις 11 Φεβρουαρίου με τη διαδικασία του επείγοντος. Την επόμενη, ξεκινάει το μπλοκάρισμα του πανεπιστημίου της Toulouse.

Rennes: κατάληψη του εμπορικού και βιομηχανικού επιμελητηρίου.

Τρίτη 14 Φεβρουαρίου

Nantes: στη σχολή της Nantes ψηφίζεται απεργία με μπλοκάρισμα του πανεπιστημίου από την επόμενη μέρα. Το ίδιο και στη φιλοσοφική σχολή του Brest.

Rennes: διαδήλωση 10.000 ατόμων και στη συνέχεια κατάληψη του σιδηροδρομικού σταθμού για μία ώρα, η οποία μπλοκάρει ολόκληρη την κυκλοφορία της περιφέρειας.

Τετάρτη 15 Φεβρουαρίου

Grenoble: μπλοκάρισμα του πανεπιστημίου Pierres Mendès-France. Το ίδιο και την επόμενη μέρα μαζί με μια δυναμική διαδήλωση 200 ατόμων.

Πέμπτη 16 Φεβρουαρίου

Lille: κατάληψη της περιφερειακής διοίκησης του ΟΑΕΔ.

Σάββατο 18 Φεβρουαρίου

Στο πανεπιστήμιο Rennes II γίνεται το πρώτο συντονιστικό με συμμετοχή 30 σχολών, εκ των οποίων σχεδόν καμία δεν είναι κατειλημμένη ή μπλοκαρισμένη: «*εκφράζουμε την αποφασιστικότητά μας να συνεχίσουμε τον αγώνα μέχρι τη χωρίς όρους απόσυρση της CPE. Καλούμε όλα τα πανεπιστήμια και τα λύκεια να κάνουν απεργία*». Καλούν επίσης σε κινητοποιήσεις στις 23 και 28 Φεβρουαρίου και στις 7 Μαρτίου.

Τρίτη 21 Φεβρουαρίου

Nanterre: Μετά από μια εβδομάδα γενικών συνελεύσεων, το πανεπιστήμιο Paris X μπλοκάρει.

Πέμπτη 23 Φεβρουαρίου

Διαδηλώσεις στις μεγάλες πόλεις μετά από κάλεσμα των φοιτητικών ενώσεων και των «νεολαιών» των κομμάτων: 5.000 άτομα στο Παρίσι, 2.000 στη Rennes, 1.000 στην Toulouse, μερικές εκατοντάδες στις υπόλοιπες πόλεις. Έντεκα πανεπιστήμια και τεχνολογικά ιδρύματα βρίσκονται σε απεργία (Rennes I και

¹ Στα γαλλικά: ANPE (Agence Nationale Pour L' Emploi –Εθνική Υπηρεσία Για την Απασχόληση).

II, Toulouse, Lille III, Poitiers, Nanterre, Tours, Orleans, Brest, Nantes, Lannion και Tolbiac στο Παρίσι, του οποίου το μπλοκάρισμα ψηφίζεται εκείνη την ημέρα μετά την πρώτη γενική συνέλευση των φοιτητών).

Σάββατο 25 Φεβρουαρίου

Το δεύτερο συντονιστικό διοργανώνεται στο πανεπιστήμιο Toulouse-Rangueil. Το συντονιστικό υιοθετεί ως αιτήματα του φοιτητικού κινήματος τη «σταθερή δουλειά για όλους», την απόσυρση ολόκληρου του «νόμου για την ισότητα των ευκαιριών»

(μέσα στον οποίο περιέχεται το άρθρο για τη CPE), την απόσυρση της CNE και του νόμου Fillon,² καθώς επίσης και την αύξηση της κρατικής χρηματοδότησης προς τα πανεπιστήμια.

Θα πάρουμε μόνο αυτό που ξέρουμε πως να το πάρουμε

Δευτέρα 27 Φεβρουαρίου

Μπλοκάρισμα του πανεπιστημίου του Jussieu στο Παρίσι, ενώ το ίδιο συμβαίνει στο Censier και το Tolbiac. Η Γερουσία ξεκινάει την εξέταση του «νόμου για την ισότητα των ευκαιριών», ο οποίος θα εγκριθεί τελικά την 1η Μαρτίου.

Τετάρτη 1 Μαρτίου

Nantes: κατάληψη της Περιφερειακής Διεύθυνσης Εργασίας, Απασχόλησης και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (Direction Regionale du Travail, de l' Emploi et de la Formation Professionnelle – DRTEFP).

Κυριακή 5 Μαρτίου

3ο συντονιστικό των φοιτητών στο Jussieu (Παρίσι). Η UNEF³ ελέγχει την κατάσταση και προτείνει την τακτική των ημερών δράσης μαζί με τα συνδικάτα και των μπλοκαρισμάτων τις Τρίτες και τις Πέμπτες. Η πρόταση για κάλεσμα των μισθωτών σε απεργία μετά τις 7 Μάρτη απορρίπτεται.

Δευτέρα 6 Μαρτίου

Nantes: κατάληψη των τοπικών γραφείων του MEDEF (Mouvement des Entreprises de France – Κίνημα των Γαλλικών Επιχειρήσεων, ο γαλλικός ΣΕΒ).

² Πρόκειται για τη μεγαλύτερη μεταρρύθμιση στο χώρο της εκπαίδευσης από το 1989, η οποία προβλέπει, μεταξύ άλλων, τη στενότερη συνεργασία σχολικής διεύθυνσης και τοπικού αστυνομικού τμήματος. Το κίνημα μαθητών και εκπαιδευτικών ενάντια στο νόμο Fillon ξεκινάει στις 6 Ιανουαρίου 2005 ως αντίδραση στις έρευνες των μπάτσων και των στρατοχωροφυλάκων σε 1.200 «προβληματικά» λύκεια και κολέγια. Το κίνημα θα διαρκέσει αρκετούς μήνες πετυχαίνοντας, δυστυχώς, μόνο τη χρονική μετάθεση της ψήφισης αρκετών άρθρων του νόμου. Περισσότερες πληροφορίες για το νόμο στη διεύθυνση: <http://www.cafepedagogique.net/dossiers/loifillon/index.php>, ενώ στη διεύθυνση http://fr.wikipedia.org/wiki/Mouvement_lyceen_contre_la_loi_Fillon μπορείτε να βρείτε πληροφορίες για το κίνημα ενάντια στο νόμο.

³ Union National des Etudiants de France – Εθνική Ένωση Φοιτητών Γαλλίας. Οι φοιτητικές ενώσεις, με την UNEF επικεφαλής, διατηρούν μόνο την αντιπροσώπευση του κινήματος σε εθνικό επίπεδο και το μηνιακό λόγο που της αντιστοιχεί. Η πραγματική σύνδεση του φοιτητικού κινήματος σε εθνικό επίπεδο επιτυγχάνεται μέσω των συντονιστικών, τα οποία οργανώνονται κάθε φορά σε διαφορετική πόλη. Η FIDL (Federation Independante et Dimocratique Lycienne – Ανεξάρτητη Δημοκρατική Λυκειακή Ομοσπονδία) και σε μικρότερο βαθμό η UNL (Union Nationale Lycienne – Εθνική Λυκειακή Ένωση), αν και δεν ελέγχουν τις πολυάριθμες πρωτοβουλίες σε επίπεδο βάσης, διατηρούν την επίσημη αντιπροσώπευση των λυκείων.

Τρίτη 7 Μαρτίου

Διαδηλώσεις σε 200 πόλεις μετά από κάλεσμα των συνδικάτων και των φοιτητικών ενώσεων, στις οποίες συμμετέχουν κάπου ανάμεσα στα 400.000 με 1.000.000 άτομα. Πολλά πανεπιστήμια στις μεγάλες πόλεις ψηφίζουν για πρώτη φορά απεργία: Lille, Lyon, Aix-Marseille, Strasbourg, Nancy-Metz, Rouen, Montpellier.

Toulouse: κατάληψη του δημαρχείου. Ακολουθούν τριώρες συγκρούσεις με την αστυνομία στην Place du Capitole και στους γύρω δρόμους, όπου πολλά καφέ δέχονται επιθέσεις. 4 συλλήψεις.

Brest: 12.000 διαδηλωτές και κατάληψη του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου για μια ώρα, πριν τη βίαιη εκκένωσή της.

Grenoble: 15.000 διαδηλωτές διαδηλώνουν δυναμικά.

Lille: 15.000 διαδηλωτές, συγκρούσεις μετά το τέλος της διαδήλωσης, 28 συλλήψεις. Το πανεπιστήμιο Lille I έχει μπλοκαριστεί από την προηγούμενη.

Παρίσι: το πρωί, δυναμική μαθητική πορεία μετά το συντονιστικό του ανατολικού Παρισιού. Φτιάχνονται πρόχειρα οδοφράγματα στη Vincennes. Το μαθητικό μπλοκ προσπαθεί στη συνέχεια να μπει στην κεφαλή της πορείας που καλούν τα συνδικάτα στην Place de la Nation.

Τετάρτη 8 Μαρτίου

38 πανεπιστήμια (21 σύμφωνα με το υπουργείο) βρίσκονται ήδη σε απεργία, διπλάσιος αριθμός σε σχέση με την προηγούμενη ημέρα, αλλά μόνο ορισμένα εξ αυτών είναι μπλοκαρισμένα.

Παρίσι: οι φοιτητές του πανεπιστημίου της Σορβόνης, έχοντας ψηφίσει απεργία την προηγούμενη, ψηφίζουν κατάληψη του αμφιθεάτρου Descartes. Μπλοκάρισμα της κυκλοφορίας μπροστά από την Εθνοσυνέλευση για μια ώρα από τους φοιτητές των πανεπιστημίων του Jussieu και του Censier.

Σύμβαση πρώτου σκατού

Πέμπτη 9 Μαρτίου

Οι φοιτητικές και μαθητικές ενώσεις ανακοινώνουν δύο ημέρες δράσης για τις... 16 Μαρτίου, ενώ τα συνδικάτα για τις 18 Μαρτίου. 45 πανεπιστήμια και 9 τεχνολογικά ιδρύματα βρίσκονται σε απεργία, δέκα περισσότερα από την προηγούμενη, εκ των οποίων και το πανεπιστήμιο Caen I (31 πανεπιστήμια βρίσκονται σε αναταραχή και 11 σε απεργία, σύμφωνα με το υπουργείο).

Η Βουλή ψηφίζει οριστικά τον νόμο. Στο κανάλι RFO T111-Gouadeloupe ο Σαρκοζύ δηλώνει: «η CPE ψηφίστηκε και πρέπει να εφαρμοστεί».

Παρίσι: αποκλεισμός της Place d' Etoile γύρω από την Αψίδα του Θριάμβου στα Ηλύσια Πεδία από 3.000 διαδηλωτές για μια ώρα και στη συνέχεια αναχώρηση για την κατελημμένη Σορβόνη. Γίνονται τα πρώτα επεισόδια με φασίστες. Αποκλεισμός της λεωφόρου St. Michel και μετά συγκρούσεις μπροστά από το πανεπιστήμιο, το οποίο έχει αποκλειστεί από την αστυνομία. Ρίψεις αντικειμένων, φωτιές σε κάδους απορριμμάτων και σπάσιμο της τζαμαρίας μιας τράπεζας.

Grenoble: διαδήλωση και συγκεντρώσεις μπροστά από το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο, ένα McDonald's και το Κέντρο Διεθνούς Εμπορίου. Ξεκινάει η κατάληψη των αμφιθεάτρων του πανεπιστημίου Pierre Mendès-France, η οποία θα διαρκέσει μέχρι τις 15 Απριλίου.

Toulouse: 500 έως 1000 διαδηλωτές συγκεντρώνονται απαιτώντας την απελευθέρωση των 4 συλληφθέντων της Τρίτης, οι οποίοι αφήνονται τελικά ελεύθεροι.

Παρασκευή 10 Μαρτίου

Παρίσι: συγκέντρωση το απόγευμα μπροστά στη Σορβόννη που είναι ήδη αποκλεισμένη από τη στρατοχωροφυλακή. 200 διαδηλωτές κατορθώνουν να μπουν στη σχολή σπάζοντας ένα παράθυρο, σκαρφαλώνοντας από τις σκαλωσιές της οδού St. Jacques ή την ταράτσα. Ο γερουσιαστής Milenchon του Σοσιαλιστικού Κόμματος που έρχεται ακάλεστος στη γενική συνέλευση, την κάνει μετά από απειλές για τη σωματική του ακεραιότητα. Λίγο πριν τα μεσάνυχτα, αρχίζουν οι συγκρούσεις. Από τα παράθυρα της Σορβόννης, οι καταληψίες ρίχνουν στους μπάτσους πυροσβεστήρες, υπολογιστές, έπιπλα και βιβλία. Οι μπάτσοι δέχονται μπουκάλια και άλλα αντικείμενα από τους συγκεντρωμένους έξω από το πανεπιστήμιο. Φτιάχνονται μικρά οδοφράγματα στη λεωφόρο St. Michel, ενώ γίνεται απόπειρα να σπαστεί μια τράπεζα.

Σε σχέση με τη συγκεκριμένη κατάληψη υπάρχει διάσταση απόψεων μέσα στο κίνημα. Για ορισμένους, η κατάληψη της Σορβόννης δεν είναι παρά μια καταδικασμένη σε αποτυχία απόπειρα αναβίωσης του μύθου του '68 και αποπροσανατολισμός του κινήματος, ενώ για άλλους η κατάληψη ενός τόσο γνωστού και κεντρικού πανεπιστημίου θα μπορούσε να λειτουργήσει ως σημείο αναφοράς και χώρος συνεύρεσης για το κίνημα μέσα κι έξω από τα πανεπιστήμια.

Caen: συγκρούσεις στο κέντρο της πόλης για τρεις ώρες το βράδυ μετά το τέλος του φεστιβάλ «Bar ü Zique».

Σάββατο 11 Μαρτίου

Παρίσι: η Σορβόννη εκκενώνεται στις 3.45 το πρωί. Οι ζημιές υπολογίζονται το λιγότερο σε 500.000 ευρώ (πυρασφάλεια εκτός λειτουργίας, ένα τέταρτο των πυροσβεστήρων κατεστραμμένοι, ζημιές στις ηλεκτρικές εγκαταστάσεις, σαμποτάζ στον καυστήρα του κτιρίου, «Θα πρέπει να αγοραστούν εκ νέου βιβλία, καμιά πενήντα υπολογιστές, τραπέζια, καρέκλες και παράθυρα. Αλλά τίποτα δεν μπορεί να αντικαταστήσει τα παλιά πολύτιμα έργα της Ecole de Chartres που κάηκαν ή σκίσηκαν κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων»). Η πρυτανεία κλείνει το πανεπιστήμιο αναμένοντας την επιστροφή στους φυσιολογικούς ρυθμούς. Μετά την εκκένωση, μια ομάδα καταστρέφει ένα McDonald's στην περιοχή Luxembourg.

Κυριακή 12 Μαρτίου

Στα νέα των οκτώ, ο πρωθυπουργός ανακοινώνει τρεις γελοίες τροποποιήσεις της CPE, δηλώνοντας ότι «ο νόμος που ψηφίστηκε θα εφαρμοστεί».

Το 4ο συντονιστικό διοργανώνεται στο Poitiers και ανακοινώνει ότι «αρνούμαστε να υποκύψουμε μπροστά σε μια κυβέρνηση που κάνει επίδειξη αυταρχισμού και αρνείται κάθε είδους δημοκρατία. Αρνούμαστε να υποκύψουμε μπροστά στη συστηματική καταστολή του κινήματος στη Rennes, τη Lille, την Toulouse, το Tours, το Παρίσι...» και καλεί σε διαδήλωση και απεργία στις 23 Μαρτίου.

Δευτέρα 13 Μαρτίου

Αναταραχές σε 50 πανεπιστήμια (41 σύμφωνα με το υπουργείο).

Παρίσι: Μετά τη γενική συνέλευση της Ιατρικής Σχολής ακολουθεί μια μικρή αυθόρμητη πορεία στο Quartier Latin. Η πορεία θα καταλήξει σε κατάληψη του Collège de France από περίπου εκατό διαδηλωτές. Η κατάληψη θα εκκενωθεί μετά από πολλές ώρες.

Lyon: κατάληψη ενός γραφείου του κυβερνώντος κόμματος UMP⁴, όπου καίγονται αφίσες και άλλο υλικό. Οκτώ άτομα συλλαμβάνονται, τα οποία αργότερα θα αφεθούν ελεύθερα.

⁴ Union pour un Mouvement Populaire – Ένωση για ένα Λαϊκό Κίνημα, το μεγαλύτερο συντηρητικό κόμμα στη Γαλλία. Πρόεδρός του και υποψήφιος για τις προεδρικές εκλογές του 2007 είναι ο Νικολά Σαρκοζύ.

Μασσαλία: επιχείρηση «*δωρεάν μετακίνηση*» σε μια από τις διαδρομές του μετρό της πόλης.⁵

Seine-Saint-Denis: οι μαθητές του λυκείου Jean Jaurès στο Montreuil αποκλείουν το κτίριο και η επέμβαση της αστυνομίας καταλήγει στη δημιουργία επεισοδίων. Η διεύθυνση του σχολείου αναστέλλει τη λειτουργία του για τη μέρα αυτή και 800 μαθητές κάνουν γενική συνέλευση καταλαμβάνοντας την αυλή του δημαρχείου.

Nantes: αυτομείωση σε πανεπιστημιακό εστιατόριο στο Rubis.

Rennes: η ψηφοφορία που διοργανώνει η πρυτανεία αναβάλλεται μετά από επεισόδια με τους φοιτητές που εναντιώνονται στο μπλοκάρισμα του πανεπιστημίου.

Δυναμικές και αυθόρμητες διαδηλώσεις των μαθητών στις πόλεις Amiens, Lens και Arras στα βόρεια της χώρας.

Τρίτη 14 Μαρτίου

Διαδηλώσεις σε πολλές πόλεις, μετά από κάλεσμα των μαθητικών και φοιτητικών ενώσεων, οι οποίες μαζεύουν 41.000 άτομα. Η αριστερά καταθέτει στο Συνταγματικό Συμβούλιο πρόταση επανεξέτασης του άρθρου που αφορά τη CPE. 59 πανεπιστήμια βρίσκονται σε αναταραχή (46 σύμφωνα με το υπουργείο).

Παρίσι: το πρωί, πολυάριθμες ομάδες κρούσης από μαθητές «*χτυπούν*» σε πολλά λύκεια. Νέα συγκέντρωση στην place de la Sorbonne, μετά το τέλος της διαδήλωσης 4.300 ατόμων που ξεκίνησε από την place d' Italie, και συγκρούσεις που διαρκούν πολλές ώρες. Εννιά μπάτσοι τραυματίζονται, εκ των οποίων ένας υψηλόβαθμος στο κεφάλι. 6 διαδηλωτές περνούν από δίκη. Μια ομάδα φασιστών πετάει πέτρες στους συγκεντρωμένους, οι οποίοι απαντούν με τον ίδιο τρόπο.

Strasbourg: ομάδα κρούσης καταλαμβάνει διαδοχικά ένα γραφείο κοινωνικής πρόνοιας, το τοπικό γραφείο του MEDEF, τη νομαρχία και ένα McDonald's.

Ile-de-France: η πρυτανεία κλείνει το πανεπιστήμιο της Nanterre (Paris X) μετά από δική της απόφαση.

Τετάρτη 15 Μαρτίου

46 πρυτάνεις πανεπιστημίων καλούν «*σε διάλογο για την έξοδο από την κρίση*», 7 εκ των οποίων ζητούν αναστολή ή απόσυρση της CPE μέσα στις επόμενες δύο ημέρες. 64 πανεπιστήμια βρίσκονται σε αναταραχή (51 σύμφωνα με το υπουργείο).

Παρίσι: το λύκειο Maurice Ravel (στο 20ο διοικητικό διαμέρισμα) καταλαμβάνεται από 80 νεαρούς. Μια δυναμική πορεία μετακινείται για τρεις ώρες από τη Σορβόννη προς το Châtelet και το Palais de Justice, συγκρούεται με τα CRS⁶ στην οδό Rivoli, ρίχνει αντικείμενα στο αστυνομικό τμήμα του Halles, καταλαμβάνει για μικρό χρονικό διάστημα ένα θέατρο πριν διαλυθεί το βράδυ στην place de la Sorbonne.

Grenoble: κατάληψη των γραφείων ενός ΟΑΕΔ και «*ειρωνική*» πορεία σκλάβων.

⁵ Η διοργάνωση επιχειρήσεων «*δωρεάν μετακίνησης*» και άλλες τακτικές αυτομείωσης που χρησιμοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του κινήματος ενάντια στη CPE, είχαν επανεμφανιστεί ήδη από την εποχή του κινήματος των ανέργων το 1997-98. Βλ. *Τα Παιδιά της Γαλαρίας*, vo.7 (1998).

⁶ Compagnies Republicanes de Sécurité –τα γαλλικά MAT.

Πέμπτη 16 Μαρτίου

Διαδηλώσεις σε πολλές πόλεις, μετά από κάλεσμα φοιτητικών και μαθητικών ενώσεων. Συμμετέχουν κάπου ανάμεσα στα 250.000 με 500.000 άτομα.

Παρίσι: η πορεία ακολουθεί τη διαδρομή Place d' Italie-Sèvres-Babylone (33.000 έως 120.000 άτομα). Στο ύψος της οδού Vaugirard σπάζονται αυτοκίνητα και καταστήματα (μεταξύ των οποίων κι ένα κοσμηματοπωλείο). Χιλιάδες διαδηλωτές συγκεντρώνονται τελικά στην Place de la Sorbonne, όπου και θα συνεχιστούν οι συγκρούσεις με την αστυνομία: μολότοφ, σπασμένα αυτοκίνητα και καφέ, εμπρησμός του βιβλιοπωλείου PUF. Για πολλές ώρες, μικρές ομάδες συνεχίζουν τα επεισόδια καταστρέφοντας αυτοκίνητα, τράπεζες κι έναν κινηματογράφο. Μια ομάδα εκατό φασιστών, φορώντας κράνη και κρατώντας ρόπαλα, θα επιτεθεί σε απομονωμένους διαδηλωτές στο Odeon. 46 τραυματίες, εκ των οποίων 11 θα καταλήξουν στο νοσοκομείο και 187 προσαγωγές (77 άτομα θα κρατηθούν και 15 θα περάσουν από δίκη).

Rennes: συγκρούσεις (6.000 έως 15.000) διαδηλωτών με τους μπάτσους. Μολότοφ, σπασμένα αυτοκίνητα και φλεγόμενοι κάδοι. Ένας διαδηλωτής 24 ετών κατηγορείται για ρίψη βόμβας μολότοφ, περνάει από δίκη την επόμενη μέρα και καταδικάζεται σε 10 μήνες φυλάκιση χωρίς αναστολή.

Chalons-sur-Saône: 200 μαθητές συγκρούονται με τους μπάτσους, ένας εκ των οποίων τραυματίζεται.

Seine-Saint-Denis: εκατοντάδες μαθητές πιέζουν για συνάντηση με το δήμαρχο. Οι μπάτσοι παρεμβαίνουν και ξεσπούν επεισόδια. Απολογισμός: δύο μπάτσοι στο νοσοκομείο και πολλοί μαθητές τραυματίες.

Val-de-Marne: 200 μαθητές που προσπαθούν να εισβάλλουν στο συγκρότημα Chi rioux στο Vitry-sur-Seine, όπου στεγάζονται δύο λύκεια, ένα κολέγιο κι ένα τεχνολογικό ίδρυμα, απωθούνται από το προσωπικό. Στη συνέχεια καίγονται δύο αυτοκίνητα, ενώ οι συγκρούσεις με την αστυνομία καταλήγουν στον τραυματισμό δύο μπάτσων και τη σύλληψη έξι διαδηλωτών. Ένας δημοσιογράφος της εφημερίδας *Le Parisien* τρώει ξύλο.

Val d' Oise: συγκρούσεις με τους μπάτσους στην Dalle του Argenteuil, όπου εκτός από πέτρες «πετάχτηκαν κάθε είδους αντικείμενα». Δύο μπάτσοι, ένας των CRS, στο νοσοκομείο.

Συγκρούσεις, μικρότερης έντασης, σημειώνονται στη Nantes, το Montpellier και την Toulouse.

Παρασκευή 17 Μαρτίου

67 πανεπιστήμια σε αναταραχή (49 σύμφωνα με το υπουργείο).

Toulouse και Tours: δωρεάν διαδρομές

Παρίσι: διαδήλωση μπροστά από τη Σορβόνη, όπου η αστυνομία έχει αποκλείσει την πλατεία και όλους τους γύρω δρόμους που οδηγούν στο πανεπιστήμιο με μεταλλικά τείχη.

Grenoble: γίνεται απόπειρα αποκλεισμού της νομαρχίας, η οποία όμως γρήγορα αντιμετωπίζεται.

Ile-de-France: λεηλασία ενός σουπερμάρκετ από μαθητές στο Agraion. 200 μαθητές διαδηλώνουν στο Juvisy (Essonne). Μετά το τέλος διαδήλωσης 500 μαθητών με προορισμό το δημαρχείο του Raincy (Seine-Saint-Denis) γίνονται επεισόδια με εμπρησμούς δύο αυτοκινήτων. Επεισόδια γίνονται και σε περιοχές του Seine et Marne, κατά τη διάρκεια των οποίων καίγονται είκοσι αυτοκίνητα κι ένα λεωφορείο, ενώ γίνονται ζημιές και στο επαγγελματικό λύκειο Auguste Perdonnet.

Σάββατο 18 Μαρτίου

Διαδηλώσεις σε 160 πόλεις μετά από κάλεσμα μαθητικών και φοιτητικών ενώσεων κατά τη διάρκεια της «τρίτης ημέρας δράσης ενάντια στη CPE». Συμμετέχουν κάπου ανάμεσα στα 530.000 με 1.500.000 άτομα.

Παρίσι: διαδήλωση και πορεία με κατάληξη την Place de la Nation. Εκεί γίνονται επεισόδια και σπάζονται καταστήματα. Στη λεωφόρο Davout στήνεται ένα οδόφραγμα, δύο McDonald's δέχονται επίθεση, ενώ στην οδό Αντρον καταστρέφονται αυτοκίνητα και εκδοτήρια εισιτηρίων. Τα τελευταία επεισόδια σημειώνονται στο Quartier Latin, όπου δεκάδες διαδηλωτές την πέφτουν, μάταια, στα μεταλλικά τείχη. Από τα επεισόδια τραυματίζονται 34 μπάτσοι και προσάγονται 167 άτομα (72 θα κρατηθούν και 24 θα

περάσουν από δίκη). 18 διαδηλωτές τραυματίζονται, εκ των οποίων ένας συνδικαλιστής του SUD-PTT⁷ 39 ετών, ο οποίος πέφτει σε κώμα υπό ανεξακρίβωτες συνθήκες.

Rennes: κατάληψη του δημαρχείου.

Angers: κατάληψη του σιδηροδρομικού σταθμού.

Σημειώνονται συγκρούσεις στο Clermont-Ferrand, τη Grenoble, την Tours και τη Μασσαλία.

Δευτέρα 20 Μαρτίου

67 πανεπιστήμια βρίσκονται σε αναταραχή (45 σύμφωνα με το υπουργείο), 139 λύκεια είναι μπλοκαρισμένα και 174 σε αναταραχή (σύμφωνα με το υπουργείο). Οι αριστερές φοιτητικές ενώσεις αρνούνται να συναντηθούν με τον υπουργό Παιδείας, ο οποίος ικανοποιείται «*από αυτή την επιστροφή στο διάλογο*» συναντώντας μόνο την UNI⁸ και ένα φοιτητικό δίκτυο, τη La Fage. Τα συνδικάτα καταλήγουν από κοινού σε μια «*ημέρα δράσης*» στις... 28 Μαρτίου.

Παρίσι: χάρη στα επεισόδια που δημιουργούνται, αποτυγχάνει η απόπειρα επανέναρξης των μαθημάτων στο πανεπιστήμιο Tolbiac. Καταλαμβάνονται οι σχολές Sciences-Po (για μια νύχτα) και EHESS⁹.

Caen: κατάληψη μιας εφορίας για μιάμιση ώρα.

Ile-de-France: διαδηλώσεις σε καμιά δεκαριά λύκεια του Seine-Saint-Denis. Κατεστραμμένα αυτοκίνητα και αντικείμενα δημόσιας περιουσίας στο Drancy, όπου κλείνουν τα δύο σχολικά κτίρια. Τα λύκεια στο Noisy και το Gagny μπλοκάρονται. Συγκρούσεις με τους μπάτσους στο Savigny και μικρές καταστροφές. Στο πανεπιστήμιο της Nanterre αψιμαχίες με τους φύλακες, όταν οι τελευταίοι προσπαθούν να εμποδίσουν τη βίαιη διακοπή του πρυτανικού συμβουλίου. Οι μαθητές του Fontenay-sous-Bois μπλοκάρουν την εθνική οδό A68 για δύο ώρες, ενώ οι μαθητές του Raincy τον σιδηρόδρομο.

Τρίτη 21 Μαρτίου

57 πανεπιστήμια και 814 λύκεια βρίσκονται σε αναταραχή (εκ των οποίων 191 είναι μπλοκαρισμένα ή κλειστά), σύμφωνα με το υπουργείο. Συνδικάτα από το χώρο των μεταφορών (σιδηρόδρομοι, αστικές συγκοινωνίες, Air France, ταχυδρομεία) και της εκπαίδευσης καλούν σε απεργία στις 28 Μαρτίου. Ο πρωθυπουργός ανακοινώνει

7 Solidaires, Unitaires et Democratiques – Poste, Telephone et Telecommunications. Συνδικαλιστική ομοσπονδία που δημιουργήθηκε το 1988 στα ταχυδρομεία και τις τηλεπικοινωνίες από διαγραμμαμένους, «ριζοσπάστες» συνδικαλιστές της CFDT-PTT.,

8 (Union Nationale Inter-universitaire - Εθνική Διαπανεπιστημιακή Ένωση). Πρόκειται για μια δεξιά ένωση, η οποία συσπειρώνει φοιτητές, καθηγητές πανεπιστημίου, εκπαιδευτικούς της δευτεροβάθμιας και μαθητές.

9 Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales – Σχολή Ανώτερων Σπουδών στις Κοινωνικές Επιστήμες.

ότι δε θα δεχτεί «ούτε απόσυρση, ούτε αναστολή, ούτε αλλαγή της CPE». 40.000 φοιτητές και μαθητές διαδηλώνουν μετά από κάλεσμα των ενώσεών τους.

Παρίσι: κεντρική διαδήλωση με διαφορετική διαδρομή μαζεύει 5.000 άτομα. Συγκρούσεις μικρής έκτασης στην Place de la Sorbonne και καμιά πενηνταριά σπασμένα αυτοκίνητα στην οδό Gay-Lussac. Καταλαμβάνεται το λύκειο Camille-Si e στο 15ο διαμέρισμα και στη συνέχεια καταστρέφεται (τραπέζια, καρέκλες, τζάμια, πυροσβεστήρες) πριν εκκενωθεί, όπως το λύκειο Louis-Armand στο ίδιο διαμέρισμα την προηγούμενη. Η πρυτανεία του EHESS κάνει παράπονα για λεηλασίες.

Angers: δύο έως τρεις χιλιάδες διαδηλωτές καταλαμβάνουν το δικαστήριο για μια ώρα.

Caen: κατάληψη των σιδηροδρομικών γραμμών από 600 άτομα για δύο ώρες.

Seine-Saint-Denis: μετά το τέλος διαδήλωσης ενάντια στη CPE στο Montfermeil, λεηλατείται ένα σουπερμάρκετ. Συγκρούσεις στο Clichy-sous-Bois γύρω από το λύκειο A. Nobel. 17 λύκεια της περιοχής κλείνουν μετά από απόφαση του νομάρχη «για λόγους ασφαλείας» (εκ των οποίων δύο στη La Courneuve και δύο στο Noisy-le-Sec).

Essonne: 400 μαθητές, προερχόμενοι από καμιά δεκαπενταριά λύκεια της περιοχής, συγκρούονται με τους μπάτσους μπροστά από το λύκειο Corot.

Seine-et-Marne: «διοργανώνονται» δωρεάν μετακινήσεις για τους φοιτητές του πανεπιστημίου Marne-la-Vallie. Στο Savigny-le-Temple, ένας δημοσιογράφος της *Le Parisien* τρώει ξύλο από αγνώστους, οι οποίοι του κλέβουν τη φωτογραφική μηχανή, το κινητό και το αυτοκίνητο μπροστά από το λύκειο Antonin-Carême. Μπροστά από το άλλο λύκειο της πόλης, Pierre-Mendes-France, ένας άλλος δημοσιογράφος της ίδιας εφημερίδας «στερείται» της φωτογραφικής μηχανής του, ενώ λίγο πιο μακριά, στο Oise, δύο συνάδελφοί του τρώνε ξύλο και ληστεύονται μπροστά από το λύκειο Mireille-Grenet.

Τετάρτη 22 Μαρτίου

59 πανεπιστήμια βρίσκονται σε αναταραχή, εκ των οποίων τα 18 είναι μπλοκαρισμένα σύμφωνα με το υπουργείο. Σύμφωνα με την UNEF, τα πανεπιστήμια που βρίσκονται σ' αναταραχή είναι 68 (εκ των οποίων 30 είναι μπλοκαρισμένα, ενώ 5 από αυτά έχουν κλείσει με απόφαση της πρυτανείας). Η UNL μιλάει για πάνω από 600 λύκεια σε αναταραχή, ενώ το υπουργείο μόνο για 533.

Παρίσι: η απόπειρα βίαιης εκκένωσης του EHESS αποκρούεται με επιτυχία. Καθηγητές και φύλακες αποχωρούν. Άγνωστοι παίρνουν το μικρόφωνο από ένα δημοσιογράφο του RTL (Radio Television Luxembourg).

Poitiers: μπλοκάρισμα των κεντρικών δρόμων που οδηγούν στο κέντρο της πόλης.

Rennes: ο καθηγητής Luc Ferry και ο δήμαρχος της πόλης Edmond Hervé γιαουρτώνονται.

Dijon: 40 άτομα με καλυμμένα πρόσωπα βγάζουν έξω στο δρόμο τα έπιπλα των γραφείων του UMP στην οδό Auxonne στα πλαίσια μιας «μετακόμισης».

Lille: κατάληψη του τοπικού ΟΑΕΔ.

Ile-de-France: συγκρούσεις εκατό περίπου μαθητών με τους μπάτσους στο Blanc-Mesnil κατά τη διάρκεια διαδήλωσης.

Πέμπτη 23 Μαρτίου

67 πανεπιστήμια βρίσκονται σε αναταραχή, εκ των οποίων 21 μπλοκαρισμένα, σύμφωνα με το υπουργείο. Διαδηλώσεις σε πολλές πόλεις, μετά από κάλεσμα των φοιτητικών ενώσεων. Συμμετέχουν περίπου 450.000 άτομα. Ο πρωθυπουργός καλεί τα συνδικάτα σε συζήτηση γύρω από τη CPE «με ατζέντα χωρίς περιορισμούς». Αποδέχονται την πρόσκληση για την επόμενη, διευκρινίζοντας ότι απαιτούν ως προϋπόθεση του διαλόγου την απόσυρση της CPE.

Παρίσι: το πρωί, αποκλεισμός της Place de la Bastille από τους μαθητές 4 λυκείων. Καμιά εκατοστή μαθητές από το Val-de-Marne καταλαμβάνουν την περιφερειακή Διεύθυνση Εργασίας και Απασχόλησης στο 19ο διαμέρισμα. Η κατάληψη αυτή θα εκκενωθεί το βράδυ.

Στις 14:30 διαδήλωση 23.000 έως 50.000 ατόμων (μεταξύ των οποίων πολλοί μαθητές από την ευρύτε-

ρη περιοχή του Παρισιού και φοιτητές που προέρχονται ακόμα και από πόλεις της επαρχίας). Η πορεία ξεκινάει από την Place d' Italie. Χιλιάδες νέοι από τα προάστια μαζεύονται στα πεζοδρόμια, οπλισμένοι με μπαστούνια του μπέηζμπολ, ξύλα και λοστούς. Κατά τη διάρκεια της πορείας βρίσκονται στα πλάγια του κύριου όγκου των διαδηλωτών και κινούνται γρήγορα σε ομάδες των 20-30 ατόμων. Σπάζονται αρκετά αυτοκίνητα και μια στάση λεωφορείου. Όταν η πορεία καταλήγει στο μνημείο Les Invalides, οι μπάτσοι κλείνουν τους δρόμους προς τα υπουργεία. Οι συμμαρίες των νέων από τα προάστια βρίσκουν την ευκαιρία να επιτεθούν σε διαδηλωτές για να τους ληστέψουν. Ταυτόχρονα σπάζονται αυτοκίνητα και βιτρίνες, μπαίνει φωτιά σε ένα κατάστημα και αναποδογυρίζονται 5 αυτοκίνητα, καθώς τα CRS επιτίθενται. Σύμφωνα με ένα άρθρο της Guardian της 24ης Μαρτίου 2006, όταν ένας διαδηλωτής ρωτήθηκε για τις συγκρούσεις απάντησε ότι «συμμετείχαν τόσο φοιτητές όσο και νέοι από τα προάστια». Από την άλλη μεριά, υπάρχουν πολλές μαρτυρίες για γενικευμένα περιστατικά άθλιας βίας μεταξύ των διαδηλωτών, λόγω των επιθέσεων των συμμαριών. Ένας γάλλος σύντροφος μας έγραψε τα εξής για εκείνη τη μέρα:

«...Το άλλο μεγάλο πρόβλημα είναι ότι, για την ώρα, στο Παρίσι τουλάχιστον, η ενσωμάτωση των νέων από τα προάστια στο κίνημα είναι αδύνατη... Κι όλα έγιναν ακόμα χειρότερα τη μέρα που θεωρούσαμε ως κομβικότερη. Στις 23 Μαρτίου συμμετείχαν χιλιάδες νέοι από τα προάστια στη διαδήλωση –οι εξεγερμένοι του Νοέμβρη και, ταυτόχρονα, οι ίδιοι μαθητές και μαθήτριες που είχαν συμμετάσχει στο μαθητικό κίνημα των τελευταίων ετών, ριζοσπαστικοποιημένοι φοιτητές και χιλιάδες άνεργοι, νέοι εργάτες κ.ο.κ. ΔΕΝ είχα ξανασυναντήσει τόσο συσσωρευμένη οργή σε αυτή τη χώρα... Όταν φτάσαμε στην τεράστια πλατεία Invalides υπήρχαν 10.000 άνθρωποι έτοιμοι να επιτεθούν στους μπάτσους που βρίσκονταν ολόγυρα. Αντί γι' αυτό, όμως, εκατοντάδες νέοι των προαστίων (μαύροι κυρίως) επιτέθηκαν σε άλλους διαδηλωτές για να τους πάρουν τα κινητά, τα ρούχα ή τα χρήματα, έπεφταν δέκα πάνω σε έναν και μας πέταγαν πέτρες! Όλοι είχαν τρομοκρατηθεί και πολλοί έφυγαν αηδιασμένοι. Αρκετοί από αυτούς δε θα ξαναεπιστρέψουν. Εγώ φρίκαρα: διέλυσαν αυτή την πολύτιμη κατάσταση, στην οποία φτάσαμε μετά από πολύ καιρό και πολύ κόπο... Ήταν αδύνατο να μιλήσεις μαζί τους, εκτός αν τους γνώριζες προσωπικά. Εκατοντάδες νεαρά κορίτσια και αγόρια ξυλοκοπήθηκαν βάνουσα.

Το χειρότερο είναι ότι μας αποκαλούσαν «βρωμερούς λευκούς» (δεν το έχω ξανακούσει να λέγεται τόσο έντονα). Ταυτίζουν τον εαυτό τους και τους άλλους με τη φυλή στην οποία ανήκουν και για αυτά τα παιδιά του θεάματος η διαδήλωση ήταν μόνο μια ευκαιρία να αποκτήσουν ένα καινούριο μπουφάν ή ένα ζευγάρι παπούτσια NIKE. Οι συμμαρίες των κοριτσιών έκαναν κι αυτές τα ίδια και είναι ίσως ηλίθιο, αλλά το πράγμα που με σόκαρε περισσότερο απ' όλα ήταν αυτή η τόσο βάνουσα και επιθετική συμπεριφορά από κορίτσια δεκατεσσάρων-δεκαπέντε χρονών (οι βαρύτερα τραυματισμένοι μέσα στους 2 μήνες που εξελίσσεται το κίνημα είναι αυτοί που χτυπήθηκαν εκείνη τη μέρα από τις συμμαρίες και όχι από την αστυνομία...)

Ταυτόχρονα, οι μπάτσοι δέχτηκαν κι αυτοί επίθεση (από τις ίδιες συμμαρίες και από άλλο κόσμο) αλλά, σε τελική ανάλυση, όχι και σε τόσο μεγάλο βαθμό εξαιτίας όλων αυτών. Είναι φανερό ότι η αστυνομία επέτρεψε αυτή την εξέλιξη για προφανείς λόγους (ένα παρόμοιο σκηνικό είχε επαναληφθεί την περασμένη χρονιά κατά τη διάρκεια του μαθητικού κινήματος).¹⁰

Όποτε η αστυνομία θέλει να αποτρέψει κάτι τέτοιο, βρίσκει τον τρόπο να το κάνει (συνήθως σταματούν τις συμμαρίες στους σταθμούς των προαστίων, πριν τις διαδηλώσεις). Δε λέω ότι αυτό θέλω, αλλά ότι είναι επιλογή των μπάτσων: όποτε θέλουν τους επιτρέπουν να κατέβουν μαζικά στο Παρίσι. Και αυτό ήταν μια υπέροχη πρόφαση για να κάνουν κάτι που δεν είχαν ξανακάνει στο παρελθόν: στην επόμενη διαδήλωση (και σ' αυτήν που την ακολούθησε, και στοιχηματίζω ότι θα γίνει ο κανόνας από εδώ και πέρα) εκτός από

¹⁰ Αναφέρεται στα γεγονότα της 8ης Μάρτη 2005, όταν κατά τη διάρκεια της μεγάλης πορείας των μαθητών κατά του νόμου Fillon (βλ. σημ. 2), εκατοντάδες «σπάστες» από τα προάστια επιτέθηκαν σε μεμονωμένους μαθητές, τους χτύπησαν και τους λήστεψαν.

τους χιλιάδες ΜΑΤάδες και στρατοχωροφύλακες, κατέβασαν χιλιάδες μπάτσους με πολιτικά που ήταν μεταμφιεσμένοι ποικιλοτρόπως (σα μέλη συμμοριών ή ακόμη και σαν αναρχικοί!). Αυτοί έπιαναν κυριολεκτικά έναν προς έναν τους «ταραξίες» βγάζοντας τους έξω από τη διαδήλωση και πηγαίνοντάς τους πίσω από τις γραμμές των CRS. Οι ομάδες περιφρούρησης των συνδικάτων χτύπησαν και έδωσαν στην αστυνομία μεγάλο αριθμό «ταραξιών» και μάλιστα όχι μόνο «κλέφτες», αλλά και απλά οργισμένους διαδηλωτές. Ήταν φοβερή η αίσθηση αδυναμίας εκείνη την ημέρα. Δεν μπορούσες να κάνεις τίποτα εξαιτίας της γενικής παράνοιας: του φόβου μήπως δεχτείς επίθεση από μια συμμορία, του φόβου μήπως συλληφθείς από κάποιον «διαδηλωτή» μπάτσο, του φόβου όλων για όλους! Μια μεγάλη ένταση και σύγχυση που θά 'ναι δύσκολο να ξεπεραστεί...

ουτοπία ή τίποτα

Όσοσο αυτά τα πράγματα δε συνέβησαν σε άλλες πόλεις και υπάρχουν μάλιστα παραδείγματα κοινής δράσης νεαρών που συμμετέχουν στις μαθητικές και φοιτητικές καταλήψεις και συμμοριών, πχ στην περίπτωση επιθέσεων ενάντια στην αστυνομία ή σε άλλες ενέργειες...»¹¹

Συνολικά, η αστυνομία συλλαμβάνει 262 άτομα (630 σε εθνικό επίπεδο). Καμιά εξηνταριά διαδηλωτές τραυματίζονται. Από την άλλη, 90 αστυνομικοί και στρατοχωροφύλακες τραυματίζονται σε διάφορες πόλεις, ενώ οι τραυματίες μπάτσοι φτάνουν τους 453 από τις αρχές Μαρτίου. Ο Σαρκοζύ δηλώνει ότι οι δυνάμεις καταστολής θα δρουν στο εξής και στο εσωτερικό των πορειών προκειμένου να «προστατεύσουν τους αληθινούς διαδηλωτές».

Μασσαλία: 10.000 έως 50.000 συμμετέχουν σε διαδήλωση, η οποία τελειώνει με συγκρούσεις, πετροπόλεμο και δακρυγόνα.

Grenoble: 6.000 έως 12.000 άτομα συμμετέχουν σε διαδήλωση, στο τέλος της οποίας θα ξεκινήσουν συγκρούσεις που θα διαρκέσουν τρεις ώρες. Απολογισμός: 30 συλλήψεις, 4 μπάτσοι τραυματίες, εκ των οποίων ένας ασφαλίτης από πλαστική σφαίρα συναδέλφου του.

Caen: μπλοκάρισμα των τεσσάρων γεφυρών του ποταμού Orne, ζημιές στα τοπικά γραφεία του UMP.

Bordeaux: πορεία με 15.000 διαδηλωτές. Κατάληψη του σιδηροδρομικού σταθμού και μπλοκάρισμα ενός τρένου υψηλής ταχύτητας.

Rennes: 6.000 έως 10.000 διαδηλωτές συμμετέχουν σε πορεία, στην κεφαλή της οποίας το πανό γράφει «είμαστε όλοι σπάστες». Η πορεία τελειώνει με συγκρούσεις με την αστυνομία. Κατάληψη ενός πολυκαταστήματος και ρίψη στο εσωτερικό του καπνογόνων και διάφορων άλλων αντικειμένων.

Reims: 150 διαδηλωτές κάνουν αυτομείωση παίρνοντας το τρένο για να πάνε στην παρισινή διαδήλωση.

Angers: 4.000 άτομα συμμετέχουν σε διαδήλωση. Καταλαμβάνεται ο σιδηροδρομικός σταθμός.

Strasbourg: 1.800 έως 5.000 άτομα συμμετέχουν σε διαδήλωση. Σύντομη κατάληψη της Εθνικής Σχολής Διοίκησης (Ecole Nationale d' Administration-ENA).

Ile-de-France: το πρωί, συγκρούσεις για πολλές ώρες στο Savigny-sur-Orge, στις οποίες περιλαμβάνονται πετροπόλεμος με τους μπάτσους, σπάσιμο αυτοκινήτων και λεωφορείων. Θα προσαχθούν 60 άτομα (εκ των οποίων 9 θα κρατηθούν) και θα τραυματιστούν 7 μπάτσοι. Στο λύκειο Richelieu του Rueil, δύο διοικητικοί υπάλληλοι θα ξυλοκοπηθούν κατά τη διάρκεια επεισοδίων.

11 Από προσωπικό e-mail, 13-4-06.

Καταστρέφονται το πανεπιστημιακό εστιατόριο και ένα κυλικείο στο πανεπιστήμιο της Nanterre. Στο Ivry-sur-Seine, 200 διαδηλωτές συγκρούονται με την αστυνομία με αποτέλεσμα τον τραυματισμό ενός δημοτικού συμβούλου που βρισκόταν εκεί. Στο Bobigny, ένα συνεργείο του καναλιού France 2 τρώει φάπες, αναποδογυρίζονται λεωφορεία, ενώ το εμπορικό κέντρο κλείνει κατεπειγόντως πριν από την άφιξη των διαδηλωτών. Συγκρούσεις χαμηλότερης έντασης στο Seine-Saint-Denis (όπου καταστρέφεται ένας συρμός του τραμ και λεηλατούνται δύο καταστήματα), το Drancy, το Bondy και το Rancy.

Παρασκευή 24 Μαρτίου

Τα συνδικάτα γίνονται δεκτά από τον πρωθυπουργό για τρεις ώρες. Βγαίνοντας, δηλώνουν ότι έπεσαν σε παγίδα, μιας και η συζήτηση αφορούσε βελτιώσεις του άρθρου για τη CPE. «Από τη στιγμή που η CPE ψηφίστηκε, πρέπει να εφαρμοστεί», δηλώνει ο Σιράκ από τις Βρυξέλλες μια ώρα πριν τη συνάντηση.

56 πανεπιστήμια είναι μπλοκαρισμένα και σε 12 υπάρχει έλεγχος όσων εισέρχονται. 198 λύκεια μπλοκαρισμένα και 407 σε αναταραχή, σύμφωνα με το υπουργείο.

Παρίσι: εκκένωση του πανεπιστημίου EHESS στις 6 το πρωί, 72 συλλήψεις κι ένα άτομο θα προσαχθεί αργότερα σε δίκη, μετά την προσωρινή του κράτηση στην αστυνομία.

Seine-Saint-Denis: το κέντρο της πόλης δέχεται επίθεση από τις 9 το πρωί μέχρι το μεσημέρι, όταν περίπου εκατό νεαροί καίνε και σπάνε δεκάδες αυτοκίνητα, λεηλατούν περίπου 15 μαγαζιά (μεταξύ των οποίων ένα κοσμηματοπωλείο, ένα φαρμακείο κι ένα κατάστημα κινητής τηλεφωνίας), επιτίθενται σε ένα συρμό του τραμ και ληστεύουν τους τουρίστες που μεταφέρει. Τέσσερις μπάτσοι τραυματίες, τρεις ανήλικοι συλλαμβάνονται.

Σάββατο 25 Μαρτίου

Οι τέσσερις αριστερές ενώσεις μαθητών και φοιτητών αρνούνται να συναντηθούν με τον πρωθυπουργό. Μόνο η UNI και η La Fage συναντούνται σε ένα φιλικό κλίμα συζητώντας πιθανές τροποποιήσεις της CPE. Ο Βιλπέν ανακοινώνει ότι «δέχεται να ξεκινήσει διάλογο» για τις συνθήκες διακοπής της σύμβασης και τη δοκιμαστική περίοδο των δύο ετών.

Δουλειά για να κάνεις τι;

Κυριακή 26 Μαρτίου

Το 6ο συντονιστικό των φοιτητών στο πανεπιστήμιο Aix-en-Provence τροποποιεί ελαφρώς τη διεκδικητική πλατφόρμα της Toulouse (προσθέτοντας, για παράδειγμα, το γελοίο αίτημα της παραίτησης της κυβέρνησης). Καλεί σε διαδήλωση στις 28 Μαρτίου και μετά σε μια μέρα «μπλοκαρίσματος των κύριων οδικών και σιδηροδρομικών αξόνων», προσβλέποντας σε μια γενική απεργία και επισημοποιώντας ουσιαστικά μια πρακτική που αναπτύσσεται ολοένα και περισσότερο εκτός των ημερών δράσης και των επίσημων διαδηλώσεων.

Δευτέρα 27 Μαρτίου

Caen: κατάληψη της περιφερειακής διεύθυνσης εργασίας, απασχόλησης και επαγγελματικής εκπαίδευσης στο Herouville Saint Clair.

Τρίτη 28 Μαρτίου

Διαδηλώσεις σε περισσότερες από 250 πόλεις, μετά από κάλεσμα των φοιτητικών ενώσεων και των συνδικάτων («τέταρτη μέρα δράσης ενάντια στη CPE!»). Συμμετέχουν κάπου ανάμεσα στα 850.000 με 3.000.000 άτομα. Το αμερικάνικο τηλεοπτικό κανάλι CNN διακόπτει το πρόγραμμά του για να μεταδώσει

τις συγκρούσεις στην Place de la Republique, συγκρίνοντάς τες με τις συγκρούσεις στην πλατεία Τιενανμέν του Πεκίνου το 1989!

Παρίσι: 700.000 διαδηλωτές πορεύονται από την Place d' Italie στην Place de la Republique, όπου γίνονται συγκρούσεις. Στους πρώτους που εκδηλώνουν μια συγκρουσιακή διάθεση πέφτει το βαρύ χέρι της CGT, πριν η τελευταία τους παραδώσει στην αστυνομία. Πολλοί μπάτσοι τραυματίες, 629 προσαγωγές (156 άτομα θα κρατηθούν και 44 θα περάσουν από δίκη). Καταλαμβάνεται το Γαλλικό Πρακτορείο Ειδήσεων στην Place de la Bourse, όπου κρεμιέται πανό που γράφει «ένας μήνας χωρίς αναστολή, δύο μήνες χωρίς αναστολή, τρεις μήνες χωρίς αναστολή, είμαστε όλοι σπάστες αυτού του συστήματος». Επίθεση στις βιτρίνες μερικών καταστημάτων.

Lille: 25.000 έως 80.000 διαδηλωτές. Βίαιες συγκρούσεις και οδοφράγματα που φτάνουν μέχρι τη vieille-Lille, όπου γίνονται πολλές καταστροφές και λεηλασίες.

Toulouse: 36.000 έως 80.000 διαδηλωτές και επεισόδια στην Place du Capitole.

Caen: 18.000 έως 30.000 διαδηλωτές, επεισόδια μπροστά από τη νομαρχία.

Dijon: 11.000 διαδηλωτές. Κατάληψη του σιδηροδρόμου.

Rennes: 30.000 έως 50.000 διαδηλωτές. Συγκρούσεις και κατάληψη των σιδηροδρομικών γραμμών για δύο ώρες. Έντεκα συλλήψεις και δύο μπάτσοι τραυματίες.

Grenoble: 26.000 έως 60.000 διαδηλωτές. Συγκρούσεις με τους μπάτσους (εκ των οποίων δύο θα τραυματιστούν) γύρω από την Place Victor Hugo. Φτιάχνονται μικρά οδοφράγματα και καταστρέφονται πολλά αυτοκίνητα και οι βιτρίνες δύο καταστημάτων. 200 άτομα προσάγονται, από τα οποία 58 θα κρατηθούν.

Rouen: 25.000 διαδηλωτές. Κατά τη διάρκεια της διαδήλωσης σπάζονται βιτρίνες καταστημάτων του ιστορικού κέντρου της πόλης.

Mont-Saint-Michel: 600 διαδηλωτές μπλοκάρουν την περιοχή με συνθήματα και πανό ενάντια στη CPE.

Ile-de-France: συγκρούσεις μπροστά από το σταθμό στο Savigny-sur-Orge (Essonne). Πανικός και κατέβασμα των ρολών των καταστημάτων του εμπορικού κέντρου –το οποίο είχε δεχτεί επίθεση και την περασμένη εβδομάδα– στη θέα σαράντα νεαρών.

Τετάρτη 29 Μαρτίου

Αποφασίζεται η διοργάνωση μιας νέας ημέρας πανεθνικών διαδηλώσεων για τις 4 Απριλίου. Ενώ 420 λύκεια είναι μπλοκαρισμένα ή σε αναταραχή (έναντι 140 την προηγούμενη), ο υπουργός Παιδείας ανακοινώνει ότι έδωσε εντολή στους διευθυντές των σχολείων να τα ξανανοίξουν την επόμενη μέρα «ακόμα και με τη βία». Μόνο μερικοί διευθυντές θα ακολουθήσουν αυτές τις εντολές τις μέρες που θα ακολουθήσουν. Εξάλλου, 56 πανεπιστήμια παραμένουν πάντοτε μπλοκαρισμένα (το υπουργείο ισχυρίζεται ότι είναι 17 τα μπλοκαρισμένα και 41 σε αναταραχή).

Παρίσι: δυναμικό μπλοκάρισμα του περιφερειακού. Τα ξημερώματα, εμπρησμοί σε υποσταθμούς διανομής ηλεκτρικού ρεύματος (στο Maison-Alfort, το Villeneuve-le-Roi, το Longjumeau, το Erpinay-sur-Orge) μπλοκάρουν τη λειτουργία του προαστιακού σιδηρόδρομου C και D για πολλές ώρες. Η SNCF (Société Nationale des Chemins de Fer - Εθνική Εταιρεία Σιδηροδρόμων) προβλέπει ότι θα δημιουργηθούν προβλήματα για πολλές μέρες. Γίνεται απόπειρα εισβολής στο στούντιο του ριάλιτι σόου «Nouvelle Star» του καναλιού M6. Τη νύχτα, κατάληψη του λυκείου Balzac στο 17ο διαμέρισμα και πολλές καταστροφές.

Toulouse: κατάληψη της Περιφερειακής Διεύθυνσης Εργασίας, Απασχόλησης και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης.

Rennes: μπλοκαρίσματα της τοπικής κυκλοφορίας με καρότσια από σουπερμάρκετ.

Πέμπτη 30 Μαρτίου

Το Συνταγματικό Συμβούλιο επικυρώνει τον «νόμο για την ισότητα των ευκαιριών», στον οποίο περιλαμβάνεται, όπως έχουμε πει, η CPE. 145 λύκεια κλειστά και 368 σε αναταραχή, σύμφωνα με το υπουργείο, 68 πανεπιστήμια μπλοκαρισμένα, σύμφωνα με την UNEF.

Παρίσι: το πρωί, μπλοκάρισμα του περιφερειακού (μετά από κάλεσμα μαθητικών ενώσεων) από 300 άτομα στο Porte de Châtillon. Δυναμική διαδήλωση στο Châtelet, η οποία ολοκληρώνεται με κατάληψη των σιδηροδρομικών γραμμών του σταθμού de Lyon για δύο ώρες. Θα συλληφθούν δέκα άτομα.

Lille, Metz, Saint-Etienne, Roanne: μπλοκάρισμα των σιδηροδρομικών γραμμών για πολλές ώρες.

Rennes: μετά από μπλοκάρισμα των σιδηροδρομικών γραμμών, δυναμική διαδήλωση 6.000 ατόμων μπλοκάρει κεντρικό δρόμο.

Μασσαλία: κατάληψη του σταθμού Saint Charles και μπλοκάρισμα πολλών εισόδων και εξόδων του αυτοκινητοδρόμου.

Lyon: διαδήλωση-μπλόκο 2.000 ατόμων.

Caen: μπλοκάρισμα δύο διαδρομών του περιφερειακού αυτοκινητοδρόμου (προς Παρίσι και Rennes).

Toulouse: κατάληψη της πρυτανείας από φοιτητές των τμημάτων φυσικής αγωγής.

Poitiers: κατάληψη του Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου Εκπαίδευσης των Καθηγητών (Instituts Universitaires de Formation de Maîtres – IUFM).

Limoges: κατάληψη της πρυτανείας, διαδήλωση μπροστά από τα δικαστήρια, μπλοκάρισμα του αυτοκινητοδρόμου A20.

Nantes: κατάληψη της Περιφερειακής Διεύθυνσης Πολιτιστικών Υποθέσεων (Direction Regionale des Affaires Culturelles). Η κατάληψη, αν και οχρωμένη, θα εκκενωθεί. Μπλοκάρισμα των γεφυρών του ποταμού Loire.

Ile-de-France: πραγματική μάχη με τους μπάτσους στο λύκειο Essouriau στο Ullis. Γίνονται συλλήψεις μέχρι και μέσα στην καντίνα του σχολείου. Μπλοκάρισμα των σιδηροδρομικών γραμμών στην Agraion και το Savigny-le-Temple. Μπλοκάρισμα του αυτοκινητοδρόμου N19 και κυνηγητό για έξι ώρες ανάμεσα στους μπάτσους και τους μαθητές του Val-de-Marne.

Θάνατος στην αξία

Παρασκευή 31 Μαρτίου

Τηλεοπτικό διάγγελμα του Προέδρου της Δημοκρατίας: ανακοινώνει ότι «βάζει την υπογραφή του για τη δημοσίευση του νόμου που θεσμοθετεί τη CPE» στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης, ζητώντας, την ίδια στιγμή, τη γρήγορη ψήφιση ενός νέου νόμου που (μειώνοντας τη δοκιμαστική περίοδο από δύο χρόνια σε ένα και προσθέτοντας την υποχρέωση να υπάρχει κίνητρο για την απόλυση) θα τροποποιεί τον προηγούμενο, ο οποίος εν τω μεταξύ δε θα εφαρμοστεί! Ενώ 649 λύκεια είναι μπλοκαρισμένα ή σε αναταραχή, έντεκα οργανώσεις της αριστεράς καλούν σε διαδηλώσεις στις... 4 Απριλίου.

Παρίσι: 5.000 άτομα, τα οποία είχαν συγκεντρωθεί στην place de la Bastille για να ακούσουν το διάγγελμα του Προέδρου της Δημοκρατίας, σχηματίζουν δυναμική πορεία που θα διανύσει 25 χιλιόμετρα

μέσα στην πόλη σε επτά ώρες! Μπροστά από την Εθνοσυνέλευση συνθήματα, στη συνέχεια γίνεται μια απόπειρα παραβίασης της εισόδου της Γερουσίας που καταλήγει σε σύρραξη, τέλος, μικρής έκτασης επεισόδια μπροστά από τη Σορβόνη. Στη συνέχεια, στην κατεύθυνση της Monmartre, γίνονται επιθέσεις σε πενήντα κτίρια που στεγάζουν, μεταξύ άλλων, τράπεζες, μεσιτικά γραφεία και εταιρείες ενοικίασης εργαζομένων. Το σύνθημα «*Το Παρίσι είναι η αρχή, ξύπνα!*» εμφανίζεται για πρώτη φορά. Στη Sacri Coeur, κατά τις 4 το πρωί, μπαίνει μια φωτιά, «*ζήτω η Κομμούνα*» γράφεται στον τοίχο. Στο 9ο διαμέρισμα καταστρέφονται ολοσχερώς τα τοπικά γραφεία του UMP.

Sarran: κατάληψη του μουσείου Ζακ Σιράκ.

Montpellier: νυχτερινή διαδήλωση με κατσαρόλες, κρουστά και τρομπέτες.

Nantes: μετά το διάγγελμα του Σιράκ, 2.000 άτομα συγκεντρώνονται μπροστά από τη νομαρχία και τα επεισόδια δε σταματάνε παρά κατά τη 1 το πρωί.

Strasbourg: μπλοκάρισμα των γραμμών του τραμ για μια ώρα.

Poitiers: κατάληψη της πρυτανείας και στη συνέχεια του δημοτικού συμβουλίου, όπου το Σοσιαλιστικό Κόμμα έχει την πλειοψηφία.

Massy, Blois, Rennes, Montauban: καταλήψεις των σιδηροδρομικών γραμμών.

Ile-de-France: πολυάριθμα μπλοκαρίσματα οδικών αρτηριών από εκατοντάδες λύκεια: της N188 στο ύψος του Orsay, της N104 προς τη Sainte-Geneviève και της N20 στην Arpajon για τέσσερις ώρες, της N186 στο Criteil, της N16 στο Luzarches, της N3 στο Seine-Saint-Denis.

Κυριακή 2 Απριλίου

Το σύνολο του «*νόμου για την ισότητα των ευκαιριών*» δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης. Εκτός από τη CPE στο άρθρο 8, ο νόμος αυτός θεσμοθετεί τη δυνατότητα πρόσληψης μαθητευόμενων ηλικίας από 14 χρονών και άνω· την πρόσληψη ανηλίκων από την ηλικία των 15 χρονών για νυχτερινή εργασία σε ορισμένους κλάδους· τη θεσμοθέτηση ενός «*συμβολαίου γονεϊκής υπευθυνότητας*», το οποίο συνδέει τη συμπεριφορά του παιδιού στο σχολείο (απουσίες, βίαιη συμπεριφορά, κλπ) με την καταβολή των οικογενειακών επιδομάτων· την υποχρεωτική προσφορά κοινωνικής εργασίας για παραβάτες νεαρής ηλικίας κατόπιν απόφασης της δικαιοσύνης και την εθελοντική θητεία στον στρατό για τους νέους από 16 έως 25 ετών.¹²

Το 7ο συντονιστικό των φοιτητών, το οποίο διοργανώνεται στο πανεπιστήμιο Lille III του Villeneuve d' Asq, καλεί σε συνέχιση των μπλοκαρισμάτων, διευκρινίζοντας ότι «*οι ημέρες δράσης δεν είναι χρήσιμες αν δεν έχουν ως σαφή στόχο τους την οικοδόμηση της γενικής απεργίας, το μόνο μέσο που θα αναγκάσει την κυβέρνηση να υποχωρήσει. Αυτός είναι ο λόγος που καλούμε σε γενική απεργία από τις 4 Απριλίου*». Το συντονιστικό αρνείται για μια ακόμη φορά να διευρύνει τις διεκδικήσεις πέρα από την απόσυρση του νόμου.

Δευτέρα 3 Απριλίου

Caen: πολλά γραφεία ενοικίασης εργαζομένων δέχονται επίθεση με χρώματα και αηδιαστικά μείγματα.

Grenoble: με πρωτοβουλία των μαθητών λυκείου γίνονται διαδηλώσεις και μπλοκαρίσματα οδικών αρτηριών.

¹² Στα περιεχόμενα του νόμου περιλαμβάνονται, επίσης: (α) η κατάργηση του δικαιώματος πλήρους αποζημίωσης για τρεις κατηγορίες φοιτητών σε περίπτωση ατυχήματος κατά τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης τους, (β) η θεσμοθέτηση της κατάθεσης «*ανώνυμου βιογραφικού*» για θέσεις εργασίας σε επιχειρήσεις άνω των 50 ατόμων, (γ) η δημιουργία νέων ζωνών ελεύθερων συναλλαγών σε «*ευαίσθητες*» περιοχές της χώρας, (δ) η δημιουργία Εθνικής Διεύθυνσης για την Κοινωνική Συνοχή και την Ισότητα των Ευκαιριών (Agence nationale pour la cohésion sociale et l'égalité des chances). Για περισσότερες πληροφορίες πάνω στον νόμο αυτό –ο οποίος είναι προφανές ότι **συνδέει** τη διαχείριση της ζωής των νεαρών προλετάρων στα προάστια με τη διαχείριση της ζωής των νεαρών προλετάρων που βρίσκονται στα πανεπιστήμια– στην πολύ χρήσιμη διεύθυνση του γνωστού site: http://fr.wikipedia.org/wiki/Loi_pour_l'egalite_des_chances και για το πλήρες κείμενο του νόμου στη διεύθυνση: <http://www.admi.net/jo/20060402/SOCX0500298L.html>.

Τρίτη 4 Απριλίου

Διαδηλώσεις σε 250 πόλεις, μετά από κάλεσμα των φοιτητικών ενώσεων και των συνδικάτων («πέμπτη ημέρα δράσης ενάντια στη CPE»). Συμμετέχουν κάπου ανάμεσα στα 1,2 με 3,1 εκατομμύρια άτομα. Δημιουργία της «ομάδας των έξι» του κυβερνώντος κόμματος UMP (οι πρόεδροι των κοινοβουλευτικών ομάδων στην Εθνοσυνέλευση και τη Γερουσία, δύο υπουργοί και δύο βουλευτές), η οποία «χωρίς προϋποθέσεις» θα επεξεργαστεί μια νέα πρόταση νόμου. Τα συνδικάτα δέχονται να πάνε να συζητήσουν με την «ομάδα των έξι».

Παρίσι: πορεία 84.000 έως 700.000 διαδηλωτών από την Place de la Republique στην Place d' Italie. Συγκρούσεις για μια ώρα στο τέλος της διαδήλωσης: μπουκάλια και πέτρες ενάντια σε δακρυγόνα και πλαστικές σφαίρες. Ανάβεται μια φωτιά στο κέντρο της πλατείας, αναποδογυρίζονται λεωφορεία, ένας φωτογράφος τρώει ξύλο. 383 συλλήψεις (107 στην επαρχία), 33 τραυματίες, 26 από τους οποίους θα χρειαστούν νοσηλεία.

Rennes: από 21.000 έως 50.000 οι διαδηλωτές. Νέες συγκρούσεις στην Place de Bretagne, όπου δέχονται επίθεση λεωφορεία, αυτοκίνητα και καταστήματα. Ο σιδηροδρομικός σταθμός μπλοκάρεται από μια άλλη ομάδα ατόμων.

Lille: από 16.000 έως 45.000 διαδηλωτές. Διεξάγονται σφοδρές συγκρούσεις για πέντε ώρες με τους μπάτσους, ενώ σπάζονται αυτοκίνητα, καταστήματα και γίνεται απόπειρα εμπρησμού ενός γραφείου ενοικίασης εργαζομένων. Καμιά τριανταριά συλλήψεις.

Grenoble: από 28.000 έως 60.000 οι διαδηλωτές. Μπλοκάρισμα της κυκλοφορίας και των τραμ, πολλές συγκρούσεις με την αστυνομία.

Caen: από 17.000 έως 40.000 διαδηλωτές. Σύντομη κατάληψη του περιφερειακού συμβουλίου, μπλοκάρισμα του περιφερειακού αυτοκινητόδρομου και συγκρούσεις με τα CRS. Ένας φωτογράφος και πολλοί μπάτσοι τραυματίζονται από πέτρες. Καμιά δεκαριά συλλήψεις.

Angers: από 15.000 έως 17.000 οι διαδηλωτές. Συγκρούσεις μπροστά από τη νομαρχία και στήσιμο οδοφραγμάτων.

Ile-de-France: πολλά μπλοκάρισματα το πρωί πριν την απογευματινή διαδήλωση. Μπλοκάρονται οι αυτοκινητόδρομοι N186, N6 και N17 (για τέσσερις ώρες). Στο Saint-Ouen-l'-Aumtne, ρίχνονται πέτρες και βόμβες μολότοφ στο λύκειο της περιοχής. Κάποιοι κατορθώνουν να μπουκάρουν μέσα στο σχολείο προξενώντας μικρές υλικές ζημιές. Το σχολείο στη συνέχεια θα κλείσει μετά από απόφαση της διεύθυνσης.

Τετάρτη 5 Απριλίου

Έναρξη των συνομιλιών μεταξύ της «ομάδας των έξι» και τεσσάρων ιστορικών συνδικάτων (CFDT, CGT, CFTC, FO). Επίσημα, τα συνδικάτα επαναλαμβάνουν την απαίτησή τους για κατάργηση του νόμου με ψήφισμα του UMP που θα κατατεθεί πριν τις 17 Απριλίου, ημερομηνία έναρξης των βουλευτικών διακοπών. Η κυβέρνηση της Αυστραλίας εκδίδει ταξιδιωτική οδηγία προς τους αυστραλούς υπηκόους να μην ταξιδεύουν στη Γαλλία.

Nantes: ξημερώματα, μπλοκάρισμα της αγοράς για τρεις ώρες.

Lannion: μπλοκάρισμα της τεχνόπολης Pegase, κέντρου ερευνών πάνω στις τηλεπικοινωνίες.

Poitiers: μπλόκα σε εννιά σημεία πρόσβασης στην πόλη προκαλούν προβλήματα στην οικονομική ζωή για πολλές ώρες.

Rennes, Lorient: μπλοκάρισματα οδικών αρτηριών. Στη Rennes, διοργανώνεται μια εικονική συνέντευξη τύπου που παρωδεί τα αυτονομιστικά κινήματα (καλυμμένα πρόσωπα, ψεύτικα όπλα σε περίοπτη θέα

Δε θα καταθέσουμε τα όπλα.

κλπ): «δεν καταθέτουμε τα όπλα μέχρι να ικανοποιηθούν όλες μας οι διεκδικήσεις» και απαιτεί την αμνηστία «όλων όσων έχουν συλληφθεί από την έναρξη του κινήματος».

Toulouse: κατάληψη των δύο κέντρων διαλογής των γαλλικών ταχυδρομείων. Τη νύχτα, μπλοκάρισμα για δύο ώρες της οδικής αρτηρίας που οδηγεί στο εργοστάσιο κατασκευής εξαρτημάτων για το νέο επιβατικό αεροπλάνο Airbus A380.

Saint-Etienne: δωρεάν διαδρομές στο μετρό.

Chambery, Lille: κατάληψη των σιδηροδρομικών γραμμών.

Montpellier: διαδηλωτές «μετακομίζουν» τα τοπικά γραφεία του UMP, βγάζοντας έξω στο δρόμο καρέκλες, τραπέζια, ντουλάπια κ.α.

Nanterre: κατάληψη ενός κέντρου διαλογής των γαλλικών ταχυδρομείων.

Avignon: «μετακόμιση» των τοπικών γραφείων του MEDEF.

Πέμπτη 6 Απριλίου

Συνέχιση των διαβουλεύσεων της «ομάδας των έξι» με τη Γενική Συνομοσπονδία Στελεχών (Confédération générale des cadres – CGC) και το MEDEF το πρωί και με την Ενωτική Συνδικαλιστική Ομοσπονδία (Fédération Syndicale Unitaire – FSU), την Εθνική Ένωση Αυτόνομων Συνδικάτων (Union nationale des syndicats autonomes – UNSA) και τους επίσημους εκπροσώπους μαθητών (FIDL, UNL) και φοιτητών (UNEF) το απόγευμα. Βγαίνοντας από τη συνάντηση, η πρόεδρος του MEDEF δηλώνει ότι «είναι ώρα να ξαναβρούμε την οδό της λογικής και η Γαλλία να τεθεί ξανά σε κίνηση». Εν τω μεταξύ, τίποτα δεν έχει αλλάξει: 45 πανεπιστήμια μπλοκαρισμένα και 10 κλειστά, 126 λύκεια μπλοκαρισμένα και 350 σε αναταραχή.

Παρίσι: το πρωί, κατάληψη των σιδηροδρομικών γραμμών στους σταθμούς L' Est και Saint Lazare και το απόγευμα κατάληψη των γραμμών του σταθμού Nord, η οποία τελειώνει με μια απόπειρα να μπλοκαριστεί ο περιφερειακός αυτοκινητόδρομος στη Clignancourt. Ένα άδειο λεωφορείο χρησιμοποιείται ως πολιορκητικός κριός απέναντι σε ένα μπλόκο των CRS στη La Chapelle. Το βράδυ ξεκινάει μια δυναμική διαδήλωση από τη Belleville και καταλήγει στο Oberkampf.

Toulouse: μπλοκάρισμα σε πολλά από τα σημεία πρόσβασης στα εργοστάσια κατασκευής εξαρτημάτων για το Airbus A380 στο Colomiers και το Saint Martin. Κατάληψη των σιδηροδρομικών γραμμών του σταθμού Matabiau, επεισόδια και 6 τραυματίες. Καταστροφές κατά τη διάρκεια της νύχτας, στο στέκι της UNEF μέσα στο πανεπιστήμιο του Mirail, το οποίο είναι εδώ και πέντε εβδομάδες μπλοκαρισμένο.

Rennes: ζημιές στο στέκι της UNI στη Νομική. Κατάληψη ενός ΟΑΕΔ, του οποίου τα έγγραφα και τα έπιπλα «μετακομίζονται» και του οποίου οι αναρτώμενες θέσεις εργασίας καίγονται στην Place de Bretagne.

Strasbourg: μπλοκάρισμα της γέφυρας de l' Europe.

Pau, Lille, Narbonne: κατάληψη του σιδηροδρομικού σταθμού.

Nantes: μπλόκο στον αυτοκινητόδρομο N137. Κατάληψη και «μετακόμιση» ενός ΟΑΕΔ στο Monzie.

Millau: «απαγωγή» για μια ώρα δύο βουλευτών του UMP που συμμετείχαν σε μια δημόσια συγκέντρωση.

Caen: κατάληψη του σιδηροδρομικού σταθμού, όπου οι μπάτσοι δέχονται διάφορα αντικείμενα πριν κατορθώσουν να τη διαλύσουν, καταδιώκοντας στη συνέχεια τους διαδηλωτές μέσα στην πόλη. Ένας μπάτσος τραυματίας, δέκα συλλήψεις.

Saint-Etienne: μπλοκάρισμα μιας από τις κεντρικότερες πλατείες της πόλης με καρότσια από σουπερμάρκετ.

Le Mans: μπλοκάρισμα μιας εμπορικής ζώνης και της πρόσβασης στον αυτοκινητόδρομο και τον περιφερειακό.

Boulogne-sur-Mer: μπλοκάρισμα του λιμανιού μαζί με τους ψαράδες.

Orly: κατάληψη του αυτοκινητοδρόμου N7 και μπλοκάρισμα της πρόσβασης στο αεροδρόμιο για τέσσερις ώρες.

Grenoble: μπλοκάρισμα από τις έξι το πρωί πολλών σημείων της πόλης. Ακολουθεί δυναμική διαδήλωση. Χαμός μέσα σε ένα σουπερμάρκετ, όπου φοιτητές φεύγουν με μερικά εμπορεύματα σε τιμή ευκαιρίας ύστερα από διαπραγματεύσεις.

Μασσαλία: μπλοκάρισμα των μεγάλων οδικών αξόνων και της πρόσβασης στο λιμάνι.

Ile-de-France: μπλοκάρισμα αυτοκινητοδρόμων στο Seine-Saint-Denis και το Aulnay, καθώς και μπλοκάρισμα της βιομηχανικής ζώνης στο Ullis. Μπλόκο σ' ένα σταυροδρόμι στην Elancourt.

Παρασκευή 7 Απριλίου

50 πανεπιστήμια και 318 λύκεια είναι μπλοκαρισμένα ή σε αναταραχή σύμφωνα με το υπουργείο. Ο πρωθυπουργός μιλάει ξανά για «τροποποίηση» που έχει ήδη προταθεί και όχι για απόσυρση. Η «ομάδα των έξι» θα υποβάλλει τις προτάσεις της τη Δευτέρα. Έναρξη των διακοπών του Πάσχα στο νομό του Ile-de-France και την περιφέρεια της Aquitaine.

Παρίσι: μια καθιστική διαμαρτυρία μπροστά από τη Σορβόνη μετατρέπεται σε διαδήλωση. Στη Saint-Michel ένα αυτοκίνητο χτυπάει ελαφρά 11 διαδηλωτές πριν αναποδογυριστεί. Η διαδήλωση θα ολοκληρωθεί με την απόπειρα συγκέντρωσης μπροστά στη La Sante, η οποία είναι περικυκλωμένη. Μια άλλη διαδήλωση ξεκινάει από τη Σχολή Καλών Τεχνών και περνώντας από το Beaubourg καταλήγει στη Saint-Paul, όπου γίνονται ορισμένα επεισόδια. Η εκπομπή On a tous essayé του καναλιού France 2 πέφτει θύμα πειρατείας με το ξεκίνημά της το βράδυ: μια επιγραφή σε σκούρο φόντο απαιτεί την «απόσυρση της CPE».

Bordeaux: διαδήλωση μπροστά από την Εθνική Σχολή Διοίκησης. Ακολουθεί κατάληψη των γραφείων του MEDEF.

Perpignan: μπλοκάρισμα όλο το απόγευμα της Place de la Catalogne, νευραλγικό σημείο της πόλης.

Boulogne-sur-Mer: μπλοκάρισμα των σιδηροδρομικών γραμμών.

Nantes: μπλοκάρισμα των αμαξοστασίων των λεωφορείων και του τραμ στο Semitan, μιας γέφυρας κι ενός εμπορικού κέντρου.

Rennes: κατάληψη ενός κέντρου διαλογής των γαλλικών ταχυδρομείων μέχρι τη νύχτα.

Amiens: διοργάνωση δωρεάν διέλευσης των οχημάτων από τον αυτοκινητόδρομο A16.

Le Havre: κατάληψη του γραφείου του βουλευτή του UMP και μικρής διάρκειας καταλήψεις του δικαστηρίου και του δημαρχείου.

Seine-Saint-Denis: μπλοκάρισμα αυτοκινητοδρόμων και σιδηροδρομικών γραμμών στο Bagneux, το

Rosny-sous-Bois και το Montreuil κυρίως από μαθητές λυκείου.

Seine-et-Marne: κινούμενα μπλόκα των αυτοκινητοδρόμων N7 και N152.

Σάββατο 8 Απριλίου

Nanterre: την επομένη της λύσης του μπλοκαρίσματος του πανεπιστημίου, ένας εμπρησμός στο κλιμακοστάσιο του κτιρίου G της Σχολής Οικολογικών Επιστημών θα προκαλέσει το κλείσιμο του κτιρίου για μια εβδομάδα.

Toulouse: κατάληψη από 200 άτομα ενός εμπορικού κέντρου, τα καταστήματα και του σουπερμάρκετ κατεβάζουν γρήγορα τα ρολά, φεύγουν μερικά μπουκάλια με νερό προς τους φρουρούς.

Pau: περίπου εκατό άτομα διαδηλώνουν μπροστά από το αθλητικό κέντρο, όπου διεξάγεται αγώνας τένις ανάμεσα στη Γαλλία και τη Ρωσία στα πλαίσια του Κυπέλου Davis. Τρία άτομα κατορθώνουν να φτάσουν μέχρι το τεραίν, ενώ ο αγώνας βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη, και να κάνουν το γύρο του γηπέδου.

Lyon, Caen, Mans: μικρές, δυναμικές διαδηλώσεις.

Κυριακή 9 Απριλίου

Το 8ο συντονιστικό των φοιτητών διοργανώνεται στο πανεπιστήμιο Lyon II. Το συντονιστικό καλεί σε συνέχιση των ημερών δράσης, οι οποίες περιλαμβάνουν μπλοκάρισμα σχολών και σιδηροδρομικών σταθμών για την Τρίτη και την Πέμπτη, όποια κι αν είναι η απόφαση της κυβέρνησης –η οποία αναμένεται τη Δευτέρα. Το συντονιστικό απαιτεί πάντα «την ολοκληρωτική απόσυρση του “νόμου για την ισότητα των ευκαιριών” και της CNE» ενώ «καλεί τα συνδικάτα να διακόψουν κάθε διαπραγμάτευση και να διοργανώσουν άμεσα διαδηλώσεις σε κάθε περιφέρεια της χώρας, καλώντας σε γενική απεργία μέχρι την ικανοποίηση των διεκδικήσεών μας». «Αν η κυβέρνηση αποσύρει το λεγόμενο “νόμο για την ισότητα των ευκαιριών” και τη CNE, αυτό θα είναι μια πρώτη νίκη για το κίνημα. Αυτό θα δείξει ότι ο συσχετισμός δύναμης είναι προς όφελός μας. Θα πρέπει, λοιπόν, να εκμεταλλευτούμε την κατάσταση αυτή για να επιβάλλουμε –μαζί με τους μισθωτούς, τους παράνομους μετανάστες και τους προσωρινούς– τις άλλες μας διεκδικήσεις».

Δευτέρα 10 Απριλίου

Η κυβέρνηση ανακοινώνει το πρωί την αντικατάσταση της CPE με «μέτρα για τους νέους με προβλήματα» [Εννοούν τους νέους με «προβλήματα ενσωμάτωσης στην αγορά εργασίας»]. Η UNEF, τα συνδικάτα και τα αριστερά κόμματα ζητωκραυγάζουν «Νίκη!». Από τα 62 πανεπιστήμια που δε βρίσκονται ακόμα σε διακοπές, τα 33 είναι σε αναταραχή και τα 19 μπλοκαρισμένα. Ορισμένα πανεπιστήμια ψηφίζουν το τέλος του μπλοκαρίσματος (*Angers, Lyon II, Saint-Etienne, Lille II*), άλλα συνεχίζουν (*Toulouse, Lille I, Nantes, Le Havre*).

Παρίσι: μπλοκάρεται το αμαξοστάσιο των λεωφορείων στην οδό Lebrun του 13ου διαμερίσματος για πολλές ώρες.

Nantes: μπλοκάρισμα της αποθήκης που στεγάζει τα εξαρτήματα των οδοκαθαριστών στο Morrhonniθre, το οποίο θα διαρκέσει τρεις μέρες.

Τρίτη 11 Απριλίου

Στην Εθνοσυνέλευση ξεκινά η συζήτηση της πρότασης νόμου «σχετικά με την πρόσβαση των νέων στην ενεργό δράση», η οποία αντικαθιστά τη CPE και προβλέπει απαλλαγές για τα αφεντικά που προσλαμβάνουν με σύμβαση αορίστου χρόνου έναν νέο κάτω των 26 ετών «με προβλήματα».

27 πανεπιστήμια είναι μπλοκαρισμένα και 4 κλειστά, σύμφωνα με το υπουργείο. Η άρση των μπλοκαρισμάτων συνεχίζεται στο πανεπιστήμιο *Rennes II* (για δύο ημέρες), στο *Poitiers*, τη *Reims*, το *Pau*, το *Nancy*.

Toulouse: διαδήλωση μερικών χιλιάδων ανθρώπων. Μπλοκάρισμα των δυο αμαξοστασίων των λεωφορείων του Tisseo-MTC, με αποτέλεσμα κανένα λεωφορείο να μην κυκλοφορήσει το πρωί. Δύο

γραφεία ενοικίασης εργαζομένων δέχονται επίθεση από μια μικρή ομάδα, η οποία γράφει με σπρέι «Ο αγώνας συνεχίζεται».

Perpignan: μπλοκάρισμα της σιδηροδρομικής γραμμής. Κατά την εκκένωση του χώρου κάποιος σπάει το πόδι του.

Nantes: κατάληψη του πύργου ελέγχου του αεροδρομίου στις 7.30 το πρωί, η οποία εκκενώνεται από τους μπάτσους.

Grenoble: 2.000 διαδηλωτές. Τα έπιπλα ενός γραφείου ενοικίασης εργαζομένων και ενός μεσιτικού γραφείου «μετακομίζονται». Μικρής διάρκειας κατάληψη των γραφείων της εφημερίδας *Le Dauphin Libre* και του ραδιοσταθμού *Radio-France Bleu Isere* για τρεις ώρες. «Μετακόμιση» ενός ΟΑΕΔ.

Παρίσι: διαδήλωση μερικών χιλιάδων ατόμων. Ο πρόεδρος της μαθητικής ένωσης UNL απομακρύνεται από την κεφαλή της πορείας. Σπάζεται η βιτρίνα των γραφείων του Σοσιαλιστικού Κόμματος στο 3ο διαμέρισμα.

Rouen: μπλόκο στην είσοδο της πόλης, το οποίο προκαλεί μια μεγάλη ουρά στον αυτοκινητόδρομο A15.

Μασσαλία, Bordeaux, Nancy, Rennes: διαδηλώσεις μερικών χιλιάδων ατόμων.

Τετάρτη 12 Απριλίου

Η Εθνοσυνέλευση υιοθετεί την πρόταση νόμου «*σχετικά με την πρόσβαση των νέων στην ενεργό δράση*».

Οι μπάτσοι διαλύουν τα οδοφράγματα που απομόνωναν το πανεπιστήμιο της Σορβόνης από το υπόλοιπο Παρίσι.

Grenoble: ψηφίζεται άρση του μπλοκαρίσματος (καμιά εκατοστή καταληψίες θα παραμείνουν μέχρι τις 15 Απριλίου). Το ίδιο και στο πανεπιστήμιο της *Caen*. Στο πανεπιστήμιο Rennes II ανανεώνεται η απεργία και το μπλοκάρισμα μετά από μια γενική συνέλευση (η πρυτανεία εναντιώνεται σε αυτήν την εξέλιξη και ανακοινώνει έναρξη των μαθημάτων την επόμενη τη νύχτα, καμιά πενηνταριά άτομα διαρρηγνύουν τις πόρτες και οχυρώνονται μέσα στον χώρο του πανεπιστημίου).

Ένας πρώτος συνολικός απολογισμός αναφέρει ότι για 822 ενήλικους διαδηλωτές έχει οριστεί τακτική δικάσιμος. Από αυτούς οι 271 περνούν άμεσα από δίκη (μέχρι τον Ιούνιο του 2006, οι 71 είχαν καταδικαστεί σε ποινές χωρίς αναστολή και οι 167 σε ποινές με αναστολή ή σε υποχρεωτική κοινωνική εργασία). 221 ανήλικοι διαδηλωτές είχαν ήδη περάσει από δίκη μέχρι τον Ιούνιο του 2006 (εκ των οποίων δύο φυλακίστηκαν), ενώ 247 περίμεναν να δικαστούν.

Dijon: μπλοκάρισμα της βιομηχανικής ζώνης στο Longvic. Κατάληψη του νομαρχιακού συμβουλίου για τρεις ώρες.

Πέμπτη 13 Απριλίου

Ακολουθώντας την Εθνοσυνέλευση, η Γερουσία υιοθετεί κι αυτή την πρόταση νόμου του UMP που αντικαθιστά τη CPE. Το υπουργείο Παιδείας μιλάει για 10 πανεπιστήμια σε αναταραχή (σε σύνολο 62 που δε βρίσκονται σε περίοδο διακοπών) συν τα πανεπιστήμια της *Rennes* και της *Toulouse* που είναι μπλοκαρισμένα και τη Σορβόνη, η οποία παραμένει πάντοτε κλειστή μετά από απόφαση της πρυτανείας.

Rennes: βλέποντας ότι είναι αδύνατο να αλλάξει η χθεσινή ψηφοφορία και μπροστά στο ενδεχόμενο μια επανακατάληψη του πανεπιστημίου από 400 άτομα, η πρυτανεία αποφασίζει να το κρατήσει κλειστό μέχρι τις 18 Απριλίου.

Παρίσι: μικρή συγκέντρωση μπροστά από τη Σορβόνη.

Nantes: 150 φοιτητές αντιτίθενται στη διενέργεια ψηφοφορίας σχετικά με την επανέναρξη των μαθημάτων. Το ίδιο συμβαίνει και στο πανεπιστήμιο Montpellier III.

Παρασκευή 14 Απριλίου

Παρίσι: ο απολογισμός της αστυνομίας για ολόκληρο το νομό αναφέρει 2.143 προσαγωγές από την έναρξη του κινήματος, 1.478 ελέγχους στοιχείων ταυτότητας, 547 συλλήψεις, 85 δίκες που έχουν ήδη

διενεργηθεί (32 από τις οποίες καταλήγουν σε ποινές φυλάκισης χωρίς αναστολή) και 128 προγραμματισμένες δίκες.

Σάββατο 15 Απριλίου

Caen: μπλοκάρισμα της πρόσβασης σε ένα εμπορικό κέντρο.

Κυριακή 16 Απριλίου

Το 9ο συντονιστικό των φοιτητών, το οποίο διοργανώθηκε στο Nancy, ψηφίζει τη διεύρυνση των διεκδικήσεων (απαιτώντας «την εγκατάλειψη του σχεδίου νόμου για τη μετανάστευση και την πρόληψη της μικροεγκληματικότητας») και καλεί σε ημέρες δράσης στις 18 και 25 Απριλίου και την 1η Μαΐου. «Το συντονιστικό καταδικάζει το περιεχόμενο και τα συμπεράσματα των διαπραγματεύσεων μεταξύ των συνδικαλιστών ηγετών και του κράτους του UMP. Κι αυτό γιατί αφήνουν στο απυρόβλητο το «νόμο για την ισότητα των ευκαιριών» και τη CNE. Επιπλέον, μόνο το αγωνιστικό κίνημα νομιμοποιείται να κρίνει αν έχει νικήσει ή αν έχει ηττηθεί».

Τρίτη 18 Απριλίου

Επιστροφή από τις διακοπές του Πάσχα για τα πανεπιστήμια, από τα οποία ξεκίνησε το κίνημα. Επανεναρξη των μαθημάτων για το πανεπιστήμιο Rennes II, το Toulouse-Le Mirail, το πανεπιστήμιο της Nantes, το Montpellier III (ομοίως για τα πανεπιστήμια της Dijon, της Grenoble και του Strasbourg), παρά τις απόπειρες να μπλοκαριστεί η επιστροφή στις αίθουσες σε πολλές περιπτώσεις.

Ο υπουργός Οικονομίας Breton δημοσιεύει το ύψος των ζημιών: 600.000 ευρώ στο EHESS, 550.000 στη Σορβόνη, 300.000 στο Grenoble III, 150.000 στο Toulouse II, 100.000 στο Rennes II και στο πανεπιστήμιο της Nanterre, 50.000 στο πανεπιστήμιο της Nantes. Ο Jeremie Giono, υπεύθυνος της UNEF στη Grenoble, δηλώνει: «Μας επιβλήθηκαν ανεξέλεγκτα στοιχεία. Καταγγέλουμε την πρόκληση ζημιών. Προτείνουμε να ξαναβάψουμε τους τοίχους».

Rennes: διαδήλωση 300 ατόμων προκαλεί αναταραχή στο σιδηροδρομικό σταθμό. «Μετακόμιση» ενός ΟΑΕΔ.

Caen: 80 διαδηλωτές καταλαμβάνουν την πρυτανεία του πανεπιστημίου, της οποίας τα έπιπλα «μετακομίζονται» ενώ οι τοίχοι γεμίζουν συνθήματα.

Παρίσι: συγκέντρωση μερικών εκατοντάδων ατόμων στην Place d' Italie μαζί με παράνομους μετανάστες.

Grenoble: δημοσιογράφοι του καναλιού France 3 εκδιώκονται από τη γενική συνέλευση.

Toulouse: κατάληψη των τοπικών γραφείων της δημοτικής συγκοινωνίας.

Πόλεμο στην εργασία

Πέμπτη 20 Απριλίου

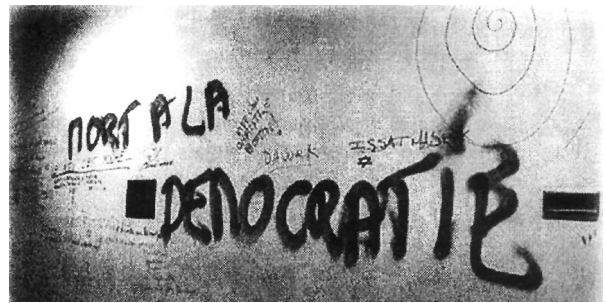
Toulouse: κατάληψη του ραδιοφωνικού σταθμού Le Moun. Το πανεπιστήμιο Toulouse-Le Mirail, ως ένα κύκνειο άσμα, ξαναψηφίζει απεργία, αλλά χωρίς μπλοκάρισμα.

Caen: μπλοκάρισμα της πρόσβασης σε ένα σουπερμάρκετ στο Ctte de Nacre.

Κυριακή 23 Απριλίου

Το 10ο συντονιστικό διοργανώνεται στο πανεπιστήμιο Bordeaux III και συνεχίζει να κάνει κενές

εξαγγελίες: «Η απεργία μαζί με μπλοκάρισμα, οι μαζικές διαδηλώσεις, η πραγματική ενότητα μεταξύ της νεολαίας και των μισθωτών στην προοπτική της γενικής απεργίας των εργαζόμενων έδωσαν δύναμη στο κίνημά μας. Ακόμα κι αν τα μαθήματα ξεκίνησαν προς στιγμήν ξανά σε ορισμένα πανεπιστήμια, ένα κίνημα του συνόλου της νεολαίας και των εργαζόμενων παραμένει αναγκαίο για να ξεκάνει τον Σιράκ, την κυβέρνησή του και την πολιτική του». Το συντονιστικό καλεί σε διαδηλώσεις μπροστά από τα δικαστήρια στις 25 Απριλίου και σε εκδηλώσεις υπέρ της αμνηστίας των συλληφθέντων στις 9 Μαΐου. Οι 60 αντιπρόσωποι που συμμετείχαν αποκλήθηκαν όλοι εκπρόσωποι του συντονιστικού.

Θάνατος στη Δημοκρατία!

Δευτέρα 24 Απριλίου

Επιστροφή από τις διακοπές του Πάσχα στη δεύτερη γεωγραφική ζώνη και επανέναρξη των μαθημάτων στο Bordeaux και το Ile-de-France (Nanterre, Tolbiac, Jussieu, Censier κ.α.)

Παρίσι: η Σορβόννη ανακαταλαμβάνεται και στη συνέχεια εκκενώνεται το βράδυ. Ξεκινάει πορεία, κατά τη διάρκεια της οποίας γίνονται επιθέσεις σε τράπεζες, σε καταστήματα, στα γραφεία μιας εφημερίδας και σ' ένα παράρτημα του Σοσιαλιστικού Κόμματος. Η πορεία αυτοδιαλύεται στην Place de la Bastille, όπου έχουν συγκεντρωθεί ισχυρές δυνάμεις της αστυνομίας.

Τρίτη 25 Απριλίου

Παρίσι: ο πρωθυπουργός Βιλπέν πηγαίνει στη Σορβόννη, η οποία είναι αποκλεισμένη από την αστυνομία. 200 διαδηλωτές απωθούνται από τους μπάτσους.

Τρίτη 1 Μαΐου

Grenoble: ένα τοπικό ηγετικό στέλεχος της UNEF τρώει γιαούρτια κατά τη διάρκεια της παραδοσιακής διαδήλωσης.

Τετάρτη 2 Μαΐου

Επιστροφή από τις διακοπές του Πάσχα στην τελευταία ζώνη και επανέναρξη των μαθημάτων στα πανεπιστήμια της Lille και του Aix-Marseille.

Μερικές χρήσιμες σημειώσεις για την κατανόηση του χρονολόγιου:

- ▶ Σε ολόκληρη τη χώρα υπάρχουν 84 πανεπιστήμια και 4.330 λύκεια. Αυτό μπορεί να δώσει μια εικόνα της έκτασης των γεγονότων.
- ▶ «Σε αναταραχή» σημαίνει ότι ορισμένα μαθήματα γίνονταν ακόμα ή ότι μόνο ένα μέρος του πανεπιστημίου ήταν κατειλημμένο και μπλοκαρισμένο.
- ▶ Όλα τα αποσπάσματα δηλώσεων είναι παρμένα από τον ημερήσιο τύπο.
- ▶ Το χρονολόγιο είναι περισσότερο αναπτυγμένο για την περιοχή του Παρισιού, επειδή γι' αυτήν την περιοχή οι συγγραφείς κατέχουν περισσότερες πληροφορίες.
- ▶ Η δυσκολία στην ακριβή καταγραφή του αριθμού των διαδηλωτών στις μεγάλες διαδηλώσεις, εμφανής σ' όλες τις ημερομηνίες των κεντρικών γεγονότων που αναφέρονται παραπάνω, οφείλεται στο ότι τα στοιχεία που παρουσίαζαν η αστυνομία και οι διοργανωτές απέκλιναν κατά πολύ. Δίνεται πρώτα ο αριθμός των διαδηλωτών σύμφωνα με την αστυνομία και μετά σύμφωνα με τους διοργανωτές.

Το χρονολόγιο είναι κατά βάση αυτό που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Cette Semaine*, τεύχος 89, καλοκαίρι 2006. Έχουμε προσθέσει σε ορισμένα σημεία πληροφορίες και από άλλες πηγές ενώ τα γεγονότα της 23ης Μαρτίου στο Παρίσι παρουσιάζονται με έναν ολότελα διαφορετικό τρόπο βάσει των δικών μας πηγών. Στο τέλος του χρονολογίου του *Cette Semaine* υπήρχε η εξής σημείωση: «Πολλές πληροφορίες που δημοσιεύονται εδώ βρέθηκαν στον τύπο ή τα *indymedia*, κάτι που σημαίνει ότι έχουν ένα σχετικό χαρακτήρα. Όλες οι διορθώσεις για μια ενημέρωση περισσότερο ολοκληρωμένη είναι καλοδεχούμενες».

Μια ερμηνεία του κινήματος ενάντια στη CPE

Τις περισσότερες φορές, τα κινήματα της νεολαίας από το χώρο της εκπαίδευσης θεωρούνται κινήματα εκτός παραγωγής, γιατί υποτίθεται ότι οι φορείς τους –φοιτητές και μαθητές λυκείου– βρίσκονται εντελώς έξω από τις κυρίαρχες εκμεταλλευτικές κοινωνικές σχέσεις και άρα εκτός παραγωγής. Με λίγα λόγια, τα κινήματα αυτά θεωρούνται ότι προέρχονται απλά από το χώρο της *κοινωνικής αναπαραγωγής*. Επειδή η αναπαραγωγή είναι *θεσμικά διαχωρισμένη* από το χώρο της παραγωγής, υπάρχει η ψευδαίσθηση ότι ο αποκλειστικός ρόλος της εκπαίδευσης –βασικού θεσμού αναπαραγωγής των κυρίαρχων κοινωνικών σχέσεων– είναι να παρέχει απλά και μόνο τις απαραίτητες γνώσεις και την απαραίτητη επαγγελματική κατάρτιση στο *μελλοντικό εργαζόμενο*: δηλαδή, να κατανέμει τους εκπαιδευόμενους στις κατάλληλες θέσεις του καπιταλιστικού καταμερισμού εργασίας και με τον τρόπο αυτό να τον αναπαράγει.

Το κίνημα ενάντια στη CPE ξεκίνησε από τους φοιτητές του πανεπιστημίου της Rennes στα τέλη Φεβρουαρίου και καθ' όλη τη διάρκεια των κινητοποιήσεων ήταν οι φοιτητές που έδιναν τον τόνο. Αυτό, κατά τη γνώμη μας, δεν ήταν καθόλου τυχαίο, γιατί οι φοιτητές **εργάζονται μέσα στο πανεπιστήμιο** (διπλωματικές, απλήρωτες ή κακοπληρωμένες πρακτικές ασκήσεις κλπ) και, σύμφωνα με στοιχεία του 2004, οι μισοί από αυτούς στη Γαλλία **εργάζονται και εκτός πανεπιστημίου** –φυσικά δεν αναφερόμαστε σε όσους πιθανόν να εργάζονται ως «μαύροι»– και μάλιστα το 70% όσων εργάζονται και είναι κάτω των 25 ετών απασχολούνται με σύμβαση ορισμένου χρόνου. Η εμπειρία της άμισθης ή μισθωτής εργασίας είναι υπαρκτή και δεδομένη για ένα μεγάλο κομμάτι των φοιτητών και αυτός είναι ένας από τους λόγους που θεωρούμε ότι οι αναλύσεις που αποκαλούν τον αγώνα ενάντια στη CPE «φοιτητικό κίνημα» συσκοτίζουν την πραγματικότητα. Η εμπειρία όμως αυτή δεν είναι συνυφασμένη μόνο με την αναπαραγωγή της εργατικής τους δύναμης εντός του πανεπιστημίου ή με την εκμετάλλευση στο χώρο της παραγωγής. Στα πλαίσια του κράτους πρόνοιας, οι φοιτητές έχουν τη δυνατότητα να πάρουν χαμηλότοκα δάνεια από τις τράπεζες και το ύψος των δανείων αυτών συνδέεται με τη δήλωση εισοδήματος ορισμένου ύψους από μισθωτές εργασίες: επομένως, για ένα φοιτητή, η μισθωτή εργασία του δίνει τη δυνατότητα να επιβιώσει εκτός της οικογένειας και δίνει στη ζωή του μια αίσθηση «αυτεξούσιου». Η εναπόθεση της πραγμάτωσης κάποιων προσδοκιών πάνω στις δυνατότητες που προσφέρει η μισθωτή εργασία είναι τυπική στάση ενός μισθωτού εργάτη ή εργάτριας. Για τους λόγους αυτούς, έχει σημασία να αναγνωρίσουμε την *προλεταριακή διάσταση* του κινήματος ενάντια στη CPE και να το δούμε ως έκφραση του αγώνα ενάντια στον υπάρχοντα καταμερισμό εργασίας και ως ένα ακόμα βήμα ενάντια στην επισφάλεια όχι μόνο της εργασίας, αλλά και της ίδιας της ζωής.¹³ Το κίνημα ενάντια στη CPE ήταν η συνέχεια του κινήματος του 1994 ενάντια στη CIP.¹⁴

Το ζήτημα δεν είναι από ποιο θεσμικό χώρο προέρχεται ο εργάτης και η εργάτρια –αν είναι εκπαιδευόμενη ή απασχολούμενη στους χώρους παραγωγής υπηρεσιών και υλικών εμπορευμάτων– αλλά ο τρόπος που αντιλαμβάνεται τον εαυτό της και τις ανάγκες της. Ποιό είναι άραγε το ιδιαίτερο περιεχόμενο των αναγκών του «φοιτητή» που έρχεται σε σύγκρουση με τις ανάγκες του τωρινού ή μελλοντικού «εργάτη», όταν στις πλείστες των περιπτώσεων πρόκειται για το ίδιο πρόσωπο; Όπως έδειξε το εύρος και η διάρκεια των κινητοποιήσεων, πολλοί φοιτητές και μαθητές έχουν συγκεκριμένους

13 Βλ. το πρώτο μέρος του αφιερώματος όπου περιγράφεται εκτενώς η ιστορία της επιβολής της προσωρινότητας στη Γαλλία.

14 Βλ. στο πρώτο μέρος τη σημείωση 11.

υλικούς λόγους να αντιλαμβάνονται το παρόν και το μέλλον τους ως παρόμοιο με αυτό του συνόλου των εργαζομένων και των ανέργων και να θέλουν να το αλλάξουν προς το καλύτερο, ενώ δεν έλλειψαν και οι μειοψηφικές φωνές που εκφράστηκαν ανοιχτά εναντίον της μισθωτής εργασίας. Το κίνημα ενάντια στη CPE αποτελεί μια από τις εκφράσεις του προλεταριακού αγώνα ενάντια στην προσωρινότητα σήμερα. Η σημασία και η εμβέλεια του μάλιστα εκτείνεται και εκτός των γαλλικών συνόρων. Το δικό μας φοιτητικό κίνημα του Ιουνίου '06 - Μαρτίου '07, είναι το καλύτερο παράδειγμα της επιρροής που άσκησε, έστω κι αν οι ιδιόμορφες ελληνικές συνθήκες οικογενειακής στήριξης των φοιτητών το κάνουν περισσότερο φοιτητικό παρά εργατικό κίνημα.

Η προσωρινότητα της εργασίας στη Γαλλία έχει λάβει όλα αυτά τα χρόνια μεγάλες διαστάσεις είτε μιλάμε για τον ιδιωτικό τομέα (π.χ. στο εργοστάσιο της Renault, στο παρισινό προάστιο Flins-sur-Seine, οι μισοί εργαζόμενοι έχουν σύμβαση ορισμένου χρόνου) είτε για το δημόσιο (π.χ. στο Ταχυδρομείο το ένα τρίτο των εργαζομένων δεν αμείβεται με την επίσημη σύμβαση που ισχύει στον κλάδο –γενικότερα στο δημόσιο τομέα το 16% των 5,4 εκατ. υπαλλήλων εργάζεται με συμβάσεις ορισμένου χρόνου).

Ο αγώνας ενάντια στη CPE δείχνει –εκτός των άλλων– και τον τρόπο που η πάλη ενάντια στην προσωρινότητα μπορεί να είναι αποτελεσματική: δεν είναι μόνο το κλείσιμο των πανεπιστημιακών σχολών από μια μειοψηφία αποφασισμένων, αλλά επίσης το *μπλοκάρισμα της κυκλοφορίας των εμπορευμάτων* –η **επέκταση του αγώνα σ' όλη την πόλη-κοινωνικό εργοστάσιο**– και η εύρεση κοινωνικών συμμαχιών που ισχυροποιούν έναν αγώνα. Θα ήταν μάλλον μάταιο να μιλάμε για επιτυχία του αγώνα ενάντια στη CPE χωρίς τη στήριξη από γονείς, συναδέλφους στη δουλειά και μαθητές λυκείου.

Ιδιαίτερα η συμμετοχή των τελευταίων ήταν αυτή που έκρινε το συσχετισμό δυνάμεων και έγειρε τελικά την πλάστιγγα υπέρ του κινήματος ενάντια στην προσωρινότητα. Η έντονη παρουσία μαθητών και μαθητριών από τα προάστια στις πορείες αποτελεί μια σημαντική παρακαταθήκη για το μέλλον. Από την πλευρά του, το κεφάλαιο διέγνωσε τον προλεταριακό χαρακτήρα του κινήματος και όταν είδε ότι υπήρχε ο κίνδυνος να αγκαλιάσει το σύνολο των προσωρινών, έσπευσε να βάλει στο παιχνίδι τις συνδικαλιστικές ομοσπονδίες, οι οποίες θα προσπαθούσαν να συμπληρώσουν το σημαντικό κενό εκπροσώπησης των φοιτητικών και μαθητικών αγώνων και να τονίσουν ότι ακόμα και ο «ανύπαρκτος» προσωρινός εργάτης πρέπει να εκπροσωπείται από κάποιον. Πόσο μάλλον όταν οι αγώνες του αποδεικνύονται επικίνδυνα αδιαμεσολάβητοι...¹⁵

Αν και αμυντικός –και γι' αυτό ξεκάθαρα περιορισμένος– ο αγώνας ενάντια στη CPE πέτυχε τον στόχο του, όχι όμως με τρόπο που να αφορά αποκλειστικά και μόνο αυτούς που τον διεξήγαγαν. Το ζήτημα της προσωρινότητας δεν τέθηκε ως ζήτημα που αφορά μια συγκεκριμένη κατηγορία εργαζομένων. Αυτό είναι ένα χαρακτηριστικό που δεν το έχουν όλοι οι αμυντικοί αγώνες. Ταυτόχρονα, αυτή ήταν, ίσως, και η αδυναμία του, γιατί σε διαταξικές κοινωνικές ομάδες όπως είναι οι φοιτητές, και οι μαθητές, παραμένει πάντα ανοιχτό το ζήτημα «ποιους τελικά ανάμεσά μας αφορά η CPE» και η κάθε CPE· γιατί, φυσικά, η προσωρινότητα δε θα αφορά όλους τους σημερινούς φοιτητές, παρά μόνο αυτούς που δε θα ανήκουν στην καπιταλιστική ή διευθυντική ελίτ. Θα αφορά, δηλαδή, τη μεγάλη πλειοψηφία τους, για κάμποσα χρόνια τουλάχιστον από τη στιγμή που θα μπουν οριστικά στην αγορά εργασίας. Γι' αυτό και τελικά ένας τέτοιος αγώνας δεν κρίνεται από το αν κινητοποιεί το σύνολο των φοιτητών, κάτι που έτσι κι αλλιώς δε θα γίνει ποτέ, αλλά από το αν απευθύνεται στο σύνολο των προσωρινών εργατών. Γιατί ο συγκεκριμένος αγώνας μπορεί να ξεκίνησε από το φοιτητικό χώρο, αλλά το ζήτημα της προσωρινότητας αφορά πολύ περισσότερους από την πλειοψηφία των φοιτητών.

15 Αυτή άλλωστε είναι και η μεγάλη διαφορά του κινήματος ενάντια στη CPE από τα κινήματα των δασκάλων και των φοιτητών στην Ελλάδα, τα οποία δεν μπόρεσαν ν' απαλλαγούν (κυρίως αυτό των δασκάλων) από τον ασφυκτικό έλεγχο των αριστερών παρατάξεων.

Δύο βδομάδες στη Ρεν

Μορφές οργάνωσης

Το πρώτο πράγμα που έβλεπε κανείς όταν έφτανε μπροστά στο Hall B [κατειλημμένη αίθουσα του πανεπιστημίου] ήταν ένα τεράστιο πανό που έγραφε «lutte sociale, tous a poils» (κοινωνικός αγώνας, ας ξεγυμνωθούμε όλοι). Μέσα υπήρχαν πολλοί άνθρωποι που έπιναν, τραγουδούσαν και φώναζαν και ήταν φανερό ότι δεν ήταν όλοι φοιτητές. Την ίδια στιγμή, στις αίθουσες διδασκαλίας, οι «επιτροπές» προετοιμάζαν τις δράσεις για την επόμενη ημέρα. Τρεις δράσεις είχαν υπερψηφιστεί από τη γενική συνέλευση αυτού του απογεύματος (η οποία είχε συγκεντρώσει γύρω στα 5000 άτομα) για την επόμενη μέρα, Τρίτη, μέρα κατά την οποία θα γινόταν κοινή διαδήλωση με εργάτες και απεργία σε πολλούς τομείς, ιδιαίτερα στο δημόσιο. Οι τρεις δράσεις ήταν: να βάψουμε τα παράθυρα πρακτορείων εύρεσης εργασίας, τραπεζών κτλ, να βάλουμε κόλλα στις κλειδαριές αυτών των κτιρίων και να καταλάβουμε τον κύριο σιδηροδρομικό σταθμό. Καθήκον της «επιτροπής δράσης» ήταν να τις προετοιμάσει. Υπήρχαν πέντε επιτροπές που συναντιόνταν κάθε μέρα, στις οποίες ο καθένας (φοιτητής ή όχι) μπορούσε να συμμετέχει: «δράσης», «εσωτερική» (για τη δημιουργία συνδέσεων με εργάτες του πανεπιστημίου: καθηγητές, προσωπικό καθαρισμού κτλ...), «εξωτερική» (για τη δημιουργία συνδέσεων με εργάτες εκτός πανεπιστημίου, όπως επίσης με μαθητές, άνεργους κτλ...), «κατάληψης» (για την οργάνωση της ζωής στο πανεπιστήμιο: ομάδες περιφρούρησης, βάρδιες καθαρίσματος...) και «καταστολής» (για την πληροφόρηση όλων για τα δικαιώματά μας σε περίπτωση σύλληψης, στο δικαστήριο κτλ...). Αυτές οι επιτροπές έκαναν προτάσεις στις γενικές συνελεύσεις (αν και ήταν δυνατό να κάνει πρόταση κάποιος που δε συμμετείχε σε καμία επιτροπή) και αν αυτές γίνονταν αποδεκτές, οι επιτροπές θα αναλάμβαναν την υλοποίησή τους.

Καταλήψεις σιδηροδρομικών σταθμών

Όταν φτάσαμε στο [σιδηροδρομικό] σταθμό, αυτός είχε ήδη γεμίσει από διαδηλωτές. Κανένας δε χρειάστηκε να φωνάξει για να εκτρέψει τη διαδήλωση. Είχε συμβεί φυσικά, σαν να ήταν προφανές στον καθένα ότι αυτό έπρεπε να κάνουμε (η βροχή είχε βοηθήσει λίγο, επίσης). Ήμασταν χιλιάδες και δεν υπήρχαν μπάτσοι. Εκατοντάδες φοιτητές μαζεύτηκαν στις γραμμές και όλα τα τρένα μπλοκαρίστηκαν. Ήταν διασκεδαστικό και ο κόσμος τραγουδούσε. Άκουσα ότι μερικές βιτρίνες καταστημάτων μέσα στο σταθμό και το εσωτερικό ενός TGV καταστράφηκαν, αλλά δεν το είδα να γίνεται. Μείναμε γύρω στις δύο ώρες και περίπου στις τρεις το απόγευμα μία αυθόρμητη διαδήλωση έφυγε από το σταθμό, ξεκινώντας με 500 άτομα, τα οποία στη συνέχεια αυξήθηκαν στα 1000 περίπου. Κατευθύνθηκε προς τα τοπικά γραφεία του UMP, τα οποία φυλάσσονται πάντα καλά από την αστυνομία και απ' όπου ξεκινάνε πάντα όλα τα επεισόδια. Όταν το μπλόκο της αστυνομίας μας σταμάτησε, ο κόσμος στην πρώτη σειρά άρχισε να πετάει άδεια μπουκάλια στους μπάτσους.

Demenage

Στις δέκα είχαμε ραντεβού για να οργανώσουμε μια δράση ενάντια στον ΟΑΕΔ. Μερικοί θα πήγαιναν στον ΟΑΕΔ πριν από τους άλλους, σε διαφορετική στιγμή ο καθένας, προσποιούμενοι ότι ψάχνουν για δουλειά. Αυτό θα τους εμπόδιζε να κλείσουν τις πόρτες όταν θα έφτανε ο πολύς κόσμος. Στην πραγματικότητα αποδείχτηκε ότι δεν ήταν απαραίτητο, αφού οι εργαζόμενοι του ΟΑΕΔ δεν προσπάθησαν να μας σταματήσουν, δεν κάλεσαν την αστυνομία και μας χαμογελούσαν καθώς κάναμε «demenage»¹ στο μέρος. Βγάλαμε τα πάντα έξω, ακόμη και τους φακέλους και τα αρχεία, και τα μεταφέραμε όλα στη μέση ενός δρόμου εκεί κοντά ώστε να τα χρησιμοποιήσουμε ως οδόφραγμα. Ήμασταν γύρω στους 200 και οι μισοί από μας ήταν μαθητές. Έτσι, η ατμόσφαιρα ήταν πολύ ευχάριστη, ο κόσμος τραγουδούσε και χόρευε. Μείναμε μιάμιση ώρα περίπου, μετά μεταφέραμε τα έπιπλα πίσω, αφού μερικοί μαθητές το 'χαν υποσχεθεί στους εργαζόμενους.

¹ Κατά τη διάρκεια ενός «Demenage» οι διαδηλωτές σχηματίζουν μια «ανθρώπινη μεταφορική αλυσίδα» και βγάζουν όλα τα έπιπλα μιας επιχείρησης στο δρόμο με στόχο το μπλοκάρισμα της λειτουργίας της.

ΠΡΟΑΣΤΙΑ ΚΑΙ «ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΕΣ ΤΑΞΕΙΣ» ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

Πρόκειται για αλήτες (vouous) και αποβράσματα (racaille), το λέω και το υπογράφω

Ο υπουργός Εσωτερικών Νικολά Σαρκοζύ, αναφερόμενος στους νέους των προαστίων, σε συνέντευξή του στο κανάλι France 2 στις 10 Νοεμβρίου 2006.

Ποιός αποφάσισε να κατασκευάσει το Sarcelles και το Les Minguettes, να καταστρέψει το Παρίσι ή τη Λυόν; Σίγουρα, οι μετανάστες εμπλέκονται σ' αυτό το ποταπό έργο. Αλλά δεν έκαναν τίποτα άλλο από το να εκτελέσουν τις διαταγές που τους δόθηκαν· αυτή είναι η συνήθης αθλιότητα του μισθωτού εργάτη... Οι μετανάστες έχουν κάθε δικαίωμα να ζουν στη Γαλλία. Είναι οι εκπρόσωποι της αποστέρησης· και η αποστέρηση είναι μια οικεία κατάσταση στη Γαλλία, τόσο διαδεδομένη –σχεδόν καθολική. Όπως είναι γνωστό, οι μετανάστες έχασαν τη γη και τον πολιτισμό τους και δεν έχουν καταφέρει να βρουν έναν άλλο. Οι γάλλοι βρίσκονται κι αυτοί στην ίδια κατάσταση, πράγμα που δεν μπορεί πλέον να κρυφτεί... Δεν μπορούν όμως να ισχυριστούν ότι δεν αισθάνονται εδώ σαν στο σπίτι τους εξαιτίας των μεταναστών. Πράγματι, έχουν κάθε λόγο να αισθάνονται ξένοι. Αλλά αυτό συμβαίνει επειδή δεν έχει απομείνει τίποτα άλλο εκτός από μετανάστες σ' αυτόν το φρικτό νέο κόσμο της αλλοτρίωσης.

Γκυ Ντεμπόρ, Σημειώσεις πάνω στο «ζήτημα της μετανάστευσης» (1985)

Όψεις των συνθηκών ζωής του προλεταριάτου στο προάστιο Clichy-sous-Bois¹

Το Clichy-sous-Bois είναι ένα προάστιο ανατολικά του Παρισιού έκτασης περίπου 4 τ.χλμ, στις παρυφές του δάσους του Bondy και η σύντομη ιστορία του είναι ενδεικτική των κοινωνικών διεργασιών που συντελούνται στα γαλλικά προάστια. Η αστικοποίησή του ξεκινά το 1955 με τον πληθυσμό του να γνωρίζει μεγάλη αύξηση μεταξύ 1975 και 1999, εξαιτίας ενός ισχυρού μεταναστευτικού κύματος, και στη συνέχεια να σταθεροποιείται λόγω της σκλήρυνσης των μέτρων κατά της λαθρομετανάστευσης. Αυτήν την περίοδο, και στα πλαίσια του κράτους πρόνοιας, χτίζονται οι οικισμοί-υπνωτήρια με τις τεράστιες ομοιόμορφες πολυκατοικίες προκειμένου να στεγαστούν οι μετανάστες εργάτες με τις οικογένειές τους. Πρόκειται για τους ίδιους οικισμούς, τους οποίους μερικά χρόνια αργότερα «καλοθελητές» και «ειδικί»

¹ Διαβάζοντας όσα πρόκειται να ακολουθήσουν, είναι σημαντικό να έχουμε στο μυαλό μας ότι οι πληροφορίες για τη ζωή των προλεταρίων στα γαλλικά προάστια προέρχονται κυρίως από φήμες, κοινωνιολογικές έρευνες, ρεπορτάζ ή μαρτυρίες που δεν είναι πάντα αξιόπιστες. Ακόμα και οι γάλλοι σύντροφοι με τους οποίους συζητήσαμε εξέφρασαν την άγνοιά τους για πολλές πτυχές της ζωής στα προάστια. Η αποτυχία του εργατικού κινήματος μετά τη δεκαετία του '70 να ενσωματώσει την κοινότητα των μεταναστών εργατών επανέρχεται σήμερα ως απομόνωση και γκετοποίηση της, ως διαχωρισμός μεταξύ των « κανονικών» εργατών και των εργατών που μένουν στα προάστια. Αυτή είναι η κοινωνική βάση, πάνω στην οποία εξελίχθηκε η εξέγερση των νεαρών προλεταρίων του Νοεμβρίου του 2005. Αν κρίνουμε πάντως από τη συμμετοχή νεαρών μαθητών από τα προάστια στο κίνημα ενάντια στο CPE μερικούς μήνες μετά, ο διαχωρισμός αυτός έδειξε να σπάει στην πράξη. Αυτή είναι ίσως και η μεγαλύτερη συνεισφορά της εξέγερσης, η σημασία της οποίας νομίζουμε, και ελπίζουμε, ότι θα φανεί τα επόμενα χρόνια.

της αριστεράς και της δεξιάς του κεφαλαίου θα αποκαλέσουν «γκέτο των προαστίων» –και τους ίδιους τους κατοίκους τους «περιθωριακούς», «κλέφτες», «εμπόρους ναρκωτικών»– επιχειρώντας με το βάρος των λέξεων να θάψουν την ιστορική τους προέλευση και τη σημερινή πραγματικότητά τους. Εμείς όμως δεν ξεχνάμε ότι δε θα είχαν βιώσει ό,τι έχουν βιώσει μέχρι σήμερα αν δεν ήταν εργάτες, αν δεν ήταν κομμάτι των απόκληρων αυτού του κόσμου.

Σύμφωνα με τις επίσημες στατιστικές της πόλης, το Clichy αριθμεί 28.274 κατοίκους, από τους οποίους το 38,6% είναι κάτω των 20 ετών² και το 50% κάτω των 25 ετών. Οι κάτοικοι ηλικίας 20-39 ετών αντιπροσωπεύουν το 29,5% του πληθυσμού, οι ηλικίας 40-59 το 22,9% ενώ οι άνω των 60 μόλις το 8,9%. Ο σχολικός πληθυσμός είναι αντίστοιχος μιας πόλης 50.000 κατοίκων, γεγονός το οποίο οφείλεται στο αυξημένο ποσοστό γεννήσεων (21,6 γεννήσεις ανά χίλιους κατοίκους) που είναι από τα υψηλότερα της χώρας.³ Ο πληθυσμός ζει υπό συνθήκες μεγάλης έλλειψης χώρου όπως φαίνεται όχι μόνο από τη σύγκριση του δείκτη πυκνότητας πληθυσμού της πόλης του Clichy (7.158 κάτοικοι ανά τ.χλμ) με τον εθνικό μέσο όρο (108 κάτοικοι ανά τ.χλμ), αλλά και από το γεγονός ότι το 21% των νοικοκυριών της πόλης αποτελούνται από περισσότερα από 5 άτομα. Το τελευταίο αυτό ποσοστό αποτελεί μια ακόμα ιδιαιτερότητα της πόλης του Clichy.⁴ Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγουμε αν λάβουμε υπόψη μας τα χαρακτηριστικά της δομημένης κατοικίας στην περιοχή: το 77,8% των κατοικιών είναι πολυκατοικίες πολλών ορόφων στις οποίες ζει το 80% του πληθυσμού του προαστίου. Δε θα έπρεπε λοιπόν να μας παραξενεύει το γεγονός ότι τα στελέχη και οι ελεύθεροι επαγγελματίες με ανώτερη ή ανώτατη μόρφωση εγκατέλειψαν με γρήγορους ρυθμούς το προάστιο την τελευταία δεκαετία και σήμερα αποτελούν μόνο το 4,7% του πληθυσμού. Και αυτό πριν το ξέσπασμα του Νοέμβρη... Το γαλλικό κράτος έχει ήδη διαγνώσει όλα αυτά τα χρόνια, και μετά από τόσα βίαια επεισόδια με την αστυνομία, την εκρηκτική δυναμική της χωροταξίας του προαστίου αυτού, αλλά το σχέδιο «αναμόρφωσης» του σκοντάφτει, αφενός, στην έλλειψη πόρων και τη σφιχτή δημοσιονομική διαχείριση που επιβάλλει ο νεοφιλελευθερισμός και, αφετέρου, στην απροθυμία του ίδιου του προλεταριάτου να «αναμορφωθεί». Πώς αλλιώς να ερμηνεύσουμε δημοσιεύματα του τύπου που αναφέρουν ότι «... η πόλη επωφελείται ενός από τα πιο σημαντικά προγράμματα στη Γαλλία, συνολικής χρηματοδότησης 330 εκατομμυρίων ευρώ, για την καταστροφή 1.600 συλλογικών κατοικιών και ανακατασκευή 1.900 από τις 4.000 κατοικίες των περιοχών Hauts-de-Clichy και Bosquets, όπου μένουν 17.000 άτομα. Ο δήμαρχος λυπάται που η συνοικία 10.000 κατοίκων του Chêne-Pointu, στο Bas-Clichy, όπου έγιναν τα πρώτα επεισόδια την Πέμπτη, δεν εμπόδισε την εκδήλωσή τους. Από το 2002, η αστυνομία της γειτονιάς μείωσε το δυναμικό της από 35 υπαλλήλους σε 15 στις πάνω συνοικίες και από 15 σε 8 στις κάτω»;⁵

Τα προγράμματα του κράτους πρόνοιας, στα οποία αναφέρεται ο δημοσιογράφος της *Le Monde*, δεν είναι ούτε πρόσφατα, ούτε προσωρινά: έχουν πίσω τους μια ιστορία σχεδόν τριάντα χρόνων. Ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του '70, ξεκινάει η εξεύρεση πόρων για την υλοποίηση του προγράμματος-ομπρέλλα «Πολιτική της Πόλης», «το οποίο προορίζεται για συνοικίες και δήμους, στους οποίους συσσωρεύονται προβλήματα: υποβαθμισμένο αστικό περιβάλλον, άσχημη κατάσταση των κατοικιών, ανεργία, προσωρινότητα, ασθενής οικονομική και εμπορική δραστηριότητα, έλλειμμα δημοσίων υπηρεσιών, μαθησιακές δυσκολίες και κλίμα ανασφάλειας». Η αποφασιστική τομή για τη λήψη πιο συγκεκριμένων μέτρων ενάντια στην «ασεακή κρίση» θα γίνει μετά τις βίαιες συγκρούσεις στη συνοικία

2 Συγκριτικά αναφέρουμε ότι ο μέσος όρος του νομού είναι 28%.

3 Να σημειώσουμε εδώ ότι το ποσοστό του νεανικού πληθυσμού της πόλης του Clichy-sous-bois υπερβαίνει κατά 10% το ποσοστό του ήδη πολύ νεανικού πληθυσμού ολόκληρου του νομού Seine-Saint-Denis, στον οποίο ανήκει η πόλη.

4 Πιο συγκεκριμένα –και εν μέσω μιας τάσης μείωσης του μεγέθους των νοικοκυριών με ταυτόχρονη σταθεροποίηση του αριθμού τους– το 27,6% των νοικοκυριών άνω των 6 ατόμων ζει σε διαμερίσματα τριών δωματίων, ενώ επιπλέον στατιστικά στοιχεία δείχνουν ότι το 47% των κατοικιών βρίσκεται σε πολυκατοικίες άνω των 9 ορόφων, πολλές από αυτές με επιδοτούμενο ενοίκιο. Οι γαλλικές δημόσιες υπηρεσίες μιλούν για «υπερ-κατοίκηση» και «δυσλειτουργία των δημόσιων χώρων» προσπαθώντας να αποκρύψουν με την ξύλινη γλώσσα της «κοινωνικής πολιτικής» την εξαθλίωση που οι στατιστικές της αποδεικνύουν περίτρανα.

5 *Le Monde*, 5.11.2005.

Minguettes της Lyon το καλοκαίρι του 1981, όταν το κράτος και οι ειδικοί του αντελήφθησαν ότι η διαχείριση των «επικίνδυνων τάξεων» σε όλα τα προάστια της χώρας δε χωράει πλέον αναβολή. Ειδικά στο Clichy, όπως και στο διπλανό προάστιο του Montfermeil, έχει εφαρμοστεί το σύνολο σχεδόν των μέτρων που προβλέπονται στο πλαίσιο της «Πολιτικής της Πόλης»:

► Για την περίοδο 1989-1993, το πρόγραμμα «Κοινωνική Ανάπτυξη των Συνοικιών» (Développement Social des Quartiers—DSQ), του οποίου στόχος ήταν η «αναζωογόνηση» της κοινωνικής και οικονομικής ζωής.

► Από το 1994 και μετά, τα δυο αυτά προάστια εντάσσονται στο πρόγραμμα «Σύμβαση Πόλης» (Contrat de Ville), του οποίου πρωταρχικός στόχος είναι «η επανενσωμάτωση των κατοίκων των συνοικιών στη ζωή της πόλης». Μεταξύ των επιμέρους στόχων είναι η οικοδόμηση «ενός αισθήματος αλληλεγγύης μεταξύ των κατοίκων όλης της πόλης» ώστε «οι κάτοικοι των υποβαθμισμένων συνοικιών να αισθανθούν “συνδεδεμένοι” με την πόλη».

► Από το 1996 μέχρι το 2001, εφαρμόζεται το «Μεγάλο Αστικάκό Πρόγραμμα» (Grand Projet Urbain) με παρεμφερή στοχοθεσία.

► Το 1997 δημιουργείται η «Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών» στα πλαίσια του προγράμματος «Συμφωνία Νέας Ύψησης για την Πόλη» (Pacte de Relance Pour la Ville). Πρόκειται για μία από τις εννιά παρόμοιες ζώνες που δημιουργήθηκαν σε ολόκληρη την περιφέρεια του Ile-de-France. Το κράτος προσφέρει 100% απαλλαγές φόρων και επιδότηση των ασφαλιστικών εισφορών σε όλες τις επιχειρήσεις που θα μετεγκατασταθούν σε ένα από τα δυο προάστια. Μέσα σε μερικά χρόνια περίπου 1.000 επιχειρήσεις μεταφέρονται εντός της προαστιακής περιμέτρου και αρχικά η ανεργία πέφτει στο 16%. Στη συνέχεια όμως αυξάνεται πάλι εξαιτίας του γεγονότος ότι οι επιχειρήσεις αρχίζουν να προσλαμβάνουν υπαλλήλους που δε διαμένουν στο προάστιο. Παράλληλα, δημιουργείται και διακοινοτική ζώνη ελεύθερων συναλλαγών που αυξάνει όχι μόνο τα κέρδη των εμπόρων και των επιχειρηματιών, αλλά και σχεδόν διπλασιάζει τους έμμεσους φόρους που αυτοί αποδίδουν στο κράτος.

► Το 2001, το Clichy εντάσσεται στο «Μεγάλο Πρόγραμμα Πόλης» (Grand Projet de Ville). Ήδη έχουν περάσει δεκαπέντε χρόνια από την πρώτη εφαρμογή ολοκληρωμένων παρεμβάσεων από την πλευρά του κράτους κι όμως, οι στόχοι που τέθηκαν δεν έχουν ακόμα πραγματοποιηθεί. Ακόμα γίνεται προσπάθεια «ανακατασκευής των κτιρίων, εγκατάστασης δημοσίων υπηρεσιών, ενσωμάτωσης των συνοικιών στην πόλη με τη βελτίωση των οδικών συγκοινωνιών και την καλύτερη διανομή των κατοικιών»!

► Η πόλη είναι ενταγμένη, μαζί με άλλες εννιά σε ολόκληρη τη Γαλλία, στα ευρωπαϊκά περιφερειακά προγράμματα PIC URBAN I (για την περίοδο 1994-1999) και PIC URBAN II (για την περίοδο 2000-2006).

Το γεγονός ότι ο πληθυσμός παραμένει αριθμητικά σταθερός μετά το 2000 αποτελεί μόνο την επιφάνεια, κάτω από την οποία αποκρύπτονται στοιχεία έντονης προσωρινότητας και κινητικότητας. Καταρχήν, σύμφωνα με πρόσφατες στατιστικές,⁶ ο πληθυσμός του Clichy με ξένη υπηκοότητα φτάνει το 33%—ενώ στις περισσότερες υποβαθμισμένες περιοχές Haut-Clichy και Bas-Clichy τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 45,3% και 40%— παρά το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια πολλοί απέκτησαν τη γαλλική υπηκοότητα.⁷ Παράλληλα, το 41% των νοικοκυριών εγκαταστάθηκαν στην πόλη τα τελευταία 15 χρόνια, ενώ το ποσοστό αποχωρήσεων φτάνει το 56,5%. Η μεγάλη ανανεωσιμότητα του πληθυσμού υπό εντελώς υποβαθμισμένες συνθήκες διαβίωσης εγείρει σημαντικά, και εν πολλοίς αναπάντητα, ερωτήματα για τον

6 Direction politique de la ville, Δεκέμβριος 2005.

7 Στις ίδιες συνοικίες τα ποσοστά των νέων κάτω των 20 ετών είναι αντίστοιχα 44,8% και 42,9%.

τρόπο που κατορθώνει κάθε προλετάριος να επιβιώνει. Θεωρώντας ότι η έλλειψη ενός σταθερού εισοδήματος από μισθωτή εργασία συνιστά καθοριστικό στοιχείο για να χαρακτηριστεί η κατάσταση κάποιου ως «επισημάνης», βρίσκουμε, καταρχήν, από τις ίδιες στατιστικές ότι μόνο το 12,5% των κατοίκων παίρνουν το Ελάχιστο Εισόδημα Ένταξης (Revenu Minimum d'Insertion-RMI).⁸ Και μόνο το γεγονός αυτό αρκεί, πιστεύουμε, για να συνειδητοποιήσει κανείς ότι το σύνολο των νεαρών προλεταρίων κάτω των 25 που μένουν στο Clichy δεν έχουν καμία άλλη δυνατή πηγή εισοδήματος πέραν όσων (ελάχιστων) χρημάτων παίρνουν από την οικογένειά τους, του μισθού από όποια προσωρινή εργασία κάνουν και όσων χρημάτων προέρχονται από παράνομες δραστηριότητες. Γι' αυτό ο όρος «παράλληλη οικονομία» είναι παραπλανητικός, επειδή παραπέμπει αποκλειστικά σε οργανωμένη οικονομική δραστηριότητα και αποκρύπτει το γεγονός ότι η εμπλοκή σε τέτοιου είδους δραστηριότητες αποτελεί όρο επιβίωσης για τη συντριπτική πλειοψηφία του νεαρού προλεταριάτου της περιοχής και απαραίτητο συμπλήρωμα του εισοδήματός του. Η φτώχεια και η εξαθλίωση επεκτείνονται και στην επόμενη ηλικιακή κατηγορία, των άνω των 25 ετών, των γονιών τους: στις 31 Δεκεμβρίου 2002, διαπιστώθηκε ότι το 67,4% των νοικοκυριών του προαστίου κάνουν χρήση των επιδοτήσεων του Ταμείου Οικογενειακών Επιδομάτων (Caisses d'Allocations Familiales-CAF) και ότι το 46,6% εξ' αυτών έχουν εισόδημα κάτω από το όριο της φτώχειας. Συγκριτικά αναφέρουμε ότι αντίστοιχο ποσοστό χρήσης οικογενειακών επιδομάτων για ολόκληρο το νομό του Seine-Saint-Denis είναι 39,4%, ενώ σε εθνικό επίπεδο φτάνει το 31,8%. Οι συνθήκες προσωρινότητας, και η αβεβαιότητα για το μέλλον που αυτές συνεπάγονται, αναπαράγονται καθημερινά και αν χρειαστεί επιβάλλονται από το κεφάλαιο με τη βία: από την 11η Σεπτεμβρίου 2001 και μετά, μετανάστες εργάτες απομακρύνονται διαρκώς από θέσεις εργασίας στην περιοχή του Roissy –στην οποία βρίσκεται κυρίως το γνωστό διεθνές αεροδρόμιο Charles de Gaulle, αλλά και εργοστάσια, επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών κ.α– με το πρόσχημα της «απειλής τρομοκρατικών επιθέσεων». Το εργοστάσιο της Citroen στο Aulnay-sous-bois απέλυσε πέρυσι 600 προσωρινούς εργάτες, ενώ στην περιοχή του Poissy, όπου υπάρχει κι ένα τεχνολογικό πάρκο, ανακοινώθηκε τον Δεκέμβριο του 2005 η απόλυση 500 προσωρινών εργατών.

Είναι λάθος να αναφερόμαστε στους κατοίκους του Clichy –και των προαστίων γενικότερα– σαν να βρίσκονταν συνολικά εκτός της παραγωγικής διαδικασίας. Στατιστικές δείχνουν ότι περισσότερο από το ένα τρίτο των νοικοκυριών στηρίζονται οικονομικά σε έναν τουλάχιστον εργάτη/εργάτρια. Αυτή είναι μια πραγματικότητα που δεν πρέπει να ξεχνάμε. Από εκεί και πέρα, όταν το ποσοστό ανεργίας αγγίζει το 25% και όταν σε περισσότερο από το ένα τέταρτο των νοικοκυριών ο «προστάτης» της οικογένειας είναι χωρίς απασχόληση, είναι αδιαμφισβήτητο ότι στο προάστιο του Clichy βρίσκεται στέγη ένας **εργατικός υπερπληθυσμός**, ένας εφεδρικός στρατός ανέργων. Γι' αυτό θα ήταν ακριβέστερο να μιλάμε για συνύπαρξη εργατών και ανέργων στα προάστια, χωρίς ηλικιακούς φραγμούς ή διακρίσεις: είναι δυνατόν ο ρόλος του εργάτη και του ανέργου να εναλλάσσονται μεταξύ των ατόμων μιας οικογένειας. Επιπλέον, το 71,1% του ενεργού πληθυσμού αποτελείται από εργάτες και υπαλλήλους του ιδιωτικού τομέα, το 17,2% από δημοσίους υπαλλήλους διαφόρων ειδικοτήτων, ενώ κάτω από 6% πέφτει αντίστοιχα το ποσοστό των στελεχών και των επαγγελματιών του εμπορίου. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι ο ενεργός πληθυσμός που κατέχει μια θέση εργασίας μειώνεται σταθερά μέσα στη δεκαετία του '90: από 10.544 στις αρχές της φτάνει σε 9.005 στο τέλος της και όλα δείχνουν ότι το ποσοστό αυτό έχει μειωθεί κι άλλο.

8 Οι προϋποθέσεις για να λάβει κανείς το επίδομα αυτό είναι οι ακόλουθες: 1) Να είναι το λιγότερο 25 ετών ή να έχει υπό την ευθύνη του ένα ή περισσότερα παιδιά ή να περιμένει παιδί· 2) Να διαμένει στη Γαλλία, χωρίς χρονικό περιορισμό. Οι ξένοι χρειάζεται να προσκομίσουν μια κάρτα διαμονής και εργασίας για 3 χρόνια· 3) Να μην είναι μαθητής ή φοιτητής και να μη μετέχει σε πρόγραμμα stage ή σε κάποιο άλλο πρόγραμμα πρόσβασης στην αγορά εργασίας· 4) Να έχει συνολικά μηνιαία εισοδήματα (από μισθούς, συντάξεις, οικογενειακά επιδόματα, επιδόματα ανεργίας) κάτω από ένα ορισμένο πλαφόν. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι για έναν άνθρωπο που ζει μόνος του το πλαφόν αυτό είναι 389,10 ευρώ και για ένα ζευγάρι με δυο παιδιά 817,12 ευρώ (μεγάλη του 2000). Αξίζει να σημειωθεί βέβαια ότι όσοι παίρνουν το RMI δεν προσμετρούνται στους άνεργους, με αποτέλεσμα το ποσοστό ανεργίας να εμφανίζεται χαμηλότερο από όσο είναι στην πραγματικότητα.

Δημιουργία και ανασύνθεση των εργατικών κοινοτήτων στα προάστια

«Είναι η ιδιαίτερη ποιότητα της Μασσαλίας. Εδώ όλοι έχουμε επαφή ο ένας με τον άλλο. Πάντα έτσι ήταν τα πράγματα σε μας. Δεν είμαστε χώρια ο ένας από τον άλλο».

Dia Ghazi, παλαιστινιακής καταγωγής έμπορος στο κεντρικό παζάρι, εξηγώντας γιατί στη Μασσαλία το εύρος των ταραχών ήταν πολύ περιορισμένο σε σχέση με άλλες πόλεις της Γαλλίας. Washington Post, 16 Νοεμβρίου 2005.

«Σε φωνάζουν και σου ζητάνε τα χαρτιά σου. Αν δεν απαντήσεις, τρως χαστούκι. Αν αντισταθείς, σε χτυπάνε και καταλήγεις στη στενή. Σε ένα αγόρι που ξέρω, ο ίδιος μπάσος του ζήτησε τα χαρτιά του δέκα φορές μέσα σε μια μέρα, ενώ ήξερε ποιος ήταν κι ενώ δεν είχε κάνει τίποτα. Αυτό το έκανε σίγουρα για να τον προκαλέσει και να τον σπρώξει στα άκρα. Δεν πρόκειται για ένα μεμονωμένο περιστατικό».

Νεαρός προλετάριος από το Fontenay-sous-Bois, ένα προάστιο ανατολικά του Παρισιού, σε συνέντευξή του στους Financial Times, 4 Δεκεμβρίου 2005.

Σύμφωνα με το σύντομο ιστορικό στο πρώτο μέρος του αφιερώματος, η εξέγερση στη συνοικία Minguettes της Lyon προηγείται χρονικά του καλοκαιριού του '82, οπότε και ξεκινά η κύρια φάση της επιβολής του νεοφιλελευθερισμού στη Γαλλία. Είναι λογικό να υποτεθεί, λοιπόν, ότι η ακολουθούμενη από τότε, διευρυμένη γεωγραφικά –και ακριβότερη οικονομικά– πολιτική καταστολής και ενσωμάτωσης των μεταναστών εργατών και των οικογενειών τους εμπεριέχει στοιχεία αυτής της επιβολής. Ποιά είναι τα στοιχεία αυτά; Σε ποιά χρονική φάση εφαρμόστηκαν; Πολλοί στέκονται στο μέγεθος των ποσών που δαπανώνται για την «αναβάθμιση» των προαστίων και έχουν την ψευδή εντύπωση ότι αυτή η κρατική χρηματοδότηση αποτελεί μέρος του γαλλικού κράτους πρόνοιας και ότι ως εκ τούτου έχει έναν περισσότερο κοινωνικό χαρακτήρα. Η άποψη αυτή, πέραν της επιφανειακότητας και της φιλανθρωπίας της, δεν μπορεί να απαντήσει στο ερώτημα του γιατί εδώ και είκοσι χρόνια τα κρατικά προγράμματα για τα προάστια όχι μόνο πολλαπλασιάζονται, αλλά συμπληρώνονται κιόλας από τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την ίδια στιγμή που οι περικοπές των κοινωνικών δαπανών του κράτους πρόνοιας και η επίθεση στον έμμεσο μισθό και τις κατακτήσεις της εργατικής τάξης συνεχίζονται και οξύνονται.

Τα προγράμματα αυτά, με την κατάλληλη κρατική προπαγάνδα που τα συνοδεύει, εφαρμόστηκαν και συνεχίζουν να εφαρμόζονται στο όνομα της «κοινωνικής ανάμειξης (*mixité sociale*)» και του «περιορισμού των φαινομένων αποκλεισμού». Στόχος τους είναι το «σπάσιμο του γκέτο», δηλαδή η **διάλυση των εργατικών κοινοτήτων των μεταναστών** που στην περίπτωση της Γαλλίας είναι και γεωγραφικά απομακρυσμένες από το κέντρο των πόλεων. Πώς, όμως, δημιουργήθηκε το «γκέτο», με άλλα λόγια, το έλλειμμα ελέγχου των κοινοτήτων των μεταναστών εργατών; Πότε ξεκίνησε η διαδικασία αυτή;

Για να απαντήσουμε τα ερωτήματα αυτά, θα πρέπει να γυρίσουμε αρκετά χρόνια πίσω, στα πρώτα χρόνια μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, όταν το μεταναστευτικό ρεύμα προς τη Γαλλία αποκτά για πρώτη φορά μαζικά αραβικά και βορειοαφρικανικά χαρακτηριστικά.⁹ Στις 2 Νοεμβρίου 1945 εκδίδεται το κυβερνητικό διάταγμα που θα αποτελέσει τη βάση της μεταπολεμικής μεταναστευτικής πολιτικής του

9 Η ιστορία της Γαλλίας ως χώρας υποδοχής μεταναστών ξεκινά ήδη από τα μέσα του 19ου αιώνα, όταν η οικονομική επέκταση και βιομηχανική ανάπτυξη της Δεύτερης Αυτοκρατορίας (1852-1870) απαιτεί πρόσθετα εργατικά χέρια. Έκτοτε, το γαλλικό κεφάλαιο δε θα πάψει να δέχεται μαζικά μετανάστες εργάτες και να βρίσκει τρόπους να τους «επαναπροωθεί» όταν πλέον δεν τους χρειάζεται: από το 1901 μέχρι το 1917, ο μετανάστης εργάτης αρκεί να δηλώσει την κατοικία του στο δημαρχείο για να εγκατασταθεί στη Γαλλία και να ασκήσει ένα επάγγελμα, ενώ στις 2 Απριλίου 1917 δίνεται η δυνατότητα έκδοσης άδειας παραμονής διάρκειας άνω των 15 χρόνων· το 1927 ψηφίζεται νόμος που επιτρέπει την απέλαση, ενώ τη δεκαετία του '30 το γαλλικό κράτος φορτώνει τους πολωνούς μετανάστες εργάτες σε τραίνα για να τους στείλει πίσω στην «πατρίδα» τους... Η κοινωνική

γαλλικού κράτους· η μεταπολεμική ανοικοδόμηση απαιτεί πολλά εργατικά χέρια, κατά προτίμηση ευρωπαϊκά, οι ανάγκες ελέγχου είναι αυξημένες και για το λόγο αυτό το κράτος αποκτά το μονοπώλιο της «εισαγωγής» μεταναστών εργατών στη χώρα. Απώτερος στόχος του κεφαλαίου είναι η υπονόμευση και αντικατάσταση του παλιού ειδικευμένου εργάτη μέσα στο εργοστάσιο από νέους ανειδίκευτους εργάτες. Πάνω σε αυτούς θα μπορούσε να στηριχτεί ο εκσυγχρονισμός της παραγωγικής βάσης και η αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας με την επέκταση της φορντικής αλυσίδας και την ακόμα ευρύτερη εφαρμογή ταιηλορικών μεθόδων κατακερματισμού της εργασίας. Στο πλαίσιο αυτό εκδίδονται άδειες παραμονής διάρκειας ενός, τριών και δέκα χρόνων, ενώ δίνονται κίνητρα για τη μετανάστευση ολόκληρων οικογενειών και την ευκολότερη απόκτηση της γαλλικής υπηκοότητας –στην προοπτική αύξησης του πληθυσμού και βελτίωσης των δημογραφικών συντελεστών. Το διάταγμα προβλέπει, επίσης, την ίδρυση Εθνικού Γραφείου Μετανάστευσης, το οποίο θα ρυθμίζει τις μεταναστευτικές ροές από τις διάφορες ευρωπαϊκές χώρες. Η δημιουργία της ΕΟΚ¹⁰ το 1957 και η συνθήκη της Ρώμης το 1958 προωθούν μεταξύ των πρώτων χωρών-μελών, στα οποία συγκαταλέγεται και η Γαλλία, την ελεύθερη διακίνηση των εμπορευμάτων, άρα και της εργατικής δύναμης.

Είσοδος ενός γκέτο στο Vitry, κατεστραμμένη από μετανάστες από το Μαλί.

Η αναγνώριση της ισχύος της εργατικής τάξης και η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου της στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο έχει ως συνέπεια τον περιορισμό της μετανάστευσης ευρωπαίων εργατών προς τη Γαλλία, με την εξαίρεση της Ισπανίας και της Πορτογαλίας· κι αυτές κατά βάση λόγω των δικτατοριών του Franco και του Salazar. Το 1961 υπογράφεται η γαλλοϊσπανική συμφωνία για τον έλεγχο της μετανάστευσης, μετά την υποχώρηση της μετανάστευσης ιταλών εργατών, ενώ το 1963 η αντίστοιχη γαλλοπορτογαλική. Οι ανάγκες της αξιοποίησης του κεφαλαίου απαιτούν, όμως, περισσότερα εργατικά χέρια, τα οποία πλέον είναι αναγκαίο να βρεθούν εκτός Ευρώπης. Κατά συνέπεια, στις αρχές της δεκαετίας του '60 οι μεταναστευτικές ροές προς τη Γαλλία διαφοροποιούνται και περιλαμβάνουν πλέον ένα σημαντικό ρεύμα μεταναστών εργατών από το Μαρόκο και την Τυνησία, ενώ μετά το τέλος του πολέμου στην Αλγερία (1954-1962) κάνει την εμφάνισή του ένα πολύ ισχυρό κύμα μετανάστευσης της εργασίας από αυτή τη χώρα. Επιπρόσθετα, από το 1964 και μετά εμφανίζεται ένα μεταναστευτικό ρεύμα από τις χώρες της υποσαχάριας Αφρικής. Το προηγούμενο αποικιοκρατικό καθεστώς στις χώρες αυτές δημιούργησε την αποτελεσματικότερη δίοδο για τη μετανάστευση εργατών στη Γαλλία, αλλά και τη βάση για τη ρατσιστική αντιμετώπισή τους από το γαλλικό κράτος.

Η οικοδόμηση των οικισμών για τη διαμονή των μεταναστών εργατών αναλαμβάνεται από το γαλλικό κράτος και πιο συγκεκριμένα από την Εθνική Κατασκευαστική Εταιρεία για τη Στέγαση των Εργατών (Société Nationale de Construction pour le Logement des Travailleurs, SONACOTRA). Οι οικισμοί αυτοί σχεδιάζονται για τη στέγαση αποκλειστικά ανδρών μεταναστών που ζουν και εργάζονται μόνοι τους στη

ιστορία της Γαλλίας είναι στενά συνυφασμένη με τη μετανάστευση· ενδεικτικά αναφέρουμε ότι στα μέσα της δεκαετίας του 1880 (δηλαδή, τριάντα χρόνια μετά την έναρξη της μαζικής μετανάστευσης) ο ξένος πληθυσμός αποτελεί σχεδόν το 3% του συνολικού και ότι το 1930 η Γαλλία έχει μεγαλύτερο ποσοστό ξένου πληθυσμού από τις ΗΠΑ. Για πρώτη φορά χρησιμοποιούνται μετανάστες εργάτες από τη Βόρεια Αφρική στα εργοστάσια παραγωγής πυρομαχικών κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

10 Πρόδρομος της σημερινής Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Γαλλία· προορίζονται για τους μη ευρωπαϊούς μετανάστες και η περιορισμένη επιφάνεια των παρεχόμενων διαμερισμάτων-κλουβιών θεωρήθηκε ότι θα αποθάρρυνε την εγκατάσταση των οικογενειών τους στον ίδιο χώρο. Παράλληλα, οι οικισμοί αυτοί τοποθετούνται χωροταξικά σε συνοικίες γύρω και μακριά από το κέντρο των πόλεων, χωρίς τις ευκολίες που συνεπάγεται η σύνδεση με τον πολεοδομικό ιστό τους και προορισμένοι σχεδόν αποκλειστικά για την ξεκούραση και τον ύπνο των εργατών. Ακόμα περισσότερο, όμως, η απόσταση που τους χωρίζει από το κέντρο των πόλεων συνεπάγεται τον ευκολότερο έλεγχο της κυκλοφορίας των μεταναστών και την ελαχιστοποίηση της επίδρασής τους στην υπόλοιπη ζωή της πόλης.¹¹

Το κεφάλαιο έχει ανάγκη την εργατική δύναμη από την Αφρική, δεν είναι όμως διατεθειμένο να της αναγνωρίσει πλήρη εργασιακά και κοινωνικά δικαιώματα· γι' αυτό και δε θα εμποδίσει ποτέ ολοκληρωτικά την «παράνομη» μετανάστευση, αλλά θα επιδιώξει να αναπαράγει κατά καιρούς την «παρανομία» αυτή ως μια ακόμα διαίρεση εντός της εργατικής τάξης. Με πρώτο στάδιο την υποβάθμιση της κατοικίας και το χωροταξικό αποκλεισμό, το κεφάλαιο επιδιώκει να μειώσει τις προσδοκίες των μεταναστών εργατών για μια καλύτερη ζωή και να τους κάνει να αισθανθούν ότι είναι ανεπιθύμητοι, και άρα προσωρινοί. Έχοντας ήδη υποχρεωθεί να αναγνωρίσει την ισχύ της γαλλικής εργατικής τάξης, το κεφάλαιο δεν είναι διατεθειμένο να αφήσει χώρο στους μετανάστες εργάτες να ισχυροποιήσουν τη δική τους κοινότητα και να διεκδικήσουν μια καλύτερη ζωή. Ποιός είναι άλλωστε ο καλύτερος τρόπος να αποδυναμωθεί μια κοινότητα, αν όχι αποκόβοντάς την από τον ευρύτερο κοινωνικό ιστό και την επαφή με τους άλλους προλετάριους; Στη Γαλλία, το σχέδιο διαίρεσης της εργατικής τάξης αποκτά πρώτ' απ' όλα μια χωροταξική διάσταση· ντόπιοι και μετανάστες προλετάριοι θα γεννιούνται και θα ζουν υπό διαφορετικές συνθήκες, σε διαφορετικό αστικό περιβάλλον, απομονωμένοι και διαχωρισμένοι. Επιπλέον, το σχέδιο αυτό, ντυμένο με το δημοκρατικό ένδυμα των «ίσων ευκαιριών», δεν αποτελεί παρά μια μόνο όψη της επένδυσης του κεφαλαίου στο ρατσισμό και τις διακρίσεις στο εσωτερικό της τάξης.

Οι μετανάστες εργάτες όμως θα αντέξουν, θα παραμείνουν στη Γαλλία και θα συμμετάσχουν σε ταξικούς αγώνες ενάντια στην εξουσία του κεφαλαίου. Η κοινωνική επιρροή της γενικής απεργίας του Μάη του '68 είναι τεράστια, όπως τεράστια είναι πλέον και η ανησυχία του κεφαλαίου για το μέλλον της καπιταλιστικής συσσώρευσης. Η Γαλλία δεν είναι δυνατόν να υποδέχεται μετανάστες όταν το εργατικό κίνημα είναι τόσο ισχυρό. Πώς μπορεί, άλλωστε, να ερμηνευτεί διαφορετικά η συμφωνία του γαλλικού με το νεοσύστατο αλγερινό κράτος στις 29 Ιουλίου 1968 για περιορισμό της μετανάστευσης αλγερινών εργατών; Η ανησυχία στους κύκλους των καπιταλιστών είναι μεγάλη και, όπως έχουμε δει στο πρώτο μέρος, αναζητούν επειγόντως διέξοδο από την κρίση κερδοφορίας μέσω, πάνω απ' όλα, της αποδυνάμωσης της ισχύος της εργατικής τάξης.

Η καπιταλιστική αντεπίθεση δε θα αφήσει απ' έξω το πιο αδύναμο κοινωνικά κομμάτι της εργατικής τάξης, τους μετανάστες εργάτες –οι οποίοι πλέον προέρχονται από διάφορες περιοχές του πλανήτη– κάνοντας ένα ακόμα βήμα προς την περαιτέρω διαίρεσή τους και τη μετατροπή τους σε φτηνή, προσωρινή εργασία. Στις 23 Φεβρουαρίου και τις 15 Σεπτεμβρίου 1972 ψηφίζονται νόμοι που εξαρτούν

11 Νομίζουμε πως έχει αξία μια σύγκριση με την περίοδο του φασισμού στη Γαλλία. Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και της κατοχής της Γαλλίας από τους Γερμανούς, η κυβέρνηση του Vichy εφάρμοσε μια νέα πολιτική απέναντι στους ξένους. Στις 4 Οκτωβρίου 1940 ψηφίζεται νόμος που αποκλείει τους εβραίους από την κοινωνική ζωή και επιτρέπει το κλείσμό τους σε ειδικά στρατόπεδα μετά από απόφαση του αρμόδιου νομάρχη. Στις 27 Σεπτεμβρίου 1940, ο νόμος που αφορά τους ξένους μη εβραϊκής καταγωγής προσδιορίζει «τους ξένους που είναι υπεράριθμοι για την εθνική οικονομία»· ο ξένος υπόκειται σε στενή παρακολούθηση, δεν έχει πλέον το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και δεν επωφελείται της εργατικής νομοθεσίας.

την άδεια παραμονής στη Γαλλία από τη διατήρηση μιας θέσης εργασίας: η απώλεια της θέσης εργασίας συνεπάγεται την απώλεια της άδειας παραμονής. Στόχος του κεφαλαίου είναι να καταπινγεί εν τη γενέσει του το εργατικό κίνημα των μεταναστών, κίνημα που είχε αρχίσει να αναπτύσσεται στο εσωτερικό των μεγάλων εργατικών αγώνων μετά το '68. Στη Ρενώ, για παράδειγμα, ντόπιοι και ξένοι εργάτες είχαν ξεκινήσει κοινούς αγώνες με εξισωτικό και αντι-ιεραρχικό περιεχόμενο, ενάντια στις διαφορές των μισθών και των κατηγοριών. Όπως εξηγήσαμε στο πρώτο μέρος, η Γαλλία είχε εισέλθει σε μια φάση κρίσης της «επιστημονικής οργάνωσης της εργασιακής διαδικασίας» ως τεχνικής κυριαρχίας πάνω στην εργασία.

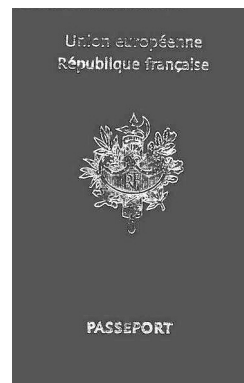
Ενάντια στους προαναφερόμενους νόμους και τις αυξανόμενες απελάσεις οι μετανάστες αντιδρούν στην αρχή αμήχανα. Σύντομα διαμορφώθηκαν όμως δύο τάσεις μέσα στο κίνημα ενάντια στις απελάσεις. Η μία τάση οργανώθηκε στην «Επιτροπή Υπεράσπισης των Δικαιωμάτων των Μεταναστών στη Ζωή και τη Δουλειά», η οποία δεχόταν, όπως και η CGT, την «αναγκαιότητα ρύθμισης της μετανάστευσης», θέλοντας να βάλει απλώς όρια στην κακομεταχείριση των ήδη εγκαταστημένων μεταναστών. Η άλλη τάση οργανώθηκε στις «Ενιαίες Επιτροπές Γάλλων-Μεταναστών» και είχε έναν περισσότερο εργατικό προσανατολισμό. Και οι δύο τάσεις στηρίχθηκαν σε μεγάλο βαθμό από την εξωκοινοβουλευτική αριστερά που τότε είχε ακόμα μεγάλη δύναμη στη Γαλλία. Η διαφορά τους ήταν ότι η πρώτη στηριζόταν ακόμα και από την Καθολική Εκκλησία ενώ η δεύτερη συντόνιζε κυρίως τις δεκάδες επιτροπές που είχαν φτιαχτεί αυθόρμητα στις γειτονιές. Χάρη στις ενέργειες της πρώτης τάσης, διεξάγονται από το Νοέμβριο του 1972 μέχρι τον Ιούνιο του 1973 απεργίες πείνας μεταναστών εργατών, που επρόκειτο ν' απελαθούν, στις μεγαλύτερες πόλεις της Γαλλίας με μόνο όμως αποτέλεσμα τη δικαίωση των άμεσα εμπλεκόμενων σ' αυτές. Παράλληλα, φουντώνει μέσα στα εργοστάσια ένα νέο κίνημα εργατών μεταναστών που συνδέει άμεσα τους αγώνες με εργατικά αιτήματα με τον αγώνα για τα πολιτικά δικαιώματα των μεταναστών. Το καινούριο φαινόμενο είναι αυτό της εμφάνισης ανεξάρτητων μεταναστευτικών οργανώσεων (Κίνημα Αράβων Εργατών, Συντονιστικό των Ισπανών Εργατών του Παρισιού κλπ), το οποίο προσδίδει έναν εθνικό τόνο στους μέχρι τότε κοινούς, καθαρά εργατικούς αγώνες του πολυεθνικού προλεταριάτου. Η κυβέρνηση αντιδρά χρησιμοποιώντας ταυτόχρονα ενσωμάτωση και καταστολή. Οι διατάξεις για τις απελάσεις δεν αλλάζουν αλλά εφαρμόζονται επιλεκτικά εις βάρος των πιο μαχητικών στοιχείων του νέου μεταναστευτικού κινήματος. Παράλληλα, ένας νέος νόμος, τον Ιούνιο του 1973, δίνει τη δυνατότητα στους «λαθραίους» μετανάστες εργάτες που εισήλθαν στη Γαλλία πριν από την 1η Ιουνίου 1973 να νομιμοποιηθούν με προθεσμία μέχρι τις 30 Σεπτεμβρίου 1973. Οι συνεχιζόμενες αντιδράσεις μέρους της «κοινής γνώμης» και των οργανωμένων μεταναστών εργατών θα έχουν ως συνέπεια την κατάργηση τον Ιούνιο του 1974 όλων των σχετικών διατάξεων που ψηφίστηκαν τα δυο τελευταία χρόνια.

Με το πέρασμα του χρόνου, η κρίση βαθαινει και ο ταξικός συσχετισμός δύναμης μεταξύ κεφαλαίου και εργασίας στέκεται εμπόδιο στο ξεπέρασμά της. Ταυτόχρονα, όσον αφορά τις κοινότητες των μεταναστών εργατών, αρχίζουν να εμφανίζονται οι πρώτες βίαιες αντιδράσεις απέναντι στην κρίση και μαζί τους έχει αρχίσει να γίνεται ορατό ένα έλλειμμα ελέγχου. Η κυκλοφορία των αγώνων είναι παγκόσμια και το κύμα εξεγέρσεων που είχε προηγηθεί στις πόλεις των ΗΠΑ την περίοδο 1964-1968, με κορυφαία στιγμή την εξέγερση στο Watts του Los Angeles,¹² υπενθυμίζει στη γαλλική ελίτ ποιες θα είναι οι συνέπειες αν αποτύχει η ενσωμάτωση και οι κοινότητες των μεταναστών εργατών αφεθούν ανεξέλεγκτες στην τύχη τους. Βρισκόμαστε πάντα στις αρχές της δεκαετίας του '70, όταν οι κρατικοί υπάλληλοι αρχίζουν να αντιλαμβάνονται τα πρώτα σημάδια του ελλείμματος αυτού. Στις 5 Απριλίου 1973, ο τότε υπουργός Δημοσίων Έργων Olivier Guichard βάζει επίσημα τέλος στην κατασκευή των μεγάλων συγκροτημάτων κατοικιών, «τα οποία δεν αντιστοιχούν στις προσδοκίες των κατοίκων τους και των οποίων η κατασκευή δε δικαιολογείται οικονομικά». Το διάταγμα που δημοσιεύεται έχει επίσης στόχο να «εμποδίσει τις τάσεις αποκλεισμού που συνεπάγεται η αναδιανομή των διαφόρων κατηγοριών κατοικιών μεταξύ των κοινοτήτων των αστιακών συγκροτημάτων». Τον Ιούνιο του ίδιου χρόνου, ιδρύεται η ομάδα «Κατοικία και κοινωνική ζωή» υπό τον Robert Lion, διευθυντή του τμήματος κατασκευών του υπουργείου,

12 Στις 11 Αυγούστου 1965, ο βίαιος αστυνομικός έλεγχος και η σύλληψη ενός μαύρου γίνονται η αφορμή για το ξέσπασμα ταραχών στην κατά 99% κατοικούμενη από μαύρους συνοικία Watts του Los Angeles. Οι καταστροφές και οι συγκρούσεις με την αστυνομία θα διαρκέσουν 5 μέρες και στον απολογισμό τους περιλαμβάνονται, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, 34 νεκροί, 1.100 τραυματίες, 4.000 συλλήψεις, 600 κτίρια κατεστραμμένα ή με ζημιές, συνολικού ύψους 35 εκατ.δολ.

η οποία έχει την ευθύνη «της βελτίωσης των κοινωνικών σχέσεων στα μεγάλα συγκροτήματα». Η σχετική έρευνα που διενεργεί η ομάδα αυτή επιβεβαιώνει την άποψη των κρατικών υπαλλήλων: «φτώχεια και εξατομίκευση της καθημερινής ζωής, εξασθένηση των τοπικών κοινωνικών δομών, αποξένωση, στο εσωτερικό των κοινοτήτων, των φτωχότερων ομάδων από τις ομάδες εκείνες που αποταμιεύουν με την προσδοκία της πρόσβασης στην ατομική ιδιοκτησία, γκετοποίηση των νέων»· και καταλήγει σε προτάσεις σχετικά με το τι πρέπει να γίνει: «αναβάθμιση των πιο υποβαθμισμένων κατοικιών και βεβαίως ανάπτυξη μιας κοινοτικής κοινωνικής ζωής με τόνωση του ενδιαφέροντος και συμμετοχή των κατοίκων».

Χωρισμός των μεταναστών σε «καλούς που αποταμιεύουν» και συμμετέχουν στο όνειρο της ατομικής ιδιοκτησίας και «κακούς που συμβάλλουν στην υποβάθμιση του προαστίου» και δε συμμετέχουν στην κοινωνική ζωή· ενσωμάτωση για τους πρώτους και απέλαση/καταστολή για τους δεύτερους: από αυτό το σημείο και μετά τίθενται οι βάσεις του νεοφιλελεύθερου σχεδίου περαιτέρω διάσπασης και εγκληματοποίησης της κοινότητας των μεταναστών εργατών και **επινόησης των «επικίνδυνων τάξεων»** «που εντείνουν το αίσθημα ανασφάλειας των πολιτών». Η καταστολή και η ενσωμάτωση αποτελούν τις δυο συμπληρωματικές όψεις του σχεδίου αυτού όπως εφαρμόζεται στην πράξη από την αστυνομική επιτήρηση και τα προγράμματα αναβάθμισης του αστικού περιβάλλοντος αντίστοιχα. Αυτό εξάλλου υπογραμμίζει και η κοινή χρονική τους αφετηρία: τον Αύγουστο του 1976 δημιουργείται το Ταμείο Αστυακής Ανάπλασης (Fonds d' Aménagement Urbain-FAU) και το 1977 ξεκινάει το πρώτο «Πρόγραμμα Προάστιο (Plan Banlieue)» από τον Jacques Barrot, υπουργό Στέγασης, που βασίζεται στις συμβάσεις που υπογράφουν οι δήμοι, οι οργανισμοί επιδότησης ενοικίου και το κράτος· παράλληλα, τον Σεπτέμβριο του 1977, μια επιτροπή έρευνας πάνω στη βία και την εγκληματικότητα των ανηλίκων δημοσιεύει τα συμπεράσματά της σε μια αναφορά με τίτλο «Απαντήσεις στη βία»: έχοντας διαγνώσει την εμφάνιση ενός «γενικευμένου αισθήματος ανασφάλειας», η αναφορά προτείνει την επαναχρησιμοποίηση των αστυνομικών δυνάμεων και της στρατοχωροφυλακής με στόχο «την αύξηση της πυκνότητας των δυνάμεων ασφαλείας στις νέες αστικοποιημένες ζώνες όπου η απουσία τους είναι έντονα αισθητή» και υπογραμμίζει τις εγγενείς «δυσλειτουργίες» των συγκροτημάτων συλλογικής κατοικίας. Για δεύτερη φορά στην κοινωνική ιστορία της Γαλλίας –η πρώτη εντοπίζεται χρονικά στη δεκαετία του '30– η ισχύς της εργατικής τάξης δημιουργεί κρίση συσσώρευσης του κεφαλαίου· για δεύτερη φορά το καπιταλιστικό κράτος μετονομάζει τους μετανάστες εργάτες σε «**υπεράριθμους**» και τη μετανάστευση σε «**κοινωνικό πρόβλημα**».

Ο νέος προσανατολισμός της ταξικής μεταναστευτικής πολιτικής αρχίζει να σχηματοποιείται με τους νόμους που ψηφίστηκαν από την κυβέρνηση του Βαλερύ Ζισκάρ ντ' Εσταίν το 1974 –αμέσως μετά την πετρελαική κρίση του 1973 που, όπως έχουμε δει, έριξε ακόμα περισσότερο τα κέρδη των καπιταλιστών– οπότε και τίθεται σε εφαρμογή η αυστηρότερη επιτήρηση των μεταναστευτικών ροών· ένα ολόκληρο οπλοστάσιο νόμων και διαταγμάτων υπογράφονται ή τροποποιούνται από την περίοδο αυτή και μετά, τα οποία ουσιαστικά απαγορεύουν την είσοδο νέων μεταναστών εργατών μέσω του αυστηρού ελέγχου των αδειών παραμονής, ενώ παράλληλα ενθαρρύνουν την εθελοντική επιστροφή των μεταναστών στη χώρα προέλευσής τους,¹³ ρίχνοντας πλέον το βάρος στην ενσωμάτωση όσων παραμένουν στη γαλλική κοινωνία. Η απαγόρευση εισόδου νέων μεταναστών θα διαρκέσει τυπικά μέχρι το 1977, ενώ το 1975 θα επιτραπεί εκ νέου η επανένωση των οικογενειών που είχε ανακληθεί το 1974 υπό το πρίσμα πιθανόν ότι για μια οικογένεια η ενσωμάτωση και η καλλιέργεια μικροαστικών προσδοκιών είναι περισσότερο πιθανή απ' ό,τι για έναν μετανάστη που ζει ως εργένης. Από την περίοδο αυτή και μετά, η όποια μετανάστευση προς τη Γαλλία θα αφορά κυρίως γυναίκες, με ή χωρίς παιδιά: το, επίσημο τουλάχιστον, μεταναστευτικό κύμα αποκτά θηλυκά χαρακτηριστικά. Την ίδια στιγμή προσδιορίζονται με μεγαλύτερη σαφήνεια από το κράτος οι προϋποθέσεις της ενσωμάτωσης: βελτίωση των συνθηκών στέγασης, εκμάθηση της γαλλικής

13 Το 1977 συμφωνείται η παροχή βοήθηματος 10.000 φράγκων σε όσους θελήσουν εθελοντικά να επιστρέψουν πίσω στην «πατρίδα» τους.

γλώσσας, επαγγελματική εκπαίδευση, προώθηση του πολιτισμού.¹⁴ Το 1978 ενεργοποιείται ένας μηχανισμός οργανωμένων, και εν πολλοίς εκβιαστικών, «επιστροφών» ενός μέρους του εργατικού δυναμικού που αναμένει τη νομιμοποίηση και που μπορεί σε κάποιες περιπτώσεις να διαμένει ήδη αρκετά χρόνια στη Γαλλία· οι εργάτες από τα αραβικά κράτη της Βόρειας Αφρικής, το επονομαζόμενο Maghreb, βρίσκονται στο στόχαστρο των μέτρων αυτών. Υπέρ των «επιστροφών» αυτών γίνεται προπαγάνδα για πέντε χρόνια στις χώρες αυτές και ιδιαίτερα στην Αλγερία. Το 1980 ψηφίζεται νόμος για την πρόληψη της παράνομης μετανάστευσης, ο λεγόμενος νόμος Bonnet, ο οποίος όχι μόνο δυσκολεύει ακόμα περισσότερο τη διαμονή στη γαλλική επικράτεια, αλλά χαρακτηρίζει επίσης την παράνομη είσοδο και παραμονή στη χώρα –η οποία είναι αρκετά διαδεδομένη τα τελευταία χρόνια λόγω της σκλήρυνσης των προϋποθέσεων εισόδου– «απειλή για τη δημόσια τάξη» και αιτία απέλασης. Επιπρόσθετα, επιτρέπει την απέλαση των «παράνομων» και όσων η άδεια παραμονής δεν ανανεώνεται προβλέποντας τη συνοδεία του υπό απέλαση ξένου ως τα σύνορα και τον εγκλεισμό του σε ένα κτίριο «σωφρονιστικού χαρακτήρα» για ένα διάστημα έως επτά ημερών, αν καθυστερήσει να εγκαταλείψει άμεσα τη χώρα. Η κυκλοφορούμενη νεοφιλελεύθερη αντιπίθεση από την πλευρά του κεφαλαίου αρχίζει να παίρνει σάρκα και οστά, εγκαινιάζοντας τη μερική αντικατάσταση του κράτους πρόνοιας από το **ποινικό κράτος**.

Σχολείο αλληλέγγυο με τους παράνομους μετανάστες

Η σκλήρυνση της μεταχείρισης που επιφυλάσσεται στους μετανάστες εργάτες δε θα μείνει χωρίς αντιδράσεις, αν και όχι πάντα προς όφελος της ριζοσπαστικοποίησης των ταξικών αγώνων. Στις 2 Απριλίου 1980, ένας προτεστάντης πάστορας, ένας καθολικός παπάς και ένας μετανάστης από την Αλγερία ξεκινούν απεργία πείνας ως διαμαρτυρία για τις απελάσεις μεταναστών εργατών –η πολιτική των απελάσεων στοχεύει ιδιαίτερα τους νέους της δεύτερης γενιάς· η απεργία αυτή θα σταματήσει στις 30 του ίδιου μήνα μετά την ανακοίνωση του υπουργού Εσωτερικών για τρίμηνη αναστολή των απελάσεων νεαρών μεταναστών, με την εξαίρεση όσων έχουν διαπράξει σοβαρά αδικήματα. Στις 10 Μαΐου 1980 πραγματοποιείται στο Παρίσι μεγάλη πορεία δεκάδων οργανώσεων προς υποστήριξη των μεταναστών εργατών· μεταξύ των αιτημάτων τους είναι η κατάργηση των περιορισμών για την απόκτηση των αδειών παραμονής και την εγγραφή αλλοδαπών φοιτητών στα γαλλικά πανεπιστήμια. Στις 7 Ιουνίου 1980, πραγματοποιούνται σε αρκετές μεγάλες γαλλικές πόλεις διαδηλώσεις ενάντια στη μεταναστευτική πολιτική της κυβέρνησης μετά από κάλεσμα εβδομήντα αντιρατσιστικών, θρησκευτικών και άλλων ενώσεων. Η απροθυμία του επίσημου εργατικού κινήματος να υπερασπίσει τους μετανάστες εργάτες απέναντι στη νεοφιλελεύθερη επίθεση θα έχει ως αποτέλεσμα τη δήλωση του γενικού γραμματέα του υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων Lionel Stoloru ότι «δεν τίθεται πλέον θέμα υποδοχής ξένου που έρχεται να μείνει μόνος του στη Γαλλία». Ο ίδιος θα ταξιδέψει λίγο αργότερα στη Σενεγάλη, όπου θα υπογράψει συμφωνία «για τη δημιουργία μιας οδού επιστροφής των σενεγαλέζων εργατών που έχουν μεταναστεύσει στη Γαλλία». Από τη δημιουργία της οδού, βέβαια, μέχρι την επιστροφή η απόσταση είναι μεγάλη, ειδικά αν οι μετανάστες εργάτες έχουν έρθει στη Γαλλία για να μείνουν μόνιμα και όχι προσωρινά.

Η εκλογή της κυβέρνησης Μιτεράν τον Μάιο του 1981 και οι αποφάσεις της για σχετική αλλαγή της μεταναστευτικής πολιτικής είναι αντανάκλαση του γεγονότος ότι ο ταξικός συσχετισμός δύναμης στη Γαλλία δεν τροποποιείται τόσο γρήγορα υπέρ του κεφαλαίου όσο αυτό θα ήθελε και θα αναδείξουν ένα βασικό χαρακτηριστικό του νεοφιλελεύθερου σχεδίου: η εφαρμογή του δε γίνεται χωρίς αντιφάσεις και πιασχυρισμούς. Μια από τις πρώτες εντολές του νέου υπουργού Εσωτερικών Gaston Deferre στους νομάρχες είναι η αναστολή όλων των απελάσεων, η έκδοση προσωρινών αδειών παραμονής για όσους ε-

¹⁴ Το 1975 μάλιστα ψηφίζεται νόμος που επιτρέπει στους μετανάστες να εκλέγονται ως εργατικοί αντιπρόσωποι σε μια επιχείρηση!

πωφεληθούν από την αναστολή αυτή και, τέλος, η απαγόρευση απέλασης όλων των ξένων που είναι γεννημένοι στη Γαλλία ή εισήλθαν στο γαλλικό έδαφος πριν την ηλικία των 10 ετών· το κεφάλαιο αποφασίζει να παίξει πιο δυνατά το χαρτί της διαίρεσης/ενσωμάτωσης των μεταναστών χωρίζοντας τους σε παλιούς και νέους και τονώνοντας τους εθνικούς δεσμούς των νεαρών μεταναστών με το γαλλικό κράτος, επιδιώκοντας να τους κάνει να αισθανθούν πιο «Γάλλοι». Ταυτόχρονα, βέβαια, συνεχίζεται η υπογραφή διμερών συμφωνιών περιορισμού της μετανάστευσης με τις ενδιαφερόμενες χώρες της Αφρικής, ενώ στις 8 Αυγούστου 1981, ο υπουργός Εξωτερικών, από το Αλγέρι όπου βρίσκεται για επίσημη επίσκεψη, ανακοινώνει προσχέδιο νόμου που θα επιτρέπει την ψήφο στις δημοτικές εκλογές για τους μετανάστες που είναι εγκατεστημένοι στη Γαλλία· μια διακήρυξη για λόγους εντυπώσεων και μόνο.

Στο τέλος του καλοκαιριού του 1981, είναι ήδη γνωστή στο γαλλικό κράτος η πρώτη αντίδραση του νεανικού πολυεθνικού προλεταριάτου της Μεγάλης Βρετανίας στην ένταση της κρατικής καταστολής και τη βίαιη νεοφιλελεύθερη επίθεση, πιο γνωστή με το όνομα «θατσερισμός».

εκφράστηκε με το κύμα εξεγέρσεων σε αρκετές πόλεις της χώρας μεταξύ 3 και 11 Ιουλίου 1981 και ιδιαίτερα με την εξέγερση στο Brixton του νοτίου Λονδίνου τη νύχτα της 11ης Ιουλίου 1981.¹⁵ Οι ταραχές στο εργατικό προάστιο Les Minguettes της Lyon, οι οποίες λαμβάνουν χώρα το ίδιο καλοκαίρι υπολείπονται σε ένταση από τα γεγονότα στο Brixton. Ως τότε όμως; Το γαλλικό κράτος θα βγάλει τα συμπεράσματά του από τις ταξικές συγκρούσεις στη Μεγάλη Βρετανία –μια χώρα, στην οποία η εγκατάσταση του πολυεθνικού προλεταριάτου προηγείται χρονικά της Γαλλίας και η οποία αποτελεί ένα από τα πρώτα εργα-

στήρια εφαρμογής των σκληρών νεοφιλελεύθερων μέτρων– και θα δώσει μια νέα δυνατότητα νομιμοποίησης σε παράνομους μετανάστες με νόμο που ψηφίζεται στις 18 Αυγούστου 1981: προϋπόθεση νομιμοποίησης είναι η απόδειξη διαμονής στη Γαλλία από την 1η Ιανουαρίου 1981 και σταθερής απασχόλησης εδώ και ένα έτος τουλάχιστον, ενώ οι νομιμοποιημένοι μετανάστες εργάτες θα πάρουν άδεια εργασίας και παραμονής για ένα ακόμα έτος, με την εξαίρεση των αλγερινών εργατών, των οποίων η άδεια θα έχει διάρκεια τρία χρόνια και τρεις μήνες.

Επιπλέον, με νόμο που ψηφίζεται στις 27 Οκτωβρίου 1981 προβλέπονται «εγγυήσεις» για το καθεστώς απελάσεων των παράνομων μεταναστών: απέλαση δεν μπορεί να γίνει παρά μόνο αν ο μετανάστης έχει καταδικαστεί σε ποινή φυλάκισης το λιγότερο ενός έτους· η «επαναπροώθηση» των μεταναστών γίνεται πλέον δυνατή μόνο με απόφαση δικαστηρίου και όχι μέσω της διοικητικής οδού· απέλαση ανήλικων ξένων δεν μπορεί πλέον να γίνει, ενώ η απέλαση όσων έχουν προσωπικούς ή οικογενειακούς δεσμούς στη Γαλλία επιτρέπεται μόνο για λόγους «εγγύησης της λειτουργίας του κράτους ή της δημόσιας ασφάλειας».

Η διαδικασία νομιμοποίησης θα ολοκληρωθεί την 1η Σεπτεμβρίου 1982. Νωρίτερα, τον Ιούλιο του ίδιου χρόνου τίθεται σε εφαρμογή από την αστυνομία η πρώτη «Επιχείρηση Καλοκαιρινής Πρόληψης (Ορι ration Pn vention I t i)» ως απάντηση στα γεγονότα του περυσινού καλοκαιριού στη Lyon. Η

¹⁵ Το απόγευμα της 10ης Ιουλίου, στο Brixton, δυο αστυνομικοί σταματούν για έλεγχο νεαρό μαύρο, ο οποίος είναι τραυματίας από μαχαίρι, και τον συλλαμβάνουν αντί να τον πάνε στο νοσοκομείο. Με την παρέμβαση του παρευρισκόμενου πλήθους ο νεαρός οδηγείται στο νοσοκομείο, αλλά η ένταση ανεβαίνει. Ήμερώματα 11ης Ιουλίου ξεσπούν ταραχές και για πρώτη φορά στη Μεγάλη Βρετανία, εκτός της Βόρειας Ιρλανδίας, γίνεται χρήση βομβών μολότοφ εναντίον της αστυνομίας. Η αστυνομία αποκλείει ολόκληρα οικοδομικά τετράγωνα. Οι ταραχές συνεχίζονται και την επόμενη μέρα με λεηλασίες καταστημάτων, επιθέσεις σε πυροσβεστικά οχήματα, εμπρησμούς σχολείων και άλλων δημοσίων κτιρίων. Απολογισμός: 300 αστυνομικοί και 65 πολίτες τραυματίες· πάνω από 100 καμένα οχήματα, μεταξύ των οποίων 56 της αστυνομίας· 30 καμένα κτίρια και περίπου 150 με καταστροφές· 82 συλλήψεις.

«σοσιαλιστική» κυβέρνηση Μιτεράν ακολουθεί τα βήματα της προηγούμενης «συντηρητικής»: καταστολή σε συνδυασμό με ενσωμάτωση και διαρκής καταγραφή της κατάστασης. Στις 13 Ιανουαρίου 1983, η Επιτροπή Δημάρχων για την Ασφάλεια δημοσιεύει τα συμπεράσματα της έρευνας «Απέναντι στη μικροεγκληματικότητα: πρόληψη, καταστολή, αλληλεγγύη», τα οποία θα αποτελέσουν τη βάση για τη δημιουργία του Εθνικού Συμβουλίου Πρόληψης της Μικροεγκληματικότητας στις 21 Ιουλίου του ίδιου χρόνου. Το συμβούλιο αυτό θα ανακοινώσει την καταγραφή της μικροεγκληματικότητας και των προτεινόμενων μέσων καταπολέμησής της σε επίπεδο αστυνομίας, δικαιοσύνης και «κοινωνικής δράσης» σε 18 πόλεις-πilotούς. Στις 31 Αυγούστου 1983, παρουσιάζεται στο υπουργικό συμβούλιο ένα σύνολο μέτρων για την «πάταξη της παράνομης μετανάστευσης και τη διευκόλυνση της ενσωμάτωσης των μεταναστευτικών πληθυσμών»: συστηματικός έλεγχος των παράνομων μεταναστών και επιβολή κυρώσεων στους εργοδότες τους (εδώ γελάσαμε!): μείωση του αριθμού των εποχικών εργατών, κάτι που αφορά ιδιαίτερα τους μετανάστες εργάτες από την Αλγερία, το Μαρόκο και την Τυνησία: απλοποίηση των διαδικασιών απόκτησης άδειας εργασίας: αντιπροσώπευση των μεταναστών στην εθνική επιτροπή αλλοδαπής εργατικής δύναμης: δράσεις για το σχολείο, τον πολιτισμό, την επαγγελματική εκπαίδευση: βελτίωση των συνθηκών στέγασης: δράσεις ενάντια στην «έλλειψη ανοχής», το ρατσισμό, τη βία.

Μέσα στη δεκαετία του '80, το κύμα μετανάστευσης προς τη Γαλλία εντείνεται εξαιτίας των πρώτων αποτελεσμάτων από την εφαρμογή των Προγραμμάτων Δομικής Προσαρμογής στις γαλλόφωνες χώρες της Αφρικής, αλλά και εξαιτίας της αύξησης της ροής μεταναστών από την Αλγερία και το Μαρόκο, απ' όπου προέρχεται και η πλειοψηφία των μεταναστών που ζουν στη Γαλλία. Αυτή ενθαρρύνεται και από τον πατερναλισμό της δημοκρατικής μητρόπολης απέναντι στις πρώην αποικίες της. Ελλείπει του αναγκαίου επιπέδου ταξικών αγώνων, και αυτοοργάνωσης των ίδιων των μεταναστών, η αντίσταση στη νεοφιλελεύθερη επιβολή δεν είναι ισχυρή, η κοινωνική κρίση βαθαίνει. Η αποθάρρυνση και η μείωση των προσδοκιών του μετανάστη εργάτη μπαίνουν στην ημερήσια διάταξη. Για μια ακόμα φορά το αστικό τοπίο γίνεται καθρέφτης των προθέσεων του κεφαλαίου: αυτή τη φορά είναι η εγκατάλειψη του περιβάλλοντος χώρου, η έλλειψη φροντίδας και καθαριότητας των δημοτικών διαμερισμάτων, τα οποία προσφέρονται στους μετανάστες εργάτες και τα οποία γίνονται εκφραστές του σκόπιμου υποβιβασμού του βιοτικού επιπέδου. Ο μετανάστης εργάτης, που χτυπιέται πρώτος αυτός από την αύξηση της ανεργίας και τις απολύσεις: η γυναίκα του, που εν τω μεταξύ έχει εγκατασταθεί κι αυτή στη Γαλλία και προσπαθεί να επιβιώσει από τα επιδόματα του συρρικνούμενου κοινωνικού κράτους: και τα παιδιά του, που έχουν γεννηθεί και μεγαλώσει υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να μάθουν να είναι πειθήνιοι «φιλοξενούμενοι», υποταγμένοι εργάτες και άνεργοι που δεν πρέπει «να ζητάνε πολλά». Την τετραετία 1984-1988, θα υπογραφούν οι πρώτες συμβάσεις μεταξύ κράτους και περιφερειών για την «κοινωνική ανάπτυξη των συνοικιών», στις οποίες εντάσσονται 170 συνοικίες και οι οποίες χρηματοδοτούνται από το Ταμείο Αστεακής Αλληλεγγύης. Είναι εντελώς σαφές ότι το γαλλικό κράτος δεν είναι διατεθειμένο να ενισχύσει **άμεσα** το εισόδημα των μεταναστών εργατών, ούτε να δώσει σοβαρά επιδόματα. Κάτι τέτοιο θα ήταν ασύμβατο με τις επιταγές του νεοφιλελεύθερου σχεδίου. Οι κοινότητες των μεταναστών εργατών αφήνονται λοιπόν να βουλιάξουν σιγά-σιγά στην ανέχεια.

Το γαλλικό κράτος θα αναγνωρίσει και επίσημα στις 17 Ιουλίου 1984 το «*διαρκή χαρακτήρα της εγκατάστασης του μεταναστευτικού πληθυσμού στη Γαλλία*», έχοντας ήδη θεσμοθετήσει τη δημιουργία μιας και μοναδικής άδειας παραμονής και εργασίας διάρκειας δέκα χρόνων και έχοντας αποσυνδέσει το δικαίωμα παραμονής από την κατοχή μιας θέσης εργασίας. Ταυτόχρονα, θα εντείνει τον έλεγχο των μεταναστευτικών ροών: επιτήρηση της εισόδου στη γαλλική επικράτεια με τη δημιουργία κεντρικής μονά-

Η απεργία των μαγκρεμπίνων στη Σιτροέν/Aulnay το Σεπτέμβριο το 1983 ακινητοποίησε όλο το εργοστάσιο: επίκεινται μαζικές απολύσεις στην Πεζώ-Talbot-Σιτροέν.

δας διαχείρισης δεδομένων, την ενίσχυση του προϋπολογισμού της συνοριακής αστυνομίας και τη θεσμοθέτηση της απαγόρευσης της επιστροφής στη χώρα όσων έχουν συλληφθεί για παράνομη μετανάστευση. Η γενική γραμματέας ευρωπαϊκών υποθέσεων Catherine Lalumière θα υπογραμμίσει την ανάγκη πλανητικής διαχείρισης του ήδη πλανητικού φαινομένου της μετανάστευσης της εργατικής δύναμης, δηλώνοντας στις 7 Μαΐου 1985 ότι «*υπάρχει ανάγκη αύξησης του ελέγχου των συνόρων των χωρών της ΕΟΚ και εναρμόνισης των νομοθεσιών εναντίον των ναρκωτικών, της τρομοκρατίας και της παράνομης μετανάστευσης*». Στα μάτια του κεφαλαίου η **εγκληματοποίηση σε πλανητικό επίπεδο των «παράνομων» μεταναστών εργατών** φαντάζει ως ο ενδεδειγμένος τρόπος μείωσης των προσδοκίων τους. Ο πρόεδρος Μιτεράν, σε δηλώσεις του στις 25 Οκτωβρίου 1985, θα είναι εξίσου ειλικρινής όσον αφορά τις ανάγκες του κεφαλαίου σε εργατικά χέρια: για να

αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της υπογεννητικότητας, πρέπει «*να είμαστε ανοιχτοί και γενναιοδωροι*» απέναντι στο «*πρόβλημα*» της μετανάστευσης. Η άλλη πλευρά της μεταναστευτικής πολιτικής, η **αναγκαιότητα ενσωμάτωσης των νομιμοποιημένων μεταναστών** θα συνεχίζει κι αυτή να εκφράζεται όχι μόνο με τα μέτρα εκμάθησης της γαλλικής γλώσσας σε 1.082.000 μετανάστες μαθητές, μέτρα τα οποία ανακοινώνονται στις 19 Δεκεμβρίου 1985 από τον υπουργό Παιδείας Jean-Pierre Chevènement, αλλά και με το πειραματικό πρόγραμμα δημιουργίας «*υπηρεσιών της γειτονιάς*» που θέλει να προωθήσει τη μικροϊδιοκτησία και το λιανεμπόριο στα εργατικά προάστια. Κι όλ' αυτά ταυτόχρονα με την επαναφορά στις 9 Σεπτεμβρίου 1986 του παλιού αυστηρότερου καθεστώτος απελάσεων –αυτού που ίσχυε πριν τις 27 Οκτωβρίου 1981– και την καταγγελία του υπεύθυνου για την Ασφάλεια στο υπουργείο Εσωτερικών Robert Pandraud για «*κατάχρηση του δικαιώματος παροχής ασύλου*».

Από το 1988 και μετά, η διαδικασία ανασύνθεσης της κοινότητας των μεταναστών εργατών αναβαθμίζεται. Στις 7 Ιανουαρίου 1988, δημοσιεύονται τα συμπεράσματα της έκθεσης της Επιτροπής Εθνικότητας με τίτλο «*Το να είσαι Γάλλος σήμερα και αύριο*». Η έκθεση διατυπώνει μια σειρά προτάσεων για τη μεταρρύθμιση του Κώδικα Εθνικότητας, με στόχο τη διευκόλυνση της απόκτησης γαλλικής υπηκοότητας από τους νέους μετανάστες ηλικίας 16 έως 21 ετών που γεννήθηκαν από ξένους γονείς και διαμένουν στη Γαλλία το λιγότερο πέντε χρόνια. Από εδώ και στο εξής, δεν είναι μόνο η συχνότητα ψήφισης των νόμων για τη μετανάστευση που δημιουργεί πολλαπλές ταχύτητες και μια πληθώρα διαφορετικών ως προς τους όρους παραμονής ομάδων ανάμεσα στους μετανάστες, αλλά και η διάκριση μεταξύ όσων έχουν τη γαλλική υπηκοότητα και όσων δεν την έχουν. Λίγο αργότερα, στις 29 Ιουνίου 1988, ο πρωθυπουργός Michel Rocard θα μιλήσει για την οικοδόμηση «*μιας νέας ελπίδας*» στα προάστια, μέσω της προώθησης των δικαιωμάτων των γυναικών, της επίλυσης των αστακών προβλημάτων στα πλαίσια μιας «*πολιτικής της πόλης*», της εκπαίδευσης και της «*ενίσχυσης της ασφάλειας με την επαναπροσέγγιση αστυνομικών και πολιτών*». Στο νεοφιλελεύθερο οπλοστάσιο προστίθεται και η διαίρεση φύλου μεταξύ ανδρών και γυναικών, από τη στιγμή που το κράτος αντιλαμβάνεται ότι μπορεί να πατήσει πάνω στις διακρίσεις που αναπαράγονται στο εσωτερικό των κοινοτήτων των μεταναστών σε βάρος των γυναικών για να αποδυναμώσει ακόμα περισσότερο **το σύνολο** των κοινοτήτων.¹⁶ Την ίδια στιγμή, εντείνονται οι

16 Το κράτος δεν είναι φιλανθρωπική οργάνωση, ούτε μπορεί να γίνει ο εγγυητής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με τον τρόπο που διάφοροι φεμινιστές ή αντιρατσιστές θέλουν να μας κάνουν να πιστέψουμε ότι μπορεί να γίνει. Τα μόνα «ανθρώπινα δικαιώματα» που αναγνωρίζει το καπιταλιστικό κράτος είναι τα δικαιώματα του εγωιστικού, διαχωρισμένου από την ανθρώπινη κοινότητα, ατόμου: το δικαίωμα του ενός ατόμου να εκμεταλλεύεται την εργασία του άλλου, το δικαίωμα στο ιδιόκτητο σώμα και την ατομική

απόπειρες ενίσχυσης των διαιρέσεων σε εθνοτική βάση. Όλες τις νύχτες μεταξύ 6 και 10 Οκτωβρίου 1990, στο προάστιο *Vaulx-en-Velin* της *Lyon*, γίνονται συγκρούσεις νεαρών προλεταρίων με την αστυνομία και λεηλασίες καταστημάτων με αφορμή το θάνατο ενός νεαρού μοτοσυκλετιστή μετά τη σύγκρουσή του με περιπολικό. Στις 8 Οκτωβρίου, ο *Jean Poperen*, δήμαρχος του *Mizieux*, εκτιμά ότι οι αιτίες των γεγονότων στο *Vaulx-en-Velin* είναι «η απανθρωπιά των Αστικών Ζωνών Πρώτης Προτεραιότητας,¹⁷ η ανεργία των νέων και η επικίνδυνη συνύπαρξη διαφορετικών κοινοτήτων». Μετά από σχεδόν δυο μήνες, στις 4 Δεκεμβρίου 1990, ο πρόεδρος *Μιτεράν* θα ανακοινώσει σε συνέδριο για την κατάσταση στα προάστια ένα πενταετές σχέδιο αναβάθμισης των υποβαθμισμένων συνοικιών. Δηλώνει ότι «πρέπει να σπάσουμε παντού το μηχανισμό του αποκλεισμού» και προαναγγέλει ένα νομοσχέδιο με τον τίτλο «Αντι-γκέτο». Την επόμενη μέρα, στο ίδιο συνέδριο, ο πρωθυπουργός *Michel Rocard* θα διευκρινίσει το περιεχόμενο αυτού του νόμου μιλώντας για «τη μετεγκατάσταση των επιδοτούμενων κατοικιών, τη βελτίωση της καριέρας των δημοσίων υπαλλήλων που είναι διορισμένοι στις δύσκολες συνοικίες, την παροχή ειδικής βοήθειας στις επιχειρήσεις για την πρόσληψη νέων από τα μεγάλα συγκροτήματα». Ο ίδιος λακές των αφεντικών θα μιλήσει λίγες μέρες αργότερα για την ανάγκη συστράτευσης κράτους και τοπικών συλλογικοτήτων απέναντι «στην απειλή του μεγάλου χάσματος που συνιστά η κατάσταση των υποβαθμισμένων συνοικιών». Από τη στιγμή που το καπιταλιστικό κράτος δεν ενδιαφέρεται εδώ και χρόνια να βελτιώσει πραγματικά τη θέση των μεταναστών εργατών και των οικογενειών τους, η **διαχείριση του φόβου** θα αποκτήσει πλέον θεσμικά χαρακτηριστικά με τη δημιουργία του υπουργείου Πόλης στις 21 Δεκεμβρίου 1990 και θα πάρει προεξάρχουσα θέση στο νεοφιλελεύθερο ιδεολογικό οπλοστάσιο.

Στις 6 Νοεμβρίου 1991, δημοσιεύεται από το *Ανώτατο Συμβούλιο Ενσωμάτωσης* το δεύτερο μέρος της αναφοράς του πάνω στην κατάσταση των ξένων στη Γαλλία, βασισμένο στην απογραφή του 1990. Εκεί, επιβεβαιώνεται η σταθεροποίηση του ξένου πληθυσμού -3,6 εκατ. έναντι 3,7 εκατ. το 1982- και η αύξηση του αριθμού αυτών που απέκτησαν τη γαλλική υπηκοότητα -3,13% του ξένου πληθυσμού έναντι 2,6% το 1982. Μια εβδομάδα μετά, παρουσιάζεται στο υπουργικό συμβούλιο ένα προσχέδιο νόμου σχετικά με την εναρμόνιση της γαλλικής νομοθεσίας με τη συνθήκη *Σένγκεν* της *ΕΟΚ*, η οποία είχε ψηφιστεί στις 14 Ιουνίου 1985 και αφορούσε τον έλεγχο των συνόρων. Ο Πόλεμος του Κόλπου έχει ήδη τελειώσει από τα τέλη Φεβρουαρίου και η διαχείριση του μη ευρωπαϊκού προλεταριάτου στη Γαλλία πρέπει να συντονιστεί με τις ανάγκες του «πολέμου ενάντια στην τρομοκρατία»· ενός νέου πολέμου, ο οποίος διεξάγεται ενάντια στην εργατική τάξη σε παγκόσμια κλίμακα και του οποίου η πρώτη φάση αρχίζει την περίοδο αυτή. Ο συντονισμός αυτός, αν μη τι άλλο, αποτυπώνεται στην αναφορά του *Ανώτατου Συμβουλίου Ενσωμάτωσης* της 5ης Φεβρουαρίου 1992, όπου υπογραμμίζονται «οι αντιφάσεις που υπάρχουν μεταξύ της κουλτούρας και του δικαίου των χωρών προέλευσης των μεταναστών και της Γαλλίας» και το γεγονός ότι η Γαλλία «δεν μπορεί να αποδεχθεί στην επικράτειά της πρακτικές ασύμβατες με τις θεμελιώδεις αρχές της», δηλαδή την κλειτοριδεκτομή, την πολυγαμία και τη μαντίλα. Στην ίδια αναφορά τονίζεται η σημασία της κοσμικότητας μέσα στη γαλλική κοινωνία, την ίδια στιγμή που επικρίνεται η στάση των δήμων απέναντι στους χώρους λατρείας των

Στις 4 Οκτωβρίου 2002, στο *Vitry-sur-Seine*, μια κατεξοχήν μουσουλμανική πόλη έξω από το *Παρίσι*, η 17χρονη *Sohane Benziane*, κόρη μεταναστών από την *Καμπουλία*, κάρκε ζωντανή μπροστά στις φίλες της στο σχολείο από τον αρχηγό μιας τοπικής συμμορίας μετά έναν καυγά που είχε αυτός με τον πρώην φίλο της. Ο εικονιζόμενος *Jamal Derrar*, γνωστός και ως *Νονο*, την περιέλουσε με βενζίνη και της έβαλε φωτιά. Στις 8 Απριλίου 2006 καταδικάστηκε σε φυλάκιση 25 χρόνων. Το γεγονός πήρε μεγάλη δημοσιότητα και οδήγησε στην ίδρυση της φεμινιστικής οργάνωσης *Ni Putes Ni Soumises* (Ούτε πόρνες ούτε υποταγμένες).

ιδιοκτησία γενικά, κλπ. Στην περίπτωση των προαστίων, το κράτος εκμεταλλεύεται μια υπαρκτή ανάγκη αποδέσμευσης των γυναικών από τις παραδοσιακές οικογενειακές σχέσεις με στόχο να διαιρέσει το προλεταριάτο στα δύο στη βάση διαφορετικών «συμφερόντων», «αναγκών» και «επιθυμιών». Η πιο σύγχρονη εκδοχή αυτής της πολιτικής κατακερματισμού του προλεταριάτου είναι, μετά το 2001, η εκστρατεία του γαλλικού κράτους εναντίον της μουσουλμανικής μαντίλας. Απόγειο της σύγχρονης κρατικής προπαγάνδας υπήρξε η απαγόρευση στα κορίτσια να φορούν τη μαντίλα στο σχολείο με το πρόσχημα του κοσμικού χαρακτήρα του γαλλικού κράτους και, φυσικά, των «καταπατημένων δικαιωμάτων των γυναικών».

17 Πρόκειται για τα περισσότερο υποβαθμισμένα τμήματα των συνοικιών, όπως τα βάφτισε ένα από τα κρατικά προγράμματα «αναμόρφωσης» των προαστίων.

μουσουλμάνων.¹⁸ Παρά τις όποιες φαινομενικά αλληλοσυγκρουόμενες διαπιστώσεις των ειδικών του, το κράτος επιδιώκει την ανασύσταση των κοινοτήτων των μεταναστών εργατών πάνω σε γραμμές που θα υπονομεύουν ακόμα περισσότερο τη δυνατότητα αντίδρασής τους στην καπιταλιστική επίθεση. Ειδικότερα, ο νόμος ενάντια στην πολυγαμία –υπό την απειλή της άρνησης χορήγησης άδειας παραμονής– επιβάλλει τη διάλυση των πολυπληθών οικογενειών, δημιουργώντας νοικοκυριά με μικρότερο αριθμό μελών, περισσότερο εξατομικευμένα και με μικρότερη δυνατότητα αλληλοβοήθειας.

Μέσα στο 1992 θα ψηφιστούν νόμοι που αυξάνουν τις μέρες κράτησης ενός υπό απέλαση «παράνομου» μετανάστη σε ειδικούς χώρους στα λιμάνια και τα αεροδρόμια. Τον Μάιο του 1993, τροποποιείται ο νόμος για την παροχή της γαλλικής υπηκοότητας σε δυο σημεία: πρώτον, επιμηκύνεται σε δυο χρόνια, αντί για ένα, η περίοδος αναμονής για την απόκτηση της υπηκοότητας εκ μέρους ενός ξένου που έχει παντρευτεί γάλλο ή γαλλίδα πολίτη· δεύτερον, αμφισβητείται η απόκτηση της υπηκοότητας κατά τη γέννηση για όλα τα παιδιά που γεννήθηκαν στη Γαλλία από γονείς που γεννήθηκαν στην Αλγερία πριν την ανεξαρτησία. Τα επόμενα χρόνια θα γίνουν αλληπάλληλες τροποποιήσεις, οι οποίες χωρίς να αλλάξουν τις κύριες κατευθυντήριες γραμμές σε νομικό επίπεδο, δίνουν έμφαση στη διαχείριση των συνόρων. Σε τοπικό επίπεδο τώρα, κατά τη συνάντηση της Διυπουργικής Επιτροπής Πόλεων στις 7 Φεβρουαρίου 1995 γίνεται ο απολογισμός των 60(!) μέτρων που πάρθηκαν τα τελευταία δύο χρόνια. Συμπέρασμα: προτείνονται νέα συμπληρωματικά μέτρα, εκ των οποίων τα δυο πιο σημαντικά είναι η παροχή φορολογικών διευκολύνσεων σε επιχειρήσεις που θα εγκατασταθούν στις συνοικίες «προτεραιότητας» και η δημιουργία «κλειστών συμβάσεων απασχόλησης» για τους νέους που μένουν στις συνοικίες αυτές· τα εργατικά προάστια γίνονται πλέον ένα εργαστήριο εφαρμογής της νεοφιλελεύθερης εργασιακής πολιτικής στο όνομα της «ενσωμάτωσης» και των «ίσων ευκαιριών». Ένα μήνα σχεδόν αργότερα, η ίδια επιτροπή θα προειδοποιήσει για την άσχημη οικονομική κατάσταση των συνοικιών και για την εχθρότητα που εκδηλώνεται απέναντι στις τοπικές κοινωνικές υπηρεσίες.¹⁹ Στις 18 Ιανουαρίου 1996, όμως, η λύση είναι έτοιμη: στο οικονομικό επίπεδο, δημιουργία τριάντα ζωνών ελεύθερων συναλλαγών, όπου οι επιχειρήσεις απαλλάσσονται πλήρως από τους φόρους και τις ασφαλιστικές εισφορές για πέντε χρόνια υπό την προϋπόθεση να προσλαμβάνουν κατοίκους των «δύσκολων» συνοικιών· δημιουργία μιας σύμβασης «απασχόλησης στην πόλη» που σχεδιάστηκε για 100.000 νέους 18-25 ετών που κατοικούν στις συνοικίες αυτές, με το κράτος να συνεισφέρει κατά μέσο όρο το 55% του μισθού· ειδική οικονομική στήριξη για τη διατήρηση του εμπορίου στις ζώνες αυτές. Φυσικά, τα μέτρα αυτά συνοδεύονται από την παρουσία 4.000 επιπλέον αστυνομικών στις συνοικίες.

Τον Ιούνιο του 1996, γίνονται διαδηλώσεις στο Παρίσι και σε πολλές άλλες πόλεις για τη «νομιμοποίηση όσων δεν έχουν χαρτιά».²⁰ Η εκκλησία του Saint-Hyppolite στο Παρίσι καταλαμβάνεται από

18 Η επιφυλακτικότητα του γαλλικού κράτους απέναντι στο ισλάμ στις αρχές της δεκαετίας του '90, θα καταλήξει, το 2005, στην αθρόα χρηματοδότηση των ισλαμικών οργανώσεων με την υποστήριξη του ίδιου του Σαρκοζύ! Ανακολουθία των κρατικών υπαλλήλων απέναντι στα συμφέροντα του κεφαλαίου; Δεν νομίζουμε. Η στάση του γαλλικού κράτους απέναντι στη διαμεσολάβηση των ισλαμιστών παπάδων υπαγορεύεται, πάνω απ' όλα, από τη δυνατότητα των τελευταίων να ελέγξουν τους νεαρούς προλετάριους των προαστίων, οι οποίοι –ας θυμηθούμε– κάνουν ακόμα πιο «αισθητή» την παρουσία τους από το 2000 και μετά. Η ανάγκη καθήλωσης των ανεξέλεγκτων νεαρών προλετάρων είναι τόσο επιτακτική για το κράτος ώστε η πιθανότητα εκτροφής ισλαμιστών καμικάζι, που θα γκρεμίσουν π.χ. τον πύργο του Άιφελ, θεωρείται δευτερεύουσα συνέπεια –την οποία άλλωστε η εξουσία μπορεί να εντάξει μέσα στην **πολιτική του τρόμου** που ακολουθεί...

19 Σε τοπικό επίπεδο, ο έλεγχος του εργατικού πληθυσμού των προαστίων γίνεται και μέσω των προγραμμάτων κοινωνικής πρόνοιας, στα οποία εντάσσονται αρχικά ατομικά οι μετανάστες εργάτες και στη συνέχεια οι οικογένειές τους, στα πλαίσια των προγραμμάτων επανένωσης των μελών που ζουν χώρια. Αντικείμενο του ελέγχου είναι η καταγραφή της χώρας προέλευσης του μετανάστη εργάτη και το αν βρίσκεται νόμιμα στη χώρα· η κατάσταση της υγείας του· το αν δικαιούται τα επιδόματα για τα οποία έχει κάνει αίτηση, αλλά και το αν η εισοδηματική του κατάσταση παραμένει ως έχει δηλωθεί.

Οι παράνομοι μετανάστες της συνοικίας του Vaud βγαίνουν από το σκοτάδι

αλλοδαπούς γονείς παιδιών με γαλλική υπηκοότητα, ενώ η εκκλησία του Saint-Bernard, επίσης στο Παρίσι, καταλαμβάνεται από περίπου 200 αφρικανούς χωρίς χαρτιά. Δέκα από αυτούς ξεκινούν απεργία πείνας. Στις 25 Ιουνίου, 100 μετανάστες χωρίς χαρτιά καταλαμβάνουν το δημαρχείο του 18ου διαμερίσματος του Παρισιού απαιτώντας τη νομιμοποίησή τους. Στις 23 Αυγούστου, οι δυνάμεις της τάξης εκκενώνουν την εκκλησία του Saint-Bernard συλλαμβάνοντας 228 άτομα και μεταφέροντας τους απεργούς πείνας σε στρατιωτικό νοσοκομείο.

Μέσα στο 1998, θα ψηφιστεί νόμος που θα επιτρέπει την απόκτηση της γαλλικής υπηκοότητας στην ηλικία των 13 ετών, με τη συγκατάθεση των γονέων, ή στην ηλικία των 16, χωρίς αυτή, για όλα τα παιδιά που έχουν γεννηθεί στη Γαλλία από ξένους γονείς. Η αύξηση του αριθμού αυτών που αποκτούν τη γαλλική υπηκοότητα είναι κατακόρυφη. (Το 2006 ο αριθμός των γάλλων πολιτών ξένης καταγωγής ανερχόταν στα 6,7 εκατ. άτομα, δηλ. το 10% του πληθυσμού). Μια άλλη νομοθετική ρύθμιση αποσκοπεί σε μεγαλύτερο έλεγχο της φιλοξενίας ξένων υπηκόων σε γαλλικό έδαφος: μια τέτοια φιλοξενία θα επιτρέπεται μόνο μετά από δήλωση στο αρμόδιο δημαρχείο ή αστυνομικό τμήμα, το οποίο και θα δίνει τη σχετική άδεια. Στις 24 Σεπτεμβρίου 1999 ανοίγει το κέντρο υποδοχής των αιτούντων για χορήγηση πολιτικού ασύλου, οι οποίοι έχουν εκδιωχθεί από τη Μεγάλη Βρετανία και προέρχονται από την Πολωνία, το Κόσσοβο, το Ιράν, το Ιράκ, το Αφγανιστάν. Η διαχείρισή του ανατίθεται στον Ερυθρό Σταυρό· όσοι μετανάστες βρίσκονται ήδη στη Γαλλία, θα πρέπει να αισθάνονται τυχεροί που δεν είναι πρόσφυγες... Λίγο νωρίτερα, στις 23 Ιουνίου, ο πρωθυπουργός Lionel Jospin ανακοινώνει ότι η κυβέρνηση θα προχωρήσει στην καλύτερη οργάνωση των αστικών συγκοινωνιών στα προάστια με στόχο «την κοινωνική ανάμειξη, την ελευθερία μετακίνησης και την ποιότητα του περιβάλλοντος». Η περιβόητη «κοινωνική ανάμειξη» των «ευαίσθητων» προαστίων θα είναι το ζητούμενο και των παχυλών κρατικών προγραμμάτων που θα ξεκινήσουν το 2000 και το 2001, όπως αντίστοιχα τα ζητήματα παροχής ασύλου και ρύθμισης των μεταναστευτικών ροών θα απασχολήσουν τους κρατικούς υπαλλήλους σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στις 30 Οκτωβρίου 2002, ο πρόεδρος Ζακ Σιράκ δηλώνει ότι «η φιλόδοξη πολιτική της πόλης προκύπτει ως συνέπεια της πολιτικής της κυβέρνησης για αποκατάσταση της εξουσίας του κράτους και πάταξη της βίας», υπογραμμίζοντας την αναγκαιότητα εφαρμογής ενός προγράμματος μαζικής ανακατασκευής και ανακαίνισης των κατοικιών με στόχο να πάψουν να υφίστανται τα «αστικά γκέτο». Στις 29 Ιανουαρίου 2003, ανακοινώνεται από το υπουργικό συμβούλιο η δημιουργία 41 νέων ζωνών ελευθέρων συναλλαγών από το 2004 και μετά, οι οποίες θα προστεθούν στις 44 που υπάρχουν ήδη· η νεοφιλελεύθερη διαχείριση των συνοικιών των εργατών και των ανέργων σκληραίνει, ενώ οι ανάγκες επιβίωσης έχουν δημιουργήσει εδώ και χρόνια τη λεγόμενη «παράλληλη οικονομία των προαστίων».

Οι μετανάστες εργάτες και άνεργοι δεν έκαναν τους συλλογικούς αγώνες εκείνους που θα εναντιώνονταν στον νεοφιλελευθερισμό με ριζοσπαστικό τρόπο και πιθανόν να τους έβγαζαν από την κατάσταση που σήμερα βρίσκονται, γι' αυτό και οι συνθήκες ζωής τους χειροτερεύουν ολοένα και περισσότερο. Και σίγουρα αυτό επηρεάζει την κατάσταση του προλεταριάτου στη Γαλλία συνολικά. Ταυτόχρονα η περιθωριοποίηση των προαστίων προκύπτει από τη γενικότερη αδυναμία του προλεταριάτου, μιας και από τη δεκαετία του '90 και μετά η νεοφιλελεύθερη επίθεση εντείνεται και υπονομεύει πολύχρονες κατακτήσεις του. Στη διαγώνιο που ενώνει τους –παρά τις δυσκολίες– συνεχιζόμενους αγώνες του γαλλικού προλεταριάτου, την ανάγκη του κεφαλαίου για σταθερά διαθέσιμη, φτηνή και πειθαρχημένη εργατική δύναμη και τα υπόγεια κοινωνικά δίκτυα αλληλοβοήθειας των μεταναστών, θα πρέπει ν' αναζητηθεί η δυναμική που επέτρεψε σε πολλούς μετανάστες εργάτες και ανέργους να συνεχίσουν να επιβιώνουν και να παραμένουν στη Γαλλία, να κάνουν παιδιά που πηγαίνουν στα γαλλικά σχολεία, να πάρουν τη γαλλική υπηκοότητα· και, ταυτόχρονα, αυτή η δυναμική

20 Δηλαδή όσων δεν έχουν τα απαραίτητα δικαιολογητικά για τη χορήγηση άδειας παραμονής.

ενσωμάτωσης εμπόδισε τους μετανάστες εργάτες να αρχίσουν να αλληλοσφάζονται στα πλαίσια μιας «βίας μεταξύ κοινοτήτων» εθνικών, φυλετικών ή θρησκευτικών, και να κατευθύνουν την οργή τους ενάντια στο κράτος και τα αφεντικά.²¹ Αυτή είναι μια αφανής, αν και όχι άμεση, συνέπεια σημαντικών κινημάτων όπως αυτό ενάντια στη CIP το 1994 και η απεργία των σιδηροδρομικών το 1995.²² Παρά την αντιπάθεια που πολλές φορές εκφράζουν οι γάλλοι των προαστίων για τους «κανονικούς» γάλλους, δημόσιους και ιδιωτικούς υπαλλήλους ή φοιτητές, οι αγώνες των τελευταίων δεν περνάνε χωρίς να αφήσουν τα ίχνη τους στη συνείδηση ολόκληρου του προλεταριάτου· μαθαίνουν στους νεότερους προλετάρους, μετανάστες και ντόπιους, ότι πρέπει να διεκδικούν το δίκιο τους με αγώνες ενάντια στην εξουσία του κεφαλαίου. Είναι με αυτήν την έννοια που το «σπάσιμο του γκέτο» απέτυχε και πήγαν στράφι τα χρήματα των κρατικών προγραμμάτων: η κοινότητα των μεταναστών εργατών και ανέργων –από τη στιγμή που δε διαλύθηκε σε ένα σύνολο εξατομικευμένων νοικοκυριών, αλλά ούτε συνδέθηκε κιόλας άμεσα με εμπειρίες ευρύτερου προλεταριακού αγώνα έξω από τα όρια των προαστίων– ανασυντέθηκε σε μια νέα συλλογική, υπόγεια βάση, με τη δημιουργία κλειστών κυκλωμάτων επιβίωσης, έξω από το πεδίο του κρατικού ελέγχου.

21 Αυτό θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία των εξεγέρσεων του 2005 στα γαλλικά προάστια που έρχεται σε αντίθεση με τα χαρακτηριστικά των βίαιων ταραχών που συνέβησαν π.χ. στην πόλη Bradford της Μεγάλης Βρετανίας το 2001.

22 Στο τεύχος 6 των *Παιδιών της Γαλαρίας* μπορείτε να βρείτε ένα αφιέρωμα στα γεγονότα του 1995.

Νεοφιλελευθερισμός, εργατικός υπερπληθυσμός και κινηματική προοπτική

«Κάνουμε έκκληση για επαναφορά της τάξης... Δεν μπορούμε να υποστηρίξουμε την προπαγάνδισή βίαιων ενεργειών από τους πληθυσμούς αυτούς. Η τάξη πρέπει να επανέλθει. Είναι επείγον να παρθεί ένα σύνολο μέτρων που θα βάζουν ένα τέλος σε μια εξέλιξη ολοένα και περισσότερο επικίνδυνη. Η ασφάλεια όλων δεν μπορεί να αποκατασταθεί με την αποδοχή της κλιμάκωσης της βίας».

Από ανακοίνωση του Κομμουνιστικού Κόμματος Γαλλίας στις 6 Νοεμβρίου 2005

Δυο μήνες πριν από το ξέσπασμα των ταραχών στα τέλη Οκτώβρη, ο υπουργός Εσωτερικών Σαρκοζύ διατάσσει την αντικατάσταση των «αστυνομικών της γειτονιάς», οι οποίοι έχουν υπό την ευθύνη τους τα εργατικά προάστια, με άνδρες των CRS, επικαλούμενος τη συνεχή αύξηση της εγκληματικότητας. Όμως, τα στοιχεία του ίδιου του υπουργείου Εσωτερικών αποδεικνύουν τη μείωση της εγκληματικότητας το πρώτο εννιάμηνο του 2005 σε σχέση με τις προηγούμενες χρονιές.²³ Ο υπουργός λέει ψέματα και το ξέρει. Είναι αμφίβολο αν τα γεγονότα θα είχαν πάρει την τροπή που πήραν, αν δεν έκανε τις κατάπτυστες προκλητικές δηλώσεις περί «κλεφτρονιών» και «αποβρασμάτων» πριν καλά-καλά στεγνώσουν τα δάκρυα για τους νεκρούς πιτσιρικάδες και θα πούμε αμέσως παρακάτω κάποια πράγματα γι' αυτό. Επιπλέον, τα CRS έριξαν δακρυγόνο μέσα στο γεμάτο με προσευχόμενους τζαμί του Clichy-sous-Bois εν μέσω Ραμαζανιού (βλ. το χρονικό των γεγονότων). Αυτό που επιχειρήθηκε δεν ήταν ούτε πρωτοφανές, ούτε πρωτότυπο. Η εγκληματοποίηση των ασθενέστερων τάξεων είναι μια δοκιμασμένη μέθοδος επιβολής της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης μέσω της αναμόχλευσης του αισθήματος ανασφάλειας στο εξατομικευμένο πλήθος των σύγχρονων πόλεων. Για το κεφάλαιο είναι αναγκαίο να αναδημιουργείται συνεχώς η διαίρεση μεταξύ «βολεμένων» και «εξαθλιωμένων», «νομοταγών» και «παράνομων» προλεταρίων **μέσα στις πόλεις**, γιατί οι πόλεις είναι ο χώρος που ιστορικά ζει και αγωνίζεται το προλεταριάτο· πόσο μάλλον σήμερα που ο αγροτικός πληθυσμός σε παγκόσμιο επίπεδο συρρικνώνεται και το διαθέσιμο εργατικό δυναμικό που μεταναστεύει στις πόλεις πληθαίνει μετά την επιβολή του νεοφιλελευθερισμού σε παγκόσμια κλίμακα και γίνεται *υπεράριθμο*, από τη σκοπιά των αναγκών αξιοποίησης του κεφαλαίου. Το κεφάλαιο είναι καταδικασμένο να μη βγει από την κρίση, αν δεν αξιοποιήσει κατάλληλα αυτά τα εργατικά χέρια. Πώς όμως θα το κάνει αυτό; Η σοσιαλδημοκρατική κεϋνσιανή ρύθμιση της μεταπολεμικής περιόδου έχει παρέλθει ανεπιστρεπτί και από την πλευρά των καπιταλιστών δεν υπάρχει η παραμικρή διάθεση για την εξεύρεση ενός νέου ταξικού συμβιβασμού που θα ανέβαζε μεν την παραγωγικότητα της εργασίας, θα ενδυνάμωνε όμως παράλληλα και την ισχύ της εργατικής τάξης.

Η αστυνομική διαχείριση του προλεταριάτου ή η μαζική εκκαθάρισή του μέσω του πολέμου είναι προς το παρόν τα μόνα όπλα στα χέρια των καπιταλιστών σε παγκόσμια κλίμακα είτε πρόκειται για τις Αντιεγκληματικές Ταξιαρχίες –ειδικές μονάδες της αστυνομίας που δραστηριοποιούνται κατά περίπτωση στα προάστια²⁴– είτε για το στρατό των ΗΠΑ και της Βρετανίας στο Ιράκ. Εκτός από καταστολή και φυλακίσεις, η αστυνομία προσφέρει κυρίως *πολύτιμο χρόνο* στα αφεντικά για να σκεφτούν τι θα κάνουν

23 Για ένα συγκεντρωτικό πίνακα, αλλά και για κάποια links για περισσότερες πληροφορίες, στη διεύθυνση: http://www.insee.fr/Fr/ffc/chifcle_fiche.asp?ref_id=NATTEF05305&tab_id=97. Στους πίνακες του υπουργείου Εσωτερικών αποτυπώνεται και η όξυνση της καταστολής, η οποία συνοδεύει διαρκώς τις προσπάθειες επιβίωσης των μεταναστών εργατών και ανέργων, με την αύξηση των καταγραφόμενων αδικημάτων, «παλιών» και «νέων», τα πρώτα χρόνια της νέας χιλιετίας.

24 Brigades Anti-Criminalité – BAC, ειδικά τμήματα της αστυνομίας «φημισμένα» για τη σκληρότητά τους. Χρησιμοποιούνται επίσης και στις διαδηλώσεις, όπου οπλισμένοι μόνο με κράνη και κλομπ επιτίθενται σε απομονωμένους διαδηλωτές.

με τους προλετάρειους που «περισσεύουν». Ιστορικά μιλώντας, πάντα η σύνθεση της αστυνομίας και οι κατασταλτικές μέθοδοι που χρησιμοποιεί είναι άμεσα συνδεδεμένες με τη σύνθεση του προλεταριάτου που έχει να αντιμετωπίσει· οι μετανάστες εργάτες ενσαρκώνουν τη σύγχρονη **πλανητική κινητικότητα του προλεταριάτου**. Αυτό υπογραμμίζει η μεγάλη ανανεωσιμότητα του πληθυσμού των προαστίων. Η ένταση της καταστολής εξαρτάται σίγουρα από το τι διακυβεύεται σε κάθε χρονική φάση για το κεφάλαιο και αναπόδραστα αυξάνεται σε περιόδους κρίσης, όπου το διακύβευμα είναι η ίδια η καπιταλιστική συσσώρευση. Εξαρτάται, όμως και από την ύπαρξη ή όχι άλλων ισχυρών διαμεσολαβήσεων όπως το συνδικάτο, η οικογένεια ή άλλες κοινωνικοποιητικές σχέσεις που τροποποιούν, φιλτράρουν και ελέγχουν την ικανοποίηση των προλεταριακών αναγκών και επιθυμιών, αλλά και την οργή από τη μη ικανοποίησή τους. Σήμερα στα γαλλικά προάστια, και σε αυξανόμενο βαθμό σε όλο τον πλανήτη, το νέο παγκόσμιο κινητικό, πολυεθνικό προλεταριάτο είναι εκτός των συνδικάτων· το μόνο που απομένει για να τον εντάξει στο κοινωνικό σύνολο, εκτός της αστυνομίας, είναι τα κοινωνικά δίκτυα στα οποία ανήκει. Πράγματι αυτό συμβαίνει ως ένα βαθμό στην περίπτωση της οικογένειας, αλλά η κατάσταση είναι πιο επισφαλής απ' ότι παλιότερα, όπως πχ φαίνεται από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι νέοι στην εύρεση ενός διαμερίσματος. Η νεοφιλελεύθερη έμφαση στον **προληπτικό** ρόλο που πρέπει να παίξει η αστυνομία έχει να κάνει ακριβώς με τη διεύρυνση των δραστηριοτήτων της σε πεδία που πριν καταλάμβαναν άλλου είδους διαμεσολαβήσεις, χωρίς φυσικά να φτάνει ούτε το ελάχιστο της αποτελεσματικότητάς τους. Τι άλλο δείχνουν νομοθεσίες όπως αυτή του Μαρτίου 2003 που τιμωρούν με ποινή φυλάκισης 2 μηνών χωρίς αναστολή και πρόστιμο 3.750 ευρώ όσους «καταλαμβάνουν βίαια τις πυλωτές των πολυκατοικιών»;²⁵

Τη θέση των παλιών κοινωνικών δικτύων που καταρρέουν παίρνει –ειδικά για τους νέους προλετάρειους που ήταν και οι πρωταγωνιστές της εξέγερσης– η συμμορία, μια κλειστή κοινωνική μορφή αναζήτησης ταυτότητας και αλληλοϋποστήριξης, στα όρια της ποινικοποίησης από το κράτος. Αυτή τη μορφή προλεταριακής οργάνωσης έχει στόχο η σύγχρονη αντιτρομοκρατική νομοθεσία περί «εγκληματικών οργανώσεων». Αν κρίνουμε από τον τρόπο που διαπράχθηκαν οι εμπρησμοί κατά τη διάρκεια της εξέγερσης, υπεύθυνες είναι ευέλικτες ομάδες δέκα ως πενήντα ατόμων με πολύ καλή γνώση του χώρου των συνοικιών και αν κρίνουμε από τα αποτελέσματα των ενεργειών τους, τα κατάφεραν πολύ καλά. Η σημασία των ταραχών του 2005, όμως, δε βρίσκεται στη βίαιη συνιστώσα τους, γιατί αν τις συγκρίνουμε με ανάλογα περιστατικά στο παρελθόν, θα δούμε ότι σε γενικές γραμμές αποφεύχθηκε η σύγκρουση με την αστυνομία και περιορίστηκαν κατά πολύ οι λεηλασίες καταστημάτων· σε ορισμένες μάλιστα συνοικίες όπου η διακίνηση ναρκωτικών είναι προσοδοφόρα, το εγκληματικό κεφάλαιο ουσιαστικά εμπόδισε τη δημιουργία εκτεταμένων ταραχών, γιατί η περιοχή θα γέμιζε με μπάτσους και η όποια συναλλαγή θα γινόταν αδύνατη.²⁶ Το καινούργιο στοιχείο είναι ότι η αντιπαράθεση με την αστυνομία και η «σπορά του χάους» έπαψε να είναι υπόθεση μόνο των «παλιών», αφού συμμετείχαν πολλοί νεαροί προλετάρειοι, όχι βέβαια κορίτσια. Αυτό δείχνει το προφίλ των συλληφθέντων, λίγοι από τους οποίους είχαν στο παρελθόν απασχολήσει την αστυνομία. Τα θηλυκά μέλη της κοινότητας συμπαράσταθηκαν στους συλληφθέντες έξω από τα δικαστήρια ή τα κρατητήρια, κάτι που δείχνει ότι αισθάνθηκαν την υπόθεση αυτή σαν δική τους, αν και ήταν κλεισμένες στο σπίτι όλα τα βράδια.

Η εξέγερση στα προάστια εντάσσεται αναμφισβήτητα στις προλεταριακές αντιστάσεις απέναντι στη νεοφιλελεύθερη επίθεση, δείχνει όμως παράλληλα και τα όρια αυτών των εξεγέρσεων, όταν οι φορείς τους δεν αρθρώνουν λόγο τέτοιο που να επιδιώκει τις συμμαχίες με τα υπόλοιπα προλεταριακά κομμάτια, όταν αφήνουν απ' έξω –έχοντας ήδη περιθωριοποιήσει κοινωνικά στο εσωτερικό της κοινότητας– το γυναικείο ήμισυ του προλεταριακού πληθυσμού, όταν κλέβουν κινητά τηλέφωνα και πορτοφόλια μετά το τέλος των διαδηλώσεων των «άλλων».²⁷ Η νοοτροπία του «ο καθένας για την πάρτη

25 Το 2004 θα καταργηθεί η ποινή φυλάκισης, όχι όμως και το πρόστιμο.

26 Αυτό αφορά τις περιοχές Gennevilliers, Colombes, Asnières, Bagneux και Nanterre, γνωστές για τις ναρκομπίζνες τους. Από την άλλη, σε άλλες γνωστές για τα νταραβέρια τους περιοχές οι ταραχές γνώρισαν μια ιδιαίτερη ένταση, όπως δείχνουν οι περιπτώσεις των Grigny, Evry, Corbeil, Villiers-le-Bel.

27 Βλέπε παραπάνω το άρθρο για το κίνημα ενάντια στη CPE.

του», η τόσο κυρίαρχη στη σύγχρονη καπιταλιστική κοινωνία, αναπαράγεται έτσι σε κινηματικό επίπεδο ως *αυτοαπομόνωση*.

Σε ένα πρώτο γενικό επίπεδο, είναι λογικό τα σχολεία, τα δημόσια κτίρια, τα λεωφορεία να γίνονται αντικείμενο επιθέσεων, όταν κάποιος συνειδητοποιεί το ύψος των επιδοτήσεων που κατευθύνονται σε αυτά, ενώ ο ίδιος και η οικογένειά του βιώνουν καθημερινά τον ρατσισμό, την υποτίμηση και τη μιζέρια. Καθένας από αυτούς τους στόχους, όμως, έχει και τη δική του υλική συνεισφορά στην εξαθλίωση της ζωής των νεαρών προλεταρίων από τα προάστια: το σχολείο δεν είναι αυτό που τους πετάει έξω από την εκπαιδευτική διαδικασία ως «απόβλητους» και «αποτυχημένους»; Στα δημόσια κτίρια δεν απεικονίζεται η κρατική εξουσία που τους περιφρονεί; Στα λεωφορεία –ένα από τα ελάχιστα μέσα που τους επιτρέπει να σπάσουν έστω και για λίγο την απομόνωση του γκέτο– δε βιώνεται καθημερινά ο ρατσισμός και η καταστολή από τους ελεγκτές; Ή μήπως η αντιπαράθεση με τους μπάτσους χρειάζεται κάποια ιδιαίτερη ερμηνεία όταν σχεδόν διακόσιοι προλεταριοί με καταγωγή εκτός ευρώπης έχουν σκοτωθεί από τις αρχές της δεκαετίας του '80 εξαιτίας της αστυνομικής βίας;

Αντίθετα με τη φλυαρία των ειδικών, της αριστεράς ή της δεξιάς του κεφαλαίου, η βία των νεαρών προλεταρίων δεν ήταν παράλογη –παρά το γεγονός ότι υπήρξαν περιστατικά τυφλής βίας απέναντι σε άλλους προλεταριους (βλ. το χρονικό των γεγονότων). Ειδικά η πρακτική του εμπρησμού αυτοκινήτων δεν είναι καθόλου καινούργια· οι νεαροί προλεταριοί στα γαλλικά προάστια καίνε 90 αυτοκίνητα την ημέρα κατά μέσο όρο εδώ και χρόνια. Μερικοί κοινωνιολόγοι πιστεύουν ότι το αυτοκίνητο είναι ένα σύμβολο κινητικότητας, το οποίο στερούνται οι περισσότεροι κάτοικοι των προαστίων και για το λόγο αυτό προσελκύει την οργή τους. Υπάρχει, όμως, και η απλούστερη εξήγηση της ευκολίας με την οποία ένα αυτοκίνητο μπορεί να καεί προξενώντας ένα αίσθημα ικανοποίησης στους εμπρηστές, ενώ ταυτόχρονα τραβάει την προσοχή των μπάτσων και των μίλητων. Ο εμπρησμός αυτοκινήτων αποτελεί το μόνο μέσο, με το οποίο οι νεαροί προλεταριοί των προαστίων μπορούν να βγουν από την αφάνεια και να δηλώσουν στη γαλλική κοινωνία την ύπαρξή τους, τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους.

Το κράτος θεωρεί ότι η επιβίωση του καπιταλιστικού συστήματος δεν επιβάλλει σήμερα καμία άλλη προοπτική διαχείρισης των προσδοκιών των νεαρών προλεταρίων εκτός από την καταστολή και την ενσωμάτωση με όρους υποτίμησης· υπονοεί, όμως, και το εξής: ότι ο σημερινός ταξικός συσχετισμός δύναμης μπορεί ν' αλλάξει ακόμα περισσότερο προς όφελος του κεφαλαίου –υπάρχει άλλωστε το παράδειγμα των ΗΠΑ και της Μεγάλης Βρετανίας, το μέγεθος του ποινικού κράτους και των φυλακών εκεί. Το κράτος θεωρεί ότι μπορεί να διαχειριστεί τις προμηνυόμενες μελλοντικές εκρήξεις...

Στις 22 Μαρτίου 2006, ο Σαρκοζύ ανακοινώνει την κατάθεση ενός νομοσχεδίου για την «πρόληψη της μικροεγκληματικότητας», το οποίο τελικά ψηφίζεται από τη Γερουσία στις 21.11.06 και σε πρώτη ανάγνωση από την Εθνοσυνέλευση στις 5.12.06 μετά από 56 ώρες συζήτησης. Με το νομοσχέδιο αυτό αυξάνονται τα κατασταλτικά μέτρα εναντίων των ανηλίκων²⁸ και ιδιαίτερα όσων είναι μεταξύ 16 και 18 ετών. Μετά τα γεγονότα του 2005, το κράτος ανανεώνει τη «μηδενική ανοχή» ως κατεξοχήν τρόπο αντιμετώπισης του προλεταριάτου των προαστίων. Ως τότε όμως;

28 Μεταξύ άλλων, καθίσταται ευκολότερο το να οδηγηθεί ένας ανήλικος στο δικαστήριο· οι ποινές για τα αδικήματα που τελούν ανήλικοι γίνονται «κλειστές» και ανεξάρτητες του δικαστή που εκδικάζει την υπόθεση, ενώ τροποποιούνται σε διάρκεια και προκρίνεται ο εγκλεισμός σε βάρος της εποπτείας του ανηλίκου από τους γονείς ή κοινωνικούς λειτουργούς· δημιουργείται παρατηρητήριο ανηλίκων παραβατών υπό τη διαχείριση του δημάρχου της πόλης, στο οποίο καταγράφονται οι κινήσεις και το βιογραφικό όλων των «ύποπτων» ανηλίκων, ακόμα κι αυτών που κάνουν συχνές απουσίες στο σχολείο.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΤΗΣ ΕΞΕΓΕΡΣΗΣ ΣΤΑ ΠΡΟΑΣΤΙΑ

Πέμπτη 27 Οκτωβρίου 2005

Μια συνηθισμένη καταδίωξη μερικών νεαρών από την αστυνομία στο Clichy-sous-Bois, στο νομό Seine-Saint-Denis¹ καταλήγει σε τραγωδία: τρεις πιτσιρικάδες κλείνονται σε έναν υποσταθμό του δικτύου της EDF.² Οι δυο πεθαίνουν από ηλεκτροπληξία, ο τρίτος τραυματίζεται σοβαρά. Ακολουθεί ένας καταϊγισμός ερμηνειών. Η αστυνομία ισχυρίζεται ότι ποτέ δεν καταδίωξε τους τρεις άτυχους πιτσιρικάδες. Νεαροί από την παρέα των θυμάτων υποστηρίζουν ότι οι θάνατοι ήταν προϊόν του κλίματος φόβου που έχει επιβληθεί από τις δυνάμεις καταστολής στα φτωχά προάστια. Μέσα σε λίγες ώρες ξεκινούν επεισόδια μεταξύ των δυνάμεων καταστολής που αυξάνονται σε αριθμό και δεκάδων, ύστερα εκατοντάδων, νέων. Κατά τις 11 το βράδυ, η πυροσβεστική θέτει σε εφαρμογή το σχέδιο «Αστεακές Ταραχές», ενώ «ανεξέλεγκτες συμμορίες πολλών δεκάδων νέων», κατά την ορολογία του αρχηγού της πυροσβεστικής του Παρισιού, επιτίθενται στα πυροσβεστικά οχήματα στο κέντρο πρώτων βοηθειών του Clichy-sous-Bois και σε άλλα κτίρια. Καίγονται 23 αυτοκίνητα.

Παρασκευή 28 Οκτωβρίου

Αργά το βράδυ, 400 νέοι συγκρούονται για δυο ώρες με τους αστυνομικούς στο Clichy-sous-Bois και τη διπλανή πόλη του Montfermeil. Μια πραγματική σφαίρα καρφώνεται σε κλούβα των CRS, ενώ καίγονται 29 αυτοκίνητα, σπάζονται οι βιτρίνες ενός εμπορικού κέντρου και ένα διαφημιστικό λεωφορείο· προξενούνται ζημιές σε ένα σχολείο, στο ταχυδρομείο και το δημαρχείο. Η νύχτα είναι θερμή, οι συλλήψεις πολλαπλασιάζονται, πολλοί αστυνομικοί και μέλη των CRS πληρώνουν την οργή των νέων του Clichy-sous-Bois. 300 αστυνομικοί θα παραμείνουν απέναντι στους νέους έως τις 2 τα ξημερώματα.

Νεκρός για το τίποτα

Μέχρι εδώ πρόκειται για μια συνηθισμένη περίπτωση, την οποία η αστυνομία γνωρίζει, θεωρητικά, πως να διαχειριστεί. Μόνο που, αυτή τη φορά, το μίσος και η οργή της νεολαίας των προαστίων θα γενικευτεί. Μην έχοντας τη δυνατότητα να κάνουν απεργία, οι νέοι **θα επιτεθούν σε ό,τι εμφανίζεται στην καθημερινή ζωή τους ως φορέας ελέγχου, απαγόρευσης και καταστολής**: εμπορικά κέντρα, δημοτικά σχολεία ή παιδικό σταθμοί, εκκλησίες, λεωφορεία και αμαξοστάσια λεωφορείων, οχήματα, τράινα, μεμονωμένα άτομα, αστυνομικοί σταθμοί, δημαρχεία, ταχυδρομεία, γραφεία κοινωνικής πρόνοιας, δικαστήρια, πολιτιστικά κέντρα, θέατρα, γυμναστήρια...

Σάββατο 29 Οκτωβρίου

Οι συνοικίες γύρω από το Clichy-sous-Bois βρίσκονται στο επίκεντρο του πρώτου κύματος συγκρούσεων

1 Το Seine-Saint-Denis είναι ένας νομός 15 χλμ. βόρεια του Παρισιού.

2 Electricité De France – η γαλλική ΔΕΗ.

που θα διαρκέσει μέχρι τις 30 Οκτωβρίου. Οι οικογένειες των νέων που πέθαναν από ηλεκτροπληξία κάνουν έκκληση για ηρεμία. 500 άτομα διαδηλώνουν σιωπηλά στο Clichy-sous-Bois στη μνήμη των δυο νεκρών ανηλίκων. Θρησκευτικοί αντιπρόσωποι, φορείς και ο ίδιος ο δήμαρχος καλούν με τη σειρά τους σε «αξιοπρέπεια» και ηρεμία. Οι αστυνομικοί προσάγουν 22 νέους. 10 από αυτούς θα κρατηθούν και θα ανακριθούν, 8 θα περάσουν τη Δευτέρα 31 Οκτωβρίου από δίκη και 3 θα καταδικαστούν σε οκτώ μήνες φυλάκιση, εκ των οποίων δύο χωρίς αναστολή, με την κατηγορία της ρίψης αντικειμένων εναντίον της αστυνομίας. Εν τω μεταξύ, στο Bobigny –έδρα της νομαρχίας του Seine-Saint-Denis– ανακοινώνεται η απόφαση για αποστολή κι άλλων 400 αστυνομικών στην περιοχή.

Κυριακή 30 Οκτωβρίου

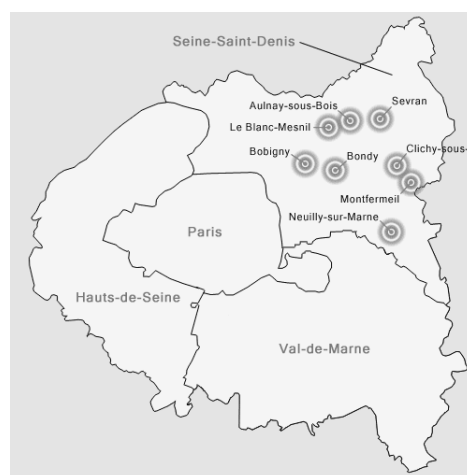
Στις 9 το βράδυ, ένα δακρυγόνο πέφτει μέσα στο τζαμί του Clichy-sous-Bois κατά τη διάρκεια νέων επεισοδίων. Ρίχνεται από τα CRS, εντούτοις δε φτάνει στην αίθουσα προσευχής. Πρόκειται για το ίδιο δακρυγόνο, για το οποίο ο υπουργός Εσωτερικών Σαρκοζύ θα δηλώσει στις 7 Νοεμβρίου ότι «δεν έσκασε μέσα στο τζαμί». Ο μήνας του Ραμαζανιού φτάνει στο τέλος του.

Δευτέρα 31 Οκτωβρίου

Η νύχτα της 31ης Οκτωβρίου προς την 1η Νοεμβρίου είναι και αυτή θερμή. Γίνονται συγκρούσεις με την αστυνομία στις πόλεις Aulnay-sous-Bois, Bondy, Tremblay-en-France και Neuilly-sur-Marne. Ταραχές σημειώνονται και στην πόλη Chelles που συνορεύει με το Montfermeil, όπου καίγονται επτά αυτοκίνητα σύμφωνα με την αστυνομία, η οποία δέχτηκε καταιγισμό από πέτρες. Δεκατρία άτομα, από τα δεκαεννιά που προσήχθησαν στο Clichy-sous-Bois και το Sevran-Beaudottes κατά τη διάρκεια της νύχτας, περνούν την Τρίτη από δίκη για «καταστροφή δημόσιας περιουσίας», «κατοχή εμπρηστικών υλών» ή «εκούσια βία», σύμφωνα με την αστυνομία. Στις πόλεις Argenteuil και Sarcelles επίσης ξεσπούν συγκρούσεις. Σύμφωνα με τη νομαρχία του Bobigny, το βράδυ της Δευτέρας δεν υπάρχουν «επεισόδια», αλλά «ενέργειες παρενόχλησης», τις οποίες πραγματοποιούν ομάδες από δέκα μέχρι δεκαπέντε άτομα που πετούν πέτρες στις δυνάμεις της τάξης στο Sevran και το Aulnay-sous-Bois, μια βόμβα μολότοφ στα CRS στο Clichy και βάζουν φωτιά στο γκαράζ της δημοτικής αστυνομίας του Montfermeil. Εν τω μεταξύ, ο Νικολά Σαρκοζύ, υπουργός Εσωτερικών, διαχειρίζεται προκλητικά την κατάσταση στο ίδιο πνεύμα με τις περίφημες παλιότερες δηλώσεις του, όταν υποσχόταν να «απαλλάξει» τη Γαλλία από «τα κλεφτρόνια και τα αποβράσματα»³ και να καθαρίσει τα προάστια με «τον ατμοκαθαριστή»⁴.

Ο ατμοκαθαριστής του Σαρκοζύ.

Η έκταση των ταραχών την 1η Νοεμβρίου

Τρίτη 1 Νοεμβρίου

Την Τρίτη 1η Νοεμβρίου, ο πρωθυπουργός Ντομινίκ ντε Βιλπέν δέχεται τελικά μαζί με τον Σαρκοζύ τις οικογένειες των δύο νεκρών εφήβων, παρά την άρνηση των τελευταίων να συναντήσουν τον υπουργό Εσωτερικών. Ο Βιλπέν διαβεβαιώνει ότι «θα χυθεί άπλετο φως στις συνθήκες που οδήγησαν στο ατύχημα αυτό». Ο υπουργός Προώθησης της Ισότητας των Ευκαιριών Azouz Begag, αλγερινής καταγωγής, καταγγέλλει το «γενικόλογο, σημειολογικό πόλεμο» του υπουργού Εσωτερικών.

3 Argenteuil, 25 Οκτωβρίου 2005.

4 La Courneuve, 21 Ιουνίου 2005.

Το βράδυ, 13 από τους 19 συλληφθέντες του σαββατοκύριακου προσέρχονται στο δικαστήριο του Bobigny, ενώ 4 ανήλικοι αφήνονται ελεύθεροι. Οκτώ από αυτούς θα περάσουν από δίκη την επομένη.

Τετάρτη 2 Νοεμβρίου

Τη νύχτα της Τρίτης προς Τετάρτη 2 Νοεμβρίου καίγονται περίπου 250 αυτοκίνητα στην περιφέρεια Ile-de-France, από τα οποία τα 65 μόνο στην πόλη του Bondy. Στο Bobigny, καίγονται δυο αυτοκίνητα της νομαρχιακής διεύθυνσης εξοπλισμού. Στο Bondy, ένα σαμποτάζ σε μετασχηματιστή της EDF βυθίζει την πόλη στο σκοτάδι, ενώ καίγεται κι ένα κατάστημα με μοκέτες. Στο Aulnay-sous-Bois, καίγονται επτά αυτοκίνητα, ενώ περιστατικά βίας σημειώνονται στις πόλεις La Courneuve, Trembay-en-France, Sevran, Livry-Gargan, Pierrefitte, Ousse-de-Bois και Clichy-sous-Bois.

Ο υπουργός Εσωτερικών Σαρκοζύ ακυρώνει το ταξίδι του στο Αφγανιστάν και το Πακιστάν, ενώ ο πρόεδρος Σιράκ, κατά τη διάρκεια του υπουργικού συμβουλίου, κάνει έκκληση για «ηρεμία». Ο πρωθυπουργός Βιλπέν ανακοινώνει ένα «σχέδιο δράσης» πριν τα τέλη Νοεμβρίου υποστηρίζοντας ότι «δεν υπάρχει θαυματουργή λύση για την κατάσταση στα προάστια», ενώ με τη σειρά του και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας Ζακ Σιράκ θα δηλώσει: «Πρέπει τα πνεύματα να ηρεμήσουν. Πρέπει ο νόμος να εφαρμοστεί αυστηρά και με πνεύμα διαλόγου και σεβασμού». Και προσθέτει: «Πρέπει να δράσουμε στηριζόμενοι πάντα στις αρχές της Δημοκρατίας μας: όλοι πρέπει να σέβονται τον νόμο, όλοι πρέπει να έχουν τις ευκαιρίες τους». Τελειώνει στέλνοντας ένα σαφέστερο μήνυμα από αυτό του υπουργού Εσωτερικών: «Πρέπει να κινηθούμε ακόμα πιο γρήγορα, συνδέοντας την άμεση επιτόπια δράση με την εξέλιξη του διαλόγου».

Ενεργοποιείται το «Σχέδιο αντιμετώπισης της αστακής βίας» που προβλέπει την τοποθέτηση 17 διμοιριών CRS σε ισάριθμα ευαίσθητα διαμερίσματα. Κατά τις 7 το απόγευμα, περίπου 40 νεαροί σπάνε ένα εμπορικό κέντρο στο Bobigny. Τρεις έμποροι τραυματίζονται ελαφρά, ενώ, σύμφωνα με ένα φύλακα, οι επιτιθέμενοι είχαν καλυμμένα τα πρόσωπα και τραυμάτισαν στο λαιμό την υπάλληλο ενός σουπερμάρκετ. Δύο από τους έξι συλληφθέντες που περνούν από δίκη στο Bobigny καταδικάζονται σε 1 έως 3 μήνες φυλάκιση χωρίς αναστολή. Στο Blanc-Mesnil, ένα λεωφορείο της γραμμής 251 ακινητοποιείται μετά από κλείσιμο του δρόμου από κάδους απορριμμάτων, ενώ ταυτόχρονα δέχεται επίθεση με πέτρες. Οι επιβάτες και ο οδηγός κατεβαίνουν και στη συνέχεια νεαροί βάζουν στο λεωφορείο φωτιά. Στο Sevran, μια γυναίκα ηλικίας 56 ετών με ειδικές ανάγκες θα πάθει σοβαρά εγκαύματα, όταν, κατά τη διάρκεια μιας παρόμοιας επίθεσης στο λεωφορείο της γραμμής 15, δε θα προλάβει να βγει έξω πριν αυτό πάρει φωτιά. Ένας ή δυο συρμοί του περιφερειακού σιδηρόδρομου δέχονται επίθεση με πέτρες στο ύψος του Blanc-Mesnil. Μετά την ακινητοποίηση του συρμού, εξαιτίας των συναγερμών που ενεργοποιούν οι νεαροί, καμιά τριανταριά από αυτούς ληστεύουν τους επιβάτες.

Πέμπτη 3 Νοεμβρίου

Τη νύχτα 2 προς 3 Νοεμβρίου είναι οι νέοι του Aulnay-sous-Bois που δίνουν το παρόν. Καταστρέφουν το αστυνομικό τμήμα του Gallion, το οποίο παραμένει κλειστό τη νύχτα, στην οδό Edgar-Degas κοντά σε έναν οικισμό 3.000 ατόμων. Στην ίδια συνοικία, λίγο πριν τις 11.30 το βράδυ, τρεις δημοσιογράφοι του καναλιού France 2 εγκαταλείπουν το αυτοκίνητό τους στη θέα δεκάδων μασκοφόρων νεαρών που κινούνται εναντίον τους. Λίγο αργότερα, το αυτοκίνητο είναι αναποδογυρισμένο και καίγεται στη μέση της οδού Jacques-Duclos, όπου μερικές δεκάδες νεαρών προκαλούν τα CRS που βρίσκονται απέναντί τους στα δέκα μέτρα. Στην ίδια περιοχή, μια αντιπροσωπεία της Renault τυλίγεται στις φλόγες. Δύο τάξεις του δημοτικού σχολείου του Aulnay, το οποίο βρίσκεται εκεί κοντά, πυρπολούνται.

Η βία κλιμακώνεται· καταγράφονται τέσσερις πυροβολισμοί, χωρίς θύματα: δύο στη La Courneuve ενάντια στις Αντιεγκληματικές Ταξιαρχίες, ένας στο Noisy-le-Sec προς τους πυροσβέστες και ένας στο Saint-Denis ενάντια στην αστυνομία. Στο Seine-Saint-Denis, τα επεισόδια διαρκούν μέχρι τις 3 το πρωί. Ένα γυμνάσιο καίγεται στο Blanc-Mesnil, γειτονικό δήμο του Aulnay-sous-Bois. Ένας πυροσβέστης παθαίνει εγκαύματα δεύτερου βαθμού στο πρόσωπο από μολότοφ που πετιέται σε όχημα της πυροσβεστικής, ενώ δυο άλλοι τραυματίζονται ελαφρά. Πολλά από αυτά τα οχήματα καταστρέφονται από ρίψεις αντικειμένων.

Ένα αυτοκίνητο καίγεται μπροστά από το κτίριο της νομαρχίας 200 μέτρα πιο κάτω. Πετροπόλεμος και επιθέσεις στις αστυνομικές δυνάμεις στις πόλεις Blanc-Mesnil, La Courneuve, Clichy-sous-Bois, Tremblay-en-France, Livry-Gargan και Sevran. Αντίθετα, στις συνοικίες κοντά στο Clichy-sous-Bois και το Montfermeil, λίκνο των συγκρούσεων, δεν καταγράφεται παρά μικρός αριθμός επεισοδίων. Η αστυνομία, πάντα παρούσα και ετοιμοπόλεμη, γίνεται πιο διακριτική. Απολογισμός: 20 από τους 40 δήμους του νομού γίνονται θέατρο συγκρούσεων σύμφωνα με το νομάρχη, ο οποίος κινητοποίησε 1.300 άνδρες· 15 άτομα προσάγονται και 177 αυτοκίνητα καίγονται στις πόλεις Bobigny, Bondy, Aulnay-sous-Bois, Bourget, Villepinte, Blanc-Mesnil, La Courneuve, Clichy-sous-Bois και Sevran. Στην περιοχή Hauts-de-Seine προσάγονται τρία άτομα. Δεκάδες αυτοκίνητα καίγονται και δυο μολότοφ πετιούνται προς το αστυνομικό τμήμα του Antony του Hauts-de-Seine. Η Γενική Διεύθυνση της Εθνικής Αστυνομίας⁵ ανακοινώνει ότι θέτει υπό επιτήρηση ολόκληρο το σιδηροδρομικό δίκτυο μετά την επίθεση στο Blanc Mesnil. Συνολικά, αυτή τη νύχτα, στα παρισινά προάστια, καίγονται περίπου 350 αυτοκίνητα, τραυματίζονται ελαφρά από ρίψη αντικειμένων 4 αστυνομικοί, δυο πυροσβέστες και τρεις πολίτες, ενώ συλλαμβάνονται 41 νεαροί.

Σύσκεψη του πρωθυπουργού με στελέχη του UMP από την περιφέρεια της Ile-de-France και τους υπουργούς Κοινωνικής Συνοχής (Cohesion Sociale), Σχέσεων με τη Βουλή (Relations avec le Parlement) και Τοπικών Συλλογικοτήτων (Collectivités Locales). Οι γονείς των άτυχων νέων καταθέτουν μήνυση κατ' αγνώστων. Το δικαστήριο του Bobigny ανακοινώνει το άνοιγμα δικογραφίας με την κατηγορία της εγκατάλειψης ατόμου που χρειαζόταν βοήθεια. Ο Νικολά Σαρκοζύ δέχεται τους γονείς για να τους ενημερώσει για την πορεία των ερευνών, ενώ αργότερα θα δηλώσει στο τηλεοπτικό κανάλι i-t111 ότι τα επεισόδια δεν έχουν «τίποτα το αυθόρμητο» και ότι είναι «τέλεια οργανωμένα» από «έναν ορισμένο αριθμό κλεφτρονιών». Πολλά καταστήματα κλείνουν νωρίτερα από το κανονικό στο Seine-Saint-Denis, ενώ το ίδιο θα πράξουν και την επόμενη μέρα. Η διοίκηση των λεωφορείων ανακοινώνει ότι το τελευταίο δρομολόγιο σε όλες τις γραμμές της περιοχής θα εκτελείται στις επτά το απόγευμα. Η διοίκηση των σιδηροδρόμων ανακοινώνει ότι στις «ευαίσθητες» περιοχές θα παίρνονται μέτρα ασφαλείας μετά τις 9 το βράδυ.

Για πρώτη φορά σημειώνονται εμπρησμοί αυτοκινήτων κατά τη διάρκεια της ημέρας.

Παρασκευή 4 Νοεμβρίου

Την όγδοη νύχτα της εξέγερσης, την Πέμπτη 3 προς Παρασκευή 4 Νοεμβρίου, οι ταραχές επεκτείνονται σε πολλές γαλλικές πόλεις. Η βία αγγίζει περίπου 90 δήμους της χώρας, αλλά η αστυνομία σχετικοποιεί τον αριθμό αυτό υποστηρίζοντας ότι σε ορισμένους δήμους δεν υπήρξε παρά μόνο ένα καμένο αυτοκίνητο. Η επέκταση των συγκρούσεων, σύμφωνα με την αστυνομία, εξηγείται από το γεγονός ότι «μετά τα χτυπήματα και τις συλλήψεις της προηγούμενης μέρας, τα κλεφτρόνια έχουν την τάση να εγκαταλείπουν την περιοχή τους και να πηγαίνουν σε γειτονικούς δήμους και συνοικίες».

Αστυνομική κινητοποίηση «χωρίς προηγούμενο» στο Seine-Saint-Denis: 1.300 άνδρες από 12 κινητές μονάδες των CRS και της στρατοχωροφυλακής έρχονται να ενισχύσουν τους 300 άνδρες της νομαρχιακής αστυνομίας. Μάταια όμως: στην Ile-de-France, 519 αυτοκίνητα παραδίνονται στις φλόγες, από τα οποία 205 στο Seine-Saint-Denis. Στο Παρίσι, εντός των τειχών, καταστρέφονται 7 αυτοκίνητα. Περίπου 77 καίγονται στην επαρχία. 78 άτομα συλλαμβάνονται.

5 Department G9nirale de la Police Nationale – DPGN.

Την ίδια νύχτα, 23 άδεια λεωφορεία της RATP⁶ καίγονται μέσα στο αμαξοστάσιο του Trappes (Yvelines), ενώ επιπλέον στόχους των εξεγερμένων θα αποτελέσουν μια αποθήκη μοκετών (Aulnay-sous-Bois), μια αποθήκη ξύλου (La Courneuve), μια αποθήκη υφασμάτων (Blanc Mesnil), ένα κατάστημα αθλητικών ειδών στο Saint-Ouen, ένα δημοτικό σχολείο (Stains), το δημαρχείο του Noisy-le-Sec, το δικαστήριο του Bobigny, ένα πολιτιστικό κέντρο (Villetaneuse), ένα σουπερμάρκετ (Val d' Oise), τα γραφεία της δημοτικής αστυνομίας του Val-de-Marne, τα γραφεία της κοινωνικής πρόνοιας και του ταχυδρομείου (Yvelines). Στο Neuilly-sur-Marne, οι κλούβες των CRS δέχονται βλήματα από αεροβόλο όπλο· ο δήμαρχος της πόλης, ο οποίος πρόσκειται στο Σοσιαλιστικό Κόμμα, θα διαψεύσει το γεγονός αυτό. Στη Besançon, καίγονται τρία αυτοκίνητα στο υπόγειο ενός κτιρίου που μένουν φοιτητές. Ένας νεαρός φύλακας 24 ετών βρίσκει το θάνατο προσπαθώντας να σβήσει τις φλόγες. Πολλοί φοιτητές τραυματίζονται, καθώς προσπαθούν να ξεφύγουν από τις φλόγες πεδώντας από τα παράθυρα.

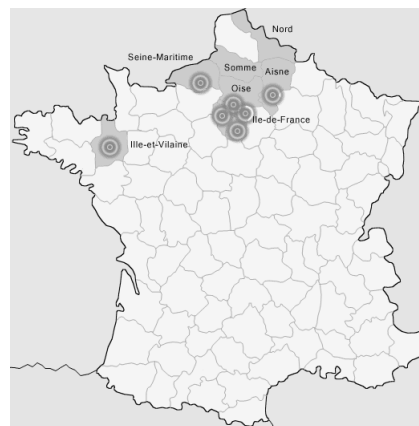
Σε μια προσπάθεια δημιουργίας εντυπώσεων, ο πρωθυπουργός Βιλπέν υποδέχεται στο πρωθυπουργικό μέγαρο 16 νέους ηλικίας 18-25 ετών που προέρχονται από «ευαίσθητες» συνοικίες. Ο Σαρκοζύ συναντάει στο Παρίσι τους νομάρχες της περιφέρειας Ile-de-France με στόχο τη λήψη «επιχειρησιακών μέτρων». Η Marine Le Pen, αντιπρόεδρος του FN,⁷ ζητάει την επιβολή κατάστασης έκτακτης ανάγκης. Οδηγοί της γραμμής Β του περιφερειακού σιδηροδρόμου αρνούνται να αναλάβουν υπηρεσία επικαλούμενοι το «δικαίωμα αποχής» τους. Το απόγευμα, πολλοί συλληφθέντες των προηγούμενων ημερών περνούν από δίκη στο δικαστήριο του Bobigny. Την ίδια ώρα, περίπου τριάντα αυτοκίνητα καίγονται σε ένα πάρκινγκ κοντά στο εμπορικό κέντρο Bobigny II. Πολλά από τα αυτοκίνητα αυτά ανήκουν σε υπαλλήλους του δικαστηρίου που βρίσκεται εκεί κοντά, στα 200 μέτρα από τη νομαρχία του Seine-Saint-Denis.

33 από τις 70 γραμμές των αστικών λεωφορειών σταματούν τη λειτουργία τους στις 8 το βράδυ «ως μέτρο ασφαλείας μετά τα γεγονότα στα βόρεια προάστια» κατόπιν αιτήματος της Νομαρχιακής Διεύθυνσης Δημόσιας Ασφάλειας.⁸ 17 άλλες γραμμές τροποποιούν το δρομολόγιό τους προκειμένου να αποφεύγουν τις «επικίνδυνες» περιοχές του Seine-Saint-Denis.

Σάββατο 5 Νοεμβρίου

Τη νύχτα της Παρασκευής προς το Σάββατο καίγονται 656 αυτοκίνητα στην Ile-de-France και περισσότερα από 900 στο σύνολο της χώρας. Αλλά το φαινόμενο των εμπρησμών αρχίζει να υποχωρεί στο νομό απ' όπου ξεκίνησαν όλα, το Seine-Saint-Denis –όπου οι 1.400 άνδρες των δυνάμεων ασφαλείας και οι 700 πυροσβέστες ενισχύονται πλέον από ένα ελικόπτερο με κάμερα– και να εντείνεται σε άλλες περιοχές.

Στο Bobigny, καίγονται 5 αυτοκίνητα στο υπόγειο πάρκινγκ των δικαστηρίων, ενώ παράλληλα ορισμένοι συλληφθέντες νεαροί περνούν από δίκη. Στο Aubervilliers, καίγεται μια αποθήκη ρούχων έκτασης 5.000 τ.μ, ενώ η αστυνομία παρεμβαίνει όταν οι πυροσβέστες δέχονται βόμβες μολότοφ. Στο Montreuil, καίγεται μια αντιπροσωπεία αυτοκινήτων, ένα κατάστημα ρούχων και ένα υπόγειο πάρκινγκ. Στο Noisy-le-Grand, ξεσπούν επεισόδια σε ένα εμπορικό κέντρο, με αποτέλεσμα αυτό να κλείσει νωρίτερα από ότι συνήθως· επίσης, πετιέται μια βόμβα μολότοφ σε ένα δημοτικό σχολείο και λεηλατείται μια καφετέρια-καπνοπωλείο. Στο Pantin, νεαροί συγκρούονται με την αστυνομία. Στο Pierrefitte ρίχνεται σε μια συναγωγή εμπρηστικό αντικείμενο, ενώ ο εμπρησμός ενός αυτοκινήτου προκαλεί διακοπή του ρεύματος σε ένα μέρος του χωριού και καμιά εξηνταριά άτομα

Η έκταση των παραχών την 5η Νοεμβρίου

6 Rigue Autonome des Transports Parisiens –Αυτόνομη Διοίκηση των Μεταφορών του Παρισιού. Περιλαμβάνει το μετρό, γραμμές λεωφορειών και τραμ και ένα μέρος του προαστιακού σιδηροδρόμου.

7 Front Nationale –Εθνικό Μέτωπο, το μεγαλύτερο ακροδεξιό κόμμα της Γαλλίας.

8 Direction Départementale de la Sécurité Publique –DDSP.

ψάχνουν να βρουν καταφύγιο στην εκκλησία. Στο Villeteuse, καίγεται ένα ταχυδρομείο. Στη La Courneuve, γίνεται απόπειρα εμπρησμού ενός παιδικού σταθμού. Επιπλέον, ένας κορέατης δημοσιογράφος του καναλιού KBS TV τραυματίζεται ελαφρά στο Aubervilliers. Ένα νηπιαγωγείο και ένα δημοτικό σχολείο καταστρέφονται μερικώς στο Bretigny-sur-Orge (Essonne). Ομοίως, μια τάξη του κολλεγίου στο Val-de-Marne, δυο τάξεις ενός νηπιαγωγείου στην Achères (Yvelines) και ένας πολιτιστικός χώρος δίπλα στο κολέγιο Jean-Monet του Torcy (Seine-et-Marne). Στο Evry (Essonne), έγινε απόπειρα εμπρησμού στο σχολικό συγκρότημα Bonaparte. Στο Val-d' Oise, ένα λεωφορείο δέχεται πυροβολισμό· τα CRS αποκλείουν ολόκληρη τη συνοικία Villiers-le-Bel μετά από ρίψεις μολότοφ και εμπρησμούς αυτοκινήτων· μια βιβλιοθήκη καταστρέφεται και ένα αυτοκίνητο, στο οποίο επιβαίνουν δημοσιογράφοι, δέχεται πέτρες. Η βιτρίνα και η είσοδος των γραφείων του UMP στο Fontenay-sous-Bois διαλύονται. Στο Παρίσι, καταστρέφονται 13 αυτοκίνητα. Μια μολότοφ ρίχνεται στο αστυνομικό τμήμα της πλατείας Fktes (19ο διαμέρισμα). Ένα από τα πιο σοβαρά περιστατικά εκτυλίσσεται στο Clion του Seine-Maritime, όπου άγνωστοι ρίχνουν μολότοφ στο εσωτερικό ενός λεωφορείου. Η οδηγός και όλοι οι επιβάτες κατόρθωσαν να κατέβουν λίγο πριν το όχημα πάρει φωτιά και καταστραφεί πλήρως. Αντίστοιχα, στο Seine-et-Marne, οι πυροσβέστες, οι οποίοι έρχονται να απεγκλωβίσουν έναν τραυματία κατά τη διάρκεια επεισοδίων, δέχονται επίθεση μέσα στο διαμέρισμά του· αυτοί που τους επιτέθηκαν καίνε επίσης και το ασθενοφόρο που προοριζόταν να μεταφέρει τον τραυματία. Συνολικά, σε όλη τη χώρα ο αριθμός των προσαγωγών αυξάνεται σε 253 (εκ των οποίων 233 στην Ile-de-France).

Το Σοσιαλιστικό Κόμμα εκδίδει ανακοίνωση στην οποία επισημαίνει ότι «τα επεισόδια φτάνουν σε πολύ υψηλά επίπεδα στην Ile-de-France και σε ολόκληρη τη χώρα» και απαιτεί «τη μεγαλύτερη δυνατή διαφάνεια πάνω στο εύρος αυτών των δραματικών γεγονότων». Παράλληλα, το Σάββατο πολλαπλασιάζονται οι εκκλήσεις για ηρεμία, κυρίως εκ μέρους των γονιών των δυο νεαρών που πέθαναν από ηλεκτροπληξία στις 27 Οκτώβρη και της ομοσπονδίας μουσουλμάνων του Clichy-Montfermeil που απαιτούν «να σταματήσει κάθε είδους βία» και καλούν σε επίδειξη «πνεύματος σωστής συνύπαρξης (sens civique)». Ο Βιλπέν συναντιέται με το Dali Boubakeur, το μουφτή του Παρισιού.

Οι πορείες ενάντια στη βία δε συγκεντρώνουν πάνω από 500 άτομα στο Aulnay, μια εκατοστή κατοίκων του οικισμού του Tilleuls στο Blanc-Mesnil, 150 άτομα στο Sevran (Seine-Saint-Denis) που διαμαρτύρονται κυρίως για την επίθεση στο λεωφορείο την Τετάρτη, κατά την οποία, όπως είπαμε, μια γυναίκα με ειδικές ανάγκες παθαίνει σοβαρά εγκαύματα. Περίπου 200 άτομα και εκλεγμένοι αντιπρόσωποι του Epinay-sur-Seine (Seine-Saint-Denis) κράτησαν το Σάββατο ενός λεπτού σιγή στη μνήμη του Jean-Claude Invoas που σκοτώθηκε στη συνοικία Orgemont στις 27 Οκτωβρίου –μέρα που ξεκίνησαν τα επεισόδια στο Clichy– ενώ μόλις είχε φωτογραφήσει ένα φανάρι του δρόμου στα πλαίσια της δουλειάς του ως υπάλληλος της δημόσιας επιχείρησης φωτισμού. Ο φόνος αυτός δεν έχει άμεση σχέση με τα επεισόδια. Η τελετή διακόπτεται από το Bloc Identitaire, μια οργάνωση της άκρας δεξιάς που κραυγάζει ότι οι δράστες της βίας στα προάστια «δεν αγαπούν τη Γαλλία και δεν αγαπούν τους Γάλλους». Η θεωρία της μεγάλης συνωμοσίας ενάντια στη Γαλλία αποκτά κύρος μετά από την υποστήριξή της από το γενι-

κό εισαγγελέα του Παρισιού Yves Bot. Σχολιάζοντας τα γεγονότα στο τηλεοπτικό κανάλι Europe 1 εκτιμά ότι τα επεισόδια είναι «οργανωμένα».

Κυριακή 6 Νοεμβρίου

Τη νύχτα της 5ης προς 6η Νοεμβρίου, οι επιθέσεις αυξάνονται ακόμα περισσότερο. Περίπου 1300 αυτοκίνητα κάηκαν στο σύνολο της γαλλικής επικράτειας, εκ των οποίων 554 στην επαρχία και 741 στην ευρύτερη περιοχή του Παρισιού. Κατά τη διάρκεια της ιδιαίτερα θερμής νύχτας προ-

σάγονται συνολικά 349 άτομα. Σε ολόκληρη τη Γαλλία ο αριθμός των δήμευσιών, στους οποίους εξελίσσεται «αντάρτικο πόλεων» φτάνει τους 211. Στην περιφέρεια της Ile-de-France στέλνονται άλλοι 2.300 αστυνομικοί και στρατοχωροφύλακες κατά τη διάρκεια της νύχτας. Η αστυνομία κινητοποιεί 7 ελικόπτερα με ισχυρούς προβολείς και κάμερα για τη διασφάλιση της τάξης: ένα στο Seine-Saint-Denis, ένα στο Val-de-Marne και την Essonne, ένα στο Yvelines και το Val-d'Oise, ενώ τα υπόλοιπα τέσσερα θα πετούν πάνω από την Toulouse, το Strasbourg, τη Rennes και την ευρύτερη περιοχή της Lille.⁹ Στο κέντρο του Παρισιού καίγονται 32 αυτοκίνητα και προσάγονται 30 άτομα. Οι εμπρησμοί αυτοκινήτων εντοπίζονται στο 3ο διαμέρισμα, κοντά στην πλατεία Δημοκρατίας, και το 17ο. Στην περιοχή του Παρισιού, στα προάστια του Yvelines και του Seine-et-Marne η βία ξαναφουντώνει ενώ στο Val-d'Oise είναι σε πτώση. Τα άλλα προάστια έξω από τον παρισινό δακτύλιο παραμένουν σε «σταθερή κατάσταση», σύμφωνα με την αστυνομία. Στην Essonne, πολλά κτίρια υφίστανται ζημιές, όπως δύο τάξεις ενός νηπιαγωγείου στο Grigny και ένα MacDonald's στο Corbeil-Essonne, μέσα στο οποίο ρίχνεται ένα αυτοκίνητο. «Το να καίς ένα σχολείο είναι απαράδεκτο, αλλά αυτός που έβαλε τη φωτιά είναι ο Σαρκοζύ», δήλωσε ο πατέρας ενός μαθητή στο Grigny. Θα ακολουθήσουν μεγάλης έκτασης συγκρούσεις μεταξύ 200 νεαρών και της αστυνομίας, με αποτέλεσμα τον τραυματισμό 34 μπάτσων. Ο υπουργός Εσωτερικών πηγαίνει το Σάββατο το βράδυ σε αυτό το προάστιο για να δηλώσει την υποστήριξη του στους αστυνομικούς. Στο Evry συναντά κυρίως εφήβους που είχαν προσαχθεί και πρέπει να τεθούν ξανά υπό την κηδεμονία των γονιών τους.

Στο Evry, οι μπάτσοι περικυκλώνουν ένα εργαστήριο κατασκευής κοκτέιλ μολότοφ μέσα σε ένα εγκαταλεημένο κτίριο της δημοτικής αστυνομίας. Έξι νεαροί συλλαμβάνονται καθώς εξέρχονται από αυτό. Σχετικά με τις συλλήψεις αυτές, ο γενικός αρχηγός της αστυνομίας Michel Gaudin θα δηλώσει δυο μέρες μετά ότι «οι ενήλικοι οργανώνουν και στέλνουν τα παιδιά στην πρώτη γραμμή». Στο Athis-Mons, μερικοί άνθρωποι δηλητηριάζονται ελαφρά από εισπνοή τοξικών αερίων και εκατό άτομα εκκενώνουν το φουαγιέ Sonacotra μετά από τον εμπρησμό του από αγνώστους. Στο Clichy-sous-Bois, όπου όλα ξεκίνησαν, μοιάζει να έχει επανέλθει η ηρεμία με εξαίρεση την πλήρη καταστροφή του λυκείου Armand Desmet από πυρκαγιά. Στο Noisy-le-Grand, το γυμνάσιο της Butte-Verte, ένα από το ομορφότερα κτίρια της περιοχής, γίνεται στόχος εμπρησμού για τρίτη φορά, προκαλώντας την εκκένωση ενός γειτονικού κτιρίου. Στο Val-de-Marne, καίγεται ο Οίκος των Νέων. Στο Trappes του Yvelines καίγεται το κεντρικό θησαυροφυλάκιο.

⁹ Η χρήση ελικοπτέρων αποτελεί ένα από τα καινούργια στοιχεία αντιμετώπισης των εξεγέρσεων από την πλευρά της αστυνομίας. Ένα ακόμα καινούργιο στοιχείο είναι η χρήση όπλων που πετούν ανεξίτηλη μοχλία με στόχο τον εντοπισμό των «κλεφτρονιών», ακόμα και μετά τις συγκρούσεις. Μερικές μέρες μετά την έναρξη των επεισοδίων, η αστυνομία έθεσε ως προτεραιότητα τη διενέργεια συλλήψεων. Για το λόγο αυτό δημιουργήθηκαν, από τη μια, ευκίνητες ομάδες CRS, έως έξι ατόμων μέσα σε μικρά οχήματα, που θα μπορούσαν να ακολουθήσουν τις πολύ κινητικές ομάδες των νεαρών και, από την άλλη, ομάδες που αποτελούνταν από μπάτσους διαφόρων υπηρεσιών (γενικών πληροφοριών, δημόσιας τάξης κ.α.). Καθ' όλη τη διάρκεια των συγκρούσεων, οι μπάτσοι χρησιμοποιούσαν κατά κόρον πλαστικές σφαίρες.

Στο Nogent-sur-Oise (Oise), οι πυροσβέστες σώζουν ένα ζευγάρι εξηντάρηδων, όταν οι φλόγες από τα δυο τους αυτοκίνητα μεταδίδονται στη μονοκατοικία τους. Η μονοκατοικία βρίσκεται πάνω σε μια οδική αρτηρία στην είσοδο της πόλης, δίπλα στη συνοικία La Commanderie, όπου επεισόδια σημειώνονται κατά τη διάρκεια της νύχτας. Τη νύχτα στο Oise σημειώθηκαν 36 εμπρησμοί, εκ των οποίων 12 στον τομέα των Creil, Nogent-sur-Oise και Montataire.

Στην Toulouse, κάηκαν καμιά πενήντα αυτοκίνητα, 21 κάδοι απορριμμάτων, ενώ γίνεται απόπειρα εμπρησμού μιας δημοτικής βιβλιοθήκης κι ενός εμπορικού κέντρου. Όταν ρωτήθηκε γιατί σπάει τα αυτοκίνητα των γειτόνων του, ένας νεαρός από τα εργατικά προάστια της πόλης απάντησε: *«Επειδή ο Σαρκοζύ δεν παρκάρει εδώ το δικό του. Είναι βλακεία, το ξέρω, αλλά το κάνουμε για να μας ακούσουν. Θα μπορούσαμε να επιτεθούμε στο δημαρχείο ή τα μνημεία στο κέντρο της πόλης. Αλλά δε μου λέει κάτι να καεί το δημαρχείο: εδώ θέλω να συμβούν πράγματα, για να μιλάει ο κόσμος για τα προάστια. Αν υπήρχαν μνημεία στο Mirail, δε θα καίγαμε τα σαραβαλάκια των γονιών μας».*

Η αστυνομία εκτιμά ότι τα επεισόδια προκαλούνται από ένα «σκληρό πυρήνα» τριάντα ατόμων, ηλικίας 15 έως 25 ετών. Στο Pau, καίγονται καμιά εικοσαριά αυτοκίνητα και ένα λεωφορείο ενώ τραυματίζονται ελαφρά 7 αστυνομικοί των CRS.

Στο Lot-et-Garonne, καίγονται τρία βαγόνια του τραμ κι ένα τέταρτο καταστρέφεται σε ένα αμαξοστάσιο στο Villeneuve-sur-Lot, περίπου 30 χιλιόμετρα από το Agen. Καμιά εικοσαριά αυτοκίνητα κάηκαν τη νύχτα Σαββάτου προς Κυριακή στις συνοικίες των προαστίων Mulhouse και Colmar. Στο Mulhouse καίγονται δεκαπέντε αυτοκίνητα, κυρίως στις συνοικίες Bourzwiller και Drouot.

Μετά το Grigny, τα σοβαρότερα επεισόδια έγιναν στο Evreux, στη συνοικία Madeleine, όπου τραυματίστηκαν τέσσερις δημοτόμπατσοι κατά τη διάρκεια συγκρούσεων με μια ομάδα εκατό νεαρών, οι οποίοι κρατούσαν μπαστούνια του μπέιζμπολ. Ένας από τους μπάτσους αυτούς τραυματίστηκε σοβαρά στο σαγόνι από αντικείμενο που πετάχτηκε εναντίον του, αλλά η νομαρχία δήλωσε ότι «δε διατρέχει κίνδυνο», ενώ έγιναν και «συλλήψεις» χωρίς άλλες διευκρινίσεις. Περίπου τριάντα αυτοκίνητα και τρία μαγαζιά κάηκαν, ενώ ένα σχολείο δέχτηκε επίθεση με βόμβες μολότοφ. Πολλά μαγαζιά υπέστησαν ζημιές από βανδαλισμούς.

Στο Loiret, οι πυροσβέστες επενέβησαν σε σαράντα περιπτώσεις που συνδέονταν με τα επεισόδια, κυρίως στην Orleans και το Montargis όπου καταστράφηκαν συνολικά 20 αυτοκίνητα και δέχτηκαν επίθεση με βόμβες μολότοφ μαγαζιά, ένας χώρος ηλικιωμένων και ένα λεωφορείο. Δεν υπήρξαν τραυματισμοί. Στο Blois, οι πυροσβέστες επενέβησαν για να σβήσουν φωτιές σε καμένα αυτοκίνητα (18 καταστράφηκαν) και κάδους απορριμμάτων.

Στη Nantes, 38 οχήματα κάηκαν σε διάφορα σημεία της πόλης. Πολλές φωτιές σε κάδους απορριμμάτων και απόπειρα εμπρησμού σε ένα κτίριο των κοινωνικών φορέων της συνοικίας. *«Πρόκειται για μικρές ομάδες ατόμων που βάζουν φωτιά και το σκάνε»* εξηγεί στο Γαλλικό Πρακτορείο Ειδήσεων ένας εκπρόσωπος των πυροσβεστών. Το ίδιο σενάριο στη Rennes όπου *«μικρές ομάδες πολύ ευκίνητες»*, σύμφωνα με έναν αστυνομικό, έκαψαν είκοσι αυτοκίνητα και δεκάδες κάδους απορριμμάτων ή κοντέινερ. Περιστατικά μικρότερης έντασης –κάτω από δέκα καμένα αυτοκίνητα– σημειώθηκαν επίσης σε πολλές άλλες δυτικές πόλεις όπως η Rouen, η Havre, η Tours, η Laval –όπου κάηκε από εμπρησμό ένα κέντρο κοινωνικής βοήθειας.

Συγκρούσεις ανάμεσα στους νέους και την αστυνομία έγιναν στο Saint-Etienne, όπου συνελήφθη ένα άτομο. Οι αστυνομικοί δέχτηκαν εμπρηστικές βόμβες και ένα όχημα της πυροσβεστικής καταστράφηκε. Μόνο η παρέμβαση των οικογενειών κατάφερε να ηρεμήσει τα πνεύματα. Συνολικά, στο Loire, κάηκαν 33 αυτοκίνητα· τα μισά από αυτά στην περιφέρεια της πόλης. Στο νομό Rhtne κάηκαν

σαράντα αυτοκίνητα, κυρίως στην πόλη της Lyon, ανάμεσα στις 8 το βράδυ και τις 4 το πρωί. Στο Montceau-les-Mines (Sanne-et-Loire), κάηκαν έξι λεωφορεία μέσα σε ένα αμαξοστάσιο. Σε όλη τη Bourgogne, οι πυροσβέστες μέτρησαν 38 καμένα αυτοκίνητα έναντι 25 της προηγούμενης νύχτας. Τέσσερα αυτοκίνητα και μια μοτοσυκλέτα κάηκαν μέσα σε ένα υπόγειο πάρκινγκ σε μια κατοικημένη συνοικία της Dijon.

Εν τω μεταξύ, μια δημοσκόπηση της εταιρείας CSA, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 2 και 3 Νοεμβρίου –μια εβδομάδα μετά την έναρξη της βίας– και δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Le Parisien-Dimanche/Aujourd'hui Dimanche, υποστηρίζει ότι ο υπουργός Εσωτερικών Νικολά Σαρκοζύ διαθέτει μια «καλή εικόνα» σύμφωνα με το 57% των ερωτηθέντων γάλλων, ακόμα κι αν για το 63% από αυτούς «χρησιμοποιεί μερικές φορές σοκαριστικούς όρους». Παρόμοια εμφανίζεται να είναι η εκτίμηση που υπάρχει στο πρόσωπο του Νικολά Σαρκοζύ και μεταξύ των κατοίκων των προαστίων: 56% των ερωτηθέντων μίλησαν για καλή και 42% για άσχημη εικόνα. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε ένα αντιπροσωπευτικό εθνικό δείγμα 1002 ατόμων ηλικίας 18 και άνω.

Δευτέρα 7 Νοεμβρίου

1408 αυτοκίνητα (426 στην περιφέρεια του Παρισιού και 982 στην επαρχία) κάηκαν και 395 άτομα προσήχθησαν στη Γαλλία τη νύχτα της Κυριακής προς τη Δευτέρα 7 Νοεμβρίου –ο βαρύτερος απολογισμός από τις 27 Οκτωβρίου. «*Το κύμα βίας και η επίδραση του σοκ κέρδισαν την επαρχία*», σχολίασε ο γενικός αρχηγός της αστυνομίας Michel Gaudin. Τα επεισόδια επεκτάθηκαν σε 274 δήμους σ' ολόκληρη τη χώρα και τραυματίστηκαν 36 μπάτσοι.

Τα σημαντικότερα γεγονότα κατά περιοχή:

YVELINES. Κάηκαν ογδόντα τρία αυτοκίνητα –εκ των οποίων 23 στο Sartrouville– και προσήχθησαν είκοσι άτομα, σύμφωνα με έναν απολογισμό της διοίκησης στις 1 τη νύχτα. Στο Mureaux, «*έσπρωχναν προς το μέρος μας ρόδες ποδηλάτων και καρότσια σουπερμάρκετ. Ακόμα και μια μπάρα έριξαν πάνω σε ένα αυτοκίνητο που περνούσε, το αυτοκίνητο ενός πολίτη, κι έτσι άρχισαν όλα*», σχολίασε ένας άνδρας των CRS. Προσπάθησαν επίσης να βάλουν φωτιά σε μια δεξαμενή καυσίμων που βρισκόταν μέσα στα συνεργεία του δήμου.

ESSONNE. Ένα εστιατόριο McDonalds καταστρέφεται από ένα φλεγόμενο αυτοκίνητο-πολιορκητικό κριό. Σ' αυτόν το νομό κάηκαν πολλά κτίρια, ανάμεσά τους και δυο σχολεία στο Grigny, ενώ προσήχθησαν πενήντα άτομα.

ΠΑΡΙΣΙ. Τριάντα δύο οχήματα κάηκαν στην πρωτεύουσα. Τριάντα άτομα συνελήφθησαν, εκ των οποίων οι έντεκα «*για παράβαση του νόμου περί κατασκευής εμπρηστικών υλών*».

SEINE-SAINT-DENIS. Αύξηση των καμένων οχημάτων (90) και των προσαγωγών (67) σε σχέση με την προηγούμενη νύχτα.

Καταγράφηκαν από τους πυροσβέστες πολλές απόπειρες εμπρησμού σχολείων στο Pantin και το Sevran, κι ενός παιδικού σταθμού στο Tremblay-en-France. Στο Noisy-le-Grand, ένας εμπρησμός κατέστρεψε ένα γυμνάσιο επιφάνειας 2000 m² καίγοντας και καμιά δεκαριά αυτοκίνητα. Το τετράγωνο αποκλείστηκε από τις δυνάμεις ασφαλείας και τέθηκε υπό την επιτήρηση ενός ελικοπτερου. Στο Drancy, δύο αδέρφια 14 και 15 χρονών που προσπάθησαν να βάλουν φωτιά σε ένα φορτηγό νωρίς το βράδυ, εμποδίστηκαν από κατοίκους της περιοχής και στη συνέχεια παραδόθηκαν στην αστυνομία. Καμένα αυτοκίνητα μπροστά από κυριλέ μονοκατοικίες, εμπρησμός ενός πολυκαταστήματος Monoprix στο κέντρο του Gagny: τα περιστατικά βίας πολλαπλασιάζονται στις συνοικίες με μονοκατοικίες. Η συνοικία Vieux Noisy-le-Sec, με μονοκατοικίες κι αυτή και με τη φήμη της ήσυχης συνοικίας, υπήρξε το θέατρο περιστατικών βίας με την απόπειρα εμπρησμού ενός κέντρου πολυμέσων και τον εμπρησμό οχημάτων γύρω από το λύκειο Moulins-Fondy. Το ίδιο σκηνικό στο Aulnay-sous-Bois, όπου ένα γυμνάσιο κάηκε, και στο Rosny-sous-Bois με τον εμπρησμό ενός κοινωνικο-πολιτιστικού κέντρου. Στο Villepinte, άγνωστοι

πέταξαν τρεις βόμβες μολότοφ στην πρόσοψη του σπιτιού της δημάρχου Martine Valleton που πρόσκειται στο UMP. Στην Asnières, ένα τηλεοπτικό στούντιο καίγεται ολοσχερώς, όπως και μια φαρμακαποθήκη στο Suresnes· παράλληλα, το δημοτικό συμβούλιο της πόλης αποφασίζει τη δημιουργία «μιας επιτροπής άγρυπνων δημοτών»¹⁰ που θα «στηρίξει» τις δυνάμεις της τάξης.

Το νομαρχιακό συμβούλιο αποφασίζει τη λήψη «μέτρων φύλαξης» που θα αφορούν περίπου 40 από τα 116 κολέγια του νομού προς αποφυγή εμπρησμών ή καταστροφών.

VAL D'OISE. Κάηκαν 33 οχήματα και προσήχθησαν 22 άτομα. Τρεις μπάτσοι τραυματίστηκαν ελαφρά από πέτρες στη Goussainville καθώς εγκατέλειπαν το όχημά τους.

HAUTE-NORMANDIE. Τα σοβαρότερα περιστατικά συνέβησαν στο Evreux (Eure) στη συνοικία La Madeleine, όπου ένα ταχυδρομικό πρακτορείο πετροβολήθηκε, ενώ καταστράφηκαν τρία υποκαταστήματα τραπεζών. Επίσης, τριάντα αυτοκίνητα, τρία μαγαζιά, ένα αστυνομικό τμήμα και πολλοί τηλεφωνικοί θάλαμοι κάηκαν και καταστράφηκαν από τους διαδηλωτές.

Ένα σχολείο δέχτηκε επίθεση με βόμβες μολότοφ, ενώ ζημιές έπαθε και το δημαρχείο που ήταν δίπλα, κατά τη διάρκεια συγκρούσεων μιας μικρής ομάδας εκατό νέων, μερικοί από τους οποίους κρατούσαν μαστούνια του μπείζμπολ, με την αστυνομία. Από τις συγκρούσεις αυτές υπήρξαν τραυματίες, σύμφωνα με μαρτυρίες. Το αστυνομικό τμήμα της Haute-Normandie ανακοίνωσε την Κυριακή το πρωί ότι μέχρι εκείνη τη στιγμή δεν είχε γίνει ο απολογισμός ούτε των χθεσινών βίαιων επεισοδίων ούτε των περιστατικών σε άλλες πόλεις της περιοχής, κυρίως στη Rouen όπου έξι αυτοκίνητα κάηκαν.

NORD-PAS DE CALAIS. Για δεύτερη συνεχόμενη νύχτα καίγονται αυτοκίνητα στους νομούς Nord, L'Aisne και L'Oise, όπου υπάρχουν περίπου 80 εμπρησμοί. Στο Creil του Oise, συλλαμβάνεται μια πακιστανή με την κατηγορία της «μη άσκησης γονεϊκών καθηκόντων» μετά τη σύλληψη ενός από τα πέντε παιδιά της, ηλικίας 15 ετών, την ώρα που προσπαθούσε να βάλει φωτιά σε ένα ασθενοφόρο με μια βόμβα αερίου και ένα κουτί σπίρτα. Θα απελευθερωθεί δυο μέρες μετά με την υποχρέωση να παρακολουθείται από ψυχολόγους.

AQUITAINE. Στη συνοικία Ousse-des-Bois στο Pau 11 αυτοκίνητα κάηκαν την προηγούμενη νύχτα και επτά μέλη των CRS τραυματίστηκαν ελαφρά από πέτρες, χωρίς όμως να προχωρήσουν σε καμία προσαγωγή. Η βία επεκτάθηκε και σε άλλες συνοικίες της πόλης. Συνολικά, καμιά εικοσαριά αυτοκίνητα, δυο σκούτερ, μια μοτοσυκλέτα, ένα λεωφορείο και μια αποθήκη του δήμου κάηκαν, σύμφωνα με την πυροσβεστική που κατέφτασε στην περιοχή μετά από μια απόπειρα εμπρησμού στα γραφεία του τοπικού υποκαταστήματος του ΟΑΕΔ.

CENTRE. Στο Loiret, η πυροσβεστική επενέβη σαράντα φορές κυρίως στην Orleans και το Montargis για 15 εμπρησμούς αυτοκινήτων, αλλά και επιθέσεις με βόμβες μολότοφ ενάντια σε μαγαζιά, ένα λεωφορείο και ένα στέκι ηλικιωμένων. Δεν υπήρξαν τραυματίες. Στο Blois, η πυροσβεστική επενέβη είκοσι φορές για εμπρησμούς αυτοκινήτων –18 καταστράφηκαν– και κάδων απορριμμάτων.

PAYS-DE-LA-LOIRE. Στη Nantes, 38 αυτοκίνητα κάηκαν σε ολόκληρη την πόλη. Μια απόπειρα εμπρησμού σημειώθηκε στο κτίριο των κοινωνικών φορέων της συνοικίας Dervallières. Περιστατικά μικρότερης έντασης –κάτω από δέκα καμμένα αυτοκίνητα– σημειώθηκαν στο Mans και το Laval, όπου κάηκε κι ένα τοπικό κέντρο κοινωνικής βοήθειας.

BRETAGNE. Στη Rennes, «μικρές πολύ ευκίνητες ομάδες», σύμφωνα με έναν αστυνομικό, έκαψαν καμιά εικοσαριά αυτοκίνητα και δεκάδες κάδους απορριμμάτων και κοντέινερ, παρά τη χρήση του ελικοπτέρου από τις δυνάμεις της τάξης. Σε άλλες πόλεις, όπως η Quimper, η Brest, η Saint-Malo

10 Comitè Asniérois de Veille Citoyenne.

σημειώθηκαν περιστατικά μικρότερης έντασης –λιγότερα από δέκα καμένα αυτοκίνητα.

MIDI-PYRINI ES. «Έπρεπε να αντιμετωπίσουμε 49 εμπρησμούς αυτοκινήτων και 21 σε κάδους απορριμμάτων ανάμεσα στις 8 το βράδυ του Σαββάτου και τις 7 το πρωί αυτής της Κυριακής στην ευρύτερη περιοχή της Toulouse», δήλωσε την ίδια μέρα η Καταγραφή Περιστατικών, η οποία χρειάστηκε να καλέσει ενισχύσεις από το κέντρο του νομού. Οι εμπρησμοί, οι οποίοι την Παρασκευή το βράδυ δεν αφορούσαν παρά μόνο τις συνοικίες δυτικά της πόλης, επεκτάθηκαν στο Empalot νότια και στο Izards βόρεια. Ένα ελικόπτερο της στρατοχωροφυλακής, εξοπλισμένο με ισχυρό προβολέα, πετούσε πάνω από τις συνοικίες επιτρέποντας «την πραγματοποίηση περισσότερων προσαγωγών», περίπου δεκαπέντε, σύμφωνα με αστυνομική πηγή. Το απόγευμα, περίπου δεκαπέντε άτομα επιτίθενται σε ένα λεωφορείο της γραμμής 3 στη συνοικία La Reynerie. Ένας από τους νεαρούς επιτιθέμενους πιάνει ένα «δακρυγόνο» «προφανώς για να το πετάξει πίσω στους μπάτσους» σύμφωνα με αυτόπτες μάρτυρες. Το «δακρυγόνο» εκρήγνυται με αποτέλεσμα να ακρωτηριαστεί το χέρι του.

Η έκταση των ταραχών την 8η Νοεμβρίου

Δυο βόμβες μολότοφ ρίχνονται στο ιερό της εκκλησίας του *Je de Thau* στην πόλη Sèthes.

Για πρώτη φορά σημειώνονται εμπρησμοί εκτός Γαλλίας: στο Saint-Gilles, έναν από τους δήμους των Βρυξελλών, καίγονται πέντε αυτοκίνητα, ενώ άλλα τόσα καίγονται στη συνοικία Moabit του Βερολίνου.

Το τηλεοπτικό κανάλι France 3 αποφασίζει να μην αναφέρει πλέον τον αριθμό των καμένων αυτοκινήτων στα δελτία ειδήσεών του. Στο Παρίσι, συλλαμβάνονται τρεις νεαροί, μεταξύ των οποίων κι ένας ανήλικος, οι οποίοι καλούσαν μέσα από blogs¹¹ σε επιθέσεις εναντίον των μπάτσων και των αστυνομικών τμημάτων. Στο Seine-Saint-Denis, ο δήμαρχος του Raincy Eric Raoult, ο οποίος πρόσκειται στο UMP, αποφασίζει να επιβάλλει απαγόρευση κυκλοφορίας στους νέους κάτω των 16 ετών¹²: το Raincy θεωρείται γενικά ένα ήσυχο προάστιο, στο οποίο δε σημειώθηκαν επεισόδια, αλλά περιτριγυρίζεται από προάστια των «επικίνδυνων τάξεων». Ο Βιλπέν δηλώνει στο τηλεοπτικό κανάλι TF1 ότι «οργανωμένα εγκληματικά δίκτυα εμπλέκονται στα επεισόδια», ενώ ανακοινώνει μια σειρά μέτρων για την αντιμετώπιση της κρίσης: επαναφορά της χρηματοδότησης των φορέων των «προβληματικών συνοικιών», μείωση στα 14 χρόνια του ορίου ηλικίας για την πρόσληψη μαθητευόμενων εργατών, πολλαπλασιασμό των υποτροφιών, κινητοποίηση άλλων 1.500 μπάτσων και στρατοχωροφυλάκων και, τέλος, δυνατότητα προσφυγής στην απαγόρευση κυκλοφορίας και επιβολή κατάστασης εκτάκτου ανάγκης σύμφωνα με νόμο του 1955.

Τρίτη 8 Νοεμβρίου

Η αστυνομία μέτρησε 1173 καμένα αυτοκίνητα και προχώρησε σε 330 προσαγωγές τη νύχτα της Δευτέρας 7 προς Τρίτη 8 Νοεμβρίου. Δώδεκα μπάτσοι τραυματίστηκαν ελαφρά, κυρίως από ρίψεις αντικειμένων. Από τα καμένα αυτοκίνητα τα 933 ήταν στην επαρχία (έναντι 982 την προηγούμενη) και τα 240 στην περιοχή του Παρισιού (έναντι 426). Ένα γυμνάσιο κάηκε στο Villepinte (Seine-Saint-Denis). Στην επαρχία, ο εμπρησμός ενός υπόγειου αποθηκευτικού χώρου οδήγησε στην εκκένωση του κτιρίου και τη μεταφορά στο νοσοκομείο δεκαπέντε ατόμων με αναπνευστικά προβλήματα. Η δωδέκατη νύχτα επεισοδίων ξεκίνησε με τον εμπρησμό ενός λεωφορείου στη συνοικία Mirail στις επτά το βράδυ και συνεχίστηκε με τριάντα ένα καμένα αυτοκίνητα στην Toulouse, καμιά σαρανταριά στη Lyon, μια δεκαριά στη Grenoble, μια δεκαπενταριά στη Nantes, μια εικοσαριά στο Seine-Saint-Denis και το Yvelines. Επίσης,

11 Σύνθεση και σύντμηση των λέξεων web (ιστός) και log (ημερολόγιο). Πρόκειται για προσωπικές ιστοσελίδες, στις οποίες κάποιος δημοσιεύει τις απόψεις του για τρέχοντα ζητήματα, τις προτιμήσεις του και γενικά στοιχεία του εαυτού του.

12 Από το 2001, οι δήμαρχοι έχουν το δικαίωμα να αποφασίζουν με απλή ανακοίνωση την απαγόρευση κυκλοφορίας των ανηλίκων για ένα μήνα. Όσοι ανήλικοι παραβούν την απαγόρευση, συλλαμβάνονται και οδηγούνται πίσω στα σπίτια τους, ενώ στους γονείς τους επιβάλλεται πρόστιμο, το ύψος του οποίου αποφασίζεται από το δικαστήριο.

καίγονται δυο σχολεία στη Lille και το Bruay-sur-Escaut, κοντά στο Valenciennes. Πέντε νηπιαγωγεία καίγονται στις πόλεις Nantes, Saint-Etienne, Allonnes (Sarthe), Lille και La Tour-du-Pin. Μια δημοτική βιβλιοθήκη γίνεται κάρβουνο στη Bithancourt (Doubs), όπως και ένα τμήμα ενός κοινωνικοπολιτιστικού κέντρου στο Schiltingheim. Μεταξύ των επιχειρήσεων και των εμπορικών καταστημάτων που δέχτηκαν επίθεση ήταν ένα εργαστήριο κτιριακού εξοπλισμού που καταστράφηκε στο Grand-Charmont (Doubs), ένα αρτοποιείο και ένα σουπερμάρκετ στη Nantes. Βόμβες μολότοφ πετάχτηκαν σε δυο γκαράζ και ένα κατάστημα διακόσμησης στο Perpignan. Μια αντιπροσωπεία της Renault στο Brest και μια της Toyota στο Metz καίγονται μερικώς. Η πυρκαγιά που προκάλεσε ο εμπρησμός κάποιων αυτοκινήτων επεκτάθηκε σε διπλανό εργοστάσιο συστημάτων αυτοματισμού στο Montceau-les-Mines (Saône-et-Loire) καταστρέφοντας το στοκ. Στο Perpignan, ένα φλεγόμενο αυτοκίνητο οδηγήθηκε μπροστά στο αστυνομικό τμήμα. Αυτοκίνητο-πολιορκητικός κριός χρησιμοποιήθηκε ενάντια σε αστυνομικό τμήμα στη Rouen, ενώ σε ένα αστυνομικό τμήμα στο Clermont-Ferrand γίνεται απόπειρα εμπρησμού. Μια βόμβα μολότοφ πετάχτηκε στο αστυνομικό τμήμα του Beaucaire (Gard). Συνολικά, 77 μπάτσοι τραυματίστηκαν από την έναρξη των επεισοδίων, εκ των οποίων τριάντα μόνο τη νύχτα της Κυριακής προς Δευτέρα.

Η εκκλησία Saint-Edouard του Lens (Pas-de-Calais) δέχεται εμπρηστικό χτύπημα. Δυο ρώσοι δημοσιογράφοι προπηλακίζονται. Ένα αστικό λεωφορείο φυσικού αερίου που κυκλοφορούσε χωρίς επιβάτες δέχεται επίθεση με βόμβες μολότοφ και εκρήγνυται στο Bassens, εντός του αραβικού προαστίου, χωρίς θύματα. Ένας άνδρας 53 ετών, από την άλλη, τραυματίζεται σοβαρά αργά το απόγευμα από ένα βαράκι που πετάχτηκε από ένα κτίριο σε μια συνοικία της Nice· ο άνδρας αυτός θα πεθάνει μια εβδομάδα μετά.

Στο Βορρά, 78 αυτοκίνητα κάηκαν και 25 άτομα συνελήφθησαν, κυρίως στην πόλη της Lille (63 καμένα αυτοκίνητα). Στο νομό Somme, όπου τέθηκε σε εφαρμογή στην πόλη της Amiens η απαγόρευση κυκλοφορίας για ανήλικους κάτω των 16 ετών από τα μεσάνυχτα μέχρι τις 6 το πρωί, κάηκαν 7 αυτοκίνητα. Στους ανατολικούς νομούς της χώρας, η πτώση είναι σημαντική με λίγο παραπάνω από εκατό καμένα αυτοκίνητα έναντι 160 της προηγούμενης νύχτας. Εντούτοις, έγιναν αρκετοί εμπρησμοί δημοσίων κτιρίων: ενός νηπιαγωγείου στο Decines στην πόλη της Lyon, ενός παιδικού σταθμού στο Miribel (Ain), μιας βιβλιοθήκης στο Chaltns-sur-Saône (Saône-et-Loire) και άλλης μιας στο Douai (Nord), του κέντρου πολυμέσων στο Aubry όπου έγινε επίθεση και στο δημαρχείο. Εκατό κάτοικοι μιας εργατικής πολυκατοικίας στο Outreau (Pas-de-Calais) την εκκελώνουν προσωρινά μετά τον εμπρησμό έξι αυτοκινήτων στο υπόγειο. Στο Dole (Jura), 24 άτομα χρειάστηκε να εγκαταλείψουν την κατοικία τους μετά τον εμπρησμό εννιά σχολικών λεωφορείων σε ένα γκαράζ.

Επίσης, στο Pas-de-Calais, έπαθαν ζημιές πολλά κτίρια από φωτιά που επεκτάθηκε σε κατάστημα μοκετών στην εμπορική ζώνη του Arras. Στο Grasse (Alpes-Maritimes), τα γραφεία της εφημερίδας *Nice-Matin* έπαθαν μεγάλες ζημιές από φλεγόμενο κάδο απορριμμάτων.

Στη Μασσαλία, αργά το απόγευμα, περίπου πενήντα νέοι προσπάθησαν μάταια να λεηλατήσουν ένα εμπορικό κέντρο και εννιά από αυτούς συνελήφθησαν.

Στη La Courneuve, περίπου 400 άτομα διαδηλώνουν μετά από κάλεσμα του δημάρχου και των κοινωνικών φορέων με σύνθημα «όχι στη βία». Στο Val-d' Oise, δυο νεαροί ηλικίας 23 ετών καταδικάζονται σε φυλάκιση οκτώ μηνών και ενός χρόνου αντίστοιχα επειδή προμήθευσαν σε ανήλικους ένα μπιτόνι βενζίνη. Η υπηρεσία γενικών πληροφοριών της αστυνομίας ανακοινώνει ότι εντόπισε στο διαδίκτυο ένα κάλεσμα για συγκέντρωση στον πύργο του Άιφελ στις 11 Νοεμβρίου και ένα άλλο για τα Ηλύσια Πεδία στις 12 Νοεμβρίου. «*Τέτοιου είδους μηνύματα*», δηλώνει ο εκπρόσωπος της αστυνομίας το

Στις 17 Νοεμβρίου, κατά τη διάρκεια μιας συνέντευξης τύπου, ο γενικός γραμματέας του δικαστηρίου του Seine-Saint-Denis δίνει ορισμένα στοιχεία σχετικά με τους προσαχθέντες: συνολικά, ο αριθμός τους φτάνει τους 2.921 (οι 590 είναι προφυλακισμένοι, και απ' αυτούς οι 107 είναι ανήλικοι). Η πλειοψηφία τους δεν έχει στο παρελθόν απασχολήσει τις δικαστικές αρχές. Από όλους τους συλληφθέντες, μόνο 120 είναι ξένοι.

Ειδικότερα, στο Bobigny, από τους 212 νεαρούς που πέρασαν από δίκη, η μεγάλη πλειοψηφία τους ήταν μεταξύ 18 και 22 ετών χωρίς ιδιαίτερο ποινικό μητρώο, ενώ «η πολύ μεγάλη πλειοψηφία» των ανηλίκων είχαν «ένα προφίλ μικροεγκληματικότητας». Η ίδια ανάλυση θα χρησιμοποιηθεί για να περιγράψει το προφίλ των συλληφθέντων στη Lyon, τη Μασσαλία και το Nancy.

Στις 24 Νοεμβρίου, ο Σαρκοζύ ανακοινώνει ότι διενεργήθηκαν 1.540 προσαγωγές στα πλαίσια ερευνών πάνω σε αδικήματα που διαπράχθηκαν κατά τη διάρκεια των ταραχών. Αυτές οι προσαγωγές πρέπει να προστεθούν στο γενικό αριθμό των προσαγωγών που αναφέρθηκε νωρίτερα.

«Στη Lille, αυτοί που οδηγήθηκαν στα δικαστήρια τις τελευταίες μέρες είναι γιοι εργατών “και ολοένα και περισσότερο, ανέργων”, οι οποίοι μένουν στις προβληματικές συνοικίες. Πρόκειται για “βέρους” γάλλους ή γάλλους βελγικής, πολωνικής, πορτογαλικής, ισπανικής, μαγκρεμπίνικης ή αφρικάνικης καταγωγής», έγραφε η εφημερίδα *Liberation* στις 18 Νοεμβρίου 2005.

βράδυ, «κυκλοφορούν συχνά στο διαδίκτυο, τρία με τέσσερα κάθε εβδομάδα»· πάνω στην ύπαρξή τους, όμως, θα στηριχτεί η απαγόρευση των συγκεντρώσεων στο Παρίσι στις 11 του μήνα... Το περιφερειακό συμβούλιο της Ile-de-France ανακοινώνει ότι, την επόμενη μέρα, θα ψηφίσει υπέρ της επείγουσας εφαρμογής ενός προγράμματος οικονομικής στήριξης των συνοικιών, αλλά και των προσώπων, που χτυπήθηκαν από τα επεισόδια, ύψους 20 έως 30 εκατομμυρίων ευρώ. Ο δήμαρχος της Orleans, ο οποίος πρόσκειται στο UMP, αποφασίζει την επιβολή απαγόρευσης κυκλοφορίας για τους ανήλικους κάτω των 16 ετών.

Για να επαναφέρει την τάξη, η κυβέρνηση καταφεύγει τελικά στο νόμο της 3ης Απριλίου 1955 που επιβάλλει κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Το υπουργικό συμβούλιο αποφασίζει την εφαρμογή του νόμου από τα μεσάνυχτα της Τετάρτης. Στο τέλος της εβδομάδας, το υπουργικό συμβούλιο θα συναντηθεί εκ νέου για να αποφασίσει την επιμήκυνση της κατάστασης έκτακτης ανάγκης πέραν των 12 ημερών που προβλέπει ο νόμος του 1955, ο οποίος χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά την εποχή εκείνη για να επαναφέρει στην τάξη την Αλγερία και για τελευταία φορά στη Νέα Καληδονία το 1984. Κάθε άτομο που δε θα σεβαστεί τους κανόνες της απαγόρευσης κυκλοφορίας που θα θεσμοθετηθούν υπόκειται σε δυο μήνες φυλάκιση χωρίς αναστολή και/ή πρόστιμο 3750 ευρώ, σύμφωνα με τον προαναφερόμενο νόμο. Όπως και υπό κανονικές συνθήκες, η φυλάκιση μειώνεται στο μισό για τους ανήλικους, δηλαδή στον ένα μήνα.

Ένα άλλο μέτρο που προβλέπει ο νόμος, και στο οποίο δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση από τον Σαρκοζύ, είναι ότι νομάρχης μπορεί να εξουσιοδοτήσει έρευνες μέρα και νύχτα χωρίς η αστυνομία να πρέπει να περιμένει το πράσινο φως από τον εισαγγελέα. Το μέτρο αυτό, όπως διευκρινίστηκε, θα εφαρμοστεί στην περίπτωση που υπάρχει υποψία για κατοχή όπλων. Σύμφωνα επίσης με τον νόμο αυτό, ο νομάρχης μπορεί να απαγορεύσει την διαμονή ορισμένων ατόμων σε τμήμα της νομαρχίας ή ολόκληρη τη νομαρχία, ακόμα και να θεσμοθετήσει «ζώνες ασφαλείας» όπου η διαμονή ορισμένων ατόμων θα υπόκειται σε ειδικές νομικές ρυθμίσεις. Ο υπουργός Εσωτερικών μπορεί να επιβάλλει τον κατ' οίκον περιορισμό ατόμων που θεωρούνται επικίνδυνα, όπως και τον περιορισμό τους σε μια περιοχή ή μια καθορισμένη ζώνη. Μπορεί επίσης να επιτρέψει τη χρήση κάθε είδους πυροβόλων όπλων από τις αρχές. Ο υπουργός Εσωτερικών ή ο νομάρχης έχουν το δικαίωμα να επιβάλλουν προσωρινά το κλείσιμο των χώρων συνάντησης, συμπεριλαμβανομένων των μπαρ και των χώρων διασκέδασης, και να απαγορεύσουν τις «συναθροίσεις που αποσκοπούν στην πρόκληση ή διατήρηση της αταξίας». Ακόμα και τα δικαιώματα των ΜΜΕ μπορούν να περιοριστούν, μιας και ο νόμος προβλέπει την υιοθέτηση ενός «έκτακτου μέτρου» που επιτρέπει «τον έλεγχο του τύπου και των κάθε είδους εκδόσεων, συμπεριλαμβανομένων των ραδιοφωνικών εκπομπών, των κινηματογραφικών προβολών και των θεατρικών παραστάσεων». Από τη στιγμή που το σύνολο ή μέρος του νομού τεθεί σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης, ο

νόμος του 1955 προβλέπει ότι, μετά από εισήγηση των υπουργείων Δικαιοσύνης και Άμυνας, μπορεί με διάταγμα να επιτραπεί στο στρατό «να παρέμβει για την αντιμετώπιση εγκλημάτων, καθώς και αδικημάτων που συνδέονται με αυτά, αποκαθιστώντας τη νομιμότητα στο νομό αυτό». Σύμφωνα με το νόμο, η επέκταση της κατάστασης έκτακτης ανάγκης μετά τις 12 μέρες δεν είναι δυνατόν να επιτραπεί παρά με άλλο νόμο που θα ορίζει με συγκεκριμένο τρόπο τη διάρκειά της.

Σε συνέντευξή του σχετικά με την επιβολή της απαγόρευσης κυκλοφορίας, ο αντιδήμαρχος της Nantes Jean-Marc Ayrault, πρόεδρος της σοσιαλιστικής ομάδας στην Εθνοσυνέλευση, δηλώνει: «Αποτελεί μέρος των νομοθετικών μέτρων που ποτέ δεν καταργήθηκαν από τότε που ψηφίστηκαν. Αν ήταν απαράδεκτα, οι κυβερνήσεις της αριστεράς θα τα είχαν καταργήσει εδώ και καιρό». Τα συνδικάτα της αστυνομίας εκφράζουν τις επιφυλάξεις τους γι' αυτή την απόφαση της κυβέρνησης.

«Δεν μπορούμε να πούμε ότι οι εργοδότες δεν προσλαμβάνουν άτομα που προέρχονται από τα προάστια... είναι η κουλτούρα των προαστίων που έρχεται σε σχετική αντινομία με την κουλτούρα της επιχείρησης», εκτιμά, κατά τη διάρκεια μιας συνέντευξης τύπου, ο πρόεδρος του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Γαλλίας Jean-François Bernardin, προσθέτοντας ότι οι εργοδότες «θα κινηθούν στην κατεύθυνση της ευκολότερης πρόσληψης». Το πρωτοδικείο του Bobigny θα παραμείνει κλειστό «μέχρι νεωτέρας», εξαιτίας της αποχής των γραμματέων «λόγω του πολλαπλασιασμού των βίαιων ενεργειών». Το πρωί της Τρίτης στην Toulouse δεν κυκλοφορεί κανένα λεωφορείο, εξαιτίας της αποχής των οδηγών από τα καθήκοντά τους· στην περιοχή αυτή θα μεταβεί το βράδυ ο Σαρκοζύ, προκαλώντας εκ νέου με τις δηλώσεις του: «ή θα νικήσουν οι συμμορίες ή θα παρέμβει η Δημοκρατία».

Το απόγευμα, ο Βιλπέν ανακοινώνει ότι όλοι οι νέοι κάτω των 26 ετών που κατοικούν στις 750 «ευαίσθητες ζώνες» θα γίνουν δεκτοί από τον ΟΑΕΔ «μέσα στους επόμενους τρεις μήνες» και θα τους προταθεί να επιλέξουν ανάμεσα στην ένταξη σε ένα πρόγραμμα κατάρτισης, μια πρακτική άσκηση ή μια θέση εργασίας· επίσης, υπόσχεται αύξηση των κονδυλίων για ανακαίνιση των κατοικιών και αύξηση των θέσεων κοινωνικών λειτουργιών και παιδαγωγών.

Στην Ile-de-France πάντως η πτώση ήταν πολύ εμφανής, με καμιά εικοσαριά καμένα αυτοκίνητα στο Seine-Saint-Denis, δεκάξι στο Yvelines, δεκαπέντε στο Seine-et-Marne και το Val d'Oise, κάτω από δέκα στο Hauts-de-Seine, οκτώ στο Val-de-Marne και εννιά στο Essonne. Ανάμεσα στα καμένα αυτοκίνητα ήταν και αυτό του προέδρου της ένωσης των μουσουλμάνων του Corbeil-Essonnes στο Tarterets, ο οποίος την Κυριακή είχε κάνει έκκληση για ηρεμία.

Συγκεντρώσεις ενάντια στη βία που καλούσαν σε ηρεμία μάζεψαν χίλια άτομα στο Villejuif (Val-de-Marne) και γύρω στα 700 στο Britigny-sur-Orge (Essonne).

Τετάρτη 9 Νοεμβρίου

Τη νύχτα της Τρίτης προς Τετάρτη 9 Νοεμβρίου, η μείωση των επεισοδίων, με 617 καμένα αυτοκίνητα και 204 προσαγωγές συνολικά, συνεχίζεται. Η αστυνομική κινητοποίηση είναι μεγάλη με επιτόπια παρουσία 11.500 ανδρών. Οι εφημερίδες που πρόσκεινται στη δεξιά και την άκρα δεξιά ξεσαλώνουν και

καλούν σε «επέμβαση του στρατού ενάντια σε 10.000 νέους που ξέρουν καλά να διεξάγουν ανταρτοπόλεμο», ενώ οι εφημερίδες της αριστεράς δε σταματούν να ζητούν «αστυνόμηση της γειτονιάς» και «κοινωνική ανάμειξη». Στη Lyon, λίγο μετά τις 10 το βράδυ, τα μέσα μαζικής μεταφοράς ακινητοποιούνται πλήρως στο σύνολο του δικτύου μετά από διάφορα περιστατικά και κυρίως τη ρίψη μιας βόμβας μολότοφ σε σταθμό του μετρό. Ο υπουργός Εσωτερικών εκδίδει διάταγμα που επιτρέπει την εφαρμογή της απαγόρευσης κυκλοφορίας σε 25 νομούς της χώρας. Το Evreux (Eure) είναι το μόνο μέρος, όπου η απαγόρευση κυκλοφορίας από τις 10 το βράδυ έως τις 5 το πρωί αφορά όχι μόνο τους ανήλικους, αλλά και τους ενήλικους. Ο υπουργός Δικαιοσύνης Pascal Climent απαιτεί από τους γενικούς εισαγγελείς τον εγκλεισμό σε αναμορφωτήρια των ανηλίκων μεταξύ 16 και 18 ετών που θα παραβούν την απαγόρευση κυκλοφορίας. Ο νομάρχης του Gironde απαγορεύει την πώληση και τη μεταφορά καυσίμων σε δοχεία σε όλες τις αστικές περιοχές. Ο νομάρχης του Loiret θα λάβει παρόμοια απόφαση, η οποία, όμως, θα αφορά ολόκληρο το νομό. Το μέτρο αυτό θα επεκταθεί και σε άλλες περιοχές της Γαλλίας τις επόμενες ημέρες.

Μέχρι τις 7 το βράδυ, 19 από τους 25 νομάρχες δε θα λάβουν απόφαση για επιβολή της απαγόρευσης κυκλοφορίας, κυρίως εξαιτίας της μείωσης των επεισοδίων· η απαγόρευση κυκλοφορίας δεν αποτελεί ζήτημα μιας και δεν εφαρμόζεται παρά σε πέντε νομούς: κανονικά στους νομούς Seine-Maritime και Alpes-Maritimes, περισσότερο διακριτικά στους νομούς Eure, Somme και Loiret, ενώ στο νομό Oise θα ανακοινωθεί, αλλά δε θα εφαρμοστεί ποτέ. Όλες αυτές οι περιπτώσεις απαγόρευσης κυκλοφορίας αφορούν τους ανήλικους κάτω των 16 ετών, με την εξαίρεση της συνοικίας La Madeleine στο Evreux, όπου η απαγόρευση θα αφορά ολόκληρο τον πληθυσμό των 20.000 κατοίκων από τις 10 το βράδυ και μετά. Για το λόγο αυτό, η αστυνομία θα αποκλείσει τη συνοικία με μπάρες και θα στήσει μπλόκα ελέγχου της πρόσβασης σε αυτήν.

Πέμπτη 10 Νοεμβρίου

Η ύφεση συνεχίζεται. Η κινητοποίηση των δυνάμεων της τάξης φτάνει εντούτοις στο ανώτατο σημείο της με επιτόπια παρουσία 11.800 ανδρών της αστυνομίας και της στρατοχωροφυλακής.

Ο αριθμός των καμένων αυτοκινήτων –482– αποτελεί ένδειξη καθαρής υποχώρησης, όπως και αυτός των συλλήψεων –203. Η πτώση είναι μεγάλη στην περιφέρεια του Παρισιού: 95 καμένα αυτοκίνητα. Στο Seine-Saint-Denis όπου «*απασφαλίστηκε η βόμβα της κρίσης*», καταγράφονται μόνο 15 καμένα αυτοκίνητα, «*μια συνηθισμένη κατάσταση*» σύμφωνα με το νομάρχη, ενώ η εικόνα στην επαρχία, παραμένει ίδια: 398 έναντι 407 την προηγούμενη.

Το Rhyne παραμένει θερμή περιοχή με περισσότερα από 60 καμένα αυτοκίνητα και τον εμπρησμό ενός μετασηματιστή της EDF στο Villeurbanne που βύθισε το ανατολικό τμήμα της Lyon στο σκοτάδι για δύο ώρες. Παρά την απόφαση να απαγορευτεί η κίνηση των αστικών μεταφορικών μέσων στη Lyon όλα τα βράδια μετά τις 7 μέχρι την Κυριακή, πολλά λεωφορεία υπέστησαν ζημιές. Σύμφωνα με την DPGN, από τις 27 Οκτώβρη και μετά έχουν προσαχθεί συνολικά 2.033 άτομα.

Με τη φιλοδοξία να βαδίζει στα χνάρια του Εθνικού Μετώπου, ο Σαρκοζύ ζητάει το απόγευμα από τους νομάρχες να απελάσουν όλους τους ξένους που έχουν συλληφθεί και καταδικαστεί για τα βίαια επεισόδια, συμπεριλαμβανομένων και των κατόχων άδειας παραμονής. Λόγια χωρίς αντίκρισμα, γιατί σύμφωνα με τις αρχές μόνο το 6-8% των συλληφθέντων είναι ξένοι.¹³

13 Στις 9 Νοεμβρίου, ο Σαρκοζύ ανακοινώνει μπροστά στην Εθνοσυνέλευση την απέλαση 120 ξένων υπηκόων, εξαιτίας της συμμετοχής τους στα επεισόδια. Μετά από μερικούς μήνες, δε θα απελαθούν τελικά παρά μόνο δύο.

Παράλληλα, οι εκκλήσεις για επάνοδο στην ηρεμία πολλαπλασιάζονται. Μια συλλογικότητα που ενώνει όλους τους κοινωνικούς φορείς των προαστίων κάλεσε την Τετάρτη, μετά από συνάντηση που είχε με τον πρωθυπουργό Βιλπέν, σε «πορεία για την ειρήνη» στα Ηλύσια Πεδία την Παρασκευή ώστε να απαιτηθεί η παύση των επεισοδίων στα προάστια. Στην Toulouse, καμιά τριανταριά κάτοικοι της συνοικίας La Reynerie και μαχητικά μέλη φορέων κατέλαβαν για πέντε ώρες την οδό Κίεν, θερμό σημείο των συγκρούσεων των νεαρών με την αστυνομία, για να απαιτήσουν την επιστροφή στην ηρεμία.

Πρέπει να σημειωθεί ότι στον καθημερινό τύπο τα άρθρα αρχίζουν να έχουν μια πιο θετική στάση απέναντι στους εξεγερμένους. Το κομμάτι που αφορά τα επεισόδια μειώνεται σε σημασία και θέματα όπως η απασχόληση στα προάστια, η ζωή στους οικισμούς, οι διακρίσεις, η ζωή των κοινωνικών φορέων και τα κυβερνητικά μέτρα καταλαμβάνουν όλο και μεγαλύτερο χώρο στις στήλες των εφημερίδων.

Στο Sens (Yonne), ένας άνδρας της δημοτικής αστυνομίας τραυματίζεται ελαφρά από βλήμα καραμπίνας, ενώ κάνει περιπολία σε μια «ευαίσθητη συνοικία». Στη Grenoble, ένας νεαρός 19 ετών καταδικάζεται σε 13 μήνες φυλάκιση χωρίς αναστολή, επειδή έριξε ένα φλεγόμενο αντικείμενο μέσα σε ένα τραμ, ενώ ένας άλλος νεαρός ίδιας ηλικίας καταδικάζεται σε 12 μήνες φυλάκιση χωρίς αναστολή για τον εμπρησμό ενός φορτηγού, δυο αυτοκινήτων και δυο χημικών τουαλετών. Στη Nice, ένας νεαρός γύρω στα 20 καταδικάζεται σε ένα χρόνο φυλάκιση για τον εμπρησμό ενός μετασχηματιστή της EDF. Στην Toulouse, ένας νεαρός ενήλικος καταδικάζεται σε 9 μήνες φυλάκιση χωρίς αναστολή, επειδή επιτέθηκε σε έναν αστυνομικό, ενώ ένας άλλος καταδικάζεται σε 180 ώρες υποχρεωτικής κοινωνικής εργασίας, επειδή προξένησε ζημιές σε ένα λεωφορείο.

Το μεσημέρι, η αστυνομία του Παρισιού απαγορεύει την πώληση και μεταφορά καυσίμων μέσα σε δοχεία. Στο Βέλγιο, συνεχίζονται οι εμπρησμοί αυτοκινήτων, όπως και την προηγούμενη μέρα, χωρίς όμως να δημιουργηθούν επεισόδια.

Στις 7 Δεκεμβρίου, οι εφημερίδες *Le Parisien* και *Aujourd'hui en France*, του ίδιου εκδοτικού ομίλου, δημοσιεύουν αποσπάσματα από μια απόρρητη έκθεση της υπηρεσίας γενικών πληροφοριών της αστυνομίας σχετικά με τις ταραχές του Νοεμβρίου. Η έκθεση αυτή επιβεβαιώνει ότι «η Γαλλία γνώρισε μια μη οργανωμένη μορφή εξέγερσης που αναπτύχθηκε στο χώρο και το χρόνο με τη μορφή της λαϊκής στάσης (*revolte populaire*) στα προάστια, χωρίς αρχηγούς, ούτε υποκινητές ή εκπροσώπους (*intelligents*)».

Η ανάλυση αυτή βρίσκεται σε πολλά σημεία σε αντίθεση με αυτή του υπουργού Εσωτερικών, του γενικού εισαγγελέα του Παρισιού, ακόμα και του δημάρχου του Raincy. Η έκθεση της υπηρεσίας γενικών πληροφοριών υπογραμμίζει ότι οι ισλαμιστές δεν έπαιξαν «κανένα ρόλο» στο ξέσπασμα και την επέκταση των ταραχών: «Είχαν κάθε λόγο να επιθυμούν μια γρήγορη επιστροφή στην ηρεμία για να αποφύγουν να εμπλακούν σ' αυτήν την ιστορία». Αυτή η έκθεση μερικών δεκάδων σελίδων, η οποία από τις 23 Νοεμβρίου βρισκόταν στο γραφείο του υπουργού Εσωτερικών, μιλάει για ένα «ισχυρό αίσθημα ταυτότητας, το οποίο δεν εδράζεται μόνο στην εθνική ή γεωγραφική καταγωγή, αλλά στην κοινωνική συνθήκη αποκλεισμού τους από τη γαλλική κοινωνία». Για την υπηρεσία γενικών πληροφοριών, «όλα όσα συνέβησαν συνηγορούν στο ότι η εμπιστοσύνη προς τους θεσμούς, αλλά και τον ιδιωτικό τομέα, φορέα προτύπων, απασχόλησης και οικονομικής ενσωμάτωσης, έχει χαθεί». Η έκθεση αυτή αναδεικνύει μια κρίση πιο σημαντική από τα απλά επεισόδια: ένα κίνημα μοναδικό ως προς το εύρος του (επεκτάθηκε σε 274 δήμους σε ολόκληρη τη χώρα), τη χρονική του διάρκεια (20 ημέρες πέρασαν πριν επιστρέψει η ηρεμία) και το ύψος των ζημιών που προκάλεσε (άνω των 250 εκατομμυρίων ευρώ).

Παρασκευή 11 Νοεμβρίου

Στις 4 το πρωί, ο απολογισμός είναι ίδιος με αυτόν της προηγούμενης: 463 καμένα αυτοκίνητα και 201 συλλήψεις. Μεγάλη διασπορά των καμένων οχημάτων, όχι περισσότερα από 5-7 ανά συνοικία στην Ile-de-France.

Επτά μπάτσοι τραυματίζονται, από τους οποίους τέσσερις στη Lyon. Από τις 27 Οκτωβρίου έχουν γίνει 2.234 προσαγωγές. Στο Belfort, ο δήμαρχος Jean-Pierre Chevènement (προκάτοχος του Σαρκοζύ) αποφάσισε να απαγορεύσει την κυκλοφορία, ακολουθώντας το παράδειγμα των 5 νομών όπου ήδη ισχύει κάτι τέτοιο. Στο Lounvroil (Nord), καίγεται το αυτοκίνητο του δημάρχου που πρόκειται στο Κομμουνιστικό Κόμμα Γαλλίας. Τα ξημερώματα, καίγονται περιπολικά στο προαύλιο του δικαστηρίου του Bordeaux. Στο Carpentras (Vaucluse), ένας μασκοφόρος άνδρας, ο οποίος κυκλοφορούσε πάνω σε σκούτερ, ρίχνει δυο βόμβες μολότοφ σε ένα τζαμί κατά τη διάρκεια της μεγάλης προσευχής της Παρασκευής. Ο Πρόεδρος Σιράκ καταδίκασε αυτήν την «επίθεση» και εξέφρασε την «αλληλεγγύη του στη μουσουλμανική κοινότητα της πόλης». «Θα ριχθεί άπλετο φως» στην υπόθεση αυτή, διαβεβαίωσε.

Μόνο 300 άτομα συγκεντρώθηκαν στις 11 το πρωί στο Τείχος της Ειρήνης στο Champs-de-Mars στο Παρίσι με αίτημα την «επιστροφή της ηρεμίας στα προάστια», μετά από το αποτυχημένο κάλεσμα της συλλογικότητας *Banlieues Respects*, η οποία συσπειρώνει 162 κοινωνικούς φορείς.

Ο Σιράκ ανακοινώνει στον Τύπο ότι η χώρα βρίσκεται ακόμα στην περίοδο της «αποκατάστασης του Κράτους Δικαίου» και κάλεσε τους γονείς να αποδείξουν την «υπευθυνότητα» τους.

Αργότερα, ο Σαρκοζύ, προσκεκλημένος του καναλιού France 2, επανέλαβε τους χαρακτηρισμούς «κλεφτρόνια» και «αποβράσματα» που κάνουν να βασιλεύει ο «φόβος» σε ορισμένες πόλεις. «Πρόκειται για κλεφτρόνια και αποβράσματα, το λέω και το υπογράφω», είπε. «Πιστεύετε ότι είναι ευχάριστο να επιστρέφεις στο σπίτι σου με φόβο;» Επίσης, μίλησε για το γεγονός ότι τέθηκαν σε διαθεσιμότητα οκτώ αστυνομικοί την Πέμπτη, για «παράνομα χτύπηματα» σε ένα νέο 19 χρονών τη Δευτέρα στη La Courneuve. Δύο από τους οκτώ μπάτσους χτύπησαν άσχημα τον νεαρό άνδρα μπροστά στους συναδέλφους τους και την κάμερα του France 2 που κινηματογραφούσε τη σκηνή, η οποία προβλήθηκε την Πέμπτη το βράδυ από το κανάλι. Πέντε από αυτούς πέρασαν από δίκη στο Bobigny. «Πήρα την απόφαση να τιμωρήσω τους υπαλλήλους της αστυνομίας. Δε θα ανεχθώ καμιά υπερβολή των δυνάμεων της τάξης», δήλωσε ο Σαρκοζύ.

Νέα δημοσκόπηση: το 56% των ερωτηθέντων εγκρίνει τη στάση του υπουργού Εσωτερικών απέναντι στους νεαρούς εξεγερμένους και το 40% δεν την εγκρίνει. Η δημοσκόπηση πραγματοποιήθηκε στις 4 και 5 Νοεμβρίου για λογαριασμό της εφημερίδας *Le Figaro* από την εταιρία BVA και το κανάλι LCI.

Η αστυνομική διεύθυνση του Παρισιού απαγορεύει στην πρωτεύουσα, από τις 10 πρωί του Σαββάτου έως τις 8 το πρωί της Κυριακής, «κάθε συνάθροιση ατόμων με σκοπό την πρόκληση και τη διατήρηση της αταξίας στους δρόμους και τους δημόσιους χώρους», με ποινή φυλάκισης 8-20 ημερών ή/και προστίμου 3.750 ευρώ. Η επίσημη αιτιολόγηση για την απαγόρευση αυτή: «διάφοροι καλούν μέσω του διαδικτύου και με SMS σε συγκεντρώσεις και “βίαιες ενέργειες” – σύμφωνα με την ορολογία που χρησιμοποιούν – στο Παρίσι στις 12 Νοεμβρίου». Παρά την απαγόρευση, θα επιτραπεί η διεξαγωγή της διαδήλωσης που διοργανώνει το Κίνημα ενάντια στο Ρατσισμό και υπέρ της Φιλίας μεταξύ των Λαών.¹⁴

Σάββατο 12 Νοεμβρίου

Σύμφωνα με την καταμέτρηση της DPGN, το Σάββατο αυτή καίγονται 502 οχήματα και προσάγονται 206 άτομα. Αυτή η μικρή αύξηση οφείλεται στην επαρχία όπου 416 οχήματα καταστρέφονται έναντι 352 την προηγούμενη ημέρα. Η παρισινή περιφέρεια γνώρισε μια ελαφρά πτώση: 86 κατεστραμμένα αυτοκίνητα έναντι 111 την προηγούμενη.

Στις 24 Νοεμβρίου, 153 βουλευτές και 49 γερουσιαστές του UMP απαιτούν από τον υπουργό Δικαιοσύνης να ασκήσει διώξεις εναντίον των τραγουδιστών της rap **Monsieur R, Smala, Lunatic, 113, Fabe, Salif** και **Ministère Amer.**

14 Mouvement contre le Racisme et pour l' Amitié entre les Peuples –MRAP, μια αντιρατσιστική οργάνωση.

Στην Toulouse, καίγονται 17 αυτοκίνητα και η καφετέρια ενός γυμνασίου. Στο L'Aisne, δύο μπάτσοι τραυματίζονται στο Saint-Quentin από μια βόμβα μολότοφ που σκάει πάνω σε ένα περιπολικό. Στην Amiens (Somme), όπου η απαγόρευση κυκλοφορίας βρίσκεται σε ισχύ, καμιά τριανταριά άτομα βυθίζονται στο σκοτάδι τις βόμβες συνοικίες της πόλης μετά την καταστροφή ενός μετασχηματιστή της EDF. Έγιναν επίσης αψιμαχίες με τις δυνάμεις της τάξης.

Στους δυτικούς νομούς της χώρας, καμιά δεκαριά δημόσια κτίρια έγιναν, όπως και την προηγούμενη, στόχος εμπρηστικών επιθέσεων. Τέσσερις ανήλικοι προσήχθησαν στη Rennes (Ille-de-Vilaine) μετά τον εμπρησμό ενός νηπιαγωγείου που «υπέστη μεγάλες ζημιές». Στο Haut-Rhin, πυροσβέστες δέχτηκαν επίθεση, όταν πήγαν να σβήσουν ένα διανομέα φυσικού αερίου που καιγόταν.

Στην Ile-de-France, στο Maisons-Alfort (Val-de-Marne) έξι βόμβες μολότοφ πετάχτηκαν στην αυλή ενός αστυνομικού τμήματος. Ένα νηπιαγωγείο καταστράφηκε μερικώς από εμπρησμό στο Savigny-le-Temple (Seine-et-Marne). Στο Rambouillet (Yvelines), ένα κατάστημα διακόσμησης και ένα κατάστημα επίπλων κάηκαν. Στο Gonesse του Val d'Oise προκλήθηκε μερική διακοπή του ηλεκτρικού ρεύματος στη συνοικία La Fauconnière κατά τη διάρκεια περιορισμένων συγκρούσεων ομάδων νεαρών με την αστυνομία.

Στο Παρίσι, τέθηκαν σε ισχύ ειδικά μέτρα ασφαλείας γι' αυτό το Σαββατοκύριακο. Η αστυνομική δύναμη ενισχύθηκε από περίπου 2.000 άνδρες της αστυνομίας και της στρατοχωροφυλακής και οι γραμμές των αστικών συγκοινωνιών που οδηγούν στην πρωτεύουσα, κυρίως αυτές του προαστιακού σιδηροδρόμου, «τέθηκαν υπό επιτήρηση». Κάτι που είχε να γίνει εδώ και πενήντα χρόνια, από την εποχή του πολέμου της Αλγερίας.

Γύρω στις πέντε το απόγευμα, ξεσπούν συγκρούσεις στην πλατεία Bellecour, στην καρδιά της Lyon, μεταξύ εκατοντάδων νεαρών και της αστυνομίας, η οποία χρησιμοποιεί δακρυγόνα για να τους διαλύσει· είναι η πρώτη φορά από τις 27 Οκτωβρίου που ξεσπούν επεισόδια στο κέντρο μιας πόλης.

Στο Belfort, ασκείται δίωξη σε βάρος 6 ανηλίκων από 12 έως 17 ετών με την κατηγορία της «από κοινού κλοπής», ενώ τρεις από αυτούς θα κατηγορηθούν επιπλέον και για «εκούσια πρόκληση ζημιών με εμπρησμό».

Κυριακή 13 Νοεμβρίου

Τα επεισόδια συνεχίζονται κατά τη διάρκεια του σαββατοκύριακου στα προάστια της Γαλλίας, αποδεικνύοντας ότι το κράτος δεν έχει καταφέρει ακόμα να θέσει υπό έλεγχο την κρίση μετά από 17 μέρες ταραχών, παρ' ότι οι εξεγέρσεις δεν επηρέασαν τη ζωή στο Παρίσι, όπως φοβόταν η αστυνομία.

Κατά τη διάρκεια της νύχτας Σαββάτου προς Κυριακή 13 Νοεμβρίου, κάηκαν 374 αυτοκίνητα έναντι 502 την προηγούμενη νύχτα, ενώ ο αριθμός των δυνάμεων ασφαλείας που χρησιμοποιήθηκαν έφτασε τους 11.700 άνδρες.

Ο νομάρχης του Rhine απαγόρευσε τις συγκεντρώσεις στο κέντρο της πόλης της Lyon, την τρίτη μεγαλύτερη πόλη της χώρας, όπως ακριβώς είχε κάνει και η αστυνομική διεύθυνση του Παρισιού. Παρά την απαγόρευση κυκλοφορίας για τους ανήλικους κάτω των 16 ετών στη Lyon και τα περίχωρά της, περισσότερα από 60 οχήματα κάηκαν, ενώ μια βόμβα μολότοφ ρίχτηκε, χωρίς να εκραγεί, στο μεγάλο τζαμί της πόλης.

Στο Carpentras, ένα νηπιαγωγείο κάηκε και ένα σχολείο δέχτηκε επίθεση με αυτοκίνητο-πολιορκητικό κριό. Άλλα περιστατικά βίας σημειώθηκαν κυρίως στο Strasbourg και την Toulouse. Η αστυνομία προχώρησε σε 212 συμπληρωματικές προσαγωγές τη νύχτα, ανεβάζοντας σε πάνω από 2.500 τον αριθμό των προσαχθέντων από την έναρξη των ταραχών. Στη Grenoble, πέντε μπάτσοι

τραυματίζονται από έκρηξη φιάλης υγραερίου που είχε τοποθετηθεί μέσα σε φλεγόμενο κάδο.

Περίπου 30 πόλεις παραμένουν υπό καθεστώς απαγόρευσης κυκλοφορίας στο πλαίσιο της κατάστασης έκτακτης ανάγκης. Αν και τα παρισινά προάστια μοιάζουν να ηρεμούν, εντούτοις δύο αστυνομικοί τραυματίζονται, εκ των οποίων ο ένας μπαίνει στο νοσοκομείο αφού χτυπήθηκε από ρουλεμάν. Στο γήπεδο Stade de France, στα βόρεια προάστια του Παρισιού, ο ποδοσφαιρικός αγώνας Γαλλίας-Γερμανίας εκτυλίσσεται χωρίς προβλήματα με την παρουσία περίπου 60.000 θεατών.

Το Σάββατο το βράδυ, η έλευση στα Ηλύσια Πεδία του υπουργού Εσωτερικών Σαρκοζύ για την επίβλεψη των μέτρων ασφαλείας της πρωτεύουσας, προκάλεσε έντονες αποδοκιμασίες. Ο ίδιος ισχυρίστηκε ότι τα «χειροκροτήματα» ήταν περισσότερα.

Σύμφωνα με δημοσκόπηση που δημοσιεύτηκε την Κυριακή, ο Σαρκοζύ βρίσκεται επικεφαλής των πολιτικών που εμπιστεύονται οι Γάλλοι για την επίλυση των προβλημάτων των προαστίων (53%), λίγο πιο πάνω από τον πρωθυπουργό Βιλπέν.

Ο Σαρκοζύ επίσης δέχτηκε τους συναδέλφους ενός αστυνομικού που συνελήφθη την Παρασκευή, επειδή χτύπησε έναν νέο που βρισκόταν πεσμένος στο έδαφος στα βόρεια του Παρισιού. Ανταποκρινόμενος στην καμπάνια του συνδικάτου τους με σύνθημα «Ως εδώ», χαιρέτησε τη δουλειά των αστυνομικών απαιτώντας όμως να αποφεύγουν κάθε «παραστράτημα».

Ο νέος αρχηγός των CRS, Christian Lambert, διαβεβαίωσε από την πλευρά του ότι οι άνδρες του θα «έχουν διαρκή παρουσία στα προάστια».

«Προάστια, τίποτα δεν έγινε», ήταν ο τίτλος της εφημερίδας *Journal de Dimanche*. Τα επεισόδια «χρησίμευσαν στο να εκτονωθούν προς στιγμήν οι εντάσεις, αλλά θα ξαναξεκινήσουν» εκτιμά ο κοινωνιολόγος Sebastian Roche σε συνέντευξή του στην εφημερίδα.

Στις Βρυξέλλες, διαδηλώσεις ομάδων νεαρών στο κέντρο της πόλης· η αστυνομία θα κάνει περίπου είκοσι προσαγωγές.

Δευτέρα 14 Νοεμβρίου

284 οχήματα καίγονται και 115 άτομα προσάγονται στη Γαλλία τη νύχτα της Κυριακής προς Δευτέρα. Η υποχώρηση των ταραχών συνεχίζεται στην παρισινή περιφέρεια (68 καμένα οχήματα) όπως και την επαρχία (216 καμένα οχήματα). Συνολικά, σε αναταραχή βρίσκονται ακόμα 120 δήμοι. Κατά τις 7 το βράδυ, μια ομάδα πολυτελών αυτοκινήτων κατευθύνεται προς τα Ηλύσια Πεδία στο Παρίσι. Ο Σαρκοζύ κατεβαίνει, το πλήθος εμφανίζεται, πολλές βρισιές, λίγα χειροκροτήματα. Τη νύχτα της Κυριακής προς Δευτέρα, το Seine-Saint-Denis κυριολεκτικά τελεί υπό κατοχή.

Στο Παρίσι, η αστυνομία ξεκινάει έρευνα για τον εμπρησμό κατά τη διάρκεια της νύχτας ενός αστυνομικού τμήματος στο 19ο διαμέρισμα. Στο Βορρά, η κατάσταση ηρεμεί στους πέντε νομούς παρά τον εμπρησμό 80 αυτοκινήτων και μιας δημοτικής βιβλιοθήκης. Στο Rhtne, καίγονται 72 οχήματα και η απαγόρευση κυκλοφορίας επεκτείνεται στο Caluire.

Η κατάσταση έκτακτης ανάγκης επρόκειτο να διαρκέσει μέχρι τις 20 Φεβρουαρίου, αλλά ο πρόεδρος της Δημοκρατίας Ζακ Σιράκ θα ανακοινώσει την παύση της στις 4 Ιανουαρίου.

Στην Toulouse, ένα καμένο αυτοκίνητο ρίχνεται στην αυλή ενός νηπιαγωγείου στη συνοικία La Reynerie. Στην ίδια πόλη, τρία ταχυδρομεία στις συνοικίες Miraille, Bagatelle και Bellefontaine έκαναν απεργία με πρωτοβουλία του SUD και της CGT για να καταγγείλουν την «υπηρεσία δύο ταχυτήτων», δηλαδή το διαφορετικό επίπεδο παροχής υπηρεσιών στα προάστια και τις υπόλοιπες περιοχές της πόλης. Στο Haute-Garonne, καίγονται 14 αυτοκίνητα και γίνονται 19 προσαγωγές. Στο Montbiliard, ένας εμπρησμός κατέστρεψε μερικώς το κτίριο που στεγάζει τους φορείς της πόλης. Στο Strasbourg, προσάγονται 18 ανήλικοι, οι μικρότεροι από τους οποίους είναι ηλικίας 10 και 11 ετών.

Η κυβέρνηση εγκρίνει ένα σχέδιο νόμου που επεκτείνει κατά τρεις μήνες, αρχής γενομένης από την 21η Νοεμβρίου, την κατάσταση έκτακτης ανάγκης που τέθηκε σε ισχύ στις 8 Νοεμβρίου, ένα μέτρο «αυστηρά προσωρινό», σύμφωνα με τον πρόεδρο Σιράκ. Δικαστήριο του Παρισιού αποφάσισε να

απελευθερώσει τον αστυνομικό που είχε τεθεί σε προσωρινή κράτηση μετά τη δίκη του για τα χτυπήματα στο νεαρό άνδρα στη La Courneuve.

Σε ανακοίνωσή του, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δηλώνει, μεταξύ άλλων, ότι πρέπει να επιβληθούν ποινές στις οικογένειες που αρνούνται να αναλάβουν τις ευθύνες τους ως γονείς, ότι πρέπει η εφαρμογή των νόμων σχετικά με την επανένωση των οικογενειών να είναι αυστηρή, ότι ο αγώνας ενάντια στη λαθρομετανάστευση –και το εμπόριο λευκής σαρκός που αυτή προκαλεί– πρέπει να ενταθεί, αλλά και ότι «τα παιδιά των “προβληματικών” συνοικιών –όποια κι αν είναι η καταγωγή τους– είναι παιδιά της Δημοκρατίας». Επίσης, κάλεσε τους εκλεγμένους αντιπροσώπους του γαλλικού λαού να σεβαστούν το νόμο που επιβάλλει τη διάθεση του 20% των εργατικών κατοικιών σε δικαιούχους και ανακοίνωσε τη θεσμοθέτηση της εθελοντικής στρατιωτικής θητείας από το 2007, μέτρο που όπως προβλέπεται θα αφορά γύρω στους 50.000 νέους.

Τρίτη 15 Νοεμβρίου

«Επιστροφή σε μια σχεδόν φυσιολογική κατάσταση», λέει η αστυνομία, η οποία αυτή τη μέρα δεν είχε κανένα τραυματία στις τάξεις της, αλλά κατέγραψε 215 καμένα αυτοκίνητα, εκ των οποίων 60 στην Ile-de-France. Η μείωση είναι ιδιαίτερα εμφανής στην επαρχία με 155 καμένα αυτοκίνητα έναντι 216 την προηγούμενη. Μόνο σε επτά δήμους έγιναν περισσότεροι από πέντε εμπρησμοί αυτοκινήτων, μεταξύ των οποίων το Παρίσι (13 έναντι ενός την προηγούμενη) και η Lille (11).

Σύμφωνα με το υπουργείο Εσωτερικών, ακόμα ρίχνονται εμπρηστικά αντικείμενα σε δημόσια κτίρια: στο κεντρικό θησαυροφυλάκιο του Bobigny και σε ένα μετασχηματιστή της EDF στο Clichy-sous-Bois (Seine-Saint-Denis), σε ένα παιδικό σταθμό στο Cambrai (Nord), στο γραφείο τουρισμού του Fontenay-sous-Bois (Val-de-Marne), στο εσωτερικό ενός γκαράζ λεωφορείων στο Saint-Etienne (Loire), όπου 18 αυτοκίνητα καίγονται. Το τζαμί του Saint-Chamond (Loire) έγινε στόχος τριών εμπρηστικών μπουκαλιών, τα οποία του προξένησαν μικρές ζημιές. Πέτρες εναντίον λεωφορείων πετάχτηκαν στη Rouen (Seine-Maritime), τη Dicines (Rhône) και τη Noisy-le-Sec (Seine-Saint-Denis). Ένα κτίριο των κοινωνικών φορέων κάηκε στο Bourges. Λόγω φλεγόμενων κάδων απορριμμάτων στο Montfermeil (Seine-Saint-Denis), εκκενώνονται ορισμένα διαμερίσματα.

Αστυνομία και στρατοχωροφυλακή παραμένουν σε ετοιμότητα με 11.200 άνδρες.

Στην πρώτη του επίσκεψη σε προάστιο μετά την έναρξη των ταραχών, ο πρωθυπουργός Βιλπέν μεταβαίνει στο Aulnay-sous-Bois. Σε δηλώσεις του στην εφημερίδα *Le Monde*, ο γενικός αρχηγός της αστυνομίας Gaudin υποστηρίζει ότι το 80% των συλληφθέντων στα προάστια είναι «γνωστοί στην αστυνομία». Η Εθνοσυνέλευση εγκρίνει την επιμήκυνση της κατάστασης έκτακτης ανάγκης για τρεις ακόμα μήνες.

Στο Arras, ένας νεαρός 20 ετών θα καταδικαστεί σε ποινή φυλάκισης 4 χρόνων χωρίς αναστολή για τον εμπρησμό δύο καταστημάτων· ο εισαγγελέας είχε ζητήσει 3 χρόνια χωρίς αναστολή και έναν με αναστολή. Πρόκειται για τη βαρύτερη ποινή που έχει επιβληθεί μέχρι αυτή τη στιγμή για συμμετοχή στις ταραχές. Όταν ο πρόεδρος του δικαστηρίου τον ρώτησε γιατί έβαλε φωτιά στα καταστήματα, εκείνος απάντησε: «για να κάνω ό,τι και οι άλλοι».

Βιβλιογραφία

Ανεργία, προσωρινότητα και αγώνες των νεαρών προλεταρίων στη Γαλλία

Robert Boyer, *Wage Labor, Capital Accumulation and the Crisis, 1968-82*, περιέχεται στο βιβλίο του Mark Kesselman, *The French Workers' Movement: Economic Crisis and Political Change*, George Allen & Unwin (Publishers) Ltd, 1984. (Βασική πηγή γενικών πληροφοριών για την κατάσταση στη Γαλλία εκείνη την εποχή, γραμμένο ωστόσο από την ακαδημαϊκή σκοπιά της Σχολής της Ρύθμισης).

Benjamin Coriat, *Labor and Capital in the Crisis: France, 1966-82*, περιέχεται στο ίδιο βιβλίο του Mark Kesselman. (Σύντομο κείμενο, ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν τα σχόλιά του για την ταξική σύνθεση των αγώνων εκείνη την περίοδο).

Yannick Fondeur et Claude Minni, *L'emploi des jeunes au pur des dynamiques du marché du travail*, Economie et Statistique no 378-379, 2004 (Το βασικό κείμενο που χρησιμοποιήθηκε στο δεύτερο μέρος του κειμένου, δείχνει πώς οι νέοι βρίσκονται στην καρδιά του μετασχηματισμού της μισθωτής σχέσης. Από εδώ προέρχονται και τα διαγράμματα που δημοσιεύουμε).

French youth unemployment: an overview, Employment and Training Papers 23, International Labour Office, 1998. (Αρκετά γενικόλογο κείμενο. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν κάποια ερωτήματα που διατυπώνει για τη σκοπιμότητα των νέων μέτρων και τα, λίγα έστω, συγκριτικά στοιχεία που παραθέτει για την πολιτική αντιμετώπιση της ανεργίας που ακολουθεί η Ολλανδία την ίδια περίοδο).

Coralie Perez et Gwenalle Thomas, *Trajectoires d'emploi precare et formation continue*, Economie et Statistique 388-389, 2005. (Το κείμενο αυτό ασχολείται με τη σχέση προσωρινότητας και δια βίου εκπαίδευσης για να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι τα αφεντικά προτιμούν να εκπαιδεύουν όχι τους προσωρινούς, αλλά τους μόνιμους. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το διάγραμμα πιθανών διαδρομών της προσωρινότητας μέσα στην αγορά εργασίας).

Σχετικά με τον αγώνα ενάντια στη CPE

Cette Semaine no 89, Ιούνιος 2006. (Με εξαιρετικό χρονολόγιο για τον αγώνα ενάντια στη CPE, μπορεί να βρεθεί στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://cette-semaine.free.fr>).

Δύο εβδομάδες στη Ρεν, Γενάρης 2007. (Η καταγραφή της εμπειρίας ενός άγγλου συντρόφου από τον αγώνα ενάντια στη CPE στη Rennes, μεταφρασμένο από κάποιους καταληψίες φοιτητές και μη στη Θεσσαλονίκη, μπορεί να βρεθεί στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.blaumachen.gr/blaumachen/show.php?id=71>).

Rêve générale, Ni patrie ni frontières, no 16/17, Σεπτέμβριος 2006. (Με μεγάλη συλλογή κειμένων από αναρχικούς, ελευθεριακούς, σπουσιασινιστές και φοιτητές εκτός κομμάτων, περιέχει επίσης και μερικές ενδιαφέρουσες συνεντεύξεις βάσει ενός ερωτηματολογίου που συνέταξαν οι εκδότες πάνω στην κατάσταση των φοιτητών σήμερα).

CPE/CNE: un joli printemps revendicatif en France, Mouvement Communiste, Μάιος 2006 (Ένα αρκετά περιγραφικό κείμενο για τον αγώνα ενάντια στη CPE, με θετική άποψη για το κίνημα).

La lutte anti-CPE, Roland Simon, Ιούλιος 2006. (Κείμενο που βρίσκεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση του γαλλικού περιοδικού meeting.senon-evero.net/article.php3?id_article=115&var_recherche=la+lutte+anti+cpe, αν εξαιρέσει κανείς τη δύσκολη γλώσσα που χρησιμοποιεί ο γάλλος σύντροφος, έχει ενδιαφέρον η άποψή του για το αναπόφευκτο της σύγκρουσης μεταξύ των νεαρών από τα προάστια και των φοιτητών στις πορείες).

Προάστια και «επικίνδυνες τάξεις» στη Γαλλία

Alèssi DELL' UMBRIA, *C'est de la Racaille: Eh bien j'en suis ! (û propos de la révolte de l'automne 2005 en France)*, Μασσαλία, Νοέμβριος 2005/Μάρτιος 2006. (Με σπέσιαλ αφιέρωση στο Mustafa Amine, το μαύρο σουλτάνο· ένα από τα ελάχιστα κείμενα γραμμένα από συντρόφους που έχουν σχέση με κόσμο από τα προάστια).

La révolte des cites françaises-symptome d'un combat social mondial, Echanges et Mouvement, Απρίλιος 2006. (Ισως το καλύτερο θεωρητικό κείμενο που έχουμε υπόψη μας για την εξέγερση στα γαλλικά προάστια· έχει μια επιπλέον αξία, γιατί αντιμετωπίζει την κατάσταση στα προάστια μέσα από μια διεγερμένη οπτική της κινητικότητας του πλανητικού προλεταριάτου).

Quand les jeunes «dansent avec les loupes»-Premier bilan des «émeutes» d'octobre-novembre 2005, Ni patrie ni frontières, no 15, Δεκέμβριος 2005. (Με μεγάλη συλλογή κειμένων που ξεκινούν από αναρχικούς και τροτσκιστές και φτάνουν μέχρι απόψεις σοσιαλδημοκρατών γονιών. Διαβάζοντάς το φαίνεται σε ορισμένο βαθμό η έλλειψη πραγματικής σχέσης των πολιτικών ομάδων με τους εξεγερμένους).

La politique d'immigration (1974-2005)-30 ans de maîtrise des flux migratoires, από την ηλεκτρονική διεύθυνση: www.vie-publique.fr. (Από εδώ προέρχονται οι πληροφορίες σχετικά με την πολιτική διαχείριση της μετανάστευσης στη Γαλλία τα τελευταία 30 χρόνια).

La politique de la ville (1970-2005)-Chronologie : Les fondements de la politique de la ville, από την ηλεκτρονική διεύθυνση: www.vie-publique.fr. (Από εδώ προέρχονται οι πληροφορίες σχετικά με τα θεμέλια της πολιτικής της πόλης).

La politique de la ville (1970-2005)-Chronologie : Emergence du problème urbain, από την ηλεκτρονική διεύθυνση: www.vie-publique.fr. (Από εδώ προέρχονται οι πληροφορίες σχετικά με την ανάδυση του λεγόμενου «προβλήματος» των προαστίων).

Stéphane Beaud et Michel Pialoux, *La «racaille» et les «vies jeunes»*. Critique d'une vision binaire du monde des cités, les documents de liens socio, no 2, Δεκέμβριος 2005. (Η άποψη δυο προσδευτικών κοινωνιολόγων για την εξέγερση στα προάστια, παρά τις ελλείψεις της θέτει ορισμένα σημαντικά ζητήματα).

Les ri centes violences dans les banlieues françaises sont difficilement solubles dans le combat gr ni ral de classe, Lettre numéro 19, Mouvement Communiste, Δεκέμβριος 2005. (Ανάλυση της κατάστασης στα προάστια. Οι συγγραφείς επιχειρηματολογούν πάνω στο γιατί ο αγώνας αυτός δύσκολα μπορεί να ενσωματωθεί στον αγώνα της εργατικής τάξης).

Direction politique de la ville MR/PS/CB, Δεκέμβριος 2005, από την ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.clichy-sous-bois.fr/download/rapportZUS2005.pdf>. (Πρόκειται για την αναφορά που υπέβαλε το δημοτικό συμβούλιο του Clichy-sous-Bois για την κατάσταση της πόλης το 2005. Από εδώ προέρχονται τα περισσότερα στοιχεία για την πόλη, τα υπόλοιπα από την ιστοσελίδα της ίδιας της πόλης: <http://www.clichy-sous-bois.fr>).

Χρονολόγιο της εξέγερσης στα προάστια

Chronologie, Lettre numéro 19, Mouvement Communiste, Δεκέμβριος 2005. (Το ένα από τα δυο χρονολόγια που χρησιμοποιήθηκαν· γραμμένο αμέσως μετά τα γεγονότα, είναι αναπόφευκτα λίγο πρόχειρο. Αυτό όμως δεν αποτελεί δικαιολογία για την αποστασιοποιημένη «δημοσιογραφική» στάση που παίρνει απέναντι στα γεγονότα).

La révolte des cites françaises-symptome d'un combat social mondial, Echanges et Mouvement, Απρίλιος 2006. (Εκτός από τα όσα γράφονται παραπάνω για το κείμενο αυτό, περιέχει και ένα πολύ καλό χρονολόγιο της εξέγερσης. Από το συνδυασμό αυτών των δύο χρονολογίων προέρχεται αυτο που δημοσιεύουμε στο παρόν τεύχος).

Τα κείμενα αυτά θα αποδεικνύονταν από μόνα τους ανεπαρκή, αν δεν επιδιώκαμε να μιλήσουμε με γάλλους συντρόφους και μη, εντός και εκτός Ελλάδας, οι οποίοι άλλωστε έχουν καλύτερη εικόνα της κοινωνικής κατάστασης στη Γαλλία.

Σιωπηλοί εμπρησμοί

Μας μιλούσαν διαρκώς για το ισλάμ και την τρομοκρατία και τους προέκυψε το κοινωνικό ζήτημα!

Στις αρχές Νοεμβρίου του 2005, στο Clichy sous Bois, ένα φτωχό εργατικό προάστιο στα περίχωρα του Παρισιού, τρεις νεαροί, φοβούμενοι έναν αστυνομικό έλεγχο, προσπαθούν να κρυφτούν μέσα σε έναν υποσταθμό της ΔΕΗ. Δύο πεθαίνουν από ηλεκτροπληξία, ενώ ο τρίτος παθαίνει σοβαρά εγκαύματα. Αν και γνωρίζουν την επικινδυνότητα του χώρου, οι αστυνομικοί δε θα τους προσφέρουν καμία βοήθεια και θα τους παρουσιάσουν ως γνωστούς μικροεγκληματίες, κάτι που αργότερα αποδεικνύεται ψέμμα. Τα γεγονότα αυτά προκαλούν αμέσως το ξέσπασμα διαδηλώσεων και ταραχών μέσα στην πόλη, οι οποίες θα εξαπλωθούν γρήγορα και σε άλλα προάστια του Παρισιού και στη συνέχεια σε ολόκληρη τη Γαλλία. Οι ταραχές διαρκούν σχεδόν δυο εβδομάδες και υποχωρούν ακριβώς πριν η κυβέρνηση κηρύξει τη χώρα σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Τα γεγονότα αυτά εντείνονται μετά τις επιθετικές και περιφρονητικές δηλώσεις του υπουργού εσωτερικών (ο οποίος εκδήλωσε την πρόθεσή του «να εκκαθαρίσει τις συνοικίες» και αποκάλυψε τους νέους «αποβράσματα»). Ο θάνατος των δυο νεαρών βάζει φωτιά στην πυριτιδαποθήκη.

Κριτική ανάλυση των γεγονότων που οδήγησαν στην παρούσα κατάσταση

Η αστυνομική βία και οι εξεγέρσεις στις φτωχές εργατικές συνοικίες δεν είναι κάτι καινούριο. Αυτές οι απαίσιες, κάθετα δομημένες πόλεις-υπνωτήρια κατασκευάστηκαν τη δεκαετία του '50 για να στεγάσουν το προλεταριάτο της μεγάλης βιομηχανίας, αλλά υπέστησαν στη συνέχεια τις κοινωνικές συνέπειες της οικονομικής κρίσης, της αποβιομηχάνισης και της αύξησης της ανεργίας. Αναπόφευκτα, στις συνοικίες αυτές βρίσκεται συγκεντρωμένος ο φτωχότερος εργατικός πληθυσμός, και ιδιαίτερα οι μετανάστες. Πρόκειται για οικογένειες που βρίσκονται στη Γαλλία εδώ και δύο ή τρεις γενιές (ο παππούς ενός από τους δυο νέους που σκοτώθηκαν από την αστυνομική καταδίωξη μετανάστευσε στη Γαλλία το 1938): μερικές φορές επίσης πρόκειται για οικογένειες που ήρθαν πιο πρόσφατα και ζουν σε συνθήκες προσωρινότητας και παρανομίας. Πολλοί νέοι έ-

Η αστυνομική καταδίωξη μετανάστευσε στη Γαλλία το 1938): μερικές φορές επίσης πρόκειται για οικογένειες που ήρθαν πιο πρόσφατα και ζουν σε συνθήκες προσωρινότητας και παρανομίας. Πολλοί νέοι έ-

χουν γαλλική υπηκοότητα σε αντίθεση με τους γονείς τους που δεν έχουν. Η πλειοψηφία των εργατών είναι βορειοαφρικάνικης, τούρκικης ή αφρικανικής καταγωγής και μερικές φορές στις συνοικίες αυτές υπάρχουν φτωχοί προλετάριοι πορτογαλικής, ασιατικής, γαλλικής ή άλλης καταγωγής. Οι νέοι, οι οποίοι αποτελούν σχεδόν το μισό πληθυσμό των συνοικιών αυτών, είναι οι πρώτοι που θίγονται από την ανεργία. Το μέσο ποσοστό ανεργίας είναι της τάξης του 25%, αλλά κατά περιοχές, όπως στην περίπτωση του Clichy-sous-Bois, από όπου ξεκίνησε η εξέγερση μετά τον θάνατο των δύο νέων, μπορεί να φτάσει το 40%.

Στις φτωχές αυτές συνοικίες η κρίση του δημόσιου σχολείου παίρνει ακραίες μορφές. Οι υλικές υποδομές εκεί υποβαθμίζονται συνεχώς εξαιτίας των περικοπών στον προϋπολογισμό και η πλειοψηφία των νέων βρίσκεται φυσικά σε κατάσταση «σχολικής αποτυχίας». Το δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα δεν μπορεί πλέον να θεωρείται ομοιογενές. Δεν υπάρχει πλέον ένα Δημόσιο Σχολείο, αλλά πολλά δημόσια σχολεία ανάλογα με την οικονομική κατάσταση των συνοικιών. Από την αρχή της εξέγερσης οι «λογικές» φωνές πρότειναν την επαναφορά των πιστώσεων για τους εκπαιδευτικούς που θα αναλάμβαναν να φροντίσουν τους νέους των συνοικιών. Εδώ υπάρχει ένας μύθος. Μπορεί οι τελευταίες κυβερνήσεις να μείωσαν κατά το ήμισυ τις πιστώσεις, αλλά οι εκπαιδευτικοί αυτοί ποτέ δεν έπαιξαν κάποιο σημαντικό ρόλο. Αντίθετα, η σχολική στήριξη των νέων με μαθησιακές δυσκολίες προοδευτικά εγκαταλείφθηκε, αποβάλλοντάς τους ακόμα γρηγορότερα από το σχολείο και ρίχνοντάς τους σε ένα καθεστώς μαζικής ανεργίας, «παράλληλης» οικονομίας και οικογενειακής διάλυσης.

Τα τελευταία χρόνια, η κατασταλτική πίεση πάνω στους νέους αυξάνεται. Οι ενοχλήσεις της αστυνομίας είναι συνεχείς, βιαιότερες και επιθετικότερες: προσπαθούν να εξευτελίσουν, να συντρίψουν το άτομο. Και όχι μόνο τους νέους. Όπως είπε μια γυναίκα συγκρίνοντας το παρόν με το παρελθόν «*Τώρα, όταν κατεβάζω τα σκουπίδια, προσέχω να έχω μαζί μου την ταυτότητά μου!*». Το ποσοτικό μετασχημάτισε το ποιοτικό, περνάμε σε μια άλλη κατάσταση: η καταστολή αλλάζει μορφή.

Το δίκαιο είναι ένα ιδεολογικό οικοδόμημα ουσιώδες για τη λειτουργία του καπιταλισμού. Ας θυμηθούμε αυτό που έλεγε ο Μαρξ: οι μορφές διακυβέρνησης και δικαίου τείνουν να βρίσκονται σε αντιστοιχία με τις μορφές εκμετάλλευσης. Η αγριότερη και βιαιότερη εκμετάλλευση προϋποθέτει σκληρότερο δίκαιο και πιο εξουσιαστικές κυβερνήσεις.¹ Έτσι, η πρόσφατη μεταρρύθμιση του ποινικού κώδικα επιτρέπει τον πολλαπλασιασμό των δώξεων και των ποινών. Τα γεγονότα ήρθαν να επιβεβαιώσουν ότι οι τροποποιήσεις του νόμου έκαναν το πεδίο εφαρμογής του πιο ασαφές. Ανάλογα με την περιοχή και τα πρόσωπα κάθε ενέργεια μπορεί να θεωρηθεί έγκλημα, κι αν δεν υφίσταται έγκλημα, μπορεί εύκολα να επινοηθεί. Οι ποινές που αφορούν την απαγόρευση των «συγκεντρώσεων στις σκάλες των κτιρίων» αποτελούν ένα τέλειο παράδειγμα. Αυτή η νέα κατάσταση έχει οδηγήσει στο διαρκή φόβο του ελέγχου και της αστυνομίας. Στόχος της κρατικής εξουσίας είναι να πάψουν οι νέοι να θεωρούν ότι χώροι όπως τα κτίρια και οι συνοικίες είναι δικό τους.

Ομοούσιος με το καπιταλιστικό σύστημα και τον κοινωνικό καταμερισμό εργασίας, ο ρατσισμός παίρνει ιδιαίτερες μορφές σε κάθε κοινωνία. Στη Γαλλία διαμορφώθηκε μέσα από την αποικιακή ιστορία και τις συγκρούσεις που οδήγησαν στην αποαποικιοποίηση. Η θέση των μεταναστών στον κοινωνικό καταμερισμό εργασίας ενίσχυσε κατά συνέπεια το ρατσισμό αποκρύπτοντας ταυτόχρονα την κοινωνική κρίση αφού η εξαθλίωση ενός κομματιού του προλεταριάτου αντιμετωπίζεται ως πρόβλημα της μετανάστευσης. Κατά τον ίδιο τρόπο, ο ρατσισμός παραπέμπει αναγκαστικά στο ζήτημα της αποικιοποίησης. Το πρόσφατο διάταγμα που καθιστά υποχρεωτική τη διδασκαλία των «ευεργεσιών» της αποικιοποίησης στο σχολείο αντιμετωπίστηκε ως πραγματική πρόκληση. Οι πρόσφατοι εμπρησμοί ξενοδοχείων στα οποία διέμεναν μετανάστες, είτε ήταν εγκληματικοί είτε τυχαίοι (συνεπεία των συνθηκών μέσα στις οποίες στοιβάζονται άνθρωποι), οι διαδοχικές εκκενώσεις κτιρίων κατειλημμένων από μετανάστες εργάτες, όλα ενισχύουν την ιδέα ότι «είναι πάντα οι ίδιοι που την πληρώνουν». Οι νέοι

των περιφερειακών συνοικιών έχουν την αίσθηση ότι αποτελούν μέρος ενός πληθυσμού που είναι από εδώ και στο εξής πλεονάζων, που δε τον υπολογίζει κανένας, που περιφρονείται, που αντιμετωπίζεται ως ένα μάτσο κλέφτες και απατεώνες. Αλλά αυτή η «μοίρα» εμφανίζεται στα μάτια τους αδιαχώριστη από την καταγωγή τους ως μετανάστες. Στον «κοινωνικό ρατσισμό» συναντιέται ο καθαρός ρατσισμός με την ίδια τη φύση του συστήματος.

Μια γενικευμένη αδυναμία

Η εξέγερση αυτή εκτυλίχθηκε μέσα σε μια ατμόσφαιρα κι ένα πλαίσιο ιδιαίτερο. Συναντάμε ξανά εδώ την αίσθηση μπλοκαρίσματος και αδιεξόδου που διαπερνά την κοινωνία. Για παράδειγμα, η απόρριψη του Ευρωπαϊκού Συντάγματος από το εκλογικό σώμα περιφρονήθηκε και θεωρήθηκε ως «λάθος» από τις κυρίαρχες πολιτικές οργανώσεις. Τα μέλη των κοινωνικών φορέων, θρησκευτικών ή μη, τα οποία παροτρύνουν τους νέους να παρεμβαίνουν στη ζωή του δήμου τους, ακούν συνεχώς την ίδια απάντηση «*Δε χρησιμεύει σε τίποτα!*». Η διαδήλωση που οργανώθηκε στο Παρίσι από κοινωνικούς φορείς που απαιτούσαν «το τέλος της βίας» και μεγαλύτερη συμμετοχή των νέων στην εκλογική ζωή ήταν μια παταγώδης αποτυχία. Σίγουρα, από το 1995 και μετά, κάθε απεργία και κοινωνική ή συνδικαλιστική κινητοποίηση τρώει τα μούτρα της. Αυτό το αδιέξοδο στο πεδίο των αγώνων (κίνημα των εκπαιδευτικών, κινητοποίηση ενάντια στη μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος) γίνεται έντονα αισθητό στις προλεταριακές αυτές συνοικίες όπως και παντού αλλού. Η αδυναμία και η έλλειψη προοπτικής αυτής της εξέγερσης είναι η αδυναμία και η έλλειψη προοπτικής του κοινωνικού κινήματος στο σύνολό του.

Η πολιτική της απαγκίστρωσης του κράτους από τους μηχανισμούς κοινωνικής ενσωμάτωσης επιβάλλεται από την καπιταλιστική κρίση· όπως και ο φιλελευθερισμός που αντιτίθεται στη φορολόγηση των κερδών του ιδιωτικού τομέα και του πλούτου της αστικής τάξης. Τα μέσα και ο χώρος για την προώθηση των μεταρρυθμίσεων μειώνονται σε σημείο εξαφάνισης. Η απάντηση της κυβέρνησης πραγματώνεται πριν από όλα στο πεδίο της καταστολής. Αρπάζει την ευκαιρία για να φιμώσει όλες τις κοινωνικές κινητοποιήσεις, απαγορεύοντας τη μια ή την άλλη εργατική συγκέντρωση ως απειλητική για τη δημόσια τάξη. Η απόφαση του πρωθυπουργού να επαναφέρει σε ισχύ ένα νόμο –ψηφισμένο από τους σοσιαλιστές την εποχή του πολέμου της Αλγερίας– για να επιβληθεί κατάσταση έκτακτης ανάγκης στα προάστια ανησύχησε ακόμα και το συντηρητικό τύπο («*Ανεβαίνει το θερμόμετρο*» ήταν ο τίτλος της *Le Monde*). Ένας νέος θα πει σε ένα δημοσιογράφο: «*Είναι ξεκάθαρο, γι' αυτούς θα είμαστε πάντα άραβες!*». Χοντρικά, η κατάσταση έκτακτης ανάγκης επέτρεψε να απομονωθούν οι «συνοικίες με προβλήματα», να καταληφθούν από την αστυνομία, να πραγματοποιηθούν έρευνες εντελώς αυθαίρετα. Από ιδεολογική σκοπιά, αυτό το μέτρο υπογραμμίζει την ταύτιση που πρέπει να γίνει μεταξύ «επικίνδυνου πληθυσμού» και «πληθυσμού των προαστίων», «μεταναστευτικού πληθυσμού». Εδώ και πάνω από είκοσι χρόνια, το κοινωνικό ζήτημα δε σταματά να μετατρέπεται με αυτόν τον τρόπο σε ένα βολικό ζήτημα ασφάλειας.² Ο υποβιβασμός του κοινωνικού ζητήματος σε ζήτημα ασφάλειας επιτρέπει όχι την κοινωνική αλλά την κατασταλτική διαχείριση του αποκλεισμού των μεταναστών εργατών.

Αλλά η συγκρουσιακή διάθεση της γαλλικής κοινωνίας, η βαθιά οργή των εκμεταλλεζόμενων τάξεων και η εύθραυστη πολιτική ισορροπία προκαλούν ορισμένους ενδοιασμούς από την πλευρά της εξουσίας. Η πολιτική τάξη και οι καπιταλιστές δε μοιάζουν έτοιμοι, στο σύνολό τους, να δεσμευτούν σε μια ενιαία γραμμή εγκληματοποίησης της φτώχιας με στόχο το διαχωρισμό και την απομόνωση των αποκλεισμένων. Ο «ρεμπουπλικανικός» λόγος της τυπικής ισότητας των ευκαιριών βρίσκεται πάντα σε χρήση, παρά το γεγονός ότι όλοι ξέρουν ότι δεν ανταποκρίνεται στην κοινωνική πραγματικότητα. Διότι αν αναγνωριζόταν η αποτυχία αυτής της ιδεολογίας της ενσωμάτωσης, αυτό θα σήμαινε την επιβεβαίωση του τέλους του ρεφορμισμού και της αναπόφευκτης έλευσης της κοινωνίας μαζικής ανεργίας. Επιπλέον, η επιλογή που στηρίζεται αποκλειστικά στην καταστολή εγείρει ορισμένα προβλήματα και αντιφάσεις. Πώς θα λειτουργήσει πραγματικά μια σύγχρονη κοινωνία με τις πόλεις υπό στρατιωτική κατοχή; Το πρόσφατο παράδειγμα του *Perpignan*³ έδειξε τα όρια αυτής της επιλογής. Το εμπόριο άρχισε γρήγορα να ασφυκτιά από την αστυνομική κατοχή της πόλης και οι έμποροι αναγκάστηκαν να ζητήσουν τη λήξη της αστυνομικής επιχείρησης. Αλλά και η επιβολή της κατάστασης έκτακτης ανάγκης στις πόλεις-υπνωτήρια έθεσε παρόμοια προβλήματα· γι' αυτό και η αστυνομία

υποχρεώθηκε να χαλαρώσει τους ελέγχους στις συνοικίες των προαστίων βόρεια του Παρισιού όπου μένουν οι εργάτες, οι οποίοι δουλεύουν στο αεροδρόμιο Roissy και οι οποίοι πρέπει να πηγαίνουν εκεί κατά τη διάρκεια της νύχτας.

Διαφορές

Οι πρόσφατες εξεγέρσεις δε συνδέονται με τις συγκρούσεις των συμμοριών ή με την οικονομία των ναρκωτικών και τη μικροπαραβατικότητα. Αυτό δε σημαίνει ότι οι συμμορίες των συνοικιών έλειπαν από τις συγκρούσεις· μερικές φορές, η συμμετοχή των νέων στις συμμορίες μπορεί να καθορίσει τη μορφή της δράσης τους, αλλά τα συμφέροντα της «παράλληλης οικονομίας» δεν έπαιξαν κανένα ρόλο. Εξάλλου, οι έννοιες αυτές της «παράλληλης οικονομίας» και της «οικονομίας των ναρκωτικών» δεν μπορούν να μας βοηθήσουν να καταλάβουμε την κατάσταση· από τη μια πλευρά, επειδή είναι αστυνομικής φύσης και εισάγουν μιν ηθικολογία στην όλη συζήτηση, από την άλλη επειδή είναι δύσκολα μετρήσιμες. Η «παράλληλη οικονομία» είναι η κυρίαρχη

μορφή επιβίωσης σε αυτές τις φτωχές συνοικίες και η «οικονομία των ναρκωτικών» δεν είναι παρά μια από τις όψεις της, όπως και η παράνομη εργασία. Εξάλλου, η «οικονομία των ναρκωτικών» βασίζεται σε μια ισχυρή ιεραρχία και σε ισχυρές και καταπιεστικές εξουσίες μέσα στις συνοικίες. Όπως είναι εμπειρικά γνωστό –και όχι μόνο στη Γαλλία– η «οικονομία των ναρκωτικών» αναπτύσσει στενούς δεσμούς με την αστυνομία, δεσμούς που επιταχύνουν την αποσύνθεση των συνοικιών. Μακροπρόθεσμα, τα αφεντικά αυτής της οικονομίας θα ταχθούν αναμφίβολα με το μέρος της τάξης, διότι η αστυνομική κατοχή των συνοικιών διαταράσσει τις συναλλαγές. Με άλλα λόγια, παρά το γεγονός ότι η παράλληλη οικονομία (και αυτή των ναρκωτικών) είναι μέσο επιβίωσης για τους προσωρινούς εργάτες στα προάστια, δεν αποτελεί εντούτοις καθοριστικό παράγοντα για την έκρηξη οργής.

Από την πλευρά των νέων δεν είχαμε περιστατικά βίας ως απάντηση σε πράξεις βίας αντιδραστικών ή αγανακτισμένων πολιτών. Εκτός από μερικά μεμονωμένα «ατυχήματα» δεν υπήρξε ξεκαθάρισμα λογαριασμών μέσα στις συνοικίες. Παρά την επιμονή των με με τη «βία των πόλεων», η εξουσία δεν κινητοποίησε προς όφελός της την οργή των «τίμιων πολιτών». Αν και η κατάσταση έκτακτης ανάγκης έβαλε όλον τον κόσμο των εν λόγω συνοικιών στην ίδια κατάσταση, οι μορφές με τις οποίες εκφράζεται η οργή γυρνάει αναμφίβολα –και τις περισσότερες φορές– ενάντια στους εξεγερμένους. Έτσι δημιουργούνται έχθρες και επιπλέον διαιρέσεις εντός των συνοικιών. Βραχυπρόθεσμα, η πολιτική εξουσία επωφελήθηκε από το καναλιζάρισμα της «κοινής γνώμης»· μακροπρόθεσμα, ελπίζει να αποκομίσει κέρδη σε εκλογικό επίπεδο.

Στη Γαλλία, η κοινότητα των φτωχών νέων προλετάρων δεν έχει καταρρεύσει όπως στις ΗΠΑ· δεν έχει κατακερματιστεί εθνικά ή θρησκευτικά όπως στη Μεγάλη Βρετανία. Αντιδρά πάντα ως κοινότητα εκμεταλλευσόμενων, αποκλεισμένων. Οι εξεγέρσεις αυτές ήταν πριν απ' όλα εξεγέρσεις φτωχών νέων από τις εργατικές συνοικίες και όχι αποκλειστικά εξεγέρσεις νέων «που κατάγονται από μετανάστες». Στις περιοχές όπου η φτώχεια αγγίζει ένα σημαντικό μέρος της παλιάς ντόπιας εργατικής τάξης, όπως στην περίπτωση του Βορρά, πολλοί συλληφθέντες δεν ήταν οι «συνήθεις εξεγερμένοι», αλλά «λευκοί» νεαροί.⁴ Δεν παρατηρούνται πλέον «φυλετικοί» διαχωρισμοί στη δράση των εξεγερμένων. Αυτή είναι μια σημαντική διαφορά σε σχέση με τις προηγούμενες εξεγέρσεις, όπως στην περίπτωση του Perpignan. Αυτή τη φορά πρόκειται περισσότερο για την εξέγερση μιας «κοινωνικής φιγούρας», των φτωχών νέων των προαστίων. Όταν οι νέοι συγκρούστηκαν με την αστυνομία, εξέφρασαν μια αίσθηση αλληλεγγύης, την απαίτηση σεβασμού, την απόρριψη της περιφρόνησης του κράτους. Το κράτος, ωστόσο, μεταβιβάζει την περιφρόνηση της αστικής τάξης και των πλούσιων προς τους νεαρούς φτωχούς προλετάρους. Οι νέοι εξεγερμένοι απαιτούν να μη τους μεταχειρίζονται ως «εγκληματίες». Δε σταμάτησαν να απαιτούν τη

«συγγνώμη» της πολιτικής εξουσίας για τις εκφράσεις που χρησιμοποιήθηκαν και εξηγήσεις για τον θάνατο των δυο νέων. Επειδή η πολιτική εξουσία ακολουθούσε μια κατασταλτική δυναμική, δεν μπορούσε να υποχωρήσει, να ζητήσει συγγνώμη για το θάνατο των νέων και για τα ψέμματα των επισήμων και των μμε. Μια τέτοια μεταστροφή θα νομιμοποιούσε την εξέγερση. Είναι προς συζήτηση αν βρισκόμαστε μπροστά σε ένα κίνημα με την παραδοσιακή έννοια ή μάλλον μπροστά σε ένα κίνημα που έκανε ενέργειες αλληλεγγύης, που είχε μια κοινή στάση, ενάντια στις άθλιες συνθήκες ζωής, στην κρατική καταστολή· ένα κίνημα που απαιτεί δικαιοσύνη και απορρίπτει τις όλο και πιο αφόρητες συνθήκες. Οι νέοι των φτωχών συνοικιών της περιφέρειας ξαναβρήκαν μια αίσθηση συλλογικότητας στις εξεγέρσεις αυτές. Βρισκόμαστε σίγουρα μπροστά σε μια εξέγερση μέσα στις φτωχές προλεταριακές συνοικίες, η οποία βρήκε το ενοποιητικό της στοιχείο γύρω από τα αισθήματα αυτά, ενάντια στις αστυνομικές δυνάμεις του κράτους και τους πολιτικούς, τους θεσμούς του, τα σύμβολά του· τέλος, ενάντια στους καπιταλιστές που βγάζουν κέρδος από την άθλια αυτή κατάσταση καθώς εγκαθίστανται στις φτωχές ζώνες με αντάλλαγμα φορολογικές ελαφρύνσεις.

Η φωτιά χωρίζει τους νέους από το σχολείο

Από τότε που στις συνοικίες αυτές ξεσπούν εξεγέρσεις και συγκρούσεις, είναι η πρώτη φορά που εμπλέκονται μαζικά πολύ νεαρά άτομα. Από τους περίπου 4.400 νέους που συνελήφθησαν και τους περίπου 600 που καταδικάστηκαν, σχεδόν 600 ήταν οι ανήλικοι που παρουσιάστηκαν στο δικαστήριο και από αυτούς οι 118 φυλακίστηκαν. Το ζήτημα της απουσίας νεαρών γυναικών στις εξεγέρσεις εγείρει επίσης μερικά ερωτήματα που παραπέμπουν στις συνθήκες επιβίωσης στις συνοικίες αυτές. Τα κορίτσια γενικά δε φαίνονται στη ζωή του δρόμου και των συμμοριών· ακόμα λιγότερο τη νύχτα. Η σχέση τους με το σχολείο είναι επίσης διαφορετική από αυτή των αγοριών. Γι' αυτά, το σχολείο παραμένει η μόνη δυνατότητα διαφυγής από τις συνοικίες και, παρά τις αυξανόμενες δυσκολίες, κατορθώνουν πιο εύκολα να βρίσκουν δουλειά απ' ό,τι τα αγόρια. Είναι επίσης περισσότερο «προστατευμένες» από τους «μεγάλους αδερφούς», με την καλή και την κακή έννοια της λέξης, διότι πρόκειται συχνά για καταπίεση. Πρέπει να σημειωθεί ότι τα κορίτσια αντιστέκονται όλο και περισσότερο στον έλεγχο αυτό, συχνά με τραγικές συνέπειες για τη ζωή τους. Σ' αυτήν την καταπίεση αποτυπώνονται θρησκευτικές αξίες, συχνά μουσουλμανικές, μερικές φορές χριστιανικές, για παράδειγμα στις κοινότητες πορτογάλων εργατών, εργατών από τη Μαρτινίκα, το Πράσινο Ακρωτήριο ή τη Γουαδελούπη. Οι διακρίσεις με βάση το φύλο δεν ξεπεράστηκαν, και μάλιστα ενισχύθηκαν από το ότι οι συγκρούσεις εμπεριείχαν σωματική βία· χωρίς αμφιβολία, πρόκειται για ένα σημάδι των ορίων της εξέγερσης και της απομόνωσής της. Παρ' όλ' αυτά, η απουσία των κοριτσιών δε σημαίνει ότι δεν αισθάνθηκαν ότι η εξέγερση και οι αιτίες της τα αφορούν. Στην πραγματικότητα, η παρουσία τους ήταν έντονη στις διάφορες διαδηλώσεις αλληλεγγύης προς τους συλληφθέντες νέους και στα δικαστήρια.

Το νεαρό της ηλικίας των εξεγερμένων έχει άμεση σχέση με το ότι στόχος των επιθέσεων, των καταστροφών και των εμπρησμών έγιναν πολλά σχολεία. Σίγουρα, σκόπιμα τονίζεται η καταστροφή των σχολείων, για να αποσιωπηθούν οι επιθέσεις σε αστυνομικά τμήματα, εφορίες και επιχειρήσεις που αρνούνται να προσλάβουν νέους από τα προάστια. Όσον αφορά τα κατεστραμμένα σχολεία, ακόμα κι ένας γραφειοκράτης του συνδικάτου των καθηγητών μπόρεσε να κάνει την εξής σύνδεση: «Οι πράξεις αυτές είναι συμβολικές. Πιστεύουν ότι το σχολείο προωθεί την κοινωνική άνοδο. Ο εμπρησμός του σημαίνει ότι δεν επιτελεί πια αυτήν τη λειτουργία. Στρέφονται εναντίον του επειδή τους απογοήτευσε».⁵ Αν κήκαν τα σχολεία, αυτό συνέβη συν τοις άλλοις επειδή η κοινωνική τους λειτουργία είναι να επιτελούν την πρώτη επιλογή του κατοπινού καταμερισμού εργασίας. Από αυτή τη σκοπιά, το σχολείο τα πηγαίνει πάντα καλά. Απόδειξη; Ο μέσος όρος ηλικίας των νέων των προαστίων που εγκαταλείπουν το σχολείο για να περιπλανηθούν από τη μια δουλειά του ποδαριού στην άλλη, πέφτει. Μια πρόσφατη κοινοβουλευτική έκθεση πάνω στην «πρόληψη της παραβατικότητας» προβλέπει μάλιστα τη δημιουργία ενός συστήματος αναγνώρισης τάσεων παραβατικότητας από την ίδια την κούνια.⁶ Σ' αυτήν την πρόταση πρέπει να δούμε την προσαρμογή του δημόσιου σχολείου στη σημερινή κατάσταση, στο μέλλον παρά μια ρήξη.

Οι θρησκευτικοί παράγοντες εκτός παιχνιδιού

Στην εξέγερση αυτή, δεν υπάρχει καμιά ένδειξη θρησκευτικής χειραγώγησης. Αντίθετα, τα κοινωνικά ζητήματα πήραν το προβάδισμα έναντι της θρησκευτικής υποδούλωσης. Μέσα στην περίοδο του Ραμαζανιού, και ενάντια στις προσδοκίες της ίδιας της εξουσίας, οι θρησκευτικοί παράγοντες βρέθηκαν ανίκανοι να αντιμετωπίσουν την κατάσταση: ο Ιμάμης του Τζαμιού του Παρισιού προπηλακίστηκε στο Clichy αμέσως μετά τον θάνατο των δυο παιδιών. Οι γενειοφόροι που προσπάθησαν να μεσολαβήσουν ανάμεσα στην αστυνομία και τους νέους δεν μπόρεσαν να κάνουν τίποτα. Οι θρησκευτικοί παράγοντες δεν μπόρεσαν να επωφεληθούν ούτε κι από τη μέγιστη αστυνομική προβοκάτσια, το δακρυγόνο που ρίχτηκε μπροστά από το τζαμί του Clichy. Ακόμα χειρότερα, οι θρησκευτικοί παράγοντες και οι ενώσεις τους ήταν μεταξύ των πρώτων που αποδέχτηκαν την ιδέα της δημιουργίας «πολιτοφυλακών προστασίας», πηγαίνοντας εδώ κι εκεί για να οργανώσουν τις «νυχτερινές περιπολίες» που θα προσπαθούσαν να ηρεμήσουν τους νέους. Μια από τις πιο σημαντικές ισλαμικές Ενώσεις της Γαλλίας (η OUIF) άγγιξε το γελοίο εκδίδοντας φετβά που καταδίκασε τις πράξεις βίας. Μάταια προφανώς! Ένας ισλαμιστής υπεύθυνος είπε το παράπονό του σε ένα δημοσιογράφο: «Αυτοί οι νέοι είναι χαμένοι, δεν έχουν παρά ελάχιστη σχέση με τη θρησκεία. Όταν τους λέμε 'salam aleykum', αυτοί απαντούν 'καλησπέρα'».7 Θα μπορούσαμε, αντίστροφα, να στοιχηματίσουμε ότι στο «καλημέρα» του δημοσιογράφου θα είχαν απαντήσει «salam aleykum»! Για να το πούμε διαφορετικά, οι νέοι χρησιμοποιούν τις θρησκευτικές αναφορές ως συλλογικά ερείσματα, ως ταυτότητα αντίστασης. Το έδαφος πάνω στο οποίο αναπτύσσεται η θρησκεία είναι αυτό της καταστροφής και του αποκλεισμού. Από την άλλη, η εξέγερση εξέφρασε την απόρριψη αυτής της κατάστασης, θέλησε να βάλει ένα τέλος στην καταστροφή και τον αποκλεισμό. Αυτό δε σημαίνει ότι η θρησκεία παραμερίστηκε. Η θρησκεία βασίζεται στην υποχώρηση, διαμορφώνει μια ταυτότητα που αναπληρώνει την έλλειψη κοινότητας συγκροτημένης γύρω από το κοινωνικό ζήτημα. Αυτή τη στιγμή, οι θρησκευτικοί παράγοντες περιμένουν το τέλος των ταραχών για να γραπώσουν τους απογοητευμένους και τους πληγέντες. Ο ρόλος τους παραμένει απαραίτητος για τη διατήρηση της τάξης και υποθέτουμε ότι οι ιδεολόγοι της εξουσίας θα επανεξετάσουν τη σημασία των θρησκευτικών θεσμών για τη διατήρηση του κοινωνικού ελέγχου.

Όταν το κοινωνικό ζήτημα εκφράζεται μέσα στην άρνηση

Οι εξεγέρσεις αυτές φανέρωσαν την ταξική αθλιότητα, ανισότητα και αδικία: εν συντομία, έκαναν τον απολογισμό της γενικής κοινωνικής καταστροφής. Στο λόγο των συμμετεχόντων –και όσο τους δόθηκε ο λόγος στα μμε– τα κοινωνικά ζητήματα πήραν το προβάδισμα έναντι των προβλημάτων των μεταναστών, των προβλημάτων της «φυλής», που σεμνώς αποκαλούνται «εθνοτικά». Δεν ήταν πλέον το ζήτημα των προαστίων που τέθηκε, αλλά αυτό της σημερινής λογικής της κοινωνίας.

Μεταξύ των νέων που συνελήφθησαν, πολλοί ανάμεσά τους είναι αυτοί που κάνουν δουλειές του ποδαριού, προσωρινές, περιθωριακές, χαμηλών προσόντων. Η εικόνα μιας «πληθυσμιακής ομάδας» που βρίσκεται εντελώς στο περιθώριο του κόσμου της εργασίας είναι λανθασμένη. Όπως ένα μεγάλο κομμάτι των κατοίκων των συνοικιών αυτών, ανήκουν στον κόσμο της εργασίας, τη μια μέρα ως μισθωτοί, την άλλη ως άνεργοι. Στην πραγματικότητα, στους πρωταγωνιστές της εξέγερσης αυτής απεικονίζεται η

κατάσταση της παλιάς εργατικής τάξης, αλλά στο αρνητικό της. Από τη μια, θα ήθελαν να ανήκουν σε

αυτή. Από την άλλη, επειδή η εικόνα που τους μεταφέρεται από τους γονείς τους είναι αυτή της θυσίας στο βωμό του κέρδους, απορρίπτουν σθεναρά τον κόσμο της εργασίας και των μισθωτών. Μόνο με αυτή την έννοια μπορούμε να πούμε ότι απορρίπτουν την ενσωμάτωση· μια ενσωμάτωση που γίνεται αντιληπτή ως αποδοχή του κόσμου όπως είναι. «*Η δυτική κουλτούρα δε διατηρείται παρά μόνο από την επιθυμία του υπόλοιπου κόσμου να την προσεγγίσει. Όταν εμφανίζεται το παραμικρό σημάδι απόρριψης, η παραμικρή υποχώρηση αυτής της επιθυμίας, χάνει στα μάτια τους όχι μόνο όλη την ανωτερότητά της, αλλά και όλα τα θέλητρά της. Και ακριβώς το «καλύτερο» που έχει να προσφέρει, αυτοκίνητα, σχολεία, εμπορικά κέντρα, όλα αυτά καίγονται και καταστρέφονται. Τα νηπιαγωγεία! Ακριβώς αυτό με το οποίο θα θέλαμε να τους ενσωματώσουμε, να τους περιθάλψουμε!...*»⁸ Το ξέσπασμα αυτής της εξέγερσης μπορεί να ερμηνευθεί ως μια βίαιη, σιωπηρή απάντηση στην αποτυχία του παλιού εργατικού κινήματος και των θεσμών του, στην ήττα της εργατικής τάξης. Αυτοί οι νέοι προλετάριοι είναι καταδικασμένοι εφ' όρου ζωής, είναι αποκλεισμένοι από την κλασική μισθωτή εργασία, από τις μόνιμες εργασιακές σχέσεις, τα συνδικάτα και τα κόμματα της αριστεράς δεν υπάρχουν πλέον στις συνοικίες αυτές, δεν αντιπροσωπεύουν πλέον τίποτα εκεί.

Οπτικές, όρια και αδιέξοδα

Η εξέγερση των αποκλεισμένων της εποχής μας δεν μπορεί να πάρει τον δρόμο του συλλογικού αγώνα του παρελθόντος, των κομμάτων και των συνδικάτων, ακόμα λιγότερο τον δρόμο των εκλογών. Αυτός ο προλεταριακός πληθυσμός, περιθωριοποιημένος από τις σύγχρονες κοινωνίες, δεν αναγνωρίζει τον εαυτό του στα παλιά πολιτικά σχήματα, που δημιουργήθηκαν στη διάρκεια της καπιταλιστικής ανάπτυξης εντός του πλαισίου του ρεφορμισμού. Τα όρια, η αδυναμία και η έλλειψη προοπτικής της εξέγερσης αυτής είναι, προς το παρόν, χαρακτηριστικά του κοινωνικού κινήματος συνολικά. Η εξέγερση αυτή τα αποκαλύπτει όλα αυτά, στρεφόμενη ενάντια σ' αυτό που δεν είναι πλέον ανεκτό. Παρόλα αυτά, το κίνημα αυτό κοινωνικής οργής φέρει μέσα του ένα αδιέξοδο. Από την ίδια του τη φύση συναντά δυσκολίες να γενικευτεί, διότι δεν έχει τη δυνατότητα να μπλοκάρει την αναπαραγωγή της κοινωνίας.

Πολλοί σχολιαστές ανακάλυψαν στην εξέγερση αυτή μια εκρηκτική δυναμική. Η κριτική κατανόηση ενός κινήματος κοινωνικής διαμαρτυρίας, ακόμα και περιορισμένου όπως αυτού εδώ, αναζητεί πάντα αναφορές, γενεαλογίες, αισθάνεται την ανάγκη να επαν οικειοποιηθεί τη «χρυσή εποχή». Έτσι κάποιιοι, κάνοντας αναφορά στο '68, παρατήρησαν ότι η μεγάλη διαφορά βρίσκεται στην απουσία κοινωνικής ουτοπίας. Επίσης απουσίαζε η γενίκευση του κινήματος σε άλλους τομείς της κοινωνίας· αυτό που οδήγησε το 1968 στην άγρια γενική απεργία. Το Μάη του '68 μεταδόθηκε η οργή, δημιουργήθηκε μια γέφυρα ανάμεσα στους φοιτητές και τους εργάτες, και έτσι αυτοί οι τελευταίοι μπόρεσαν να μπλοκάρουν την κοινωνία. Δεδομένων των ταξικών συσχετισμών μέσα στην κοινωνία και της μαχητικότητας των μισθωτών, η γενίκευση αυτή μοιάζει σήμερα περισσότερο κι από απίθανη, καθιστώντας τα όρια αυτής της εξέγερσης ακόμα πιο εμφανή.

Αυτές οι συγκρούσεις και οι εξεγέρσεις ρίχνουν φως και στην κρίση της αστικής πολιτικής, την ταύτιση της οπτικής της δεξιάς και της αριστεράς· με αποχρώσεις όσον αφορά την τάξη και τη μέθοδο, και οι δύο συμφωνούν στη χρήση φορέων και «παιδαγωγών» ως πυροσβεστών των συνοικιών, στην επιστροφή μιας αστυνομίας πιο «ήπιας», της λεγόμενης «αστυνομίας της γειτονιάς». Σχέδιο που μοιάζει σήμερα αδύνατο να τεθεί σε εφαρμογή. Η αριστερά δεν μπορεί να προτείνει ένα διαφορετικό μέλλον με μικρότερη ανεργία και χωρίς επισφαλείς εργασιακές σχέσεις, γιατί παραμένει εγκλωβισμένη εντός των καπιταλιστικών προσταγών. Το ίδιο το Σοσιαλιστικό Κόμμα υποστηρίζει την επιβολή της «κατάστασης έκτακτης ανάγκης» στο όνομα της αναγκαίας «επαναφοράς του νόμου και της τάξης». Ζήτησε μόνο την «χρονικά περιορισμένη» ισχύ της, ψηφίζοντας διστακτικά

ενάντια στην τρίμηνη επιμήκυνσή της. Από την πλευρά του, το Κομμουνιστικό Κόμμα ψάχνει να αξιοποιήσει ένα τελευταίο χαρτί που μπορεί να παίξει στο πλαίσιο του συστήματος. Κάποιοι από τους δημάρχους του, οι οποίοι διοικούν τις περισσότερες από τις φτωχές αυτές προαστιακές πόλεις, παραμένουν οι τελευταίοι αδύναμοι συνομιλητές του πολιτικού συστήματος με τους νέους.⁹

Τα γεγονότα αυτά υπογραμμίζουν τις δυσκολίες της κατασταλακτικής αντιμετώπισης του πλεονάζοντος εργατικού πληθυσμού στο εσωτερικό κοινωνιών που έχουν μια ιδιαίτερη ιστορική κουλτούρα. Παρά την περιθωριακότητα και τον αποκλεισμό τους, οι νέοι αυτοί παραμένουν σημαδεμένοι από την ιστορία της γαλλικής κοινωνίας. Αυτό φαίνεται από το ότι επικαλούνται τις αξίες της «ισότητας» και της «δικαιοσύνης». Αλλά θα ήταν υπερβολή να πούμε ότι πρόκειται για «ένα πολύ γαλλικό κίνημα»¹⁰· μάλλον είναι ένα κίνημα αποκλεισμένων που επικαλείται με εξεγερσιακή μορφή αξίες ριζωμένες στη γαλλική κοινωνία. Αξίες που θεμελίωσαν την ιδεολογία της τυπικής δημοκρατίας και του ρεφορμισμού του παρελθόντος, οι οποίες μπορούν επίσης να εγείρουν εξισωτικές αξιώσεις. Εξού και η επίδραση των γεγονότων αυτών στις άρχουσες τάξεις των άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Αυτό ήταν το δεύτερο σοκ, μετά το γαλλικό όχι στο Ευρωπαϊκό Σύνταγμα.

Τα ζητήματα της εξέγερσης

Είναι οι αξίες που εξέφρασε η εξέγερση αυτή, επί της ουσίας, αντανάκλαση των βάρβαρων αξιών του συστήματος; Αξίες της βίας του αποκλεισμού, τις οποίες συναντάμε συχνά στις ομάδες και τις συμμορίες των συνοικιών; Είναι αλήθεια ότι οι νέοι είπαν «Όχι», αλλά δεν είπαν «Ναι» σε τίποτα συγκεκριμένο. Ωστόσο, υπάρχουν, μέσα στο κίνημα αυτό, αξίες που δεν είναι συστημικές. Δε θα μπορούσαμε να δούμε –μέσα σε αυτή την ισχυρή απαίτηση για σεβασμό, για να μπει ένα τέλος στον εξευτελισμό, για την κατάργηση των μορφών ρατσισμού στην υπηρεσία της εκμετάλλευσης, για κοινωνική δικαιοσύνη και στην επιθυμία για ισότητα– τα στοιχεία μιας λαχτάρας, μιας επιθυμίας για μια διαφορετική κοινωνία; Υπήρξε παράλληλα η απόρριψη της ταξικής περιφρόνησης και του ψέμματος, η πολιτική ματιά πάνω στην ίδια τους την κατάσταση, και τέλος, αλληλεγγύη. Η αλληλεγγύη αυτή εκδηλώθηκε μεταξύ των κατοίκων στις συνοικίες πριν απ’ όλα με την αντίθεσή τους στην καταστολή, τον εξευτελισμό, το ψέμα και την περιφρόνηση. Και, στην πράξη, το κάλεσμα από την πλευρά της αστυνομίας να καταδώσουν ονόματα δεν είχε κάποιο αποτέλεσμα. Σίγουρα, η στάση αυτή δεν είναι απαλλαγμένη από πιέσεις χαρακτηριστικές ολόκληρης της κοινότητας... Από την άλλη, μπορούμε να υπογραμμίσουμε ότι δεν εκδηλώθηκε καθόλου μαζική υποστήριξη προς τους εξεγερμένους. Η κατάσταση έκτακτης ανάγκης έγινε αποδεκτή εξ’ ολοκλήρου χωρίς πολλές εκδηλώσεις δυσαρέσκειας· πράγμα που δείχνει ότι η κατανόηση της εξέγερσης δε μεταφράστηκε αναγκαστικά σε συμφωνία με τα χρησιμοποιούμενα μέσα. Τελικά, οι εξεγερμένοι είχαν συνείδηση ότι πάλευαν ενάντια στο κράτος; Σε κάθε περίπτωση εξέφρασαν την οργή τους και την αντίθεσή τους στους θεσμούς του κράτους με τους οποίους έρχονται καθημερινά σ’ επαφή: την αστυνομία, το σχολείο, τις κοινωνικές υπηρεσίες. Από την άλλη, ήταν η καταστολή του κράτους που ενοποίησε την εξέγερση στο χρόνο και το χώρο.

Η εξέγερση των νέων των προαστίων ενδιαφέρει σίγουρα για την κρίση την οποία αποκαλύπτει, όχι τόσο γι’ αυτό που η ίδια ήταν, διότι –κι εδώ βρίσκεται η τραγική ουσία τους– δεν υπάρχει τίποτα στις συνθήκες των νέων αυτών που θα μπορούσε να δώσει κάποια προοπτική για το μέλλον, για το ξεπέρασμα της αθλιότητάς τους. Μόνοι, είναι καταδικασμένοι να επιβεβαιώνονται μόνο αρνητικά, ενάντια στο σύστημα. Για να το πούμε αλλιώς, το πραγματικό πρόβλημα που τέθηκε από την εξέγερση και τις

συγκρούσεις τους είναι πριν απ' όλα η απομόνωσή τους από την υπόλοιπη κοινωνία, από τους άλλους εκμεταλλεζόμενους. Ξέραμε ότι η παραίτηση και η παθητικότητα είναι τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά της εποχής μας. Οι νέοι ήρθαν να μας το θυμίσουν και να το τονίσουν.

Η εξέγερση δεν έχει από μόνη της χειραφετικό περιεχόμενο. Είναι γνωστό απ' την ιστορία ότι μπόρεσε να θρέψει ακόμα και φασιστικές πολιτικές μορφές! Αλλά, κι εδώ ξανά, η σύγκριση πέφτει στο κενό, διότι ο φασισμός που μπορεί να υπάρχει στις μέρες μας –που πρέπει να οριστεί με τον ίδιο τρόπο όπως και κάθε μορφή ρεφορμισμού– δεν ξέρει τι να τους κάνει αυτούς τους φτωχούς και αποκλεισμένους νέους. Ας ακούσουμε τα όλο νόημα λόγια ενός νέου σε ένα δημοσιογράφο: «Δεν έχουμε μίσος, έχουμε εξέγερση!».¹¹ Και όσο υπάρχει εξέγερση, υπάρχει ελπίδα. Γιατί χωρίς εξέγερση καμιά ανατροπή δεν είναι δυνατή. Αλλά αυτή η δυνατότητα εξαρτάται από τις ιστορικές συνθήκες, από τη γενική κατάσταση.

Charles Reeve

15 Δεκεμβρίου 2005

Σημειώσεις:

1. 'Comment ce monde va', Oiseau-temps no 12, καλοκαίρι 2005.
2. Oiseau-temps no 10, 11 και 12.
3. Στο Perpignan, το καλοκαίρι του 2005, δυο φτωχές κοινότητες, αυτή των μαγκρεπίνων [βορειοαφρικάνων] και αυτή των τσιγγάνων συγκρούστηκαν μετά τη δολοφονία ενός νέου μαροκινής καταγωγής από ένα νεαρό τσιγγάνο. Οι συγκρούσεις μεταξύ των δυο κοινοτήτων κράτησαν μερικές μέρες στο φόντο της πολιτικής χειραγώγησης από την πλευρά του δημάρχου (ο τσιγγάνικος πληθυσμός αποτελεί την εκλογική του βάση εδώ και αρκετά χρόνια), και οδήγησαν στην αστυνομική κατοχή της πόλης για αρκετές εβδομάδες.
4. Libération, 18 Νοεμβρίου 2005.
5. Metro, 8 Νοεμβρίου.
6. Le Monde, 9 Νοεμβρίου.
7. Le Monde, 8 Νοεμβρίου 2005.
8. «Κορόιδεψε τη μητέρα σου!», Jean Beaudrillard, Libération, 18 Νοεμβρίου 2005.
9. Στις συνοικίες και τις πόλεις όπου επιβάλλεται η παρουσία των σύγχρονων μεσαίων τάξεων, οι κομμουνιστές δήμαρχοι ευθυγραμμίζονται με την κυρίαρχη πολιτική της ασφάλειας προχωρώντας σε απελάσεις και περιθωριοποίηση των μεταναστών χωρίς χαρτιά. Αυτή ήταν πρόσφατα η περίπτωση του Montreuil.
10. Olivier Todd, Libération, 21 Νοεμβρίου 2005.
11. Le Monde, 7 Νοεμβρίου 2005.

Το κείμενο αυτό συζητήθηκε και εμπλουτίστηκε από συλλογικές συζητήσεις στο εσωτερικό του περιοδικού Oiseau-temps. Σε αυτές, εμφανίστηκαν αποκλίσεις στο εσωτερικό της συλλογικότητας, πολλές στηρίζοντας το κείμενο, άλλες εκφράζοντας αντιθέτως «σημεία διαφωνίας». Θα δημοσιευτεί στο νούμερο 13 του περιοδικού, που πρόκειται να εκδοθεί τον Ιανουάριο του 2006, μαζί με άλλα κείμενα πάνω στις εξεγέρσεις στα προάστια.

oiseautempete.internetdown.org

Ο «ΠΟΛΕΜΟΣ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗΝ

ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ»

ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΕΜΟΣ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗΝ

ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΤΑΞΗ

ΜΕ ΑΛΛΑ ΜΕΣΑ

Το εργαστήρι ΗΠΑ

Στα τέσσερα πρώτα κεφάλαια θα δούμε πως η νομοθεσία, που υποτίθεται ότι θεσπίστηκε ενάντια στις «έξωθεν απειλές», την «ισλαμιστική τρομοκρατία» ή το οργανωμένο έγκλημα, χρησιμοποιείται στην πραγματικότητα ενάντια στον «εσωτερικό εχθρό»: την εργατική τάξη και τις ριζοσπαστικές ομάδες. Κατ' αρχήν, θα πούμε μερικά πράγματα για την κατάσταση που επικρατούσε, στις ΗΠΑ και παγκόσμια, πριν ξεσπάσει ο «πόλεμος ενάντια στην τρομοκρατία».

Εν αρχή ην η κρίση κερδοφορίας

Στην τελευταία πενταετία του 20ου αιώνα, ο νεοφιλελευθερισμός αντιμετώπισε μια βαθιά κρίση που εκφράστηκε τόσο σε οικονομικό όσο και σε ιδεολογικό επίπεδο. Η κρίση αυτή εκδηλώθηκε για πρώτη φορά γύρω στο 1997 με την οικονομική κατάρρευση των «Ασιατικών Τίγρεων» και κορυφώθηκε το 2000 με τη διάρρηξη της φούσκας της «Νέας Οικονομίας». Το ποσοστό κέρδους στις ΗΠΑ μειωνόταν σταθερά από το 1995, κάτι που συνοδευόταν από μια αντίστοιχη οικονομική στασιμότητα στην Ευρώπη και την Ιαπωνία. Ταυτόχρονα, εμφανίστηκε το κίνημα της αντιπαγκοσμιοποίησης που εξέφρασε το αίτημα της επιστροφής σε πιο σοσιαλδημοκρατικές πολιτικές, χωρίς, ομολογουμένως, κανένα αποτέλεσμα.

Η μείωση των κερδών στις ΗΠΑ κατά τη διάρκεια της περιόδου της «Νέας Οικονομίας» συνοδεύτηκε από αύξηση των πραγματικών μισθών και μπορεί να αποδοθεί εν μέρει σε αυτή την αύξηση. Ωστόσο, σημαντικότερος παράγοντας κρίσης είναι η γενικότερη **μείωση της παραγωγικότητας και της εκμεταλλευσιμότητας της εργατικής δύναμης** την τελευταία τριακονταετία: μείωση που οφείλεται:

α) στη μερική φυγή του κεφαλαίου από τη σφαίρα της παραγωγής μετά τη δεκαετία του '70, εξαιτίας της ισχύος της εργατικής τάξης, και τη μετατροπή του σε χρήμα που επενδύεται σε κερδοσκοπικές, άμεσα προσοδοφόρες επενδύσεις

β) στην αύξηση των προσωρινών θέσεων εργασίας και την επέκταση του μοντέλου της επισφαλούς

εργασίας που, ενταγμένη σε μια προσπάθεια μείωσης του εργατικού κόστους, υπονόμευσε την παραγωγική ικανότητα του εργατικού δυναμικού –μια παραγωγική ικανότητα που αντίθετα παρουσιάζεται «δημιουργικά» διογκωμένη από τους οικονομολόγους που εργάζονται για λογαριασμό του κράτους.¹

Πέρα από τη «δημιουργική μέτρηση» της παραγωγικότητας, οι πολυεθνικές επιχειρήσεις παρουσίαζαν κατά την περίοδο 1995-99 μια ειδυλλιακή εικόνα της κερδοφορίας τους χρησιμοποιώντας τη «δημιουργική λογιστική», μια εικόνα

πέρα για πέρα ψεύτικη. Η χρηματιστηριακή φούσκα τροφοδοτήθηκε από αυτά ακριβώς τα ψευδή στοιχεία για την κερδοφορία. Την ίδια περίοδο, οι απεργιακές κινητοποιήσεις στις ΗΠΑ πολλαπλασιάστηκαν. Οι χαμένες μέρες εργασίας έφτασαν σε επίπεδα που είχαν να επαναληφθούν από την ταραγμένη δεκαετία του '70.

Η ύφεση στις ΗΠΑ –που ξεκίνησε το 2001– είχε ως κύρια αιτία τη μείωση των ιδιωτικών επενδύσεων λόγω της καθοδικής πορείας του ποσοστού κέρδους μετά το 1997. Το 2001, το ποσοστό κέρδους έφτασε να είναι το χαμηλότερο όλης της μεταπολεμικής περιόδου. Η πτώση του ποσοστού κέρδους προήλθε με τη σειρά της από τον ταχύτερο ρυθμό αύξησης του εργατικού κόστους σε σχέση με το ρυθμό αύξησης των τιμών.

Από το 1997 και μετά, το χρέος των επιχειρήσεων αυξάνεται διαρκώς. Επιπλέον, στα επίσημα μεγέθη θα πρέπει να προστεθεί και το «κρυφό» χρέος που δεν καταγράφεται στα βιβλία λόγω λογιστικών απατών. Ταυτόχρονα, η κατανάλωση των νοικοκυριών, τα τελευταία χρόνια, βασίζεται στην υπερχρέωσή τους.

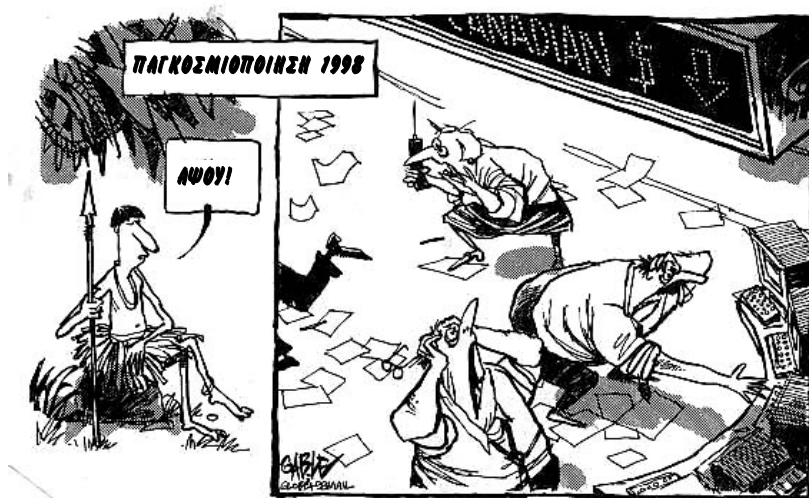
Εδώ και δύο δεκαετίες οι ΗΠΑ έχουν μετατραπεί σε κράτος-οφειλέτη εξαιτίας της εισροής ξένων κεφαλαίων. Στην πενταετία 1995-2000 σημειώθηκε μια απότομη αύξηση της εισροής ξένων κεφαλαίων που συνέβαλε καθοριστικά στην ψευδή ραγδαία άνοδο [boom] η οποία έλαβε χώρα στα τέλη της δεκαετίας του '90. Ωστόσο, τα ξένα κεφάλαια θα πρέπει να εξοφληθούν απομυζώντας εισόδημα από την οικονομία των ΗΠΑ. Έτσι, η αμερικάνικη οικονομία έχει πέσει σε ένα φαύλο κύκλο όπου η συνέχιση της εισροής ξένων κεφαλαίων απαιτεί περισσότερες πληρωμές, οι οποίες με τη σειρά τους απαιτούν νέες και μεγαλύτερες εισροές.²

Patriot Act

Θέλουμε να γίνει σαφές εξ αρχής ότι αντιλαμβανόμαστε τον «πόλεμο ενάντια στην τρομοκρατία» που ακολούθησε τα γεγονότα του Σεπτεμβρίου του 2001 ως **στρατηγική μετασχηματισμού των ταξικών σχέσεων και αντιστροφής τόσο της κρίσης κερδοφορίας στις ΗΠΑ όσο και των συσσωρευμένων προβλημάτων της προηγούμενης φάσης της νεοφιλελεύθερης πολεμικής απορρύθμισης σε ένα παγκόσμιο επίπεδο.**

¹ Βλ. την επόμενη σελίδα.

² Το ζήτημα του χρέους των ΗΠΑ θα αναλυθεί διεξοδικότερα παρακάτω στο κεφάλαιο «ΗΠΑ: Μια υπερχρεωμένη «εθνική οικονομία» στα πρόθυρα της κατάρρευσης;»

Η απάτη της παραγωγικότητας

Ο όρος «Νέα Οικονομία», που εφευρέθηκε από τον Γκρήνσπαν, περιγράφει μια οικονομία που αναπτύσσεται χωρίς πληθωρισμό, χάρη στη γιγάντια αύξηση της παραγωγικότητας που προκύπτει –υποτίθεται– από την εφαρμογή των νέων τεχνολογιών της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών. Σύμφωνα με τις στατιστικές, περισσότερο από το 60% του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος των ΗΠΑ προερχόταν από τον κλάδο των υπολογιστών μέσα στη δεκαετία του '90, παρότι μόλις 2% του ενεργού πληθυσμού απασχολείτο σε αυτόν! Η κυβέρνηση Κλίντον (και ειδικότερα το Γραφείο Οικονομικής Ανάλυσης [Bureau of Economic Analysis] εφηύρε μια νέα μέθοδο υπολογισμού του πληθωρισμού που ονομάζεται αλυσιδωτή μέθοδος (chained method). Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιεί το λεγόμενο «ηδονιστικό δείκτη τιμών» (hedonic price index). Έτσι, στον κλάδο των υπολογιστών εγκαταλείφθηκε η παραδοσιακή μέθοδος της μέτρησης των παραγόμενων προϊόντων ανά εργατοώρα (1,2,3,.. υπολογιστές) και αντικαταστάθηκε από τη μέτρηση της αντίστοιχης υπολογιστικής ισχύος που αυξανόταν ραγδαία λόγω της χρήσης νέων, ισχυρών επεξεργαστών. Το αποτέλεσμα ήταν ότι μέσα στην περίοδο 1995-1999 η παραγωγικότητα ανέκτησε περίπου το 85% από ό,τι είχε χάσει από το 1970, μια αύξηση που μπορεί να συγκριθεί μόνο με τη «χρυσή εποχή» (1950-72). (Για να είμαστε ακριβέστεροι, ο «ηδονιστικός δείκτης τιμών» μετρά το κόστος της αφηρημένης υπολογιστικής ισχύος που υλοποιείται στους υπολογιστές, το οποίο έπεφτε με ραγδαίους ρυθμούς. Ο υπολογισμός του προϊόντος που παράγεται από τη βιομηχανία υπολογιστών προκύπτει από τη διαίρεση της αξίας του σε δολάρια με τον «ηδονιστικό δείκτη τιμών». Όσο μικρότερος ήταν ο δείκτης τόσο περισσότεροι υπολογιστές είχαν παραχθεί. Έπειτα διαιρούσαν το συνολικό προϊόν –που είχε υπολογιστεί με την «ηδονιστική» μέθοδο– με τις εργατοώρες. Το αποτέλεσμα ήταν μια υπερφυσική παραγωγικότητα!). Φυσικά, αυτή η μέθοδος δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί στους άλλους κλάδους της οικονομίας, στους οποίους δε σημειώθηκε καμία αύξηση της παραγωγικότητας, και, αντιστρόφως, αν εφαρμόσουμε την παραδοσιακή μέθοδο σταθερής τιμής στον κλάδο των υπολογιστών, τότε η αύξηση της παραγωγικότητας εξαφανίζεται. Εκτός από τη διόγκωση της παραγόμενης ποσότητας, οι κρατικές στατιστικές ελαχιστοποίησαν και τις αντίστοιχες εργατοώρες. Στον υπολογισμό του «προϊόντος ανά εργατοώρα» στον κλάδο των υπολογιστών (και στους υπόλοιπους κλάδους παραγωγής καταναλωτικών αγαθών) θεωρήθηκε ως δεδομένο ότι οι υπάλληλοι γραφείου εργάζονταν κατά μέσο όρο 37,6 ώρες την εβδομάδα, κάτι που είναι τελείως λανθασμένο αν πχ σκεφτούμε πόσοι υπάλληλοι ξενυχτούσαν και κοιμόντουσαν στα γραφεία τους το 1999, προκειμένου να προετοιμάσουν τα υπολογιστικά συστήματα για την επερχόμενη «βόμβα της χιλιετίας».

Ο διαβόητος Patriot Act που ψηφίστηκε μετά την 11η Σεπτέμβρη παρουσιάστηκε ως όπλο «αμυντικής θωράκισης» εναντίον της Αλ Κάιντα. Στην πραγματικότητα αποτελεί ταξικό όπλο της κυβέρνησης Μπους εναντίον των εργατικών κινητοποιήσεων και, ειδικότερα, εναντίον των μεταναστών. Ο ασαφής και ευρύς ορισμός τόσο των «τρομοκρατικών ενεργειών»³ όσο και των «τρομοκρατικών οργανώσεων» επιτρέπει στο αμερικάνικο κράτος να εγκληματοποιεί τη συμμετοχή σε απεργίες, σε διαδηλώσεις ή σε αποκλεισμούς δρόμων και δημόσιων κτιρίων. Άλλωστε, όλες οι **δυναμικές** μορφές ταξικής πάλης είναι μορφές «καταναγκασμού» της κυβέρνησης σε αλλαγή της πολιτικής της.

Η διεθνής δικτύωση, η παροχή υποστήριξης σε οργανώσεις του εξωτερικού ή σε πολιτικούς στόχους που δεν εγκρίνει η αμερικάνικη κυβέρνηση θεωρείται επίσης επικίνδυνη. Αυτό αφορά κυρίως την πολυεθνική εργατική τάξη και ιδίως τις διεθνείς δραστηριότητες των μεταναστών (πχ τη συμμετοχή τους σε πολιτικές οργανώσεις της χώρας τους που θεωρούνται από το αμερικάνικο κράτος επικίνδυνες). Σε γενικές γραμμές, η στόχευση των μεταναστών και η παρουσίασή τους ως «τρομοκρατών» ανοίγει το δρόμο στο να δεχτούν επίθεση ως εργάτες και να επιδεινωθούν οι εργασιακές τους συνθήκες.

Ένα σαφές παράδειγμα του τι μπορεί να σημαίνει αυτό ήταν η περίπτωση των εργαζόμενων που ελέγχουν τις αποσκευές στα αεροδρόμια των ΗΠΑ. Ο Patriot Act είχε ως συνέπεια να απαιτείται η αμερικάνικη υπηκόοτητα για να ασκήσει κανείς αυτό το επάγγελμα. Αν αναλογιστούμε ότι από τους 28.000 εργαζόμενους στις αποσκευές σε εθνική κλίμακα, οι 10.000 περίπου ήταν μετανάστες και ότι οι τελευταίοι είχαν οργανωθεί σε τοπικά σωματεία, καταλαβαίνουμε ότι η εκδίωξή τους είχε ως αποτέλεσμα τη λήξη των συνδικαλιστικών τους δραστηριοτήτων. Τα συνδικάτα δεν είναι φυσικά επαναστατικές οργανώσεις. Απλά, πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι σύμφωνα με τις στατιστικές, οι συνδικαλισμένοι εργάτες στις ΗΠΑ κερδίζουν περισσότερα από τους υπόλοιπους.

Η επιχείρηση Tarmac είναι ένα άλλο παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο χρησιμοποιήθηκε η αντιτρομοκρατική εκστρατεία και νομοθεσία εναντίον των εργατών. Επρόκειτο για μια τεράστια επιχείρηση-σκούπα σε όλα τα αεροδρόμια των ΗΠΑ, που οργανώθηκε με τη συνεργασία πολλών υπηρεσιών ασφαλείας και οδήγησε σε περισσότερες από 1000 συλλήψεις και απελάσεις εργαζόμενων των αεροδρομίων που δεν είχαν χαρτιά.

Η αντιτρομοκρατική εκστρατεία ήταν, μεταξύ άλλων, μια απάντηση στην αναζωπύρωση της ταξικής πάλης και των εργατικών κινητοποιήσεων πριν το 2000. Σ' αυτές τις κινητοποιήσεις οι μετανάστες έπαιξαν κεντρικό ρόλο, καθώς

³ Σύμφωνα με τον Patriot Act, τρομοκρατική ενέργεια είναι κάθε ενέργεια που μπορεί να «θέτει σε κίνδυνο την ανθρώπινη ζωή» και «συνιστά ποινικό αδίκημα αν έχει ως στόχο να εξαναγκάσει την κυβέρνηση να αλλάξει την πολιτική της μέσω της βίας ή του φόβου» –ακόμη και «η παροχή υλικής υποστήριξης σε τρομοκρατικές οργανώσεις» θεωρείται τρομοκρατική ενέργεια.

σε γενικές γραμμές συμμετέχουν στα συνδικάτα σε μεγαλύτερο βαθμό από τους ντόπιους εργάτες. Επιπλέον, οι περισσότεροι μετανάστες που έρχονται στις ΗΠΑ από τη Λατινική Αμερική (κατά κύριο λόγο) ή από την Αφρική και την Ασία ήταν πρωτίτερα πολιτικά ενεργοί ή συμμετείχαν σε αγώνες εκεί. Απόδειξη της ώθησης που έδωσαν οι μετανάστες στους εργατικούς αγώνες στις ΗΠΑ ήταν το γεγονός ότι ακόμη και το συνδικάτο AFL-CIO υποστήριξε το αίτημα της «Αμνηστίας για τους παράνομους μετανάστες».

Homeland Security Act

Αν ο Patriot Act είναι ένα όπλο που χρησιμοποιήθηκε στην επίθεση ενάντια στην εργατική τάξη των ΗΠΑ –επίθεση που φέρει το ψευδώνυμο «πόλεμος ενάντια στην τρομοκρατία»– στοχεύοντας κατά κύριο λόγο τους μετανάστες, ο Homeland Security Act (HSA) είναι το αντίστοιχό του για τους εργαζόμενους στο δημόσιο τομέα. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι οι εργαζόμενοι στο δημόσιο τομέα συνεχίζουν να διαπραγματεύονται συλλογικά την τιμή της εργατικής τους δύναμης, αφού το ποσοστό συμμετοχής τους στα συνδικάτα παραμένει σχετικά υψηλό (35%) σε σχέση με άλλους εργαζόμενους, παρότι η ισχύς τους περιορίζεται νομικά καθώς δεν έχουν δικαίωμα να απεργήσουν.

Ο HSA τέθηκε σε ισχύ στις 25 Νοεμβρίου του 2002 και στοχεύει άμεσα στην υπονόμευση των συνδικαλιστικών δικαιωμάτων των εργαζόμενων στο δημόσιο τομέα.⁴ Αυτό μπόρεσε να γίνει μέσω της δημιουργίας του Department of Homeland Security (Υπουργείο Ασφάλειας της Πατρίδας – ΥΑΠ), το οποίο προήλθε από τη συγχώνευση 22 ομοσπονδιακών υπηρεσιών που απασχολούν 170.000 υπαλλήλους. Συγκεκριμένα, το εδάφιο VIII.E.842 του HSA προβλέπει ότι ο Πρόεδρος μπορεί μονομερώς να αποφασίσει την άρση των δικαιωμάτων συλλογικής διαπραγμάτευσης των 43.000 συνδικαλισμένων εργαζόμενων στο ΥΑΠ για λόγους «ασφάλειας της πατρίδας».⁵ Επιπλέον, ο HSA προβλέπει το άνοιγμα ενός ποσοστού 15% των ομοσπονδιακών θέσεων εργασίας που θεωρούνται «εμπορικής φύσης» στον ελεύθερο ανταγωνισμό μεταξύ ομοσπονδιακών υπηρεσιών και ιδιωτικών επιχειρήσεων. Αυτό στην Ευρώπη ονομάζεται «σύμπραξη ιδιωτικού και δημόσιου τομέα».

Η δημιουργία του ΥΑΠ ήταν η μεγαλύτερη αναδιοργάνωση ομοσπονδιακών οργανισμών μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Αποτελεί πλέον το τρίτο μεγαλύτερο ομοσπονδιακό υπουργείο από πλευράς εργατικού δυναμικού και η ίδρυσή του άνοιξε το δρόμο τόσο στις περαιτέρω επιθέσεις ενάντια στη συνδικαλιστική οργάνωση στο δημόσιο τομέα όσο και στην ιδιωτικοποίηση δημόσιων υπηρεσιών, επιτρέποντας την ανάθεση εργασιών σε ιδιωτικούς υπεργολάβους που οι υπάλληλοί τους δεν είναι συνδικαλισμένοι, κάτι που δεν ήταν δυνατό μέχρι τώρα σύμφωνα με τους κανονισμούς των δημόσιων υπηρεσιών.

Επιπλέον, οι 1.000 δικηγόροι που εργάζονται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης έχασαν κάθε συνδικαλιστική κάλυψη, με την αιτιολογία ότι ένας μικρός αριθμός εξ'αυτών εμπλέκεται σε αντιτρομοκρατικές δίκες και κατέχει ευαίσθητες πληροφορίες «εθνικής ασφάλειας». Οι συνθήκες διαρκούς κατάστασης «έκτακτης ανάγκης» έχουν διευρυνθεί σε τέτοιο βαθμό, ώστε ακόμη και οι πιο συνηθισμένες εργασίες, όπως η συντήρηση των καυστήρων στα ομοσπονδιακά κτίρια, θεωρούνται ευαίσθητες για την «εθνική ασφάλεια» και το τεχνικό προσωπικό υποψήφιο να υποστεί αντισυνδικαλιστικούς κανονισμούς εργασίας.

Όπως και ο Patriot Act, ο HSA εφαρμόστηκε για πρώτη φορά στο προσωπικό ελέγχου αποσκευών στα αεροδρόμια. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, πριν την 11^η Σεπτεμβρίου, οι εργαζόμενοι στον έλεγχο αποσκευών ήταν είτε αμερικάνοι πολίτες είτε μετανάστες που εργάζονταν για λογαριασμό ιδιωτικών εργολάβων. Γύρω στο 2000, οι εργαζόμενοι είχαν ιδρύσει τοπικά παραρτήματα του SEIU (Service Employees International Union - Διεθνής Ένωση Εργαζομένων στις Υπηρεσίες). Μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, το Κογκρέσο αποφάσισε ότι οι εργαζόμενοι στον έλεγχο των αποσκευών θα πρέπει να είναι

4 Για άλλες απόπειρες υπονόμευσης των συνδικαλιστικών δικαιωμάτων των δημόσιων υπαλλήλων βλ. την επόμενη σελίδα.

5 Αρχικά, οι Δημοκρατικοί είχαν εκφράσει αντιρρήσεις σχετικά με το συγκεκριμένο εδάφιο κατά τη συζήτησή του στη Γερουσία και απαίτησαν να συμπεριληφθούν ορισμένοι πρόσθετοι όροι (πχ κατάσταση έκτακτης ανάγκης) για την ενεργοποίησή του. Ο Μπους απείλησε ότι θα θέσει βέτο και αυτό ήταν αρκετό για να υποχωρήσουν ατάκτως.

Νέα Ορλεάνη:

οι καλοκαιρινές διακοπές που έγιναν εφιάλτης

Στην παρούσα ιστορική περίοδο αποτελεί μονόδρομο η επίθεση στα πιο «εξασφαλισμένα» κομμάτια της εργατικής τάξης που στις ΗΠΑ ταυτίζονται με τους συνδικαλισμένους εργάτες/εργάτριες. Μια αποτρόπαια εικόνα αυτής της «στρατηγικής του τρόμου» μας δίνει η πολιτική διαχείριση της «Κατρίνα», του τυφώνα που κατέστρεψε τις εργατικές συνοικίες της Νέας Ορλεάνης τον Αύγουστο του 2005. Στο πρώτο μέρος αυτής της ταινίας τρόμου μεγάλου μήκους, οι αρχές προστάτεψαν την ιδιοκτησία των εμπόρων από τις απόπειρες απαλλοτρίωσης που έκαναν οι πιο εξαθλιωμένοι προλετάριοι στέλνοντας την εθνοφρουρά και δαιμονοποιώντας τους πληγέντες ως «τέρατα» που βιάζουν και σκοτώνουν. Στο δεύτερο μέρος, το «ανθρωπιστικό», στοίβαξαν χιλιάδες ανθρώπους σε στάδια-στρατόπεδα, όπου δεν μπορούσαν να καλύψουν ούτε τις βασικές τους ανάγκες και «εξόρισαν» μεγάλο μέρος του πληθυσμού έξω από τα σύνορα της πολιτείας σε φρουρούμενους καταυλισμούς-στρατόπεδα συγκέντρωσης. Στο τρίτο μέρος, οι τακτικές που ακολουθήθηκαν ήταν πιο εκλεπτυσμένες.

Η «οικονομική κρίση», στην οποία περιήλθε ο δήμος της Νέας Ορλεάνης και η πολιτεία της Λουιζιάνα, χρησιμοποιήθηκε ως αφορμή για μια ευρεία επίθεση στα κομμάτια της εργατικής τάξης που ήταν οργανωμένα σε συνδικάτα που εξασφάλιζαν καλύτερους μισθούς και συνθήκες εργασίας. Το σύστημα δημόσιας εκπαίδευσης κατέρρευσε και χιλιάδες θέσεις εργασίας συνδικαλισμένων δασκάλων και άλλων εργαζόμενων καταργήθηκαν, το νοσοκομείο Charity

που αποτελούσε πυλώνα της δημόσιας υγείας στην πολιτεία έκλεισε με την απόλυση χιλιάδων, επίσης οργανωμένων συνδικαλιστικά, εργαζόμενων, ενώ ο δήμος της Ν. Ορλεάνης απέλυσε 3.000 εργάτες που ήταν μέλη του σχετικά μαχητικού συνδικάτου SEIU, αντικαθιστώντας τους με πιο «ευέλικτους», μη-συνδικαλισμένους εργάτες που μισθώνονται από υπεργολάβους. Επιπλέον, η καταστροφή των εργατικών συνοικιών χρησιμοποιείται για τον πολεοδομικό επανασχεδιασμό της Ν. Ορλεάνης, όπου τη θέση των πλησίον του κέντρου εργατικών συνοικιών θα πάρει μια «πράσινη» ζώνη προστασίας από τις πλημμύρες, διατηρώντας εδώ και εκεί ορισμένα «πάρκα διασκέδασης» στυλ Ντίσνεϋλαντ που θα πουλάνε την παλιά ζωή της πόλης σε μικρές δόσεις underground κουλτούρας... Αυτή η καταστροφή και η αναδιάρθρωση που επέφερε ήταν αναπόφευκτη (αν όχι ξεκάθαρα προσχεδιασμένη από το κράτος), καθώς η χρηματοδότηση για τη συντήρηση και την ανέγερση φραγμάτων προστασίας από τις πλημμύρες είχε τα τελευταία χρόνια περικοπεί δραματικά. Η νεοφιλελεύθερη «στρατηγική του τρόμου» εκμεταλλεύεται λοιπόν τη γενικευμένη κοινωνική ανασφάλεια που οι προηγούμενες φάσεις της νεοφιλελεύθερης απορρύθμισης έχουν δημιουργήσει για να επιτεθεί συνολικά στην εργατική τάξη, δημιουργώντας καταστάσεις «έκτακτης ανάγκης». Επ' αυτών, βλ. τα εξαιρετικά άρθρα του Mike Davis "The Predators of New Orleans", Le Monde Diplomatique, Οκτώβριος 2005 και "Who Is Killing New Orleans", The Nation, Απρίλιος 2006.

ομοσπονδιακοί υπάλληλοι και πολίτες, απόφαση που οδήγησε στην απόλυση πολλών μεταναστών και στη διάλυση των τοπικών σωματείων, καθώς οι εναπομείναντες εργαζόμενοι που έγιναν ομοσπονδιακοί υπάλληλοι δεν έχουν το δικαίωμα να είναι συνδικαλισμένοι στο SEIU. Όταν προσπάθησαν να ιδρύσουν ένα σωματείο εργαζόμενων στο δημόσιο τομέα, η κίνησή τους εμποδίστηκε από ένα προεδρικό διάταγμα σύμφωνα με το νόμο HSA, στο όνομα της «εθνικής ασφάλειας».

Τα προηγούμενα χρόνια, ο τώως Υπουργός Άμυνας των ΗΠΑ, Ράμφελντ, προωθούσε ένα σχέδιο που προέβλεπε την κατάργηση των δικαιωμάτων συλλογικής διαπραγμάτευσης των 640.000 εργαζόμενων στο Υπουργείο Άμυνας (44% των οποίων συμμετέχουν στο συνδικάτο). Δεν γνωρίζουμε αν αυτό εξακολουθεί να βρίσκεται υπό συζήτηση στο Κογκρέσο τη στιγμή που γράφεται το κείμενο.

«Bush Deal»

Τόσο ο Patriot Act όσο και ο Homeland Security Act είναι κομμάτια μιας ευρύτερης στρατηγικής που ακολουθεί η κυβέρνηση Μπους τα τελευταία έξι χρόνια στο εσωτερικό των ΗΠΑ. Θα αναφερόμαστε σε αυτή τη στρατηγική με τον όρο «Bush Deal», έναν όρο που εισήγαγε πρώτος ο George Caffentzis.⁶

Ο «πόλεμος ενάντια στην τρομοκρατία» είναι η πιο πρόσφατη νεοφιλελεύθερη στρατηγική που αποσκοπεί στην αντιμετώπιση της κρίσης στην οποία οδηγήθηκε η προηγούμενη φάση του νεοφιλελευθερισμού, όπως αναφέραμε προηγουμένως. Το «Bush Deal» είναι η συγκεκριμένη μορφή που παίρνει αυτή η στρατηγική στο εσωτερικό των ΗΠΑ. Το «Bush Deal» είναι μια μορφή «στρατιωτικού κεϋνσιανισμού» που αποσκοπεί, μέσω τεράστιων ελλειμμάτων του προϋπολογισμού, να χρηματοδοτήσει τους κλάδους «άμυνας» και ασφάλειας που συμμετέχουν στον «πόλεμο ενάντια στην τρομοκρατία» και να τονώσει την κίνηση της οικονομίας σε μια περίοδο μείωσης των ιδιωτικών επενδύσεων και της κερδοφορίας. Αυτές οι δημόσιες δαπάνες (500 δις δολάρια ήταν ο «αμυντικός» προϋπολογισμός των ΗΠΑ το 2004-5) δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας μέσα και γύρω από τους κλάδους της «άμυνας» και της ασφάλειας.⁷ Σε μια περίοδο όπου όλες οι θέσεις εργασίας φαίνονται επισφαλείς και υποψήφιες προς «εξαγωγή», τα συμβόλαια «εθνικής ασφάλειας» προσφέρουν σε ορισμένους εργαζόμενους ένα σχετικά «εξασφαλισμένο εισόδημα» (παρότι χαμηλότερο από ό,τι ήταν το 2003, το ποσοστό ανεργίας δεν έχει ακόμα πέσει στο επίπεδο που ήταν πριν την ύφεση).

Ταυτόχρονα, όπως δείξαμε παραπάνω, έχουν ληφθεί τα αναγκαία μέτρα ώστε αυτό το δημόσιο χρήμα να μην κατευθυνθεί προς τομείς όπου οι εργαζόμενοι είναι οργανωμένοι συνδικαλιστικά, αλλά σε ιδιωτικές επιχειρήσεις όπου δεν υπάρχει συνδικαλισμός ή σε ομοσπονδιακές υπηρεσίες όπου τα δικαιώματα συλλογικής διαπραγμάτευσης έχουν καταργηθεί. Ένα όλο και μεγαλύτερο μέρος των

6 George Caffentzis, « Is Truth Enough? The Bush Administration's Lies and the Anti-War Movement's Truths», 2004.

7 Πέρα από τις κλασικού τύπου θέσεις εργασίας (πχ φρουροί), στον κλάδο της ασφάλειας έχει δημιουργηθεί πληθώρα θέσεων εργασίας σχετικών με επεξεργασία δεδομένων, προγραμματισμό Η/Υ, κλπ. Το ίδιο ισχύει και για τον στρατιωτικό κλάδο: οι επιχειρήσεις του αμερικάνικου στρατού στο Ιράκ απαιτούν την υποστήριξη ενός ολόκληρου στρατού από βοηθητικό προσωπικό (εργάτες μεταφορών, εργάτες κατασκευών, εργάτες σίτισης, κλπ). Ο αριθμός των νέων θέσεων εργασίας είναι αρκετά μεγάλος: δεκάδες χιλιάδες αμερικάνοι πολίτες εργάζονται στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν ως βοηθητικό προσωπικό, μαζί με μετανάστες που μεταφέρονται εκεί από χώρες όπου οι μισθοί είναι χαμηλοί. Οι μισθοί αυτών των αμερικάνων πολιτών είναι τριπλάσιοι από ό,τι θα κέρδιζαν στις ΗΠΑ. Μέσα σε 20 χρόνια ο αριθμός των δεσμοφυλάκων ανέβηκε σε 328.000 το 2002 από 146.000 που ήταν το 1983. Ο κλάδος της πληροφορικής, ο οποίος χαρακτηρίζεται από τον υψηλότερο ρυθμό αύξησης της απασχόλησης, θα αναπτυχθεί ακόμη περισσότερο λόγω των αναγκών επεξεργασίας δεδομένων του κράτους ασφάλειας. Πχ η παρακολούθηση των χρηματικών ροών που απαιτεί η αντιτρομοκρατική νομοθεσία δημιουργεί την ανάγκη για ένα στρατό από αναλυτές, προγραμματιστές, λογιστές και δικηγόρους.

στρατιωτικών προμηθειών, και σε ορισμένες περιπτώσεις των ίδιων των στρατιωτικών επιχειρήσεων, ανατίθεται σε ιδιωτικούς υπεργολάβους. Έτσι, αυτή η νέα μορφή «στρατιωτικού κεϋνσιανισμού» δεν αυξάνει, όπως στο παρελθόν, την ισχύ της εργατικής τάξης αλλά, αντιθέτως, παραμένει ευθυγραμμισμένη με τη νεοφιλελεύθερη επιταγή της υπονόμευσης της εργατικής ισχύος. Ωστόσο, ένα συγκεκριμένο κομμάτι του εργατικού δυναμικού των ΗΠΑ (αποτελούμενο αποκλειστικά από αμερικάνους πολίτες) λαμβάνει την υπόσχεση ενός σχετικά εξασφαλισμένου μέλλοντος, καθώς τα συμβόλαια «εθνικής ασφάλειας» δεν μπορούν να εξαχθούν στην Κίνα...

Εδώ είναι σημαντικό να σημειώσουμε μια άλλη πλευρά αυτής της πολιτικής. Οι προηγούμενοι πόλεμοι που διεξήγαγαν οι ΗΠΑ κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90 (ο πρώτος Πόλεμος του Κόλπου και ο Πόλεμος στο Κόσοβο) χαρακτηρίζονταν από την αυτοματοποιημένη, υψηλής τεχνολογίας διεξαγωγή τους.

Με το ξέσπασμα του «πολέμου ενάντια στην τρομοκρατία» και τις νέες ανάγκες για χερσαίες επιχειρήσεις, όλα αυτά άλλαξαν. Είναι άλλο πράγμα να βομβαρδίζεις στόχους από ύψος 5.000 μέτρων και άλλο να λειτουργείς ως στρατός κατοχής με 3.000 νεκρούς μέσα σε τρία χρόνια. Στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, το «new deal» του

πρόεδρου Ρούζβελτ ήταν απαραίτητο για την υποστήριξη του πολέμου από την εργατική τάξη των ΗΠΑ. Μια σημαντική διαφορά με τη σημερινή κατάσταση είναι ότι οι στρατιώτες είναι μισθοφόροι και επομένως δεν είναι απαραίτητο για το κράτος να εξασφαλίσει την απόλυτη στήριξη της εργατικής τάξης μέσω ενός «new deal» που θα περιλαμβάνει τους πάντες. Στη νεοφιλελεύθερη εποχή των επαγγελματικών στρατών και των ατομικοποιημένων εργατών αρκεί ένα κομμάτι μόνο της εργατικής τάξης να υποστηρίξει τον πόλεμο. Το «Bush Deal» εξυπηρετεί αυτή την ανάγκη. Αποκλεισμένοι από αυτό είναι κυρίως οι μετανάστες εργάτες που ζουν κάτω από το διαρκή κίνδυνο να στιγματιστούν ως «τρομοκράτες», αν τα αιτήματα και οι αγώνες τους ξεπεράσουν τα όρια που θέτει η ανάγκη αύξησης των επιχειρηματικών κερδών. Από την άλλη μεριά, οι περικοπές του κοινωνικού κράτους και η επέκταση του ποινικού/πολεμικού κράτους έκαναν ευκολότερη τη στρατολόγηση μισθοφόρων από τις γραμμές των φτωχών και πλεοναζόντων κομματιών της εργατικής τάξης.

Συνεπώς, αυτή η μορφή «στρατιωτικού κεϋνσιανισμού» δεν έρχεται σε αντίφαση με τις νεοφιλελεύθερες αρχές. Ο νεοφιλελευθερισμός, άλλωστε, δεν ήταν ποτέ μια μετωπική επίθεση στο σύνολο της εργατικής τάξης. Όλες οι διαφορετικές μορφές του έχουν ένα κοινό χαρακτηριστικό: όξυνση των διαχωρισμών εντός της εργατικής τάξης, προώθηση του ατομικισμού. Ο νεοφιλελευθερισμός διαχωρίζει τους προλετάριους σε αυτούς που μπορούν να καταναλώνουν και σε αυτούς που αποκλείονται από τον «παράδεισο του εμπορεύματος», σε αυτούς που είναι ειδικευμένοι / «παραγωγικοί» / «ευέλικτοι» και σε αυτούς που είναι προσωρινοί / πλεονάζοντες / άχρηστοι, σε αυτούς που είναι ενσωματωμένοι πολίτες και σε αυτούς που είναι εγκληματοποιημένοι και δαιμονοποιημένοι μη-πολίτες. Κάθε πλευρά αντιμετωπίζει την άλλη με φόβο ή θαυμασμό, και η διαίρεση βασιλεύει.

➤ Στο πέμπτο κεφάλαιο θα γνωρίσουμε καλύτερα το χαρακτήρα του έμψυχου υλικού της αμερικάνικης στρατομηχανής. Θα φανεί ότι, σε ορισμένες πολιτείες, η νεοφιλελεύθερη αντεπίθεση στηρίζεται σ' ένα αντεστραμμένο εργατικό κίνημα που βγαίνει στο δρόμο για ν' απαιτήσει περισσότερη εξουσία για την αστική τάξη.

Μια -όχι αποκλειστικά- υλιστική ερμηνεία του ρεπουμπλικανισμού ορισμένων αμερικάνων προλετάριων

«Ο υποδεκανέας Eric J. Bernholz, 23 ετών, ήταν ένα αφοσιωμένο μέλος της Εκκλησίας του Ναζωραίου στο Grove City. Συμμετείχε ως ηθοποιός στις εκκλησιαστικές θεατρικές παραστάσεις και ως προπονητής στις εκκλησιαστικές αθλοπαιδιές, δίνοντας την ψυχή του. Αποφοίτησε από το λύκειο του Grove City και είχε εκδηλώσει την επιθυμία να εργαστεί ως πυροσβέστης»

**John Kifner, Νεκρολογία για έναν αμερικάνο στρατιώτη που πέθανε στο Ιρακ
New York Times, 7 Αυγούστου 2005**

Ο αριθμός των ρεπουμπλικάνων προλετάριων που εργάζονται στον κλάδο της ασφάλειας και στο στρατό είναι δυσανάλογα υψηλός. Ταυτίζονται με τον προστατευτισμό, τον милитарισμό και το αμερικάνικο σωφρονιστικό σύστημα και υποστηρίζουν την αμερικάνικη εξωτερική πολιτική.

Στην εποχή της ελαστικοποιημένης, επισφαλούς και ακραία κινητικής εργασίας, η θρησκευόμενη δεξιά, δηλ. ο ευαγγελικός προτεσταντισμός, προσφέρει την ψευδαίσθηση της σταθερότητας: υποτιθέμενα σταθερούς οικογενειακούς δεσμούς, καθολικές «αξίες», «αιώνιους» ρόλους σε αντίθεση με τις «ρευστές ταυτότητες». Προσφέρει μια εν θεώ κοινότητα σε αντιπαράθεση με την απομόνωση του κοσμικού ατομικισμού. Δεν υποστηρίζει μόνο το «συνετό» καταναλωτισμό και την εργασιακή ηθική, είναι επίσης μεταμοντέρνος ως προς την αποκεντρωμένη και οριζόντια οργάνωση και δομή του, έχοντας ομοιότητες με τη δομή της σύγχρονης επιχείρησης.

Η βάση του θρησκευόμενου δεξιού ρεύματος είναι μια ακραία συντηρητική αλλά πολύ μοντέρνα ταξική αντίδραση στο νεοφιλελευθερισμό, μια απόπειρα προστασίας από αυτόν –παρά επίθεσης εναντίον του– η οποία δεν απειλεί τον πυρήνα αυτής της καπιταλιστικής στρατηγικής: την απορρύθμιση

της κοινωνικής ζωής. Επιδιώκει να απαλλαγεί από την εκμετάλλευση δρώντας εις βάρος άλλων κομματιών της εργατικής τάξης σε εθνικό και σε διεθνές επίπεδο –έναν πολύ απτό και απόλυτα υλικός στόχος.

Αυτό το ρεύμα έχει αναπτυχθεί κατά κύριο λόγο στις μεσοδυτικές και βορειοδυτικές πολιτείες των ΗΠΑ. Πολλές από τις πολιτείες αυτές, όπως το Οχάιο, το Ουισκόνσιν και η Δυτική Βιρτζίνια, αποτελούσαν, στο παρελθόν, προπύργια του οργανωμένου

εργατικού κινήματος. Πολλές βιομηχανίες ήταν συγκεντρωμένες εκεί: βιομηχανίες μεταλλουργίας, παραγωγής ελαστικών, αεροναυπηγικής. Η παράδοση των εργατικού κινήματος ξεκινά στα τέλη του 19ου αιώνα και κορυφώνεται τη δεκαετία του '30 στην περίοδο της Μεγάλης Ύφεσης. Τότε αναπτύχθηκε ένα μεγάλο απεργιακό κίνημα και στα εργοστάσια της περιοχής εμφανίστηκε μια νέα μορφή αγώνα, η καθιστική απεργία – κατάληψη (sit-down), που από το εργοστάσιο της General Motors στο Cleveland εξαπλώθηκε στα εργοστάσια του Detroit αναγκάζοντας το κεφάλαιο να εγκαινιάσει την πολιτική του New Deal.⁸ Ταυτόχρονα, αναπτύχθηκε ένα ισχυρό κίνημα ανέργων. Σε μια περίπτωση, στην πόλη του Τολέδο, οι άνεργοι ενώθηκαν με τους απεργούς εργάτες της αυτοκινητοβιομηχανίας που περιφρουρούσαν την απεργία τους από τους απεργοσπάστες και συγκρούστηκαν με την Εθνοφρουρά.

Τη δεκαετία του '60, σε πολλά εργοστάσια της περιοχής έγιναν άγριες απεργίες και υπήρξαν εργατικές οργανώσεις που, σε αντίθεση με τους μύθους που κυριαρχούν, είχαν αντιπολεμική δράση. Την ίδια περίοδο, γυναίκες που προέρχονταν από «προοδευτικές» θρησκευτικές οργανώσεις συναντήθηκαν μέσα στο γυναικείο κίνημα με κόσμο από την αντικουλτούρα και δημιούργησαν την οργάνωση Dayton

Women's Liberation, η οποία οργάνωσε κλινικές αμβλώσεων, συμβουλευτικά κέντρα και εργατικές ομάδες. Ωστόσο, η Νέα Αριστερά και η αντικουλτούρα δεν κατάφεραν να ριζώσουν αφού ποτέ δεν απέκτησαν την ισχύ που είχαν στη Ν. Υόρκη ή το Detroit.

Το σκηνικό αυτό μεταβλήθηκε άρδην στα χρόνια που μεσολάβησαν από τη δεκαετία του '70 μέχρι σήμερα. Οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές οδήγησαν στο κλείσιμο πολλών εργοστασίων, με πρώτη τη βιομηχανία μετάλλου. Η διαδικασία αυτή συνεχίζεται ακόμη και είναι χαρακτηριστικό ότι από το 2000, μόνο στο Οχάιο, χάθηκαν εκατοντάδες χιλιάδες θέσεις εργασίας στη βιομηχανία. Επρόκειτο για υψηλόμισθες, καλυμμένες συνδικαλιστικά και σταθερές θέσεις εργασίας. Την ίδια περίοδο, δημιουργήθηκαν νέες θέσεις εργασίας σε εργοστάσια επεξεργασίας τροφίμων και σε αλυσίδες σουπερμάρκετ. Οι νέες αυτές θέσεις είναι επισφαλείς, κακοπληρωμένες, επικίνδυνες και, φυσικά, ούτε λόγος για συνδικαλισμό. Οι συνθήκες ζωής πολλών εργαζόμενων στους νέους τομείς είναι ιδιαίτερα υποβαθμισμένες: κατοικούν σε τροχόσπιτα στα λεγόμενα «πάρκα» (trailer parks) και οι κοινωνικές υπηρεσίες που τους παρέχονται από το κράτος είναι άθλιες. Για τους μαύρους, η κατάσταση είναι ακόμα χειρότερη. Η ανεργία σ' αυτούς είναι ιδιαίτερα υψηλή, και επιπλέον

αντιμετωπίζονται σαν η νέα «επικίνδυνη» τάξη: ο αριθμός των φυλακισμένων στο Οχάιο έχει τα τελευταία χρόνια εκτιναχθεί στα ύψη. Το 2001, στην πόλη του Σινσινάτι ξέσπασαν μεγάλες ταραχές, εξαιτίας της αστυνομικής βαρβαρότητας.⁹ Επίσης, πολλοί νέοι από αυτές τις πολιτείες, ανεξαρτήτως χρώματος, κατατάσσονται στο στρατό, ελλείπει καλύτερης προοπτικής, πληρώνοντας βαρύ φόρο αίματος στο «στρατιωτικό κεϋνσιανισμό».

Όλες αυτές οι αλλαγές είχαν ως συνέπεια τη μεγάλη εξασθένηση των συνδικάτων και αντανακλώνται στα αποτελέσματα των τοπικών εκλογών όπου οι ρεπουμπλικάνοι σαρώνουν και στην ανάπτυξη και ισχυροποίηση του θρησκευόμενου δεξιού ρεύματος που είναι αυτή τη στιγμή κυρίαρχο στο εσωτερικό

⁸ Ακριβέστερα, αυτή η μορφή εργατικής κινητοποίησης όπου οι εργαζόμενοι προσέρχονται στο εργοστάσιο αλλά αρνούνται να εργαστούν πρωτοεμφανίστηκε στη βιομηχανία παραγωγής ελαστικών μιας πόλης του Οχάιο, το Άκρον. Εκείνο που φόβιζε τα αφεντικά ήταν ο κίνδυνος να καταστραφεί ο ακριβός εξοπλισμός των εργοστασίων τους σε περίπτωση βίαιων συγκρούσεων με την αστυνομία.

⁹ Αξίζει να σημειωθεί ότι στην περιοχή αυτή δεν αναπτύχθηκαν οι ανθούσες κατά τη δεκαετία του '90 βιομηχανίες τουρισμού, πληροφορικής, βιοτεχνολογίας και ενέργειας. Έτσι, οι εργαζόμενοι στις μεσοδυτικές πολιτείες των ΗΠΑ δε γεύθηκαν τα προσωρινά οφέλη της ραγδαίας ανόδου της «Νέας Οικονομίας» που αναφέραμε στο πρώτο κεφάλαιο.

του ρεπουμπλικανικού κόμματος.¹⁰ Το θρησκευόμενο δεξιό ρεύμα αρθρώνεται, κυρίως, γύρω από τις εκκλησίες των ευαγγελιστών που χαρακτηρίζονται από ένα μείγμα ακραίων συντηρητικών ιδεών γύρω από το έθνος, την οικογένεια, την άμβλωση κλπ και νεοφιλελεύθερων οικονομικών αντιλήψεων. Πέρα από τον παραδοσιακό κοινωνικό συντηρητισμό, όμως, το βασικό χαρακτηριστικό αυτού του αποκεντρωμένου δικτύου εκκλησιών είναι η συναισθηματική αφοσίωση των μελών και ο ιεραποστολικός ζήλος προσηλυτισμού που επιδεικνύουν.

Οι θρησκευτικές οργανώσεις χρηματοδοτούνται με τεράστια κονδύλια από φίλιες επιχειρήσεις (πχ τεξανές πετρελαϊκές εταιρείες), ενώ ο Μπους έχει υποσχεθεί 8 δις δολάρια σε θρησκευτικές ομάδες που επιτελούν φιλανθρωπικό έργο. Αυτά τα χρήματα χρησιμοποιούνται για την υποστήριξη εναλλακτικών προγραμμάτων κοινωνικής πρόνοιας. Η Barbara Ehrenreich, για παράδειγμα, αναφέρει ότι η Εκκλησία της Βίβλου προσφέρει υπηρεσίες εύρεσης εργασίας στους άνεργους, δωρεάν ρουχισμό σε φτωχούς, βοήθεια σε ανάπηρα παιδιά, φροντίδα σε παιδιά εργαζόμενων μητέρων, χρηματική βοήθεια σε άπορους, ενισχυτική διδασκαλία κλπ.¹¹

Τέλος, το θρησκευόμενο δεξιό ρεύμα επιτίθεται τόσο στους διανοούμενους και τους «χαρτογιακάδες» που έχουν φιλελεύθερες (liberal) απόψεις, όσο και στον πάτο που είτε «εγκληματεί» (μαύροι άνδρες) είτε «εκμεταλλεύεται σαν απατεώνας» το κράτος πρόνοιας (μαύρες γυναίκες). Αυτές οι ιδέες εκφράζουν με συγκεκριμένο τρόπο το κομμάτι της εργατικής τάξης που στελεχώνει το θρησκευόμενο δεξιό ρεύμα: τους λευκούς χειρώνακτες εργάτες. Όσον αφορά τους φιλελεύθερους «χαρτογιακάδες», η εχθρική στάση απέναντί τους μπορεί να εξηγηθεί από το ξεκάθαρο γεγονός ότι οι συνθήκες δουλειάς και ζωής των λευκών εργατών που δεν είχαν τη δυνατότητα να πάνε στο πανεπιστήμιο έχουν επιδεινωθεί δραματικά σε σχέση με τις συνθήκες ζωής αυτών των σπουδασμένων φιλελεύθερων, κάτι που ισχύει ιδιαίτερα για τις μεσοδυτικές πολιτείες κατά τη δεκαετία του '90 (βλ. σημ. 9). Όσον αφορά τους μαύρους, θα πρέπει να έχουμε κατά νου ότι πολιτικές διακρίσεων βρισκόνταν σε ισχύ μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '60. Με άλλα λόγια, ο ρατσισμός και ο φυλετικός διαχωρισμός ήταν πάντα ισχυροί μέσα στην τοπική εργατική τάξη.

Συνοψίζοντας, το θρησκευόμενο δεξιό «κίνημα» και οι οργανώσεις του λειτουργούν σε τρία επίπεδα:

- Παρέχουν βραχυπρόθεσμα υλικά οφέλη μέσω των εναλλακτικών θεσμών πρόνοιας που χρηματοδοτούνται από το κράτος και τις επιχειρήσεις. Έτσι, εξυπηρετούν την άμβλυνση της προλεταριακής δυσανεξίας.

- Προσφέρουν μια συγκεκριμένη ιδεολογία και κάποιες σταθερές αξίες με τις οποίες εκφράζονται και αναπαράγονται οι διαχωρισμοί εντός της τάξης, ενώ αμβλύνονται οι συνέπειες της κρίσης των παραδοσιακών οικογενειακών σχέσεων, κρίσης που προέκυψε μετά το γυναικείο κίνημα της δεκαετίας του '60 και την είσοδο των γυναικών στην αγορά εργασίας.

- Δημιουργούν ένα δίκτυο κοινωνικών δραστηριοτήτων που καλύπτει το κενό που άφησε η διάλυση της εργατικής κοινότητας και των εργατικών οργανώσεων.

Βάσει των χαρακτηριστικών αυτών προκύπτει ότι οι οργανώσεις της θρησκευόμενης δεξιάς έχουν σήμερα, για τους λευκούς χειρώνακτες εργάτες, το ρόλο που είχαν παλιότερα τα συνδικάτα που στήριζαν τη σοσιαλδημοκρατική πολιτική του New Deal. Δεν είναι και τόσο παράδοξη λοιπόν η δεξιά μεταστροφή των μεσοδυτικών και βορειοδυτικών πολιτειών!

📌 *Το κεφάλαιο που ακολουθεί είναι πολύ σύντομο και ίσως να φανεί βαρετό. Μα πρέπει να διαβαστεί γιατί συμπληρώνει τα προηγούμενα και ρίχνει φως στα επόμενα κεφάλαια.*

¹⁰ Εν όψει ενός πρόσφατου δημοψηφίσματος στο Οχάιο, εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι κινητοποιήθηκαν υπέρ της εισαγωγής ενός άρθρου στο πολιτειακό σύνταγμα που απαγορεύει τη νομική αναγνώριση του γάμου μεταξύ ομοφυλόφιλων και, γενικότερα, τη νομική αναγνώριση της ελεύθερης συμβίωσης. Το άρθρο υπερψηφίστηκε από το 62% των ψηφισάντων. Η κινητοποίηση αυτή προήλθε πραγματικά από τη βάση, καθώς η πλειοψηφία των ρεπουμπλικάνων πολιτικών το αντιστρατεύτηκε υπό το φόβο της φυγής πολλών νέων από την πολιτεία.

¹¹ Barbara Ehrenreich, "The Faith Factor", *The Nation*, 29 Νοέμβρη 2004.

Η εργατική τάξη των ΗΠΑ - μια στατιστική περιγραφή

Σε αυτό το σημείο θα δώσουμε μερικά στατιστικά στοιχεία που θα φωτίσουν την παρουσίαση των εργατικών αγώνων που ακολουθεί αμέσως μετά. Η διαρκής επιδείνωση της κατάστασης της εργατικής τάξης των ΗΠΑ τα τελευταία 30 χρόνια, αντιστράφηκε προσωρινά την περίοδο 1995-2000, κυρίως λόγω της αισιοδοξίας που χαρακτήριζε την περίοδο της «Νέας Οικονομίας», της χρηματιστηριακής φούσκας και των νέων μορφών που πήραν οι εργατικές κινητοποιήσεις: οι πραγματικοί μισθοί αυξήθηκαν, όχι όμως σε όλες τις πολιτείες, όπως είδαμε. Το χάσμα των μισθών, του οικογενειακού εισοδήματος, του ποσοστού ανεργίας και της φτώχειας μεταξύ των μαύρων ή ισπανόφωνων εργατών και των λευκών μειώθηκε. Επίσης, μειώθηκαν εν γένει τόσο το ποσοστό της φτώχειας όσο και το ποσοστό της ανεργίας. Ωστόσο, μετά το ξέσπασμα της ύφεσης τον Μάρτιο του 2001 και τη λεγόμενη «ανάκαμψη χωρίς δημιουργία θέσεων εργασίας» το 2002 και το 2003, το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε πάλι λόγω των μαζικών απολύσεων. Τα όποια οφέλη είχαν αποκομίσει οι μειονότητες και συνολικά αυτοί που βρίσκονται στον πάτο εξανεμίστηκαν.

Όσον αφορά την ανεργία, είναι εύκολο να διαπιστώσει κανείς ότι το 2000 είχε μειωθεί σε 4%, το μικρότερο, δηλαδή, ποσοστό από το 1969, ενώ τα ποσοστά ανεργίας των μαύρων και των ισπανόφωνων (7,6% και 5,7% αντίστοιχα) βρίσκονταν στις χαμηλότερες τιμές που είχαν ποτέ. Εντούτοις, πρέπει να σημειώσουμε ότι το ποσοστό ανεργίας των μαύρων υπολογίζεται χωρίς να λαμβάνεται υπόψη το γεγονός ότι ένα εκατομμύριο μαύροι είναι κλεισμένοι στις φυλακές. Επίσης, όσοι το έχουν πάρει απόφαση ότι δε θα βρουν εργασία και ως εκ τούτου έχουν πάψει να ψάχνουν, καθώς και οι άνεργοι που εξαναγκάζονται σε μερική απασχόληση και οι οποίοι ήταν πολλοί κατά την περίοδο της κυβέρνησης Κλίντον, δε λαμβάνονταν υπόψη στον υπολογισμό του ποσοστού της ανεργίας. Οι μακροχρόνια άνεργοι συνιστούν το 20,2% του συνόλου των ανέργων και περιλαμβάνουν τόσο πτυχιούχους όσο και χειρώνακτες εργαζόμενους, δηλαδή ένα ευρύ φάσμα της εργατικής τάξης, πράγμα που είναι πρωτοφανές στην ιστορία αυτής της χώρας.

Από την εποχή της σχετικής ανάκαμψης και μετά, το ποσοστό ανεργίας εμφανίζεται να μειώνεται ξανά: κατέβηκε στο 4,4% το Νοέμβριο του 2006 από 6,0% το 2003. Με τη λήξη της πρώτης θητείας του Μπους οι θέσεις εργασίας είχαν αυξηθεί ελαφρά σε σχέση με την αρχή της. Όπως αναφέραμε προηγουμένως, αυτό οφείλεται στην αύξηση των δημόσιων δαπανών.

Οι πραγματικοί μισθοί αυξήθηκαν εντυπωσιακά από το 1947 έως το 1973 και στη συνέχεια μειώνονταν διαρκώς για τα επόμενα 22 χρόνια. Όταν ξανάρχισαν να ανεβαίνουν, από το 1995 έως το 2000, οι ρυθμοί αύξησής τους άγγιξαν το ιστορικό ρεκόρ της μεταπολεμικής «χρυσής εποχής». Η δε ανισότητα των μισθών αυξάνεται σταθερά από τα τέλη της δεκαετίας του '70: οι μισθοί των ανώτερων στελεχών έχουν ανέβει αλματωδώς. Το 2004, σε μια περίοδο «αναθέρμανσης» της οικονομίας, οι πραγματικοί μισθοί μειώθηκαν. Η αυξητική πορεία των μισθών αντιστράφηκε πλήρως μετά το 2000. Σύμφωνα με τους New York Times, οι πραγματικοί μισθοί έχουν χάσει από το 2003 το 2% της αξίας τους, συνεκτιμούμενου του πληθωρισμού. Κάπως έτσι, το μερίδιο των μισθών επί του ΑΕΠ έφτασε σήμερα στο χαμηλότερο σημείο από το 1947. Αντιστρόφως, τα εταιρικά κέρδη εκτινάχθηκαν φτάνοντας στα μεγαλύτερα ποσοστά επί του ΑΕΠ από την δεκαετία του '60. Τα ίδια τα think tanks των καπιταλιστών, και συγκεκριμένα η Goldman Sachs, αποδίδουν τα υψηλά περιθώρια κέρδους στην υποχώρηση των μισθών.

Τα συνδικάτα έχουν χάσει μεγάλο μέρος της δύναμής τους. Το 2004 οι συνδικαλισμένοι εργάτες αποτελούσαν μόλις το 12,5% του συνολικού εργατικού δυναμικού, ενώ το 1984 το ποσοστό αυτό ήταν 20,1%. Στον ιδιωτικό τομέα, το 2004, το ποσοστό συμμετοχής στα συνδικάτα έπεσε στο 7,9%, στο χαμηλότερο επίπεδο από τις αρχές του 19ου αιώνα. Ακόμη και στο δημόσιο τομέα το ποσοστό συμμετοχής έπεσε στο 36,4% από 37,2% το 2003 (λόγω των αιτιών που αναφέραμε παραπάνω). Σε ορισμένες πολιτείες (όπως το Μιζούρι και η Ιντιάνα) οι νεοεκλεγμένοι ρεπουμπλικάνοι κυβερνήτες αποφάσισαν την κατάργηση των δικαιωμάτων συλλογικής διαπραγμάτευσης των εργαζομένων στις δημόσιες (πολιτειακές) υπηρεσίες. Τα τελευταία χρόνια τα συνδικάτα δεν έχουν πετύχει καμία αύξηση στο βασικό μισθό.

Σε γενικές γραμμές, οι συνδικαλισμένοι εργάτες κερδίζουν περισσότερα και έχουν καλύτερες και μεγαλύτερες παροχές από τους εργάτες που δεν είναι οργανωμένοι σε συνδικάτα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση του μέσου μισθού καθώς το εργατικό δυναμικό απαρτίζεται όλο και περισσότερο από εργάτες που δε συμμετέχουν στα συνδικάτα. Παρόλο που τα περισσότερα συνδικάτα είναι συντηρητικά ή ακόμη και αντιδραστικά, ωφελούν τους μαύρους και τους ισπανόφωνους περισσότερο από τους λευκούς, τους χειρώνακτες περισσότερο από τους εργαζόμενους σε γραφεία, τους ανειδίκευτους από τους ειδικευμένους, τους χαμηλόμισθους από τους υψηλόμισθους.

➤ Τα επόμενα τρία κεφάλαια αφηγούνται, μέσω ορισμένων παραδειγμάτων, την αποτυχημένη έκβαση της προσπάθειας του αμερικανικού κεφαλαίου να παρουσιάσει την ταξική πάλη ως μία παρωχημένη και εν πολλοίς τελειωμένη υπόθεση.

Ουδέν νεώτερο από το ταξικό μέτωπο;

Κρίνοντας από τις στατιστικές και τους αριθμούς, το «Bush Deal» φαίνεται εκ πρώτης όψεως επιτυχημένο: τα κέρδη άρχισαν πάλι να αυξάνονται, οι αυξήσεις των μισθών αντιστράφηκαν. Τα συνδικάτα έχουν κρατήσει μια διστακτική στάση. Οι μόνες αντιδράσεις στον HSA ήταν κάποιες νομικές αγωγές που άσκησαν τα συνδικάτα στις αρχές του 2005, δηλαδή περισσότερο από δύο χρόνια μετά!

(Φυσικά, δεν έχουμε αυταπάτες σχετικά με το ρόλο των συνδικάτων).

Από την άλλη μεριά, η πρόσφατη προσπάθεια του Μπους να ιδιωτικοποιήσει την Κοινωνική Πρόνοια δυσaráστησε ένα μεγάλο κομμάτι της εργατικής τάξης των ΗΠΑ (περίπου το 60% σύμφωνα με τις δημοσκοπήσεις). Έπειτα, στην «κοινή γνώμη» επικρατεί η άποψη ότι ο πόλεμος στο Ιράκ είναι φιάσκο. Παρόλο που, προσωρινά, τα διάφορα επεισόδια της κρατικής τρομοκρατίας όπως οι βομβιστικές επιθέσεις στο Λονδίνο βοήθησαν την κυβέρνηση Μπους, τα αποτελέσματα των πρό-

σφατων εκλογών για το Κογκρέσο ήταν αρνητικά για τους Ρεπουμπλικάνους. Αυτό είχε ως συνέπεια να απομακρυνθούν από τις θέσεις τους ορισμένες εμβληματικές μορφές του νεοσυντηρητικού ρεύματος, όπως ο Ράμσφελντ (Υπουργός Άμυνας) και ο Μπόλτον (Πρέσβης των ΗΠΑ στον ΟΗΕ).

Όσον αφορά τις απεργιακές κινητοποιήσεις, οι απεργίες που έγιναν στις ΗΠΑ μετά την 11η Σεπτεμβρίου ήταν πολλές και σημαντικές. Κάποιες ήταν επιτυχημένες, άλλες όχι. Σε ορισμένες περιπτώσεις χρησιμοποιήθηκε η τακτική της ιδεολογικής επίθεσης ενάντια στις απεργιακές κινητοποιήσεις. Για παράδειγμα, η απεργία των λιμενεργατών το 2002, η οποία οδήγησε στο κλείσιμο όλων των λιμανιών της Δυτικής Ακτής, χαρακτηρίστηκε από την κυβέρνηση ως απειλή για την εθνική ασφάλεια. Μια άλλη περίπτωση ήταν όταν οι εργάτες στο Μετρό της Ν. Υόρκης ανακοίνωσαν ότι θα απεργήσουν το Δεκέμβριο του 2002 κατά τη διάρκεια της εμπορικής περιόδου των χριστουγέννων. Οι τοπικές αρχές απείλησαν τους εργάτες με απίστευτα πρόστιμα και φυλακίσεις. Αλλά αυτό που

αποτυπώνει με τον πιο εντυπωσιακό τρόπο το κοινωνικό και πολιτικό κλίμα που κυριάρχησε μετά την 11η Σεπτέμβρη ήταν τα πρωτοσέλιδα των τοπικών εφημερίδων ενάντια στους απεργούς: «οι απεργοί θα πετύχουν εκεί που η Αλ Κάιντα απέτυχε: να παραλύσουν την πόλη» (!)

Να τι συνέβη: με τη λήξη της τριετούς σύμβασης των εργαζόμενων στις συγκοινωνίες της Ν. Υόρκης το Δεκέμβρη του 2002, η εργοδοσία έθεσε ως όρο για την υπογραφή νέας σύμβασης εργασίας τη μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού προγράμματος. Οι προτάσεις της εργοδοσίας ήταν ιδιαίτερα επιθετικές: αύξηση του ορίου συνταξιοδότησης από τα 55 στα 62, κάτι που πρακτικά σημαίνει ότι οι εργαζόμενοι στις συγκοινωνίες θα πεθαίνουν δουλεύοντας, καθώς οι συνθήκες εργασίας είναι τρομερά ανθυγιεινές. Σημαίνει επίσης διαίρεση των εργαζόμενων σε «κατηγορίες» με άμεση συνέπεια τη μεγάλη μείωση των συντάξεων πολλών απ'αυτούς. Όσον αφορά τη σύμβαση εργασίας, πρότειναν αυξήσεις μισθών 3,5% ανά χρόνο και κράτηση 1% επί του μισθού για την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη (που τώρα καλύπτεται εξ ολοκλήρου από την εργοδοσία). Το συνδικάτο TWU 100 ανταπάντησε με κήρυξη απεργίας μέσα στα Χριστούγεννα. Η απεργία είχε καθολική συμμετοχή (97%) και δημιούργησε τεράστια προβλήματα στην οικονομία της Ν. Υόρκης. Έληξε μετά από τρεις μέρες (22 Δεκεμβρίου) καθώς κρίθηκε παράνομη βάσει του νόμου Taylor.¹²

Το δικαστήριο επέβαλλε πρόστιμο 2,5 εκατομμυρίων δολαρίων στο συνδικάτο και 10 μέρες φυλάκιση στον πρόεδρο του συνδικάτου, ενώ επιβλήθηκε πρόστιμο ίσο με ένα ημερομίσθιο για κάθε μέρα απεργίας σε όλους τους απεργούς (που έτσι έχασαν 6 ημερομίσθια συνολικά).

Παράνομη, βάσει του νόμου Taylor, ήταν και η πολιτική της εργοδοσίας να θέσει τις αλλαγές στο συνταξιοδοτικό των εργαζόμενων ως όρο για την υπογραφή της νέας σύμβασης εργασίας, αν και αυτό δεν είχε, φυσικά, καμία συνέπεια για τους εργοδότες. Μετά την απεργία, η εργοδοσία υπαναχώρησε από τη συνολική μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού με αντάλλαγμα την αύξηση των κρατήσεων για τις συντάξεις από 2 σε 6% επί του μισθού και τη θέσπιση κρατήσεων 1,5% για την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, ενώ συμφώνησε στην καθιέρωση της μέρας της δολοφονίας του Martin Luther King ως αργίας. Η πρόταση αυτή τέθηκε σε ψηφοφορία και απορρίφθηκε από τους εργαζόμενους, στους οποίους κυριαρχεί έντονη δυσανεξία εξαιτίας των συνθηκών εργασίας και των αυθαιρεσιών των επιστατών. Άλλωστε, η πρόταση αυτή θα είχε ως συνέπεια, βάσει των προτεινόμενων αυξήσεων ύψους μόλις 3,5% τη σημαντική μείωση του μισθού τους. Το δ.σ. του συνδικάτου αποφάσισε να θέσει την πρόταση σε νέα ψηφοφορία, παρόλο που η εργοδοσία την απέσυρε αποφασίζοντας να προσφύγει στη διαιτησία, με το επιχείρημα ότι η διαιτησία είναι πιθανό να έχει ως αποτέλεσμα δυσμενέστερους όρους για τους εργαζόμενους (αν και, σύμφωνα με τη νομοθεσία, η διαιτησία δεν μπορεί να πάρει αποφάσεις για το συνταξιοδοτικό). Τελικά, η πρόταση έγινε αποδεκτή από τους εργαζόμενους στη νέα ψηφοφορία. Μέχρι το Μάιο του 2006 πάντως δεν είχε υπογραφεί ακόμη νέα σύμβαση εργασίας.

Οι δημοσκοπήσεις που έγιναν κατά τη διάρκεια της απεργίας έδειξαν ότι οι περισσότεροι νεοϋρκέζοι τάσσονταν υπέρ των αιτημάτων των εργαζομένων (56%), αν και το ποσοστό των υποστηρικτών μεταξύ των λευκών ήταν μειωμένο (38% υπέρ). Αυτό ερμηνεύεται από τη φυλετική σύνθεση των εργαζόμενων στις συγκοινωνίες που κατά κύριο λόγο είναι μαύροι, λατίνοι ή ασιάτες.

Η απεργία στις αλυσίδες σουπερμάρκετ Vons, Albertsons και Ralphs στο Λος Άντζελες ήταν μια άλλη σημαντική κινητοποίηση που όμως απέτυχε. Διήρκεσε 5 μήνες μέσα στο 2003-4 και είχε ως αποτέλεσμα την απώλεια 67.300 ημερών εργασίας μέσα στο 2003, δηλαδή τις μισές, συνολικά, χαμένες ημέρες εργασίας εκείνης της χρονιάς (χαμένες για τα αφεντικά εννοείται). Το κύριο ζήτημα ήταν η αλλαγή του καθεστώτος της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης των εργατών που στο παρελθόν καλυπτόταν εξ

12 Ο νόμος Taylor που ψηφίστηκε το 1967, ένα χρόνο μετά από μια 12ήμερη απεργία στις συγκοινωνίες της Ν. Υόρκης, απαγορεύει την απεργία στους εργαζόμενους των δήμων.

ολοκλήρου από την επιχείρηση. Η απεργία ξεκίνησε με μεγάλο ενθουσιασμό, καθώς το 97% των εργατών την υπερψήφισαν, και το επίπεδο της υποστήριξης του κόσμου ήταν εντυπωσιακό. Οι λιμενεργάτες έκλεισαν το λιμάνι του Λος Άντζελες σε μια μονοήμερη απεργία αλληλεγγύης. Μέσα στην ίδια περίοδο, απήργησαν και οι εργάτες στις μαζικές μεταφορές δημιουργώντας ένα «απεργιακό κύμα» που είχε χρόνια να δει η πόλη. Παρόλα αυτά, επειδή η τακτική του συνδικάτου ήταν λεγκαλιστική και τοπικιστική, η απεργία δεν μπόρεσε να επεκταθεί και σε άλλες περιοχές. Δεν πάρθηκαν μέτρα ενάντια στους απεργοσπάστες και δε διοργανώθηκαν δημόσιες εκδηλώσεις. Η απεργία ήταν κάτω από τον απόλυτο έλεγχο του συνδικάτου γι' αυτό και δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι κατέληξε σε ήττα.

Υπάρχουν όμως και παραδείγματα επιτυχημένων αγώνων. Οι εργάτες γης της Taco Bell κέρδισαν την πρώτη συμφωνία άμεσης πληρωμής από μια βιομηχανία γρήγορου φαγητού προς τους εργάτες γης που εργάζονται στην εφοδιαστική αλυσίδα της. Η Taco Bell δε μισθώνει άμεσα τους εργάτες που εργάζονται στην παραγωγή αγροτικών προϊόντων αλλά αγοράζει τα προϊόντα από ένα δίκτυο προμηθευτών. Οι εργάτες των προμηθευτών της Taco Bell ξεκίνησαν το 1997 μια καμπάνια για τις συνθήκες εργασίας τους δημιουργώντας την οργάνωση Coalition of Immokalee Workers (Συνασπισμός Εργατών του Immokalee - CIW). Αυτή η καμπάνια περιελάμβανε την οργάνωση απεργιών πείνας, τη δημοσιοποίηση του δουλεμπορίου και των συνθηκών δουλειάς στα χωράφια, τη διοργάνωση πορειών και εκδηλώσεων και κορυφώθηκε με ένα κάλεσμα σε μπούκοταζ που ήταν άκρως επιτυχημένο. Σε αυτό βοήθησε το γεγονός ότι οι εργάτες κατάφεραν να κερδίσουν την υποστήριξη φοιτητικών οργανώσεων ενάντια στα sweatshops δημιουργώντας από κοινού την οργάνωση Student-Farmworker Alliance (Συμμαχία Φοιτητών-Εργατών γης). Άλλωστε, το βασικό target group της Taco Bell είναι οι νέοι ηλικίας 18-24 ετών. Έτσι, στις 8 Μαρτίου του 2005, η Taco Bell αναγκάστηκε μετά το μπούκοταζ να ανακοινώσει ότι θα συνεχίσει τη συνεργασία της μόνο με όσους προμηθευτές αυξήσουν το μισθό των εργατών κατά 1 σεντς το κιλό. Αυτή η μικρή αύξηση σημαίνει για τους εργάτες γης ότι ο μισθός τους θα αυξηθεί κατά 75%.

Όμως, η σημασία αυτής της επιτυχίας δεν περιορίζεται στην αύξηση των μισθών που είχαν βαλτώσει εδώ και χρόνια, αλλά έγκειται, κυρίως, στο γεγονός ότι οι εργάτες γης δεν καλύπτονται από το νόμο National Labor Relations Act, κάτι που σημαίνει ότι οι εργάτες που δημιουργούν ή συμμετέχουν σε συνδικάτα δεν προστατεύονται από το κράτος. Για αυτόν το λόγο οι κινητοποιήσεις των εργατών γης είναι σπάνιες με αποτέλεσμα να είναι από τους πιο κακοπληρωμένους εργάτες στις ΗΠΑ με ετήσιο μέσο μισθό μόλις 7.500 δολάρια, ενώ δε διαθέτουν καμία ασφαλιστική κάλυψη και νομική προστασία. Η οργάνωση CIW δεν είναι συνδικάτο και αποτελεί παράδειγμα μιας νέας μορφής οργάνωσης που έφτιαξαν οι εργάτες για να πετύχουν τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας τους και την αύξηση των μισθών τους.¹³

Ένα άλλο παράδειγμα είναι αυτό των Τροκέρος (των φορτηγατζήδων της Καλιφόρνια), οι οποίοι κατέβηκαν σε μία αυτοοργανωμένη άγρια απεργία στα τέλη του Απριλίου / αρχές Μαΐου του 2004. Οι ερ-

¹³ Η οργάνωση CIW ιδρύθηκε το 1993 στο Immokalee της Φλόριδα. Ξεκίνησε ως μια μικρή εργατική ομάδα που πραγματοποιούσε εβδομαδιαίες συζητήσεις για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής των μελών της. Σήμερα αριθμεί πάνω από 2.500 μέλη που εργάζονται κατά κύριο λόγο στην γεωργία και δευτερευόντως στη φύλαξη ανηλικών και στους κλάδους των κατασκευών και του τουρισμού. 50% των μελών της προέρχονται από το Μεξικό, 30% από τη Γουατεμάλα, 10% από την Αϊτή και οι υπόλοιποι είναι κατά κύριο λόγο μαύροι. Η CIW είναι δομημένη ως εργατικό κέντρο και επιδιώκει την κινητοποίηση των μελών της για την προάσπιση των συλλογικών τους συμφερόντων. Η CIW έχει οργανώσει πληθώρα δράσεων: πορείες, απεργίες, απεργίες πείνας και μπούκοταζ. Το γεγονός ότι δεν είναι συνδικάτο της επιτρέπει να διοργανώνει μπούκοταζ που διαφορετικά θα ήταν παράνομα σύμφωνα με το νόμο Landrum-Griffin του 1959 και να παρακάμπτει την αντισυνδικαλιστική νομοθεσία που έχει θεσπιστεί τα τελευταία χρόνια στις ΗΠΑ. Ωστόσο, σε αντίθεση με τα συνδικάτα δεν είναι αυτοχρηματοδοτούμενη και εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από χρηματοδότηση που προέρχεται από οργανώσεις υπέρ των «δημοκρατικών δικαιωμάτων» ή «φιλελεύθερους» αστούς που είναι πιθανό να αποσύρουν την υποστήριξή τους αν η δράση της ξεφύγει από τα πλαίσια της διεκδίκησης «δημοκρατικών δικαιωμάτων» και αποκτήσει πιο ριζοσπαστικά χαρακτηριστικά.

γάτες κατάφεραν να μπλοκάρουν ολοκληρωτικά το σύστημα εμπορικών μεταφορών της Καλιφόρνια στις 30 Απριλίου του 2004. Οι περισσότεροι φορτηγατζήδες είναι αυτοαπασχολούμενοι: τα φορτηγά πέρασαν στην ιδιοκτησία τους, όταν τη δεκαετία του '80 οι εταιρείες μεταφορών τους τα πούλησαν μέσα στο πλαίσιο της «απελευθέρωσης του τομέα μεταφορών». Τα κύρια αιτήματα των φορτηγατζήδων ήταν να τους αναγνωριστεί η ιδιότητα του μισθωτού, να αυξηθούν τα κόμιστρα για τις εταιρείες μεταφορών και να βελτιωθούν οι συνθήκες εργασίας.

Οι φορτηγατζήδες, οι οποίοι στην πλειοψηφία τους είναι μετανάστες από το Μεξικό ή παιδιά μεταναστών, σχημάτισαν ένα δίκτυο που μπόρεσε να κινητοποιήσει χιλιάδες εργαζόμενους σε πρακτικές άμεσης δράσης και να κερδίσει παραχωρήσεις σε επίπεδο επιχείρησης. Το δίκτυο αυτό βασίστηκε στους προϋπάρχοντες κοινοτικούς δεσμούς μεταξύ των εργατών.

Όταν ο οργανισμός λιμένος του Πόρτλαντ πρότεινε μια συμβιβαστική λύση που τελικά απορρίφθηκε από τους εργάτες, οι Teamsters, το επίσημο συνδικάτο, έσπευσαν να τη χαιρετήσουν ως «βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση». Σε μια συνέντευξη, ένας απεργός άσκησε κριτική στο αντιπολεμικό κίνημα κατηγορώντας το ότι αγνοεί την απεργία και στους Teamsters ότι είναι ξεπουλημένοι στα αφεντικά. Αναφέρει ότι έγιναν κάποιες επαφές ανάμεσα στους απεργούς και την IWW (Βιομηχανικοί Εργάτες του Κόσμου), χωρίς ωστόσο οι πρώτοι να εκφράσουν την επιθυμία να ενταχθούν στο συνδικάτο. Από την άλλη μεριά, η IWW βοήθησε τους εργάτες να έρθουν σε επικοινωνία με φορτηγατζήδες από άλλες περιοχές. Ο εργάτης που έδωσε τη συνέντευξη τόνισε τόσο τη σημασία της επικοινωνίας μεταξύ των εργατών όσο και τη σημασία της ύπαρξης κοινοτικών δεσμών στο εσωτερικό τους.¹⁴

Το κίνημα των μεταναστών

Η επίθεση στην εργατική τάξη των ΗΠΑ και συγκεκριμένα στους «παράνομους» μετανάστες, συνεχίστηκε πρόσφατα με το νομοσχέδιο της Βουλής των Αντιπροσώπων HR 4437: «Border Protection, Anti-Terrorism and Illegal Immigration Control [Προστασία των Συνόρων, Έλεγχος της Παράνομης Μετανάστευσης και Αντιμετώπιση της Τρομοκρατίας]». Από τον τίτλο του νομοσχεδίου και μόνο γίνεται ξεκάθαρο ότι η επίθεση στους μετανάστες συνδέεται και πάλι με τον «πόλεμο ενάντια στην τρομοκρατία».

Το συγκεκριμένο νομοσχέδιο ορίζει την παράνομη μετανάστευση ως έγκλημα και θεσπίζει δραστικότερα μέτρα ελέγχου και αντίστοιχες ποινές για την αντιμετώπισή της. Δημιουργεί έτσι μια νέα

14 «Port Troqueros: Fighting for Workers Autonomy», Firebrand vo. 2, διαθέσιμο στον παγκόσμιο ιστό <http://www.ainfos.ca/04/dec/ainfos00190.html>

κατηγορία εγκλήματος στο βαθμό του κακούργηματος με άμεση συνέπεια την απώλεια νομικών δικαιωμάτων για τους «παράνομους» μετανάστες, όπως πχ την άρση του ανώτατου χρονικού ορίου προφυλάκισης, την κατάργηση του δικαιώματος διοικητικής ή δικαστικής αναθεώρησης της υπόθεσης κλπ. Ουσιαστικά, το νομοσχέδιο μετατρέπει κάθε παράβαση σχετικά με τη μετανάστευση σε ομοσπονδιακό έγκλημα. Ταυτόχρονα, εγκληματοποιείται η παροχή οποιασδήποτε βοήθειας στους «παράνομους» μετανάστες από πρόθεση ή από αμέλεια, με τη θέσπιση ποινών που φτάνουν μέχρι και τα 5 χρόνια φυλάκισης. Η ρύθμιση αυτή θίγει άμεσα τόσο τις οργανώσεις που παρέχουν βοήθεια σε «παράνομους» μετανάστες, όπως πχ η καθολική εκκλησία και τα συνδικάτα όσο και τα αφεντικά που τους προσλαμβάνουν. Επιπλέον, η χρήση πλαστών χαρτιών μετατρέπεται σε κακούργημα, ενώ προβλέπεται η ύψωση φράκτη μήκους 700 χλμ κατά μήκος των μεξικανικών συνόρων και διοικητικές κυρώσεις στις τοπικές αρχές που θα αρνηθούν να συνεργαστούν στην εφαρμογή του νομοσχεδίου (πχ διακοπή της ομοσπονδιακής χρηματοδότησης). Η εφαρμογή αυτού του νομοσχεδίου θα μετατρέψει το σύνολο του πληθυσμού των ΗΠΑ σε παραβάτες ή σε όργανα επιβολής του νόμου.

Παρόλο που το νομοσχέδιο HR 4437 ψηφίστηκε το Δεκέμβριο του 2005 από τη Βουλή των Αντιπροσώπων με ισχνή πλειοψηφία, δεν έχει γίνει ακόμη νόμος του κράτους. Οι αρχικές αντιδράσεις σ' αυτό το νομοσχέδιο της Βουλής των Αντιπροσώπων εκδηλώθηκαν ήδη στα τέλη του 2005 από τις οργανώσεις για τα δικαιώματα των μεταναστών και την καθολική εκκλησία, καθώς αντιλήφθηκαν ότι η πρακτική τους εγκληματοποιούνταν άμεσα. Η πραγματική απάντηση όμως δόθηκε λίγους μήνες μετά από εκατομμύρια μετανάστες που αποφάσισαν να πάρουν το ατομικό και συλλογικό ρίσκο

να γίνουν ορατοί στη δημόσια σφαίρα διαδηλώνοντας μαζί. Οι διαδηλώσεις πραγματοποιήθηκαν την περίοδο μεταξύ 24ης Μαρτίου και 1ης Μαΐου του 2006, και ήταν οι περισσότερες σε αριθμό και οι μεγαλύτερες σε συμμετοχή που έγιναν ποτέ μέσα σε μια περίοδο έξι εβδομάδων σε όλη την ιστορία των ΗΠΑ.¹⁵ Στις μεγάλες πόλεις, όπως το LA, η Νέα Υόρκη, το Σικάγο και το Ντάλας συμμετείχαν περισσότεροι από 500.000 διαδηλωτές, ενώ εκατοντάδες μικρότερες διαδηλώσεις έγιναν σε πόλεις όπως η Charlotte, το Salem, το Oregon, η Pennsylvania. Την ίδια περίοδο έγιναν δεκάδες αποχές μαθητών της β'θμιας εκπαίδευσης, ενώ την 1η Μάη πραγματοποιήθηκε «γενική απεργία», στην οποία συμμετείχαν εκατομμύρια εργάτες, συμπεριλαμβανομένων των φορτηγατζήδων που μπλόκαραν το ιδιαίτερα κομβικό λιμάνι του LA.

Το κύριο αίτημα των διαδηλώσεων ήταν η παροχή αμνηστίας σε όλους τους «παράνομους» μετανάστες και η απόσυρση της σχεδιαζόμενης δρακόντεια νομοθεσίας περί μετανάστευσης. Μέσα στο διάστημα των έξι αυτών εβδομάδων ο κύκλος παραγωγής, κυκλοφορίας και αναπαραγωγής του κεφαλαίου διακόπηκε επανειλημμένα. Το μέγεθος των διαδηλώσεων εξέπληξε ακόμη και τους διοργανωτές, ενώ το κύριο σύνθημα που ακουγόταν ήταν: «Ναι, είναι δυνατόν (Si Se Puede)». Οι διαδηλωτές ήταν κυρίως μετανάστες χωρίς χαρτιά με τις οικογένειές τους, τους φίλους τους και τους άμεσους υποστηρικτές τους. Δηλαδή όλοι εκείνοι που σύμφωνα με το σχεδιαζόμενο νόμο είναι «παράνομοι» και «εγκληματίες». Διαδεδομένο ήταν επίσης το σύνθημα «είμαστε εργάτες και όχι εγκληματίες» με το διφορούμενο υπαινιγμό ότι πραγματικός εγκληματίας μπορεί να είναι η κυβέρνηση ή άλλα στρώματα του πληθυσμού. Σημαντικό ήταν το γεγονός ότι οι διαδηλωτές χρησιμοποίησαν ως

15 Ορισμένοι αναλυτές όπως ο Caffentzis διατείνονται ότι πρόκειται για το ισχυρότερο κίνημα από τα μέσα της δεκαετίας του '70. Βλ. George Caffentzis, «The "Si Se Puede" Insurrection: A Class Analysis», *Metamute*, 17 Ιουνίου 2006.

σύμβολο την αμερικάνικη σημαία, μεταστρέφοντάς την (χρήση της) εναντίον τους.¹⁶

Η Γερουσία έλαβε υπόψιν το μεγάλο κίνημα των μεταναστών ψηφίζοντας στις 25/5/2006 το νομοσχέδιο S 2611 που είχε ως στόχο να το υπονομεύσει. Έτσι, παρόλο που το νέο νομοσχέδιο έχει μεγάλες ομοιότητες με το HR 4437, εμφανίζεται παράλληλα αρκετά διαφοροποιημένο, καθώς δίνει σε συγκεκριμένες κατηγορίες μεταναστών τη δυνατότητα να νομιμοποιηθούν. Ως συνήθως, ακολουθήθηκε η στρατηγική της διάσπασης του κινήματος, του «διαίρει και βασίλευε». Σύμφωνα με αυτή τη στρατηγική οι «παράνομοι» μετανάστες χωρίστηκαν σε τρεις κατηγορίες:

α) σε αυτούς που βρίσκονται στις ΗΠΑ λιγότερο από 2 χρόνια, β) σε αυτούς που βρίσκονται στις ΗΠΑ από 2 έως 5 χρόνια και γ) σε αυτούς που βρίσκονται στις ΗΠΑ περισσότερο από 5 χρόνια. Τα μέλη της πρώτης κατηγορίας οφείλουν να εγκαταλείψουν άμεσα τη χώρα, αλλιώς θα αντιμετωπίσουν την απέλαση, όσοι ανήκουν στη δεύτερη κατηγορία οφείλουν και αυτοί να εγκαταλείψουν τη χώρα διατηρώντας ωστόσο το δικαίωμα επανόδου σύμφωνα με μια ακαθόριστη διαδικασία και, τέλος, όσοι ανήκουν στην τρίτη κατηγορία έχουν το δικαίωμα να παραμείνουν υπό την προϋπόθεση ότι θα πληρώσουν τους φόρους που τους αναλογούν, θα μάθουν αγγλικά και δεν θα έχουν σοβαρές παραβάσεις στο ποινικό τους μητρώο.¹⁷ Ωστόσο, κι αυτό το νομοσχέδιο περιέχει σκληρά κατασταλτικά μέτρα. Προβλέπει την ανάπτυξη πρόσθετης δύναμης 6.000 εθνοφρουρών στα σύνορα με το Μεξικό, τη χρηματοδότηση εγκαταστάσεων επιτήρησης από αέρος και την οικοδόμηση ενός φράκτη μήκους 370 μιλίων στα μεξικάνικα σύνορα. Επίσης, όπως και το 4437, καθιστά τη χρήση πλαστών εγγράφων κακούργημα, κάτι που εγκληματοποιεί εκατομμύρια μετανάστες που χρησιμοποιούν πλαστές κάρτες κοινωνικής ασφάλισης για να προσληφθούν. Τέλος, προβλέπει την έναρξη προγραμμάτων «φιλοξενούμενων εργατών», οι οποίοι θα είναι ιδιαίτερα αδύναμοι απέναντι στην εργοδοσία, καθώς η ανανέωση της βίζας τους θα εξαρτάται από τη συνέχιση της εργασίας τους.

Πάντως, η αναγγελθείσα διαδικασία ευθυγράμμισης των δύο νομοσχεδίων έχει παγώσει, καθώς το κίνημα έχει δημιουργήσει έντονη επιφυλακτικότητα στους κυβερνώντες και, με τη λήξη των εργασιών του προηγούμενου Κογκρέσου στις 16 Δεκέμβρη του 2006, η τελική θέσπιση του νόμου αναβλήθηκε για το 2007.

16 Είναι ξεκάθαρο ότι η χρήση της αμερικάνικης σημαίας δηλώνει την επιθυμία των μεταναστών να ενσωματωθούν στο «αμερικάνικο έθνος». Αυτό μπορεί βραχυπρόθεσμα να τους προσφέρει περισσότερα εργασιακά δικαιώματα και καλύτερες συνθήκες εργασίας, σε τελική ανάλυση όμως αναπαράγει τους διαχωρισμούς σε ντόπιους-ξένους, «νόμιμους» και «παράνομους», υπονομεύοντας την ισχύ της εργατικής τάξης.

17 Γενιέται βέβαια το εύλογο ερώτημα του πως θα διαπιστωθεί σε ποια κατηγορία ανήκει ένας «παράνομος» μετανάστης.

Το ζήτημα της μετανάστευσης στις ΗΠΑ: Μια ταξική ανάλυση¹⁸

Το ζήτημα της μετανάστευσης βρίσκει τόσο τους εργάτες όσο και τους καπιταλιστές στις ΗΠΑ εσωτερικά διαιρεμένους. Με άλλα λόγια, δεν υπάρχει ξεκάθαρη ταξική θέση ως προς αυτό το ζήτημα. Παρόλο που η AFL-CIO υποστηρίζει το αίτημα της αμνηστίας για τους «παράνομους μετανάστες», πολλοί λευκοί, μαύροι και λατίνοι «νόμιμοι» εργάτες είναι ενάντιοι, γιατί θεωρούν τους «παράνομους» ως απειλή για τους μισθούς τους και τις εργασιακές τους συνθήκες. Από την άλλη μεριά, πολλοί καπιταλιστές που συνήθως υποστηρίζουν τους ρεπουμπλικάνους είναι ενάντιοι σε δρακόντειους νόμους όπως ο 4437. Δεν είναι τυχαίο ότι από το 1965 και μετά πολλοί καπιταλιστές υποστήριξαν την ιδέα της επίσημα οργανωμένης μετανάστευσης, με αποτέλεσμα τη χαλάρωση των αυστηρών περιορισμών που είχαν τεθεί τη δεκαετία του '20. Η υποστήριξη μιας τέτοιας ιδέας από την πλευρά των καπιταλιστών οφειλόταν στο γεγονός ότι οι μαύροι εργάτες κέρδισαν εργατικά δικαιώματα στα πλαίσια του κινήματος για τα πολιτικά δικαιώματα.

Οι καπιταλιστές δε θέλουν οποιονδήποτε μετανάστη, σε οποιονδήποτε χρόνο και τόπο. Το σημαντικότερο ζήτημα γι' αυτούς είναι η ελευθερία πρόσληψης και απόλυσης των μεταναστών κατά βούληση, η δυνατότητα εκδίωξής τους όταν πια δεν είναι χρήσιμοι. Με άλλα λόγια, το ζήτημα είναι η «ευελιξία» της εργατικής δύναμης των μεταναστών. Το πρόβλημα είναι ότι οι νόμιμοι μετανάστες αποκτούν σταδιακά τα εργασιακά δικαιώματα των ντόπιων και αυτό μειώνει την ατομική και συλλογική «ευελιξία» τους. Για αυτό το λόγο, οι «παράνομοι» μετανάστες έγιναν ιδιαίτερα επιθυμητοί, καθώς δεν καλύπτονται από τους νόμους που προστατεύουν την εργατική δύναμη και έχουν το μάξιμουμ της ευελιξίας, υπό την έννοια ότι τα αφεντικά τους μπορούν να τους απολύουν ή και να μην τους πληρώνουν χωρίς να υφίστανται κυρώσεις. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να υπάρχει μεγάλη ζήτηση «παράνομων» μεταναστών σε κλάδους όπου η εκμηχάνιση είναι πολύ ακριβή. Οι «παράνομοι» μετανάστες έφτασαν, λοιπόν, να αποτελούν το 5% του συνολικού εργατικού δυναμικού των ΗΠΑ.

Ωστόσο, η «ευελιξία» της εργασίας μπορεί να μετατραπεί σε «αυτονομία των εργατών», όταν χρησιμοποιούν το παράνομο status τους για να κινούνται κατά βούληση, να καθορίζουν τις συνθήκες ζωής τους και να σχηματίζουν κοινότητες κι απ' τις δυό πλευρές των συνόρων για να διευκολύνουν τις κινήσεις τους. Υπάρχει, λοιπόν, η δυνατότητα να **μετατραπεί η «δίχως δικαιώματα» κατάσταση των μεταναστών σε ισχύ** του κομματιού αυτού της εργατικής τάξης. Επομένως το κεφάλαιο οφείλει να διασφαλίσει τον έλεγχο και την πειθαρχηση των μεταναστών αναφορικά με τον εργασιακό τους βίο, καθώς και τον **έλεγχο των μεταναστευτικών ροών**, απαραίτητο όρο για την εφαρμογή σωστών δόσεων μόνιμης εγκατάστασης και κυκλικού μοντέλου μετανάστευσης. Ο Caffentzis ισχυρίζεται ότι υπάρχουν ενδείξεις ενός μετασχηματισμού ανάλογου με την εμφάνιση του «νομαδικού (hobo) εργάτη» στα τέλη του 19ου – αρχές του 20ου αιώνα που οδήγησε στη μαχόμενη κινητικότητα της IWW, όταν η «ευελιξία» της εργασίας χρησιμοποιήθηκε ως μέσο αλληλεγγύης και αγώνα.¹⁹ Όπως και τότε, έτσι και σήμερα το ζήτημα για τους καπιταλιστές είναι να συνδυαστεί η καταστροφή της «αυτονομίας» κινήσεων των

¹⁸ Η ανάλυση που ακολουθεί βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στο προαναφερόμενο κείμενο του Caffentzis (βλ. σημ. 15) και ταυτόχρονα αποτελεί μια ανάπτυξη των όσων έχουμε γράψει για τη μετανάστευση σε προηγούμενα τεύχη και στην μπροσούρα *Σκοτώνουν τα άλογα στη δουλειά κι όταν γεράσουν τα θάβουν ιδίως εξόδοις* (Ομάδα ενάντια στον εκβιασμό της μισθωτής εργασίας, 2002). Αξίζει επίσης να διαβαστεί παράλληλα με την ανάλυση του ζητήματος της μετανάστευσης στη Γαλλία που παρουσιάζουμε σε άλλες σελίδες του παρόντος τεύχους.

¹⁹ Όταν γίνονταν πχ μια απεργία σε μια μικρή πόλη, τα νέα διαδίδονταν γρήγορα μέσω του σιδηροδρομικού δικτύου, με αποτέλεσμα να καταφθάνουν επί τόπου εκατοντάδες hobos για να αντιμετωπίσουν την τοπική αστυνομία.

παράνομων μεταναστών με την παράλληλη διατήρηση της «ευελιξίας» της εργασίας τους. Η διαφορά μεταξύ των νομοσχεδίων 4437 και 2611 εκφράζει τη διάσταση απόψεων μεταξύ των φραξιών του κεφαλαίου για τη «σωστή» αναλογία καταστολής και παροχής κινήτρων στους μετανάστες προκειμένου να διατηρηθεί η πολυπόθητη για το κεφάλαιο ευελιξία της εργασίας. Ωστόσο, το μείγμα αυτό δεν μπορεί να προκαθοριστεί, καθώς το βασικό «συστατικό υλικό» του αντιδρά στα μέτρα που λαμβάνονται, ενώ επίσης επηρεάζεται και από τις δυνάμεις της παγκόσμιας κίνησης του κεφαλαίου.

Το νομοσχέδιο 4437 δεν επιδιώκει την αποσύνθεση της «αυτονομίας» των μεταναστών μόνο μέσω της εγκληματοποίησής τους, αλλά και μέσω της εγκληματοποίησης των οργανώσεων που τους υποστηρίζουν. Το πρόβλημα, όμως, για το κεφάλαιο είναι ότι η αυστηρή εφαρμογή του θα «έκαιγε τα χλωρά μαζί με τα ξερά»· θα έκανε την εργασία των μεταναστών απόλυτα «δύσκαμπτη». Εάν το ζητούμενο, λοιπόν, είναι να σταματήσουν οι μετανάστες να χρησιμοποιούν την κατάστασή τους σύμφωνα με τους δικούς τους στόχους, τότε λογικά ο 4437, ο οποίος μπλέκει τις κατηγορίες του «τρομοκράτη» και του «παράνομου μετανάστη» κάνοντας το όλο σύστημα ανελαστικό, θα έπρεπε να θεωρείται προβληματικός από το σύνολο των καπιταλιστών και των πολιτικών εκπροσώπων τους. Εν τούτοις, οι υποστηρικτές του 4437, αντιλαμβανόμενοι το μέγεθος της απελπισίας των μεταναστών, πιστεύουν ότι η εφαρμογή ενός τέτοιου νόμου θα τους έκανε ακόμα πιο φοβισμένους και υπάκουους, έρμαιο των διαθέσεων των αφεντικών τους. Από την άλλη μεριά, οι υποστηρικτές του 2611, υποστηρίζουν ότι δεν πρέπει να ακολουθηθεί μια τόσο μονοδιάστατα κατασταλτική πολιτική και ότι, αντίθετα, η δικιά τους πρόταση θα καταστείλει τα στοιχεία «αυτονομίας» της μετανάστευσης χωρίς να σταματήσει την κρίσιμη ροή μεταναστών. Επιπλέον, το κεφάλαιο έχει τώρα να αντιμετωπίσει και το μεγάλο πολιτικό πρόβλημα που προκάλεσε το κίνημα των μεταναστών.

Όσον αφορά την εργατική τάξη, υπάρχουν μεγάλα κομμάτια της που δεν υποστηρίζουν το κίνημα των μεταναστών. Μια δημοσκόπηση που πραγματοποιήθηκε το Φεβρουάριο του 2006 σε δείγμα 2.000 ατόμων «έδειξε» ότι το 32% των ερωτηθέντων υποστηρίζουν τη νομιμοποίηση των παράνομων μεταναστών, 27% υποστηρίζουν τη δημιουργία προγραμμάτων προσωρινής εργασίας («φιλοξενούμενων» εργατών), ενώ 32% των ερωτηθέντων υποστηρίζουν την απέλαση του συνόλου των παράνομων μεταναστών.

Ο Caffeentzis θεωρεί ότι στο εσωτερικό της εργατικής τάξης υπάρχουν 2 βασικές τάσεις σχετικά με αυτό το θέμα:

- ▶ Η πρώτη υποστηρίζει ότι η παρουσία των μεταναστών αυξάνει την ισχύ των εργατών, καθώς κατέχουν εξέχουσα θέση στις πρόσφατες εργατικές κινητοποιήσεις και συμμετέχουν μαζικά στα συνδικάτα.
- ▶ Η δεύτερη ισχυρίζεται ότι οι παράνομοι μετανάστες ρίχνουν τους μισθούς των ντόπιων εργατών, ειδικά των μαύρων και των λατίνος που αποτελούν τα ασθενέστερα κομμάτια της εργατικής τάξης.

Η πρώτη τάση εκφράστηκε στην υποστήριξη της AFL-CIO προς το αίτημα της αμνηστίας για τους παράνομους μετανάστες το 2000. Η AFL-CIO είδε τη δύναμή της να μειώνεται δραματικά τα τελευταία 30 χρόνια: η συμμετοχή στα συνδικάτα έπεσε από το 33% των πρώτων μεταπολεμικών χρόνων σε μόλις 12% σήμερα, όπως είπαμε και παραπάνω. Ωστόσο, η τάση αυτή αρχίζει να αντιστρέφεται λόγω της

και τους υπόλοιπους.

Η λογική της «ώθησης από τα κάτω» βασίζεται σε δύο ατράνταχτα δεδομένα:

- ▶ Οι συνδικαλισμένοι εργάτες έχουν κατά 15% υψηλότερους μισθούς και παροχές.
- ▶ Η πλειοψηφία των μη-συνδικαλισμένων εργατών θα ήθελε να συνδικαλιστεί, όπως δείχνουν οι δημοσκοπήσεις.

Γιατί όμως αυτό το ρεύμα δεν εμφανίζεται στο προσκήνιο; Οι αιτίες είναι κυρίως δύο: ο φόβος απόλυσης και ο φόβος μετεγκατάστασης των επιχειρήσεων (υπό τις συνεχείς απειλές των αφεντικών). Η συνδικαλιστική γραφειοκρατία, λοιπόν, μη θέλοντας να χάσει το ρόλο της (και τους πελάτες της) αντιλαμβάνεται ότι οτιδήποτε θα μπορούσε να καταπολεμήσει τους φόβους αυτούς θα ενίσχυε τη συμμετοχή στα συνδικάτα. Με τη νομιμοποίηση ο φόβος υποχωρεί: άρα η αμνηστία θα είχε ως συνέπεια την αύξηση της συμμετοχής των μεταναστών στα συνδικάτα, πράγμα που θα μπορούσε να ωθήσει προς τα πάνω την κλίμακα των μισθών.

μων της προσφοράς και της ζήτησης. Και όντως, το γεγονός ότι οι μισθοί θα ήταν ψηλότεροι αν δεν υπήρχαν μετανάστες αποδείχτηκε σε μία τουλάχιστον επιστημονική μελέτη.²⁰ Ωστόσο, η απόδειξη αυτής της συσχέτισης δεν λέει τίποτα για το πως θα μπορούσε να εξηγηθεί.

Μια εξήγηση θα μπορούσε όντως να είναι η ισχύς του νόμου της προσφοράς και της ζήτησης. Όμως, το ίδιο φαινόμενο θα μπορούσε να ερμηνευθεί εξίσου καλά βάσει του γεγονότος ότι οι μετανάστες έχουν λιγότερα δικαιώματα και έτσι στους κλάδους που εργάζονται οι μισθοί αυξάνονται με βραδύτερους ρυθμούς. Η νομιμοποίησή τους λοιπόν θα μπορούσε να μεταβάλλει την αρνητική αυτή συσχέτιση. Μια άλλη, εξίσου καλή, εξήγηση θα μπορούσε είναι το ότι οι μετανάστες «κάνουν τις χειρότερες δουλειές», δηλαδή τις δουλειές που έχουν τις λιγότερες απολαβές, τις δουλειές όπου οι μισθοί ανεβαίνουν με βραδύτερους ρυθμούς. Η αδυναμία να δοθεί μία και μοναδική εξήγηση αποκαλύπτει απλά το γεγονός ότι ο καθορισμός του μισθού είναι ένα πολύπλοκο ζήτημα. **Οι μισθοί καθορίζονται από την ταξική πάλη**, της οποίας οι κανόνες είναι επίσης αντικείμενο του αγώνα. Αν θέλαμε να απομονώσουμε τους δύο σημαντικότερους παράγοντες, θα λέγαμε ότι οι μισθοί καθορίζονται:

θετικής στάσης των μεταναστών απέναντι στα συνδικάτα. Οι μετανάστες ήταν τα πρωτοπόρα κομμάτια στις μεγαλύτερες και πλέον επιτυχημένες κινητοποιήσεις στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του '90. Η ιδέα πίσω από την κίνηση της ηγεσίας της AFL-CIO ήταν ότι η νομιμοποίηση των παράνομων θα δημιουργήσει ένα νέο κύμα συμμετοχής στα συνδικάτα, όπως αυτό της δεκαετίας του '30 που τροφοδοτήθηκε από τους μετανάστες που συνέρρευσαν στις ΗΠΑ στις αρχές του 20ου αιώνα. Επίσης, η ενίσχυση των ασθενέστερων κομματιών της εργατικής τάξης είναι δυνατόν να κινητοποιήσει

20 George Borjas, Increasing the Supply of Labor Through Immigration: Measuring the Impact on Native-born Workers, *Center for Immigration Studies* (Μάιος 2004).

- ▶ από την **οργανωτική** και τη **δομική** (λόγω της θέσης τους στην παραγωγή) ισχύ των εργατών
- ▶ από το «κόστος αναπαραγωγής» της εργατικής δύναμης, που καθορίζεται από σύνθετους κοινωνικούς παράγοντες, οι οποίοι αποτελούν επίσης αντικείμενο σύγκρουσης και διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή και από εποχή σε εποχή.

Και, όντως, η σημασία του πρώτου παράγοντα αποδεικνύεται από το γεγονός ότι σε τομείς που είναι νευραλγικοί για την καπιταλιστική παραγωγή ή σε τομείς όπου η οργανωτική ισχύς των εργατών είναι μεγάλη, οι εργάτες –σε συγκεκριμένες ιστορικές συνθήκες– πετυχαίνουν τον καθορισμό βασικού μισθού, τον περιορισμό της χρονικής διάρκειας της εργάσιμης ημέρας και συνολικά καλύτερες εργασιακές συνθήκες (βλ. τους τομείς της αυτοκινητοβιομηχανίας ή της εκπαίδευσης επί φορντισμού).

Εξετάζοντας αυτούς τους παράγοντες καταλαβαίνουμε επίσης τους λόγους για τους οποίους οι καπιταλιστές προτιμούν τους μετανάστες: γιατί

- α) έχουν λιγότερες δυνατότητες να οργανωθούν, και
- β) το κόστος αναπαραγωγής τους καλύπτεται συχνά από τις οικογένειές τους στη χώρα από την οποία προέρχονται (ή μέσω των οικογενειακών σχέσεων που δημιουργούν στη χώρα που μεταναστεύουν).

Η θεωρία της προσφοράς και της ζήτησης στηρίζεται στο αξίωμα ότι υπάρχει μια «ελεύθερη» αγορά εργασίας στην οποία ο εργάτης και η εργάτρια πουλάνε οικειοθελώς ένα κομμάτι του εαυτού τους (την εργατική τους δύναμη). Ο νομικά ισότιμός τους καπιταλιστής απλά την αγοράζει και έτσι οδηγούμαστε σε μια «ελεύθερη» σύμβαση εργασίας. Απ' αυτόν τον όμορφο, ηθικό και αγγελικά πλασμένο κόσμο της αστικής ιδεολογίας έχει εξαφανιστεί κάθε έννοια καταναγκασμού και εκμετάλλευσης. Ο Μαρξ είχε δίκιο να θεωρεί ότι την εποχή της πραγματικής υπαγωγής της εργασίας στο κεφάλαιο η κυρίαρχη μορφή υποταγμένης εργασίας είναι η μισθωτή εργασία που ο πολίτης-προλετάριος «ελεύθερα προσφέρει» στον καπιταλιστή. Όπως όμως αποδεικνύεται από την παλαιότερη και πρόσφατη ιστορία της «παράνομης» μετανάστευσης, της ενοικίασης εργαζομένων, του *workfare*, της «αυτοαπασχόλησης», της οικιακής εργασίας κλπ, η εργασία στον καπιταλισμό μπορεί να είναι άμισθη ή/και στερημένη εργατικών και πολιτικών δικαιωμάτων. Κάθε σύστημα εκμετάλλευσης τείνει προς τη δουλεία –και ο καπιταλισμός δεν αποτελεί εξαίρεση. Οι καπιταλιστές θέλουν να διατηρούν το δικαίωμα «επιλογής» των τρόπων κινητοποίησης της εργατικής δύναμης, όπως αποδεικνύεται από τη συντήρηση ακόμη και καθαρών μορφών δουλείας στην εποχή μας. Γι' αυτό επιμένουμε τόσο πάνω στο ζήτημα του συσχετισμού δυνάμεων. Ο οποίος στην τελική καθορίζει τη δυνατότητα της εργατικής τάξης να περιορίζει αυτό το δικαίωμα «επιλογής» των καπιταλιστών.

Πράγματι, αν συγκρίνει κανείς τις διαφορές μισθών μεταξύ συνδικαλισμένων και μη εργατών, θα δει ότι το χάσμα που οφείλεται στη μετανάστευση υπερκαλύπτεται και με το παραπάνω αν οι εργάτες είναι συνδικαλισμένοι. Το συμπέρασμα είναι ότι αν οι μετανάστες δεν έχουν εργασιακά δικαιώματα θα έχουν αρνητική επίδραση και στους μισθούς των ντόπιων. Αν, αντίθετα, έχουν, δίνουν σημαντική ώθηση και στους μισθούς των υπόλοιπων.

«...Η ανάπτυξη μιας διαφορετικής ισχύος της εργατικής τάξης των ΗΠΑ εξαρτάται από τους ντόπιους εργάτες, από το αν δηλαδή θα σταθούν αλληλέγγυοι στο πιο υποτιμημένο κομμάτι της τάξης τους. Αν δεν το κάνουν, οι μετανάστες θα την πληρώσουν πρώτοι. Αλλά αυτό θα σφραγίσει και τη δικιά τους μοίρα στον ποταμό Κωκυτό της ιστορίας, τον παγωμένο ποταμό στα βάθη της Κόλασης.»²¹

21 Caffentzis, όπ.π.

ΗΠΑ: Μια υπερχρεωμένη «εθνική οικονομία» στα πρόθυρα της κατάρρευσης;

Η κρίση της «Νέας Οικονομίας» το 2000 και η ύφεση που την ακολούθησε τα επόμενα τρία χρόνια πυροδότησαν έντονες συζητήσεις στους κύκλους των αριστερών (και μη) διανοούμενων σχετικά με τη διαφαινόμενη κατάρρευση της οικονομίας των ΗΠΑ, την αντικατάσταση του δολαρίου από το ευρώ ως παγκόσμιου χρήματος και, σε τελική ανάλυση, την πτώση των ΗΠΑ από την ηγεμονική τους θέση στο παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα. Κεντρικό θέμα αυτών των συζητήσεων αποτελεί η εκτίναξη του δημόσιου και ιδιωτικού χρέους των ΗΠΑ σε δυσθεώρητα ύψη και η συνεχιζόμενη αύξηση του ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού. Στα τελευταία πέντε κεφάλαια θα δούμε γιατί η αναγγελία της κατάρρευσης της αμερικάνικης ηγεμονίας είναι μάλλον πρόωρη.

Τα «οικονομικά μεγέθη»

Στα τέλη του 2005, το συνολικό χρέος των Ηνωμένων Πολιτειών (ομοσπονδιακό, πολιτειακό, επιχειρηματικό και ιδιωτικό) ανερχόταν στα 33 τρις δολάρια, ποσό που ισοδυναμεί με το τριπλάσιο του ΑΕΠ.²² Στο ποσό αυτό δε συνυπολογίζονται οι επενδύσεις σε παράγωγα χρεόγραφα και οι υποχρεώσεις του αμερικάνικου δημοσίου προς το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και υγείας. Το κράτος καταναλώνει συνολικά το 40% του ΑΕΠ, ενώ το καθαρό εξωτερικό χρέος ανέρχεται σε 3-4 τρις δολάρια (30% του ΑΕΠ), ποσοστό που μπορεί να συγκριθεί μόνο με το χρέος χωρών του «Τρίτου Κόσμου». Το ποσό αυτό αυξάνεται ετησίως κατά 800 δις δολάρια σύμφωνα με τους τρέχοντες ρυθμούς. Ένα όλο και μεγαλύτερο μέρος του δημόσιου χρέους των ΗΠΑ πρέπει να εξοφληθεί σε ξένους επενδυτές, καθώς μόνο οι κεντρικές τράπεζες της Ιαπωνίας, της Κίνας, της Νότιας Κορέας και της Ταϊβάν κατέχουν αμερικάνικα χρεόγραφα αξίας 2 τρις δολαρίων. Ωστόσο, η κύρια πηγή του εμπορικού ελλείμματος των Ηνωμένων Πολιτειών δεν είναι το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού, αφού και όταν ακόμη αυτός ισοσκελίστηκε, επί κυβέρνησης Κλίντον, το χρέος συνέχισε την ανοδική του πορεία.

Η ασιατική κρίση του 1997 εγκαινίασε μια περίοδο εκρηκτικής ανόδου του αμερικάνικου χρέους. Ο πυρήνας της ανόδου αυτής είναι η διαρκής αύξηση του χρέους των καταναλωτών που με τη σειρά της οφείλεται στην αλματώδη αύξηση του ενυπόθηκου χρέους ιδιωτικών κατοικιών. Η αλματώδης αύξηση των τιμών των ακινήτων (που πολλοί τη θεωρούν φούσκα) σε συνδυασμό με τα χαμηλά επιτόκια ευνόησε την αναχρηματοδότηση των υποθηκών των αμερικάνων «καταναλωτών», οι οποίοι χρησιμοποιούν τη χορήγηση νέων πιστώσεων για την αποπληρωμή των δανείων τους για να συνεχίσουν να καταναλώνουν όλο και περισσότερο.²³ Το 76% του συνολικού ΑΕΠ των ΗΠΑ αφορά καταναλωτικές δαπάνες, ενώ το ποσοστό της εξυπηρέτησης των οφειλών επί του συνολικού εισοδήματος των καταναλωτών έχει αυξηθεί από 11% σε 14% τα τελευταία χρόνια.

Όπως είπαμε παραπάνω, μετά το 2000, η κυβέρνηση Μπους ακολούθησε μια τελείως διαφορετική δημοσιονομική πολιτική από την κυβέρνηση Κλίντον. Η πολιτική αυτή οδήγησε σε συσσώρευση χρεών ύψους 1.5 τρις δολαρίων από το 2001 μέχρι το 2006. Η αύξηση αυτή οφείλεται κατά κύριο λόγο στις δαπάνες για τον «πόλεμο ενάντια στην τρομοκρατία» και στη μείωση των φόρων επί των κερδών των επιχειρήσεων. Έτσι, τόσο το εμπορικό έλλειμμα όσο και το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού

22 L.Goldner, «1973 Redux? Continuity and Discontinuity in the Decline of Dollar-Centered World Accumulation», 2006. <http://home.earthlink.net/lrgoldner/>

23 Στο άρθρο «Consumer Debt loads at record», στο φύλλο της 17ης Μαρτίου 2004 της εφημερίδας *USA Today*, αναφέρεται η ενδιαφέρουσα ιστορία ενός άνεργου που απολύθηκε το 2002 λόγω της κρίσης της «Νέας Οικονομίας». Μετά την απόλυσή του, οι βασικές ανάγκες της οικογένειάς του εν λόγω άνεργου ικανοποιούνταν, μέσω της αναχρηματοδότησης της υποθήκης του σπιτιού τους.

έφτασαν στις αρχές του 2005 σε επίπεδα που κανείς δεν περίμενε.

Παρόλο που διάφοροι αναλυτές ανέμεναν την κατάρρευση του δολαρίου μέσα στο 2005, κάτι τέτοιο δε συνέβη. Αντίθετα, η αξία του δολαρίου αυξήθηκε κατά 15% ως προς το ευρώ και κατά 13% ως προς το γεν –έστω κι αν τους τελευταίους μήνες άρχισε πάλι να πέφτει. Οι κύριοι δανειστές των ΗΠΑ, οι κεντρικές τράπεζες της Ιαπωνίας, της Κίνας, της Νότιας Κορέας, της Ταϊβάν, του Χονγκ Κονγκ, της Σ. Αραβίας και των ΗΑΕ στήριξαν το δολάριο συνεχίζοντας

να τροφοδοτούν το χρέος των ΗΠΑ, ενώ το ίδιο το δολάριο παραμένει κυρίαρχο νόμισμα στη διεθνή αγορά συναλλάγματος (οι διεθνείς χρηματικές συναλλαγές πραγματοποιούνται κατά 85% σε δολάρια).

Η διαρκής στήριξη του δολαρίου και του εξωτερικού χρέους των ΗΠΑ από τους δανειστές τους, δείχνει ότι το βασικό τους κίνητρο δεν είναι η βραχυπρόθεσμη μεγιστοποίηση των κερδών τους ή απλά η διατήρηση των εξαγωγών τους στις ΗΠΑ, αλλά η στήριξη του δολαρίου ως παγκόσμιου χρήματος και της οικονομίας των ΗΠΑ ως βασικού πυλώνα του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Μπρέτον Γουντς, 1944

Το δολάριο ως παγκόσμιο χρήμα και η εποχή της «αμερικάνικης ηγεμονίας»

*Στο παγκόσμιο εμπόριο τα εμπορεύματα αναπτύσσουν την αξία τους οικουμενικά. Η αυτοδύναμη αξιακή μορφή τους παρουσιάζεται ως εκ τούτου εδώ ως **παγκόσμιο χρήμα**. Πρώτα στην παγκόσμια αγορά λειτουργεί το χρήμα πλήρως ως το εμπόρευμα, η φυσική μορφή του οποίου είναι συγχρόνως άμεσα κοινωνική μορφή πραγμάτωσης της **ανθρώπινης** εργασίας **in abstracto** [στην αφαίρεσή της]. Ο τρόπος ύπαρξης του έρχεται σε αντιστοιχία με την έννοιά του... ...Το παγκόσμιο χρήμα λειτουργεί ως **γενικό μέσο πληρωμής, γενικό μέσο αγοράς** και **απόλυτα κοινωνική υλικότητα του πλούτου γενικά (universal wealth)**. [Η έμφαση δική μας]*

Καρλ Μαρξ, *Το Κεφάλαιο I*

Τόσο η διατήρηση της ισχύος του δολαρίου και του status του ως παγκόσμιου χρήματος, όσο και η συνεχής αναχρηματοδότηση του τεράστιου εξωτερικού χρέους των ΗΠΑ από χώρες όπως η Ιαπωνία και η Κίνα, φαίνονται ακατανόητες σε όσους βλέπουν τον κόσμο υπό το πρίσμα των φετιχιστικών οικονομικών μορφών της καπιταλιστικής κοινωνικής σχέσης, σε όσους δεν μπορούν να δουν κάτω από την επιφάνεια της «κίνησης της οικονομίας» και των «νομισματικών ζητημάτων».

Όπως είχαμε γράψει και παλιότερα²⁴ –όταν η κατάρρευση του δολαρίου και η επιδείνωση της οικονομικής ύφεσης στις ΗΠΑ θεωρούνταν πιο πιθανές– τα νομισματικά ζητήματα και οι εμπορικοί-νομισματικοί πόλεμοι είναι μυστικοποιημένες μορφές εμφάνισης των προβλημάτων που ανακύπτουν μέσα στις σχέσεις παραγωγής, δηλ. μέσα στις σχέσεις καπιταλιστικής εκμετάλλευσης. Το χρήμα δεν είναι ένα απλό μέσο συναλλαγών και συσσώρευσης κέρδους ούτε ένας απλός μηχανισμός ρύθμισης της παραγωγής. Το χρήμα είναι η πιο αφηρημένη, καπιταλιστική μορφή του κοινωνικού πλούτου· είναι η

24 Βλ. *Τα Παιδιά της Γαλαρίας*, τ. 10, σελ. 37.

αντιφατική, μυστικοποιητική κοινωνική δύναμη μέσω της οποίας η κοινωνική αναπαραγωγή υποτάσσεται στην καπιταλιστική αναπαραγωγή.

Έτσι, το διεθνές νομισματικό σύστημα, αλλά και ευρύτερα το διεθνές σύστημα διακρατικών σχέσεων (που αντανakλά και μια συγκεκριμένη ιεραρχία μεταξύ των καπιταλιστικών κρατών), αποτελούν μορφές οικουμενικής πραγμάτωσης της αφηρημένης εργασίας μέσα στην παγκόσμια καπιταλιστική κοινωνία. Στα βήματα, επομένως, της ιστορικής τους εξέλιξης εγγράφονται τα αποτελέσματα της διαρκούς ταξικής σύγκρουσης και οι στρατηγικές της εκάστοτε κυρίαρχης καπιταλιστικής φράξιας, η οποία δεν έχει άλλο τρόπο ν'αντιμετωπίσει τον εναντίον της προλεταριακό αγώνα παρά μόνο μέσω της γενικευμένης επέκτασης και αναπαραγωγής του καπιταλισμού σε πλανητικό επίπεδο.

Η οικονομική και στρατιωτική πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ και η κεντρικότητα της αμερικάνικης οικονομίας αναγνωρίστηκε επίσημα το 1944 με τη συμφωνία του Bretton Woods. Η συμφωνία αυτή κατοχύρωσε το δολάριο ως παγκόσμιο χρήμα, καθόρισε τη σταθερή ισοτιμία του με το χρυσό (35 δολάρια ανά ουγγιά) και καθιέρωσε ένα σύστημα σταθερών ισοτιμιών των υπόλοιπων εθνικών νομισμάτων με αυτό. Κατά αυτόν τον τρόπο «διεθνοποιήθηκε» ο (σοσιαλδημοκρατικός) κεϋνσιανισμός, δηλ. η διαχείριση της ζήτησης μέσω του χρήματος. Με τη μετατροπή του δολαρίου σε παγκόσμιο χρήμα, η πληθωριστική επέκταση της πίστης που εφαρμοζόταν στην Αμερική και τη Δ. Ευρώπη ως μέσο καπιταλιστικής ανάπτυξης και ελέγχου της εργατικής τάξης, ενσωματώθηκε στη διεθνή ροή του χρήματος. Ωστόσο, το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου δε συνοδεύτηκε μόνο από τη θεσμοποίηση της χρηματοοικονομικής και νομισματικής πολιτικής της περιόδου της σοσιαλδημοκρατίας, της λεγόμενης «χρυσής εποχής» (για το κεφάλαιο). Η ίδρυση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και του NATO σηματοδότησε την αρχή μιας νέας περιόδου για το παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα: την περίοδο της «αμερικάνικης ηγεμονίας».

Καπιταλιστικός Ιμπεριαλισμός

Οι συνήθεις αναλύσεις της αντι-ιμπεριαλιστικής αριστεράς εστιάζουν κυρίως στις ενδοκαπιταλιστικές συγκρούσεις ως βασικό χαρακτηριστικό στοιχείο των διεθνών σχέσεων. Ωστόσο, αν δούμε τον ιμπεριαλισμό ως βασική λειτουργία κάθε καπιταλιστικού κράτους, ως το ρόλο που παίζει κάθε καπιταλιστικό κράτος στην επέκταση του νόμου της αξίας και των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων, τότε το ζήτημα εστιάζεται αλλού.²⁵

Πριν το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, τον κύριο ρόλο στην «παγκοσμιοποίηση» της καπιταλιστικής σχέσης έπαιζε η Βρετανική Αυτοκρατορία. Παρόλο που η κυριαρχία της Βρετανικής Αυτοκρατορίας βασιζόταν και αυτή στην εδαφική επέκταση και την αποικιοκρατία, ήταν, ωστόσο, η πρώτη υπερδύναμη που προσπάθησε να εξάγει την ταξική πάλη και ταυτόχρονα να αποκομίσει κέρδη μέσω της δημιουργίας αξίας από την ανάπτυξη της καπιταλιστικής παραγωγής στις αποικίες, αντί της απλής λεηλασίας ή του κέρδους μέσω της άνισης ανταλλαγής που χαρακτήριζε τις αυτοκρατορίες που προηγήθηκαν.²⁶ Έτσι, η Βρετανία προώθησε ένα νέο είδος «άτυπου» ιμπεριαλισμού μέσω της ενθάρρυνσης των επενδύσεων και της σύναψης εμπορικών συμβάσεων με χώρες εκτός Αυτοκρατορίας –ακόμα και με το να επιτρέπει σε μη-βρετανικά κεφάλαια να έχουν πρόσβαση στις αγορές που βρίσκονταν υπό τον έλεγχό της. Επομένως, η Βρετανική Αυτοκρατορία έπαιξε κεντρικότατο ρόλο στην πραγματική επέκταση των καπιταλιστικών σχέσεων σε όλο τον πλανήτη.

Εντούτοις, η διατήρηση της εδαφικοποιημένης εξουσίας της Βρετανίας στις αποικίες ερχόταν σε αντίθεση με την τάση «παγκοσμιοποίησης» της καπιταλιστικής σχέσης που η ίδια προώθησε. Η σχέση των αποικιών με το αυτοκρατορικό κέντρο παρέμεινε σχετικά «κλειστή» και ήταν δύσκολο για τη Βρετανία να κερδίσει την υποστήριξη των υπόλοιπων δυνάμεων για την προώθηση του «ελεύθερου

25 Στα επόμενα τεύχη θα ασχοληθούμε διεξοδικότερα με το ζήτημα του (καπιταλιστικού) ιμπεριαλισμού. Εδώ θα εστιάσουμε στον ιστορικό ρόλο του αμερικάνικου ιμπεριαλιστικού κράτους.

26 Για μια εξαιρετική ανάλυση του ζητήματος αυτού, βλ. Leo Panitch και Sam Gindin, «Superintending Global Capital», *New Left Review*, τ.35, Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 2005.

εμπορίου». Αντιθέτως, οι άλλες δυνάμεις –για παρόμοιους λόγους– επεδίωκαν και αυτές να επεκταθούν εδαφικά δημιουργώντας τις δικές τους αποικίες. Προσπάτευαν την παραγωγή στο εσωτερικό τους με την επιβολή δασμών και διαφοροποιούνταν από το βρετανικό φιλελεύθερο δημοκρατικό μοντέλο διακυβέρνησης, κάτι που είχε ως συνέπεια το ξέσπασμα ενδοκαπιταλιστικών συγκρούσεων. Ο (καπιταλιστικός) ιμπεριαλισμός ήταν, επομένως, το πρώτο και όχι το «τελευταίο στάδιο του καπιταλισμού», σε αντίθεση με όσα υποστήριζε ο Λένιν και οι επίγονοί του.

Η περίοδος της «ηγεμονίας» της Βρετανικής Αυτοκρατορίας τελείωσε με τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, έναν πόλεμο που δεν άφησε στο πέρασμά του τίποτε άλλο από φρίκη και εξαθλίωση. Από τα συντρίμια του παλιού κόσμου και των σχέσεών του, απ’ την εξάντληση της δυναμικής του πατριωτισμού στην Ευρώπη, φούντωσε ένα κύμα οργής που πήρε την ξεκάθαρη μορφή του ανοιχτού ταξικού πολέμου. Η περίοδος 1917-23 σηματοδεύτηκε από προλεταριακές εξεγέρσεις και επαναστάσεις σε όλη την Ευρώπη. Η βαθιά κρίση της καπιταλιστικής σχέσης εκδηλώθηκε στο επίπεδο της οικονομίας με την κρίση του ’29 και τη Μεγάλη Ύφεση που την ακολούθησε. Η απάντηση στην κρίση αυτή ήταν η αναγνώριση/ενσωμάτωση της εργατικής τάξης που ξεκίνησε στις ΗΠΑ με το New Deal. Ωστόσο, η κρίση κερδοφορίας συνεχίστηκε και επί New Deal και η καπιταλιστική αναδιάρθρωση δε μπόρεσε να ολοκληρωθεί παρά μόνο μέσω του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Το New Deal βασίστηκε σε μια κεϋνσιανή οικονομική πολιτική που προέβλεπε τη φορολόγηση του κεφαλαίου για τη χρηματοδότηση των κρατικών επενδύσεων και του κοινωνικού κράτους, προκειμένου να επιτευχθεί το ιδεώδες της ταυτόχρονης αύξησης μισθών και κερδών σε συνθήκες πλήρους απασχόλησης. Τη διαδικασία αυτή στις ΗΠΑ δυσχέραναν οι απεργίες που ενθαρρύνονταν από τη νέα κρατική πολιτική, ενώ η φορολόγηση του κεφαλαίου εμπόδιζε την αύξηση των κερδών και την επέκταση των επενδύσεων. Ο κεϋνσιανισμός βρήκε την ολοκλήρωσή του μέσω του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Οι κρατικές δαπάνες που έγιναν εξοπλισμοί και βόμβες αυξήθηκαν, ενώ το πρόβλημα της ανεργίας και της «πλήρους απασχόλησης» λύθηκε με τη στρατολόγηση και τα εκατομμύρια των νεκρών. Η πειθάρχηση στο εργοστάσιο βοηθήθηκε από τον πατριωτισμό των συνδικάτων. Επιπλέον, σε ιδεολογικό επίπεδο κυριάρχησε η δημοκρατική, αντιφασιστική ιδεολογία. **«Μόνο αφού “ο θάνατος, ο μεγαλύτερος όλων των Κεϋνσιανών, κυριάρχησε στον κόσμο για άλλη μια φορά» (Μάτικ), η καπιταλιστική επέκταση μπόρεσε να βρει νέο γόνιμο έδαφος, πάνω στην κοπριά των ανθρωπίνων πτωμάτων και των νεκρών σχέσεων».**²⁷

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, τόσο η συμφωνία του Bretton Woods όσο και η ίδρυση του ΟΗΕ και του NATO σηματοδοτούν την ανάληψη από τις ΗΠΑ του ρόλου της παγκόσμιας ηγεμονικής δύναμης. Η νέα περίοδος χαρακτηρίζεται από την επέκταση της σοσιαλδημοκρατικής ρύθμισης σε όλα τα αναπτυγμένα καπιταλιστικά κράτη, είτε με τη μορφή της κεϋνσιανής μικτής οικονομίας πάνω στο πρότυπο του New Deal, είτε με τη μορφή του σοβιετικού κρατικού καπιταλισμού. Στο πεδίο των διεθνών σχέσεων, αναδύεται μια νέα μορφή «άτυπου» ιμπεριαλισμού που βασίζεται στην τυπική νομική «ισότητα» των εθνών-κρατών στα πλαίσια του ΟΗΕ και τη σταδιακή αποαποικιοποίηση (που δε γίνεται φυσικά αναίμακτα). Η νομική αυτή μορφή αποκρύπτει τις πραγματικές ανισότητες μεταξύ των κρατών και τη νέα παγκόσμια ιεραρχία που έχει διαμορφωθεί. Ο διαχωρισμός της οικονομικής από την πολιτική-εθνική κυριαρχία βοήθησε την επέκταση των καπιταλιστικών σχέσεων σε όλο τον πλανήτη, ενώ ο ενδοκαπιταλιστικός ανταγωνισμός δεν οδηγεί πια απαραίτητα στις ενδο-ιμπεριαλιστικές συγκρούσεις της παλιάς περιόδου.

Η «ηγεμονία» των ΗΠΑ χαρακτηρίζεται από την προώθηση του «ελεύθερου εμπορίου», την άρση των εμποδίων για την καπιταλιστική συσσώρευση σε πλανητικό επίπεδο και τη δημιουργία ενός πραγματικά πλανητικού καπιταλισμού μέσω της αναδόμησης των κρατών και των διακρατικών σχέσεων. Σε αυτό το πλαίσιο, οι ΗΠΑ στήριξαν την ανάκαμψη των δυνητικών ανταγωνιστών τους μέσω δανείων με χαμηλά επιτόκια, τεχνολογικής βοήθειας και της δημιουργίας ενός πολυμερούς θεσμικού πλαισίου (ΟΗΕ, NATO, ΔΝΤ, Παγκόσμια Τράπεζα). Ο ιμπεριαλισμός δεν εκφράζεται πια μέσω των ενδοκαπιταλιστικών συγκρούσεων για τον έλεγχο της «περιφέρειας». Αντιθέτως, η επέκταση του καπιταλιστικού κέντρου

27 Ομάδα ενάντια στον εκβιασμό της μισθωτής εργασίας, «Σκοτώνουν τα άλογα στη δουλειά κι όταν γεράσουν τα θάβουν ιδίοις εξόδοις», σελ. 21.

προς την περιφέρεια παίρνει χαρακτηριστικά «καπιταλιστικοποίησης»–καταστροφής των προκαπιταλιστικών σχέσεων (δηλ. συνεχιζόμενη πρωταρχική συσσώρευση) εκφράζοντας τη βαθύτερη ουσία του καπιταλισμού. Επιπλέον, η βιωσιμότητα του σχεδίου αυτού δεν εξαρτάται απλά από την πορεία της «οικονομίας», αλλά κι από τη νομιμοποίηση του πολιτικού μοντέλου της «δυτικής δημοκρατίας» και της ιδεολογίας που του αντιστοιχεί. Σε αυτό οφείλεται άλλωστε και όλη η φιλολογία περί επεμβάσεων για «τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη δημοκρατία και την ελευθερία». Οι ΗΠΑ γίνονται η ηγέτιδα δύναμη του «ελεύθερου κόσμου».

Όσα κράτη ανήκουν στον «ελεύθερο κόσμο» έχουν αναγνωρίσει ότι μόνο οι ΗΠΑ έχουν τη δυνατότητα να παίξουν αυτό τον κεντρικό ρόλο στην επέκταση, την προστασία και την αναπαραγωγή του παγκόσμιου καπιταλισμού, κι έτσι είναι αναγκασμένα να τις βοηθούν στην άσκηση του ρόλου τους χωρίς να επηρεάζονται, στο μέτρο που κάτι τέτοιο είναι εφικτό, από τις ταξικές συγκρούσεις που διαδραματίζονται στην αμερικάνικη ενδοχώρα.

Αν ήθελε κανείς να περιγράψει τα βασικά χαρακτηριστικά της αμερικάνικης ηγεμονίας θα μπορούσε να τα συνοψίσει στα εξής:

- ▶ Η αμερικάνικη «αυτοκρατορία» είναι προσανατολισμένη στην επέκταση σε βάθος και σε πλάτος της καπιταλιστικής σχέσης σε πλανητικό επίπεδο. Η διαδικασία αυτή πραγματοποιείται μέσω ενός θεσμικού πλαισίου στο οποίο συμμετέχουν όλα τα έθνη-κράτη υπό καθεστώς «τυπικής ισότητας» και δε συνδέεται με τη δημιουργία ενός «παγκόσμιου κράτους».
- ▶ Οι ΗΠΑ δεν εξυπηρετούν τα στενά συμφέροντά τους αλλά έχουν αναλάβει την ευθύνη για τη δημιουργία και τη διαχείριση ενός «παγκόσμιου καπιταλισμού».
- ▶ Η νέα μορφή ηγεμονικής εξουσίας αναγκάζει τις καπιταλιστικές ελιτ των άλλων κρατών να ταυτίζουν την αναπαραγωγή των συνθηκών της παγκόσμιας καπιταλιστικής συσσώρευσης (και επομένως τις στρατηγικές επιλογές των ΗΠΑ) με τη δική τους επιβίωση και αναπαραγωγή.
- ▶ Η ευθυγράμμιση των υπόλοιπων κρατών με το αμερικάνικο πρόταγμα δεν έγινε μόνο μέσω της επίκλησης της «κομμουνιστικής απειλής» αλλά και μέσω του σχεδίου Μάρσαλ και της οικονομικής βοήθειας προς τα κράτη της δυτικής Ευρώπης που είχαν καταστραφεί από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Η νέα παγκόσμια καπιταλιστική ρύθμιση ήρθε σε κρίση στις αρχές της δεκαετίας του '70 λόγω της εμφάνισης ενός νέου απειλητικού προλεταριακού κινήματος μέσα στην δεκαετία του '60. Η δεύτερη προλεταριακή επίθεση ανάγκασε την κυρίαρχη αμερικάνικη καπιταλιστική φράξια να αναζητήσει μια νέα στρατηγική αντιμετώπισης. Η στρατηγική αυτή ονομάστηκε «νεοφιλελευθερισμός» και τα κύρια χαρακτηριστικά της ήταν (και συνεχίζουν να είναι) η μείωση των κοινωνικών δαπανών, η ένταση του ελέγχου των κοινωνικών λειτουργιών του κράτους που όλο και περισσότερο μετατρέπεται σε **ποινικό** και η όξυνση των διαιρέσεων εντός του προλεταριάτου. Η κρίση εκδηλώθηκε στο επίπεδο του νομισματικού συστήματος με την κατάρρευση της συμφωνίας του Bretton Woods.

Η στροφή προς το Νεοφιλελευθερισμό

Η περίοδος της σοσιαλδημοκρατικής ρύθμισης και του κεϋνσιανισμού ονομάστηκε «Χρυσή Εποχή», καθώς πρόκειται για την περίοδο με τους υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης στην ιστορία του καπιταλισμού. Στα επιτεύγματα αυτού του μοντέλου καπιταλιστικής κυριαρχίας συγκαταλλέγονται η θεαματική αύξηση της παραγωγικότητας, η αποτελεσματικότερη εκμετάλλευση της εργασίας μέσω των φορντιστικών παραγωγικών μεθόδων, η γενίκευση του μοντέλου της «μαζικής παραγωγής-μαζικής κατανάλωσης», η διάλυση των εργατικών κοινοτήτων, η διαίρεση της τάξης σε κλάδους μέσω του κλαδικού συνδικαλισμού και η ανάπτυξη του κοινωνικού κράτους και της κοινωνίας των πολιτών.

Ωστόσο, αυτό το μοντέλο κυριαρχίας, βασισμένο στην «ανταλλαγή» της αλλοτρίωσης και της ανίας με την κατανάλωση, προσέκρουσε στους προλεταριακούς αγώνες που ξέσπασαν από τα μέσα της δεκαετίας του '60 μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '70. Από τη μία πλευρά, μέσα στα εργοστάσια και τα γραφεία εκφράστηκε ποικιλόμορφα η έμπρακτη κριτική της εργασίας με σαμποτάζ, κοπάνες και άγριες απεργίες. Τα συνδικάτα προσπάθησαν να διαχειριστούν τη δυσανεξία στρέφοντάς τη σε αυξήσεις

μισθών. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα η απόσπαση υπεραξίας να γίνεται όλο και πιο δαπανηρή για το κεφάλαιο. Από την άλλη πλευρά, παρόλο που η ανάπτυξη του κοινωνικού κράτους είχε σαν αποτέλεσμα τη διάλυση των εργατικών κοινοτήτων και τη διείσδυση της καπιταλιστικής σχέσης στο σύνολο της καθημερινής ζωής, στο έδαφος της αλλοτριωμένης κοινωνικότητας του «κοινωνικού εργοστασίου» γεννήθηκαν κινήματα γύρω από την εκπαίδευση, τη στέγαση, την υγεία, τις μεταφορές, γεννήθηκαν οι αγώνες των άμισθων νοικοκυρών και των μειονοτήτων για μεγαλύτερες κοινωνικές παροχές και λιγότερο έλεγχο. Η συνάντηση των αγώνων στο χώρο της παραγωγής –οι οποίοι προκάλεσαν κρίση παραγωγικότητας– μ'αυτούς στο χώρο της διανομής και της κατανομής ρόλων αποδείχτηκε εκρηκτική και οδήγησε το κεφάλαιο στη Δύση σε βαθιά κρίση. Η κρίση αυτή, όπως προαναφέραμε, εκφράστηκε με μια μυστικοποιημένη μορφή ως νομισματική-οικονομική κρίση με την κατάρρευση της συμφωνίας του Bretton Woods.

Η απάντηση του κεφαλαίου στην κρίση ήταν η φυγή του από την ανεπαρκώς αξιοποιούμενη βιομηχανική βάση του και η μετατροπή του σε χρήμα που αναζητά πιο προσοδοφόρους τρόπους αξιοποίησης. Τα «προβληματικά» εργοστάσια έκλεισαν και οι απείθαρχοι εργάτες απολύθηκαν. Ένα μέρος του κεφαλαίου που μετατράπηκε σε χρήμα επανεπενδύθηκε στην παραγωγή σε χώρες φθηνής και άφθονης «προσφοράς» εργασίας, αρχικά στη Ν. Κορέα, την Ταϊβάν και άλλες χώρες της ΝΑ Ασίας που ονομάστηκαν «ασιατικές τίγρεις» και πιο πρόσφατα στην Ινδία και την Κίνα. Όμως, ο κύριος όγκος του κεφαλαίου διατηρείται στη μορφή του χρήματος. Το κεφάλαιο που εξακολουθεί να παραμένει στην παραγωγή προσπαθεί να υπερβεί τις δυσκολίες άντλησης και πραγματοποίησης υπεραξίας μέσω του εκτεταμένου δανεισμού και τα έθνη-κράτη προσπαθούν να επιλύσουν τις συνεχιζόμενες κοινωνικές συγκρούσεις στο εσωτερικό τους αυξάνοντας το δημόσιο χρέος τους.

Αρχικά, ο μηχανισμός με τον οποίο συντελέστηκε αυτή η μετατροπή ήταν η αύξηση των τιμών του πετρελαίου με την «πετρελαϊκή κρίση» του 1973 που προώθησε την αναδιάρθρωση της βιομηχανικής βάσης και οδήγησε στη συσσώρευση των λεγόμενων «πετροδολαρίων» από τις πολυεθνικές πετρελαϊκές εταιρείες και τα πετρελαιοπαραγωγικά κράτη. Τα «πετροδολάρια» χρησιμοποιήθηκαν κυρίως ως δανειστικό κεφάλαιο για την αναδιοργάνωση της παραγωγής και την αντιμετώπιση των κοινωνικών συγκρούσεων στις «αναπτυσσόμενες χώρες».

Κατά αυτόν τον τρόπο, η ροή του κεφαλαίου που την κεϋνσιανή περίοδο ήταν σχετικά ρυθμισμένη, μετατράπηκε σ' ένα ορμητικό χείμαρρο που παρέσυρε τους θεσμούς και τις βεβαιότητες της μεταπολεμικής εποχής. Ο αυξανόμενος ανταγωνισμός μεταξύ των κρατών για την προσέλκυση ή διατήρηση ενός μεριδίου του παγκόσμιου κεφαλαίου δίνει την ευκαιρία σε όλα τα έθνη-κράτη να δημιουργήσουν εκείνες τις ευνοϊκές συνθήκες αναπαραγωγής της υποταγμένης εργασίας στο έδαφός τους που θα τα κάνει ελκυστικά στους επενδυτές. Καθώς αυξάνονται οι βραχυπρόθεσμες επενδύσεις, τα κράτη πιέζονται να δημιουργήσουν στο έδαφός τους τις συνθήκες εκείνες που θα μειώσουν το επιχειρηματικό ρίσκο τόσο του υπερεθνικού παραγωγικού κεφαλαίου όσο και του «ζεστού χρήματος». Οι κατεστημένοι δεσμοί μεταξύ συγκεκριμένων καπιταλιστών ή κοινωνικών ομάδων και κράτους αρχίζουν ν'αντιμετωπίζονται ως εμπόδιο στη ροή του χρήματος και περιέρχονται σε κρίση. Τα μοντέλα κορπορατιστικής ενσωμάτωσης της εργατικής τάξης μπαίνουν σε σκληρή δοκιμασία: η προσέλκυση του παγκόσμιου χρηματικού κεφαλαίου απαιτεί αναδιάρθρωση των εργασιακών σχέσεων, «ευελιξία» και πειθαρχία που δεν μπορούσε να εγγυηθεί η παλιά συνδικαλιστική μορφή ελέγχου. Τομείς της οικονομίας, όπως η υγεία και η εκπαίδευση, από τους οποίους ήταν πριν αποκλεισμένη η ιδιωτική καπιταλιστική «πρωτοβουλία» ανοίγουν διάπλατα στο χρηματικό κεφάλαιο που αναζητά νέες επικερδείς διεξόδους.

Τα πρώτα εθνικά προγράμματα λιτότητας που επέβαλλε η αντιμετώπιση της διεθνούς κρίσης συσσώρευσης είχαν ως αποτέλεσμα το ξέσπασμα κοινωνικών αγώνων από την Καραϊβική και το Μεξικό ως την Αγγλία, την Ιταλία και τον Περσικό Κόλπο. Η αδυναμία επιβολής της λιτότητας σε συνδυασμό με τη μείωση των τιμών του πετρελαίου και την άνοδο των επιτοκίων στις ΗΠΑ μετά το 1980 οδήγησαν τις αναπτυσσόμενες χώρες στο χείλος της χρεοκοπίας. Είχαν δανειστεί με φτηνά επιτόκια, έπρεπε να εξοφλήσουν με ψηλά και η αδυναμία τους να πειθαρχήσουν τις εργατικές απαιτήσεις και ν' ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους έκανε τις δυτικές τράπεζες διστακτικές στη χορήγηση νέων δανείων. Τον Αύγουστο του 1982, το Μεξικό ήταν η πρώτη χώρα που αναγκάστηκε να κηρύξει αδυναμία αποπληρωμής των χρεών της, εγκαινιάζοντας έτσι τη **διεθνή κρίση του χρέους**. Τότε έγινε ξεκάθαρο στους διεθνείς πιστωτικούς οργανισμούς ότι η Λ. Αμερική και η Αφρική δεν μπορούσαν να είναι ασφαλή μέρη διοχέτευσης δανείων· εκτός εάν το χρέος ξανασχεδιαζόταν και τα νέα δάνεια για να ξεπληρωθούν τα παλιά συνοδεύονταν από πραγματικά σκληρά προγράμματα λιτότητας, δηλ. υποτίμηση τοπικών νομισμάτων, δραστικές περικοπές στις δημόσιες δαπάνες, πάγωμα μισθών, ιδιωτικοποιήσεις, κατάργηση των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων. Αυτό ήταν άλλωστε κάτι που επιθυμούσαν και οι εκσυγχρονιστικές φράξιες των εθνικών κεφαλαίων που ήθελαν να απαλλαγούν από τη σοσιαλδημοκρατική ρύθμιση. Έτσι μπήκαν σ' εφαρμογή, σε πάνω από 100 χώρες από το 1983 ως τη δεκαετία του '90, τα διαβοήτα Προγράμματα Δομικής Προσαρμογής. Ο νεοφιλελευθερισμός διεθνοποιήθηκε και αυτή η βίαιη μέθοδος αποσύνθεσης του πλανητικού προλεταριάτου ωραιοποιήθηκε από την αστική προπαγάνδα με τη συνεχή χρήση της ανώδυνης λέξης **παγκοσμιοποίηση**.

Παράλληλα, η ροή του χρήματος στράφηκε πάλι προς το βορρά διαλύοντας τις μονεταριστικές πολιτικές σφικτού οικονομικού ελέγχου που είχαν επιβληθεί στις ΗΠΑ από τα μέσα της δεκαετίας του '70. Η αυξανόμενη εισροή ξένων κεφαλαίων στη χώρα προώθησε μια μαζική επέκταση της καταναλωτικής πίστης και των πολεμικών επενδύσεων. Τη δεκαετία του '80, οι ΗΠΑ ανέλαβαν το ρόλο του εισαγωγέα εμπορευμάτων και κεφαλαίων αντικαθιστώντας τα υπό ανάπτυξη κράτη. Έτσι, ξεκίνησε μια νέα φάση της πολιτικής του χρέους τόσο σε διεθνές επίπεδο όσο και στο εσωτερικό των εθνών-κρατών. Η αύξηση του χρέους σήμανε την αύξηση των διακρίσεων εντός του προλεταριάτου –διακρίσεων ανάμεσα σ' αυτούς που θεωρούνται «άξιοι» να τους δοθούν δάνεια και πιστωτικές κάρτες και σ' αυτούς που θεωρούνται «ανάξιοι» για κάτι τέτοιο. Αυτή η νέα ιεραρχία πλούτου και φτώχειας, η νέα διάκριση «καταναλωτών» και «αποκλεισμένων» εκδηλώνεται με αποκρουστικό τρόπο τόσο στο επίπεδο των διεθνών-διακρατικών σχέσεων όσο και στο εσωτερικό των «εθνικών»/«πολυπολιτισμικών» κοινωνιών. *Μ' αυτή την έννοια η ικανότητα των ΗΠΑ να προσελκύουν τεράστιες χρηματικές εισροές δεν αντικατοπτρίζει τη αδυναμία τους, αλλά την εύθραυστη ισχύ της στρατηγικής τους.* Ή, με άλλα λόγια, αν θεωρήσουμε ότι η κυριαρχία του χρήματος είναι έκφραση μιας αδυναμίας, τότε δεν πρόκειται ειδικά για την αδυναμία του αμερικάνικου κράτους, αλλά για την αδυναμία του κεφαλαίου εν γένει να καταστήσει το πεδίο της παραγωγής επαρκώς αποδοτικό μέσω της εφαρμογής ενός νέου παραγωγικού/κοινωνικού υποδείγματος.

Η κρίση της σοσιαλδημοκρατικής ρύθμισης τη δεκαετία του '70 δεν επέφερε την αμφισβήτηση της ηγεμονίας των ΗΠΑ. Ο νεοφιλελευθερισμός είναι μια στρατηγική για το ξεπέρασμα της κρίσης, στη διαμόρφωση της οποίας η συμβολή του αμερικάνικου κράτους υπήρξε μεγάλη. Υιοθετήθηκε από το σύνολο των αναπτυσσόμενων καπιταλιστικών κρατών γιατί θεωρήθηκε ως η ιδανική απάντηση στον κοινό «εσωτερικό εχθρό». Η νεοφιλελεύθερη «στροφή» είχε ως αποτέλεσμα την αναδιάρθρωση και το «άνοιγμα» όλων των κρατών και όλων των οικονομιών, συμπεριλαμβανομένου του ανατολικού μπλοκ (κάτι που οδήγησε τελικά και στην κατάρρευση των κρατικοκαπιταλιστικών καθεστώτων). Μέσα στα πλαίσια του μεταπολεμικού «άτυπου» ιμπεριαλισμού, όπου βασικό ρόλο στην εφαρμογή της νεοφιλελεύθερης στρατηγικής έπαιξε η Διεθνής του Κεφαλαίου –υπερεθνικοί οργανισμοί όπως το ΔΝΤ, η Παγκόσμια Τράπεζα και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου– οι ΗΠΑ ήταν και είναι απλώς ο διευθύνων σύμβουλος. Όπως είδαμε, ο νεοφιλελευθερισμός δεν είναι κατά κύριο λόγο μια οικονομική στρατηγική, αλλά, αντιθέτως, μια *πολιτική στρατηγική αντιμετώπισης της ταξικής πάλης* (παρόλο που οι μηχανισμοί εφαρμογής του είναι οικονομικοί ή/και στρατιωτικοί).

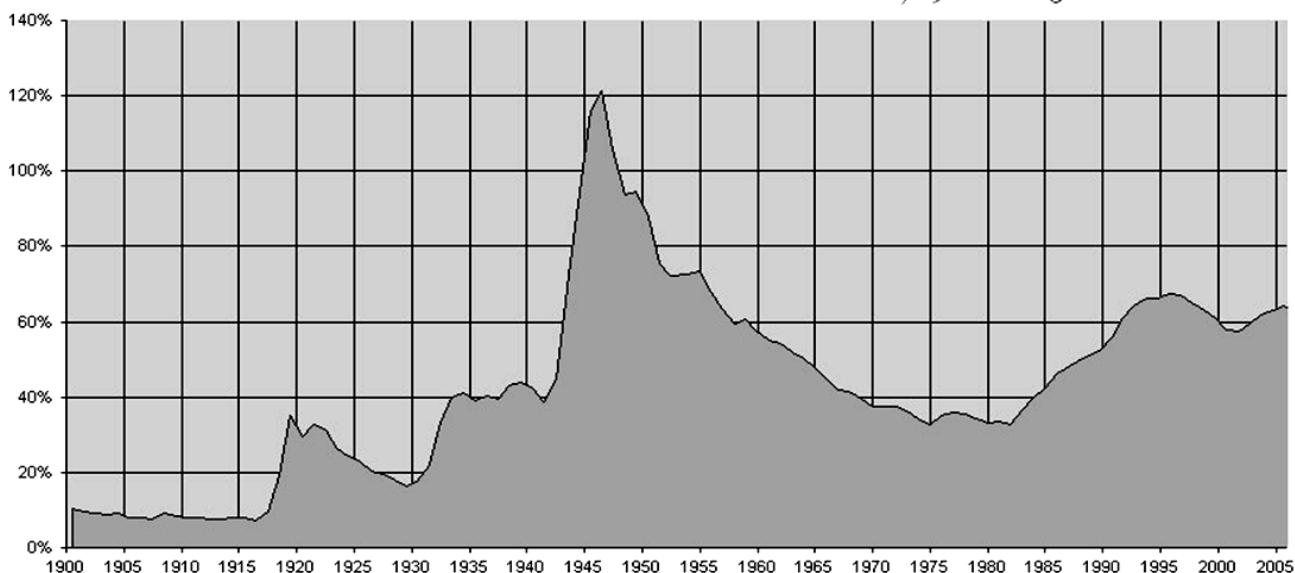
ΗΠΑ: Μια «αυτοκρατορία» σε παρακμή;

Από τη δεκαετία του '70 και μετά, αφού το σοσιαλδημοκρατικό μοντέλο κυριαρχίας περιήλθε σε κρίση, πολλοί αναλυτές έχουν προβλέψει την κατάρρευση της αμερικάνικης «ηγεμονίας». Όσοι κάνουν αυτή την πρόβλεψη συνήθως χρησιμοποιούν δύο βασικά επιχειρήματα. Το πρώτο αφορά το «κλείσιμο της ψαλίδας» μεταξύ των μεγεθών της οικονομίας των ΗΠΑ και άλλων αναπτυγμένων καπιταλιστικών δυνάμεων. Έτσι, τη δεκαετία του '70 ως πιθανός αντικαταστάτης των ΗΠΑ στο ρόλο του ηγεμόνα φάνταζε η Γερμανία, τη δεκαετία του '80 η Ιαπωνία και πιο πρόσφατα η Κίνα. Τον τελευταίο καιρό είναι διαδεδομένη η άποψη ότι σε λίγα χρόνια η οικονομία της Κίνας θα ξεπεράσει σε μέγεθος την οικονομία των ΗΠΑ, λόγω των ραγδαίων ρυθμών ανάπτυξής της (10%). Ωστόσο, παρόμοιες προβλέψεις που είχαν γίνει τη δεκαετία του '80 για την Ιαπωνία διαψεύστηκαν οικτρά, καθώς, από τις αρχές της δεκαετίας του '90 μέχρι και σήμερα, η οικονομία της αντιμετωπίζει σοβαρό πρόβλημα αποπληθωρισμού.

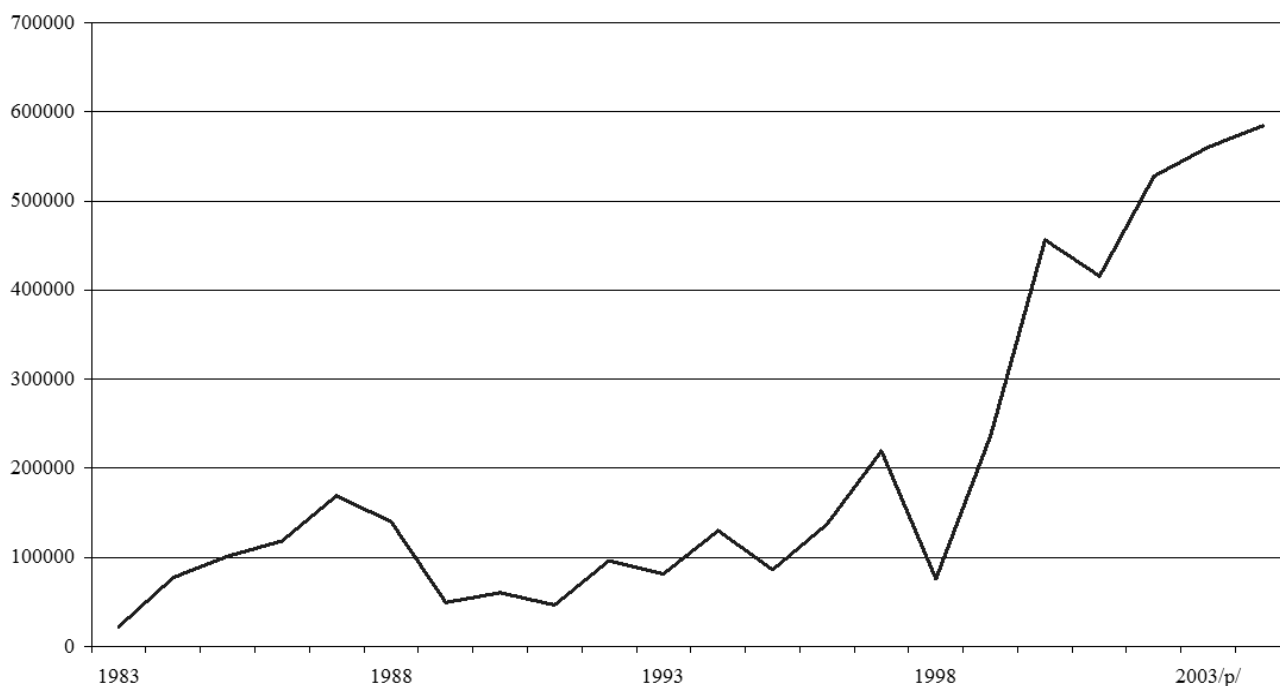
Το δεύτερο επιχειρήμα εστιάζει στην ιδεολογική απονομιμοποίηση των χειρισμών και της πολιτικής των κυβερνήσεων των Ηνωμένων Πολιτειών, τόσο στις τάξεις του «κινήματος» (δηλ. του κινήματος ενάντια στην παγκοσμιοποίηση) –πράγμα αναμενόμενο– όσο και στις τάξεις των «ελίτ» (πχ στην περίπτωση της αποτυχημένης πολεμικής εκστρατείας στο Ιράκ). Πράγματι, τα τελευταία χρόνια υπάρχουν κομμάτια της αστικής τάξης τόσο στο εσωτερικό των ΗΠΑ όσο και στην Ευρώπη που εκφράζουν επιφυλάξεις σχετικά με την ακολουθούμενη τακτική. Εντούτοις, οι επιφυλάξεις αυτές αφορούν τον τρόπο και τους όρους υλοποίησης της νεοφιλελεύθερης στρατηγικής και όχι κάποια ριζική διαφωνία ή την αμφισβήτηση της αμερικάνικης πρωτοκαθεδρίας. Με άλλα λόγια, οι ΗΠΑ συνεχίζουν να προσφέρουν και σήμερα το μοναδικό καθολικό μοντέλο αντιμετώπισης της ταξικής πάλης-αναπαραγωγής της καπιταλιστικής κυριαρχίας σε παγκόσμιο επίπεδο. *Η κατάρρευση της αμερικάνικης «ηγεμονίας» θα επέλθει μόνο όταν βρεθεί μια νέα συνολική στρατηγική για την αναπαραγωγή της παγκόσμιας καπιταλιστικής σχέσης.*

Επομένως, η εκτόξευση του εξωτερικού χρέους των ΗΠΑ πρέπει να ιδωθεί μέσα σε αυτό το πλαίσιο. Αφενός, οι ΗΠΑ καταναλώνουν το μεγαλύτερο κομμάτι του παγκόσμιου προϊόντος λειτουργώντας ως «α-τιμομηχανή» της παγκόσμιας οικονομίας. Αφετέρου, η εισαγωγή φθηνών προϊόντων από χώρες φθηνής εργατικής δύναμης, όπως η Κίνα, συμβάλλει στη μείωση του κόστους αναπαραγωγής της αμερικάνικης εργατικής τάξης και, συνακόλουθα, στην ανάσχεση της ταξικής πάλης στο εσωτερικό τους. Η ανάσχεση της ταξικής πάλης γίνεται επίσης και με τον εξής τρόπο: απορροφώντας οι ΗΠΑ το 80% περίπου των συνολικών καθαρών εκροών κεφαλαίου από τις άλλες χώρες, κάθε τετραμελής οικογένεια μέσα στη χώρα επιδοτείται με το ποσό των 16.000 δολαρίων το χρόνο (κατά μέσο όρο). Αυτή η τεράστια εισροή ξένου

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΧΡΕΟΣ ΤΩΝ ΗΠΑ ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΑΕΠ, 1900-2005

ΚΑΘΑΡΕΣ ΕΙΣΡΟΕΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ, 1983-2004

κεφαλαίου επιτρέπει τη μείωση των επιτοκίων, η οποία με τη σειρά της ευνοεί την αναχρηματοδότηση των οικογενειακών χρεών και τη διατήρηση του καταναλωτικού status του πιο καλοπληρωμένου κομματιού των πολιτών-προλετάρων.

Επιπλέον, η χρηματοδότηση του δημόσιου χρέους των ΗΠΑ κυρίως από την Ιαπωνία και την Κίνα επέτρεψε στην αμερικάνικη κυβέρνηση να υλοποιήσει το Bush Deal που αναφέραμε παραπάνω, όπως επίσης και τις φοροαπαλλαγές στα κέρδη των επιχειρήσεων και τα μεγάλα εισοδήματα βάσει του νόμου Jobs and Growth Tax Relief Reconciliation Act του 2003. Κατ'αυτό τον τρόπο, αντιστράφηκε η κρίση κερδοφορίας και η οικονομική ύφεση που ξέσπασε το 2000-1 στις ΗΠΑ ενώ, ταυτόχρονα, επιτεύχθηκε η αναθέρμανση της παγκόσμιας οικονομίας.²⁸

Εν κατακλείδι, ο μόνος παράγοντας που θα μπορούσε πραγματικά να κλονίσει την παγκόσμια νεοφιλελεύθερη στρατηγική των ΗΠΑ και των συμμάχων τους είναι η εμφάνιση ενός νέου, ισχυρού προλεταριακού κινήματος μέσα στις πιο αναπτυγμένες καπιταλιστικά χώρες, συμπεριλαμβανόμενης της Κίνας. Σε αυτή και μόνο την περίπτωση είναι πιθανό το ενδεχόμενο της κατάρρευσης της «αμερικάνικης ηγεμονίας», καθώς οι καπιταλιστές θα αναγκαστούν είτε να ακολουθήσουν πολιτικές «προστατευτισμού» προκειμένου να αντιμετωπίσουν την ταξική πάλη στο εσωτερικό των χωρών τους είτε να εξάγουν την εσωτερική τους κρίση κάνοντας πόλεμο.

Μάριους-Γκαράνης-Λασεναίρ
Ιούλιος '05/Δεκέμβρης '06

²⁸ Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφέρουμε ότι κύριος χρηματοδότης των αμερικάνικων φοροαπαλλαγών ήταν η Ιαπωνία. Η Κεντρική Τράπεζα της Ιαπωνίας είχε επιδώξει επανειλημμένα μέσα στη δεκαετία του '90 να αναθερμάνει την ιαπωνική οικονομία μέσω της αύξησης της προσφοράς χρήματος (δηλ. τη μείωση των επιτοκίων). Όλες οι προηγούμενες προσπάθειές της είχαν αποτύχει και το μοναδικό τους αποτέλεσμα ήταν η εκτίναξη του εξωτερικού χρέους σε ύψη πιο δυσθεώρητα από αυτά στα οποία βρίσκεται το χρέος των ΗΠΑ. Τελικά, φαίνεται ότι ο πολυπόθητος στόχος επιτεύχθηκε με έμμεσο τρόπο: η χρηματοδότηση των φοροαπαλλαγών βοήθησε την αύξηση της «αμερικάνικης κατανάλωσης», πράγμα που τελικά οδήγησε στο να φανούν τα πρώτα σημάδια ανάκαμψης της ιαπωνικής οικονομίας. Είναι, λοιπόν, προφανές ότι η αναχρηματοδότηση του αμερικάνικου χρέους δεν αποτελεί χειρονομία «υποταγής» στον «αυτοκράτορα» αλλά ζωτική ανάγκη των ίδιων των «υποτελών».

Bretton Woods II

Παρόλο που το 1971 καταργήθηκε η συμφωνία του Bretton Woods, το δολάριο διατήρησε το status του ως παγκόσμιο χρήμα. Ορισμένοι αναλυτές, όπως ο R. Taggart Murphy, αναφέρονται σ'αυτή τη νέα παγκόσμια χρηματοοικονομική τάξη ως "Bretton Woods II".²⁹ Αυτό σημαίνει, μεταξύ άλλων, ότι οι ΗΠΑ μπορούν να χρηματοδοτούν τα ελλείμματά τους χωρίς ουσιαστικό κόστος: η Κεντρική Τράπεζα των ΗΠΑ (Federal Reserve) «κόβει» δολάρια που ανταλλάσσονται με αγαθά ή υπηρεσίες που παράγονται έξω από τις ΗΠΑ. Στη συνέχεια, τα χρήματα αυτά ξαναμπαίνουν στην αγορά των ΗΠΑ, αφού οι κάτοχοί τους τα χρησιμοποιούν για να αγοράσουν αμερικάνικα κρατικά χρεόγραφα. Όσο τα χρεόγραφα συνεχίζουν να αποτιμώνται σε δολάρια παραμένουν εντός του αμερικάνικου τραπεζικού συστήματος και χρησιμεύουν για τη διατήρηση και την επέκταση της πίστης στο εσωτερικό της χώρας. Όπως είπαμε, αυτό δίνει την ευχέρεια στο αμερικάνικο κράτος να χειρίζεται καλύτερα τις απαιτήσεις της εργατικής τάξης στο εσωτερικό, μέσω της επέκτασης της καταναλωτικής πίστης.

Η Ιαπωνία ήταν το 1977 το πρώτο κράτος που βγήκε από την κρίση. Από την εποχή εκείνη και μετά έχει παίξει κυρίαρχο ρόλο στην υποστήριξη του δολαρίου και τη χρηματοδότηση του χρέους των ΗΠΑ: παρείχε στήριξη στη λεγόμενη «επανάσταση του Ρήγκαν» (μεγάλες μειώσεις φόρων χωρίς αντίστοιχη μείωση των δημόσιων δαπανών), κάλυψε ένα μεγάλο μέρος του κόστους του πρώτου πολέμου του Κόλπου, στήριξε το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα τις πρώτες εβδομάδες μετά τη Μαύρη Δευτέρα (χρηματιστηριακή κρίση του 1987), βοήθησε στην κρίση του μεξικάνικου πέσο το 1995 και συνέχισε να αγοράζει αμερικάνικα χρεόγραφα κατά τη διάρκεια της κρίσης των «Ασιατικών Τίγρων» το 1997, αμέσως μετά την 11η Σεπτέμβρη και καθόλη τη διάρκεια των πολέμων στο Αφγανιστάν και το Ιράκ.

Τα τελευταία χρόνια, αντίστοιχο ρόλο έχει παίξει και η Κίνα. Είναι, μάλιστα, πιθανό οι κρατικές επενδύσεις της Κίνας σε αμερικάνικα ομόλογα να έχουν πλέον ξεπεράσει τις αντίστοιχες της Ιαπωνίας. Ωστόσο, αν στις κρατικές επενδύσεις προστεθούν και οι ιδιωτικές (επιχειρήσεων, τραπεζών, κλπ) είναι βέβαιο ότι η Ιαπωνία διατηρεί τον κύριο ρόλο, που κατέχει εδώ και 25 χρόνια, στη στήριξη της παγκόσμιας ισχύος του δολαρίου. Ένας επιφανειακός λόγος που θα μπορούσε να επικαλεστεί κάποιος είναι το γεγονός ότι έχει πλέον ανοιχτεί υπερβολικά ώστε ένα ενδεχόμενο δολαριακό κραχ θα την παρέσυρε κι αυτή στην άβυσσο. Από την άλλη μεριά, διάφοροι αναλυτές έχουν αποδόσει τον παρατεταμένο αποπληθωρισμό της Ιαπωνίας ακριβώς στο γεγονός ότι διατηρεί ένα τεράστιο απόθεμα ανενεργών, ως προς τη δική της ανάπτυξη, αμερικάνικων χρεογράφων. Στην πραγματικότητα, η καπιταλιστική ελίτ της Ιαπωνίας δεν έχει να προτείνει μια διαφορετική στρατηγική για τον παγκόσμιο καπιταλισμό και, επομένως, ταυτίζει το μέλλον της με τη διατήρηση της υπάρχουσας κατάστασης.

Έτσι, παρόλο που φαινόταν μέσα στη δεκαετία του '80 ότι η Ιαπωνία θα έπαιρνε τη θέση των ΗΠΑ από άποψη οικονομικής ισχύος, με το γεν να προβάλλει ως το νέο υποψήφιο παγκόσμιο χρήμα, κάτι τέτοιο δε συνέβη.

Από την άλλη μεριά, το κινέζικο κράτος επενδύει το εμπορικό του πλεόνασμα σε αμερικάνικα χρεόγραφα καθώς είναι υποχρεωμένο να δημιουργεί 10.000.000 νέες θέσεις εργασίας ετησίως προκειμένου να αντιμετωπίσει την ταξική πάλη και τη δυνητικά επικίνδυνη κατάσταση της μαζικής ανεργίας (η εφεδρική στρατιά ανέργων ανέρχεται σε 150.000.000 ανθρώπους!) Καθώς η κύρια αγορά στην οποία διοχετεύει τα προϊόντα της είναι η αμερικάνικη, η Κίνα είναι υποχρεωμένη να συνεχίσει να τροφοδοτεί την «ατμομηχανή» με δολάρια. Μια διαφοροποίηση της Κίνας από την Ιαπωνία είναι ότι η Κίνα επιδιώκει τη δημιουργία διμερών σχέσεων με χώρες της Αφρικής και της Λ. Αμερικής και εκτός από αμερικάνικα χρεόγραφα επενδύει και ένα ποσοστό του πλεονάσματος της για την αγορά ορυχείων, επιχειρήσεων και πετρελαιοπηγών. Εντούτοις, ακριβώς όπως και στην περίπτωση της Ιαπωνίας, η Κίνα δεν έχει αυτή τη στιγμή τη δυνατότητα να χαράξει μια νέα παγκόσμια στρατηγική για το κεφάλαιο σε πολιτικό, στρατιωτικό, οικονομικό και ιδεολογικό επίπεδο.

29 R. Taggart Murphy, «East Asia's Dollars», *New Left Review*, τ.40, Ιούλιος-Αύγουστος 2006.

NATA

TAPOYME

CONVA

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

Το Νοέμβριο του 2005 ο Νάνι Μπαλεστρίνι επισκέφτηκε την Αθήνα, προσκεκλημένος των εκδόσεων Βιβλιοπέλαγος, για να παρουσιάσει την ελληνική έκδοση του μυθιστορήματος *Οι Αόρατοι*, και του κοινωνικού κέντρου Φάμπρικα Υφανέτ στη Θεσσαλονίκη για να παρουσιάσει το βιβλίο του και να συζητήσει για το ιταλικό ανταγωνιστικό κίνημα σήμερα. Στη διάρκεια της τετραήμερης διαμονής του στην Αθήνα, μίλησε επίσης σε μια εκδήλωση αλληλεγγύης στους πολιτικούς κρατούμενους στην Ελλάδα, μεταφέροντας τη δική του εμπειρία από το κύμα καταστολής που σάρωσε το κίνημα της Αυτονομίας στα τέλη της δεκαετίας του '70 και το οποίο έπληξε και τον ίδιο προσωπικά, ενώ παραχώρησε συνεντεύξεις σε κάμποσες εφημερίδες και περιοδικά.

Τα *Παιδιά της Γαλαρίας*, διαθέτοντας εκ των προτέρων άριστη πληροφόρηση για το ταξίδι του και τις κινήσεις του στην Ελλάδα, αποφάσισαν να του πάρουν τη συνέντευξη που ακολουθεί. Αυτό δεν έγινε επειδή αντιμετωπίζουμε τον Μπαλεστρίνι ως «γκουρού»· άλλωστε και ο ίδιος έχει επανειλημμένως αποποιηθεί την ιδιότητα του θεωρητικού ή του πολιτικού, περιοριζόμενος στον πολύ πιο ταπεινό ρόλο ενός συγγραφέα που παρακολουθεί προσεχτικά τα όσα διαδραματίζονται γύρω του. Το δικό μας ενδιαφέρον για το έργο του έγκειται στο γεγονός ότι παρουσιάζονται μέσα από τα μυθιστορήματά του οι κεντρικές προλεταριακές φιγούρες της νεότερης ιταλικής ιστορίας, τόσο μέσα στον πλούτο της υποκειμενικότητάς τους όσο και στη σχέση τους με την εργατική τάξη συνολικά· τόσο στη φάση της «εφόδου τους στον ουρανό» όσο και τη στιγμή της ήττας τους. Έτσι, στο *Τα θέλουμε όλα*, παρακολουθούμε τη συλλογική ιστορία του εξεγερμένου νεαρού εργάτη μάζα· στους *Αόρατους* αυτήν του στρατευμένου της Αυτονομίας και στο *I Furiosi* την αναζήτηση μιας ανάλογης κοινότητας στα πέταλα των ποδοσφαιρικών γηπέδων μετά την ήττα του κινήματος της δεκαετίας του '70. Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει και ο τρόπος συλλογής του υλικού του. Ιδιαίτερα τα μυθιστορήματα που αναφέραμε παραπάνω βασίστηκαν σε μαγνητοφωνημένες συνομιλίες με άτομα, τις ιστορίες των οποίων θεωρούσε αντιπροσωπευτικές της προλεταριακής κοινότητας που κάθε φορά ήθελε να παρουσιάσει. Αυτή η μέθοδος, η οποία παρείχε στον Μπαλεστρίνι την «πρώτη ύλη» που εν συνεχεία επεξεργαζόταν γλωσσικά, παρουσιάζει ομοιότητες με την εργατική έρευνα που ανέπτυξε το περιοδικό *Quaderni Rossi*, την δουλειά του οποίου Μπαλεστρίνι γνώριζε και παρακολουθούσε, όπως και με τον τρόπο καταγραφής της προλεταριακής εμπειρίας από τον Ντανίλο Μοντάντι. Η προηγούμενη ενασχόλησή μας με την εργατική έρευνα μέσα από την έκδοση της μπροσουράς *Τηλεφωνικά κέντρα, εργατική έρευνα, κομμουνισμός* (Κόκκινο Νήμα, 2003) και ο εξαιρετικά ενδιαφέρον τρόπος με τον οποίο μπόρεσε να μεταφέρει ο Μπαλεστρίνι την προλεταριακή εμπειρία

στη λογοτεχνία, μας παρακίνησαν να πραγματοποιήσουμε τη συνέντευξη που ακολουθεί, την οποία πήραμε στις 22 και 24 Νοεμβρίου 2005 στο ξενοδοχείο που έμενε στην Πλάκα.

Ο Νάνι Μπαλεστρίνι γεννήθηκε στο Μιλάνο το 1935. Θα στραφεί στη λογοτεχνία χάρη στην επιρροή που άσκησε πάνω του ο κριτικός της λογοτεχνίας και συγγραφέας Luciano Anceschi. Θα κάνει την πρώτη του εμφάνιση στα ιταλικά γράμματα στις αρχές της δεκαετίας του '50. Το 1956 θα συμμετάσχει στη συντακτική ομάδα του λογοτεχνικού περιοδικού *Il Verrì* που ίδρυσε ο Luciano Anceschi· περιοδικό που θα αποτελέσει το εκκολαπτήριο της Gruppo 63 [Ομάδας 63]. Τους συντάκτες και συνεργάτες του περιοδικού, μεταξύ των οποίων βρίσκονταν οι Ουμπέρτο Έκο, Alfredo Giuliani, Edoardo Sanguineti, συνένωναν η άρνηση του κυρίαρχου λογοτεχνικού ρεύματος του νεορεαλισμού και η βούληση να πετύχουν την ανανέωση της ιταλικής κουλτούρας, ξαναφέροντάς την κοντά στα σύγχρονα ευρωπαϊκά ρεύματα. Στις σελίδες του περιοδικού θα παρελάσουν οι γερμανοί συγγραφείς της Gruppe 47 [Ομάδας 47], η αμερικανική λογοτεχνία beat, το γαλλικό *nouveau roman*· παράλληλα θα παρουσιαστούν νέα μεθοδολογικά εργαλεία προσέγγισης της λογοτεχνίας, όπως ο δομισμός, η κοινωνική ανθρωπολογία και η ψυχανάλυση, ενώ θα αναδειχθούν συγγραφείς και λογοτεχνικά ρεύματα που είχαν πέσει στην αφάνεια. Το 1961 μαζί με τους Elio Pagliarani, Edoardo Sanguineti, Antonio Porta και Alfredo Giuliani θα συμμετάσχει στην ανθολογία *I Novissimi. Poesie per gli anni 60*. Ο τίτλος της ανθολογίας [σε ελληνική μετάφραση *Οι Νεότατοι*] δεν αναφερόταν μόνο στη νεαρή ηλικία των συγγραφέων, αλλά κυρίως στο νέο τρόπο με τον οποίο έβλεπαν την ποίηση και την πραγματικότητα. Το 1963 θα συμμετάσχει στην ίδρυση της Gruppo 63, μιας λογοτεχνικής ομάδας που δημιουργήθηκε έχοντας ως πρότυπο τη γερμανική Gruppe 47. Παρά την ανομοιογένεια της, τα μέλη της συναντήθηκαν στη βάση της ανάγκης ανανέωσης της γλώσσας και των μορφών της λογοτεχνίας. Το 1969 βρίσκεται κοντά στις εργατικές κινητοποιήσεις της ΦΙΑΤ και εκεί θα γνωρίσει τον Αλφόνσο Νατέλα, ένα νεαρό εργάτη από το Νότο που μετανάστευσε στο Τορίνο για να βρει δουλειά. Στη μαρτυρία του Αλφόνσο θα βασιστεί το δεύτερο μυθιστόρημα του, το *Τα θέλουμε όλα*, το οποίο αφηγείται την ιστορία ενός νέου από το Νότο που βρίσκει εργασία στη ΦΙΑΤ και εκεί αναμειγνύεται στους ταξικούς αγώνες που συντάραξαν την Ιταλία τη διετία '68-'69. Το μυθιστόρημά του αυτό προκαλεί έντονες συζητήσεις, ενώ η ακροαριστερή οργάνωση *Potere Operaio* διοργάνωσε παρουσιάσεις του σε πολλές πόλεις της Ιταλίας. Μετά τη διάλυση της *Potere Operaio*, ο Μπαλεστρίνι δε συμμετείχε σε κάποια άλλη οργάνωση, περιοριζόμενος στην εκδοτική δραστηριότητα, ιδρύοντας τον εκδοτικό οίκο *Ar&a* και επιμελούμενος την εφημερίδα *Rosso*· εφημερίδα που εξέφραζε μια τάση του κινήματος της Αυτονομίας. Το 1979 βρίσκεται αναμειγμένος στην έρευνα της «7 Απρίλη» που στρεφόταν ενάντια σε στελέχη και μέλη της Αυτονομίας και αναγκάζεται να καταφύγει στη Γαλλία, όπου παρέμεινε για πέντε χρόνια. Στη διάρκεια της παραμονής του εκεί γνώρισε τον Σέρτζιο Μπιάνκι, ένα νεαρό αυτόνομο που μόλις είχε αποφυλακιστεί. Η ιστορία του Σέρτζιο θα γοητεύσει τον Μπαλεστρίνι και θα τη χρησιμοποιήσει για τη συγγραφή του μυθιστορήματος *Οι Αόρατοι*, ένα μυθιστόρημα αφιερωμένο στο κίνημα της Αυτονομίας. Μετά τους *Αόρατους* θα δημοσιεύσει το μυθιστόρημα *Ο Εκδότης*, ένα βιβλίο για τον εκδότη Giangiacomo Feltrinelli· θα ακολουθήσει το *I Furiosi*, ένα βιβλίο για το φαινόμενο των οπαδών του ποδοσφαίρου, βασισμένο στις αφηγήσεις οπαδών της Milan, τους οποίους είχε γνωρίσει στο κοινωνικό κέντρο Cox 18 του Μιλάνου. Το 1995 δημοσιεύει το μυθιστόρημα *Una mattina ci siam' svegliati...* με θέμα τη μεγάλη διαδήλωση που πραγματοποιήθηκε στο Μιλάνο στις 24 Απριλίου 1994 ενάντια στην πρώτη κυβέρνηση Μπερλουσκόνι, με αφορμή την επέτειο της απελευθέρωσης της Ιταλίας στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Το 2004 δημοσιεύει το *Sandokan*, το οποίο έχει ως θέμα τη δράση της Μαφίας σε ένα χωριό της νότιας Ιταλίας, βασισμένο σε όσα βίωσε ένας νεαρός από εκείνη την περιοχή.

Στα ελληνικά έχουν μεταφραστεί τα μυθιστορήματα *Τα Θέλουμε όλα*, εκδ. Στοχαστής, Αθήνα, 1979· *Ο Εκδότης*, εκδ. Γνώση, Αθήνα, 1991· *Οι Αόρατοι*, εκδ. Βιβλιοπέλαγος, Αθήνα, 2005· το δέκατο κεφάλαιο των *Αόρατων* δημοσιεύτηκε στο τεύχος 8 του περιοδικού *AutonoMedia* (Καλοκαίρι 1997), ενώ τμήμα του κεφαλαίου 34 είχε δημοσιεύσει η δημοσιογραφική ομάδα του Ιού στην *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* (28.3.1993). Από τις εκδόσεις *Ελευθεριακή Κουλτούρα* έχουν δημοσιευτεί αποσπάσματα από το κεφάλαιο 8 του βιβλίου *Η Χρυσή Ορδή*, στη συγγραφή της οποίας συμμετείχε ο Μπαλεστρίνι.

Όλες οι υποσημειώσεις της συνέντευξης είναι δικές μας.

Εντουάρ ντε Μοντρέ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ

NANI ΜΠΑΛΕΣΤΡΙΝΙ

ΤΠΤΓ: Άρχισες να γράφεις τη δεκαετία του '50, μια περίοδο μεγάλων αλλαγών στην ιταλική κοινωνία. Το ρεύμα στο οποίο ανήκες άσκησε κριτική στην παραδοσιακή στράτευση ορισμένων αριστερών συγγραφέων. Ποιό ήταν το περιεχόμενο αυτής της κριτικής;

N: Κοίτα, υπάρχουν δύο οπτικές γωνίες. Η μία είναι εκείνη της γενιάς μου. Αν και εγώ είμαι κάπως νεότερος από τους υπόλοιπους της Gruppo 63, η οποία, όπως θα γνωρίζεις, δεν ήταν μια κλειστή ομάδα, αντιπροσώπευε το τμήμα εκείνης της γενιάς που έκανε πρωτοποριακή, πειραματική λογοτεχνία, αλλά δεν ήταν μια κλειστή ομάδα όπως ήταν ο Φουτουρισμός ή ο Σουρεαλισμός. Η Gruppo 63 έκανε 5 συναντήσεις σε πέντε χρόνια και αυτό ήταν όλο. Εμείς διαφοροποιηθήκαμε σε σχέση με την προηγούμενη γενιά, μια διαφοροποίηση που κατέληξε σε ρήξη, επειδή εκείνα ακριβώς τα χρόνια, στα τέλη της δεκαετίας του '50, αυτή η χώρα άλλαξε ριζικά, η Ιταλία έγινε κάτι τελείως διαφορετικό από εκείνο που ήταν στο παρελθόν. Στο παρελθόν ήταν μια αγροτική χώρα· ξαφνικά, μέσα σε λίγα χρόνια, μετατράπηκε σε μια βιομηχανική χώρα. Ενώ στις άλλες χώρες του Βορρά αυτή η διαδικασία ήταν μακροχρόνια, η Ιταλία μέσα σε λίγα χρόνια μετασχηματίστηκε ριζικά, εκβιομηχανίστηκε, ο αγροτικός πληθυσμός της μειώθηκε και οι αγρότες μετανάστευσαν από το Νότο προς το Βορρά για να εργαστούν στα εργοστάσια. Πραγματοποιήθηκε αυτή η μεγάλη ανάμειξη του πληθυσμού της Ιταλίας, οι πόλεις μεγάλωσαν επειδή τα εργοστάσια βρίσκονταν κοντά στις πόλεις και άλλαξε η ιταλική γλώσσα, επειδή στην Ιταλία πρώτα μιλούσαν διαλέκτους. Υπήρχε η γλώσσα της Τοσκάνης που τότε ονομαζόταν επίσημη γλώσσα –που μιλούσαν τα μορφωμένα άτομα– η οποία αναμίχθηκε με τις διαλέκτους και προπάντων διαδόθηκε με την τηλεόραση, η οποία γεννήθηκε την δεκαετία του '50. Με την τηλεόραση, τη σχολιοποίηση, την υποχρεωτική εκπαίδευση γεννήθηκε η ιταλική γλώσσα. Η γλώσσα που μιλάμε σήμερα είναι διαφορετική από τη γραπτή γλώσσα εκείνης της εποχής.

Σύμφωνα με την άλλη οπτική γωνία, οι συγγραφείς που προηγήθηκαν από εμάς έγραφαν σε μια γλώσσα, η οποία δεν ήταν πια η γλώσσα στην οποία μιλούσαν και προπάντων σκέφτονταν οι άνθρωποι· επιπλέον είχαν ζήσει σε ένα διαφορετικό κόσμο. Οι συγγραφείς πριν από εμάς είχαν μπροστά τους την ύπαιθρο, τη γεωργία· δεν είχαν μπροστά τους τα εργοστάσια, τους εργάτες, με ό,τι συνεπάγεται η αλλαγή του τρόπου ζωής στην πόλη, όλα αυτά. Για αυτόν το λόγο αισθανόμασταν ότι εκείνοι ανήκαν στον προηγούμενο αιώνα, ότι δεν είχαμε τίποτα το κοινό με αυτούς. Μεταξύ άλλων δεν είχαμε τίποτα το κοινό με αυτό που ήταν η πολιτική τους στράτευση. Ενώ παρουσίαζε ενδιαφέρον αυτό που συνέβη στον ιταλικό κινηματογράφο του νεορεαλισμού, επειδή εκεί γινόταν μια άμεση καταγραφή όσων συνέβαιναν στην πραγματικότητα, κινηματογραφούνταν τα τεκταινόμενα, και γι' αυτόν το λόγο υπήρξε αυτό το οπτικό αποτέλεσμα, η γραφή ήταν μια γραφή παρωχημένη, στην οποία υπήρχαν περιεχόμενα τα οποία ήταν απλά περιεχόμενα, τα οποία δεν γίνονταν γλώσσα, δεν γίνονταν γραφή. Επιπλέον ήταν «παραγεμισμένα» με ιδεολογία, δηλαδή ο συγγραφέας έγραφε εκείνο που υποτίθεται ότι σκεφτόταν ο εργάτης ή ο αγρότης, αλλά στην πραγματικότητα το σκεφτόταν ο ίδιος, το επινοούσε ο ίδιος, δεν είχε μια άμεση σχέση με την πραγματικότητα. Επινοούσαν αυτές τις μυθολογίες... Ύστερα υπήρχαν αυτά τα βιβλία για τους παρτιζάνους... Τα μοναδικά καλά βιβλία για τους παρτιζάνους, για τον πόλεμο, τα έγραψε

ο Fenoglio,¹ επειδή είχε συμμετάσχει στην Αντίσταση, είχε ζήσει τον πόλεμο. Γι' αυτόν το λόγο αυτά τα έργα μάς φαίνονταν, στην καλύτερη περίπτωση, προπαγάνδα του ΙΚΚ και γι' αυτό το λόγο στο επίπεδο της γραφής που ήταν αυτό το οποίο ενδιέφερε εμάς, δε μας έλεγαν τίποτα.

ΤΠΤΓ: Με ποιες προοπτικές και ποιους στόχους δημιουργήθηκε η Gruppo 63;

N: Κοίτα... βάσει όσων σου είπα προηγουμένως, εμείς νιώθαμε ότι θα μπορούσε να είναι χρήσιμο αυτή η δουλειά που ο κάθε συγγραφέας της γενιάς μου έκανε από μόνος του, δηλαδή να γράφει κατά τρόπο που να αντιστοιχεί στην εποχή του, στις ιδέες αυτής της περιόδου μετασχηματισμού, να γίνει συλλογικά. Τι σημαίνει αυτό; Για κάθε συγγραφέα εν γένει είναι χρήσιμο να δίνει ό,τι γράφει σε φίλους για να το διαβάζουν. Εκείνη τη στιγμή που υπήρχε αυτή η μεγάλη επιτάχυνση, το γεγονός ότι υπέβαλε τη δουλειά του σε μια συλλογική κρίση, ακολουθώντας το παράδειγμα της Gruppe 47² στη Γερμανία, όλα αυτά υπήρξαν σαν ένα μεγάλο εργαστήριο πειραματισμών που είναι βέβαιο ότι βοήθησε, δε θα πω να δημιουργηθεί μια νέα λογοτεχνία, αλλά ένας νέος τρόπος γραφής, ένας νέος τρόπος να γράφεται ποίηση, πρόζα, ο οποίος, επαναλαμβάνω, να αντιστοιχεί με την εποχή του. Κι από αυτή την προσπάθεια αναδύθηκαν συγγραφείς που δεν ακολουθούν μια ενιαία γραμμή –υπάρχουν τεράστιες διαφορές μεταξύ του Manganelli³ και του Arbasino⁴ ή μεταξύ του Sanguineti⁵ και του Malerba⁶– κι αυτό κατά τη γνώμη μου παρουσιάζει ενδιαφέρον, επειδή δεν ήταν μια σχολή, αλλά η έκφραση μιας γενιάς που θέλησε να αναμετρηθεί με την εποχή της και τη γλώσσα της εποχής της.

ΤΠΤΓ: Μέσα στην Gruppo 63 υπήρχε ένα κοινός πολιτικός παρανομαστής, μια κοινή οπτική;

N: Όχι, σε καμία περίπτωση. Πρέπει να πω ότι η πλειοψηφία τους ήταν αριστεροί, όπως είναι συνήθως όλοι οι συγγραφείς, μάλλον θα έλεγα ότι ήταν όλοι. Όμως, όχι με τον ίδιο τρόπο· η ομάδα δεν είχε σχέση με την πολιτική, τουλάχιστον όχι άμεσα. Αντίθετα υπήρχε μεγάλη εχθρότητα, ακόμα και σύγκρουση θα μπορούσαμε να πούμε με την πολιτιστική πολιτική του κομμουνιστικού κόμματος εκείνη την εποχή. Αν

1 **Beppe Fenoglio** (1922-1963): Συγγραφέας. Στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, μετά τη συνθηκολόγηση της Ιταλίας (8 Σεπτεμβρίου 1943 και τη συμπαράταξή της με τους Συμμάχους, εντάχθηκε στις φιλομοναρχικές αντιφασιστικές ανταρτικές ομάδες. Τα γεγονότα του πολέμου και οι προσωπικές εμπειρίες που αποκόμισε από τη συμμετοχή του σε αυτόν βρίσκονται στο επίκεντρο της συγγραφικής του δραστηριότητας. Σημαντικότερα έργα του θεωρούνται τα μυθιστορήματα *Il partigiano Johnny* (*Ο παρτιζάνος Τζόννυ*) και *Una questione privata* (*Μια ιδιωτική υπόθεση*). Το έργο του διαφοροποιείται από την υπόλοιπη «λογοτεχνία της αντίστασης» λόγω του ρεαλισμού και του απομυθοποιητικού τόνου του. Η πραγματικότητα του πολέμου μεταφέρεται χωρίς να επιχειρείται ο εξωραϊσμός της, ενώ τα βαθύτερα κίνητρα των ηρώων και των χαρακτήρων του υπερβαίνουν τα πολιτικο-ιδεολογικά διακυβεύματα του πολέμου, παραμένοντας «εγλωσσικά» και προσωπικά.

2 **Gruppe 47:** Λογοτεχνικό κίνημα που ιδρύθηκε στη Γερμανία το 1947 με σκοπό να ανανεώσει τη γερμανική λογοτεχνία και να τη ξανασυνδέσει με την παράδοσή της μετά την τραυματική εμπειρία του ναζισμού και του πολέμου. Το μέσο για την επίτευξη του σκοπού τους ήταν η συλλογική εργασία μέσα από τη διοργάνωση ετήσιων συναντήσεων-σεμιναρίων, στη διάρκεια των οποίων οι συγγραφείς υπέβαλαν τα έργα τους στην κριτική των άλλων μελών της ομάδας και τα συζητούσαν μαζί τους. Μέλη της Gruppe 47 ήταν οι συγγραφείς Χάινριχ Μπελ, Χανς Μάγκνους Εντσεζμπέργκερ, Πήτερ Βάις και Γκύντερ Γκρας. Διαλύθηκε επίσημα το 1977.

3 **Giorgio Manganelli** (1922-1990): Συγγραφέας και δοκιμογράφος· τη δεκαετία του '60 συμμετείχε στην Gruppo 63. Κύριο χαρακτηριστικό της γραφής του είναι ο γλωσσικός και στιλιστικός της πλούτος. Σημαντικότερο έργο του την περίοδο που ήταν μέλος της Gruppo 63 ήταν το μυθιστόρημα *Hilarotragoedia* (1964).

4 **Alberto Arbasino** (1930): Συγγραφέας, δοκιμογράφος, δημοσιογράφος και μουσικός κριτικός. Κύριες θεματικές του έργου του η κλεισούρα της ιταλικής επαρχίας και το ταξίδι ως περιπλάνηση και αφορμή για κοινωνική κριτική. Τα γραπτά του διαπνέονται από μια έντονη πολεμική και σατυρική διάθεση, υιοθετώντας ένα στιλ ανάμεσα στην αφήγηση και το δοκίμιο. Σημαντικότερο έργο του είναι το μυθιστόρημα *Fratelli d'Italia* που αφηγείται το ταξίδι μιας ομάδας νεαρών διανοούμενων που διασχίζουν την Ιταλία, προσφέροντας μια εικόνα της ιταλικής κοινωνίας. Το έργο του αυτό εκδόθηκε για πρώτη φορά το 1963 και επανεκδόθηκε με τελείως νέα μορφή το 1976 και το 1993.

5 **Edoardo Sanguineti** (1930): Συγγραφέας και ιστορικός της λογοτεχνίας. Υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της Gruppo 63· συμμετείχε επίσης στα περιοδικά *Il Verri* και *Quindici*. Τα μυθιστορήματά του χαρακτηρίζονται από την αποσύνθεση των παραδοσιακών λογοτεχνικών μορφών και τη χρήση «μη λόγιας» γλώσσας. Σημαντικότερα έργα του είναι τα *Laborintus* (ποιητική συλλογή), *Capriccio italiano*, *Il giuoco del Satyricon* (μυθιστορήματα). Σημαντικό είναι και το έργο του ως κριτικού και ιστορικού της λογοτεχνίας.

6 **Luigi Malerba** (1927): Ψευδώνυμο του Luigi Bonari. Συγγραφέας μυθιστορημάτων και δοκιμογράφος. Κι αυτός υπήρξε μέλος της Gruppo 63. Στα μυθιστορήματά του, που έχουν πειραματικό χαρακτήρα, κυριαρχούν οι γκροτέσκες καταστάσεις. Ο Malerba έγραψε επίσης θεατρικά έργα, σενάρια για τον κινηματογράφο και την τηλεόραση, καθώς και δοκίμια.

και ήταν μια πολιτική πολύ ευρύτερη από το ζντανοφισμό,⁷ λόγου χάρη. Όμως, κυριαρχούσε πάντα αυτή η ιδέα του περιεχομένου. Το έργο τέχνης **έπρεπε** να έχει ένα κοινωνικό περιεχόμενο, ενώ για εμάς το περιεχόμενο έπρεπε να εκφραστεί μέσω της γλώσσας. Το περιεχόμενο για το συγγραφέα είναι η γλώσσα και πάνω σε αυτό διαμορφώνεται φυσικά και το πολιτικό περιεχόμενο, αλλά [αυτό το τελευταίο] δεν είναι κάτι που προηγείται και πάνω στο οποίο ο συγγραφέας πρέπει στη συνέχεια να προσθέσει λέξεις. Αυτοί, λοιπόν, οι συγγραφείς έδιναν έμφαση αποκλειστικά στο περιεχόμενο, κάτι που ήταν πολύ ύπουλο, επειδή πρέπει να ομολογήσω ότι ήταν εξαιρετικά ικανοί. Χάρη στην πολιτική του Τολιάτι κάποια στιγμή όλοι οι διανοούμενοι του φασισμού πέρασαν απλά στο ΙΚΚ και αποκαταστάθηκαν χωρίς κανένα πρόβλημα.⁸ Όσον αφορά την πολιτική πιο άμεσα, τη δεκαετία του '60 καθένας μας είχε τις ιδέες του, τις πεποιθήσεις του· ο καθένας ανήκε κάπου. Όμως, νομίζω ότι κανένας δεν ασχολιόταν με την πολιτική άμεσα. Τα πάντα άλλαξαν όταν ήρθε το '68.

ΤΠΤΓ: Η εμπειρία της Gruppo 63 κλείνει με το περιοδικό Quindici...

N: Είχε ήδη κλείσει από πριν. Αυτές οι συναντήσεις είχαν ήδη τελειώσει από πριν. Εν πάσει περιπτώσει δεν ήταν το ίδιο πράγμα. Ένα σημαντικό μέρος των ανθρώπων, ένα κομμάτι όσων είχαν συμμετάσχει στις συναντήσεις της Gruppo 63, εν συνεχεία έφτιαξε αυτό το περιοδικό, αλλά υπήρχαν και άλλοι που δεν είχαν συμμετάσχει σε αυτές τις συναντήσεις. Όπως και να 'χει, και αυτό το περιοδικό υπήρξε μια έκφραση αυτής της γενιάς... Ήταν ένα περιοδικό για τον πολιτισμό, κυρίως για τη λογοτεχνία· τουλάχιστον αρχικά.

ΤΠΤΓ: Πάντως ήταν ένα κάπως περίεργο λογοτεχνικό περιοδικό που δημοσίευε προκηρύξεις φοιτητών ή εργατών...

N: Ναι, αλλά αυτό θα γίνει αργότερα. Αρχικά, το περιοδικό ξεκινάει το '67, γεννιέται σαν ένα λογοτεχνικό περιοδικό, αλλά ένα λογοτεχνικό περιοδικό που δεν ασχολείται μόνο με βιβλία, μόνο με λογοτεχνικά βιβλία. Είναι ένα περιοδικό που γεννιέται με την ιδέα ότι ο συγγραφέας πρέπει να διηγείται και ό,τι συμβαίνει, να διηγείται την εποχή του. Πράγματι, υπάρχουν άρθρα όπως του Pagliarani,⁹ ο οποίος πηγαίνει στην Κούβα και διηγείται όσα είδε στην Κούβα, υπάρχει ένα άρθρο του Facchinelli που διηγείται τον αραβο-ισραηλινό πόλεμο, από την οπτική γωνία του συγγραφέα που μιλάει για την εποχή του και όχι μόνο για στενά πολιτιστικά ή λογοτεχνικά ζητήματα. Έτσι φτάνουμε στα τέλη του '67, επειδή το «'68» στην Ιταλία ξεκινάει στο Τορίνο με την κατάληψη του Palazzo Campana.¹⁰ Αυτό το γεγονός μας φάνηκε σημαντικό, ενδιαφέρον και τότε ορισμένοι από το περιοδικό πήγαν στο Τορίνο, παρακολούθησαν τις συνελεύσεις και, νομίζω στο τεύχος 7 του περιοδικού, δημοσιεύσαμε τα κείμενα που είχαν ετοιμάσει στο Palazzo Campana, τη διακήρυξη της κατάληψης. Ήταν το μοναδικό περιοδικό που το έκανε. Ο ιταλικός τύπος δεν είχε καταλάβει τι συνέβαινε... Ήταν σαστισμένος, όχι ακόμα τρομαγμένος, αλλά αμήχανος μπροστά σε αυτό το φαινόμενο, τι σήμαινε, τι ήθελαν αυτοί οι φοιτητές που αμφισβητούν; Ήταν το φοιτητικό κίνημα, αμφισβητούσαν τη διδασκαλία: δε θέλουμε να μας διδάσκουν κατ' αυτόν τον τρόπο επειδή δε συμβαδίζει με την εποχή μας: μας διδάσκουν πράγματα που δε μας χρησιμεύουν στη ζωή, για

7 **Ζντανοφισμός:** Ο Αντρέι Ζντάνοφ από τη θέση του Γραμματέα της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΣΕ προώθησε τον πλήρη έλεγχο της λογοτεχνίας και της πολιτιστικής ζωής γενικότερα από το Κόμμα. Οι λογοτέχνες έπρεπε να μεταβληθούν σε προπαγανδιστές του «σοσιαλιστικού» τρόπου ζωής και να γράφουν τα έργα τους σε απλές, κατανοητές μορφές, αποφεύγοντας τους πειραματισμούς· οι συγγραφείς καλούνταν να γράψουν για το μέλλον που θα έφερνε ο σοσιαλισμός χρησιμοποιώντας τις λογοτεχνικές δομές του 19ου αιώνα.

8 Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, το Ιταλικό Κομμουνιστικό Κόμμα «απορρόφησε» όχι μόνο ένα σημαντικό αριθμό στελεχών του κρατικού μηχανισμού αλλά και διανοούμενων που προγενέστερα είχαν συνεργαστεί με το φασιστικό καθεστώς. Αυτή η «ανακύκλωση» στελεχών του φασιστικού καθεστώτος θεωρήθηκε «απαραίτητη» στα πλαίσια της προσπάθειας του ΙΚΚ να δημιουργήσει μια νέα «διευθυντική τάξη», ικανή να κυβερνήσει την Ιταλία σε περίπτωση εκλογικής νίκης του ΙΚΚ.

9 **Elio Pagliarani** (1927): Ποιητής. Συμμετείχε στην ποιητική συλλογή *I Novissimi* και υπήρξε μέλος της Gruppo 63. Ένα από τα σημαντικότερα έργα του την περίοδο που ήταν κοντά στην Gruppo 63 ήταν το ποίημα *La ragazza Carla*.

10 **Palazzo Campana:** Έδρα των ανθρωπιστικών σπουδών του πανεπιστημίου του Τορίνο. Αποτελέσε το κέντρο των φοιτητικών διαμαρτυριών στο Τορίνο το «'68». Το Πανεπιστήμιο του Τορίνο ήταν το πρώτο ιταλικό πανεπιστήμιο που κατέλαβαν οι φοιτητές στα τέλη του 1967, για να εκκενωθεί λίγο αργότερα από την αστυνομία, ύστερα από παρέμβαση του πρύτανη.

αυτόν το λόγο πρέπει να αλλάξει ο τρόπος διδασκαλίας. Έκαναν λοιπόν όλες αυτές τις συνελεύσεις... Ύστερα ακολούθησε το Τρέντο¹¹ και ταυτόχρονα ξεκίνησαν οι κινητοποιήσεις στη Γερμανία, στο Βερολίνο. Εν συνεχεία, αυτό το κίνημα εξαπλώνεται ταχύτατα και τους επόμενους μήνες, τους πρώτους μήνες του '68, καταλαμβάνονται, το ένα μετά το άλλο, όλα τα πανεπιστήμια της Ιταλίας. Και όλα βγάζουν διακηρύξεις. Ακολούθησαν οι πρώτες συγκρούσεις: οι συγκρούσεις στη Valle Giulia στη Ρώμη, όπου οι καταληψίες της αρχιτεκτονικής συγκρούστηκαν με την αστυνομία, ένα άλλο πρωτόγνωρο φαινόμενο. Και σε αυτήν την περίπτωση, ο επίσημος τύπος δεν μπορούσε να κατανοήσει για ποιο λόγο γίνονταν όλα αυτά. Εμείς αρχίσαμε να παρακολουθούμε αυτά τα γεγονότα, όμως, αντί να γράφουμε εμείς γι' αυτά, δημοσιεύαμε απευθείας τα πράγματα που μας έρχονταν από το πανεπιστήμιο. Ύστερα ήρθαν σε επαφή μαζί μας και κάποιοι φοιτητές που αργότερα θα γίνουν οι ηγέτες, όπως ο Σκαλτσόνε¹² και ο Πιπέρνο,¹³ οι οποίοι τότε ήταν παιδιά –ο Σκαλτσόνε ήταν 18-19 ετών– και αρχίσαμε να δημοσιεύουμε τα κείμενά τους. Περνάει αυτή η φάση και αμέσως μετά, βρισκόμαστε στο '69, γεννιούνται αυτές οι νέες μικρές ομάδες και τότε δεχτήκαμε και κάποια κείμενα αυτών των ομάδων που είναι περισσότερο πολιτικά. Αυτό το περιοδικό ήταν το μοναδικό περιοδικό στην Ιταλία που δημοσίευε αυτά τα πράγματα, αργότερα το έκαναν λίγο και τα Quaderni Piacentini,¹⁴ αλλά αργότερα, και συν τοις άλλοις είχε μια τεράστια κυκλοφορία, πουλούσε 20.000 αντίτυπα, κάτι το απίστευτο. Μόνο που εκείνη τη στιγμή εμφανίστηκε μια ρήξη στο εσωτερικό του περιοδικού. Από τη μία ήταν ορισμένοι που έδειχναν μεγάλο ενδιαφέρον για όλα όσα συνέβαιναν, κάποιοι έδειχναν μικρότερο ενδιαφέρον και κάποιους άλλους δεν τους ενδιέφεραν καθόλου. Ήταν πολύ λόγιοι, δεν ήταν ενάντιοι στο ότι γίνονταν αυτά τα πράγματα, αλλά δεν συμμετείχαν άμεσα. Μιλώ για τον Manganelli, τον Giuliani,¹⁵ τον Arbasino. Λοιπόν, υπήρξε αυτή η διάσταση απόψεων και για αυτό το λόγο κανείς δεν μπορούσε να κατανοήσει τι ήταν αυτό το περιοδικό. Η αρχική ιδέα ήταν ότι το περιοδικό θα έβγαινε από όλη την ομάδα. Όταν διαπιστώσαμε ότι δεν υπήρχε πια μια κοινή άποψη για το πώς θα είναι

11 Στο Πανεπιστήμιο του Τρέντο το κέντρο της φοιτητικής διαμαρτυρίας ήταν η νεοϊδρυθείσα τότε σχολή της Κοινωνιολογίας. Οι φοιτητές και το πιο ευαίσθητο κομμάτι της πόλης ήρθαν σε σύγκρουση με τη, στη συντριπτική της πλειοψηφία, συντηρητική και προσκολλημένη στην εξουσία της Χριστιανοδημοκρατίας τοπική κοινωνία.

12 **Ορέστε Σκαλτσόνε:** Μια από τις ηγετικές φιγούρες του φοιτητικού κινήματος του ιταλικού '68. Το 1969 θα συμμετάσχει στην ίδρυση της οργάνωσης Potere Operaio (βλ. σημ. 17). Το 1979 θα διωχθεί στα πλαίσια της έρευνας της «7ης Απριλίου»: θα φυλακιστεί, αλλά σύντομα θ' αποφυλακιστεί για λόγους υγείας. Το 1982, μετά την καταδίκη του σε εννέα χρόνια φυλάκισης για συμμετοχή σε «ένοπλη συμμορία» και για «ανατρεπτική δράση», θα καταφύγει στο Παρίσι απ' όπου θα ξεκινήσει μια εκστρατεία για τη χορήγηση αμνηστίας σε όλους τους πολιτικούς κρατούμενους της δεκαετίας του '70. Από τον Ιανουάριο του 2007 είναι ελεύθερος να επιστρέψει στην Ιταλία

13 **Φράνκο Πιπέρνο:** Πρώην μέλος του ΙΚΚ. Θα αποχωρήσει απ' αυτό μετά τις φοιτητικές κινητοποιήσεις του '68, θ' αναδειχθεί σε μια από τις ηγετικές μορφές του κινήματος και θα συμμετάσχει στην ίδρυση της οργάνωσης Potere Operaio. Στα πλαίσια της έρευνας της «7ης Απριλίου», θα καταδικαστεί με την κατηγορία του υποστηρικτή του «ένοπλου κόμματος». Ως φυγόδικος θα ζήσει στη Γαλλία και τον Καναδά. Σήμερα διδάσκει στο Πανεπιστήμιο της Καλαβρίας.

14 **Quaderni Piacentini** (Τετράδια της Πιατσέντσα): Περιοδικό με πολιτικά και πολιτιστικά θέματα. Το πρώτο τεύχος του περιοδικού κυκλοφόρησε το 1962 και αρχικά είχε κυρίως τοπικό χαρακτήρα. Σταδιακά, η γκάμα των θεμάτων που φιλοξενούσε το περιοδικό διευρύνθηκε δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή σε διεθνή ζητήματα και κυρίως στα τεκταινόμενα στην Κίνα. Το 1968 αποτέλεσε ένα από τα σημεία αναφοράς του κινήματος της εποχής. Η κυκλοφορία του τερματίστηκε οριστικά το 1985.

15 **Alfredo Giuliani** (1924): Κριτικός της λογοτεχνίας και συγγραφέας. Συμμετείχε στη συντακτική ομάδα του λογοτεχνικού περιοδικού Il Verri και επιμελήθηκε την ποιητική συλλογή *I Novissimi. Poesie per gli anni '60*, στην οποία συμμετείχαν ο ίδιος και οι Νάνι Μπαλεστρίνι, Elio Pagliarani, Antonio Porta και Edoardo Sanguineti. Δημόθυνη το περιοδικό Quindici: αποχώρησε από τη διεύθυνση του περιοδικού, διαφωνώντας με τη στροφή προς μη λογοτεχνικά θέματα.

αυτό το περιοδικό, αποφασίστηκε να διακόψουμε την έκδοσή του ύστερα από δύο χρόνια ζωής.

ΤΠΤΓ: Έτσι κλείνει και η εμπειρία της ομάδας.

Ν: Όχι, η ομάδα είχε ήδη πάψει να υφίσταται. Η ομάδα δεν είχε ποτέ ένα καταστατικό, μια διακήρυξη και ακόμα και σε αυτές τις συναντήσεις από κάποια στιγμή και ύστερα ερχόταν όποιος ήθελε, ήταν ανοιχτές. Όποιος ενδιαφερόταν να συμμετάσχει σε αυτούς τους πειραματισμούς στη γραφή, ερχόταν εκεί

και έκανε τα δικά του πράγματα. Δεν υπήρχε καν λίστα των συμμετεχόντων, αργότερα έμειναν εκείνα τα δέκα ή είκοσι ονόματα, ας πούμε, των πιο σημαντικών, που έγραψαν τα περισσότερα πράγματα. Υπήρχαν και άλλοι που συμμετείχαν και ύστερα εξαφανίστηκαν, που δεν τους ξανάδε κανείς· για αυτόν το λόγο ήταν κάτι πολύ ρευστό, μαγματικό.

ΤΠΤΓ: Μετά την εμπειρία του Quindici συμμετέχεις στην οργάνωση Εργατική Εξουσία (Potere Operaio), εάν δεν κάνω ένα άλμα στο χρόνο...

Ν: Ναι, ναι, είναι δύο πράγματα που συνέβησαν σχεδόν ταυτόχρονα, επειδή το Quindici διαρκεί μέχρι το '69 και η Potere Operaio¹⁶ ξεκινάει τότε. Μεταξύ άλλων υπάρχει και μια περίεργη σύμπτωση όσον αφορά τον τόπο επειδή τότε είχα ένα μεγάλο σπίτι στη Ρώμη, όπου βρισκόταν και η σύνταξη του Quindici και στο ίδιο μέρος κατά κάποιο τρόπο ιδρύθηκε η Potere Operaio σε μια συνάντηση που συμμετείχαν και ο Σκαλτσόνε, ο Πιπέρο, ο Daghini,¹⁷ ο Magnaghi.¹⁸

ΤΠΤΓ: Πώς βρεθήκατε όλοι μαζί;

Ν: Η αρχή ήταν η ΦΙΑΤ. Την άνοιξη, τον Μάιο και τον Ιούνιο εκείνης της χρονιάς, πραγματοποιούνται οι μεγάλες απεργίες στη ΦΙΑΤ, εκείνες που

30 Μαΐου 69

FIAT

40.000 εργάτες στον αγώνα

Δεν είναι παρά η αρχή

Επιτροπές Βάσης Εργατών-Φοιτητών

¹⁶ **Potere Operaio** (Εργατική Εξουσία): Η Potere Operaio ήταν η δεύτερη σημαντικότερη οργάνωση της νέας ιταλικής αριστεράς. Η ίδρυσή της προήλθε από την προσπάθεια του περιοδικού La Classe να ξεκινήσει μια διαδικασία οργάνωσης και ενοποίησης των Επιτροπών εργατών-φοιτητών και των Επιτροπών βάσης που είχαν δημιουργηθεί στη διάρκεια των εργατικών και φοιτητικών κινητοποιήσεων της διετίας '68-'69. Η αποτυχία αυτής της οργανωτικής απόπειρας είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία δύο οργανώσεων: της Lotta Continua και της Potere Operaio. Η εμπειρία της Potere Operaio θα διαρκέσει από το '69 μέχρι το '73, όταν στο συνέδριο της Rosalinda θα επέλθει ρήξη ανάμεσα σε όσους υποστήριζαν ότι οι ομάδες της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς είχαν ξεπεραστεί και όσους πρόσβευαν ότι ήταν αναγκαία η ενίσχυση της πολιτικο-στρατιωτικής οργανωτικής δομής της οργάνωσης. Βλ. επίσης το βιβλίο του Steve Wright, *Storming Heaven*. (Υπό έκδοση από το *Κόκκινο Νήμα*).

¹⁷ **Giairo Daghini**: Συμμετείχε στη συντακτική ομάδα των Quaderni Rossi του Τορίνο. Μετά τη διάσπαση της συντακτικής ομάδας του περιοδικού, προσχώρησε στην ομάδα που ίδρυσε το περιοδικό Classe Operaia (βλ. σημ. 20). Μαζί με τους Πρίμο Μορόνι, Σέρτζιο Μπιάνκι και το Νάνι Μπαλεστρίνι συμμετείχε στη συζήτηση που αποτέλεσε την «πρώτη ύλη» για τη συγγραφή του *Εκδόστη*, ενώ συνεργάστηκε και στη συγγραφή της *Χρυσής Ορδής*.

¹⁸ **Alberto Magnaghi**: Συμμετείχε στη συντακτική ομάδα των περιοδικών Quaderni Rossi και Classe Operaia. Δραστηριοποιήθηκε στο κίνημα μέσα στα πανεπιστήμια και τη διετία '66-'68 θα οργανώσει στην αρχιτεκτονική σχολή του Τορίνου την ομάδα «Città fabbrica», η οποία επικεντρωνόταν σε ζητήματα που συνδέονταν με τους αγώνες για τα ενοίκια και τις συνθήκες διαβίωσης της εργατικής τάξης στις μητροπόλεις και ερευνούσε τη σχέση ανάμεσα στις μεγάλες εργοστασιακές μονάδες και τα αστικά κέντρα. Σήμερα διδάσκει στο τμήμα Αρχιτεκτονικής του Πανεπιστημίου της Φλωρεντίας.

περιγράφονται στο *Τα θέλουμε όλα*. Τότε φτάνουν στο Τορίνο όλοι αυτοί οι εργατιστές σύντροφοι για να παρέμβουν. Από τη μια υπήρχε εκείνο το όνομα –«εργατική εξουσία»– και υπήρχε και ο τίτλος των προκηρύξεων που ήταν «διαρκής πάλη» (lotta continua). Εκείνη την εποχή δεν αποτελούσαν μια οργάνωση, ήταν μαρξιστές-λενινιστές κάπως εξυπνότεροι από τους άλλους. Το φθινόπωρο έγινε η διάσπαση και το μοίρασμα των ονομάτων. Παρότι υπήρχε η Potere Operaio της Πίζας, της οποίας ηγείτο ο Σόφρι,¹⁹ αυτός δημιούργησε τη Lotta Continua και το όνομα «Potere Operaio» το πήραμε εμείς. Έτσι δημιουργήθηκαν αυτές οι δύο ομάδες. Αρχικά ήταν μαζί στη ΦΙΑΤ και στη συνέχεια διασπάστηκαν, με μια ρήξη που όλοι λένε ότι ήταν σφάλμα, ότι θα ήταν προτιμότερο οι δύο ομάδες να είχαν παραμείνει ενωμένες επειδή η Lotta Continua ήταν το πιο λαϊκιστικό κομμάτι –αργότερα διευρύνθηκε, συμμετείχαν σε αυτήν και κάποιοι καθολικοί– ενώ η Potere Operaio υπήρξε πάντα πιο ελιτίστικη, πιο θεωρητική. Όπως και να 'χει, τότε επήλθε αυτή η διάσπαση και αργότερα, το φθινόπωρο, συγκροτήθηκαν αυτές οι δύο ομάδες. Ο Magnaghi υπήρξε ο πρώτος γραμματέας [της Potere Operaio]· ο Magnaghi, ένας αρχιτέκτονας.

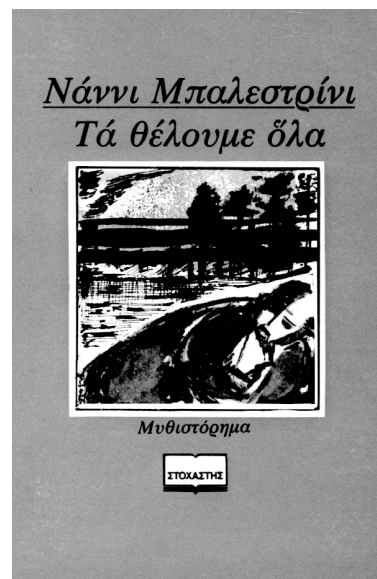

ΤΠΤΓ: Δύο χρόνια αργότερα, δημοσιεύεται το *Τα θέλουμε όλα* που είναι το δεύτερο μυθιστόρημά σου...

Ν: Το δεύτερο... Όμως, το πρώτο, ο *Tristano*, δεν μπορεί να πει κανείς ότι είναι μυθιστόρημα, είναι περισσότερο ένα κείμενο.

ΤΠΤΓ: Εν πάση περιπτώσει, οι τεχνικές που χρησιμοποιείς στο *Τα θέλουμε όλα* είναι λίγο-πολύ οι ίδιες με εκείνες που χρησιμοποίησες και στα ποιήματά σου: το cut-up, το κολάζ...

Ν: Νομίζω ότι στη βάση υπάρχει αυτή η ιδέα, η οποία δεν ήταν μόνο δικιά μου, ήταν κάπως όλου αυτού του πειραματισμού, να θεωρείς τη λέξη, τη γλώσσα ως ένα αντικείμενο, να τη βλέπεις κάπως ως κάτι το υλικό, με φυσική υπόσταση. Γι' αυτόν το λόγο σε αυτό το βιβλίο, το *Τα θέλουμε όλα*, δε με ενδιέφερε τόσο να αφηγηθώ ιστορίες ή ιδέες, αλλά να το κάνω παρουσιάζοντας μια γλώσσα. Νομίζω ότι αυτό που με ενδιέφερε στο *Τα θέλουμε όλα* ήταν να πάρω αυτό που ήταν η γλώσσα του εργάτη μάζα μέσω ενός από αυτούς, του Αλφόνσο. Ενώ το δεύτερο μέρος του βιβλίου είναι η γλώσσα των συνελεύσεων, των προκηρύξεων. Όπως *Οι άορατοι* είναι η γλώσσα του αγωνιστή της «Αυτονομίας», όπως το *I Furiosi* είναι η γλώσσα του οπαδού του ποδοσφαίρου. Όμως μέσω της γλώσσας, μέσω μιας φωνής που μιλάει, μέσω της φωνής της, παρουσιάζεται μια κοινότητα. Δεν πρόκειται για ένα άτομο, είναι κάτι συλλογικό. Για αυτόν το λόγο και εδώ πρέπει να πάρεις τη λέξη, τη γλώσσα, να πρόκειται για ένα αντικείμενο και να την αποδώσεις στο γραπτό λόγο.

¹⁹ **Αντριάνο Σόφρι:** Ηγετική φυσιογνωμία της Potere Operaio στην Πίζα. Το 1969 θα ιδρύσει την οργάνωση Lotta Continua και θα παραμείνει ηγέτης της μέχρι το 1976 που διαλύθηκε. Μετά το τέλος της εμπειρίας της Lotta Continua, θα αποσυρθεί από την ενεργό πολιτική δράση και θα αφοσιωθεί στη συγγραφική και ακαδημαϊκή δραστηριότητα. Το 1997 ο Leonardo Marino, ένα πρώην μέλος της Lotta Continua, θα τον κατηγορήσει ως ηθικό αυτουργό της δολοφονίας του αστυνομικού επιθεωρητή Luigi Calabresi, ο οποίος πυροβολήθηκε έξω από το σπίτι του τον Μάιο του 1972. Παρά τις αντιφάσεις στις οποίες υπέπεσε ο Marino, ο Σόφρι μαζί τους Ovidio Bompreschi και Giorgio Pietrostefani, στελέχη της Lotta Continua και φερόμενοι ως φυσικοί αυτουργοί της δολοφονίας, θα καταδικαστούν σε ισόβια κάθειρξη. Ο Σόφρι δε θα πάψει ποτέ να υποστηρίζει την αθωότητά του, αρνούμενος να καταθέσει αίτηση χάριτος. Το 2005 θα ανασταλεί η εκτέλεση της ποινής του για λόγους υγείας.

Θα ήθελα να αποσαφηνίσω ένα πράγμα. Τη δεκαετία του '60 έγραφα κατά βάση ποίηση και τόσο σε αυτή που έγραφα εγώ όσο και σε αυτή που έγραφαν άλλοι ποιητές που βρίσκονταν κοντά σε μένα, όπως η ομάδα των *Novissimi*, ένα από τα κεντρικά θέματα ήταν αυτό που ονομαζόταν «μείωση του εγώ», δηλαδή η εξάλειψη αυτής της λυρικής φωνής, του ποιητή που μιλάει στο πρώτο πρόσωπο, έστω και αν είναι ένα ψεύτικο «εγώ». Η κακή ποίηση είναι εκείνη που εκφράζει τα συναισθήματα του ποιητή: «είμαι θλιμμένος επειδή βρέχει» βέβαια και ο Πετράρχης λέει «εγώ», αλλά είναι ένα λυρικό «εγώ», γενικό κοντολογίς. Όμως σε αυτή τη «μείωση του εγώ» υπάρχει και μια έξοδος από την υποκειμενικότητα. Εάν αφαιρέσεις την υποκειμενικότητα, μεταφέρεις τη γλώσσα ως απλό κείμενο. Έτσι σ' ένα βιβλίο όπως το *Τα θέλουμε όλα εγώ* δεν υπάρχω, εγώ δεν έχω τίποτα να πω, δεν είμαι εκείνος που έκανε αυτά τα πράγματα, δε βάζω εγώ τις ιδέες μου, τα μηνύματά μου. Εγώ παίρνω αυτή τη γλώσσα και τη βάζω... όπως ο ζωγράφος βάζει τα χρώματα στο κανναβάτσο, δηλαδή δεν παρεμβαίνω καθόλου με την υποκειμενικότητά μου. Αυτό είναι το μέρος της συνέχειας που υπάρχει στο έργο μου –το στοιχείο της γραφής της γλώσσας– και κατά τη γνώμη μου είναι κάτι που στο τέλος καταλήγει να αποκτά έναν πολιτικό χαρακτήρα. Ο Ντελέζ λέει ότι ο συγγραφέας δεν πρέπει να γράφει σχετικά με κάτι ή κάποιον, αλλά πρέπει να γράφει για κάτι ή για κάποιον... Οι ιδέες είναι κάποιου άλλου. Οι ιδέες που υπάρχουν στα βιβλία μου είναι κάποιου άλλου. Εγώ δεν έχω επινοήσει τίποτα, δεν είμαι φιλόσοφος, δεν είμαι θεωρητικός: παίζω με τις λέξεις.

ΤΠΤΓ: Λες ότι αυτές οι ιδέες δεν είναι δικές σου, ότι παρουσιάζεις τις ιδέες κάποιου άλλου, μιας κοινότητας. Εσύ, όμως, δεν είσαι ξένος σε αυτή την κοινότητα...

N: Είναι ιδέες που μου αρέσουν, που με παθιάζουν. Γράφω για κάτι επειδή με παθιάζει.

ΤΠΤΓ: Στο *Τα θέλουμε όλα* ο Αλφόνσο, τις πρώτες μέρες που έχει πιάσει δουλειά στη ΦΙΑΤ, βλέπει τους φοιτητές που στήνονταν μπροστά στα κάγκελα του εργοστασίου και μοίραζαν προκηρύξεις και αναρωτιέται γιατί «αυτοί οι τύποι που έχουν τόσο ελεύθερο χρόνο στη διάθεσή τους να πηδήξουν, να τη βρουν όπως θέλουν, έρχονται μπροστά στο εργοστάσιο που είναι το πιο σιχαμερό πράγμα του κόσμου». Και σκέφτεται ότι είναι «τύποι βαρεμένοι μαλάκες ιεραπόστολοι»...

N: Είναι ένας καθαρός υλιστής... (Γέλια).

ΤΠΤΓ: Όντως... Κατά τη γνώμη σου, εκείνη την εποχή, ποιά ήταν η ιδέα που κυριαρχούσε: ότι οι φοιτητές και οι σπουδαστές μιλούσαν εξ ονόματι των «αληθινών προλεταρίων» ή ότι και οι φοιτητές αποτελούσαν ένα κομμάτι της εργατικής τάξης;

N: Εκείνη την εποχή δεν είχαμε φτάσει ακόμα στην πλήρη ταύτιση που θα έρθει με το κίνημα του '77, όταν σε κάποια στιγμή επιτυγχάνεται αυτή η ταύτιση. Τότε υπήρχε ακόμα ένας διαχωρισμός, όμως ο Αλφόνσο το είχε διαισθανθεί σωστά, επειδή ακόμα και το να σπουδάζεις αποτελεί μια εργασία, και ο φοιτητής επιτελεί μια εργασία. Γι' αυτόν το λόγο, εκείνη τη στιγμή, το γεγονός ότι αυτοί πήγαιναν να κάνουν αυτή την πολιτική δουλειά μπροστά στα εργοστάσια, μπορεί πράγματι να το έκαναν για ιδεολογικούς λόγους, όμως, γνώριζαν πολύ καλά ότι ήταν και κάτι που το έκαναν ωθούμενοι από τη δική τους συνθήκη που κατά κάποιο τρόπο ήταν κοντινή σε αυτή των εργατών και ταυτιζόνταν με αυτούς.

ΤΠΤΓ: Στο *Τα θέλουμε όλα* περιγράφεις τις μεθόδους της δήθεν επιλογής προσλήψεων, την ταπείνωση του μαζικού τσουβαλιάσματος των υποψήφιων εργατών και τη μηχανική δουλειά στην αλυσίδα παραγωγής της ΦΙΑΤ με εξαιρετικές λεπτομέρειες. Έχεις βασιστεί πάνω σε συνεντεύξεις που πήρες από εργάτες;

N: Ναι, αυτά είναι πράγματα που μου αφηγήθηκαν, επειδή εγώ εκείνη την περίοδο του Μαΐου-Ιουνίου του '69, στη διάρκεια της απεργίας στη ΦΙΑΤ, βρισκόμουν στο Τορίνο. Η κύρια πηγή μου ήταν ο Αλφόνσο, ο οποίος είναι ένας καταπληκτικός τύπος. Όπως και ο Σέρτζιο στους *Αόρατους* αποτελεί την κύρια αφήγηση και έχω και κάποιες δευτερεύουσες πηγές που μου διηγήθηκαν κάποια πράγματα. Ανέκαθεν οι

Οι σύντροφοι

Με λίγα λόγια, στη ζωή μου είχα κάνει όλες τις δουλειές. Οικοδόμος, αχθοφόρος, λατζέρης, εργάτης γης, μέχρι και σπουδαστής, κι αυτό άλλωστε δουλειά είναι... Και τώρα βρισκόμουν στη Φιάτ, σ' αυτή τη Φιάτ που είχε γίνει ολόκληρος μύθος, μια και υποτίθεται ότι κερδίζαμε ένα σωρό λεφτά. Όμως είχα καταλάβει καλά ένα πράγμα. Ότι με τη δουλειά το μόνο που μπορείς να κάνεις είναι ίσα ίσα να ζεις. Αλλά να ζεις άσχημα, σαν εργάτης, σαν εκμεταλλευόμενος... Κατάλαβα ότι δουλειά ίσον εκμετάλλευση και τέρμα.

Στην πλάτη μας έχουν κερδίσει δισεκατομμύρια

Τώρα πια είχα ξεμπερδέψει με το μύθο της Φιάτ. Είδα δηλαδή πως η δουλειά στη Φιάτ ήταν ίδια με τη δουλειά του οικοδόμου, του λατζέρη. Ανακάλυψα ότι δεν υπήρχε καμιά διαφορά ανάμεσα στον οικοδόμο και τον εργάτη μετάλλου, ανάμεσα στον εργάτη μετάλλου και τον αχθοφόρο, ανάμεσα στον αχθοφόρο και το σπουδαστή. Οι κανονισμοί που εφαρμόζαν οι καθηγητές σε εκείνη την επαγγελματική σχολή που πήγαινα ήσαν οι ίδιοι με τους κανονισμούς που χρησιμοποιούσαν οι προϊστάμενοι σ' όλα τα εργοστάσια όπου είχα δουλέψει. Κι έτσι τώρα μου έμπαινε ένα πολύ σοβαρό πρόβλημα. Σκεφτόμουν τι θα κάνω τώρα. Τι θα κάνω, τι πρέπει να κάνω...

Έφτασα λοιπόν στο καφενείο και βρήκα εκεί πολλούς συντρόφους που με περιμέναν. Αγκαλιαστήκαμε, ήμασταν όλοι ενθουσιασμένοι μ' αυτά που κάναμε. Ολόκληρη η Μιραφιόρι είχε σταματήσει... Σιγά σιγά έφτασαν κι άλλοι, οι φοιτητές, άλλοι εργάτες που δεν είχα ξαναδεί και που είχαν πάρει μέρος στον αγώνα. Όλος ο κόσμος μιλούσε κι αποφασίσαμε πως η απεργία έπρεπε να συνεχιστεί και την επόμενη μέρα...

Και τελικά εκεί, με μεγάλη ικανοποίηση, ανακάλυψα ότι όλα τα πράγματα που σκεφτόμουν εδώ και χρόνια, από τότε που δούλευα, όλα αυτά που νόμιζα πως μονάχα εγώ τα σκεφτόμουν, τα σκέφτονταν όλοι. Είμαστε πραγματικά όλοι ίδιοι. Σε τι διαφέρω από τον άλλο εργάτη; Σε τι μπορεί να διαφέρω; Ήταν λιγάκι πιο χοντρός από μένα, πιο ψηλός ή πιο κοντός, φορούσε άλλο χρώμα ρούχα ή δεν ξέρω τι...

Είναι αδύνατο ένας να τα ξέρει όλα όσα έγιναν εκεί μέσα. Για τους επιστάτες, τους εργάτες, τι είπαν, τι έκαναν στη διάρκεια του αγώνα. Καθώς τα διηγείμασταν ο ένας στον άλλο, ανακαλύπταμε ένα σωρό πράγματα. Δημιουργούσαμε την οργάνωση που, όπως έλεγαν οι σύντροφοι, ήταν το μόνο πράγμα που χρειαζόμαστε για να κερδίσουμε όλους τους αγώνες...

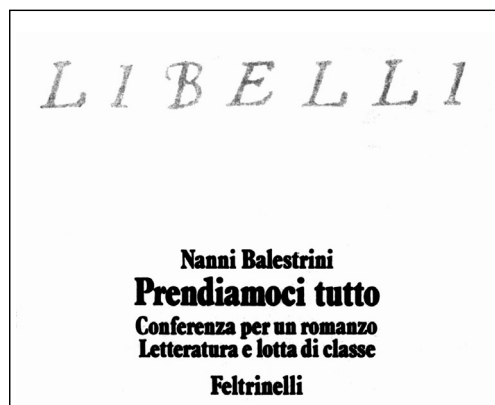
Οι σκέψεις του Αλφόνσο για τη φοιτητική εργασία και την εργασία εν γένει, την κοινότητα αγώνα και την οργάνωση όπως αυτή προκύπτει μέσα από την εργατική αυτοέρευνα προέρχονται από το 7^ο κεφάλαιο του Τα Θέλουμε Όλα.

συγγραφείς δούλευαν μ' αυτόν τον τρόπο. Ο Ζολά, λόγω χάρη έγραψε ένα βιβλίο, το οποίο δεν είναι πολύ γνωστό, για τη Ρώμη στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Πήγε στη Ρώμη, έμεινε εκεί έξι μήνες και έκανε μια έρευνα. Κάθε μέρα πήγαινε για να μιλήσει, να γράψει. Έπαιρνε συνεντεύξεις, κρατούσε σημειώσεις, έκανε τα πάντα. Σήμερα οι συγγραφείς τείνουν να ομφαλοσκοπούν. Τα βιώματά τους, η ζωή τους, έχουν γίνει το αναντικατάστατο θέμα για τη συγγραφή ενός μυθιστορήματος, ενώ υπήρχε κάποτε αυτή η λογοτεχνία, με σημαντικά αποτελέσματα, που ενδιαφερόταν να συλλέγει πληροφορίες, να συγκεντρώνει απόψεις... Ο Ζολά για να γράψει το *Ζερμινάλ* πέρασε κάμποσο καιρό συλλέγοντας πληροφορίες για την εργασία στα ορυχεία, για την ατμόσφαιρα στα χωριά των ανθρακωρύχων, για τη ζωή τους, τα οποία εν συνεχεία αφηγήθηκε με έναν εκπληκτικό τρόπο. Ο ρόλος του συγγραφέα είναι να συλλέγει όλα αυτά τα πράγματα... Δεν είναι κάτι καινούριο...

ΤΠΤΓ: Στη διάρκεια της δεκαετίας του '60 το περιοδικό Quaderni Rossi²⁰ ανέπτυξε μια μέθοδο καταγραφής της εργατικής εμπειρίας, την εργατική έρευνα. Εσύ έχεις επηρεαστεί από αυτό το είδος δουλειάς;

N: Είναι ένα διαφορετικό είδος δουλειάς, επειδή είναι «κοινωνιολογική», όμως με επηρέασε. Είναι βέβαιο ότι με δίδαξε πολλά πράγματα, κυρίως όσον αφορά τον τρόπο ερμηνείας και χρήσης αυτού του υλικού. Αυτό το είδος δουλειάς ήταν πραγματικά εκπληκτικό.

ΤΠΤΓ: Σε ένα εξαιρετικό κομμάτι του ίδιου βιβλίου, ο Αλφόνσο περιγράφει με ποιο τρόπο ανακάλυψε ότι όλα τα πράγματα που σκεφτόταν για χρόνια τα σκέφτονταν όλοι οι συνάδελφοί του: πως το κοινό μίσος για τη δουλειά και οι κοινές ανάγκες και επιθυμίες τους έκαναν να είναι όλοι ίσοι στον αγώνα. Πιστεύω ότι αυτό το κομμάτι δεν περιγράφει μόνο τον τρόπο με τον οποίο σχηματίζεται μια συλλογική εργατική ταυτότητα. Περιγράφει με μεγάλη ζωντάνια το πως κανείς αναγνωρίζει τον εαυτό του στον άλλο, πως γεννιέται η ανθρώπινη κοινότητα, η συντροφικότητα. Περιγράφει ακόμα το πως δημιουργείται η οργάνωση μέσα από τη συνομιλία, την ανταλλαγή και τη συμπληρωματικότητα των εμπειριών. Έχεις βιώσει και εσύ ο ίδιος μια παρόμοια κατάσταση ή απλώς μεταφέρεις τις εμπειρίες του Αλφόνσο;

Να τα πάρουμε όλα
Διάλεξη για ένα μυθιστόρημα
Λογοτεχνία και ταξική πάλη

N: Πραγματικά είναι η πρώτη φορά που σκέφτομαι αυτό το πράγμα. Ασφαλώς δε βίωσα κάτι τέτοιο στο εργοστάσιο, επειδή ποτέ δεν πέρασα από εκεί. Όμως σε μικρότερη κλίμακα, εκείνο που σου διηγήθηκα για την Gruppo 63, όταν έκανα εκείνη τη δουλειά μαζί με άλλους συγγραφείς –γιατί αυτό είναι ένα επάγγελμα, κατά τη γνώμη μου– ένα πραγματικά πολύ σημαντικό και ωραίο πράγμα ήταν αυτές οι συναντήσεις που κάναμε. Ο συγγραφέας συνήθως είναι ένα κακομοίρης που κάθεται μόνος του στο σπίτι και όλη την ώρα σκέφτεται και γράφει. Αντίθετα, αυτό το γεγονός ότι κάναμε αυτή τη δουλειά συλλογικά

²⁰ **Quaderni Rossi** (Κόκκινα Τετράδια): Το πρώτο τεύχος του περιοδικού Quaderni Rossi εκδόθηκε το 1961. Η συντακτική του ομάδα αποτελείτο, στην πλειοψηφία της, από μέλη της αριστεράς του Ιταλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος, τα οποία αντιλαμβάνονταν την αποξένωση των κομμάτων και των συνδικάτων της αριστεράς από την εργατική τάξη, προσπάθησαν να διερευνήσουν την πραγματικότητα της εργατικής τάξης της εποχής τους χρησιμοποιώντας νέα μεθοδολογικά εργαλεία, με σκοπό να ξαναδώσουν στους πολιτικούς και συνδικαλιστικούς εκπροσώπους της εργατικής τάξης ταξική προοπτική. Η συντακτική επιτροπή συναντιόταν στο Τορίνο, την πόλη που ήταν και το κέντρο των ταξικών αγώνων στην Ιταλία τη δεκαετία του '60. Μετά την έκδοση του τρίτου τεύχους του περιοδικού, στο εσωτερικό της συντακτικής επιτροπής θα επέλθει ρήξη ανάμεσα σε εκείνους που επιθυμούσαν να ρίξουν μεγαλύτερο βάρος στην παρέμβαση στους αγώνες και σε εκείνους που ήθελαν να συνεχίσουν να κινούνται σε ένα πιο ακαδημαϊκό επίπεδο. Η πρώτη ομάδα θα αποχωρήσει και θα ιδρύσει το περιοδικό Classe Operaia, ενώ η δεύτερη ομάδα θα εκδώσει μέχρι το 1965 άλλα τρία τεύχη των Κόκκινων Τετραδίων. Για περισσότερες πληροφορίες για τα Quaderni Rossi και το ρεύμα του εργατισμού βλ. το βιβλίο του Steve Wright *Storming Heaven*.

έδωσε, κατά τη γνώμη μου, μεγάλη χαρά και μεγάλο ενθουσιασμό όχι μόνο σε εμένα, αλλά, νομίζω, σε όλους όσοι συμμετείχαν σε αυτή. Πρέπει να πω ότι αυτό το γεγονός αποτελεί λίγο-πολύ τη βάση όλων των βιβλίων μου, επειδή σε όλα υπάρχει αυτή η αίσθηση.... Ακόμα και στο *I furiosi*, σε κάποιο σημείο, λένε «εμείς είμαστε ευτυχισμένοι επειδή κάνουμε κάτι μαζί, είμαστε ευτυχισμένοι επειδή είμαστε μαζί, επειδή κάνουμε πράγματα μαζί». Για αυτό το βιβλίο δέχθηκα πολλές επιθέσεις. Θυμάμαι στο Βένετο, στη διάρκεια κάποιων συναντήσεων, ορισμένοι σύντροφοι μου είπαν «γράφεις βιβλία για τους εργάτες και στη συνέχεια γράφεις για αυτούς τους σιχαμερούς οπαδούς των ομάδων. Θα έπρεπε να ντρέπεσαι! Πόσο χαμηλά έπεσες!» (Γέλια). Όμως, είναι το ίδιο ακριβώς συναίσθημα. Αυτό το πράγμα... Όταν σκέφτεσαι ότι κάνεις πράγματα μαζί με άλλους, υπάρχει αυτή η έξαψη, που όμως είναι θετική.

ΤΠΤΓ: Σήμερα σου λείπει αυτή η αίσθηση του κοινού αγώνα, της συντροφικότητας; Υπάρχει κάτι που να σου προσφέρει αυτή τη δυνατότητα;

N: Η αλήθεια είναι ότι σήμερα σπανίζει. Υπήρξαν κάποιες στιγμές με αυτές τις μεγάλες διαδηλώσεις. Μία ήταν η Γένοβα στη διάρκεια του G8 και όλα όσα έγιναν γύρω από αυτό το γεγονός, το κίνημα ενάντια στην παγκοσμιοποίηση, αλλά φαίνεται πως έχει παγώσει κάπως... Όμως, αργά ή γρήγορα, ο κοινός αγώνας θα επιστρέψει· ο άνθρωπος είναι ένα κοινωνικό ον, έχει ανάγκη αυτό το πράγμα, θα το αναζητήσει, θα ψάξει να το βρει.

ΤΠΤΓ: Μετά το *Ta θέλουμε όλα εκδίδεις το *Violenza illustrata* (Εικονογραφημένη βία). Το βιβλίο αναφέρεται σε διάφορα επεισόδια βίας και στον τρόπο με τον οποίο αυτά παρουσιάστηκαν από τις εφημερίδες της εποχής. Πώς σου ήρθε η ιδέα αυτού του βιβλίου;*

N: Ανέκαθεν έκανα εκτεταμένη χρήση αυθεντικού γλωσσικού υλικού και κάποια στιγμή αυτό που μου έκανε εντύπωση ήταν ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζονταν από τις εφημερίδες γεγονότα εκείνης της εποχής, ορισμένα εξαιρετικά βίαια περιστατικά που διαδραματιζόνταν τη δεκαετία του '70, αγώνες, συγκρούσεις, αλλά όχι μόνο αυτά. Διάβαζες διάφορες εφημερίδες και έβλεπες πως το ίδιο γεγονός παρουσιάζονταν όχι με τελείως διαφορετικό τρόπο, αλλά με διαφορετικές αποχρώσεις· παρατηρούσες αυτές τις διαφορές. Για αυτόν το λόγο, κατά βάθος, στη βάση αυτών των αφηγήσεων βρίσκεται η ιδέα να πάρεις τις διαφορετικές εκδοχές του ίδιου γεγονότος και να τις αντιπαραβάλλεις, να δεις λίγο τις αποχρώσεις που υπάρχουν. Και αυτό σκόπευε να είναι και μια κριτική των μέσων μαζικής ενημέρωσης· της αλήθειας της πληροφορίας.

**NANNI BALESTRINI
LA VIOLENZA ILLUSTRATA**

EINAUDI

ΤΠΤΓ: Και του τρόπου με τον οποίο η πραγματικότητα μετατρέπεται σε θέαμα;

Ν: Ναι, ασφαλώς. Μετατρέπεται σε ένα θέαμα, μετατρέπεται σε ένα μήνυμα, μετατρέπεται σε μια επικοινωνία και αυτό είναι κάτι απολύτως σχετικό και ασταθές. Ύστερα υπάρχουν διάφορες ιστορίες. Και εκεί ήθελα να χρησιμοποιήσω τη γλώσσα των εφημερίδων σαν ένα αντικείμενο, όπως αργότερα έκανα με τη γλώσσα του ραδιοφώνου.

ΤΠΤΓ: Έχεις πει για το τέλος της περιόδου του '77 ότι η εξουσία στόχευε σε μια στρατιωτική λύση, ενώ πολλοί σύντροφοι είχαν την αυταπάτη ότι θα μπορούσαν ν' αντέξουν το τίμημα και ότι το δρόμο στην καταστροφική καταστολή άνοιξε η δολοφονία Μόρο και η φυγή προς τα μπρος των ένοπλων ομάδων. Τώρα, μετά τόσα χρόνια, τι πιστεύεις; Είχε η επιλογή του ένοπλου την κύρια ευθύνη για τη στρατιωτικοποίηση του κινήματος και την ανελέητη καταστολή; Ήταν εν τέλει μια λάθος επιλογή;

Ν: Κάποια στιγμή τελειώνουν οι ομάδες και γεννιέται η Αυτονομία. Τελειώνουν εκείνες οι ομάδες που ήθελαν να είναι μικρά κόμματα, να κατεβαίνουν στις εκλογές κλπ. Η μορφή κόμμα σε κάποιο βαθμό ήταν ας πούμε η κληρονομιά... Το κίνημα αναπόφευκτα χρειάστηκε να πάρει παλιές μορφές, όμως τις «χώνεψε» σύντομα και ύστερα τις απέβαλε. Μάλιστα κάποια στιγμή εξαφανίζεται η μορφή κόμμα και αυτό που γίνεται πλειοψηφικό είναι η Αυτονομία, η οποία κατά βάση ήταν μια αρκετά νέα πολιτική επινόηση. Εγώ προσωπικά εκείνη την περίοδο, έκανα κάτι που στο επίπεδο των εκδόσεων αντιστοιχούσε σε αυτή την ιδέα της Αυτονομίας, τον εκδοτικό οίκο Ar&a, ο οποίος ήταν το αποτέλεσμα της συνένωσης μικρών εκδοτικών οίκων, οι οποίοι διέθεταν ένα κέντρο υπηρεσιών που ασχολιόταν με τη σύνταξη, τη διανομή... σε ρήξη, όμως, με τη φιγούρα του εκδότη. Δηλαδή, ενός εκδότη που επιλέγει τα βιβλία, τα εκδίδει κλπ... Η Ar&a καταστράφηκε από την καταστολή και στη συνέχεια ακολούθησε αυτή η περίοδος που αφηγήθηκα στους Αόρατους. Όμως, κατά τη γνώμη μου το σημαντικό πίσω από όλα αυτά είναι η διαγραφή όλης αυτής της περιόδου που παρατηρήθηκε στη συνέχεια. Πιστεύω ότι αυτό που συνέβη στην Ιταλία τη δεκαετία του '60, αλλά ίσως και σε ολόκληρη την Ευρώπη, στο επίπεδο των μαζών υπήρξε ένα κίνημα σημαντικότερο κι από την Αντίσταση. Εάν θέλεις, υπήρξε ανάλογης σπουδαιότητας με το *Risorgimento*,²¹ και σε ευρωπαϊκό επίπεδο το '68 αντιστοιχεί στο 1848. Εάν κάτσεις και υπολογίσεις τον αριθμό των ανθρώπων που αναμίχθηκαν σε αυτό, εκείνοι που συμμετείχαν στο κίνημα της δεκαετίας του '70 ήταν δεκαπλάσιοι εκείνων που συμμετείχαν στην Αντίσταση τη δεκαετία του '40. Επιπλέον ήταν ένα φαινόμενο που δεν εμφανίστηκε μόνο σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αλλά σε παγκόσμιο, από τη Λατινική Αμερική μέχρι την Ιαπωνία. Αυτό το τεράστιο φαινόμενο προκάλεσε μεταβολές όχι μόνο στο επίπεδο της θεσμικής πολιτικής, αλλά και στο επίπεδο των ηθών, στο επίπεδο του τρόπου ζωής. Και όλα αυτά τρομοκράτησαν την εξουσία που προσπάθησε να τα εξορκίσει... Και να τα δαιμονοποιήσει, επίσης.

ΤΠΤΓ: Όσον αφορά τη «στρατιωτικοποίηση» του κινήματος;

Ν: Αυτό κατά τη γνώμη μου μπορεί να δημιουργήσει πολλές παρεξηγήσεις, γιατί υπήρχε, λόγου χάρι, το σύνθημα «ένοπλη πάλη». «Ένοπλη πάλη» για εμάς δε σήμαινε εκείνο που έκαναν οι Ερυθρές

²¹ **Risorgimento** (Παλιγγενεσία): Η περίοδος μεταξύ των αρχών του 19^{ου} αιώνα και του 1870 στη διάρκεια της οποίας σχηματίστηκε το ενιαίο ιταλικό κράτος.

Ταξιαρχίες, να πυροβολούν ανθρώπους στο δρόμο· «ένοπλη πάλη» σήμαινε να αντιπαρατίθεται στη βία της αστυνομίας, λόγου χάρη, στις διαδηλώσεις. Η αστυνομία επιτίθετο με τα γκλομπ και κάποια στιγμή εμφανίζονται αυτοί με τα καδρόνια, όπως διηγείται και η *Banda Bellini*.²² Το επεισόδιο που αφηγείται είναι πολύ ωραίο επειδή εκεί τους επιτίθενται πρώτοι. Καταπληκτικό! Ναι στην ένοπλη πάλη, αλλά με ποια όπλα; Και πώς χρησιμοποιούνται αυτά τα όπλα; Ασφαλώς όχι κατ' αυτόν τον τρόπο. Άλλωστε και η βία... Το φάσμα της βίας είναι τεράστιο, αλλά αυτή η βία πρέπει να είναι κάπως ανάλογη. Σε μια κατάσταση όπως αυτή της Παλαιστίνης μπορεί κανείς να σκεφτεί ότι η δράση των καμικάζι είναι αποδεκτή, δεν μπορεί να το σκεφτεί για έναν αγώνα μέσα σε ένα εργοστάσιο. Ένα είδος ένοπλης πάλης, με πυροβόλα όπλα, είναι αποδεκτή όταν δεν είναι δυνατές άλλες μορφές πάλης. Σε μια χώρα στην οποία υπάρχει μια δικτατορία που καταπιέζει κλπ., μπορεί κανείς να τη χρησιμοποιήσει. Σε μια χώρα στην οποία είναι εφικτός ένας δημοκρατικός αγώνας, κοινοβουλευτικού τύπου, αλλά και με διαδηλώσεις κλπ., δεν έχει νόημα. Αυτή ήταν η θέση μας όσον αφορά το φαινόμενο των Ερυθρών Ταξιαρχιών. Δεν έχει νόημα να γυρίζεις και να σκοτώνεις κόσμο, ήταν τελείως δυσανάλογο... Δυστυχώς αυτό κάποια στιγμή έπαιξε το παιχνίδι της καταστολής, κατέστρεψε πολλούς ανθρώπους... Και κατέληξε σε μια τεράστια καταστροφή.

ΤΠΤΓ: Συμμετείχες στο κίνημα της Αυτονομίας, σε εκείνη την τάση της που ονομάστηκε «δημιουργική»...

Ν: Όχι, εγώ δε συμμετείχα πουθενά... άλλωστε δεν υπήρχαν κομματικές ταυτότητες. Εγώ κυρίως ασχολιόμουν –δεδομένου ότι είναι αυτό που ξέρω να κάνω– με τα πράγματα που αφορούσαν τα έντυπα. Άλλωστε η Ar&a δε βρισκόταν στην υπηρεσία της Αυτονομίας. Ήταν μια ιδέα που κάποια στιγμή συνέπεσε, βρισκόταν στο ίδιο πνεύμα. Εγώ βασικά εργάστηκα για να κάνω τις διάφορες εφημερίδες στις οποίες συμμετείχα, από την Potere Operaio μέχρι το Rosso, σε όλες τις εφημερίδες της Αυτονομίας, και φρόντιζα να βρίσκω τα τυπογραφεία, να τυπώνω κλπ., να κάνω αυτή τη δουλειά. Όμως δεν υπήρχαν κομματικές ταυτότητες, αξιώματα... Τα πάντα ήταν ανοιχτά, ελεύθερα.

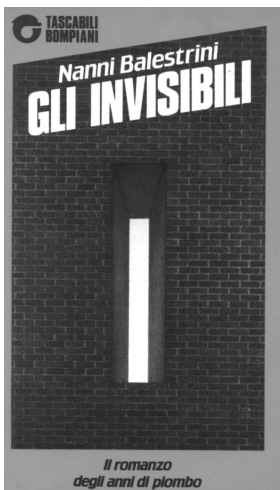
Αυτές οι ομάδες, η Potere Operaio κλπ., είχαν χώρους που τους αποκαλούσαν «γραφεία», αλλά τα γραφεία ήταν ένα μέρος όπου πηγαίναμε αποκλειστικά και μόνο για να κάνουμε τις συναντήσεις μας, δεν υπήρχε ένα γραφείο, ένας γραμματέας, δεν υπήρχαν κομματικά στελέχη, δεν υπήρξε ποτέ μια γραφειοκρατία.

ΤΠΤΓ: Το 1987 επέστρεψες δημοσιεύοντας ένα άλλο μυθιστόρημα, τους Αόρατους, που μιλάει για την εμπειρία της δεκαετίας του '70. Γιατί επέλεξες αυτόν τον τίτλο;

Ν: Ειλικρινά δεν ξέρω πως γεννήθηκε η ιδέα αυτού του τίτλου. Δεν το θυμάμαι, νομίζω ότι βγήκε από μια συζήτηση με τον Πρίμο Μορόνι,²³ αλλά μάλλον δεν ισχύει επειδή τον Πρίμο Μορόνι δεν τον είχα δει για πολλά χρόνια... Εγώ τότε βρισκόμουν στη Γαλλία. Η ιδέα για τον τίτλο μου ήρθε νωρίτερα... Αυτό που

22 **Banda Bellini** (Συμμορία Μπελίνι): Έτσι ονομάστηκε υποτιμητικά από μερίδα της άκρας Αριστεράς μια μικρή ομάδα νεαρών προλετάρων από τα προάστια του Μιλάνου με «αρχηγούς» τους αδελφούς Μπελίνι. Αποτέλεσε μια από τις ομάδες περιφρούρησης του «κινήματος» στο Μιλάνο κι έγινε θρύλος όταν στη διάρκεια μιας πορείας έτρεψε σε φυγή τους αστυνομικούς. Την ιστορία της, έτσι όπως την αφηγήθηκαν τα ίδια της τα μέλη, κατέγραψε ο Marco Philopat στο βιβλίο *La banda Bellini* (Shake 2003).

23 **Πρίμο Μορόνι:** Γεννήθηκε στο Μιλάνο το 1936· σε νεαρή ηλικία έγινε μέλος του ΙΚΚ για ν' αποχωρήσει το 1963 όταν έγινε εμφανής η στροφή του τελευταίου προς τα «μεσαία στρώματα» και την πολιτική της κεντροαριστεράς. Το 1971 θα ανοίξει το βιβλιοπωλείο Calusca, ένα βιβλιοπωλείο τελείως ανεξάρτητο από τα διάφορα μορφώματα της άκρας αριστεράς της εποχής, και το οποίο σε σύντομο χρονικό διάστημα θα γίνει σημείο αναφοράς των υπεραριστερών, των αναρχικών, των ελευθεριακών κομμουνιστών, των καταστασιακών και της underground σκηνής της πόλης, ενώ θα «στεγάσει» και πολλές πολιτικές πρωτοβουλίες της εποχής. Την ίδια περίοδο θα συνεργαστεί με περιοδικά όπως το Primo Maggio και το CONTROLinformazione και με τον εκδοτικό οίκο Ar&a. Μετά το κύμα καταστολής που εγκαινίασε η έρευνα της «7ης Απριλίου» θα συμμετάσχει στις κινήσεις αλληλεγγύης που αναπτύχθηκαν. Τη δεκαετία του '80 θα συμβάλει στην ίδρυση του κυβερνοπάνκ περιοδικού Decoder και θα συνεργαστεί με πληθώρα άλλων περιοδικών. Μαζί με τους Νάνι Μπαλεστρίνι και Σέρτζιο Μπιάνκι θα επιμεληθεί το βιβλίο *Η χρυσή ορδή*, μια προσπάθεια καταγραφής των πολιτικών ρευμάτων και των κοινωνικών κινήματων της δεκαετίας '68-'77. Το 1992 ξαναοίγει το βιβλιοπωλείο Calusca, που εντωμεταξύ είχε αναγκαστεί να κλείσει, στο εσωτερικό του κοινωνικού κέντρου Cox 18, αλλάζοντας το όνομά του σε Calusca City Lights προς τιμήν του αμερικανού ποιητή, εκδότη και βιβλιοπώλη Λώρενς Φερλινγκέτι. Θα πεθάνει στο Μιλάνο στις 30 Μαρτίου 1998.

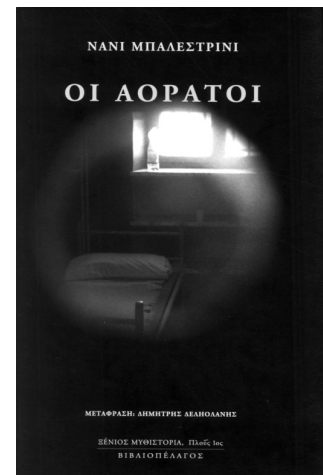
σημαίνει είναι ότι αυτή η γενιά αγωνιστών στη συνέχεια έγινε αόρατη, διαγράφηκε, κανείς δε μιλούσε γι' αυτή, κανείς δε σκεφτόταν αυτά που είχε κάνει, όλα όσα είχαν γίνει στη διάρκεια εκείνων των χρόνων παρά μόνο για να τα διαγράψει, να τα ακυρώσει. Όλα όσα γράφονταν στις εφημερίδες, όλα αυτά που παρουσίαζε η τηλεόραση, περνούσαν ως «τα μολυβένια χρόνια», «τα χρόνια της τρομοκρατίας», εκείνα που έκαναν οι Ερυθρές Ταξιαρχίες κλπ, και για αυτόν το λόγο για μένα ήταν σημαντικό να δείξω ότι εκείνα τα χρόνια για τους χιλιάδες ανθρώπους που συμμετείχαν ουσιαστικά στάθηκαν κάτι άλλο. Στάθηκαν ένα μεγάλο γεγονός απελευθέρωσης, χαράς, ενθουσιασμού, ευτυχίας· το τελείως αντίθετο από εκείνο που ήθελαν να μας παρουσιάσουν.

ΤΠΤΓ: Έχεις πει πολλές φορές –το είπες και σήμερα– ότι για σένα είναι πολύ σημαντική η συναισθηματική εμπλοκή για να θέσεις σε κίνηση το μηχανισμό της γραφής. Σου είναι σημαντικό να παθιαστείς με εκείνο για το οποίο

γράφεις, με εκείνο που θέλεις να παρουσιάσεις. Πιστεύεις ότι η ίδια εμπλοκή είναι απαραίτητη και για τους αναγνώστες των μυθιστορημάτων σου;

Ν: Καταρχάς πιστεύω ότι είναι απαραίτητη για όλους τους συγγραφείς. Πιστεύω ότι η δύναμη ενός βιβλίου, η αξία ενός βιβλίου προέρχεται απευθείας από το γεγονός ότι αυτός που έγραψε το βιβλίο γράφει για κάτι το οποίο του έκανε εντύπωση, για κάτι με το οποίο παθιάστηκε πολύ και ότι αυτό που τον εντυπωσίασε το μεταδίδει σε κάποιους άλλους. Υπάρχει αυτή η μετάδοση της εντύπωσης, της συγκίνησης που ο συγγραφέας συλλέγει και δίνει στον αναγνώστη. Αυτό είναι αμοιβαίο... εάν αυτό απουσιάζει από το γράψιμο, τότε το γράψιμο δεν έχει αξία. Δεν έχει αξία ως λογοτεχνία. Μπορεί να είναι υψηλότατης ποιότητας από την άποψη της γλώσσας και της μορφής, όμως από πίσω υπάρχει ένα συναίσθημα, υπάρχει το πάθος· και η επιτυχία ενός συγγραφέα, η επιτυχία μιας γραφής προέρχεται κυρίως από αυτό.

Αυτό το πράγμα με έκανε να παθιαστώ, τώρα εγώ θέλω να το αφηγηθώ σε εσάς και να σας κάνω να παθιαστείτε όπως παθιάστηκα και εγώ, αυτή είναι η πιο κοινότυπη επιθυμία από την οποία ξεκινάει κάποιος που αφηγείται μια ιστορία. Στο δρόμο μου συνέβη κάτι περίεργο που μου έκανε εντύπωση, θέλω να το αφηγηθώ και σε εσένα, αλλά πρέπει να στο αφηγηθώ κατά τέτοιο τρόπο ώστε να εντυπωσιάσει και εσένα, διαφορετικά...

ΤΠΤΓ: Σε πολλούς η τελευταία στροφή των *Αόρατων* αφήνει μια πικρία, μια απαισιοδοξία. Αυτοί που στο *Τα θέλουμε όλα* αισθάνονταν ότι ζούσαν «μια μεγάλη φάση ανάμεσα σε εμάς και τα αφεντικά, πράγματι στις συνεντεύξεις χρησιμοποιούσαμε πολύ τη λέξη “επανάσταση”» στην τελευταία στροφή των *Αόρατων* περνούσαν «αυτές τις φωτιές από τις τρύπες που είχαν κάνει στις σκάρες, αλλά και αυτές δεν υπήρχε κανείς να τις δει». Τί άλλαξε ανάμεσα στο '69 και τη δεκαετία του '80;

Ν: Αυτό που άλλαξε είναι ότι ο εχθρός, δηλαδή ο καπιταλισμός, τότε πιάστηκε απροετοίμαστος και ουσιαστικά αναγκάστηκε να εισπράξει αυτήν την ήττα που του προκάλεσαν οι εργατικοί αγώνες εκείνων των χρόνων. Αυτό ήταν ασφαλώς κάτι που δεν το περίμενε, αλλά στη συνέχεια επανόρθωσε, βρήκε άλλα μέσα, ανακάλυψε άλλα όπλα. Ύστερα αυτό το φαινόμενο βγήκε από το εργοστάσιο, επεκτάθηκε σε ολόκληρη την κοινωνία, τότε σε ολόκληρη την κοινωνία υπήρξαν στιγμές κρίσης... Το '76-'77 κάποια στιγμή στην Ιταλία υπήρχε μια έντονη κρίση, αν και σήμερα δεν είναι δυνατόν να τη δει κανείς. Υπήρχε μια ατμόσφαιρα νίκης, αν θέλεις, πολύ πιο έντονη από εκείνη του *Τα θέλουμε όλα*. Αλλά, απ' όσα μπορούμε να γνωρίζουμε και από την άλλη πλευρά, επικρατούσε ένας γενικός πανικός επειδή όσο ο αγώνας περιορίζεται μέσα στα εργοστάσια κατά κάποιο τρόπο... Όταν βγαίνει από το εργοστάσιο, εισβάλλει παντού, μοιάζει ανεξέλεγκτος, βρίσκεται τελείως εκτός ελέγχου. Ξεφεύγει και από τον έλεγχο των θεσμών της αριστεράς, του κόμματος, των συνδικάτων που δεν μπορούν πια να τον ελέγξουν.

Επέρχεται αυτή η μεγάλη ρήξη, αυτή η αντιπαράθεση. Το κόμμα και τα συνδικάτα έβλεπαν ανέκαθεν τους αγώνες να προβάλλονται στο μέλλον· αγωνιζόμαστε σήμερα για να επιτύχουμε κάτι αύριο. Τότε υπήρχε η θέληση να γίνει κάτι άμεσα, αυτή ήταν η μεγάλη αλλαγή προοπτικής που σημειώθηκε εκείνα τα χρόνια. Δεν ζούμε για να έχουμε κάτι αύριο, ζούμε σήμερα, εκείνο που έχει αξία είναι αυτό που κάνουμε σήμερα· αυτό που θέλουμε σήμερα· αυτό που πρέπει να κάνουμε σήμερα. Αυτό το στοιχείο συγκλόνισε το πολιτικό, ιδεολογικό και κοινωνικό τοπίο εκείνων των χρόνων. Κατά τη γνώμη μου σε αυτό το στοιχείο μπορεί να συμπυκνωθεί αυτό το μεγάλο μήνυμα που άφησαν εκείνα τα χρόνια: η μεγάλη ήττα της ιδέας ότι ο κομμουνισμός θα έρθει μέσω του κόμματος. Ο κομμουνισμός δεν είναι κάτι που θα γίνει αύριο ή μεθαύριο· ούτε θα πρέπει να περάσει κανείς ολόκληρη τη ζωή του υποφέροντας, ελπίζοντας ότι ίσως κάποτε πραγματοποιηθεί. **Ο κομμουνισμός ή θα γίνει πράξη σήμερα ή δεν υπάρχει**, αυτό είναι το μήνυμα που αναδύεται ή τουλάχιστον αυτό που εγώ προσπάθησα να μεταδώσω σε αυτά τα δύο βιβλία.

ΤΠΤΓ: Στους Αόρατους υπάρχει το επεισόδιο με τη γυναικεία ομάδα, στο εσωτερικό της ευρύτερης ομάδας, η οποία στην αρχή προσπαθεί να δημιουργήσει ένα αυτοδιαχειριζόμενο ιατρείο για τις γυναίκες. Στη συνέχεια σημειώνεται μια ρήξη στο εσωτερικό της ευρύτερης ομάδας και η γυναικεία ομάδα αυτονομείται. Αυτό το επεισόδιο αναφέρεται στην εμπειρία της Πάντοβας το '74 με τη Μαριαρόζα Ντάλλα Κόστα και άλλες συντρόφισσες που έκαναν κάτι ανάλογο;²⁴

Ν: Αυτό υπήρξε ένα λίγο-πολύ γενικευμένο φαινόμενο. Το επεισόδιο του βιβλίου ήταν ένα αληθινό γεγονός που μου διηγήθηκε ο Σέρτζιο, το οποίο συνέβη εκεί, στο χωριό του. Αυτό με κάνει να σκεφτώ πως ήταν ένα γενικευμένο φαινόμενο, που εκφράστηκε λίγο-πολύ με τον ίδιο τρόπο. Ολόκληρο το κίνημα κι όχι αποκλειστικά στην Πάντοβα, και άλλες καταστάσεις που θυμάμαι εγώ, πέρασαν από την ίδια ανατροπή της σχέσης μεταξύ ανδρών και γυναικών. Αυτή η ανατροπή συνέβη μετά την επιτάχυνση των πραγμάτων, αλλά ήταν αρκετά γενικευμένη. Συνέβη επειδή οι άντρες είναι πιο ηλίθιοι από τις γυναίκες και για αυτόν το λόγο δεν μπορούσαν να κατανοήσουν αυτά τα πράγματα. Όμως, υπήρχε και η ταχύτητα με την οποία συνέβαιναν τα πράγματα και έτσι δεν υπήρχε καν ο χρόνος για να ακολουθήσουν αυτήν την ανάπτυξη του φεμινισμού. Χρειαζόταν χρόνος τόσο για να αναπτυχθεί ο ίδιος ο φεμινισμός όσο και για να δημοσιοποιήσει τις απόψεις του, αλλά τα πράγματα γίνονταν πολύ γρήγορα και για αυτό το λόγο η επικοινωνία ήταν δύσκολη. Και ακόμα πιο δύσκολο για τους άντρες που δεν «έπιαναν» αυτά τα πράγματα τόσο γρήγορα.

ΤΠΤΓ: Μια παρόμοια ρήξη σημειώθηκε και στο εσωτερικό της Potere Operaio με μια ομάδα γυναικών...

Ν: Και στη Lotta Continua. Ένας από τους λόγους που διαλύθηκε η Lotta Continua ήταν και αυτός. Οι γυναίκες αποστασιοποιήθηκαν από αυτή την οργάνωση, η οποία είχε γίνει πολύ γραφειοκρατική και δε λάμβανε υπόψη της απολύτως κανένα.²⁵

ΤΠΤΓ: Σου έκανα αυτή την ερώτηση επειδή υπάρχει ένα κείμενο της Μαριαρόζα Ντάλλα Κόστα, που μαζί με άλλες γυναίκες δημιούργησε τη Lotta Femminista, στο οποίο, μιλώντας για την Potere Operaio, γράφει ότι κάποια στιγμή αποχώρησαν επειδή το κόμμα, αποδεχόμενο την οπτική γωνία των αντρών εργατών, παρέκαμπτε τις μεγάλες αντιθέσεις εντός της τάξης ευνοώντας την αντρική ηγεμονία.²⁶

Ν: Ναι, αλλά αυτό συνέβη σε τοπικό επίπεδο στην Πάντοβα και νωρίτερα. Η Potere Operaio διαλύθηκε το '73, ενώ το επεισόδιο στη Lotta Continua νομίζω πως συνέβη το '76 σε εθνικό επίπεδο.

ΤΠΤΓ: Εσύ ήσουν σε επαφή με την ομάδα της Πάντοβας;

Ν: Όχι, όχι άμεσα. Γνώριζα πολύ καλά την Ντάλλα Κόστα όπως και τους άλλους της Πάντοβας, λ.χ. τον Λουτσιάνο Φεράρι Μπράβο²⁷ κ.ά.

24 Αναφορά στο αυτοδιαχειριζόμενο ιατρείο υπάρχει στο κείμενο της Ντάλλα Κόστα *La porta dell' orto e del giardino*, που αποτελεί την εισήγηση που παρουσίασε σ' ένα σεμινάριο για την Εργατική Αυτονομία που έγινε στη Ρώμη, τον Ιούνιο του 2002. (Βρίσκεται στο διαδικτυο στην ιστοσελίδα www.generation-online.org/p/dallacosta1.htm). Σ' αυτό, η Ντάλλα Κόστα κάνει μια εκτενή αναφορά στο πρωτοπόρο ρεύμα του φεμινισμού της εργατικής αυτονομίας, του οποίου υπήρξε μια από τις σημαντικότερες φυσιογνωμίες. Η βασικότερη θεωρητική και κινηματική συνεισφορά αυτού του ρεύματος ήταν η ανάλυση της σημασίας της αναπαραγωγικής εργασίας στον καπιταλισμό και του κεντρικού ρόλου της γυναίκας σ' αυτήν, πράγμα που καθόριζε (και εξακολουθεί να καθορίζει) την υποδεέστερη θέση της στον κόσμο. Συμπληρώνοντας τον Μαρξ, το ρεύμα αυτό κατάφερε να δείξει ότι οι διαχωρισμένες σφαίρες της παραγωγής, της αναπαραγωγής, της σεξουαλικότητας, της βίας, της υγείας του σώματος κλπ δεν είναι παρά όψεις του ενιαίου σύμπαντος των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων.

Δεν επρόκειτο ωστόσο για μια αναιμάκτη διαπίστωση. Όπως και η ίδια η Ντάλλα Κόστα παραδέχεται με πικρία, χρειάστηκε να έρθουν σε σύγκρουση με τους άντρες αγωνιστές της ιταλικής εργατικής αυτονομίας (αλλά όχι και της αμερικάνικης, πχ τους Midnight Notes) και να διαλέξουν το δρόμο της κυριολεκτικής ...αυτονομίας. Η παρακμή του κινήματος, αρχές της δεκαετίας του '80 και η υποχώρηση της ταξικής πάλης θα βρει το ρεύμα αυτό και τις διεκδικήσεις του θαμμένα κάτω απ' το mainstream του θεσμοποιημένου πια πολιτισμικού φεμινισμού που κυριαρχεί μέχρι σήμερα. Αυτή η μορφή φεμινισμού βρίσκει την έκφρασή της στη ξεδοντιασμένη πολιτική της ταυτότητας, τις ακαδημαϊκές women's studies και τις περιθωριακές φεμινιστικές ομάδες.

Η ίδια η Ντάλλα Κόστα, έχοντας στραφεί πια στον οικοφεμινισμό και σε αγώνες ενάντια στις νέες περιφράξεις παγκοσμίως, θα βρει εκεί το **θετικό όραμα** ενός άλλου **διαφορετικού, κόσμου** που έλλειπε, όπως η ίδια λέει, από το παρελθόν της. Σ' αυτήν την έλλειψη αποδίδει άλλωστε το αίσθημα δυσανεξίας που βίωνε την εποχή της Potere Operaio και του φεμινιστικού κινήματος. Να τι λέει η ίδια στην εισήγησή της στο προαναφερθέν σεμινάριο, όπως υπάρχει στο ιταλικό πρωτότυπο, εξηγώντας την έλλειψη χαράς που βίωνε τότε:

«Το γεγονός είναι ότι, αναζητώντας την αιτία της έλλειψης χαράς, αναγκάστηκα να παραδεχτώ πως ο χώρος στον οποίο είχα αγωνιστεί τη δεκαετία του '70 μπροστά στα εργοστάσια ή μέσα στα σπίτια, ουσιαστικά το δίπτυχο χρόνος-χρήμα (έστω κι αν αναφερόταν στη βλαπτικότητα του εργοστασίου και έστω κι αν συνδυάστηκε, όσον αφορά το Φεμινιστικό Κίνημα, με τους αγώνες για τον τοκετό, την έκτρωση, τον αγώνα ενάντια σε μια εργασιακή σεξουαλικότητα, τον αγώνα ενάντια στη βία κ.α.), αποτέλεσε ένα πεδίο που δεν είχε ποτέ μου να κινήσει τα βαθύτερα συναισθημάτα μου ώστε να τα κάνει να αναβλύσουν ροές ζωτικής ενέργειας. Γι' αυτό το λόγο δεν είχα νιώσει χαρά (όπως δε νιώθω ούτε στην πάλη ενάντια στην αυθαιρεσία της χειρουργικής πάνω στο γυναικείο σώμα). Εκείνο που μου έλειπε ήταν ακριβώς κάτι που θα μπορούσε να με διεγείρει θετικά, ν' αναδειξει ένα φανταστικό, ικανό να ανοίξει διαφορετικές προοπτικές. Είχα την ανάγκη να έρθω σε επαφή με άλλα ζητήματα και νέα υποκείμενα που επιθυμούσαν και μπορούσαν να σκέφτονται πραγματικά με ένα διαφορετικό τρόπο. Γι' αυτό το λόγο για ένα μεγάλο μέρος της δεκαετίας του '80 συνέχισα να περιφέρομαι από δωμάτιο σε δωμάτιο στο σπίτι της αναπαραγωγής. Μέχρι τη στιγμή που ανακάλυψα την πόρτα που έβγαζε στο περιβάλλον και τον κήπο, ανακάλυψα το ζήτημα της γης. Την πόρτα αυτή μου άνοιξαν διάπλατα τα νέα υποκείμενα που αναζητούσα, τα υποκείμενα των εξεγέρσεων των ιθαγενών, τα κινήματα των καλλιεργητών, των ψαράδων, των πληθυσμών ενάντια στα φράγματα και την αποψίλωση των δασών, των γυναικών των διάφορων 'νότων' του κόσμου (αλλά, ευτυχώς, τώρα και των ανεπτυγμένων χωρών) που έθεταν ως κεντρικό το ζήτημα της γης. Όλα υποκείμενα που αγωνίζονταν ενάντια στην ιδιωτικοποίηση και την απαλλοτριώσή της και ενάντια στην καταστροφή των αναπαραγωγικών δυνάμεών της...»

Δυο λόγια, παρεμπιπτόντως, για μια ελληνική μετάφραση αυτού του κειμένου της στο Black out, *Τα μάτια του πλήθους # 2*. Η ελληνική μετάφραση χρησιμοποιεί αποσπασματικά την ήδη αποσπασματική αγγλική μετάφραση (απ' την οποία απουσιάζουν πολλά κομμάτια του ιταλικού πρωτότυπου και κυρίως αυτά που αφορούν την πρόσφατη οικοφεμινιστική οπτική της Ντάλλα Κόστα). Η (Ο) συγγραφέας του προλόγου της ...ελλειπτικής ελληνικής έκδοσης ισχυρίζεται ότι κατανοεί καλύτερα από την ίδια την Ντάλλα Κόστα την έλλειψη χαράς που αυτή βίωνε κατά τη διάρκεια των πολιτικών δραστηριοτήτων της τη δεκαετία του '70: ο «αυτοεγκλωβισμός» της στην εργατική («οργανωμένη» τη λέει) αυτονομία φταίει γι' αυτό και το ότι δεν κατανοήθηκε επαρκώς η διείσδυση της ...πατριαρχίας σε κάθε πτυχή της κοινωνικής ζωής! Δείγμα του πολιτισμικού φεμινισμού, στον οποίο αναφέρεται αρνητικά η ίδια η Ντάλλα Κόστα στο κείμενό της, η ελληνική αυτή έκδοση δε θα μπορούσε να πάει μακρύτερα απ' την αιώνια αναφορά στην υποτιθέμενα αυθόρμητη υπόσταση της πατριαρχίας (και μάλιστα με ένα βασικό και άκομφο τρόπο ίσα για να «επιβεβαιώσει» τα δόγματα του πολιτισμικού φεμινισμού). Αντίθετα, αυτό που έχουμε ανάγκη σήμερα, είναι μια θεωρητική και πρακτική επανεκτίμηση του φεμινισμού της εργατικής αυτονομίας, αυτής της τόσο σημαντικής στιγμής του παρελθόντος, **όπου αυτοκαθορίζεται για πρώτη φορά το θηλυκό προλεταριάτο**. Πάνω σ' αυτά τα χνάρι έχει ενδιαφέρον να βαδίσουμε, αλλά στις συνθήκες του σήμερα, που η ταξική σύνθεση της οικιακής εργασίας έχει εν μέρει αλλάξει.

25 Το 1976, στη διάσκεψη του Ρίμινι, η οργάνωση Lotta Continua διαλύθηκε. Η σύγκρουση στο εσωτερικό της μεταξύ των φεμινιστριών και των εργατιστών ήταν τόσο σφοδρή που οδήγησε, μεταξύ άλλων λόγων, στη διάλυση, παρά το γεγονός ότι η Lotta Continua υπήρξε η μόνη οργάνωση που είχε δείξει τότε ενδιαφέρον για τα «νέα κοινωνικά κινήματα» των γυναικών, των ομοφυλόφιλων, της νεολαίας, των φυλακισμένων.

26 Όπως έλεγε η Lotta Femminista το 1972: «Αντιμετωπίζοντας τις γυναίκες ως το εργαλείο της καπιταλιστικής επίθεσης στο μισθό, η Potere Operaio πλέει σε επικίνδυνα νερά. Το παραδοσιακό κίνητρο για να επιτευχθεί κανείς στο μετανάστη εργάτη, ειδικά αν αυτός/ή είναι μαύρος/ή (ή ιταλός του νότου), είναι ότι η παρουσία του απειλεί τις κατακτήσεις της ντόπιας εργατικής τάξης. Ακριβώς το ίδιο πράγμα που λέγεται για τις γυναίκες σε σχέση με τους άνδρες. Η αντιρατσιστική (και άρα αντιεθνικιστική και αντισεξιστική) οπτική, η οπτική του αγώνα, συνίσταται στο να ανακαλύψουμε τις οργανωτικές αδυναμίες που επιτρέπουν στα πιο ισχυρά τμήματα της τάξης να διαχωρίζονται από τα λιγότερο ισχυρά. Με άλλα λόγια, να ανακαλύψουμε τις οργανωτικές αδυναμίες οι οποίες, επιτρέποντας στο κεφάλαιο να σχεδιάσει αυτή τη διάρεση, μας οδηγούν στην ήττα. Αυτό το ζήτημα είναι ένα από τα θεμελιώδη ζητήματα που πρέπει να αντιμετωπίσει η τάξη σήμερα».

27 **Λουσιάνο Φεράρι Μπρόβο**: Συμμετείχε στη συντακτική ομάδα των Quaderni Rossi του Βένετο και αργότερα μαζί με τους Τόνι Νέγκρι, Guido Bianchini, Francesco Tolin κ.α. θα συμμετάσχει στην ίδρυση της Potere Operaio-Veneto. Μετά το 1969, θα απομακρυνθεί από τα οργανωτικά σχήματα της νέας αριστεράς, θα αφοσιωθεί στη θεωρητική δουλειά και θα δραστηριοποιηθεί σε κοινωνικούς χώρους, συνεισφέροντας στην ίδρυση του Radio Sherwood, ενός από τους πρώτους ελεύθερους ραδιοφωνικούς σταθμούς, στην Πάντοβα και τη δημιουργία της Soccorso Rosso (Κόκκινης Βοήθειας), ενός δικτύου υποστήριξης των πολιτικών κρατούμενων. Το 1979 θα διωχθεί στα πλαίσια της έρευνας της «7ης Απριλίου» μαζί με άλλα μέλη της «Αυτονομίας»· θ' απαλλαγεί με βούλευμα ύστερα από εξήμισι χρόνια κράτησης. Το πλούσιο θεωρητικό του έργο συνέβαλε σημαντικά στη διαμόρφωση του ρεύματος του «εργατισμού».

Η ρήξη

Στα γραφεία μας έρχονταν και πάρα πολλά κορίτσια γυναίκες νέες και λιγότερο νέες σπουδάστριες εργάτριες νοικοκυρές που είχαν έρθει στις διαδηλώσεις που γνωρίστηκαν στις καταλήψεις και στα γραφεία μας πήραν ένα δωμάτιο ολόδικό τους και κόλλησαν στην είσοδο μια επιγραφή δωμάτιο των γυναικών και αλίμονο σε όποιον μπει χωρίς την άδειά τους προπαντός όταν έχουν τις συσκέψεις τους και ύστερα έξω κυκλοφορούν υλικό αντιπληροφόρησης για τη σεξουαλικότητα για την υγεία και την επανοικειοποίηση του σώματός μας για το μισθό στις νοικοκυρές κάνουν ένα σωρό πράγματα ζητούν από το δήμο να δημιουργήσει ένα αυτοδιαχειριζόμενο συμβουλευτικό κέντρο βομβαρδίζουν δρόμους και πλατείες με την καμπάνια για ελεύθερες και δωρεάν αμβλώσεις και ένα βράδυ εισέβαλαν σ' ένα σινεμά που έπαιζε μια πορνογραφική ταινία και με τις πολารόιντ φωτογραφίζουν με το φλας τους θεατές ύστερα ανεβαίνουν στην καμπίνα προβολής και κατάρσχουν τα ρολά της ταινίας...

οι γυναίκες στα γραφεία μιλούν όλο και πιο πολύ μεταξύ τους και όταν μιλούν για άνδρες φαίνεται πως δε μιλούν γι' αυτούς όπως εμείς μιλάμε για εκείνες κατά βάθος οι αρσενικοί τις γυναίκες ακόμη κι εκεί στα γραφεία τις θεωρούν πάντα γυναίκες δηλαδή κάτι το διαφορετικό και για τις γυναίκες που έρχονται εκεί στα γραφεία κάνουμε σχέδια κόβουμε και ράβουμε κουτσομπολεύουμε τα γνωστά που κάνουν όλοι οι άνδρες και όσο περνάει ο καιρός όλο και πιο πολύ οι γυναίκες κάθονται χωριστά κάνουν χωριστές συσκέψεις χωριστές συζητήσεις κι αν κάποιος από εμάς πλησιάσει ενώ αυτές συζητούν τον διώχνουν μετά από λίγο εμείς τσαντιζόμαστε γιατί δεν καταλαβαίνουμε τι σημαίνουν όλα αυτά αρχίζουμε να τις κοροϊδεύουμε κι εκείνες γίνονται επιθετικές συσπειρώνονται κινούνται ομαδικά φεύγουν με τα αμάξια μόνες τους κρυφομιλούν και μας κοιτούν άγρια μα τι συνέβη ρε γαμώτο

Μάγισσες έξω μάγισσες μέσα

...όταν φτάνω εκείνες είναι ήδη εκεί όλες τους π α ρ α τ α γ μ έ ν ε ς απειλητικές καθισμένες η μια κοντά στην άλλη στην αναμονή κανείς μας δεν μιλά φωναχτά έπρεπε να στήσετε όλο αυτό το μπουρδέλο λέει ο 'Ισμος σπάζοντας τη σιωπή και προσπαθεί να είναι όσο το δυνατόν πιο φυσικός ναί έπρεπε να στήσουμε όλο αυτό το μπουρδέλο λέει αμέσως η Μέντα γιατί μας ζαλίσατε τα αρχίδια με τη μαλακισμένη συμπεριφορά σας

...η Κίνα πρέπει να τα 'χει μαζί μου γιατί μου

επιτίθεται αμέσως κι εσύ καλύτερα να μη μιλάς εσύ είσαι εκείνος που έχει πάντα το μυαλό του αλλού στην υπόθεση η επανάσταση στην πρώτη θέση και το σεξ έπεται πιθανώς στα κρυφά είμαι σίγουρη θα γαμούσες αδιάκριτα οποιαδήποτε από μας έχοντας το μυαλό σου αλλού στην αναδιάρθρωση του κεφαλαίου στην κρίση στην αποκέντρωση της παραγωγής έτσι κι αλλιώς εμείς δεν παίζουμε ρόλο εμείς είμαστε το τελευταίο σκαλί η δουλειά μας είναι να βάζουμε μπρος τον πολύγραφο και να μοιράζουμε προκηρύξεις ορίστε ήρθε και η σειρά μου σκέφτομαι τι πλήξη δεν κάνουν τίποτε άλλο παρά να επαναλαμβάνουν όλες τους τα ίδια πράγματα σηκώνομαι και βγαίνω από το δωμάτιο ούτε καν προσποιούμαι πως με πρόσβαλαν απλώς την κοπανάω

...αλλά ύστερα αντιλήφθηκα όλοι μας αντιληφθήκαμε πως δεν επρόκειτο μόνο για κάποιες προσωπικές ιστορίες επρόκειτο για μια ιστορία πολύ πιο μεγάλη επρόκειτο όπως διαπιστώσαμε αργότερα για ένα τραύμα για ένα μεγάλο τραύμα για μια μεγάλη ρήξη ίσως τη μεγαλύτερη απ' όλες όσες είχαμε προκαλέσει και που αργότερα μας άλλαξε όλους μας

Αποσπάσματα από το κεφάλαιο 30 των Αόρατων που καταγράφει τις πρώτες προσπάθειες αυτοκαθορισμού των γυναικών και την αναπόφευκτη σύγκρουσή τους με τους άντρες συντρόφους τους.

ΤΠΤΓ: Στους Αόρατους η διάσπαση συντελείται στη βάση της γυναικείας ταυτότητας, η οποία κατά κάποιο τρόπο καταπιέζεται από τη συμπεριφορά των ανδρών, ενώ στην Potere Operaio συνοδεύτηκε από μια θεωρητική συζήτηση γύρω από την άμισθη εργασία των γυναικών. Μήπως γνωρίζεις τη συζήτηση που έγινε;

Ν: Η συζήτηση γύρω από την οικιακή εργασία. Το να αντιμετωπίζεται η οικιακή εργασία όχι ως στοιχείο της οικογένειας, αλλά ως εργασία είναι κάτι πολύ σημαντικό, το οποίο αργότερα επεκτάθηκε και κατά κάποιο τρόπο συνεχίζεται και σήμερα.

ΤΠΤΓ: Αυτή η συζήτηση αποτέλεσε ένα κομβικό σημείο. Αργότερα στις Ηνωμένες Πολιτείες ήταν η Σύλβια Φεντερίτσι...

Ν: Η Σέλμα Τζέιμς...

ΤΠΤΓ: Το δίκτυο ομάδων Wages for housework,²⁸ το οποίο διεκδίκησε μισθό για την οικιακή εργασία.

Ν: Ναι, ναι, υπήρξε ένα σημαντικό γεγονός.

ΤΠΤΓ: Μετά τους Αόρατους εκδόθηκε η Χρυσή Ορδή, ένα βιβλίο που έγραψες μαζί με τον Πρίμο Μορόνι και τον Σέρτζιο Μπιάνκι. Αυτό έγινε επειδή θεωρούσατε ότι ο απολογισμός του κινήματος που γίνεται στους Αόρατους είναι ελλιπής; Η έκδοση αυτού του βιβλίου αποτελεί και μια έμμεση αναγνώριση των ορίων της λογοτεχνίας;

Ν: Όχι, ήταν δύο πράγματα τελείως άσχετα μεταξύ τους. Οι Αόρατοι ήταν μια αφήγηση, δεν ήταν θεωρητικό βιβλίο ούτε ντοκουμέντο ούτε ιστορικό βιβλίο, αν και εξ αντανάκλασας μπορεί να προσφέρει ιδέες προς αυτή την κατεύθυνση. Στην Ιταλία παρατηρήθηκε το φαινόμενο της ισοπέδωσης, εξαιτίας της οποίας η δεκαετία του '70 παρουσιαζόταν από την τηλεόραση, τις εφημερίδες και τα βιβλία αποκλειστικά ως «τα χρόνια της τρομοκρατίας»... Αλλά κάποια στιγμή οι νέοι άρχισαν να σκέφτονται ότι «ίσως δεν ήταν μόνο αυτό» και διαπιστώσαμε και οι ίδιοι ότι υπήρχε μεγάλη ζήτηση των βιβλίων εκείνης της περιόδου. Οι εκδοτικοί οίκοι στα τέλη της δεκαετίας του '70 και στις αρχές της δεκαετίας του '80 εκκαθάρισαν τους καταλόγους τους. Όχι μόνο δεν ξανατύπωσαν και δε διέθεσαν στο εμπόριο μια σειρά βιβλίων που σχετίζονταν άμεσα ή έμμεσα με το κίνημα, αλλά και τα διέγραψαν από τους καταλόγους τους. Τη δεκαετία του '70 είχαν βγάλει χρήματα από αυτό το είδος των εκδόσεων και μάλιστα όλοι. Όλοι οι εκδότες, όχι μόνο ο Feltrinelli,

Αν και είμαστε γυναίκες δεν είμαστε μόνο μουνί

αλλά από κάποια στιγμή κι έπειτα όλοι οι εκδότες που ήταν κάπως αριστεροί, καθώς και ο Mondadori, ο Rizzoli κλπ, εξέδιδαν Μαρξ, Μάο, οτιδήποτε μπορείς να σκεφτείς, επειδή υπήρχε ένα τεράστιο κοινό και πουλούσαν. Δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα με αυτό, αλλά κάποια στιγμή όταν αυτό το κύμα υποχώρησε,

²⁸ Το αίτημα του Μισθού για την Οικιακή Εργασία ξεκίνησε μέσα από τις εμπειρίες και τους αγώνες του ιταλικού κινήματος και έχει συνδεθεί με τα ονόματα των Σέλμα Τζέιμς, Μαριαρόζα Ντάλλα Κόστα και Σίλβια Φεντερίτσι. Η τελευταία το προώθησε στις ΗΠΑ μέσα από ένα δίκτυο ομάδων και η Σέλμα Τζέιμς, της οποίας ο προσανατολισμός ήταν περισσότερο εργατικός παρά φεμινιστικός, στη Μ. Βρετανία και αλλού. (Εκτενής αναφορά στο αίτημα του Μισθού για την Οικιακή Εργασία γίνεται στα *Παιδιά της Γαλαρίας*, # 9).

τα εξαφάνισαν μεμιάς. Όπως γνωρίζεις, ο Τόνι Νέγκρι αφαιρέθηκε από τους καταλόγους των εκδοτικών οίκων...

ΤΠΤΓ: Τα βιβλία της πυράς,²⁹ τα οποία επανέκδωσε ο Castelvechi τη δεκαετία του '90.

N: Ακριβώς. Όλα αυτά μας βοηθούν κάπως να κατανοήσουμε το κλίμα που είχε δημιουργηθεί στην Ιταλία. Ένα κλίμα που θύμιζε σχεδόν Ιερά Εξέταση. Οι εκδότες φοβόντουσαν ότι θα μπορούσαν να τους θεωρήσουν υποστηρικτές των φριχτών πραγμάτων που είχαν συμβεί. Αυτό το φαινόμενο υπήρξε εντυπωσιακό.

ΤΠΤΓ: Η Χρυσή Ορδή ήταν το πρώτο ιστορικό βιβλίο πάνω στο κίνημα της δεκαετίας του '70...

N: Ναι, και ίσως και το μοναδικό. Αυτό συνέβη επειδή είχαμε αντιληφτεί, και κυρίως ο Μορόνι που είχε ένα βιβλιοπωλείο, ότι οι νέοι είχαν καταλάβει ότι κάτι είχε συμβεί τη δεκαετία του '70, αλλά χωρίς να γνωρίζουν ακριβώς τι και ήθελαν να το μάθουν. Έτσι στα παλαιοβιβλιοπωλεία υπήρχε μεγάλη ζήτηση αυτών των βιβλίων... Ξέρεις, αυτά τα παλαιά βιβλία τα πουλάνε σε στοκ. Ο Μορόνι λοιπόν αγόραζε το στοκ διάφορων βιβλίων, βιβλίων εκείνης της περιόδου και τα διέθετε στο βιβλιοπωλείο Calusca. Διαπίστωσε ότι τα βιβλία αυτά «έφευγαν», πουλούσαν κατά δεκάδες. Υπήρχαν νέοι που αναζητούσαν απεγνωσμένα αυτά τα βιβλία. Έτσι γεννήθηκε η ιδέα να κάνουμε ένα βιβλίο στο οποίο θα εξιστορούσαμε όλα όσα συνέβησαν εκείνα τα χρόνια. Ξεκινήσαμε να γράφουμε αυτό το βιβλίο χρησιμοποιώντας κείμενα που είχαν γραφτεί εκείνη την περίοδο, αλλά και με τη συνεργασία κάποιων ατόμων από τα οποία ζητήσαμε να γράψουν κάποια κομμάτια, τα οποία εν συνεχεία ενσωματώσαμε στο βιβλίο.

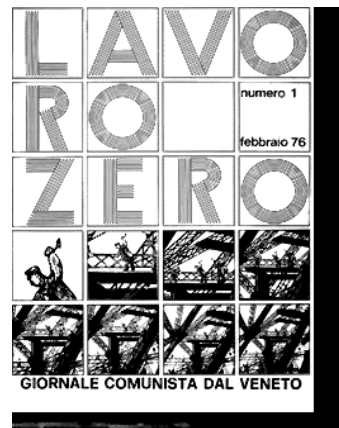
Όλα αυτά έγιναν πολύ βιαστικά επειδή υπήρχε προθεσμία. Είχαμε βρει έναν εκδότη που τότε πρόσκειτο στο Σοσιαλιστικό Κόμμα και γι' αυτό το λόγο ανήκε σ' ένα χώρο που δεν ελεγχόταν πολιτικά· εκείνη την εποχή οι Σοσιαλιστές δεν ήταν εχθρικοί απέναντι στο κίνημα. Υπήρχε λοιπόν αυτός ο εκδοτικός οίκος που ονομαζόταν SugarCo, ο οποίος όμως ήθελε να ετοιμάσει το βιβλίο για το '87-'88, δηλαδή για τα δέκα χρόνια από το '77 και τα είκοσι χρόνια από το '68 και έτσι έπρεπε να ετοιμαστεί πολύ βιαστικά επειδή δεν είχαμε πολύ χρόνο στη διάθεσή μας. Ο όρος του SugarCo ήταν πως θα έβγαине εντός αυτών των χρονικών ορίων. Και, πράγματι, είναι ένα βιβλίο που δεν είναι συστηματικό.

Το βιβλίο πήγε αρκετά καλά. Είναι ένα βιβλίο που γνώρισε σημαντική επιτυχία όταν κυκλοφόρησε. Στη συνέχεια οι Σοσιαλιστές διαλύθηκαν και μαζί τους και ο εκδοτικός οίκος SugarCo και έτσι ξαναδουλέψαμε κάπως αυτό το βιβλίο, κυρίως αναθέτοντας στο Σέρτζιο Μπιάνκι την αναθεώρησή του, όχι την ολοκλήρωσή του, καθώς παρέμεινε, κατά κάποιο τρόπο, μη συστηματικό, επικεντρωμένο μάλλον σε κάποιες πτυχές, παρά μια συστηματική και συνεκτική δουλειά και επανεκδόθηκε από τον εκδοτικό οίκο Feltrinelli. Έκτοτε συνεχίζει να ανατυπώνεται, αποτελώντας λίγο-πολύ το μοναδικό βιβλίο αναφοράς. Υπάρχουν και άλλα βιβλία, αλλά κανένα δεν είναι τόσο ευρύ. Είναι βιβλία που έχουν γραφτεί από άτομα που αφηγήθηκαν σημαντικά, αλλά συγκεκριμένα πράγματα. Αυτό είναι το μοναδικό βιβλίο τέτοιας ευρύτητας που αφηγείται ολόκληρη την ιστορία αυτής της περιόδου. Τώρα σας κάνω διαφήμιση (γέλια).

²⁹ **Βιβλία της Πυράς** (*Libri del Rogo*): Με αυτόν τον τίτλο επανεκδόθηκαν το 1997, 20 χρόνια μετά την πρώτη έκδοσή τους, οι μπροσούρες του Τόνι Νέγκρι *Crisi dello Stato-piano* (Κρίση του Κράτους-σχέδιο), *Partito operaio contro il lavoro* (Εργατικό κόμμα ενάντια στην εργασία), *Proletari e Stato* (Προλετάριοι και Κράτος), *Per la critica della costituzione materiale* (Για την κριτική του υλικού συντάγματος) και *Il dominio e il sabotaggio* (Κυριαρχία και σαμποτάζ). Μετά τη σύλληψη του συγγραφέα τους στα πλαίσια της έρευνας της «7^{ης} Απριλίου», με την κατηγορία ότι ηγείτο μιας «ένοπλης εξέγερσης με σκοπό την κατάλυση της έννομης τάξης», ο εκδοτικός οίκος Φελτρινέλι που τις είχε εκδώσει, τις απέσυρε από το εμπόριο και τις πολτοποίησε. Παρά το γεγονός ότι συνέχισαν να έλκουν τον ενδιαφέρον του κοινού, χρειάστηκε, όπως είπαμε, να περάσουν 20 ολόκληρα χρόνια πριν επανεκδοθούν.

ΤΠΤΓ: Αυτή η υποκειμενική εμπειρία που περιέγραψες στα μυθιστορήματά σου, όπως το *Τα θέλουμε όλα* και *Οι Αόρατοι*, αλλά και στη *Χρυσή ορδή*, επέφερε κάποιες βαθιές αλλαγές στην κοινωνία και την παραγωγή. Σήμερα είναι παρούσες και με ποια μορφή;

Ν: Σε κάποιο σημείο, όπως αφηγούμαι στο *Τα θέλουμε όλα*, η κεντρική περσόνα στο τέλος παρατάει τη δουλειά, στέλνει στο διάολο τη ΦΙΑΤ και φεύγει· στους *Αόρατους* η περσόνα έχει μια εργασιακή εμπειρία σε εργοστάσιο κλπ και κάποια στιγμή την εγκαταλείπει. Αυτά είναι παραδείγματα άρνησης της εργασίας, άρνησης της μισθωτής εργασίας, άρνησης μιας ζωής όπου η εργασία κατέχει κεντρική θέση. Η άρνηση της εργασίας ήταν ένα πολύ διαδεδομένο φαινόμενο εκείνα τα χρόνια, με την έννοια ότι πολλοί νέοι ζούσαν μαζί, δεν εργάζονταν σταθερά, υπήρχε αυτή η τάση να βλέπουν τη ζωή μέσα από ένα διαφορετικό πρίσμα και όχι μέσα από εκείνο που λέει ότι σκοπός της ζωής είναι να βρεις μια δουλειά και να κάνεις μια ήσυχη ζωή. Όλα αυτά υπήρξαν μια πολύ δυνατή εμπειρία, την οποία αντιλήφθηκε πολύ καλά το κράτος και τη φοβήθηκε εξίσου πολύ, επειδή έπληττε τα θεμέλια της εξουσίας του. Κατά τη γνώμη μου αυτή ήταν και μία από τις κύριες αιτίες που το ώθησαν να επέμβει κτηνωδώς με κατασταλτικό τρόπο, όχι τόσο η ένοπλη πάλη την οποία μπορούσε να περιορίσει όποτε ήθελε. Αυτό είναι κάτι το ανεξέλεγκτο. Εάν διαδιδόταν η ιδέα της κατάργησης της εργασίας τα πάντα θα κατέρρεαν.

μηδενική εργασία

ΤΠΤΓ: Αυτή η αλλαγή στάσης απέναντι στην εργασία και τη ζωή άφησε ίχνη;

Ν: Όχι μόνο άφησε ίχνη, αλλά και κάποια στιγμή οι καπιταλιστές, οι οποίοι είναι πολύ εξυπνότεροι απ' ό,τι συνήθως πιστεύουμε, ανακάλυψαν ότι η λύση δεν ήταν να την καταστείλουν προσωρινά. Κατόνησαν πολύ καλά ότι δεν ήταν κάτι που μπορούσε να αντιμετωπιστεί με την καταστολή και, όπως συμβαίνει πάντα, οι ταξικοί αγώνες επιφέρουν ένα μετασχηματισμό του τρόπου παραγωγής. Και η αλυσίδα παραγωγής, ο φορτισμός, επινοήθηκε επειδή στους μεγάλους αγώνες που είχαν διεξαχθεί προγενέστερα, ο εργάτης γινόταν κύριος της μηχανής και ουσιαστικά του εργοστασίου. Κάποια στιγμή οι καπιταλιστές επανέκτησαν τον έλεγχο της μηχανής και τους άφησαν μόνο ένα μικρό κομμάτι της. Ο εργάτης αρχικά ήλεγχε τη μηχανή, ύστερα, αντίθετα, του αφαίρεσαν ολοκληρωτικά τον έλεγχο του συστήματος παραγωγής και του την «έφεραν».

Με άλλα λόγια, χρησιμοποιούν πάντα τους αγώνες για να βγουν από τις καταστάσεις που προκαλούν την ήττα τους. Και σε αυτή την περίπτωση έκαναν ακριβώς το ίδιο: δε θέλετε να εργάζεστε; Θέλετε περισσότερο ελεύθερο χρόνο, να εργάζεστε μόνο περιστασιακά; Πολύ καλά! Θα το θέσουμε αμέσως σε εφαρμογή. Από εδώ και στο εξής δε θα εργάζεστε με πλήρη απασχόληση, η εργασία σας θα γίνει επισφαλής. Θέλετε να εργάζεστε μια ημέρα την εβδομάδα, δύο ημέρες την εβδομάδα; Σύμφωνοι. Εμείς θα βάλουμε τις μηχανές να κάνουν το μεγάλο όγκο της δουλειάς και εσείς θα εργάζεστε λιγότερο.

και στην Ντε Αμίσις ήμασταν κοντά σε εκείνους που πυροβολούσαν εκείνους της φωτογραφίας που έγινε διάσημη...

Φυσικά θα σας πληρώνουμε και λιγότερο. Με αυτόν τον τρόπο έστρεψαν προς όφελός τους αυτή τη δύσκολη κατάσταση και μάλιστα με μεγάλο όφελος για αυτούς, έτσι ώστε να καταστήσουν ακόμα πιο δύσκολους τους αγώνες επειδή έπαψε να υφίσταται η ενότητα των εργατών. Στο εργοστάσιο βρίσκονταν όλοι μαζί, εδώ είναι διασκορπισμένοι και υπονόμεισαν και τη δυνατότητα των συνδικάτων να ενοποιήσουν τους εργαζόμενους. Αυτό ήταν... Αυτό έμεινε... Έμεινε ως στάση, αλλά επιβλήθηκε κιόλας, στράφηκε εναντίον τους.

ΤΠΤΓ: Κατά κάποιο τρόπο το νόημά της αντιστρέφηκε.

Ν: Ασφαλώς, ακριβώς έτσι. Σου λένε: δε θέλεις να είσαι μισθωτός εργαζόμενος όπως πρώτα; Γίνε «ελεύθερος επαγγελματίας». Μπορείς να εργάζεσαι όπως θέλεις, όποτε θέλεις, εσύ αποφασίζεις. Το αποτέλεσμα είναι ότι εργάζεσαι πολύ περισσότερο χρόνο και κερδίζεις λιγότερα χρήματα. Αυτή η ελευθερία εξαπάτησε το μισθωτό. Αυτό δε σημαίνει ότι είναι λάθος που συνέβη αυτό· σημαίνει, τουλάχιστον κατά τη γνώμη μου, ότι το αφεντικό προσπαθεί πάντα, όπως είναι φυσικό, να προωθήσει τα συμφέροντά του, να κερδίζει. Όταν κάτι τον δυσκολεύει προσπαθεί να το στρέψει προς όφελός του.

ΤΠΤΓ: Στο *I furiosi* παρουσίασες μια προλεταριακή φιγούρα κάπως διαφορετική ή μάλλον πολύ διαφορετική από εκείνες που παρουσίασες στο *Ta θέλουμε όλα* και στους *Αόρατους*. Αυτό συνέβη επειδή ήθελες να παρουσιάσεις ένα κομμάτι του προλεταριάτου που απουσίαζε από τα άλλα βιβλία ή επειδή ήθελες να παρουσιάσεις τις αλλαγές που συντελέστηκαν στην ιταλική κοινωνία μετά τη δεκαετία του '70;

Ν: Όχι, ισχύει το δεύτερο. Οι *Furiosi* είναι ένα βιβλίο για τη δεκαετία του '80. Τη δεκαετία του '80 σημειώθηκε μια «οπισθοχώρηση», το κίνημα διασκορπίστηκε και στο μυθιστόρημα υπάρχει μια περσόνα που αφηγείται αυτό το γεγονός. Εκείνη που λέει ότι όταν ήταν φοιτητής συμμετείχε στους αγώνες, συμμετείχε σε όλα αυτά που γίνονταν εκείνη την εποχή, τις διαδηλώσεις κλπ, και που αφηγείται ότι όλα αυτά σταμάτησαν ξαφνικά. Όλοι όσοι συμμετείχαν στους αγώνες έγιναν πρεζάκια. Δεδομένης της περι-

φερειακής του θέσης, αυτός δεν κατοικούσε στο κέντρο της πόλης, έκανε όλα αυτά τα πράγματα με μεγάλη χαρά και ενθουσιασμό μαζί με την ομάδα του, μια ομάδα σε ένα χωριό έξω από το Μιλάνο, και ο κόσμος του ήταν αυτός. Κάποια στιγμή, ξαφνικά, όλα αυτά σβήνουν και αυτός βρίσκεται μετέωρος... Αφηγείται αυτή τη στιγμή απελπισίας που δεν ήξεραν τι να κάνουν. Αυτός αρχίζει να κάνει το μικρέμπορο χασίς και ξαφνικά κατά τύχη ξαναβρίσκει τους φίλους του σε έναν ποδοσφαιρικό αγώνα και εκεί ανακαλύπτει εκ νέου, σε κάτι διαφορετικό, που δεν είναι ο πολιτικός αγώνας, ανακαλύπτει εκ νέου στο «οπαδιλίκι» –που ακόμα και ο ίδιος ομολογεί ότι είναι κάτι

ανόητο– το να κάνεις πράγματα από κοινού, να βρίσκεσαι μαζί με άλλους. Αυτό συνέβη επειδή εκείνα τα χρόνια ο μοναδικός σημαντικός χώρος νεανικής συνεύρεσης, διαδεδομένος σε ολόκληρη την Ιταλία, ήταν τα γήπεδα. Μολονότι είναι παλιό φαινόμενο, εκείνα τα χρόνια ήταν το μόνο πράγμα που υπήρχε και τη δεκαετία του '80 ήταν το μοναδικό φαινόμενο για το οποίο άξιζε κανείς να μιλήσει.

ΤΠΤΓ: Στο *Sandokan* και στο *I furiosi* φαίνεται ότι προσπαθείς να φέρεις στην επιφάνεια τον ατομικισμό που κυριαρχεί στην Ιταλία.

Ν: Ναι, όμως οι *Furiosi* κάποια στιγμή είναι η άρνηση αυτού του ατομισμού επειδή αυτοί αναζητούν την ομάδα, την ομάδα με την οποία θέλουν να γίνουν ένα...

Εξαφανίζονται τα πάντα, εξαφανίζονται οι οργανώσεις, εξαφανίζονται οι αγώνες. Η δεκαετία του '80 θα είναι μια δεκαετία απόλυτης ισοπέδωσης. Το μόνο που θέλουν οι νέοι είναι να καταναλώσουν, να αγοράσουν παπούτσια... Και στους *Furiosi* υπάρχει αυτή η επιθυμία που δεν είναι μια πολιτική επιθυμία, είναι μια επιθυμία ζωτική, να βρουν κάτι διαφορετικό που στην πραγματικότητα είναι η άρνηση της απομόνωσης, του διασκορπισμού. Σε αυτά τα προάστια που δεν υπάρχει τίποτα, αναζητούν λίγη ζωή

Από το I Furiosi - Άσμα Έβδομο

Ιστορία του Zigolo

Από τις πορείες των αυτόνομων της δεκαετίας του '70 στη βία των γηπέδων

(...)

πηγαίναμε στις πορείες του κινήματος και όταν μπαίναμε στη διαδήλωση προσπαθούσαμε να πηγαίνουμε όπου η σύγκρουση ήταν στο ζενίθ και στην Ασολομπάρντα εκείνη την ημέρα βρισκόμασταν δίπλα σε ένα γίγαντα με γένια που είχε μια τεράστια τσάντα που μέσα της θα βρίσκονταν 300 μπουκάλια ήταν γαλάζια την άνοιξε έριξε ένα μπουκάλι και είδα μια τρομακτική γαλαζοπράσινη φλόγα πρέπει να έφτασε μέχρι τον τρίτο όροφο και στην Ντε Αμίτσις ήμασταν κοντά σε εκείνους που πυροβολούσαν εκείνους της φωτογραφίας που έγινε διάσημη αναζητούσαμε πάντα την πιο έντονη σύγκρουση και τώρα μπορούμε να πούμε ότι για εμάς το στάδιο ήταν κάπως μια προπόνηση στο αντάρτικο για να το φέρουμε στη συνέχεια μέσα στην πόλη το 77 ύστερα από το Μίλαν-Νάπολη ξεκινήσαμε από το Σαν Σίρο φωνάζοντας Νάπολη Νάπολη γαμήσου και κατεβάζαμε τα παράθυρα των πούλμαν στη συνέχεια τελειώσαμε με την αστυνομία που μας πυροβολούσε τρέχαμε τινγκ τινγκ άκουγες τις σφαίρες και φωνάζαμε εργατική αυτονομία και σπάσαμε εκείνο το κατάστημα της Φιορούτσι που σπαζόταν πάντα σε όλες τις πορείες

(...)

για πολλά χρόνια δεν πήγαινα στο γήπεδο ξανάρχισα το '85 στο ντέρμπυ για να τα βολέψω πουλούσα φούντα μια Κυριακή πρωί ήρθε και με βρήκε ένας που μου 'λεγε συνέχεια γιατί δεν έρχεσαι στο γήπεδο ήρθε και μου είπε έλα σήμερα έχει το ντέρμπυ άρχιζε στις 4 μου πλήρωσε τη φούντα με ένα εισιτήριο εγώ είπα γιατί όχι έτσι κι αλλιώς ήμουν μόνος και δεν είχα να κάνω τίποτα άλλο το πήρα και πήγα στο γήπεδο κι εκεί βρήκα τον Ροντόνε μπήκα κοιτάζα γύρω μου και μου φαινόταν ότι ήταν σαν την πρώτη φορά που πήγα στο γήπεδο όταν ήμουν μικρός κοιτούσα γύρω και αισθανόμουνα περίεργα ύστερα ενώ ήμουν εκεί ακούω ε βλάκα ήταν ο Ροντόνε που το προηγούμενο βράδυ ήμασταν μαζί στο μπαρ και πίναμε ποτά κερασμένα από την ιδιοκτήτρια ύστερα εκεί γνώρισα και άλλους χάναμε 1-0 ύστερα νικήσαμε 2-1 το ματς ήταν ωραίο υπήρχε ένα ωραίο πήγαιν'-έλα του κόσμου όλοι κάπνιζαν φώναζαν και εγώ ήμουν εκεί στο πλάι του πετάλου και το κοιτούσα έκθαμβος έλεγα στον εαυτό μου δεσ τι ωραία γιορτή τι ωραίος τρόπος να βρισκόμαστε τι ωραία γιορτή

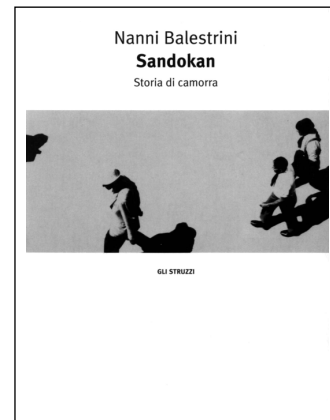
(...)

μου αρέσει πάρα πολύ η βία στο γήπεδο είναι περισσότερο πρέζα από ό,τι ήταν η πολιτική βία επειδή η βία του γηπέδου δε στοχεύει πουθενά είναι αυτοσκοπός ενώ στην πολιτική στόχευες κάπου εάν την έπεφτες στην Ασολομπάρντα υπήρχε ένας σκοπός ήταν ένας πολιτικός στόχος ένιωθες την οσμή των δακρυγόνων και γνώριζες που ήσουν και τι έκανες και για ποιο λόγο το έκανες ενώ εδώ η βία δε στοχεύει πουθενά είναι η καθαρή βία εσύ εκείνη τη στιγμή δεν έχεις κανένα σκοπό υπάρχουν δύο αντίπαλες παρατάξεις που συγκρούονται στο όνομα του τίποτα είναι σαν ένα παιχνίδι και παραμένει πάντα ένα παιχνίδι αν και είναι επικίνδυνο και εσύ κάποιες φορές λες γαμώτο τι στο διάολο πας να κάνεις εκεί στα τριάντα σου και δεν είναι ότι εσύ πας εκεί για να δείρεις αλλά όταν βρεθείς εκεί και απέναντί σου έχεις κάποιον που εάν έχει τη δυνατότητα θα σου ανοίξει το κεφάλι στα δύο τότε δεν έχεις επιλογή πρέπει να του το ανοίξεις εσύ πρώτος και εκείνη τη στιγμή νιώθεις την αδρεναλίνη να εκτινάσσεται στα ύψη ποτέ δε νιώθεις τόσο ζωντανός όσο εκείνη τη στιγμή

κάνοντας πράγματα μαζί τις κυριακές στα «πέταλα» των γηπέδων, προσπαθώντας στην ουσία να ξαναδημιουργήσουν μια κοινότητα.

ΤΠΤΓ: Και ο *Sandokan*;

N: Στο *Sandokan* κατά κάποιο τρόπο υπάρχουν δυο διαφορετικά επίπεδα. Από τη μια, αυτή η φωνή αφηγείται όσα συμβαίνουν στο χωριό και, από την άλλη, υπάρχουν αυτές οι φιγούρες –που δεν τις βλέπουμε ποτέ σε πρώτο πλάνο– των μαφιόζων. Κατά τη γνώμη μου αυτή η μαφία μπορεί να ιδωθεί και ως μια μεταφορά του καπιταλισμού. Οι μαφιόζοι κάνουν τα ίδια πράγματα που κάνουν και οι βιομήχανοι, μόνο που τα κάνουν χρησιμοποιώντας τη βία άμεσα. Δεν υπάρχει μεγάλη διαφορά ανάμεσα στον Σάντοκαν και τον Ανιέλι,³⁰ μόνο που ο Ανιέλι δε σκοτώνει τον κόσμο με τα χέρια του, βάζει κάποιους άλλους να τον σκοτώσουν εάν χρειαστεί, εάν το έχει ανάγκη. Όμως και οι δύο δρουν έχοντας σα σκοπό τη συσσώρευση, τον πλουτισμό όσο πιο γρήγορα γίνεται και με οποιοδήποτε μέσο. Ενώ οι μεν το κάνουν μέσα στη νομιμότητα, στα όρια της νομιμότητας, ενίοτε ακουμπώντας αυτά τα όρια, οι άλλοι έχουν αποφασίσει ότι η νομιμότητα δεν τους ενδιαφέρει, βρίσκονται έξω από αυτήν και κάνουν ό,τι θέλουν. Αυτή είναι η μοναδική διαφορά. Κατά τη γνώμη μου θα είχε νόημα να προσθέσουμε ότι αυτή τη στιγμή το αφεντικό είναι ο Μπερλουσκόνι που αγγίζει τα όρια της νομιμότητας και του οποίου είναι γνωστές οι σχέσεις με τη μαφία, επειδή η πρωταρχική συσσώρευση του πλούτου του έγινε με τα χρήματα της μαφίας.

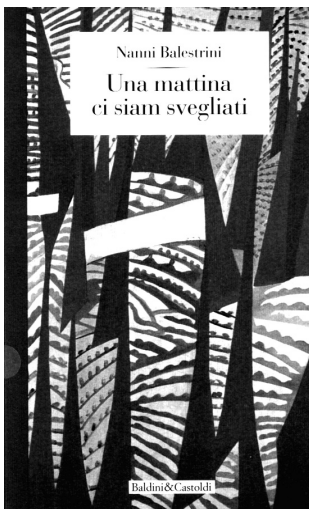
ΤΠΤΓ: Όσα συμβαίνουν στο χωριό του αφηγητή του *Sandokan* αποτελούν μια μεταφορά του καπιταλισμού;

N: Ναι, θα μπορούσε να ιδωθεί και έτσι, ωστόσο αυτό το χωριό είναι ένας μικρόκοσμος που έχει συντριβεί τελείως από τη μαφία, από όσα κάνει αυτή η συμμορία, επειδή όλο το χρήμα που κυκλοφορεί σε αυτό προέρχεται από τις δραστηριότητες της μαφίας. Όποιος της εναντιώνεται εξοντώνεται. Κανείς μπορεί να αποτραβηχτεί, αλλά εάν προσπαθήσει να κάνει κάτι εναντίον της... Τώρα η φωνή που αφηγείται είναι μια φωνή, ας πούμε, «έξω από το χορό». Είναι ένας νέος που επιλέγει να μη συμμετάσχει σε αυτό το παιχνίδι, ο οποίος περιγράφει αυτή την κατάσταση από τη σκοπιά του χωριού που υπομένει όλο αυτό το βάρος, αυτή την εξουσία, από φόβο ότι θα συντριβεί.

Θέλω να προσθέσω ότι, τώρα που το σκέφτομαι, κανείς θα μπορούσε να πει ότι οι ιστορίες των αφηγητών μου είναι όλο και πιο καταστροφικές. Στο πρώτο μου μυθιστόρημα υπάρχει ένας αγώνας, ένας ωραίος αγώνας: ύστερα στους *Αόρατους* υπάρχει αυτός ο αγώνας που εκτυλίσσεται στη μακρά περίοδο της δεκαετίας του '70 και που ύστερα ηττάται: αν το θέλεις, ηττάται με τιμή. Η επόμενη περσόνα, εκείνη του *I Furiosi*, είναι κάποιος που βρίσκει λίγη ευτυχία σε αυτά τα παράλογα πράγματα που κάνουν οι οπαδοί των ποδοσφαιρικών ομάδων στα «πέταλα» των γηπέδων. Κατορθώνει έτσι να φτιάξει μια μικρή νησίδα ευτυχισμένης ζωής. Εκείνος του *Sandokan*... δεν κάνει καν αυτό. Φεύγει, ποιος ξέρει για πού. Εξαφανίζεται. Ενδιάμεσα υπάρχει αυτή η ιδιαίτερη έκρηξη που είναι το *Una mattina ci siam svegliati* (*Ενα πρωί ξυπνήσαμε*), που σημαίνει ότι όταν εμφανίζεται μια στιγμή που πρέπει να ενωθούμε για να παλέψουμε για κάτι –όπως και έγινε μετά την εκλογή της κυβέρνησης Μπερλουσκόνι– ο κόσμος υπάρχει, δεν εξαφανίζεται. Χρειάζεται μια καλή ευκαιρία και τότε γίνεται εμφανές ότι οι άνθρωποι υπάρχουν ακόμα και είναι ακόμα διατεθειμένοι να κάνουν ένα βήμα μπροστά, να κάνουν πράγματα μαζί.

ΤΠΤΓ: Μια παρατήρηση που θα ήθελα να κάνω είναι ότι από τα βιβλία σου απουσιάζει οποιαδήποτε

³⁰ **Ανιέλι:** Η οικογένεια Ανιέλι συνέδεσε το όνομά της με την ίδρυση και την ιδιοκτησία της ΦΙΑΤ, της μεγαλύτερης ιταλικής αυτοκινητοβιομηχανίας με έδρα το Τορίνο. Μεταπολεμικά η ΦΙΑΤ υπήρξε το σύμβολο του ιταλικού «οικονομικού θαύματος» και η οικογένεια Ανιέλι έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο στην οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας.

πληροφορία για τη φωνή που αφηγείται. Δε γνωρίζουμε τα ονόματά τους, δε γνωρίζουμε την ηλικία τους.

N: Όσον αφορά την ηλικία και κάποια άλλα στοιχεία είναι αλήθεια, επειδή θέλω να είναι συλλογικοί χαρακτήρες. Όμως τόσο στο *I Furiosi* όσο και στους *Αόρατους*, οι περσόνες έχουν ονόματα που είναι, ας πούμε, ονόματα ειδών. Στο *I Furiosi* είναι όλα ονόματα πουλιών· στους *Αόρατους* υπάρχουν δύο κατηγορίες: τα ονόματα των «κακών» είναι ονόματα ζώων, μικρά ζώα, λίγο άγρια, ενώ τα ονόματα των συντρόφων είναι όλα ονόματα βοτάνων: ιατρικών βοτάνων, βοτάνων της κουζίνας.

Η απαλοιφή των ονομάτων χρησιμεύει στο να αφαιρεθεί από το πρόσωπο η ταυτότητά του, η ψυχολογία του, οτιδήποτε δεν αποτελεί κομμάτι της συλλογικής ταυτότητας. Η περσόνα καθορίζεται από τις συμπεριφορές της ομάδας στην οποία ανήκει.

ΤΠΤΓ: Στα μυθιστορημάτα σου ο συγγραφέας απουσιάζει τελείως, δεν παρεμβαίνει στην αφήγηση· αυτό το έργο ανατίθεται αποκλειστικά στη φωνή που μιλάει...

N: Στα περισσότερα λογοτεχνικά έργα ο συγγραφέας δεν παρεμβαίνει, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι στην πλειοψηφία των μυθιστορημάτων, ειδικά στις αρχές του 19ου αιώνα, δεν παρατηρείται το φαινόμενο ότι σε κάποιο σημείο ο συγγραφέας εκφράζει τη γνώμη του, τη θέση του... Στην επική ποίηση ο συγγραφέας απουσιάζει τελείως, αλλά ακόμα και στη λυρική ποίηση είναι ένα πλαστό «εγώ», επειδή όταν ο ποιητής μιλάει για τον εαυτό του το κάνει προσχηματικά.

ΤΠΤΓ: Με το πέρασμα του χρόνου διαμόρφωσες ένα δικό σου τρόπο γραφής με κύρια χαρακτηριστικά το χωρισμό του κειμένου σε στροφές και την κατάργηση της στίξης· αυτά τα χαρακτηριστικά αποτελούν αποκλειστικά στοιχεία της μορφής ή και του περιεχομένου;

N: Αυτά τα στοιχεία που ανέφερες είναι το περιεχόμενο. Είναι καθοριστικά επειδή μιας και εγώ θέλω η αφήγηση να προσομοιάζει με την αφήγηση ενός χορού, για να το επιτύχω πρέπει να δώσω στον αναγνώστη την εντύπωση ότι οι λέξεις προέρχονται από μια φωνή που αφηγείται. Μια φωνή που αφηγείται δεν αρκεί να πει «αυτός λέει», να ανοίξει εισαγωγικά και ύστερα να προσθέσει μια φράση. Πρέπει να δώσω την εντύπωση ότι υπάρχει μόνο μια φωνή που μιλάει και για να το κάνω πρέπει να επινοήσω ένα στιλ που να δίνει την εντύπωση της προφορικότητας. Οι τεχνικές που περιέγραψα χρησιμεύουν σε αυτό.

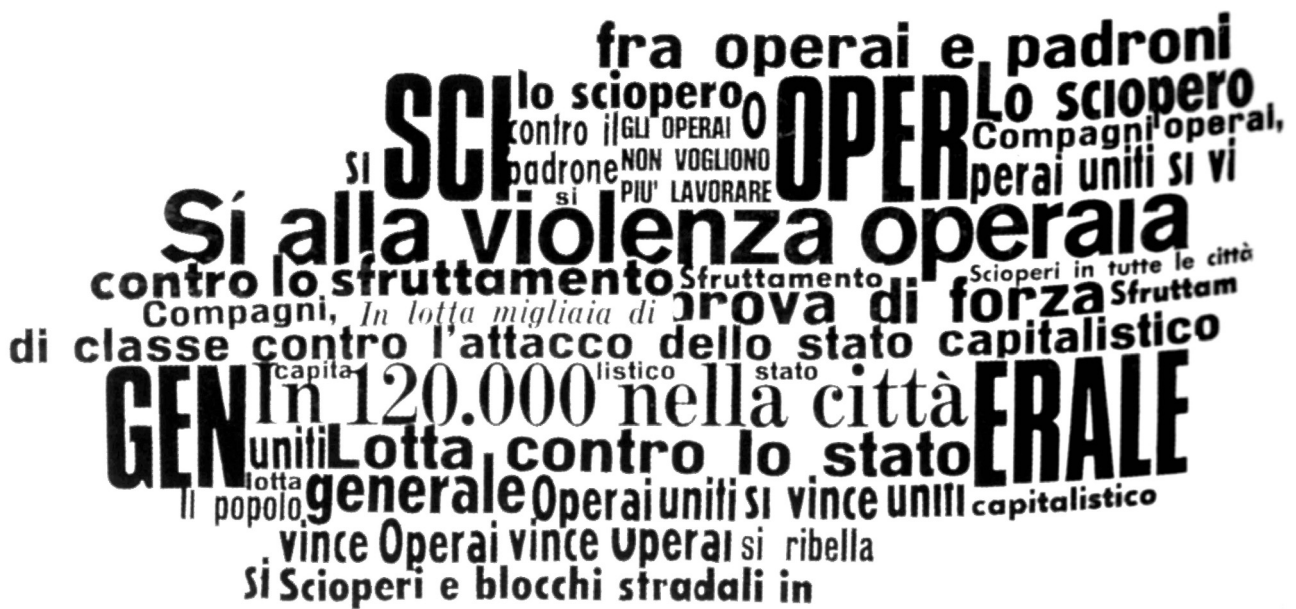
ΤΠΤΓ: Ο τρόπος γραφής σου έχει επηρεαστεί από το *stream of consciousness*³¹ του Τζόυς;

N: Ναι, αλλά δεν είναι το ίδιο πράγμα, επειδή στην περίπτωση του Τζόυς μπορούμε να πούμε ότι πρόκειται για έναν εσωτερικό μονόλογο· στην περίπτωση των μυθιστορημάτων μου πρόκειται για έναν εξωτερικό μονόλογο, επειδή απουσιάζει η συνείδηση. Υπάρχει μια εξωστρεφής δραστηριότητα. Δεν αφηγούμαι διανοητικές διεργασίες, τα πάντα είναι βιώματα, εξωστρεφή.

ΤΠΤΓ: Η επόμενη ερώτηση αφορά το τεχνικό μέρος της δουλειάς σου, δηλαδή, με ποιο τρόπο συλλέγεις το υλικό σου, πώς το επεξεργάζεσαι, στο επίπεδο της γλώσσας;

N: Για μένα οι μαγνητοφωνήσεις είναι πολύ σημαντικές. Η ιδέα μου είναι, για να χρησιμοποιήσω αυτή τη

³¹ **Stream of consciousness (Συνειδησιακή Ροή):** «Είναι ένας όρος που χρησιμοποιούμε ειδικά για έναν τρόπο αφήγησης που επιχειρεί να αναπαραγάγει, δίχως την παρέμβαση του αφηγητή, το πλήρες φάσμα και τη συνεχή πορεία της διανοητικής διεργασίας ενός χαρακτήρα, κατά την οποία οι αισθητηριακές αντιλήψεις συμφύρονται με συνειδητές και ημισυνειδητές σκέψεις, αναμνήσεις, προσδοκίες, συναισθήματα και τυχαίους συνειρμούς». M. H. Abrams, Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων.

φράση, να παρουσιάσω μια γλώσσα. Τα πρόσωπα δε διαθέτουν μια δική τους ταυτότητα· κατά τη γνώμη μου η ταυτότητά τους είναι η γλώσσα που χρησιμοποιούν. Για μένα είναι πολύ σημαντικό να συλλέξω από την πραγματικότητα αυτήν τη γλώσσα, τον τρόπο ομιλίας του Αλφόνσο ή του αφηγητή των *Αόρατων*, να βρω το σωστό τόνο που έχουν αυτές οι γλώσσες. Για να το πετύχω αυτό είναι σημαντικό να πετύχω τη μεταγραφή της γλώσσας των αφηγητών χωρίς ποτέ να πέφτω στη διάλεκτο. Λόγου χάρη στην περίπτωση του *Sandokan*, ο αφηγητής μου απογοητεύτηκε λίγο από αυτό, αλλά εγώ δεν ήθελα να υπάρχουν στοιχεία της τοπικής διαλέκτου του. Όμως η αφετηρία είναι να βρω αυτό το γλωσσικό κώδικα του κάθε χαρακτήρα και της κοινότητας που εκπροσωπεί.

Για μένα η ταυτότητα της περσόνας είναι ο τρόπος με τον οποίο μιλάει. Στη συνέχεια αυτές οι μαγνητοφωνήσεις χρησιμεύουν μόνο για να κρατήσω τα γεγονότα, τις αλήθειες που υπάρχουν σ' αυτές, επειδή όλα αυτά πρέπει να ξαναγραφτούν από την αρχή. Εάν κάποιος δοκιμάσει να μεταγράψει μια μαγνητοφώνηση θα διαπιστώσει ότι το αποτέλεσμα δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε καμία περίπτωση. Στην πραγματικότητα, όταν μιλάμε, χρησιμοποιούμε μια σειρά στοιχείων που δεν υπάρχουν στο γραπτό λόγο. Χρησιμοποιούμε τον τόνο της φωνής, τις παύσεις, χρησιμοποιούμε όλα αυτά που περνούν μέσω του ήχου. Εδώ έχω ένα κλειδί που είναι χαρακτηριστικό της γλώσσας που χρησιμοποιεί η περσόνα στα γεγονότα που αφηγείται η ίδια ή κάποιος άλλος, αλλά και στα γραπτά κείμενα κλπ. Ύστερα αυτό το υλικό πρέπει να το μεταφέρω σε μια γλώσσα. Αυτή είναι μια επινόηση που χρησιμοποιώ και που αποτελεί το στιλ μου, επειδή η πρόθεσή μου είναι να αποδώσω την εντύπωση του προφορικού λόγου.

ΤΠΤΓ: Σε μια συνέντευξή σου είχες μιλήσει για την πρόθεσή σου να δημιουργήσεις ένα «αντιγουτεμβεργιανό βιβλίο», το κάθε αντίτυπο του οποίου θα είναι μοναδικό. Πώς γεννήθηκε η ιδέα αυτού του βιβλίου και σε ποιο στάδιο βρίσκεται η πραγματοποίησή του;

Ν: Η ιδέα αυτού του βιβλίου που μέχρι σήμερα δεν μπόρεσα να πραγματοποιήσω είναι να «σπάσω» τη μοναδικότητα του κειμένου. Εάν πάμε στο βιβλιοπωλείο και ζητήσουμε τους *Αόρατους* όλα τα αντίτυπα είναι απολύτως ίδια. Η αναπαραγωγή των βιβλίων υπήρξε μια μεγάλη επιτυχία επειδή δημιούργησε αυτή την ομοιομορφία. Πρώτα η γραφή ήταν κάπως διαφορετική επειδή υπήρχαν οι κώδικες, υπήρχαν οι παραλλαγές, δεν υπήρχε ένα μοναδικό έργο. Η ιδέα μου ήταν να επιστρέψουμε στην πολλαπλότητα που δεν είναι μόνο αποτέλεσμα εξωτερικών παρεμβάσεων –από τα παλαιότερα έργα, λόγου χάρη από τη *Θεία Κωμωδία* διασώζονται πολλά χειρόγραφα, κώδικες με παραλλαγές και αποκλίσεις– αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί ν' αποτελεί και επιλογή του συγγραφέα. Πολλές φορές, όταν οι ποιητές γράφουν ένα ποίημα, πρέπει να επιλέξουν μια λέξη αντί μίας άλλης ή διαφορετικά να βάλουν πρώτα τη μία και μετά την άλλη. Ορισμένες φορές μπορεί να ταιριάζουν και οι δύο λέξεις, αλλά πρέπει να

επιλέξουν μόνο μία, επειδή προκειμένου να τυπωθεί ένα έργο πρέπει να υπάρχει μόνο μία εκδοχή. Ωστόσο θα ήταν ωραίο να υπάρχουν και αυτές οι παραλλαγές που συχνά είναι ισοδύναμες.

Προσωπικά αυτή η μοναδικότητα που επέβαλε η τυπογραφία με ενοχλούσε πάρα πολύ και γι' αυτό το λόγο σκέφτηκα ότι με τη νέα τεχνολογία θα μπορούσα να υπερβώ αυτόν τον περιορισμό. Έτσι ετοιμάσα ένα πρόγραμμα που επιλέγει τμήματα του κειμένου και τα συνδυάζει με διαφορετικό τρόπο. Έτσι δημιουργούνται διαφορετικές παραλλαγές του ίδιου κειμένου, κατά τέτοιο τρόπο ώστε ο κορμός του κειμένου να παραμένει ο ίδιος, αλλά... Λόγου χάρη δες τις συνεντεύξεις που έδωσα. Όλες λένε το ίδιο πράγμα, φυσικά η καθεμία με διαφορετικό τρόπο, αλλά όλες είναι παραλλαγές της ίδιας αφήγησης. Λίγο-πολύ η ίδια διαδικασία, κανείς δεν μπορεί να πει ποια είναι η «πρωτότυπη» συνέντευξη, όλες είναι ισοδύναμες. Και εδώ αυτές οι απόψεις είναι ισοδύναμες. Το μέρος του συνδυασμού γίνεται πολύ εύκολα από αυτό το πρόγραμμα, αλλά υπάρχει το πρόβλημα της εκτύπωσης.

Οι τυπογραφικές μηχανές είναι φτιαγμένες για να τυπώνουν αντίγραφα –πρέπει να φτιαχτεί ο τσίγκος και ύστερα η μηχανή τυπώνει τον τσίγκο– ενώ στις ψηφιακές εκτυπώσεις η μηχανή εκτυπώνει αυτό που της «στέλνει» ο υπολογιστής. Κατ' αυτόν τον τρόπο μπορείς να εκτυπώσεις ένα αντίγραφο και εάν αλλάξεις κάτι, αν σβήσεις μια γραμμή ή εάν προσθέσεις κάτι, το στέλνεις και έχεις το δεύτερο αντίγραφο. Αυτό αποτελούσε τη λύση στο πρόβλημά μου. Κανείς θα μπορούσε να το κάνει χρησιμοποιώντας εκτυπωτές, αλλά υπήρχε το πρόβλημα του χρόνου και της συσκευασίας. Δεδομένου ότι εγώ ήθελα να τυπώσω κάτι που προοριζόταν για τα βιβλιοπωλεία, για να ετοιμάσω χίλια αντίτυπα με τον εκτυπωτή ενός υπολογιστή θα μου έπαιρνε πολύ χρόνο και ύστερα υπήρχε το πρόβλημα της βιβλιοδεσίας. Είχα ανακαλύψει εδώ και καμιά δεκαριά χρόνια ότι υπάρχουν αυτές οι εκτυπωτικές μηχανές, κυρίως της xerox, που είναι κατάλληλες για μικρά τιράζ. Λόγου χάρη, μπορούν να ετοιμάσουν πενήντα αντίτυπα ενός βιβλίου τη στιγμή που εάν το στείλεις στο τυπογραφείο πρέπει να τυπώσεις τουλάχιστον πεντακόσια αντίτυπα, ειδάλλως, από οικονομική άποψη, δεν είναι συμφέρον. Είχα έρθει σε επαφή με την xerox επειδή με ενδιέφερε να κάνω αυτό το βιβλίο, αλλά το πρόβλημα ήταν ότι μπορούσαν να κάνουν λίγα αντίτυπα. Εάν έχω ένα πρόγραμμα το οποίο έχει στη μνήμη του υπολογιστή χίλια αντίτυπα, το ένα διαφορετικό από το άλλο, και τα στείλω στον εκτυπωτή για να τα τυπώσει, ο εκτυπωτής τυπώνει το πρώτο και ύστερα, για να τυπώσει το δεύτερο, πρέπει να σταματήσει, να ξαναφορτώσει, να το τυπώσει και ούτω καθεξής. Αυτά πριν από δέκα χρόνια, σήμερα ποια είναι λύση του προβλήματος; Εγώ ετοιμάζω χίλια αντίτυπα ενός βιβλίου εκατό σελίδων, σύνολο δέκα χιλιάδες σελίδες. Στη μνήμη του υπολογιστή υπάρχουν δέκα χιλιάδες σελίδες, ο εκτυπωτής θα τυπώσει συνεχόμενα δέκα χιλιάδες σελίδες, τη μία μετά την άλλη, και κάθε εκατό σελίδες θα στέλνονται για βιβλιοδεσία. Η μηχανή δε σταματάει ποτέ· στο τέλος, όταν βγουν αυτές οι σελίδες, συγκεντρώνονται ανά εκατό και παραδίδονται για να δεθούν.

Το βιβλίο θα βρίσκεται και στο διαδίκτυο απ' όπου ο καθένας θα μπορεί να «κατεβάξει» μια διαφορετική εκδοχή του κειμένου. Η αλήθεια είναι ότι αυτό το βιβλίο είναι λίγο γκάτζετ, αλλά, από την άλλη, είναι και μια πρόκληση σε αυτήν την ιδέα της ομοιομορφίας του λογοτεχνικού έργου. Ελπίζω να μπορέσω να πραγματοποιήσω αυτή την ιδέα μου σύντομα. Έχω ήδη συζητήσει με έναν εκδότη που ενδιαφέρθηκε για αυτό το βιβλίο και ελπίζω σύντομα να πραγματοποιηθεί και να εκδοθεί.

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ ΓΑΛΑΡΙΑΣ

- Τεύχος 1:** Αφιερωμένο στους Μπουκτσινικούς οικολόγους, τους φιλοσιτουασιονιστές και τους πατριώτες
- Τεύχος 2:** Αφιερωμένο στους κακούς μαθητές, φοιτητές και καθηγητές και στη μνήμη των 250.000 σκοτωμένων κομπάρσων του CNN
- Τεύχος 3:** Αφιερωμένο στους πατριώτες, τους μικροαστούς και τους «νέγρους» εχθρούς τους
- Τεύχος 4:** Αφιερωμένο στους αντιφασίστες, τους αντικουλτουριάρηδες μικροαστούς και τους ειρηνιστές
- Τεύχος 5:** Αφιερωμένο στους «ξένους», τους ξεριζωμένους και τους μικροαστούς
- Τεύχος 6:** Αφιερωμένο στους απεργούς που σπάνε τα γκέττο τους και στους καταληψίες δρόμων
- Τεύχος 7:** Αφιερωμένο στους εχθρούς των εκπαιδευτικών νόμων, τους ενθουσιώδεις άνεργους και τους αλβανούς προλετάριους
- Τεύχος 8:** Αφιερωμένο στον πόλεμο (το δικό τους) που δε λέει να τελειώσει και στον πόλεμο (το δικό μας) που δε λέει να αρχίσει
- Τεύχος 9:** Αφιερωμένο στις άμισθες εργάτριες, τους ακτιβιστές και τους εξεγερμένους του «παγκόσμιου χωριού»
- Τεύχος 10:** Αφιερωμένο στους δημοκράτες, ένοπλους και μη και τους ειρηνιστές
- Τεύχος 11:** Αφιερωμένο στους εντός και εκτός τειχών φυλακισμένους και στους αρνητές της εργασίας

Τ.Θ. 76149 Τ.Κ. 17110 ΝΕΑ ΣΜΥΡΝΗ ΑΘΗΝΑ

